

પ્રકાશન મળુકો ૧૨

બા. બ્ર. વિદુષી

લીલાવંતીબાઈ મહાસતીજીએ

રાજકોટ ચાતુર્માસ-સવત ૨૦૨૦મા આપેલા વ્યાખ્યાનો

શ્રી મૃગાયુવનો અધિકાર

ભાગ બીજો

પ્રકાશક

શ્રી શામળ વેલળ વીરાણી

રથાનકવાસી જૈન ધાર્મિક શિક્ષણ સંઘ-રાજકોટ

વિક્રમ સવત ૨૦૨૧ પહેલા આર્ષત વીર સવત ૨૪૯૦

પ્રત ૩૦૦૦

કિંમત રૂ. ૨-૦૦ (બે રૂપિયા)

પુસ્તકો મળવાનું સ્માન ૧૫

(૧) શ્રી શામળ વેલ્લથી વીરાણી

સ્થાનકવાસી જૈનધાર્મિક શિક્ષણ સંઘ
વીરાણી વીલા હીવાન ખર્ચ, રાજકોટ

(૨) શ્રી સ્થાનકવાસી

જૈન મોટા સંઘની જોડિસ

હજી પેસેસ રોડ રાજકોટ.

મુદ્રક

દિ મનસાલ સંસ્કૃતભાઈ ચાંદ

ખીખીન માં પરી

સંસ્કૃતભાઈ ખિલ્ડાવ

રાજકોટ

ભાવાંજલિ

પૂ પા બાલ બ્રહ્મચારિણી વિદુષી શ્રી લીલાવતીબાઈ મહાસતીજી આજ રાજકોટમાં ચાતુર્માસ કરી રહ્યા છે તેઓશ્રીની વિદ્વતા, તર્કશક્તિ, જ્ઞાન ગભીરતા અને પર-પરાને શોભાવતી વ્યાખ્યાન શૈલિ માત્ર અપૂર્વ છે એમ નથી પરંતુ કોઈ પણ જૈન માટે જર્વ લેવા જેવી છે

પૂ મહાસતીશ્રીની વાણી પાછળ દર્દ તો હોય જ છે અને એ દર્દ શ્રોતાઓના હૈયાને ઝલુઝલુવી બંધ છે

તેમાય આ ચાતુર્માસ દરમ્યાન તેઓશ્રીએ મૃગાપુત્રના અધ્યયન પર વ્યાખ્યાન આપેલા પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં ચાલુ ચાતુર્માસ દરમ્યાન આપેલા વ્યાખ્યાનોનો ક્રમબદ્ધ સંગ્રહ કરાયેલો છે

ગણધર ભગવતશ્રી આર્ય સુધર્માસ્વામીએ ભગવતની વાણીને આગમ રૂપે ગુથી હતી, સૂત્ર રૂપે ગુથી હતી, એક ભવ્ય વારસા રૂપે પણ સંગ્રહી હતી ભગવાન મહાવીર પરમાત્માએ જીવનના ઉત્તરકાળે પ્રકાશેલા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ઓગણીસમા અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રની વાત આવે છે એ સત્ય કથાને મહાસતીશ્રીએ પોતાની વિશિષ્ટ શૈલિ વડે પ્રસ્તુત વ્યાખ્યાન સંગ્રહમાં જીવનને સૌરભ આપતા, ગજરા માફક ગુથી છે

મૃગાપુત્રના અધ્યયનમાં આવતા કથા પ્રસંગોને મહા-

સતીશ્રીએ અધ્યાત્મભાવ વઠ પોતાની મૌલિક અને જ્ઞાન
અભીર વિચારધારાથી જે રીતે વિકસાવ્યા છે અને પ્રરૂપ્યા
છે તે રીત ખરેખર શ્રદ્ધ છે એટલું જ નહિ પણ શ્રોતા
અને વાચક બંનેના હૃદયમાં પ્રકાશની રેખા બિછાવે એવી
તેજોમય છે

કથાનક પ્રાચીન હોવા છતાં એમાં રહેલાં સત્વોને
સત્યો, કોઈ સમયે જૂના બની શકતા નથી. સત્વોને સત્યો
સવકાળે અચલ અને અવિકલ જ રહે છે શ્રી મહાસતીશ્રીએ
કથાનકના હાથ પાછળ રહેલા સત્વોને સત્યો વ્યાખ્યાન દ્વારા
ઉપસાવ્યા છે અને વર્તમાન કાળની વિષમ પરિસ્થિતિ પ્રત્યે
શ્રદ્ધ મનોવેદના અચલ કરી છે

વર્તમાન યુગને આજ સદુ વિજ્ઞાન યુગના નામે
સંજોષે છે પરંતુ વર્તમાન કાળનું વાસ્તવિક દશન કરવા
જઈએ તો એમ જ કહેવું પડે કે શૂન્યકાળમાં આવો બોર
અજ્ઞાન અને અમાનુષિ યુગ કદી નહિ આવ્યો હોય !
મૌલિક વિજ્ઞાનની સિદ્ધિ પાછળ એ માનવતાના અને અધ્યા
ત્મભાવના અદર્શો અગદાર્થ જતા હોય તો એ સિદ્ધિઓ
માત્ર આપણા દેશ માટે નહિ સમગ્ર માનવ જાત માટે
અભિશાપ રૂપ જ પુરવાર થશે.

મહાસતીશ્રીએ માનવીના પ્રાણમાં ધમ શાવનાનું,
કલ્પવૃક્ષ અને સંસ્કારનું બળ પ્રગટે એ ઉપકારી ભાવ રાખીને
પ્રસંગે પ્રસંગે વેધકવાળીમાં કાણ કયો છે આ કાણ એ જ
એમની નિશિષ્ટ મૌલિકતા છે

મહાસતીશ્રીનાં આ વ્યાખ્યાન સંબંધનું વિવેચન કરવું

નર. જેવા એક માનત્ય મંત્રારીજન મટે શેતલપદ ન
 હોવાથી હું કેવળ આવાં ને આવાં તપસનો એવના તરફથી
 વર્તનનું હુગમે મહા કરે એવ. કાર માટે કાવાંજલિ
 અર્પું છું અને આવી તપ મદવા થકર નને સમ્યગ્માર્ગ
 માતું છું.

વીર કૌશલકથ

રાજકોટ

અ. શે. વર્ષ ૬

૨૦૨૦

વૈવ મે.હનલાલ મુનીશ દ ધાની

નમ્ર નિવેદન

પૂ. બા. પ્ર. વિ. હીલાવતીબાઈ મહાસતીજી સાહેબે, તેઓશ્રીના અઝિયાર શિષ્યાઓ—તત્ત્વચિત્રક પૂ. બા. પ્ર. મુક્તાબાઈ મ, પૂ. તપસ્વી કમળાબાઈ મ, બા. પ્ર. કચ્ચનબાઈ મ, બા. પ્ર. રમાબાઈ મ, બા. પ્ર. હીરાબાઈ મ, બા. પ્ર. પ્રજ્ઞાબાઈ મ બા. પ્ર. કુસુમબાઈ મ, બા. પ્ર. સુશીલાબાઈ મ બા. પ્ર. મધુબાઈ મ બા. પ્ર. નિમળાબાઈ મ અને નવ હીક્ષિત ભારતીબાઈ મ. સાથે સવત ૨૦૨૦નું વ્યાતુર્નાસ શબ્દ કાળમા કચું ત્યારે તેઓશ્રીએ શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૬ મા અધ્યયનનો શ્રી મૃગાપુત્રનો અધિકાર વાચ્યો છે તેઓશ્રીએ ૧૧૭ વ્યાખ્યાનો ફરમાવ્યાં છે આ પૈકીના ૫૬ વ્યાખ્યાનો પ્રથમ ભાગમાં પ્રસિદ્ધ થયા છે બાકીનાં ૬૧ વ્યાખ્યાનો આ બીજા ભાગમાં છપાયાં છે

૨ આ ભાગમાં છપાયેલાં વ્યાખ્યાનો નો આ સાર છે મૃગાપુત્રને પૂવ ભવો બોતા સાચો વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થયો છે પોતાના નિજ વૈભવનું માહાત્મ્ય આબુ છે ૧૪—ઘૈતન્યની વહેજાણી વતે છે માતા પિતા પાસે ઉપરિચિત થઈ, પ્રમદ્ધા અગ્નિકાર કરવાની આદા માગે છે

માતા—પિતા કહે છે હે પુત્ર ! આવા મહિમય રત્નો વાગ્યા મહેલો ૩૨ રમણીઓ ૩૨ બધ નાટકના ધમકાર, આ બધુ છોડી સયમ માગે વિચ્છેડું તે ઠીક નથી માટે પ્રથમ ૬ પાત્ર ઇદ્રિયોના મનુષ્ય સબખી સોજોને સોગવ અને

ભુક્ત લોગી થઈને પછી તુ ચારિત્ર ધર્મને ખુશીથી અગીકાર કરજે.

મૃગાયુત્ર વિનય પૂર્વક કહે કે આ શરીર અશુચિથી ઉત્પન્ન થયેલું, અપવિત્ર, ક્ષણભંગુર અને અનિત્ય છે અને કામલોગ ક્રિપાક ફળ જેવા ઝેરી છે, આ લોક જન્મ-જરા મરણથી બળી-જળી રહ્યો છે, માટે મને દીક્ષા લેવાની આશા આપો.

મૃગાયુત્રની અડગતા જોઈ, માતાપિતા સયમની કઠિનતા બતાવે છે. સયમ એ મીઠુના દાંતે લોઢાના ચણા ચાવવા જેવો છે, તલવારની ધાર ઉપર ચાલવા જેવો છે, મેરૂ પર્વતને ત્રાજવેથી તોળવા જેવો છે, ઉપરાત સાધુ માર્ગના પરિસહો બતાવ્યા.

પલ્લવ તળાઈએ પોદતોજી, કરવા ભૂમિ-સંધાર;
કનક કંચોળાં છાંડવાજી, કાચલિયે વ્યવહાર,
રે જાયા ! તુજ વિષ્ણુ ઘડીરે છ માસ.

માતા-પિતાના વચનો સાલળીને મૃગાયુત્ર વિનય પૂર્વક કહે છે. જે જીવો પોતાની શાતા માટે, માન-કષાય પોષવા માટે, મહાઆરભ-મહા પરિચ્છ કરી, ત્રસ-સ્થાવર જીવોની ફૂર પણે ઘાત કરી, વજ્ર જેવા પાપ બાધી, ઉપરથી પોરસ કરે છે, ભોગરૂપી કાદવમા રચ્યાપચ્યા રહે છે, તેઓ ભાવનરક આહી જ ખડું કરે છે. ત્યાર પછી તેઓ દ્રવ્યનરકમાં જાય છે ત્યાં ૧૦ પ્રકારની ક્ષેત્ર વેદનાઓ સહન કરે છે ઉપરાત પરમાધામી દેવો આ જીવોના આગલા કર્મો યાદ કરાવી કરાવીને, કેવી ભય કર વેદનાઓ આપે છે તેનું સ્વ સ વેદન કરેલા હુ ખોનું આખેહુખ વર્ણન કર્યું અને આવી અસહ્ય વેદનાઓ એક-

વાર નહિ પણ અનવીવાર આપે તમા મે ભોગવી છે વળી
જ્ઞાનની ઉત્કૃષ્ટ વિરાધના કરનારા છવો નિગોદમા બંધ છે
બ્યાનું દુખ અને ખુ જ છે ત્યા તો જોઈ જ શરીરમા અનતા
છવો રહે છે આ બધુ જોતા હે માતા! સયમમાગનું દુખ
કોઈ વિસાતમા જ નથી. જેઓ સયમ માગમા દુખ માને
છે તેઓ કાયર છે શૂર, વીર અને ખીર પુરુષ સયમ માગે
દુખ માનતો નથી

માતાએ જોયું કે પુત્ર સયમ માગે પૂરા રગાઈ
ગયા છે જોડે કસુ કે તારી લીધ ઈચ્છા સયમ દેવાની
છે તો તને જેમ સુખ ઉપજે તેમ કર પણ સયમી બન્યા
પછી, દેહ ઉપર દદના અજવાતા આવશે, આકુળતા-આકુળતા
થશે ત્યારે નિવધ ઔષધી ક્યાથી મળશે? કોણ તારી
વચાવચ્ચ કરશે?

આ સાબળી મૃગાપુત્ર કહે છે

‘તો વેદ મમ્માગિયરો

કેવો વિનય? માતાના વચનોને ઉઘાપતા નથી. માતા
જોલે ત્યા સુખી વચ્ચે જોલતા પણ નથી, તેઓ જોલી રહ્યા
પછી કહે છે માતા! આપ કહો છો તે સત્ય છે તહત
પ્રમાણ છે પણ અરણ્યમા વિવસ્તા મૃગતાં માંદા પડે છે
ત્યારે તેની ક્વા કોણ કરે છે કોણ તેને શાતા પૂછે છે?

હું અરણ્યમૃગની પેઠે વિચરીશ, મૃગચર્યા કરીશ

બનમા રહે છે મુખલા છ કોણ કરે તેની સંભાળ
બનમુખની જે વિચરશુ છ જોઈકલા નિરધાર
હે માવડી! સજ્જ લાગેલી કે નાથ!

પુત્રના દહ વરાચને જોઈ માતા-પિતાનાં હૃદય

પીગળી ગયા અને દીક્ષા લેવાની આજ્ઞા આપી અને મૃગા-
પુત્રે રાજપાટ, ઋદ્ધિ-સિદ્ધિ સગા-સ્નેહીઓને-કપડા ઉપર
લાગેલી ધૂળની માફક ખ ખેરી નાખ્યા પચમૂઠિલોચ કરી,
દીક્ષાપાઠ ભણી, પચ મહાવ્રત અગીકાર કર્યા આઠ પ્રવચન
માતાને ખોળે બેઠા. છેલ્લો ભવ છે, કર્મનું બધું દેણું પતાવી
નાખવું છે અસંગ દશા ધારણ કરી, સમ્યગ્જ્ઞાન, દર્શન,
ચારિત્રની આરાધના કરી સ્વ-સ્વરૂપમા ઝીલી, ઘણા વર્ષોની
પ્રવ્રજ્યા પાળી, અનત ભવોના કર્મોને તોડી નાખી, ક્ષાયક
ભાવ, ક્ષપક શ્રેણી, કેવળ જ્ઞાન પ્રગટ કરી લીધું એક માસનો
સથારો કરી, સિદ્ધ દશાને વરી ગયા.

૩ આ વ્યાખ્યાનોના સંશોધન કાર્યમા શ્રી ગુલા-
બચ દલાઈ પાનાચ દલાઈ મહેતાએ અને પ્રૂફા તપાસવામા શ્રી
લક્ષ્મીગ દલાઈ જુઠાલાઈ કેઠારીએ ખૂબ સહકાર આપ્યો છે
તે બદલ તેઓનો આભાર માનું છું

૪ આ પુસ્તકની પડતર કિંમત અને બે રૂપિયાથી
વેચાણ કિંમત વચ્ચેની ખૂટતી રકમ શેઠ શ્રી રામજીલાઈ
શામજીલાઈ વીરાણી ટ્રસ્ટે આપવાની જે ઉદારતા બતાવી છે,
તેની સહર્ષ સાભાર નોંધ લેવામા આવે છે.

૫. આ વ્યાખ્યાનોનું અવતરણ કરવામા કે પ્રૂફા તપાસ-
વાંમા જે ક્ષતિઓ રહી જવા પામી હોય તે અમારી માની,
વાચક વર્ગ અમને ક્ષમા આપશે એ વિનંતી છે

પોષ સુદિ પૂણિમા

૨૦૨૧

રોજકોટ

મોહનલાલ પોપટલાઈ

પ્રમુખ

શ્રી શા. વે. વીરાણી, સ્થા. જૈન

ધાર્મિક શિક્ષણ સંઘ

બા બ્ર વિદુષી

લીલાવતીબાઈ મહાસતીજીના

ઉજ્જવલ જીવનની સુગમ આખી

આ સંસારમાં જ મ અને મૃત્યુની ઘટમાળ અવિસ્તર
ચાલ્યા કરે છે પરંતુ જ મ-મરણ પર વિજય મેળવવાનો
પુરુષાર્થ કરનાર પવિત્ર આત્મા જે ઘેર જે મેં છે તે બધું પણ
ખરેખર સુલગ્ની હોય છે

૫. શ્રી લીલાવતીબાઈ મહાસતીજીનો જ મ વિક્રમ
સવત ૧૯૭૫ના માગશર સુદિ ૧૩ ને રવિવારના મંચળ
દિવસે બર્માના પાટનગર રથુનમાં ન ૧૪/૩૨ ગલીમાં
તેમના નિવાસ સ્થાને માતૃશ્રી અદરબાઈની કુક્ષિએ થયો
હતો તેઓ શ્રીના પિતાનું નામ-શ્રી વીરચંદ્ર હસરાજબાઈ
શાહ

શ્રી લીલાવતીબાઈ મહાસતીજી પોતાના માતાના ઉદરમાં
હતા ત્યારે માતૃશ્રીને સ્વપ્નમાં ઐરાવતના હથેલ મળ્યા હતા
આવનારા ઉદાત અને પુણ્યશાળી આત્માની આ મંચળ
આગાહી હતી પ્રભુ મહાવીર સ્વામી નમમાં હતા ત્યારે
તેઓશ્રીના માતૃશ્રીએ જોયેલ ચૌદ સ્વપ્નેમાં પ્રથમ સ્વપ્ન
પણ ઐરાવતનું હતું

શ્રી લીલાવતીબાઈ પ્રથમ વર્ષ શાળામાં જોડા અને
વ્યવહારિક જ્ઞાનની માથે જૈન શાળામાં હાજર થઈને શ્રી

કેવળચદ્ધર્મ પાસે ધાર્મિક શિક્ષણ લેવાનું પણ શરૂ કર્યું એમને બાળપણથી જ ધાર્મિક જ્ઞાન પ્રતિ અદ્ભૂત અનુભવ હતો, જે તેમણે નવ વર્ષની કુમળીવયે જૈન શાળામાં મેળવેલ ઈનામો પરથી જોઈ શકાય છે પર્યુષણ પર્વમાં જૈન શાળામાં થોળાયેલ એક ધાર્મિક સવાદમાં તેઓ નાનકડી વયે છ કુલ્સ્કેપ પાના ભરાય તેટલું લખાણ, જરાયે અચકાયા વગર, મધુર સ્વરે અને ભાવવાહી શૈલીમાં બોલી બતાવતા, સાલળનારાઓ આ કન્યા રત્નના જ્ઞાનથી પ્રભાવિત થયા હતા.

અનેક પૂર્વભવના ધર્મ અને શીલના સંસ્કારોથી સમૃદ્ધ ને સોહામણા બનેલ આ પુનિત આત્માની આધ્યાત્મિક જ્ઞાન ભણીની આગેકૂચ બાળપણથી જ ચાલુ હતી માત્ર અગિયાર વર્ષની વયે તો તેમણે સામાયિક-પ્રતિક્રમણ અર્થ સહિત, છ કાયના બોલ, નવ તત્ત્વ, છ આરાના બોલનો અભ્યાસ પૂરો કર્યો હતો અને ઘણી સજ્જાઓ-સ્તવનો કંઠસ્થ કરી લીધા હતા.

પરંતુ પુનિત આત્મા આ પૃથ્વી પર માત્ર પોતાના આત્માનું કલ્યાણ કરીને જ જ પતો નથી, એ તો આવે છે-જગતના પ્રત્યેક આત્માને જ્ઞાનદીપ ધરીને મુક્તિના મગળ-કારી માર્ગે દોરવવા શ્રી લીલાવતીબાઈ બંને ધાર્મિક અભ્યાસ કરતા કરતા, બીજાઓને પણ તેમાં રસ લેતા કરતા જૈન શાળાની બાળાઓને દર રવિવારે પોતાને ઘેર એકત્ર કરીને ધાર્મિક અભ્યાસ, ચર્ચાઓ, સામાયિક વગેરેની પ્રવૃત્તિ ચલાવતા હતા.

આમ તેઓ પોતાના બાલ્યકાળના તેજસ્વી સંસ્કારોના

પવિત્ર સન્મરણે। રશુનમાં મૂકીને અગિયારમા વર્ષે પોતાના
વતન વાકાનેરમાં આબ્યાં

સંસ્કૃતિનો પ્રવાહ

જેમાં ધર્મરૂપી અમૃતનું સિંધન ઘસુ હતું એવે।
આ મોક્ષનો અભિલાષી પવિત્ર આત્મા પોતાની વધુ પ્રગતિ
માટે કોઈ માગદર્શક માટે તલસતો હતો અને સામ્યશાળી
આત્માને માગદર્શકનો મુયો। મળી રહે છે તેમ શ્રી લીલાવતી
બાઈને મુયોજ્ય ગુરુશ્રીશ્રીનો યોગ તુરત જ સાધ્યો

એ અવસરે વાકાનેરમાં પૂ. શ્રી દિવાળીબાઈ મહા
સતીજી બિરાજતા હતા તેઓશ્રીના શિષ્યા પૂ. શ્રી ઝબકબાઈ
મહાસતીજી એક વખત શ્રી લીલાવતીબાઈના ઘેર ગૌચરી
માટે જઈ થડવા શ્રી લીલાવતીબાઈ એ ધાર્મિક અભ્યાસ
સારો કર્યો છે અને તેમને વધુ જ્ઞાન મેળવવાની વીંચ
પિપાસા છે એ બાળી આનંદિત થયાં અને શ્રી લીલાવતી
બાઈને પૂ. શ્રી દિવાળીબાઈ મહાસતીજી પાસે આવવાની
વાત કરી

આ સાંભળી શ્રી લીલાવતીબાઈનાં માતૃશ્રીએ હૃદયભર્યા
સ્વરે ટીખળ કરતાં કહ્યું કે “તો પછી અમારી લીલાવતીને
જ વહોરવા બોલોને!” કોને ખબર હતી કે આ ટીખળ
પામળ તો ભાવિના મગજ એ ધાણુ પડ્યાં હતાં! પૂ. ઝબક
બાઈ મહાસતીજીએ જાતભાવે કહ્યું - “એના ભાવ બનશે
તો એમ પણ બનશે”

એજ સાંજે શ્રી લીલાવતીબાઈ પૂ. શ્રી દિવાળીબાઈને
વદન કરવા ગયાં પૂ. મહાસતીજીએ ધાર્મિક અભ્યાસ અંગે

તેમને અનેક પ્રશ્નો કર્યા અને તેમણે ષુળ જ વિનય પૂર્વક દરેકના સાચા જવાબો આપ્યા. શ્રી લીલાવતીબાઈની આટલી નાનીવયમા ખીલેલી શક્તિ જોઈને, પૂ. દિવાળીબાઈએ સૂચના કરી, કે “આટલી શક્તિ ભરી પડી છે તો હજુ અભ્યાસમા આગળ વધવું જોઈએ” શ્રી લીલાવતીબાઈએ તરત જ મસ્તક નમાવી વિનતી કરી— “વધુ અભ્યાસ કરાવવાની આપજ કૃપા કરો” શ્રી લીલાવતીબાઈની આવી તમન્ના જોઈને, પૂ. શ્રી દિવાળીબાઈએ તુરત જ સિદ્ધાન્તની ગાથાઓ આપી અને વળતે જ દિવસે જામી ગાથાઓ કંઠસ્થ કરીને પૂ. મહાસતીજી સમક્ષ રજૂ કરી. પૂ. ગુરુણીજીની કૃપાએ વધુ અભ્યાસનો દીવડો પ્રગટી જીક્યો. પૂ. દિવાળીબાઈ મહાસતીજી વાકાનેરમા રહ્યા ત્યાં સુધીમા અભ્યાસ આગળ વધતો ગયો.

ત્યારબાદ શ્રી લીલાવતીબાઈ રગુન ગયા ત્યાં એક વર્ષ રહીને પાછા વાકાનેર આવ્યા તેર વર્ષની વયે પૂ. બા. પ્ર. પ. રત્ન શ્રી મોહનલાલજી મહારાજ સાહેબ સમક્ષ એક ચાતુર્માસમા શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના દસ અધ્યયનો, પાત્રીસ થોકડાઓ, ભકતામર આદિ ઘણા સ્તોત્રોનો અભ્યાસ કર્યો.

શ્રી લીલાવતીબાઈના દિલમા પૂર્વ સંસ્કારોએ પ્રગટાવેલ જૈનદર્શન શાસ્ત્રો માટેના પ્રેમની જ્યોત વધુને વધુ દેદિપ્યમાન બનતી ગઈ અને સૂત્રોના અભ્યાસે એમા વધારે ને વધારે દિવેલ પૂરવા માડ્યું. સૂત્રોનો અભ્યાસ વધતો ગયો અને પૂ. દિવાળીબાઈ મહાસતીજી જ્યાં બિરાજતા હોય ત્યાં જઈને તેઓ રજૂ કરતા ગયા અને નવા અભ્યાસ માટેનું માર્ગદર્શન મેળવતા ગયા.

વૈરાગ્યનો ભાવ

અતરમા જ્ઞાન હીપ પ્રગટ થતાની સાથે જ અજ્ઞાને ઊંચી કરેલ સાંસારિક માયાના આવરણ રૂપી અધકારનો વિલય થાય છે અને સારા સારનો વિવેક પ્રગટતા તત્ત્વ ધૃષ્ટિ પ્રાપ્ત થાય છે.

સૂત્રેના અભ્યાસની સાથે જ શ્રી લીલાવતીગાદીને સ્વસારની અસારતા સમજાવી ગઈ અને વૈરાગ્ય અને ત્યાગ એજ જીવનનો એક સાચો મુક્તિ માર્ગ છે એવી પ્રતીતિ મળી ગઈ પરિણામે મલ, નિયમ વપ, અને ત્યાગ વડે વૈરાગ્યની ભાવના પોષાવી ગઈ.

અને મુક્તિ પ્રકાશના એ અભિલાષી આત્માને માત્ર તેર વર્ષની વયે સ્વસાર ભોગવી ચૂકેલા વયોવૃદ્ધ મારે ઠક્કિ, એવો વૈરાગ્ય ભાવ વ્યક્ત કરતા પોતાના માતૃશ્રીને કહ્યું -

મા ! મને સ્વસાર જીવન પ્રતિ કરી મમતા રહી નથી, એ બધા આત્માને બાબનારાં બધનો છે મારૂં સ્વગપણુ કરશે નહિ ”

પિતાશ્રીનું પ્રોત્સાહન

તેર વર્ષની નાનકડી કન્યા હજી જીવનના પ્રથમ ઉબરે પગ મારે છે ત્યાં આવી વરાગ્ય ભાવની વાતો કરે એથી માતા તો ચિતામા પડી જાય તેમણે આ વાત લીલાવતીગાદીના પિતાશ્રીને કહી પિત શ્રી વીરચંદ્રશર્માએ તો કન્યાના આ ઉચ્ચ જીવન આદર્શ ન વધાવતા કહ્યું - વાહ વાહ ! આપણું બાળક એ ત્યાગી બને તો એથી વધુ રૂઠું શું ? આપણે તો આ સ્વસારરૂપી કાદવમા ખૂચી અમા

છીએ. દીકરી એમાંથી બચી જાય એના જેવું બીજું ઉત્તમ શું ? હું તો માનું છું કે દરેક શ્રાવક-શ્રાવિકા પોતાનાં સત્તાનને ત્યાગ માર્ગની પ્રેરણા આપે અને જો બાળકને એ ન રહે તોજ તેને સસાર જીવનમાં જોડે આતો. દીકરીને જ સ્વયંભાવ જાગ્યો છે અને એ, ભગવાન મહાવીરના મુક્તિકારી મગજ માર્ગે પ્રયાણ કરવા માગે છે, તો આપણે એને રોકનાર કોણ ? દીકરીમાં યોગ્યતા આવશે એટલે આપણે એને હર્ષ-પૂર્વક ભાગવતી દીક્ષા અપાવીશું આવો દહાવો માતા-પિતાના પુણ્યના ઉદય વડેજ મળી શકે.”

પરીક્ષા

માતાપિતાના અતરમાં પોતાના સત્તાન માટે આવો સાત્ત્વિક ભાવ હોતો પરંતુ એમણે નક્કી કર્યું કે આ વૈરાગ્ય ભાવ ક્ષણિક હોય તો ભવિષ્યમાં ભારે પરિતાપ થાય માટે એ ભાવ ક્ષણિક છે કે સાચો છે, એની કસોટી કરવી

દરમિયાન શ્રી લીલાવતીબાઈનો સૂત્ર અભ્યાસ, ચિંતન, મનન ચાલુ હતા. પરિણામે તેમના અતરમાં જાગેલ વૈરાગ્ય ભાવ વધુને વધુ દઢીભૂત થતો ગયો.

આખરી સંકલ્પ

અને પદરમાં વર્ષે તો લીલાવતીબાઈના અતરમાં સસાર પ્રતિ કર્શી મેમતા રહી નહિ એમને ખાતરી થઈ ગઈ, કે આ ભવ જ્ઞાનમાથી મુક્ત થવું હોય, તો શાતપુત્ર ભગવત મહાવીરે પ્રસ્થાપિત કરેલ સર્વત્યાગના માર્ગે પગલા માડવા જોઈએ તેમણે પિતાશ્રીને દીક્ષા આપવા વિનંતી કરી

ઉદાર મનના અને પોતાની પુત્રીની પરીક્ષા કરી રહેલા પિતાશ્રીએ જવાબ આપ્યો. “પરિષકવતા દેખાશે, એટલે કું એક પગનો પણ વિલંબ નહિ કરે ”

પિતાશ્રી રંગુન ગયા શ્રી લીલાવતીબાઈએ સવત ૧૯૬૨માં પિતાને પત્ર લખીને, તાર કરીને દીક્રાની આરામ માગી. પિતાએ વળી લખ્યું “ઘોડી રહ જુઓ ”

પરંતુ “ભાગ્યા ઠોંધના દાખ્યા ” રહી શકતા નથી ઉપાદાન બગે એટલે અનુકૂળતા પ્રાપ્ત થઈ બાપ છે આ અંગે શ્રી લીલાવતીબાઈને શ્રદ્ધા હતી

પુત્રીના મનોમથનની વાત વિચારીને તેમના માતૃશ્રી તથા વાકાનેરમાના તેમના સ્વજનોએ પણ શ્રી ચીરમ્મદાઈને આ મહાન કાય નો નિષ્ક્રય કરી હેવા માટે આગ્રહ કર્યો

પિતાએ કન્યા રતનું અતર તપાસી લીધું હતું કન્યા પિતાશ્રીની પરીક્ષામાંથી-કસોટીમાંથી પાર ઉતર્યા હતા, એટલે તેઓ વાકાનેર આવ્યા

ભાગવતી દીક્ષા

સસાસ્ના સવ આકર્ષણથી સદા માટે દ્વર રહેલા અને મોક્ષના કલ્યાણકારી ત્યાગ માર્ગને જ ખરી રહેલા શ્રી લીલાવતી બાઈએ આખરે સવત ૧૯૬૨ના જેઠ મુદિ સાડી અગિયારમ્મ અને સોમવારના શુક્ર દિને “ભાગવતી દીક્ષા” અંગીકાર કરી અને સર્વ ત્યાગના માર્ગે કદમ્બ માઢયા

તઓશ્રીનું નામ - શ્રી લીલાવતીબાઈ મહાસતીજી

રાખવામા આવ્યું વાકાનેરમા આનંદમગ્ન વર્તાયો ધર્મનો
પ્રકાશ પ્રગટયો।

પ્રથમ ચાતુર્માસ

જેઠ વદિ ત્રીજના દિવસે શ્રી લીલાવતીબાઈ એ પોતાના
ગુરુણી પૂ દિવાળીબાઈ મહાસતીજીની સ ગાયે વાકાનેરથી વિહાર
કરીને, પોતાના દીક્ષિત જીવનનું પ્રથમ ચાતુર્માસ હળવદમા કયું

બા બ્ર શ્રી લીલાવતીબાઈ મહાસતીજીના જીવનમા
જ્ઞાનનું અમૃત ભરનારા તેઓશ્રીના ગુરુણી પૂ શ્રી દિવાળીબાઈ
મહાસતીજી વિદુષી, શાસન રત્ન, પ્રખર વક્તા, જ્ઞાનની મૂર્તિ
અને ચારિત્રના ભંડાર હતા સવત ૧૯૯૫ના માગશર શુદ્ધિ
૧૧ ને ગુરૂવારે તેઓશ્રી કાળધર્મ પામ્યા દીક્ષા લીધા પછી
માત્ર અઢી વર્ષનો સમય બા બ્ર લીલાવતીબાઈ મહાસતી-
જીને તેઓશ્રીની સેવા કરવાનો લાભ મળ્યો તે દરમ્યાન પૂ
શ્રી ગુરૂણીદેવી પાસેથી તેમની-કૃપાવડે-ખૂબ મેળવી લીધું એ
જ્ઞાનામૃતના સમૃદ્ધ ખજાનાને તેઓશ્રીએ જાળવી રાખ્યો છે,
એટલું જ નહિ પણ પોતાના અભ્યાસ, ચિંતવન, મનન,
સંશોધન અને પ્રવચનો દ્વારા વધુ સમૃદ્ધ બનાવ્યો છે

આગમોનો અભ્યાસ

બા બ્ર લીલાવતીબાઈ મહાસતીજીએ આપણા બંનેથી
આગમોનો અભ્યાસ કર્યો છે બધા અનેકવાર ફરી ફરીને
વાંચ્યા છે શ્રી આચારાગ, શ્રી સુયગડાગ, શ્રી ઉપાશંક દશાગ,
શ્રી અનુત્તરોવવાઈ, શ્રી સુખવિપાક, શ્રી ઉત્તરાધ્યયન, શ્રી
શ્રી દશવૈકાલિક, શ્રી દશાશ્રુત સ્કંધ, શ્રી પૃહ્લદ કલ્પસૂત્ર,
શ્રી નદી સૂત્ર, શ્રી તત્વાર્થસૂત્ર, ઉપરાંત એકસો થોડકાઓ,

મણી સ્તાત્રે, સ્તવનો, ૭૬૯ ઉપદેશી કાવ્યો નજેરે કહ્યું
 કર્યા છે દુલનાત્મક દિગ્ધો ઉપયોગી થાય તે માટે અન્ય
 રીતોના અભ્યાસ અભ્યાસ રજુ કર્યો છે વ્યાખ્યાનોમા કહે-
 વાલી મહત્વની બાબતોને હમેશા સૂત્રોના આધારે આપી
 પ્રમાણભૂત દર્શવાની પોતાની પ્રથા છે આત્મ-તત્ત્વનું ચિત્તન
 પણ ઉચ્ચ શક્તિએ પહોંચે છે

શિષ્યા-સમુદાય અને તપશ્ચર્યા

બા. પ્ર. શ્રી લીલાવતીબાઈ મહાસતીજીનું સંયમી
 જીવન નમૂના રૂ. છે તેઓથી પાસે પૂ. શ્રી મણીબાઈ
 મહાસતીજી, બા. પ્ર. શ્રી મુક્તાબાઈ મ. આદિ ૧૬
 શિષ્યા-રત્નો છે (નામાવલિ માટે જુઓ પરિચિટ જ) બધા
 એક માગના મોલી છે બધા જ્ઞાની, ધ્યાની, તપશ્વી છે
 અદિત્ત રજે રંગાયેલા છે

જેમણે સંસારની તમામ માયા-મોહનો સખ કાચગી
 ઉતારે તેમ ત્યાજ કર્યો હોય, તેમને આ ક્ષણજીવ રહે ઉપર
 રાત્રી મમતા હોય ? ઉપવાસ આયોજિત એકઠાણાં નીવી
 હજીબા કાઈ ને કાઈ તપશ્ચા હરકેશ થતી જ રહે છે અને
 એ તપશ્ચર્યા હમ એટલે સુધી હોય છે કે તેમના આખા
 શિ. ૧-પરિવાર ને એકી સાથે આદાર કરવાનો ભાગ્યે જ સમજ
 આવે છે અર્થાત્ જેવું ઉચ્ચ તપ હોય છતાં ઉપવાસના આઠેઘ
 દિવસે શ્રી લીલાવતીબાઈ મહાસતીજી પ્રવચનો આપતા હોય
 છે એનની પુનિતવાણી વહેતી જ રહે છે અને તેમનાં વહન
 ઉપર શુદ્ધ પ્રસાદનું તેજ અમરજી જ હોય છે

તેઓથી પાસે ૫૦૦ જેટલા સાધનો-અહેનોએ
 આજ નવ પ્રસાદનું જાત અર્ચીકાર કર્યું છે

તેઓશ્રીની અમીનીતરતી વાણીએ કંઈકના અંતરમાં આત્મ-જ્ઞાનના દીવડા પ્રગટાવ્યા છે.

સતત જ્ઞાન સાધના

૫ : શ્રી લીલાવતીબાઈ મહાસતીજી તથા શિષ્યાઓની દિન ચર્ચા પણ પ્રભુની આજ્ઞા મુજબ થઈ ગઈ છે પોતાનું જીવન સતત ઉદ્યમ શીલ છે શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ, અધ્યયન, પઠન પાઠન, લઘુલુ અને લઘુલુ, એ કામ જ ચાલતું હોય છે જ્યારે જુઓ, ત્યારે સૂત્રના પાના જ હાથમાં હોય છે સાચી શીખ નાના પાસેથી મળે તો પણ લેવી, એ ઉકિત અનુસાર કોઈ જાણકાર શ્રાવકભાઈ પાસેથી શીખવાનું મળે તો તે લેવામાં પોતે કદી સંકોચ અનુભવ્યો નથી યશ, કીર્તિ, શ્લાઘા, માન-પૂજા વગેરે માટે કદી અલિલાપા નથી, બલકે એ તરફ તેઓશ્રીને સંપૂર્ણ અણુગમે છે પ્રમાદ આળસ, કુથલી કે નિદાના અનિષ્ટ તત્ત્વોને ત્યાં સ્થાન નથી વેદની કર્મના ઉદ્ધવે ખીમારી આવે ત્યારે પણ તેઓશ્રીની ધીરજ અને શાંતિમાં જરા પણ ફેર પડતો નથી તેઓ પોતાની નિજ સાધનામાં લીન-મસ્ત રહે છે ઉપયોગ પૂર્વકનું સયમ પાલન કરી રહ્યા હોય છે વિસામો લેતા જ નથી

કલ્પ મુજબનો વિહાર

આતુર્ભાસ પૂરૂ થાય કે તુરત વિહાર શરૂ કરી દે છે ગામડાઓ સ્પર્શવાનું વધારે પસંદ કરે છે વર્તમાન પરિસ્થિતિમાં ગામડાઓમાં પૂ મહાસતીજીઓને તો પ્રાય તપની વૃદ્ધિ થાય છે પ્રભુ મહાવીરનો દિવ્ય સંદેશો ગામડે ગામડે પહોંચાડે છે ગ્રામ જનતામાં ઘર કરી ગયેલા અસુક

અનિબોને નાબૂદ કરવા બનતા પ્રયાસો કરે છે, ધમ જાગૃતિ
લાવી રહ્યા છે

હીપ સે હીપ જલે' એ મુજબ એક જ્યોતમાથી પ્રમ
ટેલી આ જ્યોત (બા પ્ર. લીલાવતીબાઈ મહાસતીજી) જેન
તથા જેનેતર સમાજને કલ્યાણકારી માગ હાખવતી પ્રેરક
જને પ્રકાશવતી દીવાદાંડી' બની છે અને સસારના મહા
સાગર પર ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, રાગ, ક્રોધ જેવા
કરાળ ખડકોથી ઢર રહેલા માટે તેમની જીવન નૌકાએને
માગ દર્શન આપે છે

મધુર અને ભાવ પ્રેરક વક્તૃત્વ શક્તિ, યાસ્ત્રોના જ્ઞાનની
ગંભીરતા અને જૈનદર્શન પ્રત્યેની અભેદ મદ્દા વડે તેઓ
સમવાનના માર્ગની પ્રતિષ્ઠા કરી રહ્યાં છે જેમના પ્રવચનો
જેમનાં અતદર્શનની આરસી રૂપ છે અમદાવાદ, માંગાપ્રા,
વાનગદ રાજકોટમાં આતુર્મીસ દરમ્યાન અપાયેલા પ્રવચનોની
પચીસ હજાર જેટલી પ્રતો પ્રગટ થઈ ચૂકી છે અને આ પુસ્તકોનો
જોડો બહેલો ફેલાવો થયો છે કે આજે એક પણ પ્રત
ઉપલબ્ધ નથી જે તેઓના વ્યાખ્યાનોની લોકપ્રિયતાનો નક્કર
પૂરાવો છે

૫ બા પ્ર. લીલાવતીબાઈ મહાસતીજીએ દીક્ષા
અંગીકાર કર્યા પછી ક્યાં ક્યાં ગામોએ આતુર્મીસ કર્યા છે
તેની યાદી આ સાથે છે (પરિશિષ્ટ બ).

સવન ૨૧
વસંત ૫ જમી
નવીન બુવન
દીવાનપરા રાજકોટ

સત ચ સુરજ

પરિશિષ્ટ અ

૧
ખા. પ્ર. વિ. લીલાવતીબાઈ મહાસતીજના
શિષ્યા-ગણ ની

— ભાગવતી દીક્ષા તિથિઓ .—

- ૧ શ્રી મળુલાબાઈ મહાસતીજ
સવત ૧૯૯૮ માગશર વદિ ૧૧ રવિવાર વઢવાણ
- ૨ ખા. પ્ર. શ્રી મુક્તાબાઈ મહાસતી
સવત ૧૯૯૮ કાગણ વદિ ૫ શનિવાર થાનગઢ
- ૩ ખા. પ્ર. શ્રી જશવતીબાઈ મહાસતી
સવત ૨૦૦૧ માગશર વદિ ૧૧ સોમવાર વઢવાણ
- ૪ ખા. પ્ર. શ્રી તારાબાઈ મહાસતી...
સવત ૨૦૦૪ મહાવદી ૫ રવિવાર વઢવાણ
- ૫ તપસ્વી શ્રી કમળાબાઈ મહાસતી
સવત ૨૦૦૫ માગસર સુદિ ૧૧ બોટાદ
- ૬ ખા. પ્ર. શ્રી કચનબાઈ મહાસતી
સવત ૨૦૦૭ વૈશાખ સુદિ ૫ શુક્રવાર વાકાનેર
- ૭ ખા. પ્ર. શ્રી રમાબાઈ મહાસતી
સવત ૨૦૧૩ પોષ વદિ ૮ શુક્રવાર વાકાનેર
૮. ખા. પ્ર. શ્રી હીરાબાઈ મહાસતી
સવત ૨૦૧૪ મહા સુદિ ૧૦ ગુરવાર વાકાનેર
- ૯ ખા. પ્ર. શ્રી પદ્માવતીબાઈ મહાસતી
સવત ૨૦૧૫ પોષ સુદિ ૧૩ ગુરવાર સુરેન્દ્રનગર

- ૧૦ બા. જી. શ્રી કુસુમજાઈ મહાસતી
સુવત ૨ ૧૬ કારતક વદિ ૩ બુધવા સુર દ્રનગર
- ૧૧ બા. જી. શ્રી સુચિતાજાઈ મહાસતી
સુવત ૨ ૧૬ વૈશાખ સુદિ ૧૦ શુક્રવા પ્રાગધા
- ૧૨ બા. જી. શ્રી રત્નેશ્વરીજાઈ મહાસતી ..
સુવત ૦૧૭ માગશર સુદ ૩ રવિવા ૭ સુર દ્રનગર
- ૧૩ શ્રી મંજુજાઈ મહાસતી ..
સુવત ૨૦૧૬ કારતક વદિ ૧૧ ગુરુવાર વડવાણ
- ૧૪ બા. જી. શ્રી મધુશ્વરીજાઈ મહાસતી ..
સુવત ૨૦૧૬ માગશર સુદિ ૬ સોમવાર બેરાવરનગર
- ૧૫ બા. જી. શ્રી નિમજાઈ મહાસતી
સુવત ૨૦૧૬ વૈશાખ સુદિ ૧૧ સુરા
- ૧૬ બા. જી. શ્રી બાશ્વતીજાઈ મહાસતી...
સુવત ૨ ૨૦ મહા સુદિ ૧૧ વડવાણ

પરિશિષ્ટ-બ

પૂ. બા. ધ્ર. લીલાવતીબાઈ મહાસતીજી સાહેબે
સંવત ૧૯૯૨માં દીક્ષા અંગીકાર કરી, ત્યારથી આજ
સુધીનાં ચાતુર્માસની યાદી.

૧૯૯૨	હળવદ	૨૦૦૭	ધ્રાગધ્રા
૧૯૯૩	વઢવાણ	૨૦૦૮	રાજકોટ
૧૯૯૪	લી બડી	૨૦૦૯	લી બડી
૧૯૯૫	જેરાવરનગર	૨૦૧૦	ભાવનગર
૧૯૯૬	ધ્રાગધ્રા	૨૦૧૧	દામનગર
૧૯૯૭	વઢવાણ	૨૦૧૨	વાકાનેર
૧૯૯૮	વાકાનેર	૨૦૧૩	અમદાવાદ
૧૯૯૯	ધ્રાગધ્રા	૨૦૧૪	થાનગઢ
૨૦૦૦	સુરેન્દ્રનગર	૨૦૧૫	વઢવાણ
૨૦૦૧	જામનગર	૨૦૧૬	વાકાનેર
૨૦૦૨	પોરબં દર	૨૦૧૭	ધ્રાગધ્રા
૨૦૦૩	વઢવાણ	૨૦૧૮	સુરેન્દ્રનગર
૨૦૦૪	વાકાનેર	૨૦૧૯	અમદાવાદ
૨૦૦૫	થાનગઢ	૨૦૨૦	રાજકોટ
૨૦૦૬	સુરેન્દ્રનગર		

ફૂલો કાલો છવત તારૂં આખર માટીમા મળનારૂં
મૂળી રે મૂળી રે મારૂં તારૂં બેળા વીલી બ્ય છે (૧)

હે ભાઈ ! શરીર અનિત્ય છે મારે સમજી બા તમે
કેટલા મહાં સ્મશાનમાં બાળી આવ્યા ?

મહાં જાણે સ્મશાનમા દિન પ્રત્યે દેખાય
તો પણ તે બેનારને, સાર નહિ સમજાય

આ શરીરને સ્મશાનમાં જવાનો વારો આવશે ને ?
શરીરને ખૂબ ખવડાવું, સુગંધી તેલ સહસ્રપાક તેલથી ખૂબ
અલસ બનો કીધાં, સુખક-સાબુથી યોળી બામડી મુલાયમ
કરી, વસ્ત્ર શણગાર સજી ઉપરથી શુભાભના ગોટા જેવું બનાવું,
પણ અહર તો અશુચિનો પોટલો જ છે ! આ શરીરની પ્રાણ
મિઠ ભૂમિકા ઉત્પતિ જ અશુચિથી છે સખ્ત પાતુનું બનેલું
આ શરીર છે તેમા સુગંધી ક્યાંથી નીકળે ? મુખમાં લાળ
નાકમાં લીટ આંખમાં ચીપડા કાનમાં મેલ, શરીર આખે
પસીનો વળે, દિશા અને માત્રુ એકપણ સ્થાન એવું નથી કે
બ્યાંથી સુગંધી નીકળે જગવાન કહે છે જેવું બહાર તેવું અહર
દેહમાં જે ભર્યું છે તે જ બહાર નીકળે છે આવા શરીરમાં
અજ્ઞાનીઓ રચ્યાપચ્યા રહે છે અને અનિત્ય અને અશુચિ
ભરપૂર શરીરને તેજસ્વી-અકલ્પિત રાખવા બ્યથ પ્રયત્નો ક્યાં જ
કરે છે બીજા, ગોળ, ઘોળા વગેરે ખૂબ ખવડાવે પણ અતે
બહાર શું દેખાય છે ! ટિફિન બોક્સ ભરી રાખીને બ્ય દિવસે
તેને બહાર કાઢ્યો તો પણ એનીને એની. અને અહીં ખામા
પછી તુલ જ ઉભડી માય તો શું નીકળ્યો ! અહીં ઔદારિક
દહના સ ગમી પરિણમન કેવું થાય છે ! અહર પિત્તની કામળી
ગ્રહ્યમ બપો છ આવા શરીરમા મોહ શાનો ?

તન દુખલ હોનેકે ભયસે તુને તપ વ્રત કીયો નહિ.
સામાયિક એકાસન કરકે, શુદ્ધ ભાવ રસ પિયા નહિ.
પુષ્ટ બનાયા જિસે રાતદિન, ખિલા પિલા કર ભોજન પાન,
વહ શરીર ભી તુએ છોડકર, હો જાતા હે નષ્ટ નિદાન.

રત્નચંદ્ર મહારાજ “ભાવના શતક”મા અનિત્ય ભાવનાની વાત કરતા કહે છે, અજ્ઞાની જીવને ભીતિ રહે છે કે ઉપવાસ-વ્રત આદિ કરીશ તો કદાચ શરીર દુખળું પડશે તો! અને તાવ આવશે ત્યારે શુ કરીશ! જીવે પરાધીનતાયે ઘણું સહન કર્યું છે, પણ કર્મ અપાવવાની દૃષ્ટિએ લગભગ કંઈ જ કર્યું નથી સામાયિક, પૌષધાદિ કરી શુદ્ધ ભાવનાના અમૃત રસ પીધા નથી

સ સાર રૂપી મહા સમુદ્ર છે શરીર રૂપી નૌકા છે જીવ નાવિક છે. આ નૌકાને સામે કિનારે લઈ જવી છે કિનારા સુધી જ નૌકાની જરૂર છે પછી આ નૌકામાથી ઉતરી જવાનું છે

મહાન પુરુષો મુશ્કેલીથી તરાય એવો સ સાર સમુદ્ર તરી ગયા છે તેમ તરવામા તારો ન ખર લગાવ હવે દરિયામા ગળકા ખાવા નથી પણ નાવામા પાચ ઇન્દ્રિયોના વિષયના ગાબડા પડેલ છે તેથી અદર આશ્રવનું પાણી આદ્યુ આવે છે છિદ્ર હોય તે વહાણ તળીયે જાય વ્રત, તપ, પચ્ચક્ષુખાણુ તે છિદ્ર પૂરક સાધન છે પચ્ચક્ષુખાણુથી આશ્રવનો આવતો પ્રવાહ અટકે છે માનવ ભવરૂપી નાવામા આશ્રવ આવે છે ને! જોવામા, ખાવામા, ઉઘવામા, રાગદ્વેષ, મનોરૂ-અમનોરૂ ભાવ જીવ સેવ્યા જ કરે છે આ ગમે, આ ન ગમે, આમ ઇષ્ટાનિષ્ટ ભાવે ઇન્દ્રિયોને બહેકાવી મૂકી, ઇન્દ્રિયો મળી છે તે ક્ષયોપશમ જ્ઞાનમા સાધનરૂપ છે તેને બાધકરૂપ બનાવશે નહિ કપડે

શ્રી વીરમશુની પ્રાર્થના

ત્વમેવ માતા ચ પિતા ત્વમેવ ।
 ત્વમેવ બન્ધુકે સખા ત્વમેવ ॥
 ત્વમેવ ક્ષામી સર્વજ્ઞાતનામ ।
 ત્વમેવ સંસાર નિવારકૃષ્ણ ॥

હે પ્રભો ! તું જ માતા છે તું જ પિતા છે બન્ધુ તમા
 સખા (મિત્ર) પણ તું જ છે— શ સ્વામી તને ક્ષામી તું જ છે
 તું જ સંસાર માથી નિવારનાર છે

વ્યાખ્યાન ૫૭મું

સંવત ૨૦૨૦ ભાદરવા સુદિ ૧૩ તા ૧૮-૯-૬૪ શુક્રવાર

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ

इमं शरीरं अणिच्च, असुइं असुइं संभव ।

અસાસ્યા વાસમિનં, દુક્ખ કેસાળ ભાયણ ॥૧૨॥

મૃગાપુત્ર માતાપિતાને કહે છે, “આ શરીર અનિત્ય છે, અશુચિમય છે હુ.ખ કલેશના ભાજનમા અશાશ્વત વસવાટ છે, મારે તો સયમની આરાધના કરવી છે. સસારના ભૌતિક સુખોના ફળ, કિપાક વૃક્ષના ફળ જેવા છે, પરિણામ ભયકર છે તે મને તાદૃશ્ય દેખાયુ છે.

માતા કહે છે, “તુ તારૂ શરીર તો જો, સુકોમળ, નમણું, ખમણું. દેખાવડો એવો તુ સયમબોજ શી રીતે વહેન કરી શકીશ ? માતાએ શરીર જન્માવ્યુ છે એટલે માતા શરીરની સુખશાતા પૂછે છે, સભાળ લ્યે છે દીકરો ખંઠારગામ જતો હોય તો શરીર સાચવજે એમ જ કહો, પણ ધર્મને સાચવજે, આત્માને સાચવજે એમ કહો ? જોજે દગાફટકા કરતો નહિ, વ્યવહાર શુદ્ધ રાખજે, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, રિપુથી ઘેરાઈશ નહિ, આર્ય સંસ્કૃતિનુ ધ્યાન રાખજે, એમ કહેનારા કેટલા ? માતા-પિતા, સ્વજનોએ શરીરને ઓળખ્યુ છે, જ્યારે મૃગાપુત્રે આત્માને ઓળખ્યો છે માતાને કહે છે, આ શરીર અનિત્ય છે, જન્મ થયો તેજ મૃત્યુનો સદેશ છે, જન્મ તેનુ મરણુ અવશ્ય થાય છે

ફેલુ ફેલુ જીવન તારૂં આખર માહીમા મળનારૂં
મૂછી રે મૂછી રે મારૂં તારૂં જેના વીતી જાય છે (૨)

હે ભાઈ! શરીર અનિત્ય છે મારે સમજી જા તમે
કેટલા મડદાં સ્મશાનમાં બાળી આવ્યા ?

મડદા જળે સ્મશાનમાં દિન મત્થે દેખાય
તો જશ્ન તે જોનારને સાર નહિ સમજાય

આ શરીરને સ્મશાનમાં જવાનો વારો આવશે ને ?
શરીરને ખૂબ ખવડાવ્યું, સુખથી તેણે સહજપાકે તેણથી ખૂબ
અભ્યજનો કીધાં, સુખડ-સાબુથી ઘોળી આમડી મુલાયમ
કરી, વસ્ત્ર-શણગાર સજી ઉપરથી ગુલાબના જોડા જેવું બનાવ્યું,
પણ અંદર તો અશુચિનો પોટલો જ છે ! આ શરીરની પ્રાણ
મિત્ર ભૂમિકા ઉત્પતિ જ અશુચિથી છે સુખ પ્રાપ્તિ બનેલું
આ શરીર છે, તેમાં સુખથી ક્યાંથી નીકળે ? સુખમાં લાગ,
નાકમાં લીટ આખમાં ચીપડા, કાનમાં મેલ, શરીર આજે
પચીનો વળે, દિશા અને માત્ર એકપણ ધ્યાન એવું નથી કે
જ્યાંથી સુગંધી નીકળે ભગવાન કહે છે, જેવું બહાર તેવું અંદર
દેહમાં જે ભયું છે તે જ બહાર નીકળે છે આવા શરીરમાં
અજ્ઞાનીઓ રચ્યાપચ્યા રહે છે અને અનિત્ય અને અશુચિ
ભરપૂર શરીરને તેજસ્વી-અકથકિત રાખવા બ્યય પ્રયત્નો કર્યા જ
કરે છે ધીરૂં, જોળ, જોખા વગેરે ખૂબ ખવડાવે પણ અંતે
બહાર શું દેખાય છે ! દિવિન બોકસ ભરી રાખીને આઠ દિવસે
તેને બહાર કાઢ્યો તો પણ એવીને એવી અને અહીં ખાખા
પછી દુત જ ઉભરી યાય તો શું નીકળશે ! અહીં, ઔદારિક
દેહના સજ્જી પરિણમન કેવું યાય છે ! અંદર પિત્તની ઠાસણી,
રોગેષ્ઠ ભયો છે આવા શરીરમાં મોહ યાનો ?

તન દુર્ખલ હોનેકે ભયસે તુને તપ મત કીયો નહિ.
સામાયિક એકાસન કરકે, શુદ્ધ ભાવ રસ પિયા નહિ.
પુષ્ટ બનાયા જિસે રાતદિન, ખિલા પિલા કર ભોજન પાન,
વહ શરીર ભી તુએ છોડકર, હો જાતા હે નષ્ટ નિદાન.

રત્નચંદ્ર મહારાજ “ભાવના શતક”મા અનિત્ય ભાવનાની વાત કરતા કહે છે, અજ્ઞાની જીવને ભીતિ રહે છે કે ઉપવાસ-વ્રત આદિ કરીશ તો કદાચ શરીર દુબળું પડશે તો ! અને તાવ આવશે ત્યારે શું કરીશ ! જીવે પરાધીનતાયે ઘણું સહન કર્યું છે, પણ કર્મ ખપાવવાની દષ્ટિએ લગભગ કંઈ જ કર્યું નથી સામાયિક, પૌષ્ઠાદિ કરી શુદ્ધ ભાવનાના અમૃત રસ પીધા નથી

સ સાર રૂપી મહા સમુદ્ર છે શરીર રૂપી નૌકા છે. જીવ નાવિક છે આ નૌકાને સામે કિનારે લઈ જવી છે. કિનારા સુધી જ નૌકાની જરૂર છે પછી આ નૌકામાથી ઉતરી જવાનું છે

મહાન પુરુષો મુશ્કેલીથી તરાય એવો સ સાર સમુદ્ર તરી ગયા છે તેમ તરવામા તારો નખર લગાવ હવે દરિયામા ગળકા ખાવા નથી પણ નાવામા પાત્ર ઈન્દ્રિયોના વિષયના ગાબડા પડેલ છે તેથી અદર આશ્રવનું પાણી ચાલ્યું આવે છે છિદ્ર હોય તે વહાણ તળીયે જાય વ્રત, તપ, પરચક્ષ્ણાણુ તે છિદ્ર પૂરક સાધન છે પરચક્ષ્ણાણુથી આશ્રવનો આવતો પ્રવાહ અટકે છે માનવ ભવરૂપી નાવામા આશ્રવ આવે છે ને ! જોવામા, ખાવામા, ઉઘવામા, રાગદ્વેષ, મનોરૂ-અમનોરૂ ભાવ જીવ સેવ્યા જ કરે છે આ ગમે, આ ન ગમે, આમ ઇષ્ટાનિષ્ટ ભાવે ઈન્દ્રિયોને ખહેકાવી મૂકી, ઈન્દ્રિયો મળી છે તે ક્ષયોપશમ જ્ઞાનમા સાધનરૂપ છે તેને બાધકરૂપ બનાવશે નહિ કપડે

હાથ પછી જાય તો ખુલે છે તેમ અદરના હાથા ખૂલે છે ?
 પાપમાં સાહસિક ઈન્દ્રિયોનો લોહુપી આરબનો અત્યાચી
 છુદ્ વૃત્તિ, છઠામનોહિ સક, પાંચ આશવને સેવનાર, ત્રણ અણુ
 પ્તિવત્, પ્રમાદી, રસનો લોહુપી, જીવહિ સા સૂગ રહિત કરનાર,
 પાપ કરીને પોરસ કરનાર જીવ કૃષ્ણ લેશી છે પ્રથમ આ
 શરીરનો સંબંધ થયે, પછી માવતર, કુટુંબ પરિવાર વહેરેનો
 સંબંધ જોડાતો ગયો, જો મારાં અને હું જોનો, આવી મમત્વ
 બુદ્ધિથી મૂર્ચ્છિત થતો ગયો તે મૂર્ખોમાં કિલ્લ પશ્ચિમે
 મૃત્યુ પામતાં, કેટલાક જીવોને પોતાના અસ્તિત્વનું સ્મરણ
 રહેતું નથી. અતીત કાલમાં શું હતા તેનો ખ્યાલ ટકતો નથી
 ભવિષ્યમાં ક્યાં જશું તેની પણ ખબર નથી. જૂતકાળમાં
 હતા, તેજ વર્તમાનમાં છીએ અને ભવિષ્યમાં પણ તેજ
 થશું એમ કયન કરનાર જોકે મત પડ્યો છે

મહર્ષિઓ જૂત, વર્તમાન અને ભવિષ્ય ત્રણેય કાલ
 ઉપર દષ્ટિ કરતાં પશોય દષ્ટિથી મમત્વ ઉઠાડે છે અને દ્રવ્ય
 દષ્ટિ દ્વારા કર્મને નિર્જરી નાખે છે અપાવી નાખે છે કાર્મણ
 વમણાઓનો નિકાલ કરી નાખે છે અજ્ઞાનીની દ્રષ્ટિ પશોય
 ઉપર છે તમે શેમાં છુપ્ય થયા છો ? કંઈક અકસ્માતો થયા,
 કંઈક દરિયામાં ડૂબી ગયા જાણના જૂજમરામાં લાખો
 માણસો મરી ગયા છાપામાં આવા સમાચાર વાંચતા જાયને
 ચાને ગાંઠીયા અવાતા જાય કિલેને કાંઈ સ્પશ્યતું નથી
 પણ છોકરા જે ગાંઠીમાં ગયો છે તે ગાંઠી ઉપી વળી ગઈ
 છે એવા સમાચાર સાંભળે તો કંઈનું કંઈ થઈ જાય છે
 આનો ફલિતાથ શું દેખાય છે ? હું જ શેનું છે ? મમતાનું
 મારાપણનું હવે આવા હું જી ન જીવું હોય તો શું કરવું ?

ભગવાન કહે છે સ્નેહ મૂલ્યાનિ દુઃખાની રાગના તાતણા પૂરતુ દુઃખ છે, જે જે હૈયે અડે છે તેના દુઃખે દુઃખ અને સુખે સુખ ભોગવે છે રાગ તૂટી જાય તો દુઃખ ન લાગે. કોઈ પદાર્થ દુઃખ નથી આપતુ ખહારના પદાર્થમાં સુખ કે દુઃખ આપવાની શક્તિ નથી પોતાની અજ્ઞાનતા જ દુઃખ આપે છે માટે આચારાગ સૂત્ર બોલે છે લૌયસિ જાણ અહિયાય દુઃખ અજ્ઞાનથી જન્મતુ અહિત થઈ રહ્યું છે શરીર તારૂં નથી, પછી પુત્ર-કલત્ર-માતા-પિતા-સ્નેહી સ્વજનો તારા કયાથી હોય ?

મૃગાપુત્રે કહ્યું માતા ! આ શરીર જેમ પાણીમા પતાસુ ઓગળે તેમ ખલાસ થવાના સ્વભાવવાળું છે.

જેમ પાનીમે પતાસાં તેસા તતકા તમાસા

નાના બાળકમાંથી કુમાર અને તેમાંથી જુવાનબોધ થઈ જાય અને પછી ઘરડો થતા પથારીમા પડયો દેખાય નહિ એવો થઈ જાય અને ત્યાથી ઉપડયો એટલે રખ્યાનો ઢગલો થઈ ગયો, આમ પ્રત્યક્ષ પ્રમાણથી દેખાય છે ને કે આ શરીર અદ્રુવ છે, અશાશ્વત છે ચય ઉપચયના સ્વભાવવાળું છે સડણ પડણ વિધ્વસણ ધર્મચુકત છે અરૂપી આત્મા વર્ણ, રસ, ગંધ, સ્પર્શથી રહિત પવિત્ર છે આત્માના અસંખ્યાતા પ્રદેશ છે તેમાંથી એકે વધે નહિ કે ઘટે નહિ જેવડું શરીર મળે તેવડા શરીરમા સંકેત વિકાસ શક્તિના કારણે તેમા રહી શકે છે કથવામા કે કુજરમા અસંખ્યાત પ્રદેશી સરખો જ આત્મા વસેલો છે

જેની આત્મા તરફ દષ્ટિ છે, તેને શરીર દુખળું થશે તેવી ચિંતા તેઓ કરતા નથી શરીર શરીરના ભાવે, હું મારા

ભાવે એવું જ લોક વિજ્ઞાન ચિતવતા હોય છે મારું મારામાં
આલે વિષય, કષાય, રાગ-દ્વેષ ન કર તેમાં મારૂં આલે, પણ
શરીર ઉપર મારું ન આલે ચાલતું હોત તો વાળ કાળાના
પોળા મવા હશે અરે ! કેટલાકને પક્ષપાત કે લકવા થાય છે
કેટલી વાંકા વળી જાય છે આ અટકાવવાની તાકાત તમારામાં
છે ? ના, કારણ ? હવે દ્રવ્ય સ્વતંત્ર છે એક દ્રવ્ય બીજા
દ્રવ્યથી અત્યંત ભાવાવે છે

આ શરીરને મત, ઉપવાસ, છઠ્ઠું અઠમાદિ કરવાની જેવી
તેવ પાડ્યો તેવી પડ્યો આને તો કહેશે મારે આખા દિવસમાં
પચીસ કપ આ એકએ, હથ પાનના દૂધા એકએ આમાં આર્થિક
નુકસાન, શારીરિક નુકસાન અને આધ્યાત્મિક નુકસાન પાર
વજરનું છે કસ્વાની તેવ વાળો રહેજે ઘાર માઈલ આલી શકે
અને એકાકુને બહાર દિશાએ જવું પડે ત્યાં વાધા આવી જાય
છે એકાસણ, આયબિલ કરી મત ઉપર વૃત્તિઓને અડાવે.
કેટલાકને જીંદગી ગોળી છે તો જીંદગી આવે પછી ઘેનની
ગોળીને બદલે આકની ગોળી આપે તોય જીંદગી જાય કારણ કે
મનમાં વહેમ ભેડી ગયો છે તેને ઠાળવા ગોળી ખાધી એટલે
મનડું માની ગયું ને નિદ્રામાં પોલી ગયું બે મેથાં એક
ટાણું જમતો હોય પછી તે બે ટક ખાવા જાય તો તેને ગમશે
નહી કેમ કે ઉદરને ટેવાવી નાખ્યું છે તમે કેવી તેવ પાડી છે ?

આ શરીર અશુભિનો પોટલો છે, વળી કાયમી રહેવાનું
નથી. ભાદૂતી મકાન સજ્જાસ્વાનું, રીપેર કરી મકાનવાનું કામ
કરનાર મૂળ ગણાય જ્યારે આ શરીર ઉપર તમે કેટલા
ખર્ચો કરી રહ્યા છો ? શરીર ભાદૂતી છે એ તો કેમ જુદું છે ને ?
આશુખ્ય ખાખીને આવ્યા છો તેટલું જીવશે એમ નિર્ણય

થઈ ગયા પછી ઇ જોકશનો, માછલીના તેલ-આવા ક ઇક જાતના
પચેન્દ્રિય વધજનિત ઔષધો શ્રાવકનો દીકરો ગ્રહણ કરે ખરો ?
જેને કદમૂળ ન ખપે તે માંસાહાર કરે ? જાનવરોના લોહી,
ચરખી, લિવર, માસથી બનેલી દવાઓ શ્રાવક શ્રાવિકાથી લઈ
શકાય જ નહિ આયુષ્ય વધારવા કોઈ સમર્થ નથી આયુષ્ય
કર્મ જીવે પોતે જ બાધ્યુ છે શાતા વેદનીય કર્મ ઉદયમા જેને
આવે તેને જ લોગવવુ પડે છે કર્મને હટાવવા દવાની ટીકડી
સમર્થ થાય ખરી ? ના

ભગવાન કહે છે હે મુનિ ! જો તારી સ્થિરતા ટકી રહે
તો જિ હગીમા ઓસડ લેતો નહિ સ્થિરતા ન રહે, વેદનામા
ટકી ન શકાતુ હોય તો નિર્દોષ દવાનો આશ્રય લેવો, પણ
પાપથી ભરપૂર ચિકિત્સા તો કરીશ જ નહિ સાધુ સમાચારીમા
દોષ લગાડીશ નહિ શરીરનો સ્વભાવ એવો જ હોય દેહના
ભરોસા શા !

એ રે મહેલ લીધો સીધો જમાને

એના પાયામાં કાંઈ ન પૂરેલજ,

એ તો ઓચિંતાનો ઉખડી રે જાશે જ્યારે વાશે વાયુની ઠેલ
કાયા તારી મલોખાંનો મહેલજ

મલોખાંનો મહેલ એને સંગેમરમરનો માનેલ,
કાયા તારી મલોખાંનો મહેલજ.

જે મકાનના પાયામા પૂરણી ન હોય તે ઝપાટે પડી
જાય, તેમ આ કાયારૂપી મહેલના પાયામા કઈ પૂરણી નથી,
'ઉડી જતા વાર નહિ લાગે ભલે શીરા, દૂધ, ઘી ખવરાવ્યા છે,
છતા સ્થિર કેમ બેસી શકાતુ નથી ! સર્વ શક્તિ કોની છે !
વીર્યાન્તરાયનો જેટલો ક્ષયોપશમ વર્તે તેટલી શક્તિ આવે,

માત્ર બહારના માલ મલીકા ખાવાથી શક્તિ ન આવે
સ્વાધ્યાય, ધ્યાન, તપ અને ત્યાગથી વીય ગુણની શક્તિ વધે
છે વીય શક્તિ આત્મામાં છે અને ત શક્તિનો ખસી આત્મા છે,
દેહ જડ છે, એ જડ ગાઢવામાં શક્તિનો ગુણ નથી.

દેહ અનિત્ય અમુલ્ય છે, અશુભિનો પોટલો છે,
આધ્યારાત્ર સૂત્રમાં પાઠ છે 'માણ હુ છાક પચાસી' જેમ
બાળકો લીટને આટે છે, તેમ તમે જ્યે સ સાર ભોગને આટતા ?
તમે શુ આટી રહ્યા છો ! અણુસમન્નુ હોય, બાળક હોય તે
વહીનિત-સમુનિતથી શરીરને લીધે પણ સમન્નુ થયા પછી
તેનાથી જરા પગ ખરડાય તો બહાર ઉસો રહે. પણ ધોમા
પછી ઘરમાં આવે એમ વિષય એ અશુભિ છે તે ખબર પડી
ગયા પછી તે આટવા ભેસે ખરો ? બહારના અશુભિના ઠાપ તો
પગ ધોયે નીકળી જશે પણ વિષયથી અશુભિના ઠાપ તો
ભવોભવ સમાઠશે. ભગવાનના પ્રતિનિધિ મુનિઓ કહે છે તે
સમજો રાગદ્વેષ મમતા ભાવ છોડો આત્મ રમણતા કરો તોજ
જીવનું કલ્યાણ થશે.

આખ્યાન પદ્મ

સવત ૨૦૧૦ બાહરવા સુદિ ૧૪ શનિવાર તા. ૧૯-૯-૧૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે ઠાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ, તેનું નામ
સિદ્ધાંત ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો
અધિકાર આવી રહ્યો છે

અસાનપ સરીરમ્ રહ માનસ મામહ' ।

પચ્છાપુરા ન વાયવ્યે કેવલુ મુખ્ય સન્નિમે ॥

મૃગાયુત્ર કહે છે, હે માતા ! હું આ અશાશ્વત શરીરમા હવે રતિ પામતો નથી. આ શરીર વહેલું' યા મોડું' છોડવાનુ જ છે, પાણીના પરપોટા જેવુ આ શરીર ફૂટતા વાર ન લાગે તેવુ છે. આત્મા જ ચૈતન્ય શાશ્વત નિત્ય છે. જેને આત્મતત્ત્વનુ ભાન થયુ છે તે જીવો દેહમાં રાચતા નથી તેનો દેહાધ્યાસ છૂટે છે.' હું ચૈતન્ય, અનંતગુણનો ધણી, અનંત દર્શન, જ્ઞાન, સુખ વીર્યનો ધણી, પરથી હું જીવુ અને મરૂં તેવો નથી હું અજર, અમર, અવિનાશી છુ જીવત નામની શક્તિથી જીવનારો છુ કોઈ સંયોગે મારી ઉત્પત્તિ કે નાશ નથી

કોઈ સંયોગોથી નહિ, જેની ઉત્પત્તિ થાય,
નાશ ન તેનો કોઈથી, તેથી નિત્ય સદાય.

ચાર્વાક મતવાળા માને છે કે, પૃથ્વી, પાણી, આકાશ, તેજ અને વાયુ આ પચ મહાભૂતોથી જીવ પેદા થયો છે, એ પચ મહાભૂતોના વિખરાવાથી જીવનો નાશ થાય છે આમ જીવનો વિનાશ માન્યો એટલે પરભવને ન માન્યો, એટલે મૂળમા જ મોટી ખામી કેટલાક, આત્માને ચોખ્ખા જેવડો માને છે, કેટલાક, દીપક, પ્રમાણે માને છે, કેટલાક, અગુણ પ્રમાણે માને છે, કેટલાક એમ માને છે કે એક આત્મા બધામા પ્રકાશી રહ્યો છે. એક મત એવો છે કે જગત મિથ્યા છે, એક બ્રહ્મ જ સત્ય છે અદ્વૈતવાદીઓ એક જ આત્માને માને છે, “જલે વિષ્ણુ, સ્થલે વિષ્ણુ, વિષ્ણુ પર્વત મસ્તકે” બૌદ્ધમતવાદીઓ આત્માને ક્ષણિક માને છે. એક ક્ષણે જે આત્મા છે તે બીજી ક્ષણે નથી વળી સામ્યમતવાળા કુટસ્થ નિત્ય માને છે જનદર્શન પરિણામિ નિત્ય માને છે

આપ સમાજ એમ માને છે કે નિર્વાણ થાય એટલે આત્માનો નાશ થાય છે

જૈનદર્શન કહે છે કે, આત્માના પ્રદેશે પ્રદેશે જે કર્મ પડેલા છે તેથી વેગળો થાય, કર્મના કલકેથી લોકો થાય ત્યારે તે આત્મા પરમ સુખનો લોકતા બની લોકાત્રે બિરાજ માન થાય છે જૈન દર્શન સ્વાસ્થાને માને છે આ માર્ગમા કયાંય ભૂલ થાય નહિ દ્રવ્ય નિત્ય છે, પર્યાય અનિત્ય છે કર્મના સખથી છૂટે તેજ સિદ્ધ થાય સિદ્ધ અતિએ પહોંચ્યા પછી પણ આત્મતત્ત્વ જુસાતું નથી. મારો જેવો આત્મા છે એવા અનતા આત્મા છે મારો આત્મા શાશ્વત, તેમ હરેકના આત્મા શાશ્વત છે હું અજર અમર છું મારો ત્રણ કાળમાય નાશ નથી. શરીર તે હું અને તેના નાશો મારો નાશ થાય, એ જામક મિથ્યા મતિ છે અજ્ઞાની અજ્ઞાન દશાર્મ એમ માની રહ્યો છે, હાય હું મરી જઈશ' એ ભય મિથ્યા ત્વીને હોય સમકિતના આઠ અઝ વણુ વ્યા છે તેમાં પ્રથમ અઝ “નિસ્ત ક્રિય છે નિશકિત્વ છે પોતાને પોતાનો વિશ્વાસ હોય કે હું મારાથી ટકવાવાળો છું સમ્યગ્દષ્ટિ પ્રગટે છે પછી શકા હોય જ નહિ

સ્વપરની વહેજણી ધષ્ટિમા લઈ લીધી તેને જઈ એવા શરીરનો સબંધ આત્મા ચૈતન્ય સાથે અત્મતાભાવે છે એમ સવજડ બેસી બાય છે અજ્ઞાની માલિક બનવા બાય તો માલિક થઈ શકે નહિ, પણ તે માન્યતા તેને સસારમાં રહાવનાર જરૂર થાય

સમ્યગ્દર્શન થયું નિશકિય ગુણ પ્રગટી શૂકશે, પછી તે ધન-અપજ્ઞા-મરણ વગેરે ભયનો ટાળણુદાર બની બાય

છે મરવાનો. ડર તેને લાગે ? મરે છે કોણ ? શરીર શરીર
 તો પરિવર્તનશીલ છે. શરીરને બાળે એટલે રાખ થાય તેનું
 ખાતર રૂપે ખેતરમાં પરિણમન થઈ ખેતરમાં દાણા રૂપે
 ઉપજે. દેહ બદલાય છે, પણ દેહી બદલાતો નથી મકાન અને
 મકાનધણી, પોપટ અને પાજર, બંને જુદા છે, તેમ દેહ અને
 દેહમાં વસનાર આત્મા પણ જુદો છે છતાં આ દેહની ટાપટીપ
 કેટલી કરો છો ? દેહ પાછળ આટલી પીજણ શી માડી છે ?
 અરીસામાં દેખાય છે તે તું નથી પ્રતિબિંબ દેખાય છે તે
 તો જડ દેહનું છે પ્રતિબિંબ તે વિશ્વસા પુદ્ગલ છે, દેહ તે
 પ્રયોગસા પુદ્ગલનું છે જાણનાર જોનાર તું જુદો છે, પ્રતિ-
 બિંબ જ્ઞેય છે, તું તેનો જ્ઞાતા છે તેવી બુદ્ધિ રાખે તો દોષ
 ન આવે, પણ દેહ મારો, અને હું તેનો, એ માન્યતામાં જ્યારે
 અજ્ઞાતા વેદનીય કર્મ ઉદય આવે ત્યારે તેના મોઢા કરમાઈ
 જાય છે. ભૂતકાળની સપાટી પર દ્રષ્ટિપાત કરો અનંત કાળમાં
 અનંતીવાર આવા દેહ લીધા અને મૂક્યા તેજસ અને કાર્મણ
 શરીર તો જીવને લાગ્યા જ પડ્યા છે ચૈતન્યના દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર,
 કાળ, ભાવ જુદા અને જડના દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ જુદા છે
 આત્મા દ્રવ્યથી એક ક્ષેત્રથી અસખ્યાત પ્રદેશી, કાળથી અનાદિ
 અનંત, ભાવથી અનંત જ્ઞાન-દર્શન-આચિત્રમય જડ પરમાણુ
 દ્રવ્યથી એક, ક્ષેત્રથી એક પરમાણુ રહે તેટલી જગ્યા રોકે કાળથી
 અનાદિ અનંત, ભાવથી અનંત વર્ણ રસરૂપ ગંધ સ્પર્શ, ગુરુ
 લઘુ-અગુરુ અલઘુ પર્યાયવાળા તે તેનામાં અને તું તારામાં
 બંને દ્રવ્યો જુદા જુદા વર્તે છે, છતાં અજ્ઞાનીની દશા તો
 જુઓ ! કોઈ તુકારો કરે તો આકુળવ્યાકુળ થઈ જાય મને
 કોણ કહેનાર ? અરે ભાઈ ! તને કોણ કીધું ! તને (આત્માને)

ઝાળખે છે કેણ ? કાળ ન પહોંચે ત્યાં જાળ યેની પહોંચે ।
 કાળનો પણ તુ શાયક છે, પણ કાળ તને બણી શક તો નથી-
 મને કીધું એમ બોલનારને પૂછીએ કે તુ કેણ ? તારું નામ
 શું ? બોલ ? માધવજી નામ કેનું ? કેઈ સજ્જાથી બોલાવે કે
 માધવજી બહુ ધર્મીજી માણસ છે તે સાબળે ત્યાં ફૂલાય. અને
 માધવજી હરામવૃત્તિનો છે એમ કહે ત્યાં દૂકો ઘર્ષ બાય
 પણ શરીર તે તુ નથી મન, વાણી, ઈન્દ્રિયો, કાયા એ બધાથી
 નિરાશુ તત્વ આત્મા છે તે અખડ અસેદ, અવિનાશી છે
 જેણે આ પ્રમાણે આત્માને બણ્યો, પછી કમે કમે મોહનીય
 ક્રમને તેનું ઘણું આત્માની હદમાંથી ઉપાડ્યે જ છૂટકો છે
 અવરાત્મા ને બહિરાત્માનું આ તુમુલ્લ મુલ્લ છે અવરાત્મા
 બહિરાત્માને છતે તોજ પરમાત્મ દયાને પ્રાપ્ત કરે.

મહાશ્વ યામમા છતે જે યોગી દય લાખને

તેથી મેંજ દુરાત્માનો વિજેતા જન્મ મેંજવે

એક વાસુદેવ હોય તેની સામે દય લાખનું સૈન્ય બહુ
 હોય, છતાં વાસુદેવ જ્યાં એક શબ્દ ફૂટે ત્યાં સામેનું બહુ
 હરકર જપથી સૂઈ જાય અને જ્યાં ધનુષ્યનો એક ટકાર
 શાય ત્યાં બહુ સૈન્ય નાસલામ કરે. આવા વાસુદેવ કરતાં
 પણ દુરાત્મા ઉપર વિજય મેળવનાર સાચો વિજેતા છે
 વિજયની વરમાળ દુરમનની સામે ઘનારને પહેરાવાય છે
 પણ પીઠ બતાવનારને નહિ કમ તો ફૂતરાં છે ઠાવ ઠાવ
 કરશે, બે ઠયોં તો કરડવું મેલશે નહિ અને બે સામી
 છાતીયે ચાલીશ તો પાછા પડી જશે. એટલે કર્મની જે
 ૧૪૮ પ્રકૃતિ છે તેની સામે યા લક્ષ્મસ્તિ ચિત્તિ કુલ્લેદ
 સત્યમા પીરજવાન બન ઠાણો માણસ સત્યમા નિષ્ઠાવાન

બની સર્વ કર્મોની નિર્જરા કરી નાખે છે નિર્જરી ગયેલું કર્મ ફરી ચોટતું નથી જે કોલસાની રાખ થઈ જાય, તે પછી સળગી શકે નહિ એમ જે કર્મ આત્મ પ્રદેશથી ખરી ગયું છે તેમાં એવી તાકાત નથી કે ફરી ચોટી શકે તૂટેલું ફળ ફરીવાર ઝાડને ચાંટી શકે નહિ તે ન્યાયે અજ્ઞાનીઓએ કર્મ ઉપર બહુ વજન દીધું છે કર્મ ન્યાયે તેમ નાચે છે. પણ કર્મને ઉત્પન્ન કર્યો કોણે ? પોતે જ ઉત્પન્ન કરનાર શુ તેનાથી દબાય ? સાક્ષાત્ તીર્થંકર દેવનો જોગ હશે કે મહાવિદેહ ક્ષેત્ર હશે, તો પણ બાધેલા કર્મો તો તારા પુરુષાર્થથી જ હટી શકશે, જીનું કંઈ પણ કામ લાગશે નહિ પુરુષાર્થ તારે જ કરવાનો છે ઘરવાળી ધર્મ કરશે અને વિમાન આવશે ત્યારે તું ડાડીયો ઝાલી દે, એવું આ ધર્મ કહેતો નથી તુ કર તો તને પોતાને જ લાલ છે. ભવ બંધ ટાળવા હોય તો સત્ય હકીકતને પામ તું તને જો આત્મ સ્વભાવમા રમણતા કર.

મૃગાપુત્ર કહે છે આ શરીર પ્રત્યે મને જરાયે રતિ થતી નથી

“જેવો કુંજર કેરો કાન, જેવો સંધ્યા કેરો વાન,
જેવું પાકું પીપળ પાન, એવું જોર જીવાનીનું જાણ,
જેવો ધુમાડાનો ગોટો, જેવો પાણી તણો પરપોટો,
જેવો સુંદર કાચનો ફોટો, તેવો અસ્થિર સંસાર છે જોટો.”

હાથીનો કાન ચચળ છે તેમ આ જીવન ચચળ છે પીપળાના પાકા પાનને ખરતા શી વાર ? તેમ રાત્રી-દિવસો પસાર થઈ રહ્યા છે. મનુષ્યના આયુષ્યને ખરતા શી વાર છે ?

આયુષ્ય પૂરે થાય ત્યારે કોઈ દવા ઇન્જેક્શન કે ઓપ્રેશનના બાટલા બચાવી શકે નહિ આ દેહ ફૂટેલ કાચી

માટીનું ભાઈ સમાન છે માટે મોઢું છોડો, દેહાધ્યાસ ત્યાગો.

ઠાઈ એક શેઠની પત્ની ધમ પામેલી હતી પોતાના પતિને કહે છે, હવે ઉંમર પૂરી થવા આવી છે કંઈ પણ વસ્તુ તમારી સાથે નહિ આવે, માટે ધમધ્યાનનું કંઈક કરે. વ્યાધ્યાનમાં આવો, સત્સંગ કરે. સત્સંગ કરવા જેવો છે શેઠ કહે છે, 'હું કયા કાલ મરી જવાનો છું ! નિશ્ચયે પછી ધમ કરીશ હમણાં તો મને પેલી-આકલિયા એ જાણુ સમાજવા કે અમુક સમય જાદ શેઠ માઠા પડયા શેઠ કહે જલદી ઠોકટરને બોલાવો, હવા લાવો હું બચીશ કે કેમ ? ઠોકટરને બોલાવવામાં આવ્યા નાહ એઈ અમુક હવા લાખી આપી. મુનીમે બબ્બરમાંથી હવા લાવી શેઠાણીને સોંપી. શેઠાણીએ હવા કબાટમાં મૂકી તાણ મારી રીધું.

શેઠ પૂછે છે મુનીમ હવા લાખ્યો ? શેઠાણી કહે હા, પણ હવાનું જતારે શું કામ છે ? હવા પછી હઈશ કાલ કયા મરી જવાના છો ? હવા બોળી વગેરે મેં જાણુ સાચવીને રાખી મૂક્યું છે મૃત્યુના આગલે દિવસે હવા દેવાશે. શેઠે કાન પકડી લીધા કે ધમને નાયદે ન મૂકામ ધમ બડપણે રાખવા જેવો નથી. તમે મેં ટા. થયો અને બડપણુ આવશે તેની શી ખતરી છે ? માટે જવસર પ્રાપ્ત થયો છે તેમાં ધમ નહિ કરે તો પસ્તાવો થશે.

શેઠને તે દિવસથી ધમમાં જાવના થઈ તમારે જાણી મ્ત્રીઓ ધરમાં છે ને ?

મુગાપુત્રને હેયે બેસી ગયું છે કે આ શરીર અશાશ્વત અનિત્ય પાણીના પરપોટા જેવું છે શરીરમાં હવે શતિ ઉત્પન્ન

થતી નથી માતા રજા આપો ! મારે દીક્ષા લેવી છે, વળી પણ
શુ કહેશે તે અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન પદ્મું

સં. ૨૦૨૦ ભાદરવા શુદ્ધ ૧૫ રવિવાર તા. ૨૦-૯-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ તેનું
નામ સિદ્ધાંત મૃગાયુત્ર માતાપિતાને કહે છે, “અનંત કાળે
પણ માનવ દેહ મળવો દુર્લભ છે ઇન્દ્ર-દેવ આદિના દેહને
દુર્લભ ન કહ્યા અને માનવ દેહ દુર્લભ કેમ કહ્યો ? મોક્ષ
માર્ગની સાધના કરવાનું ક્ષેત્ર માનવ ભવ છે બીજા કોઈ
ભવમા સાધના થઈ શકતી નથી આવો દુર્લભ મનુષ્યભવ .
પણ કાયમ ટકવાવાળો નથી આયુષ્ય ક્ષણે ક્ષણે કપાય છે,
જન્મ થયા પહેલાં તો સવાનવ માસનું આયુષ્ય ગર્ભમા
કપાઈ ગયું અન્ય દર્શનીકો કહે છે કે પાચમે મહિને ગર્ભમા
જીવનો સચાર થાય છે આવી માન્યતા કેટલાક જૈનભાઈઓ
પણ ધરાવે છે, હવે જો જીવ ન હોય તો ગર્ભમા પાચ માસ
વધ્યું શુ ? પહેલે સમયે ઉત્પન્ન થાય ત્યારે ઝોજ આહાર
ખેચે છે, પછી શરીર બાધે છે અને પછી ઇન્દ્રિયો બાધે છે
ત્રણ પર્યાપ્તિ બાધ્યા વિના કોઈ જીવ મરતો નથી શ્વાસોશ્વાસ
પર્યાપ્તિ બાધતા મરી જાય તો અપર્યાપ્તો મર્યો કહેવાય
જેટલી પર્યાપ્તિ હોય એમા અધૂરી રહે એટલે અપર્યાપ્તો
કહેવાય આહાર, શરીર, ઇન્દ્રિયો, શ્વાસોશ્વાસ, ભાષા અને મન
આ છ પર્યાપ્તિઓ જીવ પર્યાપ્તો થાય છે પછી પ્રથમ માસે

સ્વેચ્છા જેવો, બીજો પાણીના પરપોટા જેવો, ત્રીજો બોરના કળિયા જેવો થોડો મહિને લોટની કણક પીઠ જેવો, પાણ્યમે માણે નખ, કેશ રૂવાટી ફૂટે અને પછી કમ કમ વિકાસ પામતો સવા નવ મહિને જ મ મામ છે આશુભ્યની અણતરી તો ગઈ અતિમાંથી છૂટ્યો ને વાટે વહેતો થયો ત્યારથી થાય છે

જીવ શરીરને (પુલ્કનને) શરૂ થઈ છે તેને મૂકવાનો અવસર અવશ્ય આવવાનો છે સંયોગ તેનો વિયોગ થવાનો જ છે કારણ કે આ ટેકા છૂટવાના સ્વભાવવાળો છે વળી રાજા થતન છે અનેક રાજો આ શરીરમાં વાસ કરીને રહ્યા છે બ્યારે રામના કણમાં ફૂટે ત્યારે આત્માનાં પરિણામ કયા પ્રકારના થાય છે ? રાની હોય તે ખર્મના આધારે, સત્સજના આધારે, બીજો રવાડે ન ચડતાં સમતા થાપી શકે છે, કારણ કે જીવનમાં ધર્મને કેળવ્યો છે ત્યારે અગ્નાની આત્માઓ આર્તધ્યાનમાં ચડી, નવાં નવાં ઘણાં કમ બાધે છે

કોઈ એક ગરાસિયાને હાથમાં ફેંકચર ઘઈ ગયું સર્જનને જતાવતા કહેવામાં આવ્યું કે હાથ કપાવવો પડ્યો નહિ તો સેપ્ટીક ઘઈ જતા મૃત્યુ થવાનો સંભવ છે ગરાસિયો હાથ કપાવવા તૈયાર થયો સર્જને કલોરોફોર્મ સુધાડવા તૈયારી કરી. ગરાસિયો કહે, મને બેભાન બનાવી ઓપરેશન કરવું છે ? આ સ્યો ? મારો હાથ કાપી નાખો સર્જન વિસ્મય થયો હાથનું ઓપરેશન વગર કલોરોફોર્મ સુધાડ્યે કમ, છતાં એક આસુ આંખમાંથી ન પડ્યું કે બિંબો નીચો હાથ ન થયો.

આત્માની શક્તિ અનંતી છે કેળવી હોય તે! જરૂર પ્રગટે. ખાકી તે કમાડની ચીપટી આવતા કે રોટલી ફેરવતાં ઉની આગ લાગતાં “વોય વોય” કરી નાખે, હાલતું પડે ત્યાં “હાશ” કરી ખેસે કારણ કે કેળવ્યું નથી તેના આ આચાર છે જે દુઃખ-વેદના આવી છે તે તાર કરેલું આવ્યું છે ઉચ્ચ-નીચો થા, ધમપછાડા કર તે કેને માટે? શેને લઈને તાર અગ રહી ગયું? તું કોઈને પાડ કરી દેવા દઈને વેઠે છે? જ્ઞાની કહે છે કે કર્મના કાટ ઉખેડવા પરમેશ્વરનો જાપ કરવા માડ. મનને જાપ વળે તે જાપ, નહિતર વેઠ છે. “જા પારા પારો આવ્યો, ખીજા પારાનો વારો આવ્યો” એમ માળા લઈ ખેસવાથી ધ્યાન કે જાપ ન થાય ભગવાન કહેછે, જે કંઈ તું કર તે ઉપયોગપૂર્વક કર. ઉપયોગ વગરનો ભાવ નિષ્કેપ નથી. ઉપયોગના જોડાણ વગરનું પ્રતિક્રમણ દ્રવ્ય પ્રતિક્રમણ છે, ભાવપ્રતિક્રમણ નથી.

સંવત્સરીને દિવસે અહીં લગભગ ચારથી પાંચ હજાર ભાઈઓએ પ્રતિક્રમણ કર્યું હશે, તેમા ઉપયોગપૂર્વક કેટલી વ્યક્તિનું થયું હશે? ઉપયોગનું જોડાણ કરવું તે જેવી તેવી વાત નથી મનને ખૂબ કેળવ્યું હોય તે જ ઉપયોગ સાધી શકે ઉપયોગે ધર્મ કહ્યો છે ઉપયોગનો ઉઘાડ કરવાની ભૂમિકા આ માનવભવ છે ધારે તો મનુષ્ય કેવળર્જ્જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકે છે જે ભાવપૂર્વક એકાગ્રચિત્તથી વસ્તુ સ્વરૂપને પામ્યો છે, તે કદી હિંમત હારતો નથી જે વિદ્યાથી વરસ દરમ્યાન રમત ગમતમા જીવ બહાર રખડતો રાખતો હોય તેને પરીક્ષાના સમયે શકા રહે કે પાસ થઈશ કે નહિ! પણ જેણે બરાબર વાચ્યું હોય તેને તો ખાત્રી હોય કે હું

પાસ થઈશ. પહેલું હેતુ જ કળાસત આપે છે કથોપથમ
જ્ઞાનના વાંધા, એટલા અભ્યાસમાં કાંધા જેણે કાશ્નૌ અભ્યાસ
પૂરેપૂરો ન કર્યો હોય તેને સંકાપ રહે છે તેમ તમારી
જિંદગીની મહેનત મરવા સમયે દેખાયો. હસતા બહેરે જ્યો
કે શતા અહેરે ? ઠોકટર ન પહોચ્યા, અમુક ઈજેકશનો ન
મળ્યાં, એટલે મરવું પડે છે એ મળી જાત તો શુ છવી
જાત ? એમ માની બેઠા છો ? આમુખ્ય કમ સ્વતંત્ર છે તેનું
જ્ઞાન છે ? આમુખ્ય વધે નહિ છતાં છવવા માટે બાવાં કેટલાં
નાખો છો ?

જિવન છવવા માટે પૈસા નહિ કમાઈ તો ખાઈશ
શુ ? જે ગતિમાં ગયો ત્યા પ્રથમ જોજ આહાર જ્યે છે
એટલે પ્રથમથી જ આહારની ચિંતા, તે મરે ત્યા સગી
આહારની ચિંતા સેવે. બકલાં, કબુતર વગેરે તિથિઓને પણ
જોશક તો મળી જાય છે, તેઓ કાંઈએ પેટી-પટારા જમ્યાં
છે ? જાજ પ્રમાણે સોજવાય છે શબ્દરૂપારોમાં જાતજાત
લોકા પાછળ પચાસ માણસો શકવામાં આવે છે પશુની
તહેનાવતા માણસો ખડે પગે ઉભા રહે છે કઈક કૂતરાઓને
મોટરમાં ફેરવાય છે સાહેબ લોકો હાથીની અબાડીમાં બેસતા
ત્યારે કૂતરા પણ હાથીની અબાડી ઉપર સાથે બેસતા. સર્પ
પુણ્ય કરીને આવ્યા હોય તો તિથિ ગતિમાં પણ દોમ દોમ
સાદાબી સોજવે. જે સાહેબ અન્ય સાથે વાત ન કરે તે તેના
પ્રથમ ઠ' સાથે વાત કરે. તેને ખીલાવે, રમાડે, સોજન કરાવે.
પુણ્યની પુછી સૌ જામ છે પીચે છે પણ કાંઈ સોજ
કાંઈને નથી આવડ. ઘરમાં પચીસ બેઠ કપડાંની હોય મંચ
પહેરાય ફક્ત એક જ બેઠ. તેમ ઘરમાં બધી સામગ્રી હોય ને

ખૂબ ખાઓ તો કેટલું ખવાય ? વધારે ખાઓ તો અણુભૂંડા આયુષ્ય ઘટે, માટે જ્ઞાની કહે છે, જોઈએ તેટલો ઉપયોગ કરવામાં પણ જરૂરિયાત ઘટાડી વૃત્તિસંક્ષેપ કરો. પરિગ્રહ કારમો છે, દુઃખદાયક છે.

આચારાંગ સૂત્રમાં લગવાન કહે છે, તૃષ્ણા અનંતી છે, આયુષ્ય સંખ્યાતું છે. એક જીવની તૃષ્ણા પૂરી પાડે તેટલાય પદાર્થો આ જગતમાં નથી તો અનંતા જીવોની અનંતી તૃષ્ણા કેમ પૂરી પડશે ?

ઢગ સુવર્ણ રૂપાના, હો કેલાસ સમા ભલે,
ન જીવે લુપ્તધની તૃષ્ણા, નભ જેવી અનંત તે.

મેરૂપર્વત જેવડા સોના-રૂપાના ઢગલા કરી એક માણસને તે સોંપી દીધે, છતાં તેની તૃષ્ણા પૂરી પડે નહિ. ઇચ્છા આકાશ સમાન અનંતી છે જે વખતે જે ઇચ્છા હોય તે સમયે તે વસ્તુની હયાતી હોતી નથી અને હાજર હોય ત્યારે બીજી જ ઇચ્છા ઉભી થાય છે, એટલે ઇચ્છાને અને વસ્તુને મેળ ખાય નહિ એમ સમજીને ઇચ્છા ન કરો. “ઇચ્છા હૈ દુ ખ મૂળ”, ઇચ્છા કરવી તો મોક્ષની ઇચ્છા કરવી.

સુખ પ્રાપ્ત કરતાં સુખ ટળે છે લેશ એ ભક્ષે ભહો,
ક્ષણ ક્ષણ ભયંકર ભાવ મરણે કાં અહો રાચી રહો.

મોટાઈ, આખરૂં, ધન, મેળવવા જીવ ઘણું કરી નાખે છે, ને પરમાર્થ પાછો હઠે છે ક્ષાણમા કોઈ કહેશે, તમારા હજાર લાખ ? તો કહેશે એટલા બધા ન હોય. કેમ ભાઈ ? દાન કોઈને પાડ કરી દેવા કરે છે ? તારે તો તારા લોભ કષાયને ટાળવા દાન કરવાનું છે બગાળની અદર એવો રિવાજ કે દાતા દાન આપીને દાન લેનારને પગે લાગીને

આભાર માને કે તમે મને દાન દેવાની તક આપી. જો કોઈ લેનાર નહોતો તો હું દાન કેવી રીતે કરી શકતો. માટે જ તમે આપી તે માટે પણ લાજે છે તમે દાન કરીને આભાર માને છે કે હજારો છે? હું કહી શકું છું કે આટલું હીંમત, પણ બીજા કોણ તો ઉભો ન રહેવા દેત. આમ બોલેને! હજી આટલું ખવરાવે નવાં નવાં તૂતેલાં ઉર્તાં કરે તારે ન દેવું હોય તો છાશથી ના કહી કે પણ પોતાની વાત રાખવા કંઈક કાવચેત્ય કરે છે ગરીબનાં ઠાંટિયા હસરડાવે છે તે બંધ કર અભિમાનની ખુમારીમાં માણસ હજારો પાછી કરી નાખે છે કોઈ લગ્નમાં હજી હજાર ખર્ચે તો હું પચાસ હજાર ખર્ચે બતાવું કે હું કંઈક છું આ બધી ઘટનાઓમાં કંઈક ઉતરે છે? દેખાડેથી પાછળ કેટલા ચડે છે? આયબિલના રસોડે દેશવાસીમાં વીસ બીજી થવી હોય, તો અમે પચીસ કરીએ છીએ. આયબિલમાં વધુ દ્રવ્ય લેવાય તે કોઈ કહ્યું કે જોઈ. દ્રવ્ય વૃત્તિસરૂપમાં ઉતરે તે કોઈ કહ્યું કહેવાય? કહી ખોટી સાહમારીમાં ઉતરી ખોટા ખર્ચા કરશે નહીં.

કોઈ જોકે કરીડાધિપતિ શેઠનો, મુનીમ શાક લેવા મારફતમાં ગમે. આજે બજારમાં નવાં શાકમાં બીડો આવેલો છે મુનીમ ટોપલાવાળા પાસે બીડો ખરીદવા આવ નહીં જતો. હવે, તેટલામાં જોવા જ બીજા શેઠનો મુનીમ આવી ચઢ્યો એમણે પણ લાવ પૂછવા માંડ્યા.

પહેલા મુનીમ બીજા મુનીમને કહ્યું 'તારો શેઠ નવાં શાકમાં શું બીડો ખાઈ શકવાનો હતો? તે તો મજબીબૂસ છે મજબીબૂસ માટે રહેવા કે, ત્યારે બીજા મુનીમ કહેવા

લાગ્યો, તારો શેઠ વળી શું ખાવાનો છે? આવા કિંમતી ભીડા તે ન ખાય ટોપલાવાળો કહે છે ભાઈ! તમે બન્ને જણા ભીડા લઈ જાઓ. પરંતુ આ બન્ને વચ્ચે જોરદાર ચડસા-ચડસી ચાલી વાત આગળ વધી. ટોપલાની હરણી થઈ. છ રૂપિયાના ભીડાના ટોપલાના એકસો ખોલાયા ટોપલાવાળો હેમતાઈ ગયો, આ શું ગાડા થઈ ગયા હશે? બન્ને જણા વધવા લાગ્યા એમ કરતા આકડો છત્રીસ હજાર સુધી પહોંચ્યો. એક મુનીમે ટોપલો લઈ શેઠ કને આવ્યો. કહ્યું, શેઠજી! આ ભીડાના ટોપલાના છત્રીસ હજાર રૂપિયા ગણી આપો. શેઠ કહે, શું ભીડાના એક ટોપલાના છત્રીસ હજાર! કંઈ ભાગ-ભાગ તો પીધી નથી ને! મુનીમે કહ્યું, શેઠજી! આતો છત્રીસ હજારમા પત્તુ, કદાચ એથીયે વધુ રકમ આપવી પડત. કારણ કે આમા તો નાકની વાત હતી જો આ ટોપલો ન લીધો હોત તો આપની બદનામી થાત પછી મુનીમે બધી વિગત જણાવી. વાત સાભળી, શેઠ રાજી થયા શાખાશી આપી અને છત્રીસ હજાર રૂપિયા ગણી દીધા.

આમ ઐશ્વર્યની ખુમારીમા, નામની ખાતર માણસ હજારોતુ પાણી કરી નાખવા તત્પર બને છે કોઈ શેઠ પાસે સાર્વજનિક દવાખાનાવાળા ફૂડ ફાળા કરવા આવ્યા. વિનય-પૂર્વક ખોલ્યા, શેઠજી! સારી રકમ લખાવો એટલે બીજા પણ સારી રકમ લખાવે, શરૂઆત તમારી પાસેથી થાય છે. તો કહે, લખો મારા સવાસો વધુ કરગર્યો ત્યારે ધક્કા મારી બહાર કઢાવ્યા એમ અધાશ્રમવાળા, સસ્તા અનાજની ડુકાનવાળા, અનાથાશ્રમવાળા આવ્યા, બધાની એજ દશા કરી માંગવા આવનારને સફળહસ્થ તરફથી આવકારો મળવો જોઈએ તમારી

પાસે ફાઈ નથી આવતા, તમારા દિવસ પાસે આવે છે ધક્કો માફનારા પોતાના પુણ્યને ધક્કો મારી રહ્યા છે ત્યાં જન્મવા બેઠા ત્યાં તાર આવ્યો કે મુબઈની પેઢી રૂબી ને લાખની ખોટ તે લાખની ખોટ નીચી મૂડીએ સહન કરી શ્યે, પણ અહીં નોંધાવતા ટાઢિયો તાવ અહીં જન્મ ખરડાનું નામ પડે ત્યાં તો ટાગા ધૂળે પણ મરે ત્યારે ખોટી બદામ પણ નહિ લઈ જવાય જેટલું સત્કામમાં ખન વાપરે તેટલું પરજવની સદર પેઢીમાં જમા થાય છે

કોઈ એક ગામમાં એવો સિવાજ છે કે, રાજા ફર છ માસે બહલાય છ માસ પૂરા થાય એટલે તેણે રાજા ભાડી જગલમાં વાસ્ત્યા જવું પડે આવી રીતે ઘણા રાજાઓ છ માસ રાજ્ય કરી જગલમાં વૃંપડી બાંધી રહેવા લાગ્યા. અહીંયા માણાબી ઘણી હોય, છતાં કોઈ લઈ ન જવાય તેવો સિવાજ હતો

એક વખત એક રાજાનો વારો આવે છે તે ગાદીએ બેસે છે પણ દિવસો ગઈ રહી છે નદીઓના રાજ જાન તાન ભેતો નથી. ઉઠાસ રહે છે ત્યાં એક મોળી આવ્યા રાજાને પૂછે છે ઉઠાસ કેમ હો ? રાજા કહે, મારે તો ફક્ત છ માસ રાજ્ય કરવાનું છે પછી જગલમાં વાસ્ત્યા જવાનું છે કેટલાય આમળના રાજાઓ જગલમાં વાસ્ત્યા ગયા છે, તેથી હું ઉઠાસ છ મોળી કહે છે રાજાનું ! છ માસ સુધી તો તારી પાસે ખાનનો છે તે હરમ્યાન જગલમાં મહેલ બંધાવી દે છ માસમાં છૂટે તેટલું છોડવા માંડ જગલમાં મહેલો રાજાઓને મહક કરવા માંડ, તેથી તે બધા તારી વસ્ત્રેશ્વમાં રહેશે હાથ પોલો એનો જગ બોલો” પછી જગલની બહર બધી અનુકૂળતા પ્રાપ્ત થશે તેમ તમે પણ મનુષ્ય

ભવનું રાજ્ય પામ્યા છો અહીંથી ઉપડી કયાક તો જવાનાને ?
તૈયારી કરવા માડો તો આવતો ભવ ન બગડે.

પેલા શેઠની પેઢીને ધક્કો લાગ્યો, બહુ દુઃખી થયો.
હજી અધો કલાક થયો, ત્યાં બીજો તાર આવ્યો કે દીકરી
વિધવા થઈ કલાક થઈ, ત્યાં ત્રીજો તાર આવ્યો કે દીકરો
પાચમે માળેથી પડી મૃત્યુ પામ્યો. ત્યાં એક કલાક પછી
ચોથો તાર આવ્યો કે દીકરી કોલેજમાં ભણતી હતી, તે પર
નાતીલા યુવકને લઈને ભાગી ગઈ. આમ ચારને ધક્કા માર્યા
હતા તેથી અશુભ કર્મના ઉપરાઉપરી ચાર ધક્કા લાગ્યા.
એટલું બધું દુઃખ થયું કે હૃદય ખેંચી ગયું. સાજ પડી
ત્યાં બધું મૂકી શ્મશાન ભેગો થઈ ગયો. કંઈ સાથે ન લઈ
ગયો. માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે કે સ્વાધીનતાએ જેટલું છોડાય
તેટલું છોડો.

ભામાશા, જગદુશા, ખેમો દેહરાણી જેવા કેટલાય દાનવીરો
થઈ ગયા, કે જેમણે દેશ અને ધર્મ માટે સ પત્તિ સમાજને ચરણે
ધરી દીધી અભયદાન, ઔષધદાન, અન્નદાન અને જ્ઞાનદાન:
આ ચાર પ્રકારના દાન છે તેમાં પ્રથમ અન્નદાન. અન્નદાન એક
ટકની ભૂખ ભાગે છે. પછી ઔષધદાન ગરીબ, માદા, રોગી
માટે દર્દ ટાળવા જે પ્રબળ છે તે ઔષધ દાન કહેવાય.
અભયદાન એટલે જિંદગી સુધીનું અભય ચોથું જ્ઞાનદાન
જે આ ભવમાં તથા પરભવમાં ભેગું આવે, સાચી સમજ
આવે, વિવેક આવે “પ્રથમ જ્ઞાન પછી દયા” છે, માટે સૌથી
જ્ઞાનદાન શ્રેષ્ઠ છે જ્ઞાનદાન માટે આહીના શિક્ષણસૂત્ર જે
જીવેશ ઉઠાવી છે તે પ્રશસાપાત્ર છે જ્ઞાનદાન ભવોભવની
ભૂખ ભાગે છે, બાઈબલની લાખો નકલો છપાણી છે અને

તે બધી મદત જ આપવામા આવે છે ગામડામા ઠોકટરો દ્વારા બાઈબલ ફેલાવે, ક્ષી ન લ્યે, ઉપરાત વાંચવા માટે મદત આપીઓ આપે. આપણા સ્થાનકવાસી કૈનસમાજમાં વિશાળી ભાઈઓ આ જ્ઞાનદાનમા બહુજ ઉત્તમ કામ કરી રહ્યા છે જ્ઞાનનુ પ્રચારકામ પ્રથમ સનીય છે બાણતો હશે તો પોતે ધર્મોચ્ચરણ કરશે અને અન્ય દશ નીઓને પણ ધર્મ પમાડી શકશે. જ્ઞાન વિના બિધુ બાફે છે કોઈ કહે, અમુક સતે અમીને કુખ્યો અડાક્યો ને મહાં બેઠા થઈ અયાં એમ કૈન દર્શની માને જુરો ? જીવના પ્રદેશ નીકળી ગયા પછી મહદુ બેઠુ થાય ખરૂં ? કહી નહિ. દેહમાંથી પ્રાણ નીકળી અમા પછી પુનઃ તે દેહમા પ્રવેશ કરે નહિ. વટ સાવિત્રીવલમા સાવિત્રીએ પતિને જમરાજના પાસમાથી છોડાવ્યો તેવી વાત આવે છે, પણ જીવજાણી છે તેને જાણી જમરાજા કઈ રીતે પકડી શકે ? આરે જમને જવાનો સમય આવશે ત્યારે તેને કેણુ પકડી જશે ? આવી કપોલ કલ્પિત વાત વહેલી મૂઝીને વડસાવિત્રી મલ કરાવે. વમી લોકો પણ કરો, તેનાથી શુ પતિનુ આયુષ્ય વધશે ? શુ માની બેઠા છો ? વધી વધીને વધે તે તૃષ્ણા અને ધર્મી ધર્મીને થયે તે આયુષ્ય બવયા હોય તો ખબર પડે ને બાણે તે વિચારી શકે છે જેમ બને તેમ જ્ઞાનદાન પામી અને બીજાને પમાડો જ્ઞાનનાં સાધનો પૂરા પાડવાનું પ્રચાર કામ આવી શકુ છે તેનુ અનુકરણ ગામિ આમના સથે કરવા જેવું છે પાશ્વમા આશમા એવા કેટલાયે છે, કે જેને ધર્મ સામે ભેવાનીયે પડી નથી

વળી પણ શુ કહેવાયે તે અવસર

વ્યાખ્યાન ૬૦ મું

સવત ૨૦૨૦ના ભાદરવા વદિ ૧ ને સોમવાર તા. ૨૧-૯-૬૪

સિદ્ધાત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ. ઉત્તરા-
ધ્યયન સૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાયુત્રનો અધિકાર ફર-
માવતા મહાવીર પ્રભુ કહે છે. મનુષ્યભવમા ધર્મ કરી લેવો
એ જ એક સારભૂત છે આ ઔદારિક શરીર વ્યાધિ અને
રોગનું આલય છે. આ શરીરમા સાડાત્રણ કોડ રોમરાય છે
તેમા દરેક રૂવાડે પોણા બેથી ઝાઝેરા રોગ છે રોગ સત્તામા
પડયા છે ત્યા લગી ઠીક છે પણ રોગ જ્યારે ઉદયમા
આવશે ત્યારે અજ્ઞાનતા હશે તો રોગ આંખમાંથી આસુ
પડાવશે. માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે, “આવા દેહની અદર મોહ
કરવા જેવી કોઈ ચીજ નથી”

માંસ રુધિરમયને દુર્ગંધી, નર્ક સમાન નઠારું,
તું તેને કંચનમય માને, આવડું શું અંધારું.

પોપટ ! તન પિંજર નથી તારું,

અંતે ઉડી જવું પરબારું.

છે પરતુ પણ પરિચયથી તું, માની બેઠો મારું,
ક્યાંનો તું, ક્યાંનું એ પિંજર, એ સમજે તો સારું.

પોપટ ! તન પિંજર નથી તારું,

અંતે ઉડી જવું પરબારું.

આ શરીર લોહી-માસ, હાડ-ચામ, વીર્ય, વાત-પિત્ત-
કફથી ભરપૂર છે, અશુચિમય છે, મોહ ઉત્પન્ન કરવા
જેવી કોઈ ચીજ નથી પુરુષના ૯ અને સ્ત્રીના ૧૨ દ્વાર માર-
ફત જે દુર્ગંધી પદાર્થો નીકળે છે તેને તુ કંચનમય માની

બેઠો છે તે તારી અજ્ઞાનતાત્તુ અધારું છે શરીર પરચીજ છે, આત્મા સ્વ ચીજ છે સ્વભાવમા રમવું જો તારો ખર્મ છે, અનાદિ કાળથી જીવને દેહનો પરિચય પડી ગયો છે, આથી આત્મા જ્યાં ગયો ને જો દેહ મળ્યો તે દેહ ઉપર તે મૂર્ચ્છિત થઈ ગયો સવાર-સાંજ ખવરાવવું, પીવરાવવું, સ્વચ્છ રાખવું શરીર ઉપર કપડા મેલા ન ચાહે, ઢાંત ખરાબ ન લાગે તે માટે પ્રયત્ન લઈ સાફ કરે ધરમા અવ્યવસ્થિત ન હોવાય, જો માટે વાળીજૂડી બે વખત સાફ કરે, કારણ કે આ જખુ જરૂરી લાગે છે તો પછી આત્માને સાફ કરવાની જરૂર ખરી ? શરીર, કપડા, મકાન જો તો પરવસ્તુ છે જો તે પર વસ્તુ ઉપર કાળજી રાખો છો તો આત્મા તો સ્વચીજ છે તે માટે કાળજી ખરી ?

વિષય, કપાય, રાગ, કેષ, અજ્ઞાન, મોહ આદિ દોષો કયા પીઠે છે તે જોઈ જવા બે વખત પ્રતિક્રમણ કરવું આવશ્યક છે અજ્ઞાની લોકો કહે છે કે અમને પ્રતિક્રમણમાં રસ નથી, તો શું તમને પાપક્રિયામાં રસ છે ? દેહને પપાળવામાં, ખેરા છોકરાને સમજાવવામાં રસ પડે છે ને આછી કેમ રસ નથી પડતો ? દોષો ટાળવા ઇસ્લામીઓ નમાઝ પડે છે ક્રિસ્તિયનો—અંગ્રેજો સ્વિવારે પ્રાથના કરે છે ખ્રીસ્તિયો સપ્ત્યા—જામત્રી કરે છે તેમ આત્માની મહિનતાને સાફ કરી નાખવા જોનો માટે પ્રતિક્રમણ જો આવશ્યક ક્રિયા છે, તે કરવી જ જોઈએ

વેપારીનો ઢીકરો ચર્મ નામુ ન શીજે તે ચાલે ? નામુ ન શીજેલા પેટી ઉપર બેસે તો શું કરે ? તેમ તમે તમારા બાળકોને ક્ષુ છે કે જોનના બચ્ચાને પ્રતિક્રમણ તો આવડવું જ જોઈએ ! રાજકોટમા જોનની વસ્તી અઢી લાખ થઈ ગઈ છેવાય

છે, ઘર દીઠ એક એક છોકરો-છોકરી ગણો તો કેટલી સંખ્યા થાય ? છતાં જૈનશાળામા હાજરી કેટલાની ? કેટલી ઉપેક્ષા-વૃત્તિ છે ! અરે, અજ્ઞાનીઓ તો એવું કહેનારા પણ પડ્યા છે કે આ લણીને શુ દાળીયા થાય! સાસારિક લણતર તો દેણુ કરીને પણ લણાવશે જેને આ ટોક-પરલોકનો લય નથી, કર્મ બધનો લય નથી, એવા અજ્ઞાની જીવો રગરાગમા પડ્યા છે બાળકો સાથે સિનેમા જોવા જશે, પણ ઉપાશ્રયે જઈ પ્રતિક્રમણ કરવાનું નહિ બને, કારણ કે પ્રતિક્રમણના રહસ્યની બખર જ નથી સમગ્ર જીવનની શુદ્ધિનો સાર એક પ્રતિક્રમણમા કદ્યો છે, તારા સકલ્પ-વિકલ્પ, અધ્યવસાય કેવા છે તે આગમથી જાણુ.

આગમ અરીસો છે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપ એ મુખ્ય મોક્ષ-માર્ગ છે તે વિના મોક્ષ થયો નથી, થતો નથી અને થશે પણ નહિ. જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપમા કયાક ગાળડું પડી ગયું હોય, તો તે અતિચાર સલાળી લઈ પ્રતિક્રમણ કરવું જરૂરી છે આજે તો એક જણ પ્રતિક્રમણ કરાવતો હોય અને દશ જણા ઊઘ ખેચતા હોય એાઘે એાઘે ક્રિયા કયે જાય પચાસ પચાસ વર્ષથી ઉપાશ્રયના પગથિયા ઘસી નાખ્યા, છતા પ્રતિક્રમણ મોઢે ન આવડે. અરે, સામાયિકના આઠ પાઠ પણ ન આવડે ? મહિલા મડળ ચાલે, જૈનશાળા ચાલે અને તમે રહી જાઓ છો. લાઈઓ માટે ખાસ જ્ઞાનાભ્યાસના કલાસની જરૂર છે જેને ત્યા દુકાળ હોય ત્યા દાણાની રાડ પડે, પણ ખેડૂત કુશળ હોય, વરસાદ સારો થયો હોય, ખેતરમા સરસ અને ઉત્સાહપૂર્વક વાવણી કરી હોય, પછી તો મળલખ પાક ઉતરે અને કોઠીઓ

બરાઈ જામ, છતાં ભૂખના પોકાર પાડે તો જોતા જેવો આળસુ બીજો કેણુ ? જેવી રીતે છોકરો ન ભરયો હોય તો માળાપ કહેશે ભણીશ નહિ તો શુ રામૈસુ હાથમા લઈ ભીખ માગીશ તોય આરો નહિ આવે તેમ અમારાથી તમને તો ન કહેવાયને ? પરંતુ અત્યારે અવસર મળ્યો છે તો કરી લ્યો.

ભગવતી સૂત્રમા ભગવાને કહ્યું છે કે જ્ઞાન અને શ્રદ્ધા પરલોકમા સારો આવે છે દેવલોકમા ઉત્પન્ન થયેલા સમકિર્તી આત્માઓ ભગવાન કયાં બિરાજે છે તે અવધિજ્ઞાનમાં ઉપયોગ મૂકીને જુએ છે પછી પ્રશ્ન પાસે પહોંચે, વદન કરીને ભગવાનને પૂછે કે હુ ભવી ? કે અભવી ? સમકિર્તી કે મિથ્યાત્વી ? અરમ શરીરી કે અઅરમ શરીરી ? પરિત સ સારી કે અપરિત સ સારી ? આમ સમકિર્તી આત્માઓને હૃદયમા ભાવ ઉત્પન્ન થતાં ભગવાનને પૂછી નિષ્ક્રમ કરે ભગવાનના વચનની છાપ પડી ગઈ તે ફરે નહિ. આહીં કમાળી કરી હોય તો કામ લાગે પણ આહીંથી જ ધમ મા લૂટો, પાજળો હોય, બાળે ખોડાં ઢોરની પાજરાપોળ બેઠ લ્યો ! દ્રવ્યુ ઢોર ન હોય તે કયાં મૂકાય ? પાજરાપોળમા; તેમ પરજા માવતરને તમે કયાં મૂકો છો ? ઉપાશ્રયેને ? ઉપાશ્રય એ પરજા માટે છે કે આળાલ-વૃદ્ધ બધા માટે ધર્મ કરવાનું ધ્યાન છે ?

અહુ ઇન્દ્રિયો કામ ક્રો છે, ધ્યપણે વેશ લાલ્યો નથી ત્યાંસુધીમા ધમ કરી લ્યો પછી ધ્યપણમાં તે માત્રો નબળા પડી ત્રવા હાય, શકિત હીણ થઈ ઇહાય ત્યારે શુ ધર્મ કરી ગકશે ? આ મ-ગકિત કેળવી લેવાની ખાસ જરૂર છે

ધર્મ એ જાનનો કલ્પો છે એક દેશવિરતિ આમાર ધર્મ છે અને બીજો અવિરતિ આગુનાર ધમ છે તેમા અજુગાર

ધર્મને શ્રેષ્ઠ કહ્યો છે નવ નવ કોટિએ આશ્રવ-પાપનો ત્યાગ કરી આત્મ-સ્વરૂપમાં રમણતા કરવી તે અણુગાર ધર્મ છે. જેના મોહ, મમતાના દોર છૂટી શકતા નથી તે સાધકને પાત્ર અણુવ્રત, ત્રણ ગુણુવ્રત અને ચાર શિક્ષાવ્રત એમ બાર વ્રતો અગીકાર કરવાના હોય છે ઘણા શ્રાવકોએ આ વ્રતો લીધા છે

શ્રદ્ધાના બે પ્રકાર છે નૈસર્ગિક અને અધિગમ. સ્વયં સાતેય પ્રકૃતિઓનો ક્ષયોપશમ થાય, વાદળા વિખરાય જાય અને સૂર્ય પ્રકાશે, તે પ્રમાણેની શ્રદ્ધા પ્રગટે તે નૈસર્ગિક શ્રદ્ધા અને ગુરુ પાસેથી મેળવે તે અધિગમ શ્રદ્ધા કરવી એ પુરુષાર્થનો વિષય છે

તમને પુણ્યની મોટર-ગાડીએ મોક્ષના દરવાજા સુધી ખડા કરી દીધા હવે આત્મ-તત્ત્વ તે સત્ય છે, પ્રમાણુ છે, તેમા શંકા-કંખા નથી તત્ત્વિત્ત, તદ્ભાવ, તદ્દેશ્યા અને તદઅધ્યવસાય પૂર્વક નિજ દ્રવ્યમા એતપ્રેત થઈ જવા માટે પુરુષાર્થ જોઈશે મોક્ષ કેવળ વાતોથો ન મળે આહી તો “કરેગે યા મરેગે”ની વાત છે શ્રાવક કાયરતા કબૂલે છે એ તો એમ કહેતો હોય કે ધન્ય છે પચ્ચમહાવ્રતધારીને ! અને મને અધન્ય છે ત્રણ મનોરથ ચિતવતા હોય છે. આવા ઘણા શ્રાવકો થઈ ગયા કેટલું અપાર ધન, કેટલું સાસારિક સુખ ! એવી સાહેબી તમારે છે ? ના, છતાં શેમા લપટાઈ ગયા છો ?

શ્રાવકો ત્રસ જીવોને હણવાના પચ્ચક્રખાણુ કરે છે, એમા સઅપરાધીની છૂટ રાખે છે, તેમાં પણ વિગલેન્દ્રિય વિના

દ્રુત પશ્ચિન્નિય સમપરાધીની છૂટ રાખે છે, કારણ કે ન છૂટે
છેજ પ્રમાણે ફરજ સાચવવા પૂરતી શિક્ષા કરવી પડે છે,
પણ હજુવા નિમિત્તે હજુવાનાં પચ્ચક્ષાણુ હોય છે

આજે મતનાં પચ્ચક્ષાણુ હોવાનું કહીએ, તો કહેયો.
વરસ દિવસનાં દેને. કાં, ભાઈ ! એમાંય પાછાં ખીકાં,
ફરેક મત ભેંક બાવ પાંચેય અણુમત બાવજીવનાં છે તમે
પ્રતિક્રમણમાં બોલો છોને ‘બાવજીવને કુવિદ તિનિહેણ ન
કરેમિ, નકારવેમી મણસા વચસા-ઠાયસા’ બાવજીવ સુધી
મન વચન, કાલાએ તસ જીવોની હિસા કડુ નહિ, મારું
નહિ અને સાથે મમોદાપૂર્વક સ્થાવર જીવોની હિસાનો
ત્યાગ હોય

સલાહા મત આકર્ષો નથી અને પ્રતિક્રમણ કરે ત્યારે
બાવજીવ બોલે તો પછી તેનો અથ શું ?

જવાબ મત આકર્ષનાં ભેંકએ એ તો અવમ વાત છે
આ મતો સહેલાઈથી આવરી શકાય તેવાં છે બીજી બેજો
મત નથી આકર્ષો પણ રસ્તો બાબો હોય તો ઠાક દિવસ
પગ માંડ્યો. સદહજી-મરૂપણા અને સ્પષ્ટનાથી પ્રતિક્રમણ
કરાય છે તે સાબળે અને પાપથી બચવા માટે આકર્ષના
લાચક છે એ ભાવના પ્રગટાવવા માટે પ્રતિક્રમણનું આ સેવન
જરૂરી છે

આરજા-સમારજા કરવા પડે તે કહે, પણ તેની મમોદા
સાતમા મતમાં બાંધી રીધી હોય, કે આખા દિવસમાં અધી
મણ પાણીથી વધુ ન વાપરવું; આથી તે મમોદામાં બાવી
મરો. બેટલાં મત-પચ્ચક્ષાણુ કરશે. તેટલાં પાપથી બચતા

જશે. સાધુ અને શ્રાવકોએ મોક્ષમાર્ગે પ્રયાણ કર્યું છે. ધ્યેય બંનેનો એક જ છે. શ્રાવકો ગાડા જેવી ધીમી ગતિએ પ્રયાણ કરે છે, જ્યારે સાધુ વિમાનની ગતિએ જાય છે એથી ગુણસ્થાનકે જેવું સમકિત છે તેણે તેરમે ગુણસ્થાનકે છે, શ્રદ્ધામાં ફેર નથી જ્ઞાન-ગુણના પ્રગટપણમાં ફેર છે. શુદ્ધ ભાવ વધતાં કેવળજ્ઞાન પામી શકશે કેવળજ્ઞાન ક્ષાયકના ધરતું છે.

સાધુ અને શ્રાવકનાં ચારિત્રમા ફેર છે. શ્રાવક દેશથી હિંસાના ત્યાગી છે જ્યારે સાધુ સર્વવિરતિ છે. કોઈ પણ નાના મોટા દરેક જીવો પ્રત્યે અહિંસક હોય છે. પથમહા મતના રપર ભાંગા કહ્યા છે તેમા બરાબર સાવધાન રહી નિરતિચારપણે સયમનું પાલન કરે છે.

શ્રાવકની હુમેશાં એ જ ભાવના હોય કે ક્યારે આત્મલક્ષી સયમી બનું ! સયમ નથી લેવાતો તેનું મનમા ફાંખ સાલ્યા કરે. જોગ બની જાય તો સસાર છોડી ચાલી નીકળે. અંદરથી ધગશ જોઈએ. ધગશથી જે કામ થાય છે, તે કોઈ બોર છે કેટલાક મોઢેથી બોલે કે, આત્મ સ્વભાવમાં રમણતા કરવી પણ મન વિષયમા ફૂંદાફૂંદ કરતું હોય તો તે જ્ઞાનને લબાવનારું છે નકટીને નથડી કેવી લાગે ? માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે - ચારિત્ર સુધારવા કટિબદ્ધ બને.

જ ગલના એક ખેતરમા કોઈનું ધન દાટેલું છે તે લેવા બાપ અને દીકરો જાય છે. પિતા, પુત્રને ખેતર બહાર ધ્યાન રાખવા બોલો રાખે છે અને બાપ ખેતરમા ઘૂસે છે. દીકરાને સૂચના આપી છે કે કોઈ દેખે તો રાડ પાડજે. થોડી-

વાર મર્ઠ ત્યા ઢીકરાએ શઠ પાડી, આઘી બાપ પાછો વળે
 ને તેણે ખૂંચ્યું 'કેમ રાડ પાડી, કેઈ દેખામ છે ?' બાપા !
 સગવાન તો દેખે છે કે નહિ ?' ઢીકરાએ જવાબ આપતા કહ્યું

બાપને ગળે વાત જીતરી ગઈ તારું જ્ઞાન વધુ સરસ
 છે આ દોઢનો ભય છે તેને પરદોઢનો ભય હોમ જ
 આવક પાપભીડુ હોય શરીર, માન, મોટાઈ માટે કમ બાંધો
 છો, પણ લોગવવાં તો પોતાને જ પડ્યો, મૃગાપુત્ર સસારમા
 ક્ષણવાર પણ રતિ પામતા નથી. માતાને કહે છે 'મને
 રત્ન આપો, માટે દીક્ષા દેવી છે વિશેષ અધિકાર અવસર
 કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૬૧ સુ

સ ૨૦૨૦ ના સાક્ષવા વર્ષે રને મગળવાર તા ૨૨-૬-૬૬

સિદ્ધાંત જોટલે ત્રણે કાલે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ ઉત્તર
 ખ્યાતસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર આલે છે

માણુસસે જસારમ્મિ જાહીરોગાણ આકપ્પ,

ગરા મરણ વત્થમ્મિ જણપિ ન રમામહ' ॥૧૭॥

મૃગાપુત્ર માતાને કહે છે 'મનુષ્ય દેહ અસાર છે
 સસ પાત્રનું બનેલું આ શરીર, વ્યાધિ અને રોગનું ઘર છે
 આ શરીર જરા અને મરણથી ઘેરાયેલું છે હે માતા ! આવા
 શરીરમા ક્ષણવાર પણ હું રતિ પામતો નથી'

આચા વૈરાગ્યવાનને કમશ દેહાધ્યાસ છૂટતો બપ છે
 ઘેતનનાં અને જડનાં ગુણ, ધર્મ, લક્ષણ જુદાં છે તે રહસ્યથી

પરિચિત હોય છે. હયે દ્રવ્યો એક આકાશ ક્ષેત્રને અવગાહીને રહ્યા છતાં કોઈ દ્રવ્યનું પરિણુમન કોઈ દ્રવ્ય કરી શકે નહિ. દરેક દ્રવ્ય સ્વતંત્ર છે રોગાયતન એવો દેહ, જરા આવવાથી જનરીભૂત થઈ જાય છે.

કચલી પડી, દાઢી ડાચાં તણો દાટ વાળ્યો;
કાળી કેશ-પટ્ટી વિષે, શ્વેતતા છવાઈ ગઈ.
મધવું સાંભળવું ને દેખવું, તો માંડી વાળ્યું,
તેમ દંતાવલી ખરી કે ખવાઈ ગઈ,
વળી કેડ વાંકી, હાડ ગયાં, અંગંગ ગયો,
ભીકવાની આય જતાં, લાકડી લેવાઈ ગઈ.
અરે રાજચંદ્ર એમ યુવાની હરાઈ પણ,
મનથી ન તોય, ગાંડ મમતા મરાઈ ગઈ.

જ્યારે વૃદ્ધાવસ્થા આવે છે ત્યારે શરીરમા કચલી પડી જાય છે લોહી ઘટી જાય છે દંતાવલી ખલાસ થઈ જાય છે. જીભ સ્વાદ તજે છે, નાક ગંધ પકડી શકતું નથી કાન, રાડો પાડો ત્યારે માડ સાંભળી શકે છે. આચારાગ-સૂત્રમાં લગવાને કહ્યું છે:

जरामच्चुवसोवणीप नरे सयय
मूढे धम्मं नाभिजाणाति

આ. અ ૩ ઉ ૧ સૂ ૧૬૬

જરા અવસ્થા નજીક આવે છે ત્યારે અજ્ઞાની જીવ મૂઢતાનો અનુભવ કરવા માડે છે ચાલતા, બોલતા, ખેસતા શ્વાસ ચડે, રાત-દિવસના ઉજગરા ખેચનાર જીવ, જ્યારે વૃદ્ધાવસ્થામા આવે ત્યારે શિથિલ થઈ જાય છે.

એક એક ઇન્દ્રિયનું બળ ક્ષીણ થતું જાય છે યાદ-શક્તિ ઘટતી જાય છે આ બધું કેને લઈને ? જરાને

હકીને જરા અને મરણથી ઘેરાયેલું આ શરીર છે જરા આવશે ત્યારે શું કરી શકશે ? માટે જો પ્રભાવે વિચાર કરીને, આ યુવાન વયમાં ધમ કરો જુવાની બાંધી ગઈ તે ફરી મગવાની નથી. યુવાનીમાં જે કામ દક્ષતા, ઉત્સાહ અને શક્તિ હોય, તે ધકપણમાં નહોય ધકપણમાં અનુભવ હોય, પણ ઉત્સાહ જોસરી બાંધ છે ધરણ હોય પણ સાક્ષવાની શક્તિ જોસરી બાંધ છે હોય છે પણ હિંમત નથી, મન છે પણ મદોનગ્રી નથી. મન યામ કે અડાઈ કરુ પણ ઉત્સાહ જોસરી બાંધ યુવાન વયમાં ઉત્સાહ હોય તો કાળાં માથાનો માનવી શું ન કરી શકે ? “જો સવળો થાય તો કર્મના ભૂકા ઉડાવી દે તમને યુવાની મળી છે તેનો સફળપયોગ કરો. “સુદૃઢમચિત્તો પમાયવ જોકે સુદૃઢનો પણ પ્રમાદ ન કરે. “આરામ હરામ છે” જો સૂતને અપનાવો ધરજા મરે ત્યારે આરામ લેવાનો જ છે ને ! અત્યારે તમે જોશો કે સૂતા જેવું સુખ નેહિ પણ જે સૂવે છે તેને પૂછો કે સૂતા સૂતાય પાસળા કેવા દુઝે છે ? વૃદ્ધોને શયન કરવામાં પણ સુખ શાન્તિનો અનુભવ મતો નથી.

ભગવાન કહે છે હે દુઃખ ! યુવાવસ્થામાં ધ્યાન, સ્વાધ્યાય, ચિંતવન કર તે જ્ઞાન આગળ કામ આવશે. “યમો યજ્ઞો જોષ્ઠજન આચારાઃ સૂત્ર વય અને યૌવન ધમારા બધા સાક્ષા બાંધ છે જેમ અવિરત વૃદ્ધ પાણીનું પૂર સાક્ષુ જલ હોય તમ. યુવાની જો વિષયોના રસ લેવામાં વાપરી નાખી હશે, તો ધકપણમાં પેટ ભરીને પસ્તાવો મરે.

ભગવાને ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના દશમા અધ્યયનમાં કહ્યું છે પરિશુદ્ધ ત શરીરય કંથા પશુરયા દ્યમ્નિતે !

સ મદ્ય-વલ્લ ધ દાવર્દે સમય ગામ્મા મા પમાયવ્દ ૧૨૬॥

ચારે બાજુથી શરીર હાયર્ફ હીણુ થાય છે. આંહીં હાય એટલે અગ્રેજીનું High બિયું લેવાનું નથી પરંતુ હાયર્ફ હીણું થાય છે, સર્વ ઇન્દ્રિયનું બળ ક્ષીણ થતું જાય છે, તે લેવાનું છે જીર્ણ થઈ જાય તેનું નામ જરા. વીસ વર્ષનો યુવાન હોય ને શરીર બવાઈ ગયું હોય તો તે ઘરડો ગણાય ઇન્દ્રિયોના બળ લાગવા માડ્યા પછી મનનું બળ પણ નબળું પડી જાય છે. તનની અસર મન ઉપર થાય છે માટે કહે છે, સમય માત્રનો પ્રમાદ ન કર. માનવનું જીવન જરા અને મરણથી ઘેરાયેલું છે

દેવતાને ઘડપણ નથી હમણા જ જાણે ઉત્પન્ન થયા હોય તેવા, જ્યારે જુઓ ત્યારે લાગતા હોય દેવો શય્યામા ઉત્પન્ન થાય છે જે ઘડીમાં બત્રીસ વર્ષના યુવાનજેઘ થઈ જાય અને આયુષ્યના છેડા લગી તેવાજ રહે હવે દેવને ઘડપણ નથી તો તેને શું સુખી ગણવા ? દેવતાને પણ “उष्वाय चवण नच्चा” ઉત્પાદ અને ચયન છે માટે જ્યાં ઉત્પાદ અને ચયન ન હોય એવી સિદ્ધ દશામા વિચર આહી તો સિખારીમાથી કરોડપતિ થાય, જ્યારે દેવતાના ભવમા શાશ્વતી ઋદ્ધિ છે તેનું એક રત્ન કે એક વિમાનની હાનિ-વૃદ્ધિ થાય નહિ દેવલોકમા ઉત્પન્ન થાય ત્યારથી મૃત્યુના અત સુધી દેવોના અવધિજ્ઞાન હાયમાન કે વર્ધમાન ન થાય અનુગામિક, અપડિધાઈ, અવસ્થિત જેટલું હોય તેટલું રહે, ત્યારે મનુષ્યને પ્રાપ્ત થયેલું અવધિજ્ઞાન પડવાઈ પણ વર્ધમાન થતું થતું પરમ અવધિજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી કેવળજ્ઞાન પણ પ્રાપ્ત થાય મનુષ્ય, બાહ્ય ઋદ્ધિમા રાજનો રક અને રકનો રાજ પણ થઈ જાય. કુદરતની આ

કરામત માનવને બંધૂત કરે છે ઉર્ધ્વજાતી બનવાનો સર્વ
હક્ક માનવને સ્વાધીન છે

તમારા માથે પણ શીત છે ને ? તો પછી આટલાં
કાળા કામ ચીરી, જૂઠ, વેર-ઝેર, હા, પ્રપંચ શા માટે ?
શીઠી જિંદગી છે, તો સારી જીવી બાણે! ઝાડુ જીવ્યા
પ્રમાણુ કે સાકું જીવ્યા તે પ્રમાણુ ? શાકું જીવે! પણ
સ્વાધીનતાએ-સ્વતંત્રતાથી જીવે! વિષય-ક્રયાયની પરાધીનતા
સ્વીકારશે નહિ અગણતીનો. કેહ વિલસ શામ પણ તે
સુખે મૂકવી બાંધ ફૂલ કરમાઈ જમીન ઉપર પડે તો પણ
ધૂળમાં તે જેમ સુખ મૂકવું બાંધ છે તેમ, તમે શીઠી
જિંદગીમાં સુખ મૂકતા જાઓ.

ગુલાબમાં કાંટા હોય છતાં કાંટાથી તે કરમાઈ જતું
નથી, તેમ જીવનમાં પરિસહ, ઉપસજના કાંટા વાગતા હોય
છતાં આત્મા પ્રસન્ન થિતે હોય તેવી આશાનના કરે. આ તો
જરા હાલ ફાળે, માથુ-પેટ-છાતીમાં ફાળે, ત્યાં શાકાં
ચીમળાઈ બાંધ છે ઠપ ફાળે સુખ જવાય છે જે વેદનામાં
હમાચીલ હોય આજુબ વ્યાજુબતાનો જે અત કરતો હોય
તે સસારમાં હોવા છતાં તેનો સસાર કોણે રહેતો નથી

જરા અવસ્થા કેવી રીતે જીવનમાં પેસી જશે તેની
ખબર નથી. આંહી જરા આવે ને ગુણમાં ન આવે તેનું
નથી અને તે શેષમાં વસે! પણ જરા તમારો કેડો મૂક્યો નહિ.

જલ પ્રવાહ સમુ અભિમાન્ત આ
પદવું બાંધ ફાળે જ જીવન
ફૂલ જતા જતા થોપત કાન્તિ એ
ફૂકી આવી જરા તનને વરે

જલપ્રવાહ સમી અવિશ્રાન્ત ક્ષણિક જીવન નદી કલકલ કરતી ચાલી જાય છે, તેમ આ આયુષ્ય નિરંતર ચાલ્યું જાય છે. ઘડિયાળ કટ કટ અવાજ કરે છે એ એમ કહે છે, તારુ આયુષ્ય cut-cut કટ એટલે કપાય છે ઘડિયાળ વગર આજે કોઈને ચાલતું નથી. ઘેર ઘેર ઘડિયાળો ટાગી હોય છે. Time is money એમ કહેનારા ઘણા હોય છે, પણ સમયને ક્યા વેડફી રહ્યા છો ? પ્રમાદ કરવો ન જોઈએ એમ બધા બોલે છે, છતાં કેટલો સમય પ્રમાદમાં જાય છે ?

કાંડે બાંધી રોજ ફરે છે, તોય ન સમજે સાર નફદ,
ઘડિયાળ કહે છે, કટ કટ કટ, આયુષ્ય કપાયે જંટ જંટ જંટ.

અસાની આત્માઓ કાંડે ઘડિયાળ બાધે, ઘડીએ ઘડીએ કાને હાથ મૂકે કે ચાલે છે કે નહિ ! પણ તેનો સાર સમજતા નથી.

જ્યારે નાવ હાલક ડોલક થઈ રહી હોય, ભાતાના ડબા, પથારી વગેરે પાણીથી ડૂણુ-ડૂણુ થઈ ગયા હોય, પાટિયાની કડકડાટી બોલી રહી હોય, હાકનાર નાવિક એમ કહી દે કે, હવે તો પુણ્ય આડા આવશે તો જ બચાશે, ત્યારે કેાણ મૂર્ખ એમ કહેશે કે એકાદ ગજાપાની બાજી રમી લેવા દે ! તેમ આ જીવન-નાવ મધદરિયે હાલકડોલક થઈ રહી છે તેમા ભોગ-વિલાસના સટાકા કેમ આવે છે ? રમણીની રસિકતા કેમ રુચે છે ? કઈ પળે આખ મીંચાઈ જશે અને કાળ કોળિયો કરી જશે તેની ખબર નથી, તો હવે હાસ્ય-કોડા મોજ-શોખ છોડી કાચબાની માફક અગોને ગોપવી, જ્ઞાન, ધ્યાન અને ચારિત્રમા લીન બનો ઈશ્વરને ભજવા માડો. જેણે પ્રભુના સ્મરણ કર્યા તેના પાતક ટળ્યા

૭ ઝીજવયળં અપુરતા, ઝીજવયળં ઝેા કરેન્તિ માયેજ
જમલા અસદ્ધિલિટ્ટા તે જોન્તિ પરિત્તસ સારી ॥૨૬૧॥

જે જિનેશ્વર દેવના વચનમા અનુરકત થયો, પૂણ
રગે રગાર્થ અયો। તે જમલા મળ રહિત થાય છે તેનાં
પરિણામો અસદ્ધિલિટ્ટા, વિશુદ્ધ થાય છે અને તે જ પરિત્ત
સ સારી થઈ શકે છે ।

આ સ સાર સડખડતો છે, જે કરવા જેવું છે તે
અત્યારથી જ કરવા માટે ફરી તક અને આવો મનુષ્યભવ
મળવો દુર્લભ છે ।

કચ્છના લાખાજીરાવ હિટોળે બેઠા બેઠા સામે દીવાલ
ઉપર પોતાની મુવાન વયના ફોટા સામે નજર કરી રહ્યા છે
ચાર બાંદ, તલવાર હાગીના વજેરેથી શરીર બહુ દીપે છે
બ્યારે સામે જ અરીસામા પોતાનું વર્તમાન પ્રતિબિંબ જોતા
મોઢુ બેસી ગયું છે, શરીરમાં કરચલી પડી ગઈ છે, માથું
ધોળુ ફની પૂણી જેવું અને નાક મોઢુ બધું લાજે છે તને
થઈ ગયું જાયો ! કયા મુવાનીનું શરીર અને કયા અત્યારનું
શરીર ? બાલ્યવય, મુવાનવય તથા વૃદ્ધાવસ્થાનું જ્ઞાન કરનાર
આત્મા તો એ જ છે 'જાણાદિ વય વચ્ચનું જ્ઞાન એકને
થાય' આત્મા નિત્ય છે પર્માય અનિત્ય છે છતાં માનવ
ભવની પર્માયનો આ સમય ધણો કિંમતી છે સ્વાધ્યાય મનન,
ચિંતન દ્વારા આત્મમય બની જાઓ આત્માના શુદ્ધમાન જાઓ,
સત્સંગ કરો.

સમજાવું વિનાના તર કરે છે કાલિદાસ
મુક વિના જ્ઞાન તપિ થયે ફે... છ
પારસમયિતુ પારખુ એ તો જોવાને કચ્છન કરે

હીરો ખોમાં હાથથી રે આવો અવસર પાછો નહિ મળે રે,
ખોઈ બેઠો રે બંદો ખાખમાં ને માથે ત્રિવિધના તાપ બળે
હીરો ખોમાં હાથથી રે, આવો અવસર પાછો નહિ મળે રે છ.

સમજણપૂર્વકનું જે જ્ઞાન છે તેનાથી અનુષ્ઠાનો શુદ્ધ થાય છે સત્ય જ્ઞાન જ આધાર અને કેન્દ્ર છે આહી જ્ઞાન એટલે વિગતોનું જાણપણું 'Information' અને પાડિત્ય નહિ, એ જ્ઞાનનો અર્થ છે પ્રજ્ઞાના સત્વના લેદવિજ્ઞાનના સાક્ષાત્કાર પરથી પ્રગટતો બોધ, માત્ર વિચારોના સચ્ચડથી ઉત્પન્ન થતું જ્ઞાન આત્મકાંતિ લાવવામા અસમર્થ છે તે નગદ્દ સ્વયંનું નથી પણ ઉધાર જેવું છે જે જ્ઞાન સ્વથી જાગૃત થાય છે તેના જીવનમા સ્વયં સદાચાર સધાઈ જાય છે માટે પદમ નાળ તઓ દયા કહેવાયું છે પ્રથમ સમજી પછી પગલા માડશે તો કર્યાનો કટાળો નહિ આવે, નહિ તો દેખાદેખીથી, પર્યુષણમા અઠાઈ કરી નાખી અઠાઈ કરવાનું મન થયું, તે વસ્તુ ખરાબ નથી, પણ પારણે બટેટા-વડા બનાવીને ખાય, રસેન્દ્રિય રસના લબકારા લેતી હોય તો સમજવું કે સમજણ વગરની ક્રિયા કરી હતી. ચાલીસ ઉપવાસ કરનારો પારણે ખીડી કૂ કે ત્યારે દસ્ત સાફ આવે આ ઔદિક ક્રિયા ગધેડો જેમ ચઢનનો ભાર વહે તે કેવળ ભાર વહી જાણે પણ સુગંધ ન લઈ જાણે, તેમ ઓઘે ઓઘે સમજણ વગરની થતી ક્રિયા ભારરૂપ થશે આટલા આટલા વર્ષો થયા ઉપાશ્રયે આવતા હોય, પાટના પાયા બાલીને બેસનારા ઘેર જાય ત્યાં વહુ છોકરાઓ-પ્રત્યે કૂંડાડો રાખતા હોય, તેનાથી ઘરના માણસોને ભીતિ રહેતી હોય તો સમજવું કે હજી આપણી કચાશ છે

કોઈ યુક્ત ઝેરી ભાવના, ઝેરી પરમાણું વાળા મરીને

ઝેરી જાનવરમાં ઉત્પન્ન થાય છે કયા સાક્ષી છે ને? કે
 ચંદ્રકોશી, પૂવ ભવમા માસમખણને પારણે, માસ-ખમણ
 કરનારે હતો શિખને મારવા દોઢયો, યામલો ભટકાયો અને
 યામલો માયામા વાળ્યો કે ત્યાં જ મૃત્યુ પાર્યો અને મરીને
 ચંદ્રકોશી નાગ થયો. આપણે આ કયા સાક્ષીને સાર શું
 મેળવ્યો? ક્રોધ કરવા જેવો લાગે છે? એ બધા દોષોનું પ્રક્ષાલન
 કરવા સત્સત્ કરે, સત પારસમણિ સમાન છે રત્ન-
 ચિંતામણિ સમાન, કમ્પતર સમાન, કામરેતુ સમાન, ચિત્રાવેશ
 સમાન, અમૃતકુશ સમાન આદિ વિશેષણો સતને લાગે છે

પારસમણિ એવ સતને બહો આંતરે ભવ
 નો લેણા સોના કરે નો કરે આપ સમાન

પારસમણિનું પારણુ એ કે તે લોહાને રૂપરે એટલે
 લોહુ સોનું થઈ જાય એમ સત પુરુષની વાણી દેવાને
 રૂપરે તે લોહામાથી સોનું તો શું પણ સત સમાન સત
 થઈ જાય આ સત્સત્નું કળ જેવું તેવું નથી.

મંદિર ભવનુ તે મોવતું માયાનો પૂજારી બધો,
 જાણી ઉવારી તે દ્રવ્યની, જાણાનો રીત જલાવીયો. (૧)
 ઠાને ખજાર છે ઠાણની, રેણતણી રીવાજની. (૨)

મનુષ્યભવમા આવીને તમે શું કરી રહ્યા છો? માયાના
 પૂજારીએ મોહનું મંદિર ખડું કર્યું આ મારાં મા-આપ, મારાં
 બહેન મારાં સર્જાં, મારું કુટુંબ, મારા વેવાઈ અને આ મારા
 વેવાઈના વેવાઈ આટલું બધું ‘મારું’ ‘મારું’ થઈ પડ્યું છે
 વળી માયાનો પૂજારી, ગણલામાં ઠાળલી તે વળી લોખંડની
 તિલ્લેરીમા તેને તાણુ તં જોરડા ઉપર તાણુ મારી ખાટો
 ખાટલો નાખી પોતે સૂવ બાંધે કાંઈ લઈ જાયે? “સર્વગુણા

કાન્વનમાશ્રયન્તે” બધા ગુણો સોનામા રહેલા છે. જેને ઘેર લાડી, વાડી, ગાડી, બગલા તેને જ કુળવાન અને બહુ સુખી માનોને? પણ ઊંડા ઉતરી જુવો તો બળર પડશે કે તેમના કાળજા કેટલાં કોરાઈ ગયા છે! પુત્ર-પુત્રી કેવા ઉદ્ધત! કેવી રીતભાત છે? ધર્મને અને એને જાણે અડતુ જ નથી.

ધન જોખતને ઠકરાઈ, સાથે મળે અવિવેક,
ચારો મળી સંગે રહે, અનર્થ કરે અનેક.

અવિવેકી આત્માઓ પારકી સ્ત્રીને નચાવી આત્માનુ પતન કરી રહ્યા છે. ઝેરના પારખા ન હોય. ભૂલ થઈ હોય તેના હૈયામા ડખ હોય પાપનું શલ્ય ઉધેરવાની જેની ભાવના છે તે જ આત્માના બધાયેલા કર્મોને વિખેરી નાખે છે. આજે તો પાપ કરનાર પોતાના પાપને ગુણમા ખતવે છે

ટ્રેનમા એક બાઈ, સફગૃહસ્થીના ઘરની સ્ત્રીને કહી રહી છે તમે પક્ષપાતી છો તમારામાં સકુચિતતા છે, અમે બધા પુરુષોને સમાન માનીએ, ભેદભાવ ન રાખીએ કે આ પતિ આ પિતા, અમારી દષ્ટિ વિશાળ છે. આવી વાત પતિવ્રતાને કહે છે. આવા હલકી કોટિના માનવો પાપના ઘઘા ધીકતા રાખવા કુતકો કરે છે. રાવણ સીતાને કહે : તુ માનીજ તો આ નિરર્થક સગ્રામ ન થાય તો શુ સીતા માને ખરી! રાણકદેવીનો પતિ રા'જેગાર અને તેના બળે બાળકો મરી જાય છે તો પણ રાણકદેવી શીયળ આબાદ રાખે છે ગમે તે થાવ, ચાહે મારો દેહ પડી જાવ, પણ શીલ ખડિત ન થાય. લગવાન કહે છે હે મુનિઓ! ગ્રામધર્મ (ઈન્દ્રિયોના ધર્મો) તમને પીડે તો નિર્જળ આહાર કરજો મદ ચડાવે તેવો ખોરાક લેશો નહિ તેથી મન ન વળે તો ભૂખ્યા રહેજો,

તેથી મન ન વળે તો ક્ષમા રહી આખી રાત્રીના કાઠિસઅ કરી મનને અને દેહને યકવી નાખજો તેમ છતાંય મન ન વળે તો તે સ્થાન છોડી વિહાર કરી જાજો અને તેમ છતાં પણ મન પીડતું હોય તો સથારે કરી નાખજો મરી જાજો પણ શીલ ભગ કરતા નહિ. નોઆખલીમા હત્યાકાંડ થયો ત્યારે સ્ત્રીઓને ૧૧મીજીએ એ જ શિખામણ આપી હતી કે ખીસામાં ઝેરની ગોળીઓ રાખજો. ઝેર ખાઈ મરી જાજો પણ શીલભજ થવા દેશે નહિ તમારે આપઘાત જો આપઘાત નથી પણ આરાધક મૃત્યુ છે તત્ત પાળવા માટે મરણુ તે બહાદુરી છે

ધનના પૂજારીઓ વણસી ગયા છે રજરાગમાં રાજે ત્યા રજગનારાઓને કોણ પૂછનાર છે ? ક્યા ગયા હતા ? અમી રાત્રિ ક્યાં ગાળી ? મિલ માલિક મોટા શ્રીમતો, અમલદારો, ડિપીધરો ને ત્યા ભાઈ-બહેનના લગ્ન, મામા ભાણીજીના લગ્ન, અરે કાકા-ભત્રીજીના લગ્ન આ બધું લાંબજો તો ખબર પડે કે ધર્મ વિહોણા શ્રીમતોને ત્યાં કેવા અનર્થો થઈ રહ્યા છે ! મોટા ઘર ને ભૂતના દર' અધર્મની લોક અને ધર્મ વિરુદ્ધ કાયની શરુઆત ત્યાથી થાય આ શ્રીમતો પર કટાક્ષ છે તેમ ન સમજતા બધા ભાગ્યશાળી મોટા ઘરમા પણ આચાર-વિચાર એટ હોય છે કેળવાયેલા હોય છે પણ તેવા આંગણીને વેડે ગણાય તેવા બાકી મોટે ભાજે તો સ્વચ્છંદે વિચરનારા હોય છે અને પાછા દલીલો કરે કે જે સ્ત્રીઓ કામ-વિકારના તાપથી પીડિત થઈ છે તેને અમે તૃપ્ત કરીએ છીએ. તેના તાપને ઉપશમાવી શિતળતા આપીએ છીએ. અન્નને સતોષ આપવો જો પણ

પુણ્યનું કારણ છે ‘અહાહા’ કામના લોલુપીઓ હદ કરે છે
 બ્રહ્માચારને ગુણમાં ખતવે છે આવાના પડછાયે કદિ ચઢશે
 નહિ અને જીવન નૈયા ખરાબીએ ચઢાવશે નહિ

‘ ભગવાને જે ધર્મના ભાવ કહ્યા છે તેને હૃદયમાં
 બિતારી ધર્મના રંગે રંગાઈ જશે આ શરીર તો ધસાતું
 ધસાતું ક્ષીણ થઈ જવાનું છે પછી પાપીઓના પાપના પોટલા
 છાંતીએ ચડી બેસેશે રહેવાને સારું સ્થાન પણ નહિ મળે

મૃગાપુત્ર માતાને કહે છે ‘આ અશાશ્વત શરીરમાં
 હવે હું ક્ષણવાર પણ રાચતો નથી’ વળીપણ આ સસાર
 કેવો તે સખંધી અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૬૨ મું

સં. ૨૦૨૦ ના ભાદરવા વદિ ૩ ને શુક્રવાર, તા. ૨૩-૯-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાલે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ ઉત્તરા-
 ધ્યયનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી
 રહ્યો છે.

જન્મ દુઃખ જરા દુઃખ, રોગાણિ મરણાણિ ચ ।

અહો દુઃખો હુ સસારો, જત્ય કીસન્તિ જન્તુણો ॥૨૫॥

મૃગાપુત્ર માતાપિતાને કહે છે આ સસારમાં હું ખજ
 છે જન્મનું હું ખ, જરાનું હું ખ, રોગનું હું ખ, મરણનું
 હું ખ, એમ ચાર જાતના દુઃખો સસારમાં છે જન્મ થવો એ

પૂર્વે કરેલાં કર્મોનું ફળ છે આપણે આ ભવમા આવ્યા છીએ, પ્રારબ્ધના એ બડતર આપણે બડમાં છે આયુષ્યકર્મ જિંદગીમાં એક જ વાર બંધાય છે

જે વર્તમાન આયુષ્ય હોજવી રહ્યા છો, તે આયુષ્ય-કર્મ, ગત ભવમા બધાયેલું છે જેવી મતિ તેવી મતિ. પ્રકૃતિની ભક્ષિતા, વિનીતપણું, મદ કષાયી અનુકંપાભાવમાં આયુષ્યનો બધ પડ્યો. તેથી જ આ મનુષ્યની મતિ અને પાંચ ઈન્દ્રિયો, ઔદારિક શરીર મળ્યું છે જન્મ વખતે દુઃખ ઘણું પડ્યું છે દેવ, નારહી, મનુષ્ય અને તિર્થંધ, આ દરેક ગતિમાં જન્મ પછી મૃત્યુ અવશ્યમેવ છે અને તે સહેજ છે દેવતા અને નારહીઓના તેવીસ સાગરોપમ જેવાં લાંબા આયુષ્ય પચાત ત્યાં મૃત્યુ તો છે જ જે ખીસ્તુ તે કરમાવાનું, જીવો તેનો અસ્ત છે જ

ખીસ્ત્યા પુણ્યો ખરી જાયે જનમ તેનું મરણ થાયે,
ઉદયનો અસ્ત એ જાયે, ભલા થઈને બહુ કરજો,
સમય સરખા નથી સોના, સદા તરકા અને જાયે,
વખત આવે જરૂર વતાહા, ભલા થઈને બહુ કરજો

ખીસ્ત્યાં પુણ્યો કરમાય ચરુ—સૂચના ઉદય તે પણ અસ્ત થાય તે જાયે મૃત્યુ છે આયુષ્યકર્મને હેઠની ઉપમા આપી છે, જોન્દે કે બેડી સમાન છે મુહત પૂરી થયા વિના કેવળી ભગવાન પણ નહીં થકે દેશે ઉજા પૂર્વે કોઠ વરસ સુખી શરીરમા આયુષ્યકર્મને લઈને રહેવું પડે છે સરેહ કાઈનો મોઢ નથી. કારણ કે શરીર તે જડ છે - પરચીજ છે, અને પર તો ઊઠવાનું જ હોય સ્વયંજ તેનો વિયોગ છે જ મરણ ન થાય તેની કોશિશ કરવાની જરૂર નથી પણ હવે જ મ ન થાય તેની કોશિશ કરવાની છે મર્યા પછી જન્મ ન હે તેવા

શુવ કોણ ? અનતા સિદ્ધો, તેઓ મરી ગયા પણ ફરી જન્મ લીધો નથી. અનત સુખસાગરની લહેરમાં બિરાજી રહ્યા છે. જન્મ છે તો જ રોગ છે, જરા છે, મૃત્યુ છે કર્મખાંધ્યાં છે તેથી જન્મ થયો છે. આચારાગ સૂત્રમાં લગવાને કહ્યું છે.

“કમ્મુણા ઉચ્ચાહિ જાયદ્”

કર્મવડે ઉપાધિ જન્મે છે કર્મનો કર્તા પોતે છે. રાત દિવસ કર્મ કરતા પાછું વાળીને જોતો નથી, મન, વચન, કાયાથી, ૨૭ પ્રકારે કર્મ-ખંધન થાય છે, ત્રણ કાળ, ત્રણ જોગ અને ત્રણ કરણ એમ સતાવીસ પ્રકારે કર્મના સમારંભો વિચારો અને ચાલ્યા આવતા આશ્રવને રોકો. નિબીડ ધન લોહામાં અગ્નિ જેમ પ્રવેશે છે તેમ આત્માને કર્મો લાગ્યા છે અગ્નિ બાહર છે તેના કરતાં કર્મ સૂક્ષ્મ ચૌરપર્શી છે આત્મા સાથે કર્મ, દૂધ પાણીની જેમ ચોતપ્રોત રહ્યા છે કર્મ-સત્તાને મૂળમાંથી ઉખેડવી એ નાનુસૂનું કામ નથી તે માટે સમ્યગ્જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપની ઉપાસના કરવી પડશે પણ પરમેષ્ટી સમાન બનવું હોય તો તે પદની આરાધનામાં તદાકાર થવું પડે

પુદ્ગલ શું રાખ્યો રહે, જાણે એક નિધાન,
તસ લાલે લોક્યો રહે, સો બહિરાત્મ અભિધાન.

પુદ્ગલમાં એટલે કે ગાડી, વાડી, લાડી, કુટુંબ, શરીરમાં જે રાખ્યો રહે છે, તેના જ લાલમાં લોભાય છે તેને બહિરાત્મ-દશા કહે છે તે છોડી અતરાત્મદશા પ્રગટાવો પહેલા ગુણુ-સ્થાનકથી ત્રીજા ગુણુસ્થાનક સુધી બહિરાત્મદશા વર્તે છે. ચોથે જ્યારે ત્રીજા-લેહ થાય છે ત્યારે સમકિતની પ્રાપ્તિ થાય છે

પુદ્ગલબલ સંગી પરે, સેવે અવસર દેખ,
તનુ અસકત જયું લાકડી, જ્ઞાન લેહ પદ લેખ.

પુણ્યલેખો સગ મળ સરીખો, દુષ્ટ સરીખો માને એ તો
 શરીર પાસેથી, અવસર દબી કામ કઢાવી છે શરીર અશક્ત
 થાય તો લાકડીનો ટેકો રાખવો પડે લાકડી રાખવી એ
 શરમની વાત છે પણ ના છૂટે હાથમાં રાખે. અતરાત્મ
 દશાવાળો પુણ્યલેખો સગમાં ઘિલો હોવા છતાં તેને લેઈ વિજ્ઞાન
 વર્તીતુ હોય છે શરીર તે કુ નહિ. મારા અનંત ગુણ, અનંત
 ધર્મ પર્યાય કુ અસંખ્ય પ્રદેશી, અનંત ઠેવળજ્ઞાન, અનંત
 કેવળ જ્ઞાન, અનંત સ્વરૂપ સ્થિરતા રમણ, અનંત ક્ષામક-
 શક્તિ અનંત પરમ ક્ષમા, અનંત પરમ મંદવ પરમ આજ્ઞાવ
 પરમ સતોષ, પરમ શાન્તિ પરમ દાનંતિ, પરમ ક્ષાયક ભાવ,
 પરમ શુદ્ધ પરિણામિક ભાવમયી શુદ્ધસત્તાની શક્તિ, નિષ્પૃષ્ઠી
 સ્વતંત્ર, ઇચ્છારોધ, નિરાસ સ્ત્રી, સદ્બ્રહ્મનંદિ, સ્વરૂપ વિલાસી,
 તત્વાનંદિ તત્ત્વવિભ્રામી, તત્ત્વવિલાસી તત્વાનુભાવી, અછેદ,
 અલેદ, અપ્રતિહત, અવિનાશી, અજરામર અજમ્ય અલક્ષ,
 અકલ અજોચર, અગાધ સચ્ચિદાનંદ, અરાગી, અલેપી,
 અમોહી, પૂર્ણાનંદ સ્વરૂપ મોહકર્તા, ભોક્તા, અખંડ, અલેદ,
 નિષ્કલંકી, અગોચર આનું મારું સ્વરૂપ છે એવી શુદ્ધ સત્તા
 કેવળ સ્થનાદિ આત્મ દ્રવ્યને ન માને, તો તેનું નવ પૂવનું
 જ્ઞાન પણ ભોજનરૂપ છે પુણ્યના ભાવથી અભવીના કરેલા
 કોઠો વધના તપ અને ક્રિયા નવમી ઐવેયકે લઈ જાય પણ
 મોક્ષ પ્રાપ્ત કરાવે નહિ બ્યારે મન વચન અને કાવાની
 સુખ્તિથી સુખ થયેલા જ્ઞાની આત્માઓ એક જ્ઞાસોજ્ઞાસમા
 અનંતાનંત કમની નિજ શ કરે છે મિથ્યાત્વના સદ્ભાવમાં
 જીવ બાહ્ય ક્રિયા જમે તેટલી કરે તે કરણી સવે શુભા
 અવ પુણ્ય દળની હાવાર થાય તેની સાધ્યશ્ચ સાધના

ક્રિયા, જેમ ઘૃત અથવા લૂણ વિના રસવતી ન શોભે, લોજન સમારંભમા ઘી અને મીઠું બાદ કરી નાખે તો તે લોજન અસુંદર બની જાય છે, તેમ તે જીવ ગમે તેટલો અભ્યાસ કરે તે જોતરૂપ બને છે ક્રિયા, કષ્ટ ક્રિયા રૂપ બને છે. બહુ તો પુણ્ય બધાય, પણ પુણ્યભાવ તે પરભાવ છે તે તો જીવ અન-તિવાર પામ્યો છે તે પામ્યાનું શુ આશ્ચર્ય છે ! તેથી ભવકદ્દી ન થાય. નિર્જરા માટે જ ક્રિયા કરવાની છે આ તત્ત્વને સમ-જવું હોય, તેણે દ્વાદશાગીનું વાચન કરવું જોઈએ સૂત્રોના અર્થનું રહસ્ય ગુરુગમથી સમજે, આરાધે, સકળ આગમની સામે, આત્માર્થી મોક્ષાર્થીને એકાતહિત, પાર્શ્વમણિ, ચિંતા-મણિ, રસકૂળી, ચિત્રાવેલી, સિદ્ધિમત્રથી અધિકસાર અનુપમ જ્ઞાનનું તત્ત્વ એ જે કેવળજ્ઞાન સત્તાએ માનીને શકિત પ્રમાણે શુદ્ધ વ્યવહાર ક્રિયા કરીને શુદ્ધ સત્તા પ્રગટ કરવી ગમે તેવા કુતર્કીઓ પ્રયુક્તિ કરે પણ એ શ્રદ્ધામાંથી ચળવું નહિ ફરી ફરીને જીવને આ જૈન માર્ગની, શુદ્ધ આત્મદ્રવ્યની શ્રદ્ધા થવી ફલભ છે માટે તપ - સયમની આરાધના કરવી કર્મ અપા-વવા તે પોતાના હાથમા છે આ અવસર કર્મ અપાવવાનો છે, તો તેમા ઝુબેશ ઉઠાવો બાકી તો જન્મ પાછળ મૃત્યુ તો જિભુ જ છે મૃત્યુ ક્યારે આવી જશે અને આ સુદ્ધર અવસર ક્યારે આવ્યો જશે તેની ખબર નથી

ધર્મ ત્રિલોકે હાલ છે, ધર્મ જ સાચો માલ છે;
ધર્મ વિનાની નિંદગી, ભવ-ભયનો સવાલ છે; (૨)
કોને ખબર છે કાલની, દેહ તણી દીવાલની (૨)

ધર્મ હાલરૂપ છે જેમ હાલ યુદ્ધમા રક્ષણ આપનારી છે તેમ કર્મ સામેની લડાઈમા ધર્મ હાલરૂપ છે ધર્મ જ સાચો

માલ છે આઠી તમારી કુકાનમાં કયો માલ ભયો છે ? તે
 પરભવમાં તમને કોઈ નહિ પૂછે પણ શુ તપ-વ્રત કયો ?
 શુ જ્ઞાન દીધાં ? પરોપકાર કેવો કયો ? કેટલા જાત પ્રાણ,
 નિરસ-લજ-તુષ્ઠ આહાર કયો ? આમ પુરુષના ધર્મનું
 શ્રવણ કેટલું કયું ? કે જેના વડે તમે આવી દિવ્ય દેવ
 શ્રદ્ધિ પામ્યા ? તે પૂછ્યો તમે કેટલા જાતના જનાંબા ?
 પેરીસ લંડન સુકાનમાં કેટલી પેલી હતી ? તે કોઈ નહીં
 પૂછે તો જાણ માણસ કયું તારી ભેગુ આવશે ? ધમને
 રક્ષ્યો તો ધર્મજ તમારું રક્ષણ કરશે અને ભવાંતરમાં
 આશે આવશે. કઈ વસ્તુ જોવી છે કે તમને દુર્ગતિમાં
 પડતાં જણાવે ? ધર્મ જોકળ જોવી વસ્તુ છે કે જેને ધારણ
 કરનાર દુર્ગતિથી જણે છે છ જાકના લોકતા નરકે જવા છે
 જેને યોગ્ય હજાર રાણીઓ હતી, નવનિધાન હત્યા, છતાં
 દુર્ગતિમાં પડતાં કોઈ જાણવી શક્ય નહિ. ભગવાન કહે છે,
 કે તમે દીધ દષ્ટિવાન જનો જ્ઞાનના દ્વરબીન ચડાવો તો જાનર
 પડે કે પરભવ કેવો થશે ! પાપ કરતાં જાતરમાં ચેરડો પડતો
 નથી. ભેર્યોરથી પાપ કરી રહ્યા છે, પણ ઓટલાં-છાતરાં ભરી
 જશે. કમ દરબારમાં પોપાંબાઈનું રાજ નથી. કમ કયો તેના
 કળ ભોગવતા જોવાં આકરાં લાગશે કે જન્મે આંખમાથી
 આંસુ ઘાટ્યા જશે, પણ વર્તમાન જીવને મોહની આંધીમાં કંઈ
 જ્ઞાન જ નથી.

‘આ ભવ મીઠો પરભવ કોણે દીધો’ જોવા જીવ
 “મનાગયમપસ્મન્તા પશુપક્ષ ગયેમગા” આવતા કાળને
 જોતા જ નથી. શ્રીજીમાં, ધનમાં, પુત્ર-પુત્રીમાં ગૃહ-આસક્ત
 થયેલો જીવ પોતાના હાર્ય જ કમ જાણે છે જ્યારે કમનો

કબાલો પાકશે ત્યારે કૂર કર્મો તારા ભૂકા બોલાવી દેશે આત્મા
 શુ અહિ જ પૂરો થાય છે । જૈન દર્શનને માનનારા છોને ।
 જૈન દર્શન આત્માને નિત્ય શાશ્વત કહે છે કર્મના ધક્કા
 લાગવાથી ગેડીદડાની માફક ચાર ગતિ અને ચોરાશી લાખ-
 જીવાનેનીમાં આત્મા રખડતો રહે છે ક્રિકેટની રમતમાં દડો
 એક હોય, તેને ખેટથી મારનાર ઘણા દડાની કઈ દશા થાય
 છે ? જ્યાં જાય ત્યાં લાકડેથી મારામાર-પ્રહાર પડે છે દડાને
 પૂછવામાં આવ્યું (આ તો એક રૂપક છે) કે તને આટલા
 બધા પ્રહાર થાય છે તેનું કારણ શુ ? દડાએ જવાબ દીધો
 ‘મારામા પવન ભરાણો છે તેથી માર ખાઈ રહ્યો છું’ તેમ
 જેના હૈયામા અભિમાનનો પવન ભરાય છે, તેને કર્મનો માર
 ખાવો પડે છે અભિમાને તો તને મૂળામા મૂકી દીધો મફતમા
 વેચાવ્યો પગહોઠે કચરાવ્યો, હવે કયા સુધી માન કરવું છે ।
 વનસ્પતિ કાયમા આવશ્ય શરીર પણ ન મળ્યું ૨૫૬ આવલી-
 કાતું જ આયુષ્ય તમે બે ઘડીની સામાયિક કરો, તેટલી
 વારમા નિગોદના જીવ ૬૫૫૩૬ વાર જન્મે અને મરે એક
 અત સુહૃત્તમા આટલા ભવ કરી નાખે

ભાડભૂળ ધાણી ભૂજે, ઉછળે દાણા અપાર;
 પણ પાછા તેમાં પડે, નિકળે કોક જ બહાર
 એમ સૂક્ષ્મ નિગોદથી નીકળી,
 હો રાજ પંથી અમે પરદેશના;
 હાં રે, કોઈ ભૂલ્યાનો હાથ, કોઈ ઝાલને,
 હો રાજ પંથી અમે પરદેશના.

ભાડભૂળ ધાણી ભૂજે છે ત્યારે દાણા ઉછળે છે પાછા
 તેમા જ પડે છે કોઈક જ બહાર નીકળે છે તેમ નિગોદમા
 જીવ અવતરે ને મરે અને પ્રત્યેક વનસ્પતિમા ૩૨૦૦૦

ભવ કરે તેમાંથી નીકળી પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ, વાયુ કાયમા બાય ત્યાં એક અતમુદૂતમા ૧૨૮૨૪ ભવ કરે છે, તેમાંથી પુણ્યનો સિવાશે થઈઆતો થાય તો બે ઈન્દ્રિયમાં બાય ત્યાં એક અતમુદૂતમા ૮૦ ભવ કરે. તે ઈન્દ્રિય એક અતમુદૂતમા ૬૦ ભવ કરે. ઘૌરિન્દ્રિય ૪૦ ભવ કરે. મન વગરની પાંચ ઈન્દ્રિય મળી હોય તેવા અસ સ્ત્રી પાંચેન્દ્રિય ૨૪ ભવ કરે. મન સહિત જેને પાંચે ઈન્દ્રિયો મળી છે તેવા સ સ્ત્રી પાંચેન્દ્રિય છવો અતમુદૂતમા એક જ ભવ કરે છે પૃથ્વી, જલ, તલ વાયુની કાયસ્થિતિ અસ ખ્યાતા કાળની છે કાયસ્થિતિ એટલે જે કાયમાંથી નિકળે તે કાયમાં ફરી ફરીને જ મે, તેનું નામ કાયસ્થિતિ. બે ઈન્દ્રિયથી ઘૌરિન્દ્રિય સુધીની કાયસ્થિતિ સખ્ય તા કાળની છે વનસ્પતિની કાયસ્થિતિ અનતકાળની છે નારદી અને દેવની ભવસ્થિતિ અને કાયસ્થિતિ સરખી છે

ભગવાને ૩૬માં અધ્યયનમાં કહ્યું છે

વાલ મરણાણિ બહુસો અકામમરણાણિ ચેવ ય બહુવાણિ ।
મરિદિગતિ તે વરાયા મિજવવણં જે ન યાજંતિ ॥

બાલમરણે મરનારા છવા થણા છે જિનેશ્વર દેવના વચ્ચેનાને નથી બણતા તેવા અગ્રાની છવો બાલ-મરણે મરી રહ્યા છે

આ સ સાર દુ ખમય છે, જેમાં છવો કહેશ પામે છે ત્રાહી ત્રાહી પોકારી રહ્યા છે ભગવાનને ન કરે તેની પ્રાયના ખન પિપાસુઓ શેઠીઆઓને કરે છે કારણ કે બે શેઠની ખશામરણ થાય તો નોકરી તટ્ટી બાય નોકર કહેશે કે હું ચોવિહારના પચ્ચખાણ કરું છું માટે વહેલો જમવા

જઈશ, ત્યારે જો શેઠ એમ કહે કે, રાત્રીના નવ વાગ્યા સુધી નોકરીએથી છોડીશ નહિ, તો નોકર શું કરશે ? તમે વિચારી લેજો અરે, “પહેલો ધર્મ પછી નોકરી” પુણ્ય હશે તો નોકરી મળી રહેવાની જ પણ જેને ધર્મમાં શ્રદ્ધા નથી તે તો ચોવિહારના જીવજીવના પચ્ચક્ષુખાણુ કર્યા હશે તે પણ ભાગશે અને લાચાર છુ એમ કહીને ઊભો રહેશે ધર્મની શ્રદ્ધા હશે તો કાયાની છાયાની જેમ ધન ઢસરડાતું ચાલ્યું આવશે, ધર્મ સેવનાર કેાણુ ભૂખ્યા રહ્યા તે તો ખતાવો ? ખેડૂત એક દાણો વાવે તેના સહસ્ત્ર દાણા પાકી નીકળે છે તેની પાછળ ચારો તો ઢગલે ઢગલા થાય છે તમારે ધર્મનું પૂજન કરવાનું કે લક્ષ્મીબાઈનું પૂજન ? ચોપડા ઉપર હાથ મૂકીને કહો કે કાળાઘોળા નહિ કરુ, કરો છો પ્રતિજ્ઞા ? શ્રદ્ધા કયા છે ?

કાચા સુતરના તારતા, જેવી છે માનવ જિંદગી,
તંદ્રા તણુ દે આજથી જાગી હવે કર ખંદગી (૨)
કોને ખબર છે કાલની, દેહ તણી દીવાલની (૨)

જિંદગી કાચા સુતરના તારતા જેવી છે. તેને તૂટતા કેટલીવાર ? દાતાણુ લેવા ગયો, અકસ્માત થયો, ને માથું કૂટી ગયું જીવનનો ભરોસો શું ? તમે ઘેર પહોંચશો કે કેમ તેની તમને ખબર છે ? ત્યારે કયા આધારે જોરશોરથી પાપ કરી રહ્યા છો ! દાલડાના અગ્રભાગે ઝાકળનું ણિદું હોય તે પવનનો અપાટો આવ્યે કે સૂર્ય ઊગે ખરી જવાનું, તેમ આ માનવનું જીવતર તેવું જ છે જ્ઞાની કહે છે હવે કયા લગી ઊઘશો ? જિંદગીનું કોકડું ક્યારે પણ ઉકેલાશે નહિ કાતર મેલ તો જ કામ આવશે ! જેને અદરથી છૂટે તેને બહારથી

છટથે જ છુટકો જ્યાંસુધી અંદરનું છૂટકું નથી તે સાધુ માય
તો પણ કહે કે સત્રીજનું કસાણું નામ પાડ્યો. શુ કામ
ભાઈ! ભગવાન કહે છે 'જો તારે મોક્ષના માગે જવું હોય
તો તારા મૂઠી દે, ઊંચ ઉડાડ'

મૃગાપુત્ર કહે છે હે માતા ! જન્મ, જરા, રોગ અને
મરણથી આ સંસારમાં જીવ મોહવશ વેશાયેલો છે મને હવે
આ સંસારમાં શતિમાત્ર પણ ઈચ્છા નથી. જલદી રજા આપો,
મારે સ્વયમભાગે વિચરવું છે હવે પણ શુ કહેશે તે
અધિકાર અવસરે કહેવાશે

~*~*~*~

આખ્યાન ૬૩મું

સવત ૨૦૨૦ના બાહરવા વર્ષે ૪ ગુરુવાર તા ૨૪-૬-૧૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ, નામે
સિદ્ધાંત પ્રજ્ઞા. ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રમાં ૧૬મા અધ્યયનમાં મૃગા
પુત્રનો અધિકાર આવી રહ્યો છે

જલ્પ વત્યુ દિરણ્જ્ઞ જ પુત્રવાર જ મન્યવા

જહતાણ રમ વેદ ગત્તાન્વ-મવસસ્ત મે ॥ ૧૬ ॥

મૃગાપુત્ર કહે છે હે માતા ! આ સંસાર અસાર છે
હું ખની ખાણ છે આ સંસારમાં જન્મ જરા, રોગ અને
મૃત્યુનું દુઃખ હમલે ને પગલે છે કલેશની હોળીકા આ સંસાર
છે એવો એટલે ઉપાડી જમીન, તલ્યુ એટલે હાંસી જમીન,
ઠિરવય-સોનુ-ધાક નાણુ પુત્રા પુત્રોત્પા પુત્રા મી બાંધવો
માતાપિતા સ ॥ બહારા કુટુંબીજનો અને વિશેષમાં આ

દેહને પણ છોડીને ગન્તવ્વં જવું પડશે, તે ‘અવસર’—અવશ્ય-
મેવ છે તો પછી આ સસારમા સુખ કયે ઠેકાણે છે ?

“દા દિનકા જીવન-મેલા, સખ ચલાચલીકા ખેલા.”

જીવે ગોડિયાની રમત માડી છે. ગોડિયો જેમ કોથ-
ળીમાથી—નાળિયેર, સસડુ કાઢે, નજરખંધીના કામ કરીને
ખેલ ઊભા કરે છે તેમ જીવે સસારનો ખેલ ઊભો કર્યો છે.
જેની દષ્ટિ વિપર્યાસ થઈ છે એવા જીવો “આ મારા અને હું
તેનો” એ ભાવમા વસી રહ્યા છે પણ વાસ્તવિક રીતે આ
દુનિયામા મારું કોણ છે ? એકલો આવ્યો છે અને જવાનો
પણ એકલો જ છે સ્વપ્નવત્ સસાર ઊભો કર્યો છે સ્વપ્નમા
લક્ષ થયા, વરઘોડા કાઢ્યા, ફેરા ફર્યા, છોકરા થયાં, હાટ-હવેલી
ચણાવી પણ જ્યાં આખ ઉઘડે એટલે કાંઈ નહિ એક
સ્વપ્નનો સસાર જેમ આખ ખુલવાથી વિલય થાય છે, તેમ
સ્વપ્નવત્ આ સસાર, આખ મિથ્યાયાથી વિલય થઈ જાય
છે. સ્વપ્ના જેવો આ સંસાર છે “ચાર દિનકી ચાદની, ફિર
અધેરી રાત હે” ચાર દિવસનું ચાદરડું, જોત જોતામા વિલીન
થઈ જવાનું છે પાણીમા ડૂબતો માણસ જેમ બચવા માટે
ઝાંવા નાખે તેમ મરણને શરણ થનાર જીવવા માટે પોકાર
પાડે છે કે, દવા લાવો, વૈદ, ડોક્ટર, હકીમ ખોલાવો અમેરિકા
લઈ જઈને પણ બચાવો દવા કરતા ફેર ન પડ્યો એટલે કુટુંબીઓ
માને કે કાઈક કહેવાનું છે માટે ભૂવાને ખોલાવો, દાણા જોવરાવો,
તેમ કયું છતાં ફેર પડતો નથી આમ મિથ્યામતિએ ભ્રમમા
નાખ્યો પણ જ્ઞાની કહે છે હે ભાઈ ! સમજ અશાતા વેદનીય
કર્મનો ઉદય હોય ત્યાં સુધી કંઈ દવા લાગુ પડે નહિ કર્મ
સિવાય દુષ્ટી કેવી રીતે થાય ! સંયોગો કર્યો મળે છે, કોઈના

દીધા નથી મળતા શાતાનેા ઉદય હોય તો આઠોશી-પાઠોશી
આવીને પણ સેવા આકરી કરી જાય, કૂલ કૂલમા રાખે અને
શાતાનેા ઉદય ખૂટ્યો હોય તો પડના દીકરા કે વડુ છાત્રીને
કહેશે કે માણસ રાખી લેજો

‘મોંઘવારીમાં પૂરુ થતુ નથી માટે કંઈક મોકલ,’

એમ દેશમાંથી માનેા કાગળ આવે, ઠોશી અનાજ વગર
ગણવળવી હોય અને દીકરા મુબઈ શહેરમાં નાટક-સિનેમાં
જવામાં ખર્ચા કરતો હોય, છતા જવાળ એમ વાળે કે
‘અહી મુબઈ શહેરમાં રહેવું જોટલે મોટા ખર્ચા હોય તમે
સોનાની કડી-કડુ કે કઠી વેચી પેસા અહી મોકલાવજો ”
સગાં તમારા ઠાણ છે તે તો કહો! દેહથી ઉત્પન્ન કરેલા
દીકરા પેટે પાટા બાંધી બણાવ્યા હોય, તે જ સત્તાન મોટા
થતાં ગુણ જોશીગણ થવાને બદલે ગુણ જોગવનાર બને છે
કાલ સવારની લાવેલી વડુ સામા વેણ ભાલે ઠોશીતો જીવતાં
બગી મરતી હોય રાગવાની તો કાઈ તેવડ ન હોય પણ અ
વડુ લાવા! વડુ પણ કેવી આવી? મિબજનુ યોમુ તેમા
વળી ઉપરા ઉપરી છોકરાવ! દશ વર્ષ પરણે માય ત્યાં તો
છ છોકરા આગણે રમતા થઈ જાય ૮ જણાનું પૂડુ કંઈ રીતે
કરે! અને એમા ઠોસી માએ પણ શુ! જેમ જોળમાંથી
મળપણ !મુ તેમ માણસમાંથી સગપણ અમુ છે પોતાના
જનબધ છોકરાને બણાવે, ગણાવે, પહેરાવે જોઠાટે એ
તમામ ખર્ચ ઉપડે, પણ ઠોશીનેા રોટલો બારે પડી જાય
એ માટે તો વારા કાઢે જનેતાના વારા! જે તીથ સ્વરૂપ છે,
જેમ્ અશ્વિ પાઈ ઉછેયો છોકરાના મદવાડ પાછળ પોતે પણ
ખાધ નદિ પીએ નદિ તે દીકરા મોટપણે બ્યારે સામા માય

ત્યારે માતાના દિલની કઈ દશા થતી હશે ? આ સસાર કેવો છે ?

એક સગડીમા ધુમાડા નીકળે છે પાસેની બીજી સગડીમા માતા કૂલકા ઉતારે છે પાસે બેઠેલી પુત્રી ધુમાડાના બાચકા ભરે છે પિતા જમતા જમતા કહે છે કે, બેબી ધુમાડાને બાચકા ભરે છે ત્યારે પત્નિ કહે છે કે તે બેબી જ્ઞાન આપે છે ધુમાડાને બાચકા ભર્યે હાથમાં કઈ ન આવે, તેમ આ સસાર સુખના ભોગવટા ધુમાડાને બાચકા ભરવા જેવા છે તમે તે પાછળ જિ દગી ઘસી નાખી પણ સુખી કેટલા થયા ? તમારો અનુભવ તમને શું કહે છે !

કોઈને કાંઈ તો કોઈને કાંઈ જાળણ લાગી જ છે, છોકરા નથી થતા તેને વાઝીઆપણાનું દુઃખ થાય છે. થાય છે તેને માન રહેતા નથી તેનું દુઃખ સાન રહેતા હોય પણ બુદ્ધિ વગરના રહે તેનું દુઃખ બુદ્ધિમાન થયા પણ પારકી બહેન-દીકરીની લાજ લ્યે તેવા થાય તોય દુઃખનો પાર નહિ આમા સુખ શું માણો છો ? જીવને શું મોહ લાગ્યો છે ? કુટુંબ, સ્ત્રી, પુત્ર, ધન આદિમા ગૃહ થઈ ગયા છે વિપર્યાસપણુ પામી ગયા છે ઊંધી જ માન્યતાથી અવળે રસ્તે ચડી ગયા છે.

ધર્મના અક્ષર અઢી છે, છતાં કેટલું સામર્થ્ય ? તેની સાથે કર્મના પણ અઢી અક્ષર છે, પણ બન્નેની દિશા જુદી છે ધર્મ ત્યાં કર્મ નહિ અને કર્મ ત્યાં ધર્મ નહિ. બન્ને એક બીજાના પ્રતિપક્ષી છે ધર્મ અને કર્મમા દોઢ અક્ષર તો સમાન છે “ધ” અને “ક” ક્યાં, છતાં કેટલું

આકાશ પાતાળ જેટલું અંતર પડી જાય છે ? ધમ દિવાન
કરાવનાર છે બ્યારે કમ પતન કરાવનાર છે એક રક્ષણ કરે
છે, બીજું સવ નાશ કરે છે મરણ-શરણ અકેક અક્ષરના
કરક છતાં બન્નેમા તફાવત છે ને ? ધમને કમ ગમતા નથી
અને કર્મને ધમ ગમતો નથી. સસારનો માગ, એ મોક્ષ
માગનો વિપક્ષી છે બન્નેને મેળ નથી. અમે ધર્મની વાત
કરીયે તે તમને રુચે કે કમની ? વેપારના બાવતાલની વાત
રુચે ને ? અમે એ જ વાત કરીએ છીએ કે તમારા આત્માના
બાવ શું છે ? જેને તમે બાહ્યો છો તેની અમે ના પાડીયે
છીએ. અને જેની સામે તમે ક્યારેય પશુ નજર નથી કરતા
તેને હેવાનું કહીએ છીએ હવે તમારો અને અમારો આમા
મેળ ક્યા રહે ! ઊઠાણમા જૈન ધમ પરત્વે તમને જરાતરા
મદ્દા તો છે, ત્યારે તો તમે સાબળવા બેઠા છો. જે વસ્તુ
આત્માનું હિત ન કરે, તેવા મહારાજ, મહાપુરિષદ, નરકમા
લઈ જાય તેને શું કરવા છે ?

કાળોનામ ઉપરથી સુવાળો લાગે, તેમ છતાં હાથમા
હેવા જેવો નહિ તેમ પરિચ્છેના હોવા, ઉપરથી સારા દેખાતા
હોય, શેશની ઊઠીને આંખે વળગતી હોય, પણ તેમાં મૂંઝા
પામવા જેવું નહિ.

બાપ મરવા પડ્યો દીકરાનો દીકરો પૂછે છે 'બાપા
શું ઈચ્છા છે ?' આ ઘોઘી પેઢીનો છોકરો પૂછે છે બ્યારે
મરવાની અણી ઉપર ઊભો હોય ત્યારે બધી છૂટ અપાય કે
શું ઈચ્છા છે ? જે કેમસ સુધરવાનો ન હોય તેને ફાકવર
બધી છૂટ આપે. માટે બધી છૂટ કેણુ વેઠે ! જે કેમસ
સુધરવાનો ન હોય તે તેમ એક ટકો પણ તમે સુધરવાના છો.

એવી આશા અમને લાગે છે ત્યારે તો કહીએ છીએ કે વત-
પચ્ચક્ષાણુ કરો, ત્યાગમા આવો જેણે ખૂન કર્યું હોય અને
દાસીને માથડે લટકાવવો હોય ત્યારે તે વખતે પૂછાય કે
તારી ઇચ્છા શું છે ?

એક કસાઈએ આગણામા ઝોકડાને ઘૂઘરા ખાંધીને
રાખ્યો. જવ, ચોખા, અડદ, મગ વગેરે ખવરાવી મદમસ્ત
કર્યો મેદ વધી ગયો, પેટ મોટું થઈ ગયું મદમાતો થઈ
ખધાને માથું મારવા લાગ્યો. આગણામા ઊભેલી ગાયને
વાછરડું કહે છે. હે મા ! તું સૂકો ચારો ખાઈને દૂધ
આપે છે, તેમાથી દહીં, માખણ, છાશ, ઘી વગેરે થાય,
છાણુ ખળતણ થાય, વળી ખળદ પણ તું આપે છે, જે ખેતી
દ્વારા માનવને જીવન-પોષણનું સાધન આપે છે આમ તું
કેટલું આપે છે ? ત્યારે ઝોકડો શું દેવાનો હતો ? છતાં તેને
ઊભે ગળે ખવરાવે છે અને તને સૂકું ઘાસ ખવરાવે છે તે
મારાથી દેખ્યું જતું નથી ગાય કહે છે, ખેટા ! ખમ, જેણે
ઊભે ગળે ખાધું છે, ઇન્દ્રિયોને પોષી છે, ખાવા-પીવાની
મર્યાદા રાખી નથી તેની ખરે વખતે ખખર પડશે

જેને ઊભા ગળે લીલા ચાસઠિયા ખાધા છે, ને વળ-
તર કાઈ વાળ્યું નથી તેના ગળે છરા પડે છે, તેમ જેણે
ઇન્દ્રિયોને રસખસતા ભોજનથી ખહેકાવી છે પણ શરીરને
(આત્મવૃત્તિને) તપ, ત્યાગ, સયમમા જોડ્યું નથી તેને ભવિ-
ષ્યમા ગળે કાતિઓ પડશે અને દુર્ગતિમા પટકાઈ જશે

એક દિવસ મહેમાન આવી ચડયા છરા ઘસાવા
માડયા આ દેખી વાછરડો તરફડવા લાગ્યો, ત્યારે ગાય

ખીરજ આપે છે બેગા ! આપણને વાધા નથી, બોઠડાના બે
પત્ર બાધ્યા કાળી બીસ નાખવા લાગ્યો, માથુ છેદી નાખ્યુ
તમારા માટે ભવિષ્યમા છસા ન બસાવા પડે તેની સાવધાની
રાખજો. ઇન્દ્રિયો કાળુમા કમ નથી ? જાઠ કિવસે ઉપવાસ
કેમ થાય એમ મામ છે, પણ દરરોજ ખવાય કેમ, એમ
કેમ થતુ નથી ? ટીપ લાવે, ટીપ લાવે તેને માટે પડાપડી
થાય ટીપ લઈ ભય ને ઘરમાં બોડી રાખે, પણ તિથિ પાળવી
હરામ બરોબર અમે વહોરવા જઈએ એટલે ખબર પડે કે
તિથિ પાળનારા કેટલા છે ? પાલમ આઠમ, પાખી-આવજિલ્લી
ઓળી જેવામા જૈનને ઘેર લીલોતરી ! પૂછાય ત્યારે જવાબ
મળે, કે, સાહેબ ! અમે નથી ખાતા. સઠરિયાનું શાક કમુ છે
તે બાળકો માટે છેકરાંવને એના વગર ન હાલે, પણ છેકરા
તારા કે બીજા કોઈનાં ? પુરુષોને પાલ પરબી લીલોતરી શાક
વિના પાટલા પડે નહિ પણ સમજો ! જૈનના રસોડે કદમૂળ
હોય જ નહિ બાળકો તો કુમળી વેલ છે, જેમ વાળશે તેમ
વગશે.

જાપ ધરમા સામાયિક કરતો હશે તો તાના બચ્ચાઓ
પણ પથરુ—ગુપ્તો લઈ સામાયિક કરવા બેસી જશે માળા-
મુદપતિનો કબિયો કરશે. તમારામાં જે સસ્કાર હશે તે
બચ્ચાઓમા ઉતરશે પણ બ્યા તમે જ તમારા માળાપને
હઠસેલો દતા હો તો તમારા બાળકો મોટા થતા લાકડી
લઈને તમારા સામા થવાના જ

જેવુ કરીએ તેવુ પામીએ આ અટલ સિદ્ધાંત
સોનેરી અક્ષર હેવામા કોતરી રાખજો બટી વાવી, બાજરી

કેમ લણુશો ? આકડો વાવી, કેરીની, આશા કેમ કરાય ?
કણખી જેવી જાડી ખુદ્ધિ છેને ? કણનુ ખી જેવે તે કણખી તે
પણ સમજે છે કે, ખટી વાળ્યે ખાજરો નિપજે નહિ તેમ ખીજાને
હ ખ દધને સુખનુ કણ જોઈએ છીએ, તે કેવી રીતે મેળવશો ?

સુખ નીધે સુખ હોત હે, દુખ દીધે દુખ હોત,
આપ ન હણીયે અવરકુ, તો આપકુ હણે ન હોય.

ચોથી પેઢીયે, દીકરો ખાપને પૂછે છે ‘ખાપા ! શુ
ધણી છે ?’ ખાપ કહે છે ‘ખેટા ! મને ખાવાપીવાની લોભ-
પતા નથી મારા મકાન ઉપર કરોડની ધજા ફરકે, એટલુ
જોઈને જાઉં એટલે મને મરતા મરતા નિરાત થાય’ દીકરો
પૂછે છે ‘ખાપા ! કરોડમા કેટલા એછા હશે ?’ ‘ખેટા !
સોએક એછા હશે’ ખેટાએ કહ્યું. ‘અરે એમા શુ ? ગમે ત્યાથી
લાવી પૂરા કરશુ પણ ખાપા ! આપ જ્યારે સીધાવશો ત્યા
વગડામા વિષમ વાટ આવશે પગમા કાટો વાગી જાય તે
કાઢવા એકાદ સોય લઈ જાઓ, આ પાઘડીમા ભરાવતા જાઓ.

ખાપાએ કહ્યું ‘ખેટા ! પાઘડી તો અહીં પડી રહેવાની છે’
પુત્રે કહ્યું ‘તો પછી આ મખમલને એછાડ છે તેમા
ભરાવુ ?’

ખાપાએ કહ્યું ‘અરે એ પણ ખાળી નાખશે’ ખેટો કહે,
“ખાપા ? તો પછી પગની પાનીમા ભરાવુ ! ખાપા કહે, “ખેટા !
તેને પણ ખાળી નાખશે” જીવ નીકળી ગયા પછી આ શરીર
તુચ્છ ખોખુ થઈ જાય છે, તેની કાંઈ કિંમત રહેતી નથી
“ચીદ્રગય દદિય ડ પાવગેજ” જલદી ખાળી દેવાની વાત
હોય છે

માણુ જસે જ્યા પિઠથી પિઠ અણારો પ્રેત
માદીમાં માદી બસે, ઘેત ! ઘેત ! નર ઘેત !

મરી ગયા પછી કહે કે, શરીરને કાંઈ અઠશે નહિ
નહિતર નાહવું પડશે કેમ ? જીવાગયો જ્યેઠે પ્રેત અણાર
છે માટે.

જો “બાપા ! તો પછી સોય નહિ લઈ જાઓ ! બાપા ના
જો જો સોય જેટલુ ય લેજુ આવવાનું નથી, તો કરોડની
ધબા લેજી કેવી રીતે આવશે ? લેજુ પુણ્ય અને પાપ આવશે
તો બાપા ! દેવાય તેટલું દેવા માઠો હાથે તેટલુ આપે છે
દેહ છૂટી જવાનો છે, તે યોગ્ય છે ને ? હા, તો મરતા
મરતા પણ શુ અબગખા રહી જાય છે !

ઉદાયન મત્રી સમર્થાચાર્યમા ઘાયલ થઈને જમીન
ઉપર પડ્યા છે પુત્ર હુમઠ પૂછે છે ‘પિતાજી ! આપની
આખરી ઈચ્છા શી છે ?’ ‘મને સત્ય દેશન કરાવો, હું
અત સમયે સત મુખથી માંત્રસિક સાબજી, જો જ ઈચ્છા
છે” અત વખતે તમારે શુ જોઈએ ?

અતસન કે સિદ્ધવદ હો મજુ આદિ દેવ થત હો
મુરુગજી નિકટ હો જળ માણુ તનસે નીકસે
જેસી દસા હો જમવન ! જળ માણુ તનસે નીકસે

જ્યારે દેહ છૂટવાનો સમય આવે, ત્યારે ઠેવામા
જેમ થાય કે અણશણ કરી લઈ જમુ વોસિરાવી હઈ જોવો
સમાશનો વખત ક્યારે આવે ? કાળરાજના નગારે ઘા
પડે ત્યારે હીકશે પરદેશ છે તે આવી જાય તેવી ઈચ્છા રહે
કે શુરુ આવી જાય માંત્રસિક સાબજી, જો ઈચ્છા રહે !
ધાર કોર જોશીકે પાગતે અવજન ધેરીને બ્રહ્મા હોય પુવડ

ફરતા કાગની જેમ અહો ! લાઈ ! બધા મળી ગયા મોત
સુધરી ગયું પુત્ર પોરસ કરતો બોલે કે, સાકરનું પાણી મારે
હાથે પીધું ને જીવ ઊડી ગયો. પણ ચારે આહારનાં પરચ્છ-
ખાણુ-ચોવિહાર સહિત ગયો, તેમ નહિ ? તમને કેવી ઈચ્છા
રહેશે ! કોઈ મારા મોઢામા પાણી મૂકશોમા, એવી ભાવના
છે કે પીતા પીતા જવું છે ? જો સ્વજનો ઘેરીને બેઠાં તો
હૃદયમાં પ્રભુનું સ્મરણ પણ નહિ રહેવા દે. વીમો કયા
ઉતરાવ્યો ? કેટલાનો ઉતરાવ્યો ? દાટયું હોય તો કહેતા
જાને ! વીલ કરો, આમ છાતી ઉપર ચડી બેસશે, ઝટ કહી
નાખો, કહી નાખો ‘અહાહા, ઠેઠ સુધી પૈસાની મોકાણુ છે,
ત્યારે પ્રભુનું નામ લેવા જેટલી નવરાશ મળશે કે કેમ !

ઉદાયન મત્રી સત-સાધુના દર્શન ઈચ્છે છે હવે
એ ભૂમિમા સત ગોતવા કયાથી ! તપાસ કરે છે, ત્યાં એક
તરગાળો ચાલ્યો આવે છે વેશ ભજવવામા હોશિયાર છે
હુંમડે કહ્યું. ‘લાઈ ! તું સાધુનો વેશ પહેરી લે અને હું કહું
‘તે પ્રમાણે નવકારમત્ર શીખી લે હું તને હજાર સોનામહોર
લેટ આપીશ’ તરગાળો વેશ પહેરી તૈયાર થઈ ગયો. ઉદાયન
મત્રી સમક્ષ ખડો કરવામા આવ્યો. હુંમડ કહે ‘ખાપુજી !
મહારાજ પધાર્યા’ સાભળતાવેત ઉદાયન મત્રી બેઠા થઈ
ગયા ઝૂકી ઝૂકીને નમસ્કાર કરવા મડી ગયા તરગાળાના
દિલના ભાવ પરિવર્તન પામી ગયા. કે જે મત્રી કોઈને
માથું ન નમાવે, તે સત વેશધારી તરગાળાને ઝૂકી ઝૂકીને
નમે છે ધન્ય છે સાચા સાધુને ! નમસ્કાર કરતા કરતા,
ઉદાયન મત્રીના પ્રાણ ઊડી ગયા રાવ સાહેબ ઠાકરશીલાઈ
ધીયા અત્રેથી પૂજ્ય શ્રી જવાહરલાલજી મહારાજના દર્શનાર્થે

અયા હતા જવાહરલાલજી મહારાજનું અતિમ દશન કરતા તેઓશ્રીનું માથુ શુકરાજના ચરણમાં હતું અને માગસિક સાબળતા સાબળતા પ્રાણ છોડી દીધાં તે ભઠિતશાળી આત્મા હતા

અતઠાળે અરિહત મારા આસમાં ફે
સદ્ગુરુ બિરાજે મારા પાસમાં ફે
હુ તો અરજ કરુ હુ અતઠાળની ફે
એલે અરજ શૂદાચ નહિ ભાળની ફે
હુ તો અરજ કરુ હુ અતઠાળની ફે,

નોકરી-ચાકરી માટે યદન શેઠ શાહુકારને અરજ કરો છોને ? તો પછી અતરમાત્રીને એક એવી અરજ કરો કે મારા અતઠાળે આસોઆસમાં અરિહત હોય મારી પાસે શુકદેવ બિરાજતા હોય અને હંક હટ્ટી જાય આવી આવના છે ! 'વાણ્ણી માંજના લાવણી સિચિ ભાવના હોય તેવી સિચિ માય સજારા માટે પૂવે આરાધના કરી તૈયારી રાખવી પડે. ઉત્કૃષ્ટપણે સલેવણના ઈચ્છુકને પ્રથમ બાર વખ સુધી તાલીમ લેવી પડે મધ્યમ એક વરસ અને જપ્તન્ય છ માસ સુધી તાલીમ લેવી પડે. તમને લાગે કે હવે મોત નજીક છે તો છ માસ પહેલાં તાલીમ લેવા મઠિલ કેળવી નાખો. એટલે એક નહિ માય મારુ કોઈ કરતુ નથી, બે પગ હાઈ કોઈ ખખર કાઢવા નથી આવતુ આવા બોલતા મછી રહેશે તકિ. ત્રગપણ વિના ઘાળી પડે જ નહિ. કેળા પોષિયા, કેરીની મોસમમા હ મેશા લાણુમા કેરી ભરવી જ બોમ્બે ચટણી અઘાણી રામતા હોય છતા પાપક તો બોમ્બે આમ પાપ લીલામા બાકી નથી રાખી. તે રસેન્દ્રિયના સ્વાદો ઉપર કાજુ

મેળવી પહેલા દેહને સાદા તપથી દમન કરો. પછી ઉત્કૃષ્ટ તપ આચરો. સંયમ-તપથી ભાવિત આત્માઓને મૃત્યુ વખતે નાડી તૂટતી હોય, હસલો હાલુ હાલુ હોય તે વખતે પણ,

વેદું છું તિજ આત્મા, ખાકી સઘળું ફેંક
છૂટી જાય આ દેહ તો, નહિ કાંઈ હર્ષ કે શોક.

ભેદવિજ્ઞાન દ્વારા આત્મસમાધિમા ગૂલતા રહે છે. પડિતમરણુ અનતાનત જન્મમરણુને ટાળી દે છે ભગવતી સૂત્રમા સકામ-મરણુ અને અકામ-મરણુની વાત આવે છે સકામ મરણુ જીવ મરે તો એક ભવ કરી અવશ્ય મોક્ષે જાય ઉદાયનમત્રી ખાટી ગયા, ગતિ સુધારી ગયા. હવે, જે તરગાળો સત થયો છે તે સમજે છે કે, મે જે વેશ પહેર્યો છે, તે વેશમા શુ આટલુ માહાત્મ્ય ? હું નવકારમત્ર જોલ્યો તેમા આ મત્રીને કેટલો આહ્વાદ ? તો હવે આજથી આ જીવન પર્યાંત સ સારનો ત્યાગ હવે મારે હજાર સોના મહોર ન જોઈએ પૈસા માટે ખેલ ખતાવનારે ઊઠીને હુમડકુમારને ના કહી દીધી કે મારે ધનામ ન જોઈએ ભાવ પલટાઈ ગયા જિ દગીભર સાધુપણુ પાળવાના કોડ જગ્યા કહેવાનો મુદ્દો એ છે કે, અતકાળ કેવી રીતનો થશે તેની તાલીમ આજથી જ લો મૂકીને મરણું છે તેમાં છૂટકો જ નથી.

મૃગાયુત્ર એ જ કહે છે ‘જલુ એ તો અવશ્ય છે, પછી રોતા જલ કે હસતા જલ’ કાયા, કુદુમ્બ, કામિની અને કચન આ ચાર કક્ષા સાથે નિકટનો સખધ છે તેની તો પાકે પાકી નિકાસખધી છે એક સખી જેટલુય સાથે લઈ જવાશે નહિ. છતા તેના માટે તમે જિ દગી ઘસી નાખો છો

રશુનમાં રહે, ખવાય તેટલું ખાઓ પીઓ. દેશમાં આવો
એટલે કંઈ લઈ જવા ન દે, લોટા તપાસે, લાડવા ભાખી મૂકે
કરીને જુએ, ખામતી શીશીમાં પણ આંગળી ફેરવે, રખેને
હીરો તો લઈ જવા નથી ને ? હજીએ સરકાર સહેલે આવવા
હયે છે તેટલું ઠીક છે પણ અહીં તો પરશવમાં ટુંક પણ
સાથે લઈ જવાનો નથી, આવી જળરજ્જત નિકાસખી છે,
તો ચેની તડામાર કરી રહ્યા છે ?

આખ્યાનમાં મોડા કેમ ? તો કહેશે મહેમાન આવ્યા
હતા તો મહેમાનને વીરવાણી થવલું હસવાનો, લાલ ખપા
વવો બોધ્યે તેના બહલ પોતે તેમાં શેઠાઈ બાચ છે કોર્ટના
ટાઈમ થતો હોય તો બધો કલાક વહેલો પહોંચે. મહેમાનને
પણ પડવા મૂકે પર પ્રત્યે જુઓ છે, અહીં સ્વર્માં ધર્મ માજે
જુલિ નથી. કોર્ટમાં થેલી કલવાય, અહીં નોંખાવતાં દુટ્ટિય
વાળી બાય હાથની મૂઠી વળી બાચ ધર્મનો પ્રેમ હેયામાં નથી.

મૃગાપુત્ર માતાને કહે છે મારે રાજપાટ, સીઓ
કંઈ પણ બોલુ નથી. હું તેમાં શતિમાર પણ રાખતો નથી.
શાન્તતા સુખ મેળવવા સમારના ક્ષણિક સુખને જતા કરે
છે હજી પણ માતાને શું કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

બ્યાખ્યાન ૬૪ સુ

-સં. ૨૦૨૦ ભાદ્રવ વદિ ૫ શુક્રવાર તા ૨૫-૯-૬૪

સિદ્ધાત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાત પ્રશ્ન્યા ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગા-પુત્રનો અધિકાર ચાલે છે

“જહા કિમ્પાગ ફલાણ”, પરિણામો ન સુદરો ।

एव भुत्ताण भोगाण”, પરિણામો ન સુદરો ॥૧૭” ॥

ભગવાન મહાવીર સ્વામીએ, જગત જીવેના કલ્યાણને માટે વાણી વહાવી છે તીર્થ કર નામ-ગોત્રના કારણે, મ ગલ-વાણીરૂપે જ્ઞાનગંગા વહે છે આ વાણીમા પદે પદે અનતાભાવ પ્રકાશ્યા છે આ વાણી અનતા હેતુ, અનતા ગમ્મા, અનતા ગૂઢ રહસ્યોથી ભરપૂર છે જીવ આ રહસ્યોને પામી જાય તો તેનો ખેડોપાર થઈ જાય વિષયના ભોગોને ભગવાને વિષ જેવા, કિંપાક ફળ જેવા કહ્યા છે તે ફળ ખાવા યોગ્ય નથી આ વિધાનવાણી તીર્થ કરની છે તેમા મીનમેખ થાય જ નહિ

ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૩૨મા અધ્યયનમા પ્રભુ ફરમાવે છે

जहा य किम्पागफला मणोरमा, रसेणवण्णेण य भूज्जमाणा ते खुट्ठप जीविय पच्चमाणा, पओवमा कामगुणा विवागे ॥૨૦॥

કિંપાક વૃક્ષના ફળ મનોરમ, આનંદકારી છે ખાતા થકા ગમી જાય તેવા છે, પણ જ્યારે પાચન થાય, લોહીની અદર એક રૂપ થાય ત્યારે જીવને કાયા જુદાં કરે છે આ

ઉપમા કામ-ગુણ વિપાકને આપી છે કામ-લોગ એ અન
મની ખાણ છે વિવચને વખના વૂંડા કીધા છે બધે કે
અબધે પીનાર મરે છે જે આત્મગવેષી મનુષ્યો છે તે
જીવો વિષયોને 'તાલકુટ' એર જેવા માને છે તાલકુટ એરને
હાથમા લેવાય ત્યાં જ તાળવું ફાડી નાખે વિષ તો ખાતાં
એર ચઢે, પરંતુ વિષયોને તો બેતા પણ એર ચઢે, માટે વિષય
સેવવા જેવા નથી આત્મજ્ઞાન જળથી વિષયજળને મહાત
કરી નાખવા બેઠબે, એમ અનંત જ્ઞાનીઓ કહી ગયા છે
સમમશીલ અને નિષમશીલ બને.

બાવીસમા તીર્થંકર ભગવાન નેમિનાથ પ્રભુ જેના
હૈયામા બ્રહ્મચર્યના ભાવથી બ્રહ્મતેજનો સમય થયો હતો
તેમના શોભેશોભમાં બ્રહ્મચર્ય પ્રમટેલું હતું આજીવન સદેવ
વીર રક્ષા કરી અફસુત મહાન પરાક્રમ સાધ્યું હતું તેઓ મિત્રો
સાથે ફરતા ફરતા આસુધશાળા નજીક આવી પહોંચે છે અહીં
અનેક આસુધી પડેલા છે, તેમાં પચાનન થાળને બેસે
આસુધશાળાનો રખેવાળ કહે છે, આ થાળ વાસુદેવ સિવાય
કોઈ ઉપાડી શકે નહિ, તો વગાડી તો કેમ જ શકે !
નેમિનાથ પૂછે છે શું વાસુદેવ સિવાય આ રમકડા જેવા
થાળને કોઈ ઉપાડી ન શકે ? નેમિનાથે તેમ કહી થાળ
ઉપાડ્યો ને કૂક્યો, ત્યાં તો કારકામાં ઉલ્કાપાત થઈ ગયો
બ્રહ્મચર્યમાં કેલી તાકાત છે ?

થાળનાદથી બધા મૂંઝાવા લાગ્યા બળભગાટ મચી
ગયો. સાગરનાં પાણી ઉછળવા મડયા તરકરમાં કોલાહલ થઈ
16 ઠાંગરા મોટી હવેલીઓ તૂટી તૂટીને પડવા મડયા શ્રી
કૃષ્ણ-વાસુદેવ બલભરને વાત કરે છે આવો બળીઓ કોણ

જાગ્યો ? નકકી કોઈ વાસુદેવ આવ્યો લાગે છે શ્રી કૃષ્ણ જ્યાં જાય છે ત્યાં સામેથી નેમિનાથ મળ્યા શ્રી કૃષ્ણ પૂછે છે ‘ ભાઈ, શબ્દ તમે વગાડ્યો ? ’ નેમ કહે, એ તો મેં જરા રમત કરી ત્યારે બલભદ્ર શ્રી કૃષ્ણને કહે છે ‘ ભાઈ આ તો તીર્થ’કર છે, જ્યારે તમે વાસુદેવ છો, માટે એમા નવાઈ પામવા જેવું નથી, તીર્થ’કર દેવની ટચલી આગળીના બળ જેટલું પણ કોઈનું બળ હોય નહિ શ્રી કૃષ્ણ વાસુદેવ કહે છે ‘ મને નવાઈ એટલા પૂરતી લાગી કે મારા જેવા વાસુદેવનું રાજ બીજો કોઈ વાસુદેવ થઈને લઇ લેશે તો ? ’

શ્રી કૃષ્ણે નેમિનાથ સાથે શરત કરી કે લાખો હાથ રાખીએ, તેને જે નમાડી દેયે તે જીત્યો કહેવાય વાસુદેવે હાથ ટટાર રાખ્યો, નેમિનાથે હાથ ઝાલીને જેમ વૃક્ષની ડાળીને નમાવી દેયે તેમ વાસુદેવના હાથને નમાવી દીધો, કેટલું અપ્રહયર્થનું જોમ ! પછી શ્રી કૃષ્ણનો વારો આવ્યો, નેમિનાથના હાથને વાળી દેવા ઘણું બળ વાપર્યું છતાં નેમિનાથના હાથે મચક ન આપી શ્રી કૃષ્ણને લાગ્યું કે આના બળ પાસે મારું બળ કાંઈ વિસાતમા નથી મોટો થાય તેટલી વાર છે, નક્કી એ જ રાજ કરશે હવે આ બળ લાગે શી રીતે ? અપ્રહયર્થ એ બળને લાગનાર છે સાર્હસ, પરાક્રમ, વીરત્વ, ધૈર્ય, શાન્તિ, આનંદ, જ્ઞાન, સદવિચારાદિ તેલ વિના જેમ દીપક ખૂઝાઈ જાય છે, તેમ અપ્રહયર્થથી ઉપર્યુકત ગુણો અલોપ થાય છે માટે જ જ્ઞાનીઓ કહે છે કે વિષયના ઝેરી ફળ ખાવામા મગ્ન શી છે ? વિષયસુખ ભોગવવા જશે તો શક્તિહીણ થઈ જશે નેમિનાથને સ્ત્રીનું લફડું લગાડીએ એટલે તેનું બળ હણાઈ જશે શ્રીકૃષ્ણવાસુદેવ સ્ત્રીની શોધ કરવામા રોકાયા

આગળના વિદ્યાર્થી, ગુરુકુળમાં ભણતા હતા તે ગુરુકુળો વસતીની બહાર જમણમાં રાખતા, જ્યાં સ્ત્રીનો પરિચય જ હતો નહિ. ત્યારે આજના સહ-શિક્ષણની કોલેજોમાં એક પાટલીએ ઓઠરો-ઓઠરી બેસે છે, તે જરાય હિતકર કે શ્રેય કર નથી. સુવાન વયમાં મન્મથ (કામદેવ)ને છતવેા ધણે મુરઠેલ છે

જે પોલીસો એક સાધુ કને આવે છે સાધુ જોટલા ઉપર વિશ્રામ લેવા બેઠા છે તેઓ સાધુને કહે છે તમે સમાજને જોભ રૂપ છો. કાંઈક કામ કરવા મઠો મજૂરી કંઈ, આમ બેઠાં બેઠાં માઝુ ખાવું તે ઠીક નથી તમે નિબળ છે, ભારતમાતાને ભારશૂન્ય છો. સાધુ કહે ભાઈ, અમને તુ નિર્જળ બધું છે ? સાધુઓ સમાજની સેવા કરી રહ્યા છે તેવી અન્ય લોકો પણ કરી શકતા નથી તમે જ પોલીસો છો, સામે જીભ પચાસ પોલીસો થડી આવે તો તમે તેને હરાવી શકો બરા ! ના હવે પચાસની સામે પાચસો આવે તો પચાસની સખ્યાવાળાને હરાવેને ? તો કહે હા એક તરફ દશલાખ સુબટો હોય અને સામે એકલો વાસુદેવ હોય તો એ વાસુદેવ દશ લાખ સુબટોને હરાવી દે ? એવા વાસુદેવ ત્રણ ખ હ્યા અધિ પતિ દશ લાખ સુબટોને છતનાર નારી આગળ ગુલામ જેવા છે આવા બળવાન વાસુદેવ પણ કામદેવ પાસે હારી જાય છે તેવા કામદેવને અમે છત્યો છે માટે જોલો બળવાન કોણ ? મુનિના બળ પાસે યજ્ઞવલ્કિનું બળ કઈ વિસાવમ્મ નથી.

૭ ૧૬

લેવ-વાલેવ ગણના સફળ - રક્ષણ કિતરા ।

જમ્મયારિ ચા જમ સ'તિ ગુજાર એ કર તિ ત ॥ ૧૬ ॥

દેવો, દાનવો, ગાધવો, યક્ષો, રાક્ષસો અને કિન્નરો
 બ્રહ્મચારીને નમસ્કાર કરે છે બ્રહ્મચારીને જોઈને દેવો કહે છે
 કે અમે મેરૂ જોટલો ભાર ઉપાડી એક ચપટી વગાડે એટલા
 સમયમા જ બુદ્ધીપ ફરતા ત્રણ આટા મારી પાછા આવીએ,
 પણ બ્રહ્મચર્ય પાળવાની તાકાત અમારામા નથી. માટે
 બ્રહ્મચારીને નમસ્કાર છે

દશવૈ સુ દઠ્ઠા અધ્યયનમા ગાથા છે.

અવભચ્ચગિય ઘોર, પમાય દુરહિદ્વિયં ।

નાયરન્તિ મુળી લોહ, મેયાયયણ વજ્જિણો ॥ ૧૬ ॥

અબ્રહ્મચર્ય એ ઘોર પાપ છે અણાની જીવો મોહને
 વશ થઈ તેને સેવે છે દુષ્ટ પ્રમાદનુ ધરે છે અધર્મનુ મૂળ
 છે, મહાદોષનુ પાત્ર છે, તે માટે મુનિઓ મૈથુનનો સગ
 વજીને વિચરે અબ્રહ્મચારીનુ અત કરણ અપવિત્ર, મલિન રહે
 છે તેનો આત્મા નિરુત્સાહી થાય છે ધર્મ અને ધનનો ક્ષય
 કરનાર, અસખ્ય જીવોની હિંસા કરનાર, વીર્યનાશના જેવુ
 ખીજુ એકે મહા પાપ નથી બ્રહ્મચર્યલગથી વિવિધ પ્રકારની
 આફતો ખડી થાય છે, જેવી કે દુર્ભાગ્ય, દુર્ગતિ અને દુઃખ

ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૯ મા અધ્યયનમા નમીરાજર્ણીએ
 વિપ્રના રૂપમા રહેલા ઇન્દ્રને સુદર જવાબ આપ્યો છે :

“સહ્ણ કામા ચિસકામા, કામા આસી ચિસોવમા ।
 કામે મોણ પથેમાણા, અકામા જન્તિ દોમ્મહ ॥ ૫૩ ॥

કામલોગને શલ્યની ઉપમા આપી છે જેમ છાતીમા
 બાણ વાગ્યુ હોય તો કયાય સુખ ન થાય, તેમ વિકારવૃત્તિ
 ઝેરી બાણ છે નારીના નયન બાણમા મહારથીઓ વીંધાણુ

છે વજ્ર જેવા કઠોર નર નારી પાસે પાણી પાણી મર્ધ જાય
 છે જેમ મદારી પાસે મકટ નાચે, તેમ સોગના સિખારીઓ
 સ્ત્રી પાસે નાચવા મડયા છે સ્ત્રીની જરા ખદા મરણ થઈ
 જાય ત્યાં તો પોતે હમ્મો મર્ધ જાય અનુભવીઓ જાણતા
 હશે કે પુરુષનું સ્ત્રીની પાસે કેટલું ચાલે છે ! બહાર સાખનો,
 પણ ઘરે આવે ત્યાં કોણની કિમતનો ભગવાન કહે છે કે
 જીવમ ! વિષયને આધીન થયેલા છવો-સુખો પણ કામદેવની
 નાજવૂઠમાંથી બસઠી શકતા નથી જેમ કોઈ રાક્ષસ, નરના
 રક્તને ચૂસી મહડું કરી ફેંછી દે છે તેમ વીધ એ રાજા છે-સત્વ
 છે એ સત્વને જે ચનાર વિકારવૃત્તિને રાક્ષસીની ઉપમા આપી
 છે વીરપાતશી સત્વોની અપાતી આકૃતિ તે એક પોતાની જ
 શેર દિસા છે

બાજની ઓછો ઠાકવા જેવાં અંગ ઉઘાડા રાખ છે
 અને ઉઘાડા રાખવા જેવા અંગ ઢાંકે છે આ કેવી ભીંખી
 કરામત છે ! લાજવાન, કુળવાન કે જ્ઞાનવાન બાઈ તો બહુ
 મર્યાદાથી રહે. આજે તો પુરુષોનાં મન આકર્ષામ તેવા ચોટલા,
 વેળી, ફૂલ, અરે ! વાત શુ કરવી, યૌવનને આગળે ઉભેલી
 સુવતીની ઉજાદ વેશભૂષા કે જેમા અંગોર્પાંજ દેખાઈ રહ્યાં
 છે માવતરો નજરો નજર નોતા હોય છતાં કાંઈ કહેતા
 નથી કે કહી શકતાં નથી આછામા આછુ પહેરવાનું કેમ
 મન મામ છે ! દીપક દેખી જેમ જમર ફૂલી પડે છે તેમ,
 વિષયી પુરુષો પતંગીયાની જેમ નારીની પાછળ ઝપલાવે છે
 મહો મત હાથીને પકડવા કાગળની હાથણી શણગારવામા
 આવ છે હાથી સ્પર્શેન્દ્રિયની શૂળ લાલસાથી ઢોટ મૂકે છે
 નીચે એવા રોઠાતો નથી. વેગભેર જેવો પાટિમા ઉપર પગ

મૂકવા જાય છે, તેવો 'ખોદેલા ખાડામાં પડે છે' ત્યાંથી પછી નીકળવાનો આરો નથી જીવ જ્યારે વિકારી પરિણામી થાય છે ત્યારે પોતે શુ કરી રહ્યો છે, તેનું તેને ભાન રહેતું નથી.

પોતાના હાથે જ પોતાની ઉન્નતિરૂપી ઇમારતની આધારશીલાને હૃદયમથ્યાવી નાળી નિર્ભળ કરે છે, આત્મિક અધઃપતનના ખાડામાં પડે છે મૃત્યુ અને સર્વનાશના મુખમાં ધકેલાય છે, કામ વાસનાની અતૃપ્તિ, શરીરના સર્વ અંગો ક્ષીણ કરી નાખે છે આ વાત અનત જ્ઞાનીથી કંઈ અજાણી નથી. માટે જ કામભોગને વિષફળ કહ્યા છે. આત્મા પણ સાક્ષી છે. જ્યારે કર્મનો ભડાકો વાગશે ત્યારે આવા જીવ કરશે શુ ? આવા જીવોને પરમાધામીઓ નરકમાં લોહાની પુતળી લાલચોળ કરી, તેની સાથે આલિંગન કરાવે છે ત્યારે, તે જીવની અરેરાટી ખોલી જાય તે વખતે કેવી વેદના થાય ! વિષયના લોહુપી જીવો માનવીનો જોગ ન થાય તો તિર્યચણીનો જોગ સાધવા તૈયાર થાય છે કર્મ કયા સુધીના ખાધે છે ? પરણ્યા એટલે એકબીજાની સાથે મનસ્વીપણે કામ વાસના તૃપ્ત કરી વિષયાનંદ મેળવવાનો પરવાનો મળ્યો છે એ માન્યતા ભય કર ભૂલ ભરેલી છે વિવાહિત જીવનમાં સયમ પ્રવેશ ન કરે તો દપતી જીવનનો હેતુ નષ્ટ થઈ જાય છે

આજે સંતતિ નિયમનના કૃત્રિમ સાધનોથી દેશની સપત્તિ હુટાવા માડી છે કૃત્રિમ સાધનોનો ઉપયોગ તે શોણિત, સત્ત્વ, વીર્યનો દુરુપયોગ છે કૃત્રિમ સાધનો એ દુરાચારને ઉત્તેજન આપવા ખરાખર છે તે પુરુષ તેમજ સ્ત્રીને આંધળા બીત કરી મૂકે છે, આ ઉપાયોનો જે પ્રચાર થઈ રહ્યો છે

તેથી સામાજિક માન્યતાઓનું અને નૈતિક બંધન અને જે કાંઈ હાથ માણસ ઉપર રહે છે તેને પણ ઉઠતા વાર લાગવાની નથી. કૃત્રિમ સાધનોના ઉપયોગથી ન્યુસકતા અને નિર્વીયતા ઉપજે છે અનામ-સંસ્કારથી ઉછરતી બાળાઓ મોટી ઘાય, પગાર લાવે બેટલે ગમે ત્યાં સ્વચ્છ હપલે ગર્ભ, કારણ કે તેને સ્વતંત્રતા મળી છે

ભાવતર ધકકો મારશે તો હાથે રળી ખાઈશ અને સત્તિ નિયમન સાધનથી ગમે તેમ વર્તીશ. આજે બે અનાયતા અહીં આવના મહી છે ધણી સાથે છૂટાછેડા ? મર્યાદા તૂટવા માહી છે, તમારા ઉદ્દેશવને કોલેલેમા રાગ દેવા મોકલો છો. પણ કેળવણી તો આજે જ હે છે પણ પચાસુ ટકા તો સડેલા જ, વિષયના બિખારીઓ અને છે ઘેર સ્ત્રી કેળવણી આપો જે ધાર્મિક શિક્ષણ પામશે તેમા તેનું હિત જળવાઈ રહેશે.

મુનિઓ નવકોટિએ અને આવકો બેક કોટિએ બ્રહ્મ વ્યમ પાળે છે, તેને ધન્યવાદ છે 'સદાશ સતોષી' હોવેને ધન્યવાદ છે માટે નારીમાં અદ્ધ ન મળુ એમ ભગવાન કહે છે સાધુ અણગાર છે તેને પાપ કરવાની છૂટ નથી. તેનાથી સ્ત્રીના છેડાને પણ ન અડાચ આજે સાધુઓ પણ સ્ત્રીઓને ભણાવે છે તેના પરિણામ શું આવશે ? તમારા ટાઢા કાન છે આવકો બેકોટિયુ કઈ કે આવો બ્યવહાર ચલાવાડેવા જ નહિ. સાધુ પાસે પુરુષો અને સાધ્વીઓ પાસે છોકરીઓ જ ભણી શકે પણ બધાં અંદરથી એમ લોચ કે હું ભણત્વી હઉં બેટલે મારા કળજામા રહે, પછી મમત્વના બંધને

ખ ધાતા આને એક સાડલો અપાવી દે, આના ડબરામા એક શેર પેડા નાખો. મહાવીરના પટા પહેરી સાધુ નામ ધરાવી આવી જીલ વાપરતા હોય તો એવાઓના સ્વલિંગ (સાધુનો વેષ) કઢાવી નાખવો જોઈએ, કારણ કે અનંત દયાનો પાળનાર સાધુ છે. સાધુનો એક નાનો રૂમાલ પડી ગયો હોય તો પાછો વળી જે ગાઉ સુધી ગોતવા જાય પણ નાનો રૂમાલ પડી ગયો એથી શુ થયું, વોસરાવી દ્યોને, એવી ઉપેક્ષા સાધુથી ન કરાય, કારણ કે એ રૂમાલ કોઈને જડશે તો તે કાચા પાણીથી ઘોશે તેનું પાપ સાધુને લાગે છે.

સાધુ પોતાની વસ્તુમા આરભ થવા દે નહિ સાધુથી રાત્રીમા ૪ પ્રકારના આહાર કે વસ્ત્ર, પાત્ર, કબલ વંડોરવા ન જવાય પણ કપડું ચોરાઈ ગયું હોય, પડી ગયું હોય ને કોઈને હાથ આવ્યું હોય તે રાત્રીના સમયે દેવા આવે તો સાધુ લઈ લે, પછી ભલે તે ઘોઈ નાખ્યું હોય કે રંગી નાખ્યું હોય. ઇસ્ત્રીખંધ કે ધૂપ દીધેલું હોય તો પણ લઈ લેવાય. આટલો આગાર જૃહત્કલ્પસૂત્રમા બતાવ્યો છે પણ તે કપડું ખીજના હાથમા રહેવા દેવાય નહિ, પછી ભલે કદાચ સાધુ જીવનમા અણુઉપયોગી બની ગયું હોય તો સાધુ તેને નિર્વંધ જગ્યામા હિસા ન થાય તે રીતે પરઠવી દે પણ તેના વસ્ત્રથી હિસા કરવા દે નહિ ભગવાન કહે છે 'સાધુ જીવન આવું હોવું જોઈએ તે જૃહસ્થને કપડા કઈ રીતે દેવાવે !' કે આને સાડલો આપો ! પાટલુન, ખમીસ આપો અને કહે તો તે સાધુ કહેવાય નહિ મુહપત્તિ, પથરણુ આપવું કે અપાવવું કલ્પે નહિ શ્રીમત ભકતો હોય ને જીલ વાપરે તેમા શુ ? પણ આવા સાધુઓ પોતાના આત્મા

ઉપર કાતી ચલાવી રહ્યા છે તેના ચારિત્રના ચૂરા કરી રહ્યા છે સીના સસગંધી સાધુનું ચારિત્ર લૂટાય છે હાથી સમાન રહેનેમી લૂટાઈ ગયા, તો જાહેરના શા બન્યા છે ?

મહા કુલ્લુક પોયસ્સ નિશ્ચ કુલ્લુકો મય ।

एव तु मभयारिस्स, इत्थी विग्गाहओमय ॥ ૬૪ ॥

કૂઠડીના બચ્ચાને જેમ ખિલાડીનો ભય તેમ નિશ્ચયે બ્રહ્મચારી મુનિને સ્ત્રી અને સ્ત્રીઓને પુરુષ તરફથી ભય છે માટે સ્ત્રી સગ ઊઠે એથી પણ જાતજા વધીને ભગવાન કરમાવે છે કે જેના હાથ, પગ કાન, નાક વગેરે કપાઈ ગયાં હોય, તેવી સ્ત્રી સો વધની બૂદી હોય છતાં તેની ખાસે બ્રહ્મચારી મુનિએ મુદ્દત સમય પણ ટકવું નહિ ભય વાને સાધુને વિભૂષા કરવાની ના પાડી છે સાધુને અસ્નાન તત હોય, દેશ-સ્નાન એટલે હાથ, પગ, મોઢું, ધાતું, અને સંજોષ શરીરે નાહવું તે સવ સ્નાન બન્ને સ્નાન સાધુને વર્જીત છે સ્નાન કરનારો બ્રહ્મચર્યમાં દોષ લગાડે છે બાવન અનાચાર દશવૈકાલિક સૂત્રના ત્રીજા અધ્યયનમાં ભગવાને કરમા મા છે છૂંદા અધ્યયનમાં અદાર જોલ ક્ષીધ છે તે સાધુએ અખટ પાળવાના છે

પાત્ર મહામત અને છૂંદા શત્રી લોજનનો ત્યાગ, છ કામની દયા પાગલી અને અકલ્પ સ્ત્રીને વપરાય નહિ. ગૃહસ્થના સાજનમાં સાધુથી લોજન કરાય નહિ. ગૃહસ્થના ઘેર જઈને બેસાય નહિ એનાથી ભિખારીઓને અતરાય પડે. ગૃહસ્થ સાધુના કામમાં રોકાયેલ હોય તેથી બીજા મામલુ-અમલુને સતોષી થકે નહિ. ઘરનું કે મકાન ખોટી માથ તેથી

અદરમા સાધુ પ્રત્યે ક્રોધ થાય અણુગમો થાય. વળી બ્રહ્મ-ચર્યની પહેલી વાડનો ભગ થાય છે ગૃહસ્થને ઘેર બેસવાથી બહારના જીવે કે, એક કલાક થયા બેઠા બેઠા વાતો કરે છે, સાધુને કયા પુત્ર-પુત્રીના લગ્ન કરવાના હતા ? કે વેપારના ભાવ તાલ કરવાના હતા ? કે સ્વાધ્યાય-ધ્યાન છોડી ગૃહસ્થના ઘરે ભટકવા આવ્યા છે ! એટલું જ નહિ પણ ગૃહસ્થ એમ કહે કે, મહારાજ ચૂલે છે, મહારાજ ચૂલે છે કે રાધણુ ? ના પાડે, પ્રતિષેધ કરે, કે તરત સાધુએ પાછા વળી જવું બેઠાએ પ્રતિલાલે તો લઈને તરત પાછા વળવું, પણ બેસાય તો નહિ જ.

સાધુ બહારથી ધર્મ લાભ કરતો આવે નહિ સાધુ ગૃહસ્થને ત્યાં ચોરની માફક જાય અને શાહૂકારની પેઠે નીકળે ગૃહસ્થને ત્યાં સાધુ બેસે તો તેના ઘરના માણસને ક્રોધનું કારણ બને પાડોશીઓને શકાનું કારણ થાય ત્રણ પ્રકારે મુનિઓને છૂટ છે એક તો બિમાર હોય, વહોરવા નીકળ્યા હોય, રસ્તામાં ચકકર આવે, ને શ્રાવકનું કે કોઈ ગૃહસ્થનું ઘર પાસે હોય તો વિસામો લેવા તેનાથી બેસાય બીજું, તપસ્વી મુનિ હોય તેને, અને ત્રીજું, જરાથી પરાભવેલો વૃદ્ધત્વ જેને પૂરું લાગી ગયું છે, શ્રમ ખેડી શકતા નથી, પગ થાક્યા છે, ત્યારે તેને ગૃહસ્થને ઘરે વિસામો લેવા પૂરતી બેસવાની છૂટ છે આ ત્રણ સિવાય ગૃહસ્થને ઘેર, પછી તે કુટુંબીનું હોય કે સખધીનું કે રાગી ભકતોનું કે પોતાના ભાવતરનું ઘર હોય, છતાં પણ સાધુને બેસવાનો અધિકાર નથી, એવો ચોક્કસો સિદ્ધાંત-પાઠ છે સિદ્ધાંત વાંચો તો બખર પડે કે ભગવાને સાધુઓનું કઈ રીતે રક્ષણ કર્યું છે ?

ભગવાન કહે છે કે, તમે તમારું પ્રલયય પાળવા સતેજ બને, જે મદદથી નોકળ્યા છે તે ઠેક લગી પાર પહોંચાડો.

સાધુથી શોભા ન કરાય અદારે ભોલને સાવધ રહીને મખડ રીતે પાળવા બેઈએ. જેણે આત્માનો મોક્ષ કરી લેવાનો પુરુષાય ખેડવો છે તેને ઝેરી વિષયના ફળો બાંધે અબાંધે પણ ખાવા જવા લાગતા નથી. જેમ કિંપાક ફળ સુદર પણ પરિણામે સુદર નથી તેમ, લોગના પરિણામે સુદર નથી. વળી પણ મૃગાયુત્ર માતાને શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

બ્યાખ્યાન ૬૫ સુ

સ ૨૦૨૦ ના વાહરવા વહિ ૬ ને શનિવાર, તા. ૨૬-૮-૬૬

સિદ્ધાંત એવે ત્રણે ઠાઠે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાંત કરમાયા ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯ મા અધ્યયનમાં ભગવાન કરમાવે છે :

“અસાધ્યં જો મહત્” યુ અપ્યાદેમો પવનર્જા
ગચ્છન્તા ત્વા વુદ્ધી દોર્ષે શુદ્ધાતળદાય પીડિતો ગર્હતા

નારહી, તિય ચ, મનુષ્ય અને દેવ એ બાર અતિરૂપ સસાર મહાન અટવી સમાન છે આ અટવીમાં જે ભાણેલીધા વિના બાય છે તે બતા મકા દુખી થાય છે તે દુખા અને તૃપાથી પીડાય છે અટવીમાં ખાધા-પીધા વિના પ્રાણ નીકળો બાય છે

પણ ઘમ્મ અકાઝળ, જો ગચ્છઈ પરં ભવ ।

ગચ્છન્તો સો દુહી હોઈ, વાહી રોગેદિ પીઢિઓ ૥૧૧૮

એવી રીતે આ સસારઅટવીમા, જે ધર્મ કરતો નથી, ધર્મના સ્વરૂપને જાણી જીવનમા ઉતારતો નથી, તે પરલવમા જાય છે, ત્યાં અતિ દુખ પામે છે જેણે ધર્મરૂપી ભાતું લીધું નથી, તે ભવિષ્યમા વ્યાધિ, રોગ અને પ્રતિકૂળતાના દુખમાં જ ભટક્યા કરશે. લાંબી મજલ કરવાની હોય ત્યારે ભાતુ લેવું પડે છે, એમ જ્ઞાનીઓ કહે છે આવો મનુષ્ય જન્મ મળ્યો, તે અતિ દુર્લભ છે એ ભવમા ખાવા-પીવામા, વિષયો મેળવવામાં, જે ગૃહ-મૂર્ચ્છિત થાય છે, તે એમ જ માને છે કે, સ્ત્રી, એ તો મારે સર્વસ્વ સુખનું સાધન છે પણ જ્ઞાનીઓએ, સ્ત્રીને મોક્ષ-માર્ગની અર્ગલા કહી છે છતાં વિષયોમા રાચતા જીવોને તેનું કંઈ જ ભાન નથી

ધન, સ્ત્રી, ઇન્દ્રિયાદિના સુખોમા, વિષયોમા, જીવ ગૃહિ થઈ જાય છે ભાડે મકાનમાથી ઘરનું મકાન થાય તો ઠીક, એ મળ્યા પછી લાઈટ હોય તો ઠીક, પછી ખાથરૂમ, દીવાન-ખાનું, કબાટ, તિજોરી આદિ હોય તો સારું, સોફાસેટ, રેડિયો હોય તો કંઈક ઠીક, આ બધું હોય ને રેફ્રિજેટર ન હોય તો કંઈ ચાલે ! જીવ આમ એક પછી એક જરૂરિયાતો વધારતો ગયો જીવને સાદગીથી રહેતા આવડતું જ નથી તમે કેટલા પાપ કરીને પૈસા લેગા કરો છો ? માટે સમજજો, ખર્ચ ઘટે તેમ પાપ ઘટે અને ખર્ચ વધે તેમ પાપ વધે. આગળના શ્રાવકો પાસે ઘણું ધન હોવા છતાં, જિહ્વી સાદાઈમા ગાળતા જેમો દેહરાણી-જેની પાસે અઢળક ધન હતું, છતાં વેશમા એટલો સાદો કે કોઈ કહી ન શકે, કે

આમની પાસે આટલું ધન હશે । આજે તો

કહે શાએ જૂઠો ને કૂચીનો તપિ પાર
પેટીમા તહાકા માથે ને શોભા રીસે બધાર

અદરથી ખાલીખમ હોવા છતાં બહાર દેખાવ કેવા
કરે છે । સ્ત્રીઓ આકર્ષક વેશભૂષા કરે છે, જેના વડે પામર
મનુષ્યો આકર્ષાય છે આવા પાપો છુવ બેરશોરથી કરી શકો
છે સ્ત્રીનું મોહુ કરી બાંધે તો ઝોછો ઝોછો ઘર્ષ બાંધે સ્ત્રી
માઠી પડે તો કેટલા બધા ખરચા કરે અને મા માઠી પડે
તો શુ ? આજે સ્ત્રી અને પૈસામા એટલા બધા મૂંઝવેલ
ઘર્ષ ગયા છે, કે પૈસા માટે પ્રયત્ન કરે, ‘માયામોસો’ એટલે
કપટ સહિતનું જૂઠું બોલે પૈસા માટે ધોવીસ તીથ કરના સોગત
ખાઈ લે । જગવાનનો પણ ઠર ક્યાં છે । તુચ્છ વસ્તુઓ માટે
અશ્વની આત્માઓ ધમ ને વતો કરે આવા અશ્વની
આત્માઓ આ અટવીમા રજળે નહિ તો બીજું શુ થાય !
‘સિદ્ધિપાણી ચ્ચ મદિય’ અગશિમુ માટી ખામ અને શરીર
ઉપર માટી ધોપડે પછી માટી સૂકાય એટલે શરીર તરોતડ
તડે એમ અશ્વની છવો બેવડી રીતે કહાય છે એવાં બીકણ
કર્મ બાંધે છે કે ભોખવતા ત્રાહિત્રાહિ પોકારી બાંધે છે કર્મ
નિરપૂર્ણ છે ત્યાં લાચ-કેશવત સાલે તેમ નથી.

ચક્રવર્તિ રાજા હોય કે તીથ કરદેવ હોય, છતાં જે
કર્મ ક્યાં છે તે બોગબ્ધા વિના છૂટકો જ નથી. માટે કર્મના
બંધનને સમજો. ઇન્દ્રિયોના બિનમમા રસ થવો એ કર્મ
બંધનનો હેતુ છે જ્યાં બંધભાવ ત્યાં મોક્ષ નથી. જગવાન
કહે છે કે બંધનમા બંધાયેલો છુવ કર્મના ઉદય આવતા
સમજાવે સહન કરવાને બદલે બીજા નવાં કર્મો બાંધે.

જાય છે જેલમા ગયેલો કેદી, હું મેશા દિવસ ગણતો હોય
 છે આ જેલમાથી ક્યારે છૂટું એવી ભાવના હોય, તમે
 સંસાર રૂપી કેદમા પડેલા છો એમ લાગે છે ? પેલી જેલ-
 માથી તો મુદત આવશે છૂટી જવાશે પણ આ જગતની
 જેલ તો જખરજસ્ત છે.

પ્રેમદાને રૌસારૂપી બે બેડીયું, પગમા જડેલ શ.
 સંતતિ રૂપી હાથકડીયું, ભીંસીને ભીડેલ,

જીવો આ જગ બંધનની જેલ શ.
 જગ બંધનની જેલ, એને તોડવી મુશ્કેલ,

જીવો આ જગ બંધનની જેલ શ.
 વિભ્રમ રૂપી કિલ્લો વંકો, દ્વાર મોઢે દીધેલ શ,

આશા-તૃષ્ણા રૂપી તાળાં, જખરજસ્યાં દીધેલ;
 જીવો આ જગ બંધનની જેલ શ.

જગ બંધનની જેલ એને તોડવી મુશ્કેલ,
 જીવો આ જગ બંધનની જેલ શ.

આ જગતમા આપણે અપરાધી થઈને આવ્યા છીએ
 અપરાધી છીએ ત્યારે જ ચાર ગતિ, ચોવીસ દડક અને
 ચોરાસી લાખ જીવાયોનિમા ભટકવાનું થયું છે પ્રેમદા અને
 પૈસો, કચન અને કામિની રૂપી પગમા બે બેડીયો જડેલ
 છે તેના રગ-રાગમા જીવ ભાન ભૂલી જાય છે સ્ત્રીઓ માટે
 થઈ વિષયાધ જીવ, દર-દાગીના, કપડા રૂપી રાગના રમકડા
 ધરે છે ભગવાને ત્યા સુધી મોહાધ જીવને ઉદ્દેશીને કહ્યું
 છે કે, સ્ત્રીઓ પરીક્ષા કરે છે ગુસ્સે થઈ જાય તો ધણીના
 માથામા “પાદુષ્ઠદ્વં મુઘ્વિં પદ્મણ્તિ” સૂચ - પગની લાત
 મારે છે પાદ પ્રહાર કરે છે, ત્યારે મોહાધ પુરુષ કહે છે
 તમારા ચરણ કમળ કોમળ છે, તે મારા પત્થરા જેવા

અને ધીર, પરાક્રમી લોઈએ છ ખડના શબ્દો કહેલાં મપ
હશે ? ૧૦-૧૦ અઢવતિઓ, ૬૪ હબાર સ્ત્રીઓના ટોળાનું
શુ મશે, તે લોવા કિલ્લા પણ ન રહ્યા મોત આવશે ત્યારે
કોઈની પાછળ કોઈ મરી નાય છે ખરા ? જુલુ જરૂર છે
માટે સોગને તમે છોડો, નહિતર સોગ તમને છોડી દેશે.

સુઘીરે તારી એની કામિની, કિલ્લી રમમમ ભેરો
આમુઠે સી ભડે વજા હરના મુસઠે મુસઠે શેરો
એકરે દિવસ એવો આવશે, જાણે જ રમે જ નહોતો
વહાલા તે વહાલા શુ કરે વહાલા જોળાવીને વળશે
વહાલા તે વનકેરાં લાકડા એ તો સાધરે બળશે,
એકરે દિવસ એવો આવશે, જાણે જ રમે જ નહોતો.

સી છાતી ફાટ કુદન કરતી સામી કિલ્લી હોય, પણ
શુ મોતમંધી બચાવી દેશે ? હરણનાં ટોળામા સિ હે છલામ
મારી, ભગાય તેટલાં હરણાં બાળી છૂટે, પકડેલાં હસ્તુને
બચાવવા કોઈ હરણ પાછા વળે ખરા ? ના, તો જનારને
કોણ રોકી શકે છે ? પગી કિલ્લી જતા પિજર પ્રડમુ રહે
છે પછી તો ઘટ કાઢો, ઘટ કાઢો એમ શાવ રમશ્યાનયાત્રામા
તો ઘટલા બધાં માણસો હતાં પણ મરનારને ક્યાં બેવું
છે ! આ સસારમાં મોહ બળાગળ લાગ્યો છે જીવ માનવ
ભવની અમૂલ્ય થડીઓ વેડફી રહ્યો છે

અમૂલ્ય થડીઓ તારી, એમે વધી જાતી,
પીમે પીમે જીવન ફોરી રહેતી કપાતી.
જન્મ થડી બધી બધારે કોઈમિ તા જવાતા રે... કોઈમિ તા
જવાતો સમય જાઓ, જવાતા જવાતા,
જવાતા જવાતા, એ તો જવાતા જવાતા રે... જવાતા
જવાતો સમય જાઓ, જવાતા જવાતા

મનુષ્યલવની અમૂલ્ય ઘડીઓ જેમા કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકાય છે, તેવી ઘડીઓને જીવ ધૂળધાણી કરી રહ્યો છે સવાર પડે ત્યા વાસી કામ, ચા-પાણી, જરાક નવરા ન થાય ત્યા રાધ્યુ, ખાધુ અને બપોરે સૂઈ ગયા. વળી બપોર પછી ચાની તરબટ, સાંજે વાળુ, રાત પડી પથારીમાં સૂતો, સવાર પડે ત્યા પાછી એ જ ઘટમાળ ચાલુ જ છે કહીએ, સામાયિક કરો, તો કહેશે ‘No time’ ખાવા-પીવા, હરવા-ફરવા, સિનેમા જોવા, રમત-ગમતમા રાતના બાર વાગ્યા સુધી બળર ન પડે અને માળા ફેરવતાં ઝોલા ખાય. ધર્મમા રસ જ નથી એશઆરામમાં રસ છે જ્ઞાની કહે છે પરથી સુખ માની રહ્યો છે તે તારી દષ્ટિ વિષયાંસ થઈ ગઈ છે. દષ્ટિમા વિષયાંસપણુ છે, તેથી સાચી હકીકત ગળે ઉતરતી નથી. સામાયિક, સવર, વાચન, વિચાર, ધ્યાન, ધર્મકથા કરો અને સાલજો તો જીવન લેજો છે દાન, તપ, ભાવમા રમણતા કરે, તેનુ જીવન લેજો છે

આ અમૂલ્ય મનુષ્ય જીવનના આયુષ્યની દોરી કપાતી જાય છે

દીવામાં દિવેલ હોય ત્યા લગી દીપક બળે, પછી ગમે તેટલી દિવાસળી બગાડશે. પણ દિવેલ નહિ હોય તો સળગશે કેમ ? તેમ ઈન્જેક્શન, દવા, ટિકડી દેશે પણ આયુષ્યકર્મ પૂરુ થયુ હોય તો જીવવાનો નથી જીવાન જોધ જેવો દીકરો ઉપડી જાય, હેયામા ધ્રાસકો પડે, પણ જ્યા આયુષ્યની દોરી જ તૂટી પછી શુ થાય ! ચૈતન્ય આદ્યુ જાય, પછી રો'કકળ કરવી નકામી છે રોતા, કકળતા, કોઈ કોઈના સ્વજનો પાછા આવ્યા હોય તો માણસો લઘી રાખીને પણ

માથામા મારતા આપને તો વાગ્યું નથીને ? ક્યા સુધી મોહની આંધીમાં જીવે. અજવાળ છે ? આત્માની વિકારી અવસ્થામા વિદ્યુત કશાની કોઈ ખરિસીમા નથી. અનહદ મોહ-વાળા જીવે સ્ત્રીના મારને પણ સહન કરે છે તેની ગાળો પણ મીઠી સાકર જેવી માને છે

મા જો બોલે તો તરત સામી મર્ધ બાપ, પણ સ્ત્રી બેસતી હેમ્મ તો કહેશે બલે બોલે. જ્ઞાનીઓ કહે છે, કે સ્ત્રીઓમા મોહાપ બનેલા જીવે નરક અને તિય ચ અતિમા બાપ છે તેવા મૂઠ જીવે. ધમના અવરૂપને સમજી શકવા નથી

સતતિ, જો હાથકડીયો છે । ‘આ અમારો બાબો,’ ‘આ અમારા દીકરાનો બાબો’ બસ હાથમા કડીયું પડી. કેટલો મોહનો જીજીવો છે ? વખાણમાં મોડું કેમ અવાણ ? તો કહેશે, બાબાએ કહ્યો કયો, ‘તમે આ પાવ તો પીઉ’ આ કોણ બોલાવેછો રાજ તેટલો રોગ સમજજો રાગ અને દ્રવ્યને પ્રકાશના બધન છે બાવ-કમ દ્રવ્ય કર્મને લાવે છે અતરસી બાવકર્મને તોડે તો દ્રવ્ય કર્મના ઉદયે દુઃખ થાય નહિ રાગદ્રેષ ન કરે તો નવા કર્મ બંધાય નહિ. પણ જીવ અનુકૂળ નિમિત્તે રાગ અને અતિકૂળ નિમિત્તે દ્રવ્ય કર્મના મધી બાપ છે મનમાન્યા ભોગ ન મળે તો ખીલઇ બાપ છે રાગ અને દ્રવ્ય જે કર્મના બીજ છે તેના વડે સસાર વધતો બાપ છે

ત્રિલોકી નાથ કહે છે કે, રાગદ્રેષથી છુટાય તો વીવ રામતા આવે જેટલો રાજ તેટલું દુઃખ ગામમા ઘણું દુઃખી

હશે, ઘણાય મરી જતા હશે, રોગી હશે તેનું તમને કાંઈ દુ ખ છે ? ના, કેમ ? તેનામા મારાપણના તાંતણાથી વિ ટાયા નથી પોતાની દીકરીને સાસરેથી કાઢી મૂકી હોય અને ઘેર આવી હોય તો કાળજી ઉથલી જાય અરેરે ! સાસરિયાએ કાંઈ ઢોર મોર માર્યા છે, કસાઈ વાડે ગાય બાંધી એમ કહે આ રાગ બોલાવે છે, આવું પાડોશીની છોકરીને થયું હોય, તો કાંઈ દુ ખ લાગે ખરું ? ના, બન્ને હકીકતમાં તારતમ્યતા પડી ગઈ.

રાગદ્વેષની પ્રવૃત્તિ એ સસારપથ છે રાગદ્વેષની નિવૃત્તિ એ મોક્ષપથ છે, તમને શુ ગમે ! બોલવું સહેલું છે, પણ જીવનમા ઉતારવું એ માટે તો પુરુષાર્થ કરવો પડશે.

કરોળિયો જેમ પોતાની જ જાળમા ફસાય છે, તેમ અજ્ઞાની જીવે રાગદ્વેષ કરીને કર્મ જ જાળની જાળમા ફસાય જાય છે દીક્ષા લેવાનું મન થાય પણ છૂટી શકાતું નથી તે જાળ ઊભી કરી તેને તોડવાની તાકાત શું તારામા નથી ? જંજાળ તને વળગી કે તું જ જાળને વળગ્યો છે ? ખાવળીએ બથ ભરીને બેઠો, પછી કહે, કોઈક છોડાવો, પણ તું જ છોડી દે તો છૂટો જ છે તને કેણે રોક્યો ? ઘરવાળી-છોકરાં કેણે રોકે છે ?

સુબાહુ કુમારે એક જ દિવસે ૫૦૦ સ્ત્રીઓનું પાણિ-ગ્રહણ કરેલ હતું તેને છોડી દીધી, ૫૦૦ સ્ત્રીઓ સુબાહુ કુમારને રોકી ન શકી. જાગ્યો એ દાખ્યો ન રહે. દીક્ષા લઈશ તો તે શુ ખાશે ? સ્ત્રીનું શુ થાશે ? મારી મા રહેશે ! એવા માયકાગલા શુ કરી શકશે ? આ માર્ગમા તો શૂરવીર

અને ધીર, પરાક્રમી ભોઈએ છ ખડના રાજાનો કંટલો ખપ
હશે ? ૧૦-૧૦ યકવતિઓ, ૬૪ હજાર સ્ત્રીઓનાં ટોળાંનું
શુ થશે, તે ભોવા જિભા પલ્લુ ન રહ્યા મોત આવશે ત્યારે
કોઈની પાછળ કોઈ મરી જાય છે ખરા ? અણુ અણુ સે
માટે લોગને તમે છોડો, નહિતર લોગ તમને છોડી દેશે.

સગીરે નાચી એના કામિની, લિલી ટચમચ ભોયો
જામુડે ભીલ્લે વચ ઈરતા, મુસકે મુસકે રાસે,
એકરે દિવસ એવો આવશે, બહે ન મોજ નહોતો
વપાઈ તો વપાયા શુ કરે વપાયા લોળાચીને વળશે
વપાયા તે વનકેરાં છાકડા એ તો સાચે જળશે,
એકરે દિવસ એવો આવશે, બહે ન મોજ નહોતો

સ્ત્રી છાતી ફાટ દુહન કરતી સામી જિભી હોય, પલ્લુ
શુ મોતમાંથી બચાવી દેશે ? હરણના ટોળાંમાં સિંહે છલાંગ
મારી, સગામ તેટલા હરણા ભાગી છૂટે પકડેલાં હરણને
બચાવવા કોઈ હરણ પાછા વળે ખરા ? ના, તો જનારને
કોણ રોકી શકે છે ? પખી જિંદી જતા પિંજર પકડુ રહે
છે પછી તો 'જટ કાઠો, જ કાઠો' એમ થાય સ્મશાનયાત્રામાં
તો આટલા બધાં માણસો હતાં પણ મરનારને ક્યાં ભેળુ
છે ? આ સસારમાં મોહ ગળાગળ લાગ્યો છે જીવ, માનવ
ભવની અમૂલ્ય પદ્ધતિ વેહી રહ્યો છે

અમૂલ્ય પદ્ધતિ તારી એજે વહી જતી
પોમે પોમે જીવન રોરી રહેતી કપાલી

જન્મ પદી નાચી વ્યારે ઓચિંતા જવાના રે... ઓચિંતા
જવાનો સુમચ આપ્યો જવાના જવાના,
જવાના જવાના એ તો જવાના રવાના રે... જવાના
જવાનો સુમચ આપ્યો જવાના જવાના

મનુષ્યલવની અમૂલ્ય ઘડીઓ જેમા કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી શકાય છે, તેવી ઘડીઓને જીવ ધૂળધાણી કરી રહ્યો છે સવાર પડે ત્યાં વાસી કામ, ચા-પાણી, જરાક નવરા ન થાય ત્યાં રાધ્યુ, ખાધુ અને બપોરે સૂઈ ગયા વળી બપોર પછી ચાની તરબટ, સાંજે વાળુ, રાત પડી પથારીમા સૂતો, સવાર પડે ત્યાં પાછી એ જ ઘટમાળ ચાલુ જ છે કહીએ, સામાયિક કરો, તો કહેશે 'No time' ખાવા-પીવા, હરવા-ફરવા, સિનેમા જોવા, રમત-ગમતમા રાતના બાર વાગ્યા સુધી બપોર ન પડે અને માળા ફેરવતા ઝોલા ખાય ધર્મમા રસ જ નથી એશઆરામમા રસ છે જ્ઞાની કહે છે પરથી સુખ માની રહ્યો છે તે તારી દષ્ટિ વિપર્યાસ થઈ ગઈ છે. દષ્ટિમા વિપર્યાસપણ છે, તેથી સાચી હકીકત ગળે ઉતરતી નથી સામાયિક, સવર, વાચન, વિચાર, ધ્યાન, ધર્મકથા કરો અને સાલજો તો જીવન લેજો છે દાન, તપ, ભાવમા રમણતા કરે, તેનું જીવન લેજો છે

આ અમૂલ્ય મનુષ્ય જીવનના આયુષ્યની દોરી કપાતી જાય છે

દીવામા દિવેલ હોય ત્યાં લગી દીપક બળે, પછી ગમે તેટલી દિવાસળી બગાડશે પણ દિવેલ નહિ હોય તો સળગશે કેમ ? તેમ ઈન્જેક્શન, દવા, ટિકડી દેશે પણ આયુષ્યકર્મ પૂરું થયું હોય તો જીવવાનો નથી. જીવાન જોધ જેવો દીકરો ઉપડી જાય, હૈયામા ધ્રાસકો પડે, પણ ન્યાં આયુષ્યની દોરી જ તૂટી પછી શું થાય ! ચૈતન્ય ચાલ્યું જાય, પછી રો'કકળ કરવી નકામી છે રોતા, કકળતા, કોઈ કોઈના સ્વજનો પાછા આવ્યા હોય તો માણસો લઘી રાખીને પણ

રોવરાવે, પણ કોઈ પાછાં આબ્યા નથી, આવવાના નથી, અને
 આવશે પણ નહિ. રુદન કરવું જો તો આત્મધ્યાન છે ફીકરો
 હજી મને વિસરતો નથી, પળેપળે યાદ આવે છે, જોમ કહે.
 અરે ભાઈ ! ભગવાનને યાદ કર તે ગયો તે તો નોટિસ દેતો
 ગયો છે, કે જલદી કરો, ધર્મધ્યાન કરી સર્વ ભાતુ બાંધી
 લ્યો તમારે પણ મારી માફક જવાનું છે મમતા મૂકીને
 મરે, તેનું નામ સમાધિમરણ કહેવાય તમે કેવી રીતે મરશો !
 'વોય, વોય' કરતા કે 'હોય, હોય' ! પિતાના મૃત્યુ બાદ,
 પુત્ર કામળ લખે, તેમાં જોમ લખે કે મારા પિતા સ્વર્ગવાસ
 થઈ ગયા છે સામેથી પેટો જવાળ જોમ વાળે કે તમારા
 પિતા સ્વર્ગવાસ થયા—હેવ ચમા તે અનુમત્ત થયું, કારણ કે
 સ્વર્ગવાસ થાય તેવું તમારા પિતાનું કરતુક નહોતું કોઈની
 ભાગવગથી ગયા હોય તો બહુ અનુગત બન્યું કહેવાય
 જેમણે બાલ્યવયમાં યોરખના ધંધા કર્યા છે યુવાની ગદ્દત
 પચીશી જેવી ગાળી છે વૃદ્ધવય હોણપતામા વિતાવી છે
 તેની ગતિ સ્વર્ગની થાય જ કેમ ? દુર્ગતિમાં જવા જેવાં જેનાં
 કર્મ હોય તેને અતકાળે ચોખ કરવો પડે છે પ્રતિવિહોણા
 જીવનમા રાગદ્વેષની પ્રાધાન્યતા વતલી હોય છે તેના
 કારણે નિકાચિત્ત કર્મ બાધી દુર્ગતિના મહેમાન બની બધ
 છે તે બિચારાને સ્વર્ગનાં બારાં કયાથી જોવાના હોમ ?
 પાછાં રહેનારા સ્વર્ગનો પણ રાગનાં કારણે બિલાપ કરે છે
 કોઈ જોકે ચેક કરીબાઈમા સુપદ્ધતા વિચાર કરે,
 કે પરદેશ જઈ કમાણી કરુ તો ઠીક, હવે બહો ઉદાર
 નથી બે વપનો બાબો છે અને સ્ત્રી છે સ્ત્રીએ રત્ન આપી
 ચેક પરદેશ ગયો પુણ્યના ઉદ્ધવથી સારી કમાણી થઈ રશે

વરસમા સારી એવી કમાણી કરી, ઘેર આવવા માટે ટપોલ લખી કે, અમુક તારીખે હું આવુ છું. હવે પોતાનું ગામ સ્ટેશનથી ત્રણેક માઈલ દૂર છે. છોકરો સામે આવેલ, પરંતુ રાત્રી થઈ જતા અને પિતાને ન ઓળખી શકતાં ધર્મ-શાળામા સૂઈ રહ્યો તેનો પિતા બાળુના જ ઓરડામા ઉતર્યો છે, પરંતુ ઓળખી શકતો નથી. હવે રાત્રીના સમયે, બિઘમા છોકરાને લય કર સર્પ દશ દે છે બાળકનું પ્રાણ-પખેરું બિડી ગયું. આ તરફ બાપને કંઈ જ ખબર નથી. સવાર પડતા મુસાફરો બિચ્છા બાધી પ્રયાણ કરવા તૈયાર થાય છે, ત્યાં આ બાળકનું મડદું જોયું બધાને પૂછવામા આવ્યું પણ કોઈએ ન કહ્યું કે આ મારો પુત્ર છે

પાસેના ઓરડામા રહેલા શેઠને પૂછવામા આવ્યું કે તમે જરા જુવો તો ખરા, મડદું પડ્યું છે શેઠ કહે 'જવાની તૈયારી કરી રહ્યો છું ત્યાં સવારમા મડાના દર્શન કયા કરાવો છો!' એમ કહી શેઠે મડદા સામું પણ ન જોયું બાળકની અતિમ ક્રિયા માટે ખરડો શરૂ થયો. શેઠે તેમા પણ કંઈ આપવા તૈયારી બતાવી નહિ. ધર્મશાળાના માણસો બાળકે જે કપડા પહેર્યા છે તેને તપાસવા લાગ્યા તો ગજવામાથી એક પત્ત લાખેલું નીકળે છે આ પત્તુ દેખાડવામા આવતા શેઠને ધ્રાસકો પડી જાય છે. પોતાના જ અક્ષરો જોઈ, શેઠ પોકેપોકે રડવા માડ્યો. પુત્રના મડદા પાસે ઢગલો થઈ ગયો બધા આશ્ચર્ય પામી ગયા કે, અરે! શેઠ બાપણુના પૈસા દેવામા આનાકાની કરતો હતો, હવે કેવું છાતીફાટ રુદન કરે છે!

બાળકની અતિમ ક્રિયા કરી, શેઠ પોતાને ઘેર આવે

છે આજણામા પગ મૂકતાં જ શેઠ બીલો થેસ થઈ મોતી પેઠે
 મૂકી, સીનો હજી શોકમા પલટાઈ ગયો. ધર્મશાળામાં તો
 ધણાય માણસો હતા શેઠ પણ હતા, પણ જ્યારે માણસના
 માર લાગ્યો, ત્યારે અક્ષાટ દુ ખ લાગ્યું. બાલુપણુ બે દુ ખનું
 કાણુ નથી ધર્મશાળામા બધાંયે બાલુ કે, બાગક ગુજરી
 ગયો છે તેથી કઈ બધાને દુ ખ થયું ન હતું. જ્ઞાન સમ
 જણુ આપે છે ત્યારે રાગ રોવશવે છે જેટલા રાગ તેમજ
 દુ ખ માટે દેવાધિદેવ કહે છે કે, તમે તમારે હાથે તમારા
 પગ ઉપર કુહાડો મેલો નહિ. રાગમા બધાયેલો જીવ ધણ
 પાપ બાધે છે

સ સારસ્વતી મહાઅટવીમા પ્રયાણ કરવાનું છે પરભવના
 ભાતા શુ બાધ્યા ? ધર્મના ભાતો બાધવા માટે જ મનુષ્ય ભવ
 વખાણ્યો છે જેણે ધર્મનું આરાધન નથી કર્યું તે પરભવમા
 જતાં ધર્મ દુ ખી દુ ખી થઈ જાય છે ત્યાં તેને અનુકૂળતાઓ
 મળતી નથી. બે જીવને મુખી થવું હોય, તો ધર્મનાં ભાતો
 બાધી જ્યો હજુ મૃગાપુત્ર માતાને શુ કહેશે તે અધિકાર
 અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૬૬ શુ

સવત ૨૦૨૦ના સાદરવા વર્ષે ૭ ને સંવિવાર તા ૨૭-૯-૧૪

સિદ્ધાંત બોટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુને
 સિદ્ધાંત પ્રશ્ન્યા. ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૬ મા અધ્યયનમા
 ભગવાન ક્ષરમાવ છે

“ અધ્યાનં જો મહંત તુ, મપાહેઓ પચ્જજઈ ”

ગચ્છન્તો સો સુદ્ધી દોઈ, છુઆ તળ્હા ચિવજ્જિઓ ૫૨૦ ॥

મૃગાપુત્ર માતાને કહે છે લાળી અટવીની અંદર જે મુસાફર ભાતુ લઈ પ્રવેશે છે, તે મુસાફરીએ જાતા થકા સુખી થાય છે, તેની ક્ષુધા અને તૃપ્તિ ટળી જાય છે તે દુખી થતો નથી મુસાફરી કરનારને ભાતાનો પ્રબંધ કરવો પડે છે

લાંબી મજલે જાણુ પડશે, ભાતા વિના કેમ ચાલી શકશે,
ધર્મનુ ભાતુ ખાંધ મુસાફરી, ભાતુ ખાંધી લે-મુસાફરી,
દો દિનના મહેમાન મુસાફરી, ભાતુ ખાંધી લે-મુસાફરી.

જેને લાખો પથ કાપવાનો હોય, તેને ભાતા વિના કેમ ચાલે ? દેહને જેમ ખોરાકની જરૂર છે, તેમ આત્માને ધર્મની જરૂર છે, જે ધર્મનુ ભાતુ ખાધશે, તે દુર્ગતિ જતા અટકશે

एव धम्मऽपि कारुणं ज्ञो गच्छइ परं भव

ગચ્છન્તો સો સુદ્ધી દોઈ અત્પકમ્મે અવેચણે ૫૨૧ ॥

એવી રીતે-જે ધર્મારાધન કરીને પરલવમા જાય છે, તેને અલ્પવેદના હોય છે તે હજીકમી હોય છે તેનો આત્મા શાંતિમય જીવન જીવે છે સ સારના રાગદ્વેષ બંધનોને તડો-તડ તોડી નાખે છે ગાઠ રહિત થઈ જાય છે, પછી સાત લય માહેલો કોઈ લય, તેને હોતો નથી મરણનો લય પણ તેનાથી દૂર ચાલ્યો જાય છે જેણે ધર્મનુ આરાધન કર્યું નથી અને સ સારને આગળ કર્યો છે, તે મોક્ષના અનંતા સુખને પ્રાપ્ત કરી શકતો નથી

મહાવીર પ્રભુ કહે છે । હે પ્રમાદી જીવો પૈસો એ શરણુભૂત નથી. તે દુર્ગતિમાથી બચાવે તેમ નથી જીવ પૈસા

માટે રાત અને દિવસ કાળ કે અકાળ, જોતો નથી ને આત્માના વિચાર કરવા બેસે ત્યાં જીવ આવી જાય, જ્યારે વેપારની વાતમાં આખી રાત જોકલો જોકલો વિચાર કર્યા કરે, જાત્યા કરે.

રાત્રી ક્યાં પસાર થઈ જાય છે તેની ખબર પડતી નથી જે આત્મ તત્વના પ્રેમીઓ છે, તે એમ ચિતવના કરતા હોય કે જે આત્મનાં તુ સ્વતત્ત્વ-પરિપૂર્ણ છે, તને તારા ઘરની ખબર નથી તેથી તને શાન્તિ નથી, ખરેખર તુ સ્વધરથી જૂલો પડ્યો છું પારકાં ઘરને તુ તારું રહેઠાણ માની બેઠો છું, પણ ભણા ! એમ અશાન્તિનો અવ નહિ આવે શાન્તિ, સુખ તો તારા સ્વધરમાં જ્યાં છે, પરંતુ ભલે ઊઠી, તારા ઘરમાં અનતા ખબરના જ્યાં છે, તેને સંભળ તો ખરે ! આરે જીવે ! જ્ઞાન-દશ નથી તુ ભરેલો, તેમાં તુ નજર નથી કરતો ને બહારના વિષયોમાં જ નજર કરી કલેશ અને દુઃખ ભોગવે છે તારા ઘરમાં નજર કર તો વિષયોના કલેશ વચ્ચેનું અતિન્દ્રિય, શાન્ત સુખ ભરેલું છે એમાં નથી ઠેકાંનો અકૂશ, કે નથી કાંઈ વિચાર એમ સિદ્ધોને પરંતુ કાંઈ પ્રયોજન નથી, તેમ સ્વક્રિય સુખના અનુભવમાં પરંતુ પ્રયોજન-ઓધ-કે ટેકા જોતો નથી. તેને ત્યાગીને અજ્ઞાની જીવે. દુઃખ બાંધવાના પરિણામો જ્યાં કરે છે અને ખરી દુઃખ ભોગવવા ગણે રાડ પાડે છે સુખ ભોગવવા ગણે છે પણ સાચા સુખના ઉપાય સેવતા નથી. હન્દ્રિય સુખમાં જ સુખ માની તેમાં અટકે છે, પણ તેમાં તો દુઃખનો જ અનુભવ થાય છે.

પૂવના પુણ્યોદયે જાલે કદાચ કરેડપતિ જાય કે અજાણે પતિ જાય, પણ બિચારો કપાયથી ઉકળેલો છે સંકલ્પ-

વિકલ્પની હારમાળામાં શાન્તિનું વેદન કરી શકતો નથી. એને કોઈ પૂછે, ભાઈ ? તને કોઈ આવે છે ? કોઈનું સામ્રાજ્ય તારા ઉપર રાજ કરે છે, કે તું કોઈ ઉપર રાજ કરે છે ? પ્રકૃતિ તને દબાવે છે કે તું પ્રકૃતિને દબાવે છે ? પ્રત્યુત્તરમાં કલેશથી કંકળતા શબ્દો સિવાય કોઈ નહિ મળે તમે ઇન્દ્રિયોના ગુલામ છો ? ઇન્દ્રિયો જેમ નચાવે તેમ નાચો છો કે ઇન્દ્રિયોને ગુલામ બનાવી છે ? સ્વતંત્રતા કોણ પ્રાપ્ત કરી શકે ? જે ઇન્દ્રિયો તથા મનનો ગુલામ ન બને તે અને ગુણના ગુલામી રંગ પ્રગટાવે તે વિષય-કષાય ઉપર વિજય મેળવે તે જ સાચો વિજેતા છે ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના પહેલા અધ્યયનમાં ભાવભરપૂર ગાથા છે

अप्पो चैव दमेयव्वा, अप्पा हु खलु दुद्धमो ।

अप्पा दन्तो सुद्धी होइ, अस्सि लोप परत्थ य ता १५।

જો સત્તા નિશ્ચયે ચલાવવી જ છે તો આત્મા ઉપર ચલાવ. આત્માની પરિણતિઓ કેવું કામ કરી રહી છે ? કેવી રીતે પ્રકૃતિઓ પજવી રહી છે ? તેને દમન કર જો તમારે તમારું હિત કરવું હોય તો આત્માને દમો બહારના નોકર-ચાકરો ઉપર હુકમ ચલાવનાર અને પોતે બેકામ વર્તનાર વ્યક્તિઓ અધોગતિમાં જવાની છે. ભગવાન કહે છે 'તું તારા આત્માને દમ' બીજા ઉપર હુકમ ચલાવનારને વખત આવ્યે જ્યારે પોતાને, તે હુકમનું પાલન કરવું પડે છે ત્યારે હાબ ગગડી જાય છે ઇન્દ્રિયોના ગુલામ ન બનવું વિષય-કષાયના સેવન ન કરવા, વગેરે સત્ પ્રવૃત્તિ આત્મદમનની છે એકેક વેળુ ગાંઠે બાંધી રાખશો, જતું નહિ કરો, તો આખો સ સાર દેવી રીતે જતો કરશો ? નિદા, વિકથા, ક્રોધ, માન, માયા,

હોમ શાગ, દેવ, મોહ આદિમાં ખટવાઈ ગયો છે પોતાની
હોનારવ પોતે સર્જે છે દશવૈકાલિક સૂત્ર, નવમુ અધ્યયન,
ત્રીજા ઉદ્દેશાની છઠ્ઠી ગાથામાં પ્રભુ દર્શાવે છે

સજ્ઞા સદૈવ આસાદ કંઠયા, અમીમયા રચ્છકાયા નરેવ ।
અજાતપ ઝો ર સદૈવજ કટપ ચૈમય કમ્પ સરે ન પુરો ॥૧

શેઠ નોકર સામે ધમપછાડા કરે છે તે આકર્ષ વચન
કહે છે નોકરને અર્થ છે એટલે શેઠનું બધું સહન
કરે છે, ને ઉપર જતા કહે છે, આ તો હું અહીં ગયોની પાકું
છે બોનસ સાડુ આપે છે માટે શેઠના બોલ્યા સાડુ
એતો નથી કાઢા જેવાં વચનો પણ સહન કરી શકે છે
તેમ આપણને કોઈ હાજરમા હાજર કાંટા જેવાં વચનો કહી જાય
તો ધમ્મલોકે સહન કરી શકશું ? બોલનારો બિચારો બાલ છે,
અજાની છે તે તો બોલે સમજણે હાથ તે બોલે નીકે જે
બોલે છે તે અણસમજ છે જેમતેમ બાધા છેનાર પોતાની
અજ્ઞાનતાનું પ્રદર્શન કરી રહ્યો છે સામે બે જ્ઞાન હોય, ધમ
પરિણમ્યો હોય, ઉપાશ્રય સેવ્યા હોય, આખ્યાન સામળ્યો
હોય ત્વ કયાં હોય તો તેનું 'Standard' મોરણ કેટલું થિતુ
હોય ? તે આજ સામે આજ ન હોય ? બે તુ કોધ કરીશ
તો કોણ ધોળી અને કોણ સાધુ ? બન્ને બે કોધને વશ
થયા તો બન્ને હલકટ થયા પ્રકૃતિના ગુલામ બન્ને બન્ના
સાધુનું માપ વજનના ઉપરથી નથી નીકળતું સમતાભાવમા
રમણ કરે તેનું નામ સાધુ બ્રહ્મચર્ય પાળે તેજ બ્રહ્મણ
જ્ઞાનવત્ હોય તેજ ગુણ અને તપ કરે તેજ તપસ
ઉત્તર સૂત્ર અ. ૨૫

સમયાપ સમણો હોઈ, બમ્મચેરેણ બમ્મણો ।
નાણેણ ચ મુણી હોઈ, તવેણ હોઈ તાવસો ॥૩૨॥

તમારે કેવા થવું છે ? જેમ બાળક કોઈને પત્થરો મારે, પણ જો તેનો ઘા છટકી ગયો, સામાને વાગે નહિ તો અતરમા દુખી થાય, પછી ખીજો મારે, એમ જ્યારે નિશાન બરાબર લાગે ત્યારે હાશ કહી સતોષ અનુભવે, બદલો વાળ્યાની શાન્તિ મેળવે તેમ તમે એક પછી એક સોગડી માર્યે રાખો છો આ ચેષ્ટા બાલ લાવની છે ક્રોધ કરવો એટલે મનોબળનું મોટું મીડું સમજજો જે સહનશીલ છે તે, મનુષ્ય, તિર્યચ, દેવના પરિસહ આવે તેને સમ્યક્ પ્રકારે ખમે તેની દષ્ટિ ઉપાદાન સામે હોય. ચાલ્યો જતો હોય, માથેથી નળિયું પડ્યું, માથું ફૂટી જાય, તે કર્મનો ઉદયકાળ પરિપાક થયો ત્યારે આમ બને છે પૂર્વે કંઈ ઝેરના છાટા નાંખ્યા હોય, સુખ કોઈને આપ્યું ન હોય, સૌ ઉપર હુકમ જ ચલાવ્યા હોય, પોતે જિનેશ્વર દેવના ફરમાનોના અનાદર કર્યા હોય, એના પરિણામો જ્યારે ઉદયમાન થાય છે ત્યારે સેવતા અરરર થાય છે ત્યારે કહેશે, આવા નહોતા જાણ્યા

દશ છોકરીના કહેણ આવ્યા હોય, પણ કર્મના કબાલા ઉદય થવાના હોય તો તે જ છોકરી નજરમા આવશે. નવને ના પાડી દે અને એક સાથે ગોળ ઘાણા ખાય કુકુમ વરણા પગલે વહુને ઘેર આણી પ્રાત કાલે પ્રભાતિયા ગાય કે -
સૂરજ ઊગ્યો રે કેવડિયાની ફણ્ણરો, કે વેણ્ણલાં બલે વાયાં રે

વેણ્ણલા વાયા કે કાળી અધારી રાત છાઈ. કાઈ પણ કારણ હાથમા આવે તો બહાનું લાવી ઝગડે છે “બાઝ કા બાઝનારી લાવ” એવી વહુની પ્રકૃતિથી ઘરના બધા

માણસો તો જ થઈ જાય છે પૂર્વે કોઈનું સુખી કુટુંબ બેઠું
થક્યો નથી, તેના પ્રતાપે તેના કુટુંબમાં એવા જ માણસો
પાડે છે હમ જાણુ તે ઉદયમાં આવ્યું હવે જીવ એ
વેદવા સમયે સમાધિમાં રહે, તો જનતા કર્મની નિજ રા થાય
છે જ્યાં સુખી નિમિત્ત નથી આવ્યા, ત્યાં સુખી તો ઉપર
ઉપરથી થાત દેખાતો હોય પણ નિમિત્ત ભટકાય ત્યારે જાણ
પડે કે સપ સુવાળો દેખાય છે પણ પૂછડી જાણ કે કૂદાક
માસ્તો હોય તેમ ધર્મ પામ્યા હોય તેની પરીક્ષા નિમિત્તો
વખતે છે, એ પરીક્ષા પાસ કરવા માટે પૂવની તૈયારી બેચે.
કેટલો અભ્યાસ કર્યો છે ? મરતી વખતે કેટલી સમતા છે ? કોઈ
તમારો ભાવ પૂછતા ન હોય એવા બાકરી કરતા ન હોય છતાં
કોઈ ઉપર દ્રેવ ન કરવો આત્માને હમવો એ કોઈ નાની સ્ત્રી
વાત નથી. આત્માને હમનાર આ લોકમાં પણ સુખી થાય છે
અને પરલોકમાં પણ સુખી થાય છે તેનો મોક્ષ નજીક થયે.

જીવનને પ્રકાશમાં લાવો, પાપનો દાક-પછેડો છોડી
દો આ ભવનાં પાપ સાંભળતા હોય તેને બહેરમાં લાવો
છે કે જાન બહેરમાં લાવો છો ? ડોક્ટર પાસે ફરી જઈ એમ
કહે કે મને પેટમાં વાસામાં, કાનમાં આંખમાં, કયાંય દુખતું
નથી, ત્યારે ડોક્ટર કહેશે ભાઈ ? તારું સાડું મારે સાંભ
ળવું નથી હા ક્યે કે કાળે થાય છે તે વાત કર ફરીને આશ
અતા મેળવવી હોય તો ડોક્ટર પાસે રાત્રને પ્રકાશમાં લાવે
છે દાંકપછેડા કરતો નથી તેમ શુદ્ધ પાસે તમે સારા છે,
એમજ દેખાડવું છે ? કે કેટલા કેવા અવશ્ય છે એ દેખાડું
છે ? નમિ જહીં સામાયિક કરનારા બેટલે એમ માની લેવું
? સારા-સુવાળા છે ! સમજાવે થયે નહિ નીકળે તો મરણ-

સમાધિમરણ નહિ થાય. છેલ્લી જિંદગી સુધારવી હોય તો, સુયોગ્ય સદ્ગુરુ પાસે પાપોનો એકરાર કર્યા સિવાય છૂટકો નથી સાવધાની પૂર્વક પાપને છોડો. સાપ જેવાં પાપ સઘ-રવા જેવાં નથી, કાઢવા જેવાં છે. આજે અજ્ઞાનીઓ પાપની વાત કોઈને કહે નહિ, પણ ખરડામા દશ રૂપિયા લખાવ્યા હોય તે દશ જણને કહી ખતાવે આજે ફલાણા ગૃહસ્થ તરફથી પારણાં કરાવ્યાં તે અમે હો ? સામેથી, અહો ! ખડું લાલ લીધો, આવું સાલળે ત્યારે નિરાંત થાય, ૩૨ કોઠે દીવા થાય .

રુ'વે રુ'વે ભર્યાં પાપ મલુજ, મારે રુ'વે રુ'વે ભર્યાં પાપ રે,
કીણુ વિધ હવે હું ઉગરું મલુ, શરણુ ગ્રહ્યું મેં આજ રે,
શરણુ ગ્રહ્યું મેં આજ મલુજ, મેં તો શરણુ ગ્રહ્યું મલુ આજ રે,
મારી બેડલીને ખૂડવા ના થો, મલુ શરણુ ગ્રહ્યું મેં આજ રે

જે જીવ પોતાના આત્મા સામે નજર કરતો નથી તે ઇન્દ્રિયના વિષયોમા લપટાઈને ક્ષણિક સુખને માટે શાશ્વતા સુખને ધકકો મારે છે. સયમ ચારિત્રને લૂટાવી નાખે છે

લગવાને વીસમા અધ્યયનમા અનાથીમુનિ દ્વારા અનાથતા દર્શાવતા કહ્યું છે .

ન ત અરી કણ્ઠ છેત્તા કરેહ, જ સે કરે અપ્પણિયા દુરપ્પયા ।
સે નાહહ મન્ચુમુહં તુ પત્તે, પચ્છાણુતાવેણ દયા-વિહ્વણો ॥૪૮॥

“ માથાનો વાઢનાર દુશ્મન, જે ખૂરુ નથી કરતો, તેનાથી વધારે અહિત પોતાનો જ દુષ્ટ આત્મા કરે છે શત્રુ પણ આત્મા પોતે જ છે માટે જિતેન્દ્રિય બનો પૈસા માટે, સ્ત્રી, બાળકો, મોટાઈ-માન મેળવવા કેટલા અનર્થો કરે છે? આ પાપ તમને કયા લઈ જશે?

વેપાર ઋષિ જતાં, દેવદત્ત, જગસમાં ભૂલો પડે છે, જગસમાં હાથીના ટેળાં છે, કયાથી નીકળવું તેની અજર પડતી નથી હાથીઓમાં જોકે શીસરાજ હાથી વિચક્ષણ છે. ભય જ્ઞાન્ત થયેલા દેવદત્તને ઈશ્વરાથી સમજાવે છે કે અમે તને મારશુ નહિ

તિય યના ભવમા પણ કેવી સેવા ! મેઘકુમારના જીવે પૂર્વે હાથીના ભવમાં સસલાની દયા પાળવા ઝઠી દિવસ સુધી જોકે પગ અધર રાખ્યો. સાંધા ઝલાઈ ગયા પ્રાણી માત્રની અનુકંપા આવી જ્યેટલે અજવડતા વેઠીને પણ અન્યને સગવડતા કરી હીધી પછી જ્યારે દાવાનજ ચાંત થયો સૌ પ્રાણીઓ વીજરાયા, ત્યારે જ્યાં પગ નીચે મૂકવા ભય છે ત્યાં પગની નસ તૂટી ભય છે, મરીને એણીક રાજાને ત્યાં ધારિણી રાણીની કૃપે મેઘકુમાર પણે અવતરે છે ત્યાં આંક કન્યાઓનો ત્યાગ કરી, મહાવીર પ્રભુ પાસે હીક્ષા લીધી એકાવતારી બન્યા. હાલ વિજય વિમાનમાં બિરાજે છે અહિંસા ભાવે બધાયેકુ પુણ્ય ક્યાં બેસી ગયુ ! તીર્થંકર દેવના સાનિધ્યમાં મૂકી દીધા દયાના પરિણામ તો જીવ્યો સંસાર કપાઈ ગયો. (ભાવિ નેમમ નયને લક્ષમાં રાખીને સંસાર પરિત કથાની વાત કરી છે).

શીસરાજને દેવદત્તની દયા આવી. પીઠ પર બેસાયો. મોઢાક હાથી દાવ આપ્યા અને જગસને રસ્તેથી ધોરી મામ ઉપર મૂકી દીધા. દેવદત્ત ગામ બેઠો થઈ ગયો. હાથીદાંતના પુષ્કળ પેસા આવ પળા થો. મમયમાં પેસાદાર થઈ ગયો. લાલ ત્યાં લોલ વધે. જ્યેટલે મોટી ખાટી બનાવી કરી તે જ

વનમાં દેવદત્તે પ્રવેશ કર્યો. શીલરાજે સૂઢથી આદર કર્યો. દેવદત્ત કહેવા લાગ્યો કે, અગાઉના હાથીદાંત આપેલા તે તો ચોર લઈ ગયા હવે થોડા હાથીદાંતની જરૂર છે, મારે આપો. શીલરાજે સમતિ ખતાવી એટલે દેવદત્ત આખી ગાડી ભરી લીધી અને દોરડું શીલરાજના પગ સાથે બાંધી દીધું.

આ પ્રમાણે હાથીદાંત પોતાને ગામ લાવવા મંડ્યો, તેને તો થ ધો થઈ પડ્યો, શાહુકાર થઈ ગયો માગણી થવા લાગી કે જીવતા હાથીના હાથીદાંત લઈ આવો દેવદત્ત પાછો શીલરાજ હાથી પાસે વનમાં આવે છે શીલરાજે પૂછ્યું 'કેમ આવ્યા ? તો કહે 'અકમી'નો પડીયો કાણો,' આગલું લઈ ગયો તે ભેટ દેવામા આવ્યું ગયું, ઉપરથી કહેવાયું કે, જીવતા હાથીદાંત લાવો તો ખરા ! તમને થોડું દુઃખ અપાય છે ! શીલરાજને દયા આવી, મારે મોટા દાંતને શુ કરવા છે, દેવદત્ત કરવતીનું સાધન લઈને આવેલો તે વડે અરધા દાંત કપાવ્યા વેદના ખમીને શીલરાજે અર્ધા દાંત કપાવ્યા ખીજીવાર આવ્યો મૂળમાથી સાણસાવતી ખેચી કાઢ્યા.

ભોળો ભદ્રિક શીલરાજ માનવીના કપટને સમજી શક્યો નહિ. પોતાની ભલમનસાઈથી મૂળમાથી દાંત કાઢી આપ્યા ધોરી નસો તૂટી જતા શીલરાજ ખેશુદ્ધ ખની ગયો, લોહીની નદીઓ વહેવા માડી, આખો ખહાર નીકળી ગઈ, તીવ્ર વેદનાથી શીલરાજનું પ્રાણુપજેરું ઊડી ગયું. દેવદત્ત રાજી થતો હાથીદાંત લઈ ઉપડ્યો.

કર્મ કોઈને મૂકતા નથી વટોળીયો આવતા વનમા વૃક્ષો ઘસાવા લાગ્યા, તેમાથી અગ્નિ પેદા થતા, દાવાનળ

લાગ્યો. દેવદત્ત તેમા બળીને લડયુ થઈ ગયો. કર્મના પરિણામે દુર્ગતિમા આશ્રયો ગયો.

બીજાને દુ ખ આપનાર અનેકવાર દુ ખી થાય છે બીજાને થપ્પડ મારનારને અનેકવાર થપ્પડ ખાવી પડ્યો, બીજાને લૂટવાનો ધંધો કર્યો. તો વારવાર તમારે લૂટાડું પડ્યો. ગુન્હો એક સેકરનો હોય તે કેટલા બુગનાબુગ સુધી અરે જ મટીપ સુધી આ ભવને પરભવમા પણ શિક્ષા લોમ વવી પડે છે.

ગાનીબો. કહે છે કે, બીજાને જૂસી પડાવી લઈ, મનભડાર તર કરવો, પણ પૈસો ત્રાણરૂપ નથી. પરભવનું ભાતું પૈસો નથી પણ ધમ છે. માનવી સૌથી મોટો અજ્ઞાન છે, કંઈક નાનાં મોટા પ્રાણીઓના રક્ષણની જવાબદારી તેના શિરે છે. ખરું આવડે. માનવી તું મોટો નહિ, પણ માનવી તું ખોટો. આ કહેવત સત્ય કરી બતાવે છે.

મૃગાપુત્ર માતાને કહે છે. સમય દૂર છે માટે ધર્મના ભાર્તા બાંધી દ્યો. સસાર અટવીમાં ભાતા વગર બાલ્યો નહિ આ તક અણમોલી મળી છે, તેમા આત્માનું હિંમ્વ કરણ થાય તેમ કરજો. આ સબંધમા વધુ અધિકાર અવસર કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૬૭ મું

સં. ૨૦૨૦ ના ભાદરવા વદિ ૮ ને સોમવાર તા. ૨૮-૯-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાલે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ. પ્રભુએ સિદ્ધાંત પ્રજ્ઞા ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯ માં અધ્યયનમાં મૃગાયુત્ર માતાને કહે છે

મહા ગેહે પલિત્તમિ, તસ્ત ગેહસ્ત જો પહુ ।

સારમખ્ઢાણિ નીગેઈ, અસાર અવડજ્ઞહુ ॥૨૨॥

પરમ તીર્થ કર ચોવીસમા જિનેશ્વરદેવ, સ પૂર્ણજ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર્યના ધરનારા, પરમકૃપાળુ પરમાત્મા, જગતના જીવોને તારવા અર્થે, ન્યાલ કરવા અર્થે, પોતાનો કંઈ સ્વાર્થ નથી, છતાં પોતે જે ભાવે છૂટયા તે ભાવની અનુભવ સહિતની વાત પ્રગટ કરી બતાવે છે આ સ સાર જન્મ, જરા, મરણથી બળી જળી રહ્યો છે આ સ સારમા કયાય શાંતિ નથી. ક્ષણે, ક્ષણે, આત્માના અનંત ગુણોનો હ્રાસ થઈ રહ્યો છે અનંત જન્મ મરણની ફાંસીમાંથી આત્માને ઉગારવો હોય તો ધર્મનું શરણ લેવું જોઈશે

લકતામરસ્તોત્રમાં માનતુંગ આચાર્ય પ્રભુની સ્તુતિ કરતા કહે છે જે “ ત્વામેવ સમ્યગુપલભ્ય જયન્તિ મૃત્યુ ” તમારું શરણ લે છે, આરાધે છે, તે મૃત્યુન્ય બને છે મૃત્યુને જીતવાનો રસ્તો હે મુનીન્દ્ર ! અન્ય કોઈ સ્થળે નથી ચોકખો શુદ્ધ કેવળી પ્રજ્ઞીત આ માર્ગ છે આ માર્ગે પ્રયાણ કરી અનંતા જીવો સિદ્ધ થયા છે શિતળીભૂત થયા છે. આ

માર્મનું આરાધન કરીશુ તો નક્કી આપણા કર્મ ખપી જશે અને પરમાત્મા પદે પહોંચી જશુ. દરેક આત્મા સ્વતંત્ર છે સ્વતંત્રપણે ભાવ કરી શકે છે, અને જેવા ભાવ તેવું પરિણામ જન્મના ભાવથી સંસાર વધે છે જે ભાવે જન્મ તે ભાવે મોક્ષ નહિ અને જે ભાવે મોક્ષ તે ભાવે જન્મ નહિ. આમ જન્મ અને મોક્ષના સ્ત્રોત જુદા જુદા છે વિષય, કામ, રાગદ્વેષ, માન, માયા, લોભના સેવનથી મોક્ષ છે. મોક્ષ જોઈતા હોય તેણે વિકારી ભાવોથી સંકલ્પકર્મોથી નિવૃત્ત થવું પડશે.

આત્મા પોતે નિસ્કલનયે મોક્ષ રૂપ છે, મુક્ત સ્વરૂપ છે મોક્ષ જીવનો યાવ છે, કાર્ષ્ણ્ય-દેહનો થતો નથી. મોક્ષ પામવાની લામકાત જીવ ધરાવી રહ્યો છે. પુરુષાર્થ કરે તો પરમ પદની પ્રાપ્તિ કરી શકે છે આ પદ પોતાના ધર્મ છે સિદ્ધ દશા જે અસહી ધર છે, ચાર અતિ તે તો જાદૂવી મર છે આ ધરમાં તો નોટિસ આવે કે જટ ખાલી કરે. તો છેલ્લી દેવું પડે છે ટાઈફાઈડ થયે, તેમાં માંક જમ્યા તો અકરમાત થયો, તેમાં કાંઈક જમ્યા તો ન્યુમોનિયા થઈ આવ્યો. જોમ દૂણુ દૂણુ થતો જમ્યો, પણ આવતી કાલે મરવાનો નથી જોમ ખડુ ? ના ; જોકે વખત તો જવાના.

અવસર ધીર ધીર નહિ આવે,

જુ બને તુ કરશે જલાર્ધ જનમ જનમ મુજ પાવે...અવસર

તત છૂટે ધન કોન કામકે, કામકુ દુષણ કલાવે

જ્ઞાન રૂપન પ્રભુ અલગ પામી

સમરી સમરી મુજ પાવે...અવસર

જ્ઞાની કહે છે ગજજ મનુષ્ય સંજ્ઞાતા છે જુઝલિયા વિરતિ પામી શકતા નથી. આવકપણું પણ અગીકાર કરી

શક્તિ નથી. જુગલિયા કાળ કરીને દેવલોકમાં જાય. સ મૂર્ચ્છિમ મનુષ્યો અપર્યાપ્તા જ મરી જાય છે, ફક્ત પંદર કર્મ ભૂમિના મનુષ્યોમાં જ મોક્ષની લાયકાત છે, તેમાં તમારો નખર લાગે તો કેવું સુંદર ? હવે ધર્મ કરવો છે, કે ધન પાછળ ભેરશોરથી પાપ કરવાં છે ? શું કરીએ, સ સારી છીએ, એવી દલીલ કરી પોતાની નખળાઈ (પાપ) છૂપાવે છે. પણ તમને કોણ સાધુ કહે છે ? તમે માર્ગાનુસારી પણ નથી એમ કહેવું ને ? સમકિત સંમુખ થનાર જીવ ન્યાયસપત્ર દ્રવ્ય મેળવે, એ પહેલો બોલ છે જ્યારે આજે કેટલા છળ-પ્રપચ કરી ઘોળે દહાડે ઘોળે કપડે ઘોળામાં ધૂળ નાખે છે ? કર્મ ઉદય-માન થશે, ત્યારે ત્રાહિ ત્રાહિ પોકરાવશે, પછી ત્યાં તમારું કંઈ પણ ચાલશે નહિ

કરી દયો હિસાબ, તમે પુણ્ય ને પાપનો,
જવું તો પડશે, છૂટકો નથી કોઈના બાપનો.
આજ નહિ તો કાલ છે, જીવન દહાડા ચાર છે,
જવાભાઈ જુઓને, જરા પાધું વાળીને.
જીવન એળે જાય છે, મૂરખ શું મલકાય છે,
જવાભાઈ જુઓને, જરા પાધું વાળીને

જવાભાઈને લલામણુ કરે છે. જિ દગીમા કેટલું સારું અને કેટલું ખરાબ કર્યું તેનો હિસાબ કર. કયું પદ્ધતિ નમે છે ? દરેક જીવને જવાભાઈ કહી સંબોધ્યો છે સિદ્ધા સિદ્ધિ મમ દિસતુ કાળા વક્રમ કરે અને પછી કહે, મારે સિદ્ધપદ જોઈએ છીએ. આ દગ છે માગવાના ! લાયકાત પ્રગટાવો તો જરૂર મળે આચારાગસૂત્રમા ભગવાને કહ્યું છે હે પુરુષ ! તું સત્યનું સેવન કર જિ દગી થોડી છે, માથે મોતના નગારાં વાગી રહ્યાં છે કાળરાજાનું સૈન્ય કૂચ કરતું આવી રહ્યું છે.

છતાં કેટલા કાવાદાવા, પ્રપંચો ? માટે કહે છે ડાહ્યો પુરુષ
સજ્જસ્ટાણાય સે સ્વદ્વિષ તીથ કર દેવની સત્ય આશ્ચર્યમાં
ઉપસ્થિત થાય છે

ભગવતી સૂત્ર - ‘નિર્ગમ ય પાવયજ્ઞ’ પુરસ્કોવાસ વિહાર’
જે ભગવાનની આજ્ઞા આગળ કરી ચાલે છે, આશ્ચર્યમાં
‘સે મેઘાશી માર તરતિ’ તે મરણને તરી બંધ છે ‘નમ્બિ
મગ્ગ નિરયસ્સ તિવેમિ’ તેને માટે રજળવાની ચાર ગતિ
નથી પાવ્યમી સિદ્ધગતિ તેને માટે શુદ્ધી બંધ છે તમને
બીક લાગે છે કે હાથ, હું મરી જઈશ, પણ તમે કેટલા માત
કરીને આવ્યા છો ? હિસાબ નીકળે તેવું છે ? ના અનાદિ
કાળથી રજળતો, કુટાતો, પીગતો, છેદાતો, લેદાતો, મુસાફર
અહીં સુધી તો પહોંચ્યો, મનુષ્યભવ પાત્ર ઇન્દ્રિય આયક્ષેત્ર,
ઉત્પન્નકુળ, સફળકુળો બેચ વીતરાગની વાણી સાંભળવા મળી.
મોક્ષમાત્ર મળ્યો. હવે જો રજળવાનું થાય તો આ બધું મરણ,
ન મર્યા બરાબર ગણામને ? હવે ભવિષ્યમાં ભવ નથી
જોતા તેમ આત્માથી નહીં કરે પરિમિત આબુધ્યમાં અપ
રિમિત સંસારને પરિમિત બનાવે.

જોકે સંભાળે જોકે માણસને ફૂલા ઉપરની સડેલી બાજી
ઉપર સડેલી ખુરશી ઉપર બેસાડ્યો નીચે જીડે ફૂલો પડે
ઉપર સૂતરના તાંતણે લટકતી ખારકાર વલવાર છે જોની પાસે
બત્રીસ પ્રકારના શાક અને તેત્રીસ પ્રકારના પકવાનની ઘાળી
પીરસી છે આમા તેને ખાવું શું ભાવે ? બત્રીશબે નાટકના
ધમકાર પડે છે પણ બિઆશને મૃત્યુના બચમાં ઇન્દ્રિયોના
જોકે વિષયસુખોમા રસ પડતો નથી. જોકે મરણની બચાર
આટલી બીક છે તો અનતા જ મ-મરણની બીક કેટલી

હોવી જોઈએ ? પણ તમે તો લડના દીકરા જરાને ! બીક જ
ક્યા છે ? અનતા જન્મ-મરણ થયા છે, ભવિષ્ય કાળ પણ
અનતો છે હવે જો છૂટણ હોય તો મોક્ષનો ધ્યેય પ્રગટાવો.
નારકી, તિર્યચ, મનુષ્ય, દેવ અને સિદ્ધ એ પાંચ ગતિમાથી
કઈ ગતિમા જવાનું છે ? તેને માટે તમારું જીવન તપાસો.
જગત તમને ચોચા આરાના નમૂના કહી દે, દ્રવધર્મી-ત્રિવધર્મી
કહી દે, તેથી શું વળ્યું ? મેટ્રિકના પેપર એકડાવાળો શું
જોઈ શકે ? એતો M. A. વાળો જ જોઈ શકે, તેમ આપણા
માકર્સ કેવળી ભગવાન જ આપી શકે. કા પોતે જીવે તો
ખખર પડે કે પોતે ક્યા બિલો છે ? પાપ બાધીને પોરસ
કરનારા, વિચારો ! કર્મ બાધતી વખતે મીઠા લાગે પણ
ભોગવતી વખતે કોઈ બચાવી શકશે નહિ. ત્યારે ધર્મ એક
જ આધારભૂત રહેશે આ સસાર મોહજાળ છે .

પાપ તણા પડછાયા પડે, ને પુણ્યની પાંખો તૂટે. પુણ્યની
જાણીને જકડાયો છું, તો બંધન ક્યાંથી છૂટે. બંધન..
સાજ બસૂરા વાગી રહ્યા છે, લાજ રહી હુંડાતી માયા..
સુખની છાયા ક્યાય નથી, પણ માયા નથી મૂકાતી (૨)
મૃગજાળ સરીખા સુખ છતાં યે, તૃષ્ણા નથી છીંચાતી.

શ્રીમતો જાણે એમ જ સમજે છે, કે આપણે શ્રીમતો
જ રહેવાના ગરીબી કદી આવવાની જ નથી સાન્ને જાણે કે હું
માદો થવાનો જ નથી. પરિચ્છવાળા એવું માને છે કે આ
બધું આમને આમ રહેશે, પણ જ્યારે પાપનો લડાકો
ખોલશે, ત્યારે હસી હસીને બાધેલા કર્મ, રોઈ રોઈને
ભોગવતા પણ છૂટકારો થવો મુશ્કેલ છે, ત્યારે પારાવાર
દુખ થશે એરોપ્લેનની પાખ તૂટે પછી કઈ દશા ? તેમ
જ્યારે પુણ્યની પાખ તૂટી જશે પછી જ્યાં ને ત્યાં હડસેલા

મળશે, અપમાન થશે, સહુ કોઈ તોછડાઈથી વતશે, શરીર
 પણ કષ્ટ નહિ કરે સતાનો, સ્વજનો પ્રાણપ્યારી પત્ની પણ
 ફરી બશે. હવે નવાં પાપ નથી કરવાં તે નક્કી કર. જે કર્મ
 કર્યાં, તે ઉદયમાન થાય તેને મોટા જૂપ પણ આઠો હાથ
 ઈશ શકે નહિ. જે વસ્તુ અનિત્ય-અશાશ્વત છે, જ્ઞાનીઓ
 જેને ઇશીને નીકળી ગયા છે, તે પુણ્યલના હોવાની તમને
 શી બળવશ છે ! જેનું અંદરથી છૂટકું તે મરવી વગતે
 પરમ શાંતિથી મરશે અને જેને અંદરથી છૂટકું નથી તે
 મરતાં સમયે રૂપાળી રબા જેવી પત્ની સામે, તિલ્લેરી સામે
 બેઈ રહેશે. વીણામા બસૂરા વાર હોય તેને ખેલવા પડે,
 નહિ તો બસૂરા સૂર નીકળે, તેમ તમારી જીવન વીણામા ઠેટલા
 બસૂરા વાર છે ! સંસાર અને પ્રાણ બન્ને બેઈએ છીએ, એમ
 બસૂરુ જીવન નહિ ચાલે. ધોરાસીના ચોટામા આત્માનું શિલામ
 થઈ રહ્યું છે, જ્યાં જીવને સંસારની માયા મુકાલી નથી. જ મ,
 જરા, મરણથી આ સંસાર બળીગળી-મળગળી રહ્યો છે આવા
 સંસારમાંથી જીવને મુખ શાંતિ બેઈએ છીએ, તે કદી નહિ મળે.
 હકમી-અલ્લેમ શોપડાપૂજન કરી શુ માર્ગે છે ? બધાંયે બેક
 જ શોપડિયે પૂજન કર્યું હોય-જ્યાં બેકને લાભ અને બીભને
 દુઃખસાન કેમ ? અશ્વની જીવ સમજતો નથી, કે પાપો ભર
 શોરથી કર્યાં છે, તેના ઉદયમાન કાળે દુકાનમાં ખોટ જ
 આવે, હવે જે દુકાનમાં લાગલગાટ ખોટ જ આવતી હોય
 તો બેકાદ બે વર્ષ શક જીવે, તથા તથા વધ ખોટ જ આવી
 પછી તે દુકાન કાઢી નાખેને ! તેમ આપણે જનતાકાળથી
 વીચના વેપાર-ધંધામા ખોટ જ ખાધી છે, અવશ્ય વીચ
 જેનું કે કામ, કાષ, માન, માયા લોભ, ઈર્ષ્યા આ બધાં

ખોટના ખાતા છે, તુકસાનીનો વેપાર છે. મધ દરિયે નાવ
ફૂંખાવે તેવા તેના ધ ધા છે.

નાવ તરે ભવસાગર તારી, ખાડો લાવી ખુંચાડીશમાં,
તારી શકે તો તારજે જીવડા, બીજાને છુડાડીશમાં.

સ સારસમુદ્રમા આ જીવન નાવ ચાલ્યું જાય છે
હવે આ નાવને તારવી છે કે ડુખાડવી છે ? આ સ સાર-
સમુદ્રમા વિષય-કષાયના આવર્ત પડે છે, જે નાવને અટવાવે છે.

રમા નામની એક બાઈ સદ્ગુણી, સહનશીલતા વાળી અને
ગુણીયલ છે, સસ્કારી છે પણ રૂપમા કદરૂપી છે. તમે સ સ્કાર
ભુવો છો, કે કરિયાવર ? આજે પતંગિયા જેવાઓ રૂપમા
મોહે છે, પણ ગુણને જોતા નથી શ્રીમત મુરતિયાતો કદરૂપતાને
હિસાબે મળી શકતા નથી. છેવટે કેઈ એક ગરીબ મુરતિયો
ગોતે છે. બાઈના લગ્ન કરી નાખ્યા, બાઈ સાસરે ગઈ, સાસુ
કુસ સ્કારી છે. આખો દિવસ વાગ્યાણુ છોડતી જ રહે છે, સાસુ
ઘેર જઈ પથરણુ મૂકે, કે ટક ટક શરૂ કરે

સજ્જન પુરુષ કરે ટકોર, બીજા કરે તે ટક ટક. ટકોર
ખનાવે ચકોર, તેજસ્વીને ટકોર ખસ છે ટકોર દૂકી હોય છે
અને તે પણ તક જોઈને કરાય છે કોક કોક વખત કરાય તે
ટકોર, રોજ રોજ કરાય તે ટક ટક જાણે પોતે જ ભાર ખેચતી
હોય ! જ્ઞાની કહે છે, સમતાના પાઠ શીખો માણસને પત્થર
વાગ્યો હોય, તો જરા વાર તમ્મર ચડી જાય છે તેની અસર રહે
છે તમે વ્યાખ્યાન સાલજો છો તો તેની અસર કેમ રહેતી નથી ?
કોલમા ચાળણી મૂકી હોય તે ભરી દેખાય, પણ બહાર કાઢો
ત્યા બાલીખમ, તેવા શ્રોતા ઉપાશ્રયમા વ્યાખ્યાન સાલજતા
હોય ત્યા સુધી વૈરાગ્ય રસમા તરજોળ દેખાય, જેવા બહાર

નીકળે, ધરે દુકાને બંધ ત્યાં જોવાને જોવા વૈરાગ્યના પૂર જોસરી
બંધ રમાના જીવનમાં સદનશીલતા છે, સામે કપરા નિમિત્ત
છે નણ્ણુ તો બણે રાંદલનો ઘોઠો ભેઈ જ્યો. રમા જોઈ
વખત પતિને કહે છે તમે જટ મુજર્થ ભેગા થઈ બાજો તો
સારું ! પતિ કહે છે હું જાહી જોઠો છું, છતાં તારા માથે
છાણા ઘપાય છે તો પછી હું બહાર જામ જઈશ તો વારી
શી દશા થશે ? રમા કહે છે તમે મારી ચિંતા કશી નહિ
હું બાબાને મોટો કરીશ, મૂંઝે મોઢે બધું સદન કરીશ, પણ
તમે મુજર્થ બાજો તો દેવામાંથી ઉમરી શકાય

બાઈએ પતિને પરાણે મોકલ્યો. પતિ પરદેશ કમાવા
ગયો. બાઈએ શિખામણ આપેલી કે જમા બંધ ત્યાં ધર્મને,
શેઠને અને નીતિને વફાદાર રહેજો સત્ય, નીતિ અને પ્રમા
વિકતા સાથવજો. જો શિખામણ રમણલાલે ઘટમાં ઉતારી
કોઈ શેઠને ત્યાં નોકરી મળી જઈ આલસલમત સારી ભેઈ
શેઠે ભાગીદાર બનાવી લીધા પરદેશમાં નવા બંધલા થઈ
જયા દેશમાંથી માતા, ભગિની પત્ની, પુત્રને તેઠાવી લીધા
છોકરાને સારી રીતે બણાવ્યો, સામુ અને નણ્ણુ ઘોઠા
ઉપાડયા. બાલ્યવયથી બાળકના માનસમાં જોમ હસાવ્યું કે
આ તારી મા નથી પણ કામવાળી છે

રમણલાલ મોઠો શેઠ થઈ ગયો. મધ હોય ત્યાં માજીઓ
આવેજ જોમ હાવા-મગવા અનેક મિત્રો આવે છે સૌને
આશ્રય ઘાય છે કે રમણલાલના ધીમતી આવા કદરૂપાં કાં ?
બીજી કસવાની સલાહ આપે છે પણ જ્યાં જોઈ જોઈ હોય
ત્યાં બીજી લાગવી કઈ રીતે ? જોકવાર રમા હાથ જોડીને તેના
પતિને પૂછે છે મારો શ્યાં વાક છે કે આપ સામુ જોતા નથી,

રમણ શુ કરુ, ત્યારે મારી ગરીબાઈ હતી, નહિ તો તારો હાથ પકડત નહિ મારી શ્રીમતાઈમા તુ લજમણી લાગે છે પતિના વેણે રમાને જાણે આલ તૂટયો, છતા પુત્ર આશાએ મનવાળી રહે છે, પરતુ છોકરા નવનીતમા પણ માતાની અવગણના કરવી એ સંસ્કાર રૂઢ થવા લાગ્યા છે. માતા તરફ નફરત છે, અનાદર છે જ્યારે નવનીત મોટો થાય છે ત્યારે તેના લગ્ન લેવાય છે, જાનુ રવાના થાય છે ત્યારે સૌ સખધી, સ્વજન સ્ત્રીઓ મીઠડા લેવા જાય છે રમા કામકાજના ઢસ-રડામાંથી પરવારી પોતે પુત્રને મીઠડા લેવા આશાલરી જાય છે, જ્યા લાખો હાથ કરી પુત્રના મીઠડા લેવા જાય છે, ત્યા નવનીતલાલ પુત્ર કહે છે “છટ, આધી રહેજે ! તુ મારા કપડા બગાડીશ, તારા હાથ ગદા છે, તુ કદરૂપી છું.” આ શબ્દો રમાને બાણ જેવા લાગ્યા.

માબાપનુ માને નહિ, એ પુત્રને ધિક્કાર છે.
 સેવા કરી જાણે નહિ, એ પુત્રને ધિક્કાર છે,
 નાના થકી મોટા કર્યા બીનાં થકી કોરા કર્યા,
 ઉપકાર બૂલે અભાગિઓ, એ પુત્રને ધિક્કાર છે માબાપ
 મોજે કરે મનકાવતી, હોટેલ, સિનેમાની મહી,
 માબાપ મરે દાણા વિના, એ પુત્રને ધિક્કાર છે માબાપ
 દેવું કરી પરણાવીયા, દાગીતા વેચી અંગના,
 દેવું ભરે નહિ બાપનુ, એ પુત્રને ધિક્કાર છે માબાપ .
 પરણ્યા પછી નોખા થયા, લઈને લાડી સાથમાં,
 માતા કરે જો વૈતરું એ પુત્રને ધિક્કાર છે માબાપ .

પુત્ર આશાના તાતણે રમતી રમાના, સે કડો માણસની વચ્ચે પુત્રનુ આવુ બેહૂંડ વર્તન જોઈ દિલના તાર તૂટી ગયા બધા દુઃખ કરતા આ દુઃખથી તેનુ હયુ કાળૂ ગુમાવી બેહુ. રમાને અતરમા બહુ દુઃખ લાગ્યુ બગલામા રાદલમા તેડયા

હતાં તેના અબ ઠ દીવાની વાટથી બગલામાં લાવ લાગી.
વીરસ્વરૂપી માતપિતાનાં હિલ દુભાવવા, ગરીબના નિસાસા
લેવા, તેના હયાની હાથે કદવાની લાઈ લાગી જતાં વાર
લાગતી નથી.

તુલસી ધાવ બરીબગી, ઠણુ ન ખાલી બચ
મૂના ઢોરકે ચામસે, લેવા બદમ લે બચ

બન તો ચાલી ગઈ રમા રહી રહીને યાકી મઈ
મીઠાઈના દગ પડયા છે પણ રમાએ ખાધુ કે નહિ તેની
બબર અવર પૂછનાર, છતાં માણસે. આજે તેનું કોઈ નહોતું
એનું અવર જ ગલ વેશન જેવું બન્યું હતું બાઈ જુઠા એક-
દાનિયામા સૂતેલી છે જગલો સળગ્યો ચેરીનાં માણસો લેખાં
મઈ ગમ્યાં રમા બેબાકગી બીડી. જલદી બગલામાં બચ છે
મારી સાસુને બચાવી લઉં બચાવવા દોડી સાસુ બેબાન
અવશ્યામા પડ્યાં છે તેને ઉપાડી પાછલે રસ્તેથી બહાર
નીકળી પછી નણુદને બચાવવા અદર દોડી, બચાં બહાર
આવે ત્યાં અમિની બળ કરી વળી રમા બોળખાવ નહિ
એવી મઈ ગઈ હોરિપનમાં લઈ ગયા રમણલાલને ફાન કચો.
અટપન લમ પતાવી સૌ પાછા આવ્યા બાપ દીકરા પૂછે છે,
બા કયા ગયા ? ફેબા કયા ગયા ? પણ રમાને કોઈએ વાક
પણ ન કરી પરંતુ અપકાર પર ઉપકાર કરનારી રમાના
વતનથી સાસુ—નણુદની આખ ઉપડી મઈ અને કહેવા લાગી
કે અમને જીવતદાન દેનાર, માતના મુખમાંથી ઉગારનાર રમા
છે ધર આમણુ દેવસ્વરૂપી દેવી જમદગ્જાને અમિ બોળખી
ચકયા નહિ. જપી પ્રતિહાસ સાબગતા રમણલાલ અને નવનીત,
બાપ-દીકરાની સાન કેકાણુ આવી માટરમા બન્ને હોરિપટલે

પહોંચી ગયા. પુત્ર કહે છે બા ! તને કેમ છે ? રડતા લોચને માતાના 'પગ પકડી લીધા રમા કહે છે, બેટા ! હવે હું તને બિલકુલ નહિ ગમુ, કદરૂપી હતી તેમા વિશેષ કદરૂપી થઈ ગઈ પુત્ર કહે, બા ! હવે તો તું મને બહુ જ ગમીશ, મને વિખૂટી પડેલી માતા આજે મળી ગઈ છે.

રમા કહે, બેટા ! જોવાયેલો પુત્ર આજે હું પ્રાપ્ત કરી શકી છું બસ એ સતોષ લઈને હું જઈ છું. રમણલાલ પણ પત્નીની માફી માગે છે પાપનો પસ્તાવો કરે છે, રમા ! મેં તને ઘણો અન્યાય કર્યો છે. કુલાર જેમ્સહીરાને ન પારખી શકે તેમ હું તને ઝોળખી શક્યો નથી આ બધો પ્રતાપ તારો છે કંઈકની ચઢામણીએ ચઢ્યો અને તારો તિરસ્કાર કર્યો. ખેર ! મારી બૂલને માફ કરજો. તારા ઉપકાર બૂલાય તેમ નથી.

અમે તને સમજી શક્યા નહિ મારી અજ્ઞાન ભરેલી બાલિશતાને બૂલી જજો રમા કહે મને તો શાંતિ છે સુખ-હૃદય એ તો ગાડાના ચક્ર માફક ચાલ્યા જ કરે છે. ધર્મ છોડશે નહિ, માનવતાને છોડશે નહિ. તમારા આશ્રિતોને તિરસ્કારશે નહિ, એટલું જ કહેવાનું છે નવકાર મંત્રનું સ્મરણ કરતા રમા બલાસ થઈ ગઈ મુદ્દો કહેવાનો એ છે, કે સસારમા આવ્યા છો, તો તમારા હાથે કેટલા સારા કામો કર્યા તેનો હિસાબ કરો દરેક સાથે મૈત્રીભાવ રાખો.

મૃગાપુત્ર માતાને કહે છે બળતા ઘરમાથી સાર વસ્તુ કાઢે અને અસાર વસ્તુને છોડે તેમ હું આ બળતા બળતા સસારમાથી સાર વસ્તુ કાઢવા તૈયાર થયો છું, માટે

મને રબ્બ આપે। વગી પશુ શું કહેશે તે અધિકાર
અવસરે કહેવાશે।

વ્યાખ્યાન ૬૮ સુ

સવત ૨૦૨૦ વાઙ્મય વર્ષ ૬ તા ૨૬-૬-૬૪ મંગળવાર

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ ઉત્તરા
ધ્યયન-સૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા મહાવીર પ્રભુ મુખાપુત્રની
વાત કરે છે મુખાપુત્રના હેયામા આત્મ તત્ત્વની અનેરી જ્યોત
જગદી બ્રહ્મા છે બહેનો ઘઉંમાં પડેલા કાકરાને જેમ જુદા
કરે છે તેમ મુખાપુત્ર હયોપશ્યમ ભાવથી અભિપ્રાયમાં જડ
અને ચૈતન્ય બન્નેને જુદા કરે છે અવગુણ રૂપી કાકરા ફેર
કરવા, અસયમ અને અવિરતિભાવ કાઢવા તે માતાની આસ
માગતા કહે છે

મહા ગદૈ પસિત્તમ્મિ, તસ્સ ગહસ્સ જો પહ્મ ।

હાર મળ્હાવિ નીનેહ અમાર અબઠ્ઠમ્મહ તરણ

હે માતા ! જે મહાનમા આજ લાગી હોય, ત્યારે
અગ્નિ-શિખાઓ બિંધે થડતી હોય ત્યારે મહાન-માલિક સારી
વસ્તુને, સાર વસ્તુને બહાર કાઢે છે વાસણ છાણાં, લાકડાં કે
મીઠાની કુડલીઓ એ લેવા બેસતો નથી તેની નજર તો
તિલ્લેરી ઉપર છે તિલ્લેરીમા જે માલ પડ્યો હશે તેને તે
લઈ લેશે. દુકાન હશે તો ઘોપજા લઈ લેશે, એ જ ન્યાયે
આ સસાર વિષય કબાળના ભડકે સજાની રહ્યો છે તેમા
સાર વસ્તુ કઈ છે ? દેહ મહાન પુત્ર-પરિવાર બી, કુટુંબ,
પણ સાર વસ્તુ નથી પણ

સારં દસણં નાણં, સારં તવનિયમ સંજમ ધરં ।

સાર જિણવરં ધમં, સારં સલેહણા પહિય મરણં ॥

જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, નિયમ, જિનેશ્વર કથિત ધર્મ, સલેખના-પડિત-મરણ આ બધા સાર-રત્નો છે

રત્નનુ નામ પડે ત્યા સ સારીજીવની દષ્ટિ પૃથ્વીકાયથી ઉત્પન્ન થયેલા રત્નો ઉપર પડે છે, પણ જ્ઞાનીઓ કહે છે કે, તે સાચા રત્નો નથી જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર એ જીવનના સાર રત્નો છે જેમ પુષ્પમાથી સાર વસ્તુરૂપે અત્તર છે, તેમ માનવ જીવના સારરૂપ આત્મિક ગુણો છે સંસારમા સવારથી સાજ સુધી મજૂરી કરો, માથાખૂડ પ્રવૃત્તિમય રહો, પણ તેમા કંઈ નિર્જરનો છાટો ખરો ? ના, બદકે પાપબધનો ભારો માથે ચઢાવવાનો. પાપના પોટલા બાધવા કેમ ગમે છે ! મહેનત કરવા છતાં પરિણામે શૂન્ય રહે તો કોણ ડાહ્યો પુરુષ એવી મહેનત પાછળ મડયો રહેશે ? સાર નીકળતો હોય તો કયું કામનુ સાર રત્નત્રયમાથી નીકળે છે એ પ્રાપ્ત કરવા ઇન્દ્રિય ઉપર વિન્ય પ્રાપ્ત કરવો પડશે.

આચારાગસૂત્રના પહેલા અધ્યયનમાં (શ્રુતસારમા) કહ્યું છે, કે કામગુણ છે ત્યા સ સાર ઊભો છે જ્યા સ સાર છે ત્યા કામગુણ છે સાડાત્રણ મણની કાયામા કમરનુ હાડકુ ભાગી જતા તે માણસ જેસી શકે નહિ કે હાલી ચાલી શકે નહિ, તેવી રીતે આ સ સારની કેડનો મ કેડો વિષય ભાવ છે જેમ કેડ ભાગેલો માણસ પોતાની જિ હગી સૂતા સૂતા કાઢે, તેમ દર્શનમોહ ચુકત વિષય ભાવ ટળતા ચારિત્રમોહી આત્મા સ સારમા જે ચાર ભવ કાઢે પણ તેનો સ સારીભાવ

નિર્મોહ્ય થઈ અયો સમજવો. દર્શનમોહજી જીવને વિષય-
ભાવમાં એકત્વ બુદ્ધિ મનાવે છે

વિષયને લઈ જીવ કષાય કરે છે વિષય માતા છે
અને કષાય તેનાં સતાનો છે મા મરે તો સતતિ યાચ નહિ
એમ સપરાય ક્રિયા નષ્ટ થઈ અયા પછી અહ્ય બંધ
પડે છે પણ વિષય-કષાય જેના તગતમતા છે તેને
કષાયની તીવ્રતા વડે બંધાતાં કર્મી ખરબચડી અને
શીબાયેલી દીવાલ ઉપર સીમેન્ટના પ્લાસ્ટરની માફક
આત્માની સાથે વધુ પ્રમાણમાં એકાકારપણે ઘાટી બાંધે છે.
અને કષાયની અતિ મદતા હશે તો આરસ પહાણની દીવાલ
ઉપર ઘણી રેતી અને ઘાટી સીમેન્ટ લઈ પ્લાસ્ટર કરવા
બાંધે તો તુરંત ખરી પડે છે તેમ કદાચ કર્મ થશે તો જડું
અહ્ય અને રૂઝ-બંધ હશે. આખ્યાનો સંભળી, શાસ્ત્રો
વાંચી એ જ કરવાનું છે, આત્માને રાગદ્વેષથી પાછો હાવવાનો
છે રાગ એ રાગ છે, ત્યાગ એ તપ છે જેને જીવન બાંધ
મધ્યમપામમાન બનાવવો હશે તેને રાગનો ત્યાગ કરવો પડ્યો
આજે મોટે આજે રાગના ત્યાગને બદલે રાગની તબગર
દશામાં રાગ-દ્વેષની આગ સમૂહવી રાખે છે

એક નદી-ફિનાશ નજીક શુરુ અને છેલ્લો કૃપડી
જાંધીને રક્ષા છે થોડે દૂર લાકડાંના બારાણાઓ
વિસામી આવા બેસે છે શિખ, ઝુરુને કહે છે : આ લોકો
કેટલા બધા મરીજ છે ! આપની પાસે લલિષ છે, તો તેને
તબગર બનાવો. શુરુ જવાબ આપે છે : તને લાગે છે કે આ
મરીજ છે પણ તેનો તબગર છે શિખ કહેવા લાગ્યો : તમારી

વાત માન્ય કેમ કરાય ? આ લોકો ગરીબ છે તેથી તો જંગલમાં લાકડા કાપવાનું કામ વહોરે છે. ગુરુ કહે છે એ બહારથી ગરીબ લાગતા છતાં સ્વભાવથી ગરીબ નથી તારે પરીક્ષા કરવી હોય તો ભારામાથી એક લાકડું ખેંચીને લઈ આવ. આજ્ઞા પ્રમાણે શિષ્ય જાય છે. જેવું લાકડું ખેંચ્યું તેવો ભારાવાળાનો મિલન જાયો. એવાને એક ખેંચીને અડખોથ લગાવી દીધી, કારણ કે જીવને જ્યારે પ્રતિકૂળતા આવે છે ત્યારે જીવ સહનશીલતા રાખી શકતો નથી. પ્રતિકૂળતા પચાવવા માટે વિરોધને ટાળવા જીવતું જીવતું જ્ઞાન જોઈએ. જે જ્ઞાન વિભાવમાં જતા જીવને ટકોર કરે, કે સાવધ થા, આ તારો સ્વભાવ નથી, તે જ જ્ઞાન સાચું છે.

સાધક પ્રાર્થના કરે છે, હે પ્રભુ !

પ્રાણુસખા ! તું બાળ ગણીને, નિશ દિન દેને સહારો, જે દિન ભાન બૂલાયે આતમનુ, તે દિન કરજે ટકારો રે, પ્રભુ મારા અંતરને અજવાળો.

સાધક પ્રાર્થના કરતાં કહે છે હે પ્રભુ ! હે પ્રાણુસખા ! હું જે ભાન બૂલું તો મને બાળક ગણીને ટકોર કરજે. માતા હમેશા પુત્રનું હિત જ ચાહતી હોય છે. માતાને મન તો બુદ્ધિશાળી પુત્ર કે બુદ્ધિહિન પુત્ર હોય છતાં, બન્ને ઉપર તેના વાત્સલ્ય ઝરણા વહેતા હોય છે. વાત્સલ્ય ઝરણાનો અભાવ અપર માતામા હોય છે, સગી જનેતામા નહિ તેમ વિશ્વ વાત્સલ્ય તારક દેવની કર્ણા અપાર છે. નિષ્કારણ કર્ણાના સાગર હે પ્રભુ ! મારા જીવનની બૂલો ગણી ગણાય તેમ નથી મને તું સત્ય પથે દોરજે હું બૂલથી ભરેલો છું. ભૂલ્યાને ટેકો આપવો, પ્રેમથી પાંખમા લઈ સત્ય પંથ

દશાવેા એ સંબંધનોનુ કલવ્ય છે દુઃખનો તો પાછળથી
 ટીકા જ કયો કરશે. “માણસ માત્ર જૂલને પાત્ર.” મહાશયક
 શાવક સંધારામાં બેઠા હતા તે સમયે વિષયાધ બની આવેલી
 રેવતીને કહ્યું કે, તું મને હેરાન કેમ કરી રહી છે ? મે
 અવધિશ્ચનથી નિહાળ્યું છે કે તું ૭ દિવસમા વિસુષ્ણિકાના
 રોગથી મરીને નરક ગતિમા પડવાની છે કોપમાં સત્ય વાત
 કહી છીધી રેવતી બધની મારી સાતમે દિવસે વિસુષ્ણિકાના
 રોગથી મરીને પહેલી નરકે યોરાસી હજાર વખની રિશ્તિએ
 નારકીપણે ઉત્પત્ત યર્ષ ગર્ષ દશવૈકાલિકસૂત્રમા સત્ય વાત
 પણ ને પરને પીઠાકારી-કઠોરકારી દુઃખને બેદનારી, મર્મને
 છેદનારી હોય તો તેને અસત્ય ભાષા છીધી છે જ્યારે વિહાર
 કરતાં ભગવાન મહાવીર સ્વામી રાજશુદ્ધીમાં પદાર્થો ત્યારે
 ગૌતમ સ્વામીને કહે છે મૌતમ ! જા, મહાશયકને કહે, કે
 સંધારામાં આવી ભાષા બોલવી કહ્યે નહિ માટે પ્રાયશ્ચિત લે

એક મત એવા છે કે ભાષા જે છૂટવાની હોય તે
 છૂટે ભાષા ઉપર ચૈતન્યનું આધિપત્યપણુ નથી-કારણ કે
 ભાષા જ છે અને આત્મા ચૈતન્ય છે તેની સામે સિદ્ધાંત
 કદં છે કે અપેક્ષાએ વાત સાચી છે બનવતીસૂત્રમાં
 બાવાને જ પુણ્યલો કહ્યા છે પણ ભાષા છૂટે છે તેનો પ્રેરક
 આત્મા છે ભાષા પાળના ભાવ આત્માનો છે આત્મા જે
 ભાવ કરે છે તેને બ્યક્ત કરનાર ભાષા છે, મારે જ ભાષા
 એભાવને પ્રાપ્ત કરનારી કહી છે તથા ભાષા કેળવીને બોલો
 યાદુ પણ મત્ય પ્રિય રીત બોલો એક ભાષાથી માત્ર આપ
 કમ બધાય છે અને એક ભાષાથી સાત આઠ કમ (કથચિત)
 છૂટે ૧૭

મહાશતકની ભાષા છૂટી ગઈ ત્યારે ગૌતમ સ્વામી પધાર્યા અને મિષ્ટ ભાષામાં જણાવ્યું કે હે દેવાનુપ્રિય શ્રાવક ! તમારે આ પ્રમાણે સંચારામા યોલવું કલ્પતું નથી. વાત સત્ય હોવા છતાં અપ્રિય કઠોર હતી માટે પ્રાયશ્ચિત લેા મહાશતક પ્રાયશ્ચિત લઈ કર્મબંધથી છૂટા થયા.

કહેવાનો મુદ્દો એ છે કે, જ્યારે ભૂલ થાય ત્યારે સાચી સમજણ હોય તો જ્ઞાન ટકોર કરે કે, તને આ વ્યાજખી નથી પોતે પોતાની ભૂલ પકડી શકતો ન હોય તો ગીતાર્થ ગુરુની નિશ્રામા રહી તેને વિનંતી કરે ‘ગુરુદેવ’ જ્યાં મારી ભૂલ થાય ત્યાં મને તમે ટકોર કરજો’

આ શિષ્ય ગુરુ પાસે આવી કહેવા લાગ્યો “સાહેબ ! મારો ગાલ સૂજી ઢીધો થોડીવાર પછી લાકડાના ભારાવાળા માથે ભારા ઊપાડી ચાલતા થયા ત્યાર પછી તે જ રસ્તેથી રાજની સવારી નીકળી ગુરુદેવ શિષ્યને કહે છે, હવે જા ! માર્ગમા હરફર કરી તેને હેરાન કર લોઈલોકો રાજની પાલખી ઊપાડી ચાલી રહ્યા છે ચેલો વચ્ચે હરફર કરે છે આથી માર્ગ રુધાય છે સવારી અટકી પડી રાજા પૂછે છે ‘કેમ લાઈ શું થયું ?

પાલખી વહન કરવાવાળાએ કહ્યું, કે કોઈ યોગી પધાર્યા છે તુરત જ રાજા નીચે આવ્યા અને પગમા પડ્યા અને પૂછ્યું ‘આપના ગુરુદેવ કયા ધિરાળે છે ? માફ કરજો, આપના ચાલવાના રસ્તામા મેં આડખીલ કરી તેની મારા માણસો વતી હું ક્ષમા માગુ છું મારા માણસોનો ગુન્હો, એ મારો જ ગુન્હો ગણાય રાજા તથા ચેલો ગુરુદેવ

પાસે આબ્યા. વહન કરી, તથાસ્થાને આનંદ મંદિર કરવા
ચાલતા ચમા ગુરુએ ઘેલાને કહ્યું, કે ગરીબ અને તવગર
કેણુ ? તેની સમજણ પડી ! રાજા દ્રવ્યથી તવગર પણ
સ્વભાવે ગરીબ છે અને કઠિયારા ગરીબ છતાં સ્વભાવમાં
તવગર છે આપણે કેવા બનવું છે ? જેના સ્વભાવમાં કૌમળતા
નથી, સરસતા-સદનરીસતા નથી તે કપાયથી તવગર છે
સમા વિદોષી જીવન વાંઘ છે

સમ્યક્ વિનાનો માનવ વધ્ય
સમા વિનાનું જીવન વધ્ય
સત્સંગ વિનાની કાયા વધ્ય
સેવા વિનાના પાપ વધ્ય
દયા વિનાની આત્મા વધ્ય
દાન વિનાનું દમ્ય વધ્ય

જીવન-સૌંદર્ય ભેળવું હશે, તો સમા લાભથી વધ્યો
કાયાની નિરોગીતા ભેળવી હશે તો સેવા-શુભ પ્રગટાવે
પડ્યો. સમ્યક્જ્ઞાન ભેળવું હશે તો સત્સંગ કરવો પડ્યો.
ધનતા-પિપાસુએ દાન ધમ ખીસવો પડ્યો. આંખનું તેજ
ભેળવું હશે, તો દયા પાળવી પડ્યો. જૂવના પુર્યોદયે હાલ,
જે ધન મળ્યું છે તે આવતા બવે મળ્યો, કે કંઈ અતિમાં
લઈ જાયે તેનું જ્ઞાન છે ? પૈસા જો સાર વસ્તુ નથી. આ
લોક બગીચા-સગી-મજાની રહ્યો છે તેમાં મૃતપુત્ર સાર
વસ્તુ કાઢવા તૈયાર થયા છે આ સંસાર, જન્મ, જરા,
મરણની ત્રિપુટીથી ઘેરાયેલો છે આધિ વ્યાધિ અને ઉપા
ધિના બ કા ગમન સુધી પહોંચ્યા છે

જીવે આધિ વ્યાધિ અને ઉપાધિ એટલી બધી

વધારી મેલી છે કે, આ સસારમા તે કયાય સુખ પામતો નથી

દૂડકપટની બાજુ જોલી, દેગોદેશમાં ચણી ઉવેલી,
અંત સમયે જાણું મેલી, એકલો આંચો, એકલો જાણું,
મતમૂખાતા ચણે મિતારા, મૃગજળ સરીખા લાગે પ્યારા,
ચાર દિવસના એ ચમકારા, એકલો આંચો, એકલો જાણું
જાગી જોને જીવલડા તું, એકલો આંચો, એકલો જાણું.

દગા રમી અન્યના મુખમાથી ઝટવીને પણ તિજોરી ભરવી છે, એવાઓને પણ અત સમયે સઘળું મેલી વિદાય લેવી પડશે. અજ્ઞાનીઓને અતૃપ્તિને કારણે, ધનવાનને જોઈને એમ થાય કે હું ક્યારે ધનવાન થાઉં ! તમને ધનની કિંમત કેટલી છે ? જીવ નીકળી જાય પછી જડ દેહનું શું થાય છે ? રાખ ધનથી આત્માની શી ગરજ સરે છે ? મારીમા શું મોહી રહ્યા છો ? મકાનનો પથરો એ પણ પૃથ્વીકાય છે અને હીરો એ ઊંચા નખરનો પથરો છે, પણ છે તો પૃથ્વીકાયને ? એકેન્દ્રિય પાછળ પચેન્દ્રિય પાગલ બને ? ચોરી કરે, ઇન્કમટેક્સથી બચવા નવા ચોપડા કરે, આ બધું શાને ? શું આપણું જીવન ખટપટ, દોષને કાવાદાવા આદિ અનેક કુકર્મો કરી અનીતિની કમાણી કરવા માટે છે ? ચોરીનો માલ તો ચડાળ ખાય બશેરના લોટામા પાચશેર ધી નાખશે તો ઢોળાઈ જશે જેટલું કિસ્મતમા મળવાનું હશે તેટલું મળશે તેમા ધમપછાડ શાને કરો છો ? સમયની ખરબાદી એટલે જીવનની ખરબાદી. માટે વિચારો હૃદયે ક્યા ઉપાય વડે જીવવું તેમ વિચાર્યું છે ! જડ અને ચેતન જુદા, એમ વાતો ક્યેં નહિ વળે ઉદ્યમ

કસ્વો પડશે નજર તેજ કરી, મન મક્કમ કરી ધ્યેયના રાહ
પર ડગલા માટે, તમે જરૂર મોક્ષ-મંજિલે પહોંચી જશો
અને આ જગત ભોતું જ રહી જશે.

उष्मेनहि सिध्यति कार्याणि न ममोदरम् ।

नहि सुप्तस्य सिद्धस्य प्रविशन्ति सुखं मृगाः॥

સિદ્ધને પણ શિકાર માટે છલ્લો માણવી પડે છે
સૂતેલા સિદ્ધના મોઢામા મુજલા આવીને પડતા નથી ત્યારે
તમારે મોક્ષ જેવી દુર્લભ વસ્તુ મક્કમમાં મેળવવી છે એ
નહિ બને.

કમ કાંઈ ઠોર નથી કે ઢોઢારા 'પડકારા' કર્યે આત્મા બચ
કમ કાંઈ કૂતરા નથી કે કમક હાથે આત્મા બચ
કમ કાંઈ માણસ નથી કે બાવડુ બાંધી બપોર કઢાય

કમ તે આત્મપ્રદેશે ખીર-નીરના ન્યાયે એક પ્રદેશને
અવગાહીને રહ્યાં છે બ્યારે આત્મા સ્વભાવમાં રમણતા કરશે,
ત્યારે કમો અપોઆપ વિદાય લેવા માંડશે.

ગાહીના મત્ર પ્રતાપે જેમ ઝેર બહાર નીકળવા માંડે
તેમ અનાદિના કમો ટળવા માટે

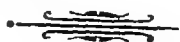
બહો વાણી તારી પ્રસન્ન રસ જાણે નીતરતી
મુમુક્ષુને પાતી અમૃતરસ અનહિ બરી બરી
અનાદિની મૂર્છા વિષ તણી ત્વરાથી ઉતરતી,
વિભાવેથી સ્વ થી સ્વરૂપ ભણી રોડે પરિણતી

ભગવાનની અકષાયી વાણી, મધુર ખીરા પ્રવાહ, જેમ હિમાલય
માંથી । આ નીકળે તેમ, કેવળજ્ઞાનીના મુખારવિદમાંથી નીકળતો
વાણીને ધોષ, ગૌતમમુખ રૂપ કુડમા આવી પડશે. જણાશે
એ તેને ઝીલ્યો. અને શ્રાદ્ધશાંતિની રચના કરી. તેમાં હાલ

દ્રષ્ટિવાદસૂત્રનો વિચ્છેદ છે, બાકી અગિયાર અંગ હાલ મોજૂદ છે આ વાણીપ્રવાહથી અનાદિ કાળની મિથ્યાત્વ મૂર્છાનું ઝેર ઉતરે છે, સમ્યગ્દર્શનના પ્રવેશ માત્રથી ઓગણોતેર કોડાન કોડી સાગરોપમ ઝાઝેરા કર્મ ખપી જાય છે જગતમા નવ-કાર મત્ર, એ મહાન મત્ર છે શ્રદ્ધારૂપી દીવડામા પરિશ્રમરૂપી તેલ અને મજ્જમતારૂપી વાટ હોય તો પછી વાધો આવતો નથી

નવકાર મત્ર જેવો દુનિયાભરમા કોઈ મત્ર નથી છે શ્રદ્ધા ? શ્રાવકને શ્રદ્ધા હોય તે દેવ દેવલા પૂજવા ન જાય ! સુર-ધનને પગે લાગે કે સુરધન તેને પગે લાગે ! ત્રણ પીપળાના પાન મૂકી દે એટલે પગે લાગે, ઉકરડી ઉઠાડી વહુને પગે લગાડે માથુ તો કિમતિ છે તેને મક્તિયુ કરી નાખ્યું છે જ્યાં હોય ત્યાં નમાવી નાખે મસ્તક ઉત્તમાંગ ગણાય છે અહર્નિશ જિનેશ્વર દેવના ઝરણુમા ઝુંકાવવાનું હોય, બીજે નહિ છે તૈયારી ! મિથ્યાત્વની મૂર્છા ઉતારનાર પ્રભુની વાણી છે માટે એ વાણીની આરાધના કરો

મૃગાપુત્રને સાહેબી મળી છે, છતાં તેમા રહેવા માગતા નથી પુણ્ય પ્રમાણે સુખ સગવડતા મળે છે, તેમા રસ લેવો કે ન લેવો એ આત્માના હાથની વાત છે મૃગાપુત્ર માતાને કહે છે, આ સળગતા સસારમા હું ક્ષણવાર પણ નહિ રોકાઉ તમને સસાર સળગતો લાગતો નથી મૃગાપુત્રને લાગ્યો છે માતા કને દીક્ષા લેવાની રજા માગે છે. વળી પણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૬૯ મુ

મ ૨૦૨૦ ના ભાદરવા વદિ ૧૦ ને શુક્રવાર તા ૩૦-૬-૪૬

સિદ્ધાંત એન્થે જો કાલે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ ઉત્તરા
ધ્યયનસુત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા, મૂળાકૃત્ર માતા પાસે
અજ્ઞા લેતા કહ્યું છે એકેદ્રિયથી માછી પચેન્નિવના
હવા મુખી જ મ પછા મૃત્યુ અવશ્યમેવ છે જ મનુ મૂળ
કારણ કોણે ઉભુ કયું ? હવે પોતે જ અજ્ઞાનતાથી ઉભુ
કયું છે કુખ કોઈ પણ પ્રાણીને મમતુ નથી હતા કેમ
આવે છે ? કુખ માટે કોઈ હવ પ્રયાસ કરતો નથી છતા
કુખ કેમ આવે છે ? આવા સસારમા ક્ષણમાત્રનું
પણ મુખ નથી. અજ્ઞાની પોતાની અજ્ઞાન દશામાં મુખ નથી
છતા મુખ જુદિ કરે છે તે જમ છે હવને મુખ મમે છે
અને જમા મુખ પ્રાપ્ત થાય તેમ છે તેની ઉપેક્ષા કરે છે
મુખ મમે છે છતા હવ મુખના કારણે આપ્નો નથી. કુખ
મમતુ નથી છતા હવ કુખના કારણે યોગ્ય પદિમા ક્યે
જવ છે આખાત ૧૬ સૌને મુખ મમે છે એ મુખ પ્રવાયો
મા ? મુખ કોણ આપ ? પેસા ક્રિયોના વિષયો નારી
જમલા વારી-રાધીથી મુખ મમે ? ના.

ધરાવનારા—અકપાયી, અમોહી—અવેદીના કથેલા કથનમા ફેરફાર
હોય જ નહિ. બાલજીવો તીર્થ કરના વાક્યની અવગણના
કરી, જેમા સુખ નથી, તેમા નિર્થક પ્રયાસ કરી રહ્યા છે.
સુખ અને દુઃખનો વેદક, આત્મા—ચેતન્ય દેવ—એક જ છે,
માટે જીવનાં લક્ષણને સમજી ચેતનાલક્ષણ જીવનુ છે આત્મા
જ્ઞાનમય છે સાકરને ગમે તે ખુણેથી આખવામા આવે તો
તેમાં મીઠાશ જ લાગશે. તેમ આત્મા જ્ઞાનમય છે અને
જ્ઞાન તે જ આત્મા છે. બન્ને એક બીજાથી જુદા નથી. જીવે
અનાદિના અધ્યાસે વિકૃત લાવ સેવી, આત્માનુ કચ્ચરધાણ
કાઢી નાખ્યું છે સમયે સમયે લાવમરણે મરી રહ્યો છે
બહારના કોઈ દુશ્મન નથી આત્મા જ પોતાનો દુશ્મન બની
રહ્યો છે

નથી કોઈ શત્રુ મારે આ દુનિયામાં,
ખરા દુશ્મનો મારા દિલમાં છુપાયા,
હડતો રહ્યો હું નિરંતર ઝૂંઝૂમી,
છતાં દુશ્મનો તો જરી ના જતાયા.
કલેજે પડ્યાં છે એવાં કંઈક કાણાં,
કેમ કરી ગાઉં હું તો પ્રભુ તારાં ગાણાં.
જીવનમાં મર્યાં છે, એવા રે ધી ગાણાં,
કેમ કરી ગાઉં હું તો પ્રભુ તારાં ગાણાં.

સાધક કહે છે ‘આ દુનિયામા કોઈ મારા શત્રુ નથી,
તો પછી વેરઝેર કોની સાથે બાધો છો?’ આણે મારુ બગાડ્યું,
આ મારૂ અહિત કરનાર છે, એમ લાગે ત્યારે જીવ દુશ્મના-
વટ બાધે છે, પછી એની સાથે વહેવાર ન રાખવો. ગમે,
મરતાં સમયે પણ દીકરાને લલામણુ કરતો બાપ, જોજો! ફલાણો
મારો દુશ્મન છે, તેને મારજે, તો જ મારી સદગતિ થશે

આવા વેરઝેર કેટલા ઊભા છે ? જે દુરમન અંદર પેઠા છે, જેણે આત્માનું અહિત કરી નાખ્યું છે, તેના તરફ તો જીવ દષ્ટિ સુદ્ધા પણ કરતો નથી.

શાનીઓ કહે છે, કે દુનિયાભરમા કોઈપણ આપણું અહિત કરવા સમર્થ નથી. પોતાનો જ આત્મા પોતાનું અહિત કરી રહ્યો છે મોક્ષમા પણ સર્વ જનાર પોતાનો જ આત્મા છે અને દુઃગતિમાં દસરી જનાર પણ પોતાનો જ આત્મા છે ત્યારે કોણ દુરમન ને કોણ મિત્ર ? દીલમાં છૂપા દુરમનો છે કોષ માન, માયા લોભ વેરઝેર તે દુરમનો છે તે નિરંતર આત્માનું અહિત કરી રહ્યા છે બહારના દુરમનોને દુરમન માની રહ્યો છે પણ તે તો નિમિત્ત છે, ઉપાદાન તારું પોતાનું છે તમારી નબળાઈઓ અને ભૂલોનો સ્વીકાર કરો, તો જ તમે વિકાસ સાધી શકશો. અશુભ ઉદય વખતે નિમિત્તના વડબટા કા બરે છે ? આણે મારી આબરુ ઉપર ધડો લગાડ્યો. આણે મારું ખરાબ કરી નાખ્યું દષ્ટિમાંથી વિપરીતપણુ નીકળી જશે, તો કોઈ તારા વેરી નથી, કોઈ અહિત કરનાર નથી. જીવ પોતે જ ઊંઘાં પરિણામ સેવી પોતાનું અહિત કરે છે એમ દરેક જીવની સ્વતંત્રતા બમવાને બતાવી છે

દરેક જીવ કર્મ તોડવા કે બાધવામાં તે સ્વતંત્ર છે મજસુકમારને સોમીલ પ્રાણણનું નિમિત્ત કેવું મળ્યું હતું ? છતાં કોષ કયો નહિ જેની દષ્ટિ ઉપાદાન સામે હોય, તે નિમિત્તોના વાક કાઢવા નથી. એ તો એમ જ સમજે કે કર્મનો ઉદયમાન મારા જ્ઞાનનો ઉદય કરાવવા આવ્યો છે જ્ઞાન સીધે રસ્તે સર્વ બાધ છ મશાનીઓ એમ કહેશે, કે આવા માણસ

ક્યાંથી મળ્યા ? તે નિમિત્તથી છૂટવા માગે છે, પણ જે કર્મ ઉપાદાનમા પડ્યું છે તે લલે ક્ષેત્ર બદલે પણ કોઈને કોઈ એવાજ નિમિત્તો સામા હાજર થશે ઉપાદાન છે, તો નિમિત્ત આવ્યું, એવી કલ્પના કરો છો ખરા ! જે સમજણમાં ન આવતું હોય તો, કયે ઠેકાણે સમજણમા ફેર પડે છે, તે જોતા જવ. નિમિત્તોની અસર લઈ ક્ષણે ક્ષણે રાગદ્વેષ, છણ-છણાટ, તણતણાટ, કોધ કર્યા કરો છો પણ નિમિત્ત કારણ આપી છૂટી જવાનું છે

ઉપાદાન કાર્ય કરાવશે મોટાઈનું માપ ગુણોથી મપાય છે, વૈભવ કે વયથી નહિ તમારો અવતાર જૈન કુટુંબમા ઉચ્ચ કુળમા થયો ગર્ભમા હતા ત્યાં જલલા, ગાદલી-ગોદડી તૈયાર થઈ ગઈ અને કોઈને જન્મ પછી ગળથૂથીના પણ તાકડા હોય છે એકને રહેવા ઓટલો નથી અને એકને મકાનના પાર નથી આમ કેમ થયું ? કોણ સગવડ-અગવડ આપે છે ? પુણ્ય અને પાપ સગવડતા અને અગવડતા આપે છે, એવું તો માનો છો ને ? તો પછી એ પુણ્ય અને પાપનો કર્તા કોણ થયો ? પોતેજ જેવા કર્મ કર્યા હોય, તેવા ફળ મળે જ જેવા પરિણામ થાય તે પ્રમાણે શુભાશુભ બધું પડતો જાય

‘મારી વહુનું મારે સહન કરવું ? વહુ આપા-કૂતરી છે આવી વહુથી હાથ-જીભ કાઢી ગઈ’ પણ નિમિત્ત કા આવ્યું ! એ નિમિત્ત આવ્યું છે તે તારા કરેલા કર્મનું ફળ છે એકને એક માણસ એકને સુખરૂપ અને બીજાને દુઃખરૂપ લાગે છે કઈ રીતે, કયા કારણે, કેવા સંયોગોમા નિમિત્ત મળે છે, તેની જીવને બબર નથી જેને મોક્ષની આરાધના કરવી છે, તે

નિમિત્ત સામે નજર કરતો નથી. જગત નહિ દેરે, તું ફરી
જા જગત તેમનું તેમ છે, સયોગો પણ તેમના તેમ છે
વારી ધૃષ્ટિ જે નિમિત્ત ઉપર છે તે બહલી નાખ, તો વસ્તુ
સ્થિતિ સમજાઈ જશે. આજ દિવસ સુધી ન સમજ્યો તે
મારા જ્ઞાનનું ફળ હવે તમ વિચાર કરવો જોઈએ

સત્યવાન મહાવીર સ્વામી કમ ખપાવવા આયંભૂમિ
છોડી અનાયંભૂમિમાં વિચર્યા જ્યાં આ 'પ્રભુ' છે તેવી પિઠપુ
પણ કોઈને નથી જોવા અનાય ડેશના હોઠો પ્રભુને લાડી વડે
મારતા અને ત્રાસ આપતા હતા.

સામે જાડીન જોણે દુઃખકાને નોતર્યા
હેરી જ તુજો જોતા જ ને જાન કોતર્યા
રેહને દુખાવનાર મત્થેક લવને, લીધા
અભયનાં હાન, આઠવા રે જાય વજ માત
જાંબહની કેડીએ જોગી બનીને જાય પેલા
આઠવા રે જાય વજ માત

આઆરાગસૂત્રના હમા અધ્યયનનાં શોભા ઉપેશમાં
મહાવીર પ્રભુનાં આશિરનું વર્ણન છે પ્રભુએ તેમના જીવનમાં
કેટલા પરિસર સંહન કર્યા તેનું વર્ણન છે 'મહાવીર પ્રભુ
ચરમ શરીરી હતા તજુ જ્ઞાન તો સાથે લઈને અવતર્યા હતા
લીલા લીધા પછી જોયું જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત
કરવા સાડા બાર વય અને એક પાપવાળિયા સુધી પછી
મહેનત લીધો આપણને જ્યાં કડી લાગે તો જોઈને
જેથી જીજ્ઞે સત્યવાન તો જે સ્થળે કંઠો પવન સુસવાટા
કરતા હોય તેની સામે જિજ્ઞા રહેતા હતા. બે હાથ પણ ખજા
ઉપર મૂકે નહિ. કમ ખપાવવા કબ્દ સંહન કરવાની કેટલી
તેયારી ? રેહને દુઃખ પડે તેમાંથી મહાફળ કાઢવું છે રેહાધ્યાસ

કટલા છૂટયા એની આ પારાશીશી છે. ભગવાન કર્મનું દેણું પતાવવા તૈયાર થયા હતા. ઝેરી જ તુ દેહ ઉપર આરૂઢ થાય, સર્પો શરીર ઉપર ચઢી વી ટળાઈ જાય, છતા ચલાયમાન ન થાય. સિંહ શું સસલાંથી ખીએ ?

હુ કોણ ? સિંહ સમાન, મારો આત્મા ખળવાન છે જેનામા ભય જેવું નામ નથી. આ તો યોછાયો ભાળે ત્યા હાયરે ભૂત આવ્યું કોઈ ભૂત નથી પણ તારા મનમા ભૂત ભરાણું છે, તે કાઢ ભય મોહનીય પ્રકૃતિના ઉદયથી વર્તમાન ખીકણુ સ્વભાવને લઈને (હિ મતના અભાવે) કરે છે આપણા ભગવાન તો ગાઢ જ ગદામા રાતના કાઉસસગ્ગ કરે, પરખોમા, ધાસની ગળ હોય ત્યા ઊભારહે. અનેક ઝેરી જ તુઓ ડખ દે, ભમરા શરીરમા પેસી કાણુ કરે છતા અશમાત્ર પણ હખ દેનાર પ્રત્યે દ્વેષ નહિ કોઈ લાઠીથી તાડન કરે છતા તેની ઉપર રોષ ન કરે સત્તામા પડેલા કર્મને ખેચી ઉઠીરણુ કરી નાખે છે તપસ્યા એ કર્મ ખપાવવાનો અમોઘ ઉપાય છે, કર્મ ખપાવવા જરૂર છે કે નહિ ? હા, તો આવી સમજણ મળ્યા પછી પ્રતિકૂળ નિમિત્તો ગમે તેટલા ખડા થાય, પણ નિમિત્તનો વાક કાઢશો નહિ માટે જ્ઞાની કહે છે, કે સમજીને તમે સુધરી જાઓ જગત નહિ સુધરે. આપત્તિ આવે ત્યારે આટલું ન ભૂલતા, કે કસોટી કનકની થાય છે, પથ્થરની નહિ.

ચાર ગતિ, ચોવીસ દડક અને ચોરાસી લાખ જીવા-યોનિમા ભટકતા, કોઈ વાર, કોઈ જીવની સાથે, મા પણે, ભાઈપણે, સ્ત્રીપણે, પુત્ર-પુત્રીપણે, વેવાઈ-વેલાપણે, એમ અનેક

સળધે ભેજાઈ ગયા પાછા છૂટા પડી જવાના છે, એવો જા
સ સાર છે, તેમાં સુખ કયા ઠેકાણે બાળી રહ્યા છે ! કુળદીપ-
કોને વાતના વિસામાં માનો છે, આંધળાની લાકડી માનો
છે, તે પુર્યાઈ હશે તો તેનાથી ચાકરી પામશે. ઈંક માવતરો
આજે પોતાના જ સવાનોથી ફુગી ફુગી થઈ રહ્યાં છે
રોઈ, રોઈ, હેરાન-પરેશાન થઈ રહ્યાં છે. દીકરો જન્મ્યો તે
કરતા પાણી થયો હોત તો સાર હતું. આવે વેણ મારે
બાલતા હશે ! તો પરથી હું સુખી થાઉં જ નહિ તે જુદા
આટલા અનુભવ પરથી તો કરો ?

તમને કેટલા અનુભવ થયા ! પરથી સુખ મળે તે
જીંધી માન્યતા થાવે જ છૂટકો છે. સમજવું આવ્યા પછી
સત્યમાં જેટલાં કમ હોય તટલા બહાર નીકળો, એમ જામ
વણ આવે. કે I am ready હું તૈયારી કરીને બેસો છું.

આજ દિવસ સુખી હાર ખાધી તેનું કારણ તપાસો.
હાયાં પછી હતાશ ન થયો. મારાથી અશ માત્ર પણ કોઈ
થાય જ નહિ છે તૈયારી ! હમલે ને પમલે નિમિત્તોની
અસર તળે કેટલા છે ? “આ સસારમાં માનીયે તો ઠીક
બાકી વાતમાં કાંઈ સાર નથી.” એમ કહેનારા સમજે છે, કે
સસારમાં અશાંતિ છે હવે શાંતિ કયાથી મળશે ! સ્વ ધર-
માંથી તેના માટે થોડો પ્રયત્ન કરે તો છેલ્લી જિંદગી
સુખરી જશે. નહિતર કર્મના પોટલા બાંધી નરકે જવું પડશે.
ગજસુક્રમારે સમતા રાખી તો સિદ્ધગતિ પ્રાપ્ત કરી લીધી,
બ્યારે સોમીલ નરકે ગયો. થોડું સહન કર્યું તો પણ
ફળ મળ્યું. સસારમાં કયાય સુખ કે બાબાદી છે નહિ.

કોઈ કોઈ વેળા ઉર ઉછાળે, આનંદ કેરાં પૂર,
કોઈ કોઈ વેળા આંખડી તારી, આંસુ થકી ભગ્નપૂર.

સુસાદિર, ભવું છે તારે દૂર,
કાળ કરે મળપૂર સુસાદિર, ભવું છે તારે દૂર.

દીકરાનો જન્મ થાય, કે આનંદમાં આવી જાય મોટો
થાય, પરણાવે ઘેર વહુ આવી પોખતા અનેરા આનંદમાં આવી
જાય પૈસાનો લાલ થાય, એટલે ઉર ઉછળે આવા ઉત્સાહના
ઉછાળામાં એ જ સ યોગે કપરા ખની જાય છોકરો તોછડાઈ
કરી નાખે વહુ જેમ તેમ બોલવા લાગે, કે આ ટકટક કરતી
કોશીનો ટાટિયો મારા ઘરમાં ન જોઈએ, ત્યારે પોખતી
વખતનો જે આનંદ હોય તે આસુમાં પલટાઈ જાય છે એક
એક વચન વજ્રપાત જેવા લાગે, ધુસકે ધુસકે રોવા માટે
નિમિત્તમાં સુખ માન્યું ત્યારે આવી ભૂલો થાય યુવાનવયે
સયમમાં વીર્ય ન વાપર્યું અને આમ જ વેડફી નાખ્યું,
તેથી જ સ સારી જીવને પરતાવે થાય છે તારા કર્યો તારે જ
ભોગવવા પડશે હવે શાંતિ રાખીશ તો નવા કર્મ ઉપાજન
થશે નહિ અને ભાવિમાં ભોગવવા પડશે નહિ

ધીમે ધીમે પંથ કપારો, આવશે કોઈ દિન આરો,
તે દિન મળશે સાચો કિનારો, ત્યાં લગી ભવું દૂર,
સુસાદિર ભવું છે તારે દૂર,

કાર્ય સિદ્ધિમાં સાધનો તો ફક્ત ગૌણ છે, પરંતુ
વ્યક્તિનો દ્રઢ સ કલ્પ અને કોઈ પણ ભોગે કામ પાર ઉતા-
રવાનું મનોબળ જ પ્રધાન વસ્તુ બને છે કષાય પરિણામ
કરવાનો જીવને ઘણા સમયનો અધ્યાસ છે તે એકદમ
પલટો ખાઈ જાય તેવું તો ક્યારેક, કોઈકને જ બને છે ખાકી
તો નિમિત્ત ખડા થતા રાગદ્વેષ કરવા મંડી જાય છે શાંતી

કહે છે કે સમાધિ રાખ એક-એ દિવસમા આ કાલ સિદ્ધ થાય તેમ નથી જાની પાછળ બધા સમયનો અભ્યાસ જોઈશે.

જાળકને બ્યારે પ્રથમ માતા ચાલતાં ચીખડાવે છે, ત્યારે પગલી પાડવા માટે ચાલણ ગાડી પકડાવે છે પગમા જોર આવ્યું પછી ચાલણ ગાડી છૂટી જાય છે કારણ કે હવે સ્વયંજન મેળવી લીધું છે તેમ પુસ્તકો, વીતરાજની વાળી, સફળુનો સમાગમ એ બધાં ચાલણ ગાડી છે એ ચાલણ ગાડી વડે ધીમે ધીમે આત્મશુદ્ધિમાં આગળ વધાય છે કઈ રીતે જીવન જીવવું જોઈએ, તે રીત જતાવનાર શુર છે, પછી જાલે મહાવિદેહ ક્ષેત્ર હોય કે ભરત-ધર્મવત હોય પણ સિદ્ધિ તો પુરુષાર્થે જ છે કોઈ ક્ષેત્ર ખર્ચ આરાધન કરાવી કેવું મળી આ અવસર સુધર છે, માટે પાપ કરતા અટકે. જેના અભિ પ્રાયમાં એવું બહુ છે કે કોષ કરવા જેવો નથી, જતાં ક્યારેક થઈ જાય છે નિમિત્તના કારણે સમવા રહેવી નથી. કોષ થઈ જાય છે એમ કહેનારો હજી પણ સુધરશે, પણ જે એમજ કહે છે, કે કોષ તો કરવો જ જોઈએ. એમ અભિ પ્રાયમાં ઓછું બહુ છે તે જીવો કદી સુધરી શકશે નહિ. નિમિત્ત તો ખડા છે જ તું ખસી જા. બીજો કોઈ કૂવામા પડે તો શું તારે પણ કૂવામાં પડતું મૂકવું, તે ચોખ્ખું છે ? જાની અને અજાનીમાં કઈક પટાંતર પડે કે નહિ ? જૈન દશનનો જાણનાર કોષને દુરમન માને,

કોષ પ્રત્યે તો વતિ કોષ સ્વભાવતા "

કોષ ઉપર કોષ કરે, વ્યક્તિ ઉપર નહિ કોષ તને અનવકાળથી ફલાવ્યો છે હવે તું તેની સંગતિ કરીશ

મહિ, એને છેલ્લા રામ રામ કરી લે. કોઈ જશે તો ક્ષમા આવશે અવગુણ ટળશે, તો સદ્ગુણ આવશે. કષાય ચારિત્રાવરણીયની પ્રકૃતિ છે, તે ટળશે ત્યારે ચારિત્રના પર્યાય વિશુદ્ધ થશે અને ત્યારે ગુણસ્થાનની શ્રેણીએ આગળ વધાશે. ધીમે ધીમે પણ જો પ્રગતિ કરશે, તો કોઈક વખતે સિદ્ધિ મળશે

મૃગાયુત્ર માતાની રજા લઈ રહ્યા છે સયમ લેવાની હૈયામાં ધૂન લાગી છે. સળગતા સસારમા હવે ક્ષણ વાર પણ જિભા રહેવા માગતા નથી વળી પણ શું કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૭૦ મું

સંવત ૨૦૨૦ ભાદરવા વદિ ૧૧ ગુરુવાર તા ૧-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ. ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રનાં ૧૬મા અધ્યયનમા મૃગાયુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે.

મૃગાયુત્રના અંતરમાં વૈરાગ્ય સ્ફૂર્યો છે. એમને 'પૂર્વ' ભવોનું જ્ઞાન થયું છે. સ્વપરની વહેચણી, જડ-ચૈતન્યનો વિવેક હૈયામા વર્તે છે આથી હવે આ સસારમા સુખ લાગતું નથી ખત્રીસ રમણીઓનો સ્વામી, યુવરાજપદનો ધણી, ભૌતિક સમૃદ્ધિનો કોઈ પાર નથી, તેને સયમ લેવાની ઈચ્છા થઈ ગામ-દેશનો ધણી જગતનો પતિ બનવા ઇચ્છે છે. આચારાગ સિદ્ધાંત કહે છે કે જે એકને નમાડે તે

જહુને નમાડે છે મોહનીય કર્મને નમાવી દેયે તે આખા જગતને નમાવી દે છે જ્ઞાની કહે છે કે બહાર દ્રષ્ટિ કરવાની જરૂર નથી. જે છે તે તારા આત્મામાં છે

હે ડાહ્યરકો દૂર જતાએ દૂરથી જ્ઞાસ નિરાસી
કહત કબીરા સૂત મેરે સાધુ મદમે તિ મિલે અવિનાસી,
મોહે સૂત સૂત જ્ઞાનત પાંસી પાનીમે ખીનપીમાસી (૧)

જે આત્મા હાજર છે, પોતાનો સાક્ષાત્કાર પોતાને જ કરવાનો છે, તેને દૂર જોતવા ક્યાં નીકળે છે? દૂર જોતવા જાઓ પણ ત્યાં છે જ નહિ તો જઈએ ક્યાંથી? આશા નિરાશામાં પલટી છે, દારકા, કારી, આબુ, સમેતશિખર અરિય ફરી આબા અબુ મ કયુ પણ કાંઈ ન વળ્યુ તો હવે તો દિશા ફેરવ અદર નિહાળ અવિનાશી અદર જ બેઠો છે આરાધ્ય દેવ તે જ છે સોઝ સોઝ તે 'હુ' તે 'હુ' જેવો સિદ્ધનો આત્મા તેવો જ આપણો આત્મા છે અસ જ્ઞાતા પ્રદેશ તેના બેટલા જ છે તેઓએ જનતાગુણો બ્યકત કયો છે, જ્યાર આપણા આત્માના ગુણો આવરણથી ઢકાયેલા પડ્યા છે જેમ કાનસ ફરતુ બહુ કપડુ વીટવામાં આવે તો પ્રકાશ મદ દેખાય એથી આંધેર કપડુ વીટવામાં આવે તો વધારે પ્રકાશ દેખાય અને કપડુ સાવ સ્વર્ધ હેવામાં આવે, તો ચોક્કસ પ્રકાશ દેખાય છે, જેમ આત્માએ પ્રકાશનો પુજ છે અંતુ અવિચ્છે કહે છે કે આત્માના તેજ પાસે રત્નોનાં અને સૂર્યનાં તેજ આખા પડી જાય છે

તમારે પ્રકાશ બેઠ્યોને? જહારનો પ્રકાશ તો સ્વષિક છે અદરના આત્માનો પ્રકાશ-જે અપ્રતિહત જ્ઞાન-એ-દે જે આબુ પાહુ જાય નહિ જે આદિ અનતકાળ સુખી ટી

રહે તેવું જ્ઞાન આત્મામા છે. બહાર શોધવા ક્યા જાય ?
હીરા-માણેકના ઠઠારામા બહારના તેજમા સાચું તેજ
નહિ. પચાસ રૂપિયાના વારનું કપડું પહેલું હોય, લ
કરોડ રૂપિયાની મૂડી હોય, માલમલિદા ઉડાવતા હોય, તેન
શુ વધારે સદગુણ જાગી ગયા માને છે ? વેશભૂષા કર
વધારે કિંમતી ગણાય ? કિંમત સદગુણોમા છે જે બહા
ઠઠારામા કિંમત આકે છે, તે મૂર્ખાઓ છે શુ તમારી શો
હીરાની વીંટી કે દાગીનાથી હોઈ શકે ? મુનિને કોઈ દાગ
નથી એકે ઝરીની કિનારવાળું કપડું નથી, છતાં તે વિ
વિભૂતિને તમે નમસ્કાર કરો છોને ? ખાઈપીને નિરાતે બેઠો
તેને શાતા પૂછવાની હોય, કે ઉપવાસીને ? માટે સમ
ગુણને નમસ્કાર છે, ત્યાગને ધન્યવાદ છે, લોગને નહિ

પ્રથમ ગુણ સ્તવન હોય, પછી નમસ્કાર હોય
માટે ગુણને પ્રગટાવો ગુણ પ્રગટતા જશે તેમ પ્રકૃતિ ટપ
જશે આત્માનો મોક્ષ મેળવવા, પર ચીજની જરૂર પડવ
નથી લાખો રૂપિયા મેળવો તો મોક્ષ મળે તેમ નથી
લાખો મણસો સલામ ભરતા હોય, તેનો મોક્ષ થઈ
તેમ ખરું ? ના, ત્યારે સત્તાની લાલસા શાને ? સુખનો રવ
આત્મા છે સુખ અદરથી મળે છે કપડા દાગીનાથી
હળતી સ્ત્રીનો પતિ, જો પરસ્ત્રીગમન કરતો હોય તો
સ્ત્રી સુખી નથી કપડા ઘરેણા તો છે ! છતાં કહેશે કે
સુખી નથી સુખ ક્યા લાગે છે ? પર વસ્તુમા સુખ
નથી, એ પાઠ રોજ લખો હૃદયમા એકરસ કરી ના
જેમ દમને તાવરામા નાખી. હિંદુ અગ્નિ દ્રવી નાવેજોશી

તેમ અદૃશી એકરસતાનું ઘોલન કરે, કે સુખ પરમા નથી
સ્વમાન છે પૈસા, આખર સત્તા, વૈભવ, મળે કે ટળે, ગમે
તે માગે. પરમાત્મથી માટી અનંત પુલંગલ સ્થાપના અવલબને
સુખગુણનું વેદન છે જ નહિ.

સંયોગોથી હું સુખ માનું, તે મારી જમણા છે જે
સુખ પાછળ દુખ છે, તે સાચું સુખ નથી તેવો પાકો
સિદ્ધાંત અપનાવો. જ્યારે પોતે, પોતામાં રમણ કરે ત્યારે
જ અલૌકિક આનંદ પ્રગટે છે તે આનંદ મુખે કશો ન
બય, બાણે તે માણે, બાધી ઊભા ઊભા જુએ દ્રવપાકમાં
તાવેલો ફરતો હોય, તે દ્રવપાકના સ્વાદને શું બાણે ! એમ
પરમાં તદ્દલીન રહેનારાઓ સિદ્ધાંત વાણીના રસાસ્વાદને
આખી શકતા નથી જેણે આખ્યા છે તેને વિષય ઝેર જેવા
લાગ્યા એક વાત સમજાણી પછી પર તે પર અને સ્વ તે સ્વ,
એમ લેઈ વિજ્ઞાન પ્રગટી શૂંકે.

લેઈ વિજ્ઞાન જગ્યા નિનકે ઘટ મે સિતલ સિત્ત બધો એમ અદન
કેલી કરે સિત્ત મારજમે જમમાલિ નિતેશ્વરકે લપુનદન
સત્ત્વ-સ્વરૂપ સદા જનકે પ્રમદયો, અવદાત મિથ્યાત નિકેદન,
તાંત દશા તિનકી ચલિઆની કહે કર એડી બનારની નકન.

સમજસાર નાટકમાં બનારસીદાસ લેઈ વિજ્ઞાનનું વર્ણન
કરતાં કહે છે જેના હૃદયમાં લેઈ વિજ્ઞાન એટલે સ્વ પરની
વહેણથી એક પરમાણુ માત્ર પણ માડું નથી તેા પુખ્તહોનો
સ્થાવ, અને તેની વમણા મારી ક્યાંથી હોય ! આઠેય વમણા
જગતમાં ભરણક પડી છે એવ જ્યારે ભાવકર્મ નિમિત્તથી
આજ કરે છે ત્યારે આઠક બની આવે છે, અને કર્મકે
પરણમી બય છે મેળામાંથી બાળકને પૂતળી લઈ આપી

હોય તેને જોઈ બાળક હસે છે, તેને પારણામા નાખી હિચ-કાવે છે એ પ્રતીતી લાગી જતા, બાળક રડે છે, તમે આ બાલક્રિયા જોઈને શુ કહેશો! માટીની હતી તે માટીમા મળી ગઈ પણ બાળકને તે પ્રત્યે રાગ હતો એટલે તે રડે છે તમને જોનારને કંઈ થતું નથી. તેમ દેહમાથી ચેતન ઊડી જાય, પછી દેહની માટી, માટી સાથે માટીરૂપ થઈ જાય છે કવિની કલ્પનાનુ આ એક રૂપક છે

માટી કહત હે કુંભારકો, કયા ગાલત હે મુજકો,
એક દિન એસા વખત આયેગા, ગાડ દેવુંગી તુજકો,

એક દિન જાના રે, એક દિન જાના રે,
લકડી કહત હે સુધારકો, કયા છીલત હે મુજકો,

એક દિન એસા વખત આયેગા, જલા દેવુંગી મેં તુજકો,
એક દિન જાના રે, એક દિન જાના રે

કુભાર માટીનો ઢગલો કરી પાણી નાખી ખૂદે છે, ત્યારે માટી કુભારને કહે છે હે કુભાર! આખો દિવસ મારી પાછળ પડ્યો છું, પણ એક દિવસ એવો આવશે, કે અમે તને ગાળી દેશું, માટી રૂપ બનાવી દેશું સુધાર રઘો લઈ લાકડાને છોડે છે, પણ ચાદ રાખો કે લાકડા એક દિવસ તમને જલાવી દેશે જો કે આતો એક રૂપક છે માટી કે લાકડાને વાચા હોતી નથી, પરંતુ મુદો કહેવાનો એ છે કે, દેહ તે તુ નથી તે તો પારકું ઘર છે એકવાર છોડવું જ પડશે તેના ઉપરના મમત્વ ઉતારી હું આત્મા છું એ પ્રથમ એકડો છે તેને વૂટવા માડો જ્યારે આત્મા વિભાવમા પરિણમન કરે, ત્યારે કર્મ લાગે છે એટલે કર્મ તે બગડે બે, બગડો બગડો એટલે બગડ્યો અને ધર્મ તગડો છે, તે

આવ્યે કર્મને હુકાવે છે તગડી મૂકે છે એક હોય ત્યાં
આનંદ. બે જગાડે, ઘોરાસી લાખ યોનિમા આંટા મરાવે.
હવે ધર્મરૂપી તગડો લાવો, તો કર્મને તોડાય જડ-ચેતનના
ભાગલા પાડી દે અત્યાર સુધી તો મજિયારે, રૂઝાણું હંપું
બ્યા સુધી મજિયારે હોય ત્યાં સુધી, સૌ ધીની વાળી ભેધી
વાળીને ખામ, પણ જુદા કાય અને નોખુ ઘર બતાવવું પડે
પછી બધી કરકસર આવે તેમ આ બધું મજિયારે મહાલુ
છે બ્યારે જુદો પડયો ત્યારે ખબર પડી માટે સ્વમા સમજવા
કરે. આત્માના અવિનાશી શાશ્વત સુખ મેળવવા પુરુષાચ
કરે.

આત્માના સંપૂર્ણ જ્ઞાન, દશન, ચારિત્ર એ રતનત્રય
અમૂલ્ય છે જેના આત્મામાં લેહ-વિરાગની બ્યોત અગ્રહણે
છે તે સદન સમાન ચિતળી ચિતળી જૂત થઈ બલ છે
શિવ-માગ મા ફેલી કરે છે તેને જ્ઞાનીઓએ કિનેશ્વર દેવનો
લમુનદન કહ્યો છે મોટો પુત્ર સાધુ વચેટ પુત્ર આવક અને
સમકિલીલવને લમુનદન કહ્યો છે જેણે મિત્રાત્વનૂનિકદનકારી
નાખ્યું તેને સત્ય સ્વરૂપની જોળખાણ મળે બમ છે

જોળખાણુ એ ખાણુ છે તમને વહા પ્રધાનની
જોળખાણુ હોય તો સુમાનથી ચાલોને ! બૌરવ થોને !
ભૌતિક જોળખાણુ તો ક્યારેક, આ લોકમાં પણ કામ નમી
આવતી, તો પરજવમા તો કામ કયાથી આવશે ! માટે ધર્મની
જોળખાણુ શખો. ધર્માચરણ કરશે તો બર્મા જશે ત્યાં ધર્મ
તમારી જોળખાણુ શખશે. તમને ફરજી થવા નહિ દે ધર્મી
આત્માઓ શાંત હોય તેના હૈયામાં ઉજાટ કે હાથ વોધ
હોય જ નહિ મગજ-જડ માન-અપમાન, મુખ-ફુલ એ

જોડકા તો સસારમા ભર્યા પડ્યા છે મારી હાજરીથી થાય તેવું કંઈ છે જ નહિ મારું સુખ મારામા જ છે, એમ અફર નિર્ણય કરનારની કસોટી થાય તો પણ ડગતા નથી તેઓ સ્થિર પરિણામમા રહે છે, કંઈક દ્રઢધર્મીઓની પરીક્ષાઓ થઈ, છતાં અડગ રહ્યા છે. કોઈ પણ બહારનું મારું અહિત કરનાર નથી 'મિતિ મે સઙ્ગમુપસુ' એ મંત્ર જેના હૈયામા ઉતરી ગયો, તે આત્માઓ ઉચ્ચ કોટિના બની ગયા.

મૃગાયુત્રને સસારમા રહેવું ગમતું નથી, બળતા ઘરમા દૂધ-ચોખા ખાઈ લઉં પછી નીકળું એમ બેસી રહેવાય ખરું ? એ તો સાર વસ્તુને લઈને તરત જ બહાર નીકળી જાય સાર વસ્તુ કંઈ છે ! કેને તારવે છે ! આત્માને આત્મા એક જ સારભૂત છે એ વાત સમજાણી છે ને ? એ સમજાય તો પછી બીજી બધી વસ્તુની કિંમત તુચ્છ લાગે અનંત જ્ઞાનીઓએ તુચ્છ પદાર્થોને છોડ્યા તો તમારે તેની શી પડી છે ? આ મળે તો હું સુખી નહિતર દુઃખી થાઉં, સાચું સમજાણું પછી, એ કયા લગી રહેશે ? જડની કિંમત કયા સુધી આક્યા કરશો ! રાગદ્વેષ કયા સુધી કરશો ? જ્યાં વસ્તુ જ આપણી નથી, આપણે મૂકીને જવું છે, પછી ખોટો મોહ શા કામનો ? જ્ઞાની કહે છે 'જે સમજવા માડયું હોય તો પર વસ્તુની મમતાને મૂકવા માડ, શ્રદ્ધાના મજબૂત પાયા ઉપર ચારિત્રની ઈમારત ચણ'

જ્યારે મૃગાયુત્ર માતાપિતા પાસે સયમ માર્ગે જવાની રજા માગે છે ત્યારે માતા કહે છે 'હું પુત્ર ? દીક્ષા એટલે શું ચીજ છે ! દીક્ષા કેણુ લઈ શકે ! દીક્ષા કાંઈ એક બે દિવસ માટે નથી લેવાતી, તેને ઠેઠાઠેઠ સુધી ગુણોનો ભાર વહન કરવાનો

હોય છે આજે લીધી અને કાલે ધરશેના, એમ ન હોય,
આજે તો પ્રતિજ્ઞા લેવામા કહેશે, કે કદમૂળની બાધા દેવી
હોય તો હશે, પણશે તો પાગીશ જેનામા દહ સ કલ્પ બળ ન
હોય, ચિત્તની અસ્થિરતા હોય તેને પ્રતિજ્ઞા દેવાય શી રીતે ?
કેટલાક પ્રતિજ્ઞાને બધન માને છે, આપણું શુરુ પાસે જવું નહિ અને
ખૂંટીએ કા ભાઈ ! કેમ દેખાતા નથી ? તો-કહેશે કે બાધા
ન સર્ધ શકાય અને સાધુ પ્રતિજ્ઞાનું કહું છે ના? અમે ઉપાસ્યે
આવતા નથી એવું બોલનારા બધા છે એ બાધા સર્ધ તો
તેના જ વિરુદ્ધ આવ્યા કરે, જે સ્ત્રીજની બાધા સર્ધ એ તે સ્ત્રીજ
સામે આવી ખડી માય આમ ભાતભાતના લોકો અમારી
પાસે આવે છે પણ ભાઈ ! પ્રહોબન સામે તું મક્કમ રહે
તો લાલ કેટલો થાય !

પ્રતિજ્ઞા લેનાર શ્રદ્ધામા મજબૂત હોવો એક એ

માથુ મુકાવવાથી દીક્ષા આવી જતી નથી. ઝાઝા
વરસોડે કે ઝાઝા મહેમાને દીક્ષા સારી' સર્ધ ન ગણાય દીક્ષા
તો બહિતના પરિણામ ઉપર અવલભે છે સધમનો આધાર
સ્થાન અકપાન ભાવ છે જીવ યોધા ગુણસ્થાનનો ઉપડો
પરખારો સાતમા ગુણસ્થાને આવી જાય, અપ્રમત્ત દશામા
જૂલનારો નીક્ષા-ઉત્સવમા કેટલા બાવ્યા એ જોવા જિજ્ઞાસુ ન
રહે. અમારી દીક્ષામાં બહુ ધામધૂમ થઈ હતી વાહ ભાઈ
વાહ ! શું દીક્ષાને પૈસાથી વખાણો છે ? દીક્ષા શા માટે
લેવાની હોય ! પેટ નથી ભરાતું જોડે ! કે વાહ વાહ
કહવશવવા ! જેનો આ મા બગી જિજ્ઞાસુ છે, એ દીક્ષા ભાવમા
એમ જ ચિતવે કે ક્યારે છૂટું ? ક્યારે છૂટું ? શમ શમ
માથી એ જ પોઠાર હોય તેને માબાપ શેકે તે ન અમે

વેપાર-વાણજ ન ગમે, કોઈ સાથે બોલવું ચાલવું પણ ન ગમે

મૃગાયુત્રને મા કહે છે બેટા ! દીક્ષા લેતા હજારો ગુણો ધારણ કરવા પડે છે. ઘોળે કપડેથી પતી જતું નથી અહા, નવ દીક્ષિતને કેવો વેશ લખી ગયો છે ? આમ વખાણ કર્યે પતે નહિ ભાવમા ચારિત્ર લખ્યું છે કે નહિ ! કે પૂછડું દબાવતા કૂકાડો મારે છે ! મનમાનતું ન આવે ત્યાં બિચો-નીચો થઈ જાય વાતમા ફેરફાર થાય ત્યાં તો ગુરુ સામે શી ગડા ભરાવવા મડી જાય. તે સાધુ દીક્ષાને લજવે છે સયમીના પરિણામ ઉચ્ચ કોટિના હોય સસારીઓ સસારમા રહીને કેટકેટલું સહન કરે છે ! તો મોક્ષ માટે તારે સહન કરવું છે તેમા કયા કોઈને પાડ કરી દે છે ! માન ખાવા, કે મોટાઈ મેળવવા, દેખા દેખીની દીક્ષા લીધી તેની કાંઈ કિંમત નથી 'હું' કહું તેમ થવું જોઈએ. આનુ આમ કેમ અને આનુ તેમ કેમ ! આમ અદ્વતી છણછણાટ હોય- તેવા જીવો માગ્યા ઘરનું ખાઈનેય સુખે રહી શકતા નથી

સાધુ ગૃહસ્થને ત્યાં જાય તો કહેશે, પધારો પધારો આ વહોરો તે વહોરો, એમ પ્રેમપૂર્વક આગ્રહ કરે તે માણસને માન નથી આપતા, પણ મહાવીરના વેષને માનપૂર્વક વહોરાવે છે લિખારી અર્ધા કલાકથી અડધી રોટલી માટે આગણામા બિલો ઉભો રગતો હોય છતાં તેને ન મળે અને સાધુ પધારે ત્યાં પરાણે પાત્રામા પ્રેમથી નાખી દે, આમા કોની મહતા છે ? ત્યાગની છે

એક વખત દુષ્કાળના સમયમા સાત દિવસથી ભૂખ્યા માણસ, એક ગૃહસ્થના આગણે કલાકથી રોટલીના ટુકડા

માટે કરજર છે પણ ન મળ્યું એટલે જરા ફર બાધ છે પાસેના બીજા ઘર આગળે ઊભો છે ત્યાં બે મહારાજ વહો સ્વા પધારે છે બિખારી આગળમાં હાથ ત્યાંસુધી સાધુથી વહોરવા ન જવાય કારણ કે બિખારીને અતરાય પડે છે મહારાજોને દેખી ગૂઢસ્થ કહે છે પધારો-પધારો મહારાજ સાડવાનો ઘાળ સઠં આ-આ બિખારી ફરથી ભેઈ રહ્યો છે મનમા વિચારે છે હું એક કલાકથી કરજરું છું છતાં રોટલીનો ટુકડો પણ દેતા નથી અને આ સાધુઓનું પાત્ર લાડવેથી ભરી દીધું, માટે મહારાજ ઘાતું બહુ સારું ! બન્ને સાધુ મહારાજ ઓળી-પાત્ર સઠં પાછા વળ્યા બિખારીએ તરત જ મહારાજનો હાથ પકડ્યો મહારાજ મને ભૂખ લાગી છે માટે તમે કંઈક આપો, મહારાજ કહેવા લાગ્યા 'બાઈ ! આ આહારના માસિક અમે નથી. અમે ગુરુ આરાધી આ-આ છીએ એ ગુરુની આજ્ઞા વિના અમારાથી દેવાય નહિ માટે જો ખાવું હોય તો ચાલો અમારા ગુરુ પાસે.

બિખારી તો સાધુ સામે ઉપાશ્રમે આવ્યો. ગુરુદેવ શાંતી હતા તેઓશ્રીએ જ્ઞાનમા ભેઈ લીધું કે આ માણસ મુપાત્ર છે પ્રત્યક્ષ જોડ્યા કે આ આહાર તો તેને જ દેવાય કે જે અમારા જેવા માય બિખારી કહે કબૂલ છે ગુરુ કહેઃ દીક્ષા લેવી તે જિઠ્ઠી સુધી પાગવી પડશે.' બિખારી કહે બહે તૈયાર છું આચાર્યદેવે સંધની અનુમતિ સઠં "ક મિશન્તેનો' પાઠ બજાવ્યો. સાધુના કપડાં પહેરાવી દીધાં દીક્ષા આ રીતીથી પછી જૂના સાધુને કહેવા લાગ્યા કે આહારને કંઈ અર્થો નહિ. નવદીક્ષિતને જેટલું ખાવું હોય તેટલું ખાવા દો બિખારી સાત દિવસ ભૂખ્યો હતો તેમાં લાગવા

મળ્યા પછી શુ ખાટી રાખે ! ખાવામા હદ ન રાખી અકરા-
તિયા થઈને ખાધુ, ગળા સુધી આવી ગયો ભૂખથી હોજરી
સ કોચાઈ ગયેલી તેમા ભારે પદાર્થ અતિશય પ્રમાણમા
આવતા આકુળ-વ્યાકુળ થઈ ગયો હોજરી પચાવી શકી
નહિ પેટમા સખત દુખાવો ઉપડયો.

શેઠિયા પૂછવા આવ્યા નવદીક્ષિતને શુ વર્તાય છે !
સીતેર વર્ષની ઉંમરના સાધ્વી ઊઠ-એસની વદણા કરે છે
ભિખારીને આશ્રય થયુ, શુ દીક્ષાનો પ્રતાપ ! ગુરુ પ્રત્યે
કહેવા લાગ્યો, મહારાજ ! મે ખાવા માટે દીક્ષા લીધી અને
આ બધા મને પગે લાગે છે મારી તબિયતના સમાચાર
પૂછે છે માટે દીક્ષા એટલે શુ તે સમજવો ગુરુ કહે છે
'ભાઈ ! દીક્ષા ભવનાશિની, કર્મ કાપનારી, મોક્ષના અનંત
સુખને આપનારી છે આણુ સયમી જીવન દુનિયાભરમા
ખીજે કયાય નથી ઇન્દ્રો પણ સાધુને નમસ્કાર કરે છે
ચારિત્રના પરિણામો ચડવા માડયા સયમ-જીવનની મહત્તા
સમજણમા આવવા માડી. શેઠ કહે છે, કે કોઈ ડોક્ટરને
ખોલાવીએ, જલદી શાતા ઊપજે ગુરુ કહે છે, કાઈ જરૂર નથી
આ થોડા સમયનો મહેમાન છે ગુરુએ સથારો કરાવી દીધો.

ભાવના વિશુદ્ધ રહી. રાત્રિના બાર વાગ્યે કાળધર્મ
પામી ગયો. પરિણામ ભદ્રકારી, સરલ, વિનયપૂર્વક, ઉચ્ચ
કોટિના હતા મરીને, ચદ્રગુપ્ત રાજાનો પુત્ર અશોક, તેનો
પુત્ર કુણાલને તેનો પુત્ર સપ્રતિ રાજા થયો જ્યારે સિંહા-
સન પદે આવ્યો ત્યારે ઘણા દેશોનો સ્વામી થયો રસ્તામા
એક વખત દીક્ષા દેનાર ગુરુ પોતે જ આલ્યા આવે છે
સપ્રતિ રાજા ગોખમા ખેઠા ખેઠા રાજ રસ્તે મુનિને જુએ

છે ધાનકો સામે બાય છે રાજા નજર કરે ત્યા મહારાજ પરિચિત લાગ્યા. તરત જ નીચે ઉતરી મહારાજ સામે જઈ પગમા પડ્યો. રાજા ઊઠી સાધુના પગમા પડે, તેનું જોજસ મળા ઉપર કરું પડે !

સંપ્રતિ રાજા કહે છે ‘આત્માય મહારાજ મને જોળખ્યો !’

તમને કેણુ ન જોળખે ! તમે મહારાજા સંપ્રતિ કહેવાઓ છો.’ રાજા પૂછે છે પ્રશ્ન ! એ રીતે નહિ, બીજી રીતે જોળખે છો ! ગુરુએ આખી વીંછી જ્ઞાનમા બેસુ મહો ! તુ તો મારો દુમક શિષ્ય બાર કલાકની દીક્ષા પાળી હતી તેજ આપકાલના સંપ્રતિ રાજા પ્રશ્ન ! આપે કૃપા કરી મને ત્યાલ કહી દીધો. આપના ચરણમા જુ સમસ્ત રાજ્ય અર્પણ કરું છું બોલો શી આજ્ઞા છે ! ગુરુ કહે છે બાઈ ! સાધુને રાજપાટ કે વૈભવ કાંઈ કહ્યે નહિ. એ આજ્ઞા સ્વીકારી હોય તો પ્રથમ તુ આવક બન. બ્યાં અનાય પ્રદેશો છે ત્યાં મુનિઓ જઈ શક્તા નથી ત્યાં જૈન ધર્મને પ્રચાર કર સંપ્રતિ રાજાએ જૈન ધર્મને રાજધમ બનાવી ખૂબ પ્રચાર કર્યો.

આજે હજારો જોવા ગામો છે કે સાધુને અભાવે અન્યધમ આત્રી બની ગયા છે તમે અમુક ગામોમા આવક ભાઈ-બહેનોને મોકલી ધર્મ બગૃતિ રખાવો છે તે શુ કર કાય છે સાધુઓ નહીવા બહાનાં તમે એક ઠેકાણે પડમા રહે તે જૈનશાસનના ગુન્હેગાર છે વીર પ્રભુના જ્ઞાનની લક્ષણી કશી તેના સંદેશા ભવ્યજીવોને પહોંચાડવા પ્રવચનની પ્રભાવના કશી તે પણ એક જૈનશાસનની સેવાનુ અજ છે સેવાભાવી સાધુને એક ઠેકાણે પડ્યુ રહેવું તે શોભે નહિ

કોઈની વૃદ્ધાવસ્થા કે માદગી પ્રસંગ હોય તો જુદી વાત છે સત્રિ રાજ્યે તન, મન, ધનથી જૈનશાસનની અપૂર્વ સેવા બજાવી જૈનધર્મનો ફેલાવો ઘણો કર્યો તેના પરિણામે, લાખો માણસો જૈન બન્યા આજે તો હવે જૈનોમા ઘસારો થવા માડ્યો છે

મૃગાપુત્રને માતા કહે છે - 'બેટા ! દીક્ષા એટલે હું ખનો કોળિયો છે ખાડાની ધાર ઉપર ચાલવાની વાત છે શૂરવીર, ધીર પરાક્રમી હોય તેજ આ પથે પ્રયાણ કરી શકે છે દીક્ષા લીધા પછી પણ હજારો ગુણોને ધારવા પ્રબળ પુરુષાર્થ ખેડવો પડે છે' વળી પણ માતા મૃગાપુત્રને શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

*

વ્યાખ્યાન ૭૧ મું

સંવત ૨૦૨૦ ભાદરવા વદિ ૧૧૥ શુક્રવાર, તા ૨-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે 'ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાંત પ્રદ્ય્યા તેમા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે

ત ચિન્તમ્માપિયરો, સામણ પુત્ત દુચ્ચર ।

ગુણાણં તુ સદ્દસ્સાહ ધારેયન્વાહ મિક્કલ્લુણો ॥૨૪॥

સમયા સન્વમ્મપ્પસુ, સત્તુ મિત્તેસુ વા જમે ।

પાણાહ વાય વિરઠે, જાષજ્જીવાપ્પ દુક્કર ॥૨૫॥

મૃગાપુત્રને માતા કહે છે હે પુત્ર ! સયમ એ ઉમદા ચીજ છે દીક્ષા એટલે ઉપરનો વેશ માત્ર નથી દીક્ષાર્થીએ

છે આવકો સામે બાંધ છે રાજા નજર કરે ત્યાં મહારાજ પરિચિત લાગ્યા તરત જ નીચે ઉતરી મહારાજ સામે જઈ પગમા પડયો. રાજા ઊઠી સાધુના પગમા પડે, તેનું ઝોજસ પ્રભા ઉપર ઠેકું પડે !

સપ્રતિ રાજા કહે છે 'આપ્યા મહારાજ મને જોળખ્યો !'

તમને કેણુ ન જોળખે ! તમે મહારાજા સપ્રતિ કહેવાયો છો. રાજા પૂછે છે પ્રશ્ન ! એ રીતે નહિ બીજી રીતે જોળખો છો ? શુરુએ આખી વીંચી જ્ઞાનમાં એક મહો ! તુ તો મારો દુમક શિષ્ય બાર કલાકની દીક્ષા પાળી હતી તેજ આપઠાણના સપ્રતિ રાજા પ્રશ્ન ! આપે કૃપા કરી મને ન્યાસ કરી દીધો. આપના ચરણમા હું સમસ્ત રાજ્ય અપાણું કરું છું. જોશો શી આજ્ઞા છે ! શુરુ કહે છે બાઈ ! 'સાધુને રાજપાત્ર કે વૈભવ કાઈ કલ્પે નહિ. જો આજ્ઞા સ્વીકારવી હોય તો પ્રથમ તુ આવક બન. જ્યાં બનાય પ્રદેશો છે ત્યાં મુનિઓ જઈ ચક્રતા નથી ત્યાં જૈન ધર્મનો પ્રચાર કર સપ્રતિ રાજાએ જૈન ધર્મને રાજધર્મ બનાવી ખૂબ પ્રચાર કર્યો.

આજે બધા એવા ગામી છે કે સાધુને અભાવે અન્યધર્મ ગામી બની ગયા છે તમે અસુક ગામીમાં આવક બાઈ-બહેનોને મોકલી ધર્મ બગૃતિ રખાવો છો તે કુદર કાય છે સાધુઓ નહીં બદાના તમે એક ઠેકાણે પડ્યા રહે તે જૈનશાસનના ગુનેહગાર છે વીર પ્રભુના જ્ઞાનની લક્ષણી કરવી, તેના સંદેશા ભવ્યજીવોને પહોંચાઠવા, પ્રવચનની પ્રભાવના કરવી તે પણ એક જૈનશાસનની સેવાનું અર્થ છે સેવાભાવી સાધુને એક ઠેકાણે પડ્યું રહેવું તે શોભે નહિ

કોઈની વૃદ્ધાવસ્થા કે માદગી પ્રસંગ હોય તો જુદી વાત છે. સપ્રતિ રાત્રીએ તન, મન, ધનથી જૈનશાસનની અપૂર્વ સેવા બળવી જૈનધર્મનો ફેલાવો ઘણો કર્યો. તેના પરિણામે, લાખો માણસો જૈન બન્યા આજે તો હવે જૈનોમા ઘસારો થવા માડ્યો છે

મૃગાપુત્રને માતા કહે છે 'બેટા ! દીક્ષા એટલે હું બનો કેળિયો છે ખાડાની ધાર ઉપર ચાલવાની વાત છે શૂરવીર, ધીર. પરાક્રમી હોય તે જ આં પથે પ્રયાણ કરી શકે છે દીક્ષા લીધા પછી પણ હજારો ગુણોને ધારવા પ્રબળ પુરુષાર્થ ખેડવો પડે છે' વળી પણ માતા મૃગાપુત્રને શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

*

વ્યાખ્યાન ૭૧ મું

સંવત ૨૦૨૦ ભાદરવા વદિ ૧૧૥ શુક્રવાર, તા ૨-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાંત પ્રશ્ન્યા તેમા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે

ત વિન્તમ્માપિયરો, સામણ્ણં પુત્ત દુચ્ચરં ।

ગુણાણં તુ સહસ્સાઈ ધારેયન્વાઈ મિક્કલ્લુણો ॥૨૪॥

સમયા સન્વભૂપસુ, સત્તુ મિત્તેસુ વા જગે ।

પાણાઈ વાય વિરઈ, જાવજ્જીવાય દુક્કર ॥૨૫॥

મૃગાપુત્રને માતા કહે છે હે પુત્ર ! સયમ એ ઉમદા ચીજ છે દીક્ષા એટલે ઉપરનો વેશ માત્ર નથી દીક્ષાર્થીએ

હજારો શુભો પ્રતગાવવાના હોય છે સાધુ એટલે શુભોને સાધે તે તેને મેરુસમાન પાત્ર મહામતો પાળવાના હોય છે

પહેલું મહામત અહિંસા છે અહિંસા એ કૌનદશનની આધારશિલા, અભરૂપ છે અહિંસા એટલે જગતના પ્રાણી માત્રને પોતાની માફક આત્મા સમાન માનવા દરેક પ્રાણીની ઇચ્છા પાળવી. કોઈપણ જીવોના પ્રાણને દુભાવવા નહિ, દુખી કરવા નહિ, દબાવવા નહિ જેવો મારો આત્મા, તેવો જ અન્યનો આત્મા છે 'મહાવપાણા સુહસાયા વુસ્થપદિકૂલા' દરેક પ્રાણીઓ સુખ-સાવાને ઈચ્છે છે, દુઃખ દરેકને પ્રતિકૂળ લાગે છે સાધુની અહિંસા એટલે પ્રાણતિપાતની જાણ જીવ સુધીની વિરતિ રાખવાની છે 'અપ્પિયચહા વધ દરેકને અપ્રિય લાગે છે કેમકે આત્માનો સ્વભાવ જ જીવવાનો છે આત્મામા જીવીતવ્ય શક્તિ છે જીવન જીવવા દરેક પ્રાણીઓ જાણે નાખે છે પ્રાણીમા પહેલી માખી જીવવા માટે તરફગ્રસ્ત કરે છે મરવું કોઈને પ્રિય નથી. અસાનીઓ બીજાને મારી સુખ લેવાની ઈચ્છા સેવે છે એ હિંસક વૃત્તિ છે એ હિંસા બ્યારે હિંસક સામે (પડખારૂપે) તેની કોઈ હિંસા કરશે ત્યારે તેની ઇચ્છા પાળવા કોણ શિશુ રહેશે ? માટે સાનીઓ કહે છે કે અભયદાન આપો, તો જ તમને અભય દાન મળશે. સુખ આપશે તો જ સુખ પામશે.

અસાનીઓ પૈસા લેતા કરવા કુટુંબ પોષવા શરીરનું રક્ષણ કરવું એમ અનેક પ્રકારે પાપ બાધે છે જીવોને ત્રાસ આપે છે પોતાને શરીરમા વેદના થતી હોય તો કહેશે, બધાણ કરો મટી જશે પણ તંનાથી અનતા જીવોની હિંસા થાય છે તે નહીં વિચારે લસણ વાટી ગોળી ખાધી પણ

અનતા જીવોની સાથે વેર બાધ્યુ તેનું શું ? ભગવત કહે છે, જે કોઈ પાપ બાધી રહ્યા છે, તેના કૃણ ભવિષ્યમા ભોગવવા જ પડશે દર્દ થવું એ પૂર્વે કરેલા ગુન્હાની સજા છે તેને તું સમપરિણામે ભોગવી લે તારા કર્યા તારે જ ભોગવવાના છે જેણે વીતરાગના માર્ગને નક્કર્યો છે, એવા અહિંસક આત્માઓ કદી કોઈનો ભોગ લેતા નથી પાપકર્મ ઉપાર્જન કરનારો ભાવીના વેર ઊભા કરે છે

“વેરાણુવન્ધાણિ મહાભયાણિ” વેર મહાભયનું કારણ છે. અહિંસક જીવો પોતે દુઃખો સહન કરે, પણ બીજાને દુઃખ આપે નહિ. જ્યારે હિંસક વૃત્તિવાળાઓ શરીર માટે ઈન્જેક્શન વાપરે, શરીર ક્ષુબ્ધ કરવા, માછલીના તેલ વગેરે, ડોક્ટર જેમ ફરમાન કરે તેમ, શીરોમાન્ય કરી વાપરે, તેમા શું જૈનત્વ છે ? તેને જૈન કહેવાય કે જન ? બે માત્રા જ ઊડી ગઈ જેનામા જૈનત્વ ઝળહળતું હોય તે હિંસા આદિ કાર્ય કરે નહિ, બીજા પાસે કરાવે નહિ અને કરનારને અનુમોદના પણ આપે નહિ આજે તો પોતાના શરીર સુખ માટે-મચ્છર ન કરડે તે માટે, ‘ડી ડી ટી’ વાપરે અરે ! શ્રાવકોના ઘરમાય તે વાપરવાના સાધનો દેખાતા હોય છે તમે કયા ધર્મના અનુયાયીઓ છો ?

ભગવાને દુઃખ સહન કર્યું પણ બીજાને દુઃખ દીધું નથી તમે એ ભગવાનને પગલે ચાલો છો, કે તે પગલા ઉપર પગ મૂકો છો ? હિંસા કરવી તે વિરાધના છે હિંસા દુર્ગતિમા લઈ જનારી છે

હિંસા દુઃખની વેલડી, હિંસા દુઃખની ખાણ;
અનંત જીવ નર્કે ગયા, હિંસાતણું કૃણ નાણું.

હિ સાથી દુ ખ જ મળે, મુખ કોઈ કળે મળવાનું નથી
 પોતરી મિલ, ઘણા વંજેરે મત્રવાદો ઊભા કરી લક્ષ્મીની જ
 ગવેશણા કરે છે એવા આત્માઓ પોતે પોતાના આત્માની પણ
 ક્યા પાળી શકતા નથી. તેથી તે સ્વયં અધિગતિમાં જઈ
 દુ ખનાંભાજન બને છે

સ્મુનિસિપાલિટીની ખુરશીમાં બેસી, ઝેરના લાડવા
 કરવાનું કહે, ત્રસ લાવેની ઠાણ કરનારાઓને, અનતાકાળ
 જીવની અનુપલબ્ધિ રહે, તેવી ગતિમાં મુકાઈ જશે. પાપ
 ખાના કરે ગટર કરે અહીં પાઈપ મૂકે. આમ કહેનારા
 ઓની ખુરશી સોનાની છે કે ધગધગતા અગારાની ?
 સત્તાની ખુરશી સેતાનને સત્તાવે છે ક્યા ઉપડી જશે.
 તેનું જ્ઞાન છે ? કે પછી પૈસા સામે જ દ્રષ્ટિ લખાય છે ? માટે
 સમજાવે એવી ખુરશી મળે તો તિલાંજલી, હર્ષ કેન્દ્રે
 મત્સ્યઉદયોગ માટે હિંસક કારખાના ખોલી બીજા દેશમાં
 માલ મોકલી, આપણે દેશ સમૃદ્ધ થાય તો સિંહુચરુ
 સમજાવી, તમારી પાસે મત મેળવી જાય તમે મત આપો
 એટલે એ હિંસામાં તમારી અનુમતિ આવી ગઈ

જેનથી હિંસાના કોઈ પણ કાચમાં સમતિ દેવાય જ
 નહિ તમે ફૂટી ફૂટીને મત આપો છો, તે ધોળે લૂગડે કાળા
 ઠાંધ પાડવા જાઓ છો કરવું કરાવવું અને અનુમાદવું,
 મન-વચન-ઓ કાચાથી જેમ ત્રણ કરણ અને ત્રણભોજથી
 પાપ લાગે છે શા માટે અનર્થા હંડે હાડાઓ છો ? તમારે
 છોકરીયો મોટી ઘડ છે તો અમારી પાસે હથ મુરતિમાં છે એમને
 તો બતાવશું આવા હાલીના ધખામાં બહુ પાવરધા છે
 પણ આ તો ખાડણિયામાં માથું મૂકે છે ખ ઠાઈ જશે

શ્રાવક તો એવા મનોરથ સેવતો હોય કે આ બધા પાપ-
માથી છૂટી, હુ ક્યારે સર્વવિરતિ બનુ ! મારે એવો ધધો
કરવાનો હોય નહિ, તમે કેના સપુત છો ?

મહાવીર કે હમ, સિપાહી બનેંગે,
જે રકબા કદમ, ફીર ન પીછે હટોંગે.
શીખા દેંગે દુનિયાકો, શાંતિસે રહના,
અહિંસાકી વીજલી તસોમે ભરેંગે,
મહાવીર કે હમ સિપાહી બનેંગે.

તમે મહાવીરના લાડીલા ન દન છો વર્ધમાનના લાડીલા
ન દનના અભિવદન, ખાતમુહૂર્તમા, ઉદ્ધાટનમા કે હિંસાના
કોઈ પણ ખાતામા ન હોય મિલ કરી તે સારુ કર્યું, યંત્રો-
દ્યોગથી દેશની આબાહી થાશે, તેમ પણ ન કહે કોઈ દીક્ષાના
સયમમાર્ગે જતુ હોય, કે તપ કરતુ હોય તેને અભિનદન
આપે, તેને વદન કરે, તે બરાબર છે બાકી હિંસક કાર્યોને
અભિનદન દેવા, તે પુન્યનુ નિકદન કાઢવા બરાબર છે

રાજાના કુવરે, બગીચામા ફરતાં ફરતા, કોઠીંબડું
હાથમા લઈ, તેની આખેઆખી છાલ ઉતારી નાખી છાલ
ઉતારીને પોરસ કર્યો—કેવી સરસ રીતે છાલ ઉતારી ! જેની છાલ
ઉતારી તે બનેવી થયો અને કુવર મરીને સાળો થયો તેર
કરોડ ભવે આ પાપ ઉદયમાન થયુ રાજાનો કુવર-યુવરાજ-
પદનો ધણી—જીતશત્રુ રાજાને ત્યા ધારિણી રાણીની કૂખે ઉત્પન્ન
થયો. ત્યા ધર્મઘોષ મુનિ પધાર્યા. આ મુનિ જીવોને ધર્મના
માર્ગે ચડાવી રક્ષા છે સાધુ-સતો જે સેવા કરે છે, તે
મ્યુનિસિપાલિટી કે સરકાર પણ શુ કરી શકશે ! સાધુ તો
જીવનમાં ઉતારીને પછી ઉપદેશ આપે છે ધર્મઘોષ મુનિની

દેશનાના પ્રતાપથી સ્કંધકના ભાવ સર્વજોષને પામ્યા

ધર્મધોષ મુનિની દેશના પામીયા તે પ્રતિબિંબ રે,
અનુભવિ લઈ માત તાતની, કમ શુ મુદ્ધ ધર્મધોષરે
નમ્ર નમ્ર સ્કંધક મહામુનિ

માખાપ કને જઈ કહે છે મને ધર્મધોષ મુનિના દેશન
થી વાણી સાંભળવાથી, રામરામમા સયમ દેવાની વીમ
અભિલાષા પ્રગટી છે માટે મને સયમમાજે જવાની રજા આપે।

જે ભાગી ચૂક્યો છે, તેને રાકનાર કોણ છે ? જેને
ઉછળી જાયુ, ચોમિટની તૈયારી હોય તેને પાણી પીધે પણ
હેંકે બેસે નહિ, હાડનો વેશઅ તો મજાકિયા રગ જેવો છે
તે કોઈ રીતે ઓસરે નહિ સયમ સીધા પછી પણ સતત
ભગવતિ, શુભ પ્રગટાવવાનો ધનગનતો ઉત્સાહ દોષને ટાળવા
માટે પ્રબળ પુરુષાશ્વ કરવાનો હોય છે પાટે બેસી ખાઈ પી
સુખે સુઈ રહેનારને ભગવાને પાપમમલ કહ્યો છે જોવાના
પોઠિયા ઘઈ પાણી ભરશે, તો પણ તેઓનો આરો નહિ આવે.
મા દેશાં કાઈ ઓછા નથી ! ગૃહસ્થના શેટલા પચાસવા
ચહેલા નથી સ્કંધકે દીક્ષા સીધા પછી અગિયાર અબોનો
અભ્યાસ કર્યો, તપ વડે શરીરને સૂકવી હાડપિંજર કરી
નાખ્યું કપાવને કૃશ કરી નાખ્યા।

સ્કંધક મુનિ વિહાર કરતા, બનેવીના ગામમાં આવ્યા
ખરે મધ્યાહન તાપ્યો છે ખરતો ખડખડી રહી છે મુનિ
ઉપાઠા પગ અને ઉપાઠા માથે રીંગે પહોરે બોચરી કરવા
નીકળે છે શબ્દ-શબ્દી ગોખમાં બેઠા બેઠા શોપાટ રમે છે
રાણી મુનિને જુએ છે પણ આ મારા બાઈ છે, તની ખબર
નથી. મુનિના વિહાર અપ્રતિબંધ હોય છે તેના પ્રાણમ

આગળથી 'ફિક્સ' ન હોય પણ આજે એ પ્રથા લગલગ નાખૂંદ થઈ ગઈ છે મુનિને આદર સત્કારની લોહુપતા નથી, નહિ તર રાજના સામૈયામા શુ ખામી હોય ! ફલાણે ગામ ગયા, ત્યાં આટલું માણસ સામૈયામા આવ્યું. આટલા માણ તો લાડવા જોયા, અરે તારે તેની શી પચાત છે ! સાધુને તિરસ્કાર કે સત્કાર બન્ને ઉપર સમાન દષ્ટિ હોય

આગળના રાજાઓના મહેલ શહેરના મધ્ય ભાગમા રહેતા, જેથી રાજા નગર ચર્ચા નિહાળી શકે રાણીની દષ્ટિ મુનિ ઉપર ગઈ રાણી વિચારે છે કે, અહા ! આવા તડકામા ઉઘાડે માથે સુકોમળ કાયાવાળા મારા ભાઈને પણ વિચરવું પડતું હશે મુનિને જોઈ પોતાના સયમી ભાઈનું દશ્ય નજરો-નજર તરવરવા લાગ્યું રાણીથી ધૂસકું મુકાઈ ગયું આખમાથી ડબક લઈને સાચા મોતી જેવા આસુડા ટપકવા માડયા રાજા સ્વગત વિચારે છે, કે અમે બે સોગઠાબાજી રમી રહ્યા છીએ આવા આનંદપ્રમોદના વાતાવરણમા એવું શુ ઓછું આવ્યું ? કોણ સાલસી આવ્યું ! રાજા જ્યાં ચોકમા નજર કરે, ત્યાં સ્કંધક મુનિને ચાલ્યા જતા જોયા રાજાએ મિથ્યા અભિપ્રાય બાધી દીધો, કે નક્કી એ રાણીનો ચાર પુરુષ હશે સાધુનું શરીર તો મલોખા જેવું હતું, છતાં પૂર્વભવના વેરથી રાણીને પૂછવાપણું ન રાખ્યું અને એકદમ સેવકોને બોલાવી આજ્ઞા કરી કે, પેલા સાધુને પકડી ગામ બહાર લઈ જઈ તેની ખાલ ઉતારી મારી કને હાજર કરો સેવકો આ આજ્ઞા સાલણી ધૂજી ગયા, પણ કરે શુ ? જેની ભાખરી એની ચાકરી કરવી પડે

, સેવકો મુનિ પાસે આવ્યા મુનિને કહે છે 'અમારા

રાજાની જાણ છે કે તમારી જીવતા ખાસ ઉતારવી' મુનિએ
 શબ્દ સાંભળ્યો છતાં શ્રોત્ર ન થયો. મનમાં કંપ ન આવ્યો.
 'શુ હું હું હુંગાર છું ! તેમ પણ ન પૂછ્યું મારે બધું આવડે
 છે સવને બહાર કરવા દો. એમ પણ ન બોલ્યા. મુનિને મન
 તો જીવન કે મરણ, સિદ્ધાન્તી બંને બાબતુ સમાન હતી તેથી
 રાજાદુકમને સખાએ માન્યો. આ તો મૃત્યુ મહોત્સવ થઈ રહ્યો
 છે, એમાં વળી દિલગીર થવાનું શું હોય ! દેહ તો છુવાના
 સ્વભાવવાળો છે 'હું મરુ જ નહિ' જાતો બાઈ કરવા પણ
 બહો મળ્યો. મુનિ કહે છે : 'બાઈ ! જિજ્ઞાસુ રહો. મેં તપ કરીને
 શરીરને એવું કૃશ કરી નાખ્યું છે, કે સહેલાઈથી આમડી
 ઉતરી નહિ, તમારા હાથને ઈજા આવશે માટે તમે કહો તેમ
 બોલો રહું.

રાજા સેવકને મુનિવર કહે છે કંઈક કરસ મુજ કાયા કે
 બાબા રાજે તુમ પાંચે કે જાને કહો તેમ વહીયે બાબા કે
 બહો બહો સાધુજ સમતા પરિયા.

મુનિ સમતાના આગર અને દયાના આગર
 હોય. જાને તો સાધુના ઝગઢા ઠાસ્યા આવડે. બાપ, તે શુ
 ઉપદેશ આપી શકશે ! અહીં સ્કંધક મુનિ ઉપસમ રસમાં બીલી
 રહ્યા છે. રાજા કે સેવકોને આપ આપતા નથી કે તમારુ
 સત્તાનાશ નીકળી જશે. મુનિથી આપ અપાય નહિ. સેવકને
 આમડી ઉતારતા ત્રાસ હું છે પણ રાજાનો દુકમ છે, ત્યાં
 શું કરે !

બહ બહ આમડી તેવ ઉતારે મુનિ સમતા રસ ગીતે કે
 લખક મેળી આરોપણ કરીને, કમ કલિતને પાંચે કે
 બહો બહો સાધુજ સમતા પરિયા.

સેવકોએ, ચડ ચડ ચામડી ઉતારી મુનિ ક્ષપકશ્રેણી, ક્ષાયક ભાવ, કેવળજ્ઞાન ને કેવળદર્શન પામી મોક્ષે જાય છે કેવી ઉચ્ચ કોટીનો આત્મા છે ! જે શત્રુમાં પણ મિત્ર સમાન, પરિણામ રાખે તે જ સાચો સાધુ છે કોઠિબુ એકેન્દ્રિય હતુ, તેની આખી છાલ ઉતારી પોરસ કર્યો, તેનાં કેવા પાપ બધાયાં ! ત્યારે તમે તો ડાળા ઝીણા સુધારી પોરસ કરો કે, જીવો, મે કેવા સરસ સુધાર્યાં છે ! પણ કેટલા ચીકણા કર્મ બધાય છે, તેનો ખ્યાલ આવે છે !

મુનિ તો મોક્ષે ગયા જનવરોએ મૃત શરીરને ખસોળવા માડ્યુ, તેમા લોહી લોહાણુવાળી મુહપત્તિ લઈને સમડી આકાશે ઊડી અને જ્યાં રાજના મહેલની અગાસી આવી ત્યાં સન્નેગોવશાત્ છટકીને અગાસીમા પડી રાણી માથુ ઓળતી અગાસીમા ઊભેલી, તેણે આ દ્રશ્ય જોયું, તો દોરા સહિત મુહપત્તિ લોહીઝરતી માસના લોચામા રગદોળાયેલી દીઠી નક્કી કોઈ મુનિની મુહપત્તિ લાગે છે શુ થયુ હશે ? તે માટે સેવકને કહે છે : જવ તપાસ કરો ત્યાં તો સેવકો ખાલ ઉતારીને રાજા કને આવ્યા રાણી આ બાબુથી મુહપત્તિ લઈ રાજા કને આવી, ખીજી બાબુથી પિતાના સૈનિકો આવ્યા અને ભાઈના ઘાતની વાત કરી જ્યાં આ હકીકત સાલળી ત્યાં તો પોતાનો જ ભાઈ-સ્કંધક મુનિના ઘાતની વાત સાલળતા આખમાથી આસુનો ધોધ વહેવા લાગ્યો. રાણીએ રાજાને કહ્યું, મુનિના ઘાતનો હુકમ તમે કેમ આપ્યો ? મુનિનો શો ગુન્હો હતો ? રાજા કહે ‘ મે તમારી આખમા આસુ જોયા, એટલે માની લીધુ કે તે તમારો ચાર પુરુષ હશે ’ રાણી કહેવા લાગી ‘ મને તો મારો ભાઈ સાલ્યો

હતો તેથી આખમાં આસુ આવ્યાં હતાં તમારે આસુ આવવાનું કારણ તો મને પૂછવું હતું ?' પણ હવે શું થાય ! વાત વણસી ગઈ, બાલુ બગડી ગઈ 'ભાઈની ઘાત થઈ ગઈ

રાજા અને રાણી બન્નેને પસ્તાવાનો પાર ન રહ્યો. મુનિની હત્યા, એ જેવું તેવું પાપ નથી. પ્રાચલિતરૂપે બન્ને રાજા-રાણીએ, દીક્ષા લઈ સવમ પથે પઠયા મુરો કહેવાનો એ છે, કે મરણ નજીક થઈ જાય છતાં, સમભાવ થાએ ત્યારે જ મોક્ષ મળે છે મોક્ષ મેળવના માટે કેટલી સહન શીલતા જોઈએ ?

મૃતપુત્રને માતા કહે છે હે દીકરા ! સવમ મામ આવો કપરો છે આવા પાક ભણવાના રહેશે. શત્રુ હો કે મિત્ર હો બધામા સમભાવ રાખવો પડશે. દીક્ષા લઈ અને 'ભવજીવ' સુધી પાળવી દુષ્કર છે' વળી પણ માતા શું કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૭૨ મુ

સ ૨૦૨૦ સાદરવા વદિ ૧૩ શનિવાર, તા ૩-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધા મયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાંત પ્રશ્ન્યા તેમાં ઉત્તરશમ્યયનસુત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા મૃતપુત્રનો અધિકાર થાશે છે

સમયા સમ્બ સુપસુ, સત્ત મિત્તેસુ બાગ્ગમ ।

વાળાઈ વાય ચિરદ્ધ જાવજીવાપ વુક્કર ॥૨૫॥

મૃતપુત્રને માતા સમજાવી રહ્યાં છે : 'હ પુત્ર ! ચારિત્ર પાળવું બહુ જ દુષ્કર છે સવમમાત્રમાં હજારે

ગુણોને ધારવા પડે છે. અનતજ્ઞાનીઓ ફરમાવે છે, કે જૈન સાધુએ એકેન્દ્રિયથી માડી પચેન્દ્રિય સુધીના બધા જીવોની દયા પાળવાની હોય છે કોઈપણ જીવને હણવા નહિ, હણાવવા નહિ કે હણનારને અનુમોદન આપવું નહિ. જીવન કુરબાન થઈ જાય તો ભલે, પણ ભયું સરોવર હોય કે વહેતી નદી હોય, ગમે તેટલી તરસ લાગી હોય, છતાં તેનું સચેત પાણી પીવાય નહિ પાણી પીવાની ઈચ્છા પણ ન કરાય કારણ કે સાધુ સમજે છે, કે સચેત જળમા મારા જેવા અનેક આત્માઓ વસી રહ્યા છે.

સાધુના નામનું મકાન, લાયબ્રેરી કે ઉપાશ્રય પણ ન હોય ‘નાના ગામડાઓમા બહુ તકલીફ પડે છે, માટે ઉપાશ્રય ચણાવો, તમે ધૂણીધર શ્રાવકો છો, ઉપાશ્રય થાય તો સગવડ રહે,’ એવો ઉપદેશ સાધુથી દેવાય નહિ છ કાયની હિંસા કરાય નહિ, કરાવાય નહિ કે કરનારને અનુમોદના પણ અપાય નહિ. અગ્નિકાયના આરભ-જેવા કે લાઈટ-ફિટિંગ કરાવો, ઘરડા સાધુ રાત્રીએ પડી જાય છે, માટે બત્તી મુકાવવી, ફૂર નથી સભળાતું, માટે લાઉડસ્પીકરમા બોલવું જોઈએ, એવું કોઈ પણ કાર્ય સાધુથી ન થાય એવી રીતે વાયરાની હિંસા, જેમકે પવન જે દિશામાથી આવે ત્યાં ‘ખારી મુકાવો’ એવી ભાવના સાધુ ન રાખે.

સાધુ, વનસ્પતિકાય-જેવા કે ફળફળાદિને છેદે નહિ, છેદાવે નહિ કે છેદનારને અનુમોદે નહિ ગૃહસ્થને ત્યાં વહોરવા જાય, દાતાર કહે મહારાજ સૂઝતી કેરીના કકડા પડ્યા છે, તમે બધી કેરીઓ વહોરી જાઓ અમારે ત્યાં

આખો ઠેરીનો કરડિયો પડયો છે સકાચ પડે તેમ નથી
એમ કહે, તો પણ સાધુથી તે ઠેરી વહોરાય નહિ કાશ્વ કે
ઠેરી ભલે હોય, વેચાવી લેવા બંધ નહિ પણ બીજી ઠેરીને
સુધાસ્વી પડે અને ઠેરી તો સચેત છે, છેદે તો તેની હિંસા થાય
એટલે વહોરતા સાધુને બહુ ઉપયોગ રાખવો પડે પુખ્તના
હાર ભગવાનને સડાવો, સમાવસરવુની સ્થના કરો, બીનો ફીવો
કરો ભગવતીસૂત્ર વાચતા હોઈએ ત્યારે બીનો દીપક જલતો
રાખવો બેઈએ આ આશ્રુ પાપવધક છે આ હિંસક
ઉપદેશ છે હિંસાથી કમ ખપે નહિ

પ્રભુભાગની અદ્દર જરા જેટલી પણ હિંસાને સ્થાન
નથી હિંસા થાય ત્યાંથી સાધુએ પાછું હઠવું બેઈએ ભગવાને
કહ્યું છે પૃથ્વીકાય, અપકાય, તરુકાય વાનુકાયના જીવોની
અવગાહના અશુભના અસંખ્યાતા ભાગની છે અસંખ્યાતા
પૃથ્વીકાય જીવના શરીરો એમા થાય ત્યારે પત્થર, મુને,
રેતી, હીરા, માણેક સોના રૂપા રૂપે રૂખાય છે એક શરીર
તો આખે બેઈ ચકાતુ નથી ભરના દાણા જેવડી મીઠાની
કણીમાંથી એક એક જીવ નીકળી, પારેવા જેવડી કામા કરે
તો આખા જળુદીપમા સમાય નહિ એટલા બધા ભરના
દાણા જેવડી મીઠાની એક કણીમાં પૃથ્વીકાયના જીવો છે
તો પૃથ્વીકાયનો ભેરશોરથી આરભ સમારભ કેમ થાય ! પ્રભુ
સાધુઓને ધેતવ છે કે તું આરભથી છેટો રહેજો એ તો
ગૃહસ્થના કામ છે

વળી મકાન બંધાવનારાઓ ખાતમુદૂત જેના હાથે
કરાવે તેના ફાટા લેવરાવે પેલા ભાઈસાહેબ ફૂલાઈ બંધ

જુઓ આ ચિત્ર ! અમુક સસ્થાની પહેલી ઇંટનું મુદૂત મારા હાથે થયું છે પાણી નીકળે ત્યાં સુધી ખોદકામ કરાવે પાપભીડ ગૃહસ્થ રહેવા માટે નકાન ચણાવતો હોય તો પણ તેના દિલમાં અરેરાટી હોય, કે હું સસારમાં બેઠો છું, સાધુ બની જવાની તેવડ નથી. તેથી મારે આવા પાપના ધધા કરવા પડે છે ક્યારે એવો અવસર આવે કે નિષ્પાપ જીવન જીવું ? ‘પાણીવહ વોર’ પ્રાણીવધ એ વોરમાં ઘોર પાપ છે જૈન સાધુને હિંસક પ્રચાર કરવો કદ્યે નહિ (જેવા કે તળાવ, કૂવા, વાવ બધાવવા)

વગડામાં સાધુ કાઉન્સિલ પારી પ્રતિલેખન-ક્રિયા કરી રહ્યા છે હરણાનું ટોળું ઉગમણી દિશા તરફ ચાલ્યું ગયું પાછળ થોડીવારે શિકારી નીકળ્યો રસ્તામાં બે ત્રણ ફાટા પડે છે શિકારી મુનિને પૂછે છે, કે હરણાનું ટોળું કઈ દિશામાં ગયું ? મુનિ મૌન રહ્યા લગવાને કીધું છે, ‘આવે વખતે મૌન રહેજે જીવહિંસા થાય છે માટે તારે ન બોલવું’ જો, ‘આ બાળુ ગયું’ એમ કહે, તો પહેલું મહાત્મત ભાગી જાય ‘બખર જ નથી’ એમ બોલે તો બીજું મહાત્મત ભાગી જાય શિકારી ક્રોધી પ્રકૃતિનો છે મુનિને મારવા માટે છે. ‘બોલ, નહિતર તલવારથી મારી નાખીશ હું હરણ પાછળ હેરાન થઈ ગયો છું’ મુનિ મરી જવું કબૂલ કરે પણ મૌન ન તોડે મુનિનો માર્ગ આવો વિકટ સૂચગડાગસૂત્રમાં ફરમાવેલો છે

સરભરાનું કામ સાધુથી માથે કેમ રખાય ? આ તો પછી આ મહેમાન ફર્સ્ટ ક્લાસમાં આવ્યા તેના માટે દૂધપાક પુરી કરજો, આ ગામડાવાળા છે તેના માટે ચુરમાના લાડુ

બનાવે। અરે રસોઈ થતી હોય ત્યા તપેલા ભેઈ આવે આ
તે સાધુ છે કે માત્ર લગોટી પહેરી છે। ગમે તેવા કોઈના
ધિપતિ કેમ ન હોય, પણ મહેમાન માટે શું સાધુ સાધના
મેલી દે। મુજ એના માટે મુડાવી છે। વૃત્તિનો સાચો
વળાંક તે જ સાચો વિરતિભાવ હું સવ વિરતિ બન્યો
છે, તો તારા ચારિત્રને વફાદાર રહેજે સાધુ સમક્ષ કોઈ
ઉઘાડે મોઢે બોલે, તો સાધુ તરત ટોકાર કરે કે ઉઘાડે મોઢે
મારી સામે નહિ બોલાય હવે સામે માણસ એમ કહે કે
હું મારા આવે, તમે તમારે આવે તો સાધુ એમ જ કહે કે
ભાઈ! તો હું તમારું ક્યન સાંભળી શકીશ નહિ, બોલવું હોય
તો યત્નાથી બોલો ઉઘાડે મોઢે પડિત બણાવતા હોય, તો
તેને સાધુના બવહારથી વાકેફ કરે જે માગે પ્રવાણ કરું
છે, તેને વફાદાર તો રહેવું ભેઈએ

કોઈ કરોડપતિ ગૃહસ્થની કાર્મવાળીએ રસ્તા ઉપર
પાણી નાળુ ૨૦-૨૫ રૂપિયાના પગારને પટાવાળો ગાળો દેવા
માડયો અને ડોલ લઈ લીધી બાઈ રહતી ૨ વી અંકર આવી
શેઠને બધી વાત કહી શેઠ બહાર આવી ઝુલુ-ભાઈ બહાર
નહિ તેથી ભૂલ થઈ ગઈ છે હવે ફરીને સડક ઉપર કંચરે
ફકરે નહિ ડોલ પાછી આપી દે છતાં પણ પટાવાળો તો
જમ તમ બોલવા જ લાગ્યો શેઠ કહે છે 'ભાઈ હું તને
બોળાવું છું તું જીવરાજ કોળીનો છોકરો છે અમે તો તારા
પટાને માન આપીએ છીએ માટે ડોલ દઈને આવતો મઈલ
ત્યા તો પટાવાળો વધારે ને વધારે અસહ્યતાથી બોલવા
મારો શું પટાને માન આપવાની વાત કરે છે। આજ્યો
પટો એમ કહી પગે ફેંકી દીધો બોટલે શેઠ તેનો કાન પકડી

બેચાર અડખોથ લગાવી દીધી પટાવાળો રોતો રોતો સુધરાઈ
મા ગયો ફરિયાદ કરી શેઠને બોલાવ્યા કેમ શેઠ શુ હકીકત
હતી ? અમારા પટાવાળાને તમે કેમ માર્યો ? શેઠ બધી હકીકત
સમજાવી મે તમારા પટાવાળાને માર્યું જ નથી પટાવાલો
કહે, બે ધોલ લગાવી દીધી જુઓ ! ગાલ લાલચોળ થઈ
ગયો છે શેઠ કહે, પૂછો, પટો ફેંકી દીધો પછી ધોલ મારી છે કે
પટો હતો ને મારી છે ? તેણે પટો ફેંકાવી દીધો પછી તે
પટાવાળો ક્યાથી રહ્યો ? પછી પટાવાળાને ઠપકો આપવામા
આવ્યો.

આ દષ્ટાંતનો સાર એ છે કે આ મુહપત્તિ એ પ્રભુ-
વીરનો પટો છે અને રચહરણ એ ઋષિનો ધ્વજ છે સ્થાન-
કવાસી જૈનોનું ચિહ્ન છે ન બાધે તો શુ વાધો ! એમ
કહેનારા આજે નીકળી પડ્યા છે વળી મુહપત્તિ તો કીધી
છે, પણ દોરો ક્યાથી આવ્યો ! અરે ભાઈ ? સમજો તો
બરા ચશ્મા કીધા પછી કહે (ડાડલા) ફેંધમ ક્યા કહી છે
પણ કાચને રાખવા ફેંધમની જરૂર પડે જ ફેંધમ લેવાની
જુદી વાત કરવાની ન હોય એમ મુહપત્તિ એટલે મોઢા
ઉપર રાખવાની માટે મુહપત્તિ તે હાથપત્તિ, કે ઢીચણપત્તિ
નથી જૈનને સાધુ બન્યો, પછી હાથમા મુહપત્તિ રાખી
એક હાથમા દડ, એક હાથમા પાત્રા અને મહારાજ વાતુ
કરવા મડી જાય મુહપત્તિ તો કેડે હોય, આમા જતના કચે
ઠેડાણે રહી ! સિદ્ધાંતમા પાઠ આવે છે કે, સવારમા પ્રથમ
મુહપત્તિનું પડિલેહણ કરવું, ત્યાર પછી ગોચાનુ, ત્યાર પછી વચ્ચનુ,
અને છેલ્લે પાત્રનું પડિલેહણ કરવું, એમ ક્રમ બતાવ્યો છે
ગૌતમ સ્વામી જેવાને મુહપત્તિની જરૂર પડી, તો તમે સમજો

કે જૈનની શિંગ મુહપત્તિ-ચક્રરત્ન વજર કેમ આવે ! મુહપત્તિ મુખ ઉપર રહે તે માટે હોશ છે

આગળ દશવામ્ની સાધુ વ્યાખ્યાન વાચતી વખતે મુખ ઉપર મુહપત્તિ રાખતા કેટલાક જોમ કહે છે, કે જોલવું હોય ત્યારે મુહપત્તિ બાધવી, પછી શી જરૂર છે ? પણ અધ્યાત્મ છીક બગાસુ કે જોડકાર આવે, ત્યારે ઉનો વામશે સચેત વાયરાના જીવને હણે છે તેનું પાપ કાઢે છે પોતા વાળાએ પણ રાત્રે મુહપત્તિ કાઢી નાખી સૂવાય નહિ, તો સાધુથી કેમ સૂવાય ! વળી કેટલાક તો હંના ભરેલા જોસીકા શણે છે પણ અંદરનો ઉનો પવન બ્યારે કાઢનામા આવે, ત્યારે તે બહારના સચેત પવનના જીવને હણનારો થાય છે, માટે સાધુને જોવું પણ ન કંપે

સાધુએ જોલવું-આલવું સૂવું-જેસવું વગેરે જતનાપૂર્વક કરવાનું હોય છે જતનાપૂર્વક ક્રિયા કરે તો પાપ કમ ન બાંધે ઉપયોગે ધમ છે પણ અજ્ઞાની આત્માએ સમજતા નથી મુહપત્તિ છોડી દીધી એમા શુ ? નવતત્ત્વની વાત તો કરે છે ને ! માટે હાલો સામળવા પછી કાલ સવારે રજેઠરણા મૂકી દેશે, પાત્રા મૂકશે અને પછી માગી ખાવું ન પાલવ્યું જોડે ઘેર બેસી સોજન લેશે પછી પગે આસતિ રૂપિયા ખરાશે, તેના નામના મંદિર બંધાવાશે. એક બાળતમા પડવાઈ ચર્ચ ગયેલા ક્યાં જઈને ભિલા રહેશે ! એક છૂટ કેટલી છૂટને ભીની કર છે ! વિહાર ભેડી ડોળીનો ઉપયોગ કરાય, ડોળી ન ફાંવે જોડે મોટરમા અને છેવટ જોશપ્તેનનો ઉપયોગ, પણ થાય આહાર પણ નિરીય હોય તો જ સાધુને લેવો કંપે

સામાના ભાવ જાળવવા સદ્દોષ આહાર ન લ્યે તેતો ૯૬ દોષ રહિત આહાર પાણી લે લગવતી અને ઠાણાગસૂત્રમા કહ્યું છે, કે પ્રાણાતિપાત કરનારો, જૂઠું ખોલનારો, તથાગતના સાધુઓને અસૂઝતા આહાર-પાણી વહોરાવનારાઓ દૂક આયુષ્ય બાધે છે માટે સમજાને, ધર્મ કરતા કયાય ધાડ પડે નહિ !

રાગમા રગાયેલા આત્માઓ સાધુના સયમના લૂટારા બને છે સયમ પાળવો એ મુનિનું કામ છે. પળાવવો (સયમમા) આહાર-પાણીમા દોષ ન લગાડવા દેવો તે શ્રાવકનું કાર્ય છે તમે તેથી જ શ્રમણોપાસક કહેવાઓ છો સાધુ તો ખૂબ ઝીણવટથી ખૂંછે, પણ જો તમે જૂઠું ખોલો તો તમે પાપના ભાગીદાર બનો છો સાધુ ગવેષણા કરે, પણ આજના સાધુને અવધિજ્ઞાન કે મનપર્યાવ જ્ઞાન નથી કે તમારા મનના ભાવ જાણી લ્યે, માટે સમજાને નિર્દોષ આહાર પાણી વહોરાવશો તો લેનાર અને દેનાર બન્નેને લાભ થશે સુપાત્રે દાન દેવાથી કર્મ ખપી જાય છે એકાત કર્મની નિર્જરા થાય છે આ તો સમય થાય એટલે તેડી આવે અને સાધુ પણ માને કે “પાત્ર પૂર તો વિદ્યન દૂર” એવા સાધુ કે દાતાર ગ્રાહકોના દાનથી કાંઈ દિ’ વળે નહિ બહુ તો પુણ્યબધ થાશે

શ્રાવકનું બારમું અતિથિસવિભાગી વ્રતમા શ્રાવકની હુમેશા એવી ભાવના હોય, ‘ક્યારે હું દાન આપી કૃતાર્થ થાઉં !’ ભાવના ભાવતો દ્વાર આગળ ઊભો રહે, પણ ઉપાશ્રયે તેડવા ન જાય ભાણે ખેસી ભાવના ભાવવાનું કહ્યું છે શ્રાવક

એમ પૂછે, કે કોઈ સાધુ કે સાધ્વી પધાર્યા હતા કે કેમ ? ઘાઠો દાર્ધમ શહ જુઓ, કોઈ સાધુ પધારે તો પ્રેમથી બોલાવે પણ સાધુ આવ્યા બાદી રૂઢેથી નીચે મૂકી દે જેણે તપેલું હકુ ઉતારી નાખ્યું તેને તેમા સચેતની એવના કયા રહી ! તમે કહી એવું કર્યો નહિ હાથ બોડીને જણાવાય કે ગુરુદેવ ! વેળા ઘઈ નથી

સાધુએ કોઈ એક ઘર ઉપર મહાર બાંધ્યો નથી. સાધુને આહાર મળે તો સચમની વૃદ્ધિ અને ન મળે તો તપની વૃદ્ધિ છે ઉદ્દેશિક આહાર લેનાર-દેનાર બન્ને પાપના ભાગીદાર બને છે બાજશનો લોટ, બોળ, લી તૈયાર છે, તેનો લાઠવો વાળી વહોરાવે, તે ઉદ્દેશિક આહાર જણાય સાધુથી તે લેવાય નહિ આવો જૈનનો માર્ગ છે

સચમ લીધા પછી, સાધુને ધણી ધણી જાતના રાખવી પડે છે એકલા વેશ માત્રથી કલ્યાણ નથી. અહરણી સમતાભાવ કેળવી લેવાની ખાસ જરૂર છે અઠ દિવસ સુધી વરસાદની એલી વરસવી હોય સાધુથી એમ ન કહેવાય, કે રહી બધ તો સાફ તડકો પડ્યો હોય તો એમ ન કહેવાય, કે વર સાફ આવે તો શાવિ માય પોઈ રાજા મહારાજા જૈન સાધુને કહે કે કેમ વરસાદ નથી આવતો ! તેમા જૈન સાધુ એમ કહે, કે જિભા રહો હું સમત્કાર બતાવું અહમ કરી બેસી બાય ઘોચો દિવસ ધાય ધોધમાર વરસાદ પડે, ત્યારે રાજા-મહારાજા સાધુ ઉપર વારી બાય 'વાહ મહારાજ વાહ' ! પણ તે મહારાજાના ચારિત્રના ભૂકા બિડી ગયા જૈન સાધુથી કોઈ પણ જીવની દિસા ન થાય એવા કામમા પ્રવૃત્તિ કરાય નહિ.

કારણ કે તેને સર્વ પ્રાણીઓમા સમાનતા દેખાતી હોય.
દરેકમા મારા જેવો જ આત્મા બેઠો છે અને દરેક જીવ
જીવતરને ઇચ્છે છે. કોઈ પણ જીવને મૃત્યુ પસંદ નથી તો
કોઈ પણ જીવની હિંસા મારાથી કેમ થાય ! અન્ય દર્શનીઓ
સાધુ-ખાવા-તાપસો કેવા હોય છે અને કેવા પ્રકારની હિંસા
કરી રહ્યા છે

ધૂણી ધખાવીને, રાખ લગાવીને,
બેઠો ભેગીડો એક, બળબળતા તાપમાં,
વૈશાખી તડકો, સામે છે ભડકો,
તાબે છે લાકડા, એ ભડભડતી આગમાં.

કૌતુક ભેવા ભેગીડાનું નીકળ્યા પાર્શ્વકુમાર,
નાગને બળતો, આગમાં દીઠો, હૈયે ઊઠ્યો ધબકાર,
કાળજડે કરુણા છલકાણી, ઉર કરે પોકાર,
ધર્મ નથી, આ ધતીંગ મોઢું, પાર્શ્વે કર્યો પડકાર,
ભેગી જંખવાણો, રોષે ભરાણો,
સળગ્યા અંગારા, એની તગ તગતી આખમાં.

કમઠ નામે તાપસે ધૂણી ધખાવી પાચ ખાજી અગ્નિ
પ્રગટાવી પચાગ્નિ તપ કરવા બેઠો હતો વારાણસી ગામમાં આવા
પ્રખર તપસ્વીની વાત વાયુવેગે ફેલાઈ ગઈ તમાસાને તેડું
ન હોય આખું ગામ હાલી નીકળ્યું લોકોના ટોળેટોળા
દર્શન કરવા ઉમટ્યા તાપસના તપની વાત, રાણી વામાદેવીએ
પણ બાણી પોતાના પુત્ર પાર્શ્વનાથકુમારને કહ્યું, ‘દીકરા ! શું
કોઈ યોગી પુરુષ ગંગા કિનારે આવ્યા છે ?’ ભેડે પાર્શ્વ-
નાથને દર્શન કરવાની ઇચ્છા ન હતી છતાં માતાનું મન
રીઝવવા માતા સાથે ગયા પાચ ખાજી અગ્નિના ભડકા
બળી રહ્યા છે વચ્ચે કમઠ તાપસ બેઠો તપ તપી રહ્યો છે

પાશ્વનાથે તાપસને પૂછ્યું 'તમારા ગુરુએ તમને આર્થ તપ તપવાનું કહ્યું છે ? પણ મને તો આ ભગવા લાકડાંમાં હિસા થતી દેખાય છે !' કમઠ તાપસને સ્વમાન હજારો લાકડાં તે બોલ્યો 'તમને જોડાં ખેલવતા આવડે તપની બાબતમાં તમને સમજી નહિ. તમારો આ વિષય નથી.'

પાશ્વનાથે કહ્યું 'ખાત્રી કરવી હોય તો આ મોડું લાકડું બળી રહ્યું છે તેને ફડાવો તરત જ પાશ્વકુમારની આસાથી કુમારના માણસોએ ભડભડતી આગની જ્વાળા વચ્ચેથી તોતિંગ લાકડું બહાર કાઢ્યું અર્થ બળેલા લાકડાંને ખુસાવી જતનાથી કાઢ્યું ત્યાં તો

લાકડું કહ્યુંને ન્યાસ ફાડી દેખાવત આવડ,
નામનામણી ઠાકરા બધાર બળતા જળબળ જળબળ
પાશ્વજિન સુખ્યને મોરી જાવજ (૧)
ચિત્તને સ્વચ્છ રે તારો રે

નામનામણી અમદગ્ધ સ્થિતિમાં લાકડાંની પોષ માત્રી દેખાણાં જોનાર સૌના કાળજા ઠેકાણે ન રહ્યા સૌ જોઈ ઉપર તિરસ્કાર વરસાવવા લાગ્યા જે દુનિયાનાં દુઃખ માટે કર્યું છે અસાનના તિમિર માટે જે અરુણ છે, દુઃખિયાનાં દિલને માટે જે વરુણ છે તે જ સાચો તરુણ છે

સુન્ધાસી ઠાસી તપ સાધતો, પશ્ચાત્તિ પર જાણ
હોઠો મી પાશ્વકુમારે પમળ, અધ બળતો તે રાજ
સંભળાઓ મી નવકાર સ્વચ્છ સુખ ઈ પ્રભુવત અવતાર
સો બલિયા બતે, મોઠાંને જિત્તે, નિત જાણીએ નવકાર

એવા તરુણ પાશ્વનાથે પશ્ચપરમેષ્ઠી નવકારમત્ર સંભળાવ્યો. નામનામણીનું જોડું નવકાર મત્રમાં દત્ત-ચિત્ત બન્ધુ શુભભાવના ભાવતાં ભાવતાં મરીને ઘણેન્દ્ર અને પદમા

વતીનો ભવ પામ્યા જોગી કમઠ મિથ્યાદ્રષ્ટિ છોડતો નથી.
એણે કહ્યું, જો મારા તપેલા તપનું કાઈ પણ ફળ હોય તો
ભવિષ્યમા હું પાર્શ્વનાથનો વેર વાળનારો થાઉં આમ
વેરવૃત્તિ હૃદયમાં સઘરી રાખીને આયુષ્ય પૂર્ણ થયે મેઘમાળી
દેવ બન્યો.

ભગવાન પાર્શ્વનાથે ત્રીસ વર્ષની વયે દીક્ષા લીધી.
કમઠનો જીવ મેઘમાળીની દ્રષ્ટિ પાર્શ્વનાથ ઉપર પડી પૂર્વ-
ભવનું વેર તાળું થયું ભગવાન પાર્શ્વનાથ વડના વૃક્ષ નીચે
ધ્યાનમાં બેસા છે

ધ્વસ્તોધ્ર્વ કૈશ વિકૃતાકૃતિ મર્ત્યમુણ્ડ

પ્રાલમ્બ મૃદ્ધયદ્ધવત્કલ્પિનિર્યદગ્નિ ।

પ્રેતવ્રજ પ્રતિ ભવન્ત મયીરિતો ય

સો ઽ સ્યા ઽ ભવત્પ્રતિભવો ભવદુઃખહેતુ ॥૩૩॥

મેઘમાળીએ વિકરાળ બોલ્યા કેશ કરી ભય કર આકૃતિ
ગળામાં મૃત દેહના મસ્તકની માળા ધારણ કરી, જેના
નેત્રમાંથી અગ્નિ ઝરે છે, પ્રેત-પિશાચ જેવો, પ્રભુ સામે
ક્રોધિત થયેલો, પાર્શ્વનાથ પ્રભુ ઉપર રેતી અને પવન ફેંક-
વાની શરૂઆત કરી, છતાં પ્રભુ અડોલ રહ્યા ઘનઘોર વાદળામાં
ખિહામણા અવાજે કાન ફૂટી જાય તેવી મેઘ ગર્જના કરતો
પછી વીજળી ચમકાવી વજ્ર ચીરાતું હોય તેવા કડાકા સાથે
મુશળધારાએ મેઘની વૃષ્ટિ કરી

પ્રભુ તો અચળ રહ્યા વરસાદનું પાણી વધવા લાગ્યું,
ગોઠણ, છાતી, ગળા સુધી અને છેવટ નાક સુધી પાણી આવી
ગયું, ત્યાં ધરણેન્દ્રનું આસન ચલાયમાન થયું ઉપયોગ મૂકી
જોયું તો મેઘમાળીને પ્રભુ ઉપર ઉપસર્ગ કરતો નિહાળ્યો

બનવું સહાનુભૂતિ દર્શાવી તેની પ્રતિકૂળ અવસ્થાને ધ્યાય તેમજ પ્રતિકાર કરવા સ્વાધીનતા ત્યાગ કરવો તે વિષે આત્મિક અભિપ્રાય.

(૩) ધન્યદયા-દેખાદે મીઠી કુર્બાની આપવી, ભાવ સમજ્યા વિનાની જોયે જાણે હવા પાળવી

(૪) ભાવદયા- ખરી સમજણપૂર્વકની હયા પાળવી એટલે દરેક પ્રાણી ઉપર અનુકંપા ભાવ રાખવો. કોઈ જીવને પતિત થવા ન દેવો તેના ભાવપ્રાણની રક્ષા કરવી મારા જેવા બધાના પ્રાણ છે, મને જેમ સુખસાતા ગમે છે તેમ જગતના દરેક જીવને સુખસાતા ગમે છે તેથી મારે કોઈનેય કુખરૂપ બનવું નહિ. કોઈનું દિલ દુઃખાવવું નહિ. નત્ય માટે જીવને સ્થાપવા અને ભવની પરવશતા કારણથી મુક્ત કેમ થાય એમ વિચારી માગ જૂઠેલાના માગ દર્શક બનવું એ ભાવ હયા છે.

(૫) વ્યવહાર હયા- આવક અવિકાઓ સંસારના દરેક ઉપકરણો એક-પૂજીને લે-વાપરે જેમાં જીવોની ઉત્પત્તિ થતી હોય તેમાં ચતનાપૂર્વક કામ કરે. પ્રાણી ગળ્યા મિવાય વાપરે નહિ. પાન્યમા જીવાત પઠ નહિ તેની તકે દારી રાખે દાસ-દાસીઓ આદિ માનવતાપૂર્વક વ્યવહાર અજાણે એ વ્યવહાર હયા છે.

(૬) નિઃસ્વય હયા- કર્મબંધ આત્માને ન થાય તની નાવચતી રાખવી પુણ્ય એ પરવસ્તુ છે તે આત્મિક વસ્તુ નથી. પૌરુષલિક પદાર્થો પ્રત્યે મમત્વ બાવને છેડી

કામરાગ, સ્નેહરાગ, દ્રષ્ટિરાગની ભયંકરતાનો ખ્યાલ કરી તેનો ત્યાગ કરતો, વૈરાગ્યથી ભરપૂર આત્મદશાને ભોગવતો, ઊંચ પદે ગિરાજમાન થતો, પરભાવને નષ્ટ કરતો વિચરે તે સાચી ભાવ દયા છે આત્મા પોતે પોતાના રાગના કારણે સંસારના સુખદુઃખમાં ગાડો-ઉન્મત્ત બન્યો છે તે આત્માને હવે શાણો બનાવી મોક્ષમાર્ગની આરાધનામાં બેડી દેવો તે ઉત્તમ ભાવ નિશ્ચય-દયા છે

(૭) સ્વરૂપ દયા=કોઈ માણસ ઉપરથી તો મીઠું મીઠું બોલે ઉપરથી દયા દેખાડી વિશ્વાસ બેસાડી પાછળથી ગળુ કરે, અદરથી ફૂડા પરિણામ સેવે જેમ કસાઈ બોકડાને આગણામાં પાળે, પોષે અને ખૂબ ખવરાવે પણ તે દયા દેખાવ માત્ર છે અતરંગ પરિણામ તો હણવાના 'છે, કોઈ સારો મહેમાન આવે, કે વધ કરી નાખે

(૮) અનુબંધ દયા=ઉપર ઉપરથી જરા કઠોરતા વાપરે પણ અતરથી હિતની ચિંતા સેવે જેમ માતા, બાળકને કડબુ ઔષધ પાચ છે બાળક ન પીએ, 'તો બે પગ વચ્ચે માથુ દબાવીને પણ પરાણે પાચ છે બાળકને દુઃખ થાય છે પણ માતાના અતરમાં તો સંતાનનો રોગ ટૂંકી જાય ને નિરોગી બને તેવી જ ભાવના હોય છે

પિતા પુત્રને અવળે રસ્તે જતાને સદ્‌રસ્તે ચઢાવવા કર્કશ કઠોર શબ્દ વાપરે પારકી છોકરી સામે કુદૃષ્ટિ કરવી તે મારા ઘરમાં નહિ ચાલે, ન માને તો કદાચ ચૌદમુ રત્ન દેખાડી દે, છતાં દિલમાં પુત્રના હિતની ચિંતા-રમતી હોય છે કે મારા બાળકની બહાર બરાબ વાત ન થાય કોઈ

ઉપકારી ઉપકાર ભૂલે નહિ જેથી ભૂલે નહિ જેર,
 એક ખરે અમૃતની પ્યાણી બીજે ડાળાડાળ જેર
 એક બાવળી બહિત કહે ને બીજે રહે છવ બાળી
 પાંચ નાથને એવા મળ્યા ધરણેન્દ્ર જાને મેઘમાળી

પૂવે નાગના ભવમા પ્રભુએ કપેલા ઉપકારનું સ્મરણ
 યસુ તુરત જ સકલ દેણવાળા નાગનું રૂપ સર્પ પ્રભુને જોયે
 સર્પ સીધા માથે દેણું છત્ર કરી દીધું નીચે દેહનું પૂજણ
 વાળી બોટલા જેવું કરી તે ઉપર પ્રભુને લઈ સીધા ઉત્તા
 ભગવાન તો સમભાવમા જ ટકયા છે નથી ધરણેન્દ્ર ઉપર
 રાગ કે નથી મેઘમાળી ઉપર રૂપ ધરણેન્દ્રે મેઘમાળીને પકડી
 નમાવ્યો મુદો કહેવાનો એ છે કે ગમે તેવા નિમિત્તા મળે
 છતા સમતા ન છોડવી. યત્ન કે મિત્ર ઉપર સમભાવ ટકી
 રહે તેનું નામ અહિંસા પાંચ પ્રભુને ૮૪ દિવસે દેવજ્ઞાન
 યસુ ૭૦ વય દીક્ષા પાળી, ૧૦૦ વયનું આયુષ્ય લોગવી
 મોક્ષે પધાયો. આવી અહિંસા સાધુઓએ ભવજીવ મુખી
 પાળવાની હોય છે, જે બહુ દુષ્કર છે હજુ પણ માતા
 મૃગાપુત્રને શુ કહેશે તે અધિકાર અવસર કહેવાશે.

બ્યાખ્યાન ૭૩ મુ

ગ ૧૦૨૦ ના બાદરવા વર્ષે ૧૪ ને સ્તિવાર, તા ૪-૧૦-૧૬

સિદ્ધાંત બોટલે તમે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ
 મિદાન પ્રદેખ્યા તમા ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા
 મૃગાપુત્રનો અધિકાર બાકી રહ્યા છે

“નિચ્ચકાલ્પ મત્તેણ, મુસા વાય વિવજ્જણ ।
મામિયવ્વ હિય સચ્ચ, નિચ્ચાઉત્તેણ દુક્કર” ॥૨૬॥

મૃગાપુત્રને માતા સયમ માર્ગની દુષ્કરતા સમજાવે છે સયમી જીવન એ ઉમદા, ઉચ્ચ પ્રકારનું જીવન છે સયમથી આવતા કર્મો અટકે છે જિ દગી પર્યાંત જીવ હિંસા કરે નહિ, કરાવે નહિ અને કરનારને અનુમોદે નહિ—મન, વચન, કાયાથી, એમ નવ કોટિના પચ્ચક્ખાણુ સાધુને હોય છે હિંસાના બે પ્રકાર છે એક ભાવ હિંસા, બીજી દ્રવ્ય હિંસા એકેન્દ્રિયથી માડી પચેન્દ્રિય સુધીના જીવો પૈકી કોઈના પણ પ્રાણ લૂટવા નહિ, તે ‘પ્રાણાતિપાત’ની વિરતિ છે

અહિંસા એ પરમ ઉત્કૃષ્ટ ધર્મ છે સંપૂર્ણ અહિંસક જૈનદર્શન એ કોઈ સામાન્ય દર્શન નથી હિંસાથી ધર્મ માનનાર ગાઠ મિથ્યાત્વ સેવનારો છે માટે મુનિએ અહિંસા ધર્મ જાળવવો એ પહેલાં વ્રતનું રક્ષણ છે સત્ય, અચૈર્ય, અહિંસ્ય અને અપરિગ્રહ એ બધા પહેલાં વ્રતની પુષ્ટિ માટે છે આત્માના ભાવ—પ્રાણ જે જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર છે, તેના જીવે દયા પાળવાની છે દયાના આઠ પ્રકાર બતાવ્યા છે

(૧) સ્વદયા—પોતાના આત્માનું રક્ષણ કરવું પોતાના આત્માની દયા પાળવી ભાવહિંસા એટલે કામ, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, રાગ, દ્રવ્ય, ઈર્ષ્યા, નિંદાથી આત્માના ભાવપ્રાણો હણાય છે, માટે સ્વદયા પાળનારે પળે પળે અતર્મુખ બનવું પડે છે

(૨) પરદયા—બીજા જીવોની હિંસા ન કરવી તે નિષેધાત્મક અહિંસા, અને કોઈ કુ બી થતા હોય તેને યથાશક્તિ સહાયક

બનવું, સહાનુભૂતિ દર્શાવી તેની પ્રતિકૂળ અવધાને થાય તેવો પ્રતિકાર કરવા સ્વાધીનો ત્યાગ કરવો તે વિધિયાત્મક અહિંસા.

(૩) ક્રબ્ધહયા-દેખાદેખીથી કુર્તાવાદથી બાવ સમજ્યા વિનાની જોએ જોએ હયા પાળવી

(૪) બાવહયા- ખરી સમજણપૂર્વકની હયા પાળવી જોએ હરેક પ્રાણી ઉપર અનુકંપા બાવ રાખવો. 'કોઈ જીવને પતિત થવા ન દેવો તેના બાવપ્રાણની રક્ષા કરવી 'મારા જેવા બધાના પ્રાણ છે મને જેમ સુખસાતા અમે છે તેમ જગતના હરેક જીવોને સુખસાતા અમે છે,' તેથી 'મારે કોઈનેય કુખરૂપ બનવું નહિ, કોઈનું દિલ દુઃખાવવું નહિ મત્ત્ય માટે જીવને સ્થાપવા અને ભવની પરવરાના કારણથી મુકત કેમ થાય જેમ વિચારી મારા જીવેલાના માત્ર હરેક બનવું જો ભાવ હયા છે

(૫) બ્યવહાર હયા- આવક-આવિકાઓ સંસારના હરેક ઉપકરણો જોઈ-પૂછને લે-વાપરે જેમા જીવોની ઉત્પત્તિ થતી હોય તેમા યતનાપૂર્વક કામ કરે પાણી જળા સિવાય વાપરે નહિ ધાન્યમા જીવાત પઠ નહિ તેની તકે હારી રાખે. દાસ-દાસીઓ માથે માનવતાપૂર્વક બ્યવહાર ચલાવે જો બ્યવહાર હયા છે

(૬) નિશ્ચય હયા- કમબધ આત્માને ન થાય તેની નાવજેતી રાખવી પુષ્કલ જો પરવસ્તુ છે તે આત્મિક વસ્તુ નથી. પૌષ્કલિક પદાર્થો પ્રત્યે મમત્વ ભાવને છેડી નાખવો

કામરાગ, સ્નેહરાગ, ડ્રષ્ટિરાગની ભય કરતાનો ખ્યાલ કરી તેનો ત્યાગ કરતો, વૈરાગ્યથી ભરપૂર આત્મદશાને ભોગવતો, ઊંચ પદે બિરાજમાન થતો, પરભાવને નષ્ટ કરતો વિચરે તે સાચી ભાવ દયા છે આત્મા પોતે પોતાના રાગના કારણે સ સારના સુખદુઃખમા ગાડો-ઉન્મત્ત બન્યો છે તે આત્માને હવે શાણો બનાવી મોક્ષમાર્ગની આરાધનામા બેડી દેવો તે ઉત્તમ ભાવ નિશ્ચય દયા છે

(૭) સ્વરૂપ દયા=કોઈ માણસ ઉપરથી તો મીઠું મીઠું બોલે ઉપરથી દયા દેખાડી વિશ્વાસ બેસાડી પાછળથી ગંજી કરે, અદરથી કૂડા પરિણામ સેવે જેમ કસાઈ બોંકડાને આગણામા પાળે, પોષે અને ખૂબ ખવરાવે પણ તે દયા દેખાવ માત્ર છે અતરંગ પરિણામ તો હણવાના છે, કોઈ સારો મહેમાન આવે, કે વધ કરી નાખે

(૮) અનુબંધ દયા=ઉપર ઉપરથી જરા કઠોરતા વાપરે પણ અતરથી હિતની ચિંતા સેવે જેમ માતા, બાળકને કડબુ ઔષધ પાય છે બાળક ન પીએ, તો બે પગ વચ્ચે માથું દબાવીને પણ પરાણે પાય છે બાળકને દુઃખ થાય છે પણ માતાના અતરમા તો સતાનનો રોગ ટૂળી જાય ને નિરોગી બને તેવી જ ભાવના હોય છે

પિતા પુત્રને અવળે રસ્તે જવાને સદરસ્તે ચઢાવવા કર્કશ કઠોર શબ્દ વાપરે પારકી છોકરી સામે કુદ્દિટ કરવી તે મારા ઘરમા નહિ ચાલે, ન માને તો કદાચ ચૌદમુ રત્ન દેખાડી દે, છતાં દિલમા પુત્રના હિતની ચિંતા રમતી હોય છે કે મારા બાળકની બહાર બરાબ વાત ન થાય કોઈ

આમળી ન મિષ્ટ, તે માટે પુત્ર-પુત્રીને, તેમના મનથી માનેલા સ્વતંત્ર (સ્વચ્છદ) માટે જતા રોકે ત્યારે, સત્તાને તે માખાપ કઠવા કે ખુધ્ધુ લાગે તે બનવા બેજ છે, કારણ કે, સ્નેહ રાગે બેરાઈ ગયો છે છતાં વડીલો તેની ફરજ ચૂકતા નથી. આ અનુબંધ દયાનો પ્રકાર છે. શુરુ પશુ શિષ્ય, બે આઠે રસ્તે ઘડી ગયો હોય તો બે વચન કહી ઠેકાણે પાડે, કામળ કે કઠોર ચુપ્પે શિષ્યામણુ આપે, તે પશુ શિષ્યના હિત માટે શિષ્ય કેમ આગળ વધે જૈન શાસનનો નેતા બને, જૈન ધર્મનો સંદેશો બેર બેર પહોંચાડે, નિજ ગુણ-વૈભવનો સ્વામી બને, તેના આત્માનું કેમ હિત થાય તેને માટે સતત, રાત્રી-દિવસ કાગળ રાખતા હોય છે વગી શુરુ શિષ્યના ચારિત્રની લાઈન બેતા-તપાસવા રહે છે.

ખાવામા છુબ કયા રસ હેતી હોય છે બોલવામા કેવો વિવેક છે ! કપડાં-સત્તાનો કેવોક ગુદ્દ છે ! તપ કેટલું પ્રિય છે ! મનની કેટલી સ્થિરતા છે ! જ્ઞાન-સ્વાધ્યાય કરવાની કેવી રસિકતા છે ! નિદ્રાનો કેવો પ્રેમી છે ! તે બધાનું માપ કાઢી લે. ક્યારેય અવળી લાઈને હોય તો, બે વચન આકર્ષા કરી સયમમાર્ગમાં સ્થિર કરે છે. અવગુણના કચરા કઢાવી ગુણરૂપી બગીચો ચીરમ સુખર કરવા કોઈવાર અનુબંધ દયા વાપરે છે.

શુરુ મેલપતિ સરીખા, ધડ ધડ ઠાઠે બેઠ
બીતરસે રસા કરે ઉપર લગાવે ઘોટ

કુભાર માનસુ ધડતાં અંદર હાથ રાખે છે અને ઉપરથી ટપલાં મારે છે તત્તુ ધડી ધડીને ઘોટ કાઢી છે અને ઘાટમા લાવવું છે બેવી રીતે શુરુ પશુ શિષ્યને ઘાટમા લાવવા અનુબંધદયા કે છે ઉપરથી વચનના ન્પણા મારે છે બનવાને

ચાર પ્રકારનાં ફળ ઠાણાગસૂત્રમા વર્ણવ્યા છે એક ફળ ઉપરથી પોચુ અને અંદરથી પણ પોચુ, તે દ્રાક્ષ છે એક ફળ ઉપરથી કઠણુ અંદરથી પોચુ, તે નાળિયેર છે એક ફળ ઉપરથી પોચુ અંદરથી કઠણુ તે ખોર છે એક ફળ ઉપરથી કઠણુ અને અંદરથી પણ કઠણુ તે સોપારી છે તેવી રીતે, જેનું હૃદય નવનીત જેવું અને ભાષા પણ મધુરી કોમળ હોય તે દ્રાક્ષફળનો નમૂનો છે એક ઉપરથી કઠણુ પણ હૃદયથી પોચા, એવા ગુરુ નાળિયેર સમાન છે કેટલાક મોઢેથી મૃદુતા વાપરતા હોય, પણ અંદરથી હૈયા લોઢા જેવા હોય, તે ખોરફળ સમાન છે એક બહારથી કઠોર અને હૃદયના પણ કઠોર, એ સોપારીફળ સરખા છે આમ ચાર પ્રકારના માનવી કહ્યા છે, તેમા દ્રાક્ષફળ જેવાને સૌથી શ્રેષ્ઠ કહ્યા છે માટે દ્રાક્ષફળ જેવા શ્રેષ્ઠ થવાની આપણે જરૂર છે

કોઈ એક ધનાઢય ગૃહસ્થની પત્ની, સાધ્વીજીના દર્શન કરવા આવે છે સાધ્વીજી પાસે બે બાઈ બેઠેલી છે તેમા એક બાઈ સાધારણ સ્થિતિની છે, પણ અઠમ-અઠમના 'પારણા કરનારી તપસ્વી' છે ત્યા ત્રીજી ધનાઢય બાઈ દર્શન કરવા આવી છે, પણ તેને પોતાના તવ ગરખણાનો ઘમડ રંગે રંગે વ્યાપેલો છે, તેથી તે, જેમતેમ નમન કરી બેસી જાય છે

આ બાઈના અગ માથે દરદાગીનાના ઠંડારા બેઠા પેલી બાઈએ વાત કરી, કે તમે શ્રીમત છો, અને આ બાઈ જે અહીં બેઠેલી છે તેની સ્થિતિ સારી નથી, માટે કાંઈક મદદ કરો ત્યારે ધનાઢય બાઈ તોછડાઈપૂર્વક બોલી 'તમને ઠીક આ બધું આવડે છે આને હીઓ ને તેને હીઓ, શુ બધાને દેવા માટે લક્ષ્મી છે' બિટની ડોક વધી છે, તે શુ કાપી નાખવા સારૂ !

શુ અમે તમારા માટે કમાઈએ છીએ ? એક પાઈ પણ નહિ આપીએ' એમ ગવ પૂવક ઠઠોર બાવા અને ઉચ્છ્ર ખસ વતન કરી ત્યાંથી આસી ગઈ બીએ દિવસ થાય છે ત્યાં બાઈને પતિ કાળાંબનારમા પકડાયો, વકીલને દશ હજાર આપવા પડ્યા ત્યારે છિટની ઠોઠ એક ઝાટકે કપાઈ ગઈ બન્યા સ્વધર્માળુ સીદાતા હોય ત્યાં પાઈ ખરચવી પર તો ગદ્ગદાતસ્લા કરે, અને કોર્ટમા નાણાની યેલીએ ઠલવે

આજે બહુધા સ્વધર્મ-બધુ નત્યે પ્રેમની લાગણી રહી નથી. આજગ પાપુ શહેરમા એવો સિવાજ હતો કે નવો આવક કોઈ રહેવા આવે તો જામના દરેક આવક પોતાને ત્યાં એકેક ટક સોજન કરાવે અને સોજા એકેક ઇંટ અને એકેક સોનામહોર આપે. જેથી પેલો માણસ તરતો મઈ બય તેનો વેપાર શરૂ થઈ બય આગના આવકોના દાર જવગુવ કુર્બાનિ અસગ દાર રહેતા કોઈ પણ આવો બધાને માટે દસ્તાબના દાર સાથે હુદમના દાર ખુલ્લા રહેતા એમના હુદમ કુપણ નહતા પણ ઉદાર હતા આજે તો એમજ થઈ ગયું છે કે હમિશ તો ખૂટી જશે અરે તમને શુ તમારી પુરુષાઈમાં વિશ્વાસ નથી ? જે વીરડામાં કે ખાલોશિયામાં પાણી પડ્યું રહે, કાંઈ ઉલેચાય નહિ તો તે પાણીની કઈ દશા થાય છે ? જ ધાય બય છે તેમ જે નાણુ આબુ ત સત્કત બમા ઉલેચાયે નહિ, તો આખર બાધુ જ ધાયે તમને જે પુરુષાઈથી મળ્યું છે તે તમારી આલુવિમાનુ પૂણ કરતા વધે અને વધેલી લક્ષ્મી સ્વધર્મ-બધુના ઉત્કષ્ણના ઉપયોગમા નહિ આવે તો કઈ દશા થશે ?

જેના હયામા મુકુતા વસી છે તેનો આત્મા તો કાન

ધર્મ માટે ઝળતો હોય છે ઉત્તમ ઉદારતાથી ઝળકતો હોય, તે સ્વધર્મી બધુને મદદ કરે જે કબુલ છે, તે લાખ રીતે લુટાય છે કવિએ ઉપમા આપી છે કે દાન દેવા વાળો કટકે કટકે આપે છે જ્યારે કબુલ એકી વળતે બધુ આપે છે ક્યારે ? મરે ત્યારે

કબુલ તો મરવા પડ્યો હોય તો પણ સ્વાધીનતાએ કંઈ ન આપી શકે કોઈ કબુલની મરવાની ઘડી નજીક આવી રહી છે. ત્યારે પુત્ર કહે ‘બાપા ! જિંદગી આખી દાન કંઈ કર્યું નથી, માટે કંઈક ધરમાઢો જોલો. દીકરાને વિચાર થયો, બાપા કંઈ જોલો શકતા નથી એટલે ગામમાથી લાડવા-ગાઠિયા મગાવ્યા થાળ લરીને બાપા આગળ મૂક્યો ને કહેવા લાગ્યો ‘બાપા હાથ ફેરવો, આ લાડવા-ગાઠિયા ફૂંટરાને નાખવાના છે તેની અનુમોદના કરો તો, તેનાથી તમને પુણ્ય થશે’ બાપા મોતની નજીકમા છે થાળ ઉપર હાથ ફેરવતા ફેરવતાં જોલ્યા, “શુ આટલા બધા લાડવા,” કહેતા જીવ ચાલ્યો ગયો વળી કેટલાક તો દાન દેનારને પણ વારે “અત્યારે કંઈ નથી દેવું, શુ આવતું ચોમાસું નથી આવવાનું ?” પણ ત્યારે સ્થિતિ સારી હશે કે નહિ તેની તને ખબર છે ? પૈસા ચાલ્યા જાય તો શુ કરી શકશે, અથવા પૈસા હશે ને ભાવ જાડી જશે તો શુ કામનું ?

ભાવની વધઘટ થાય છે ને ? તમે અહીં ખેઠા હો. ત્યારે એવા ભાવ થઈ આવે કે દીક્ષા લઈ લઉ, પણ બહાર નીડજો કે બીજી જ ક્ષણે સસારના ઝેરી પવનનો અપાટો લાગે, કે ઘર-કુટુંબ બધુ સાભરી આવે છે મનના ત્રણ વિવ્રળ પરિણામને કોણ રોકી શકે ? માટે જેટલું છૂટે તેટલું

છોડવા દો લોભનો ત્યાગ ભલે કરતો, કાંણુ સાથે લઈ મધુ છે ? છૂંવાના ભાવ કરનારો સતોષના ધરમા આવ્યો છે જેટલો લોભ-કષાય છૂટશે તેટલો લાભ જ છે આગળના આવકો જગડુશા, જાનાશા, ખેમો દેહરાણી એવા કઈક આત્માઓની કૈન શાસનમા વાત આવે છે હાલ પણ એવા આત્માઓ છે કે, જે આ માર્ગે જ્ઞાનદાનમા સેવામા, માનવ શક્તિ વગેરેમા ખર્ચે છે ડેયામા પાશકા પ્રત્યે અનુકંપા ભાવ આવવો, દયાના પરિણામ થવા તે અહિંસા છે

સાધુનું સર્વશ્રેષ્ઠ દયા-દાન તે અભયદાન છે કોઈ પણ જીવને સાધુ તરફથી ભય હોય નહિ. નમિ શાસ્ત્રિએ શકેન્દ્રને જવાબ આપતા કહ્યું છે કે દશ લાખ ગાયો મહિને મહિને દાન આપનાર કરતા, સયમી મુનિ શ્રેષ્ઠ છે પછી ભલે તે કૃતરાને શેટલાનો ડુકડો પણ ન નાખતો હોય પણ અભય-ધનનું દાન જે મુનિ આપે છે તેની તોલ ખીલુ કઈ નથી આવું દાન બલજીવ સુધી આપવું બહુ મુશ્કેલ છે

હં પુત્ર ! બલજીવ સુધી સાધુએ અપ્રમત્તપણે વિક શ્વે એધ્યો. તેમા ગદ્ગત કામ નહિ આવે, ગદ્ગતમા રહેવા ગતીમા ખૂબી પડાય સયમ એ જીભામાં જિવી કલા છે ખાડાવાળો ખાડું ચલાવતા બિચરો હોય તો પાછા પલ્લ મોટર ચલાવનાર જરાક ઝોકુ ખાય તો જિહ્વા ખાડમાં જઈને પડે એવી રીતે સસારી કરતા સયમીએ વધુ સાવચેત રહેવું પડે છે આવકના ધરમા સામ્ર-વધુ દેરાણી નવર-સોનાઈના કનિયા વ્યાસતા હોય, તો કહેવાય કે ઘેર ઘેર માટીના વૃક્ષ છે પણ સાધુઓમા અદરેશ અદર ખત્તપદ કે

અખોલા હોય, તે કેટલું શરમાવા જેવું છે ! કયા બાપના મજિયારા વહેચવાના છે ! સાધુમા અણુબનાવ-ઝઘડો-ખટપટ શા માટે ? તમે શ્રાવકો, વિનમ્રતાથી મસ્તક નમાવો છો, તો અમારે કંઈક સમજવું જોઈએ, કે તમારા કરતા અમારી ભૂમિકા ઊંચી અને આકરી છે અને જવાબદારી ઘણી છે જરાક જો સાધુદશામા પ્રમત્ત રહ્યા, એટલે પતી ગયું, સયમ ઉપર પાણી ફરી વળે

અથની વાત છે, કે પાચ પાચડા આચાર્યના, છ છગડા સાધુના, સાત સાતડા સાદવીજીના, આઠ આઠડા શ્રાવકોના અને નવ નવડા શ્રાવિકાના નરકે ઉપજી જવાના છે કારણ કે ઉપરનો વેષ લજવ્યો છે, અતરંગ મરવું જોઈએ, તે મર્યું નથી લગવાને આવાઓની દીક્ષાને ‘દુ શિલ-પ્રવળ્યા’ કહી છે દીક્ષા લીધા ઝાઝેરા વર્ષ થયા હોય, કે બનાવો આચાર્ય, પણ જે છત્રીસ ગુણ આચાર્યના હોવા જોઈએ તેનું ઠેકાણું ન હોય, તેવાઓ કયા ઉપડી જશે તેમનો તો પત્તો નહિ લાગે નરક ગતિ કંઈ મુહૂર્ત પત્તિ કે વેષની શરમ રાખતી નથી. ‘શ્રાવકનાં નામ અને કાતરનાં કામ’ સઘમા કનિયા કરાવી ફાટફૂટ પડાવી, ઘરના કનિયા સઘમા લાવવા, આવા કેટલા પાપો સેવી રહ્યા છે કેટલાક તો ધર્મ કરવા આવે છે, કે જૂતા ચોરવા, તે ખખર પડતી નથી ખોરા-પથરણા, પુસ્તકો ઊપડી જાય, એ કેટલું શરમ-જનક છે ? ઉપાશ્રય એટલે નિર્ભય સ્થાન ગણાય છે તેના બદલે છે પ્રતીતિ ? આજે તો જ્યાં સુધી સઘનું વપરાતું હોય ત્યાં સુધી ઘરનું વાપરવું નહિ, એવી જ વૃત્તિ થઈ છે મક્તમા મળતું હોય તો પૈસા ખરચવા નથી પુસ્તકના બે રૂપિયા ખરચવા

ગમતા નથી. અડધી કિમત મૂકે તો લેવા ફરોડો પડે
પુસ્તકની આખી કિમત બે રૂપિયા જેટલું તો તમારા એક
ટકના નાસ્તા-આ પાણીમા ઊડી જવું હશે. એક ટકના
નાસ્તા જેટલી ધાર્મિક પુસ્તકની કિમત તમને નથી ?

ગુરુઓ હોય તો મહાસતીજી દેવો' વીસ રૂપિયાનો
સાલો પહેરનારીને બે રૂપિયાનો ગુરુઓ મૂક્તમા ભેળવે
છીએ પુસ્તક કે ગુરુગની કોઈ પ્રભાવના કરે તો તેની
કિમત નથી તેથી મોડું કસાણું થઈ જાય છે હોટા, જ્વર,
ખાલાની કિમત છે હોતો મળે તો હાથમા લઈ તોલે, બહો
કેવા શારે છે ? હોટો મળ્યો તેની ટીકા ન કરે પણ ગુરુઓ
આપે તો ટીકા કરે. જ્યો કાઈ ન મળ્યું તેથી પુસ્તક કે
ગુરુઓ આપ્યો પુસ્તક તો મારા ઘરમા છે તારા ઘરમા ધમન્ય
ઉપકરણ છે અને સસારના તપેલા આદિ નથી ? ધણા સેટ
પડ્યા છે છતાં તપેલા આદિ લઈ જ્યે અમવા શોક રૂપિયા
ભેળવે છે દિલ ક્યા લલચાય છે ? પણ સમજાવો, ધરમાદો
એટલો ધરથી જ માંદો ધરમાદાનું પ્રાય એનું જઠમૂળથી
જાય તમારા બાળકેમા પણ એ સંસ્કાર કેટો કે ધરમાદાનો
કણિયો પણ પેટમા જવો ન ભેળવે તેને બદલે પ્રભાવનામા
છાકરો પાવ્ય પાવિયા લઈ આવ્યો કેવી રીતે ? તો કહેશે
વ ? કહીને તો તમ તેને શાખાથી આપો, કે એમ કહો
પાછા જા, જની પાસેથી લીધા તને પાછા હઈ કે હરામનું
એનું નથી હરામનું ગોમાસ બરાબર એમ કહેનારી માતા
કહી ? જ ન આપ અને મન્કાર ન આપે તેવાઓ ગુ
માવતર થવાને જામક છે ? જેના સત્તાન મહાન પુરુષોની
ખુતરીમા આવ તના માતાપિતાને ધન્ય છે

મૃગાપુત્રને સયમ લેવાની ભાવના થઈ માતા કહે છે
 ‘હું પુત્ર હમેશા અપ્રમત્ત દશામા રહેવું પડશે પ્રમાદ સેવાશે
 નહિ મૃષાવાદ છોડવો પડશે’ સત્ય-વચન પણ હિતકારી,
 પ્રિયકારી, બોલવાનું છે આવું વ્રત પાળવું બહુ જ દુષ્કર છે
 આજે તો અઠાઈ-તપ કરી નાખવા તૈયાર થાય પણ એક દિવસ
 જૂઠું ન બોલવું એ નહિ પણ નાનો બાળક કહેશે, ‘બાપા
 પૈસો આપો ભાગ લેવો છે’ ખિન્નસામા હોય, છતાં કહે કાઈ
 નથી માગણ માગવા આવ્યું હોય તો કહેશે ‘અમે નથી
 રાધ્યું’ ત્યારે તમે શું લોટ ફાકવાના છો? નનૈયો જ ભણવો
 છે, પણ સમજીને “નનૈયો નેવે બેસે ને છ મહિને ઘરમાં
 પેસે.” માંદે ભાષા બોલવામાં ઉપયોગ જાળવો

દશવૈકાલિકસૂત્રમા સુવાક્યશુદ્ધિ નામનું એક સ્વતંત્ર
 અધ્યયન છે, તેમા સાધુએ કઈ રીતે બોલવું તેની બધી વાત
 કહી છે ભાષાના ચાર પ્રકાર છે સત્ય, અસત્ય, મિશ્ર, અને
 વ્યવહાર તેમા સત્ય અને વ્યવહાર એ બે ભાષા બોલવી
 અસત્ય અને મિશ્રને તજી દેવી સત્ય પણ પ્રિય અને હિતકારી
 બોલવું જીવે નિર્દોષ ભાષા બોલવી કાણે હોય તેને કાણે
 ન કહેવાય, રોગીને રોગી ન કહેવાય, કારણ કે એ ભાષા
 સત્ય હોવા છતાં અપ્રિય છે

મૃગાપુત્રને માતા કહે છે ‘હું પુત્ર’ કોઈને આઘાત
 પહોંચાડે તેવી ભાષા ન બોલવી સત્ય, નિર્વદ્ય ભાષાનો ઉપ-
 યોગ બેચાર દિવસ નહિ પણ જીવજીવ સુધી રાખવાનો છે
 આવો સુયોગ બીજા વ્રતનો છે મૃગાપુત્ર તો પૂર્વે પાળીને
 આવ્યા છે માતા-પિતા તો ફરજ અદા કરે છે સયમમાર્ગની
 મુશ્કેલીઓ બતાવે છે વળી પણ માતા શું કહેશે, તે અધિકાર
 અવસરે કહેવાશે

આધ્યાન ૭૪ મુ

સ ૨૦૨૦ ના બાહરવા વદિ ૦)) ને સોમવાર, તા ૫ ૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે જાણે કાણે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ અહીં નામે સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યા ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા મુખ્યપુત્રનો અધિકાર આપે છે પરમકૃપાળુ પરમાત્માદેવ ભગવાન મહાવીર બીજા વતનું સ્વરૂપ સમજાવવા કહે છે સાધુએ અપ્રમત્ત દશામા વિચરવું બોધ્યો

નિષ્કલાઠ વ્યમત્તેન મુસાવાય નિવચ્છનં ।

માસિયન્નં દિવ સન્ન નિષ્કલાઠેન કુક્કરં ॥૨૧॥

સન્નતો વ્યમત્તસ્ત મય પ્રમાદીને દરેક ઠેકાણે ભગ છે પ્રમાદના પાંચ પ્રકાર છે મહ વિષય કષાય નિદ્રા અને વિકથા આ પાંચેય છુવનું પતન કરનાર છે માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે કે પ્રમાદ ટાળી અપ્રમત્ત દશામા મુનિઓએ વિચરવું ભારડ પક્ષીના બે શરીર વચ્ચે પાતળું અંતર છે જરા તણુખણ વચ્ચે ભરાય તો છૂટું પડી જાય અને મરણને શસ્ત્ર થાય. તેથી ભારડ પક્ષી ઉપયોગ રાખી વિચરે છે તેવી રીતે મુનિઓએ પૂજ સાવધાનપણે રહેવું બોધ્યો. મુનિઓએ કાળજીપૂર્વક સયમ પાળવો બોધ્યો જુડું બોલવાનું ૬-૬ ઠોઠિએ વણ દેવું બોધ્યો. જૂઠો જલ્દી પકડાઈ જાય છે અને તેને પસ્તાવાનો વખત આવી જાય છે

નેજે મીઠી નિદ્રા ન આવે પામે નહિ વિભામણ
તબિયત એવી રહે ન તાણ રાણ રહે નહિ રામ,
છવ તુ જાના ઠરીત નહિ કામણ

અજ્ઞાની આત્માઓ એક વખત જૂઠું બોલી કપટના કામે કરી જૂઠા સોગન ખાય. જૂઠા માણસો જ સોગદ ખાય છે. તે ઢાંકવા બીજા અનેક જૂઠાણા ઊભા કરવા પડે છે પરંતુ કદી જૂઠું એ સાચું થતું નથી એક શેર માળખાનો પિંડ છાશ ઉપર તરે, જ્યારે નવટાકની કાકરી તળિયે બેસે છે, તેમ સત્ય હમેશા તરતું રહે છે સત્યવાદી માણસ અપ્રિયતાનું કારણ બનતો નથી એ દરેકનો પ્રિયપાત્ર બને છે. ધર્મરાજ સત્યવાદી હતા કૌરવ પક્ષને પણ એક ધર્મરાજનો વિશ્વાસ હતો. એથી જ યુધિષ્ઠિરનું નામ ધર્મરાજ પડી ગયું હતું શત્રુપક્ષે પણ ખાત્રી પડી ગઈ હતી, કે ધર્મરાજ બોલે તે સાચું જ હોય

માયલિયાપ નિયહિલિયાપ અલિયવચણેણં કુઢતોલે કુઢમાણે

પત્રવણા સૂત્રમા કહ્યું છે કે-માયા કરે, ખૂબ ગાઢી માયા કરે, જૂઠું બોલે અને કૂડા તોલ-માપ રાખે, તે જીવ મરીને તિર્યચ ગતિને પામે છે કેઈ તમને 'બેલ'-બળદ કહી સંબોધે તો સાહાત્રણ કોડ રૂવાટા ઊંચા થઈ જાય છે જો બેલ-બળદ શબ્દ સાંભળ્યો ગમતો નથી તો તે ગતિમા જવું કેમ ગમશે? જૂઠું બોલનાર પોતાના જ આત્માને છેતરી રહ્યો છે, સામે છેતરાય કે ન પણ છેતરાય તે તો સામાની ચતુરાઈ ઉપર છે ભગવાન કહે છે, જો આત્માનું હિત કરવું હોય તો સત્યનું શરણુ લે સત્યનો હમેશા વિજય છે કસોટી કદાચ આવે તે પાર કરી નાખે, પણ કસોટીમા લેવાઈ ન જાય.

यथा चतुर्भिर् कनकं परीक्ष्यते, निघर्षणं च्छेदनं ताप ताडनै ।
तथा चतुर्भिर् पुरुष परीक्ष्यते, श्रुतेन शीलैर्न गुणेन कर्मणा ॥

સોનાને કસોટીના પથ્થર ઉપર ઘર્ષણ કરે છે, એથી

આગળ વધી છેડે છે ત્યાર પછી અગ્નિમા નાએ છે એમ કસોટી કરવા છતાં સોનું પોતાનો અવસ્થાવ મૂકતું નથી તેમ દુ ખ પડે-સકટ પડે પણ મુનિઓ મત્ય સ્વભાવ ઝાંત્યા નથી માણસની પરીક્ષા ચુત શીલ, શુષ્ક અને કાયથી જ થાય છે મૂલાવાદથી સ્વદા વર્જીત રહેવું પડ્યો

આજે માણસો પાયા વગરની બીંત થયે છે આ તે, મેં સારા માણસના મોઢેથી સાબળ્યું છે પણ સાબળેણું દેખ્યું ક્યાંક ખોટું પડી જાય છે ને ! કોઈની વાત કરવાનો તમને શું અધિકાર છે ! નિંદા કરી કમ બાધો છો નિંદા કરવાથી સામે માણસ સુધરી જતો નથી એ તમને તેના હિતની ચિંતા હોય તો તે માણસ પામે પહેલથી જવ તેને સમજવો કે ભાઈ તારામા આટલાં તો શુષ્ક છે હવે આ એકાદ અવશ્ય હોય તેમ અમને લાગે છે તે સુધાર તો તારે હમકા જીવન જની જાય તેમ છે તેમ સમજાવીને કામ લેયો તો સામે સુધરશે પણ જાહેરમા ઉતારી પાડવો ખોટા આશય મૂકવા તેના વડે એવા પાપ ભ્રમા થશે કે પછી આશય જ નહિ આવ સામાયિક કરવી વખતે પણ સ્ત્રી કથા દેશકથા ભક્તકથા રાજકથા વ્યાસવી હોય આ શું સૂચવે છે !

પૌષ્ઠમા આત્માને પોષવાની વાત હોય કે અલક મલકની વાતો કરવાની હોય ? પાપ અતિચાર બરાબર સમજો સામાયિક એ જે થીયો યોગની ક્રિયા છે સાધુનું જીવજીવન આશ્રિત છે જ્યારે સામાયિક એ જે થીયો સાધુના જેવું આશ્રિત છે તેમા પ્રભાવનાનો પેઠા અઢી મૂકો એમા કહી રમાલ પાવશે પતાસા નાંખો પિસા વહેચાતા હોય તો' લઈ લો એવું કરતા ખરું ? પિસા તમારા ખરા કે ! સામાયિકમા બેઠા

પછી પૈસાદિ લેવાય નહિ કે પૈસા વહેચાય નહિ ખરડો
પણ ન નોંધાવાય આજે સામાયિકમા જે પતાસા-સાકર
લેવાની કુપ્રથા પડી ગઈ છે તે સુધારવાની જરૂર લાગે છે

દર્શન કરવા છોકરો આવે તો પડો લેતો જાજો એમ
કહે એ રીતે પોષો પાળ્યા પહેલા તો સાકરનું પાણી
પણ થઈ જાય, આથી દોષ લાગે છે જો ખરાબર સમજતા
હો, જૈનદર્શનની સામાયિક કરવી હોય, તો સામાયિકમા
કોઈ પ્રભાવના કરવા કે લેવા ઉઠશો નહિ અરે! રત્ન વહેચાતા
હોય તો પણ ન જોઈએ, એમ દરેકના આત્મામા થઈ જવું
જોઈએ,

તેજીને ટકોરો ખસ હોય, ડફળા તો ગધેડાને હોય
તમને પૈસાની એટલી બધી લત શેની લાગી છે! પૌષધ-
સામાયિક કરો, છતાં તૃણાને પાર આવતો નથી ધર્મમા
ધાડ ન ઉઠાડો અઠાઈના પચ્ચક્ષાણુ લેનારને હોટલમા નાસ્તો
કરતો ભાળો તો પકડોને! કે તુ આ શુ કરે છે! પચ્ચક્ષાણુ
નથી લીધા તે ગમે તેમ વર્તી શકે પણ જેણે પ્રત્યાખ્યાન લીધા
છે, તેને હવે જે ઘડી સામાયિકમા બેસી રહેવાનું હોય સસારી
પ્રવૃત્તિઓ કરાય નહિ પૌષધવ્રતમા ચોવીસ કલાક પૂરા આત્મ-
ધ્યાનમા ટકી રહેવું જોઈએ પૌષધ લીધો સવારના આઠ વાગ્યે,
પાણી દ્યો છ વાગ્યે, તેમ ન હોવું જોઈએ પૌષધવ્રતમા ચોવીસ
કલાકની નિવૃત્તિ લીધી છે, માટે સાચું જીવન જીવતા શીખો
ઉમદા જીવન જીવશો તો તમારા જીવનનો ખીજ ધડો લેશે
બાકી જેણે જીવનમા કાળા ડાઘ લગાડ્યા છે, તેને ડગલે ને
પગલે સીધાવાનું જ રહે છે અને નિદ્રા માટે ઘેનની ગોળી
લેવી પડે છે કારણ કે, કાળા કામો કર્યા છે તે નજરે તરવરે

છે, તેથી હેંચુ ધડક ધડક થાય છે, એની તબિયત પણ સારી રહેતી નથી જિજ્ઞાસમ નાસ્તિ શરીર લાવજમ શરીરને થાતા વગતી નથી કંઈકના સોનાની છરીએ ગળાં કાપ્યા છે તે પાપો છાતીએ થડી બેસશે. મારે સમજીને કાંઈ રમ્તેથી પાછા વગલો.

પ્રારબ્ધમાં લાગ્યા છે તે જ મળવાતું છે પુણ્ય-પાપ ઉપર મદદા છેને? જે પુણ્ય-પાપને ઓળખનાર છે, તેને કૂડ કપટ કરવાના પરિણામો થાય જ નહિ, પુણ્યોદય હશે, તે અનેકમાથી તુ સુગર્ભશ-સોદો પાર પડી જશે પુણ્યોદય હશે તો ગમે તે રીતે મળી રહશે અને જો પુણ્યોદય નહિ હોય તો મમે તેટલું કરીશ છતાં પણ મળશે નહિ સત્તાવ નુસ્સ' ઘનમસ્તિ નામ્વત્ તો પછી કાવત્રાં શાને કરવાનાં હોય! જૈનદશ ન ઉપર વિશ્વાસ છેને!

દીપક મદ્દાનો મારો પ્રગટાવે, પવિત્રતાની જ્યોત જલાવે, જેને દીપક ના પુલાવ નથિતર પાર નથિ પડેંબાય, મૂંડા જનને ઉપકારી, એ જ્ઞાની ગુરુજી જેણે નથિ મે જન્મમાં સાર રખાયા હોય તે માથે માર મૂક્યા જનને ઉપકારી એ જ્ઞાની ગુરુજી

જ મદ્દાનો દીપક પ્રગટાવે છે તે પવિત્ર છે, નહાવાથી કે પાવડર લેના વાથી પવિત્ર થવાતું નથી સત્ત્વવાદી પવિત્ર છે આખી જિહ્વીમા જુહું ન બોલ્યા હોય તેવા કંટકા નીકળશે! જ્ઞાની કહું છ મન્ય જન જ્ઞાને ત્યાંજે અને સત્યતાને અપનાવે નાના બાળકને પણ શિખામણ દેવી કે જુહું બોલીશ નહિ. આમુને કાંધથી, માનથી, લોભથી ભયથી, દાસીથી જુહું બોલવું નહિ, બોલાવવું નહિ અને બોલનારને

અનુમોદવું નહિ એમ ૩૬ ભાંગાથી બીજી વ્રત પાળવાનું છે
માટે હે પુત્ર ! હિંમેશને માટે સત્યનો સહારો લેવો બહુ જ
દુષ્કર છે

શિષ્ય ગુરુ પાસે પ્રાયશ્ચિત લેવા આવે, ત્યારે કપટ
કરે, ગુરુ એક વાર બોલાવે, બીજી વાર બોલાવે, ત્રીજી વખત
બોલાવે છતાં જે પાપ દશ વખત સેવ્યું હોય તે પાપ વખત
સેવ્યાનું કહે, તે દોષીત છે આચાર્ય મહારાજ પાસે સહ્યતા-
પૂર્વક ખૂલ્લા દિલથી પ્રાયશ્ચિત લેવાનું જોઈએ પ્રાયશ્ચિત
લેતા માયા કરે તો એક માસનું પ્રાયશ્ચિત હોય તેને જે
માસનું આપવું પડે

सुद्धं रघव परितप अहं रहस्समि दुक्कडं करेति
जाणन्ति यणं तहाविउ माइल्ले महासदेयंति ॥१८॥

સૂયગડાગ અ ૪ ઉ ૧

પરિષદની અદર શુદ્ધ ભાષા બોલનારો, સાચા માર્ગની
વાત કરનારો, પણ ગુપ્ત રીતે પોતે ખરાબ પાપ સેવતો
હોય, તો તે મહાધૂર્ત (ચોર) છે, માયાવી છે જ્ઞાનીઓ તો
ખરાબર જાણે છે પણ પેલો શિષ્ય પાપ એમને એમ ઢાકે
તે કેટલા ગણુ થશે ? પ્રાયશ્ચિત લેનારે જેવું હોય તેવું કહી
દેવું જોઈએ

કોઈ એક બ્રાહ્મણે, માસભક્ષી મિત્રના સંગદોષથી
એક વખત મચ્છીનો ઉપયોગ કર્યો મચ્છીમારો માછલી
પકડવા ગોળીઓ નાખે છે અને તેની અદર કાટો રાખ્યો
હોય છે માછલી તો રંધાઈ ગઈ પણ કાટો ખાવામાં આવતા,
બ્રાહ્મણના ગળામાં ખૂચી ગયો આથી બ્રાહ્મણ બહુ આકુળ-
વ્યાકુળ થઈ ગયો ડોક્ટર પાસે ગયો, ડોક્ટરે ખરાબર

તપાસ કરી કહ્યું, કે તમને કઈક ખાવામાં આવી ગયું હાજે
 છ માટે ખરેખર જે હોય તે બોલો, તો જ ઉપચાર થઈ
 શકે બ્રાહ્મણ સુઝાવા હાજ્યો ને સાચી વાત કહીશ, તો
 ફરજેતો થશે માછલી ખાધી છે તેમ કહ્યું, તો કુટુંબીઓ
 નાત બહાર મૂકી દેશે. નહિ બોલુ તો મરી જઈશ અને
 વિચાર કરી ડોક્ટરને કહ્યું, કે, શાઈ સાહેબ ! વાત બરા
 ખાનગી રાખજો, મેં માછલી ખાધી છે તેનો કટિા મળ્યામા
 ખૂંચી ગયો છે ડોક્ટર કહે, હવે સાચુ બોલ્યા છે એટલે
 ઉપચાર થશે, નહિતર આમને આમ મરી જાત કહેવાનો મુશીબે
 છે કે પાપાચરણ કહ્યું હોય તે ડોક્ટર સમાન ગુરુદેવ
 આશ્ચર્ય પાસે જેમ હોય તેમ કહેવું પડે છે

અજ્ઞાન અવસ્થામાં પાપ થઈ જાય હોય, તેનું પ્રાય
 મિત ગુરુ આપે છે, પણ બધાં પાપ જેમ છે તેમ ગુરુ
 સમક્ષ પ્રકાશમાં લાવવા બેઈએ જાનીઓ તેથી જ કહે છે
 કે જલ્દ વાકરસ સળેજ કુસળીઓનો સમ કરશે નહિ,
 શ્રદ્ધાના દીપકને જલતો રાખે સદાચારવાળુ જીવન તે જ
 સાચુ જીવન છે ભગવાન કહે છે તમારુ જીવન એવું
 હોવું બેઈએ, કે બાંહેધરીક મણિ, જેવું બહાર તેવું અંદર
 રાખે મોઢેથી મીઠકા અને અંદર ગુણી વાત તેમ ન હોય
 હાજ્યો મણુ ફના દગલામાં દિવાસળીની આખી પેટી પડી ગઈ
 હોય તો કઈ ગુકશાન થતુ નથી. પણ એક દિવાસળીનો
 તણુજો પડે, તો હાજ્યો મણુ ફ બરમીનૂત થઈ જાય છે તેમ
 પ્રાયમિત લેવુ છે, લેવું છે એમ કરતા ઘરઠો થઈ ગયો. પણ
 પશ્ચાત્તાપની એક જ ધિનજારી મળતાવો તો કર્મના અજ
 બળીને ખાખ થઈ જશે જડપી કામ લેવુ બેઈએ આમને

આમ રહી જશે, તો પાપ તમારી સામે ઊભાં થશે. સખો-
હણામાં કહ્યું છે -

મહાલયા આરામ સુલોઅણાઈ, જંવજ્ઞદિટ્ટીઅ વિલુક્કમાળં ।
મોહ સમુત્તરેઈ તમેવ વત્થું, વેરગ્ગ-લચ્છિ પુળ અંતરપ્પ્યા ાળા

મોટાં મકાનો, સારા બાગબગીચાઓ, સુદર નયન
વાળી સ્ત્રીઓ અને બાળકોને બાહ્ય દ્રષ્ટિથી અવલોકન કરનારને
મોહ ઉત્પન્ન થાય છે અને અતરંગ દ્રષ્ટિ કરનારને તે જ
વસ્તુઓ વૈરાગ્યરૂપી લક્ષ્મીનું કારણ બને છે મોટી મહેલાતો, કે
સુદર લોચનવાળી સ્ત્રીઓ અહીં જ પડી રહેશે, કોઈ સાથે
આવશે નહિ, ફક્ત પુણ્ય અને પાપ જ કરનારની પાછળ જશે,
માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે, કે તમારા અતરમા દુષણો ચોરની
માફક છૂપાઈને બેઠા છે, તેને યુક્તિપૂર્વક પકડી બહાર કાઢો

કોઈ એક રાજા ભોજન કરવા બેસે છે જમવા માટે
પથુ જેટલું પિરસાયું હોય તેટલું જમી ન શકે શરીરે
એકદમ ફૂબળો થઈ ગયો ગમે તેટલું ખાવા છતાં શરીરે
ફૂબળો થતો ગયો પ્રધાનશ્રીએ વાત જાણતા પૂછ્યું, તમે રોજ
ફૂબળા કેમ પડતા બન્યો છો ? રાજા કહે, કે જે મારા
ભાણામાં પિરસાય છે તે અદ્રશ્ય રીતે કોઈકે લઈ જતું હોય
તેમ લાગે છે, કારણ કે જે વસ્તુ પિરસાય છે, તે હું ખાઉ
નહિ તે પહેલાં ઉપડી જાય છે ઉદર ઉણુ ને ઉણુ રહે છે
પ્રધાન કહે, તમે ચિંતા કરશો નહિ ચોરને અમે ખરાખર
પકડી પાડીશું

ખીજે દિવસે, આખાય ચોરડામાં ઝીણી રજ પથરાવી
દીધી જમવાનો સમય થયો, તે પહેલાં ચોર આવ્યો રજમાં
પગલા દેખાણા એટલે તરત જ દ્વાર બંધ કરી દીધા પછી

અદરથી કુમારો કયો આવી ચોર જે અજન ગુરિયા આખમા આજી આવતો હતો તેને આખમા પાણી આવતાં, અજન બહાર નીકળા ગયું, અને પોતે પ્રત્યક્ષ થયો એટલે પકડી લેવામા આ ચો કહેવાનો મુરો એ છે કે પ્રયોગથી કુતારા ચોરને પકડવાની જેમ જ, સૂક્ષ્મમા સૂક્ષ્મ દોષ હોય તો પણ સાવધાની રાખવામા આવે, તો પકડાઈ બચ છે સાવધાન બનેા અદર ચોર કયાં લગી બેસાડી રાખયો ?

જાનીઓ કહે છે હમિશા અપ્રમત્ત હયામા વિચ્છા । અજ્ઞાન અવસ્થામા જૂદ થઈ ગઈ પણ તેને હવે સંસ્કારી નથી ઇર્ષા, પ્રપચ્ચ એ બધા રાખવા જેવા નથી આજ્ઞા બોલિ લાભ બોલો છોને ? આરોગ્ય પ્રાપ્ત કરવું હશે, તો આ દોષોને સમૂળગા ટાળવા બેઠ્યો. બે બડીની સામાયિક કચે કૃતાય થઈ ગયા તેમ ન સમજ્યો. જ્ઞાનનો હીપક ભુગાય નહિ તેનો સતત ખ્યાલ રાખ્યો શ્રદ્ધામા પરિશ્રમનું તેલ પૂરો શ્રદ્ધાની જ્યોત જલવી રાખે, શ્રદ્ધા વિના ચારિત્ર નથી અને ચારિત્ર વિના શ્રેષ્ઠ નથી. અધકારની અવગણના કરીને જેઓ પ્રકાશની દિશામા અતિમાન રહે છે તેઓ પ્રગતિના પથે પહોંચ્યા વિના રહેતા નથી.

વીતરાગના માગ પ્રત્યે જેને શ્રદ્ધા પ્રકટી છે, તે કદી પણ જૂકું આચરણ કરતો નથી. અહીંસા વપ પૂવે, મલ્લીક શેઠ કલકત્તામા થઈ ગયા જે કદી પણ જૂકું બોલતા જ નહિ. ધરાકને પણ એવી ખાત્રી હતી કે શેઠ કદી પણ જૂકું બોલે જ નહિ.

એક વખત મલ્લીક શેઠ હબરો રૂપિયાનો માલ બરી ખાત ઉતરતા હતા તેવામા આધિયા લોકો ચડી આવ્યા.

અને શેઠને લૂટી લીધા ચાચિયાના સરદારે કહ્યું, જે હોય તે આપી દે મલીક શેઠે બધું આપી દીધું શેઠ અને નોકર કિનારે ઉતર્યા બન્ને જણા ચાલવા લાગ્યા ત્યાં શેઠની નજર હાથની વીટી પર પડી શેઠને થયું કે, મને બધું જે હોય તે આપી દેવાનું ચાચિયાએ કહ્યું હતું, પરંતુ હું બોલ્યો કે મારી પાસે કંઈ નથી અને આ દશ હજારની વીટી તો આગળી ઉપર રહી ગઈ આટલા પૂરતું પણ સત્યનું ખૂન થાય તે ન પાલવે ચાચિયાએ હજી તો ચાલ્યા જતા હતા, ત્યાં તો તેમને સાદ કરી બોલાવ્યા શેઠે કહ્યું ‘તમે પૂછ્યું હતું કે કાંઈ બાકી નથીને ? તે વખતે મેં ના કહી હતી પણ પછી ધ્યાન પડ્યું તો હાથની આગળીમા વીટી રહી ગઈ છે, માટે આને લઈ લ્યો’ શેઠની આ વાત સાંભળી ચાચિયાનો સરદાર દિગ થઈ રહ્યો આપણે ઘણાને લૂટ્યા પણ આવો માણસ કોઈ મળ્યો નથી આનું પચાવવું તે કાચો પારો પચાવવા સમાન છે સરદારે બધા માણસોને પાછા બોલાવ્યા અને કહ્યું આ શેઠ નીતિવાન માણસ છે આનો માલ આપણને પચે નહિ માટે માલ પાછો સોંપી દો ચાચિયાઓના હૃદયનું પરિવર્તન થઈ ગયું ઉપદેશના ટનેટન કરતા આચારની એક કણ મહાન છે જે કામ ઉપદેશ દેવાથી ન થાય તે આચરણ કરી બતાવવાથી થાય છે ચાચિયાનો સરદાર શેઠના પગમા પડ્યો અને હવેથી ચાચિયાનો ધંધો છોડી દેવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી

માતા મૃગાપુત્રને કહે છે ‘હે પુત્ર !’ જિંદગી પર્યંત આનું સત્યત્રત પાળવું હક્કર છે, માટે તું સ સારમા રહી, ધર્મ ધ્યાન કર, પરંતુ દીક્ષા ન લે વળી પણ માતા શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

આખ્યાન ૭૫ સુ

અંક ૨૦૨૦ આસી મુદ્રિ ૧ મ ગળવારુ તા. ૬-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ
સિદ્ધાંત, પ્રજ્ઞા ઉત્તરાધ્યયનનાં યોગણીસમા અધ્યયનમાં
મુગ્ધાપુત્રનો અધિકાર આવી રહ્યો છે

દાંતસોહજ માદસ્ત, અવતસ્ત વિવક્ષ્યય ।
અનબચ્ચેસખિચ્ચસ્ત, ગિણહવા મવિ દુષ્કર ॥૨૮॥

પરમકૃપાળુ પરમાત્માહેવે ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમાં સુદર
ભાવો મૂક્યા છે. જીવ એ અહણ કરે, તો સંસારનો અવ
આવ્યા વિના રહેજ નહિ. માતા મુગ્ધાપુત્રને સાધુપણુ શું
વસ્તુ છે તે સમજાવી રહ્યાં છે. સાધુજીવન ઉમદામાં ઉમદા
મેષ જીવન છે એ જીવન ઉપરના વેષ પૂરતું નથી પણ અત
રના ભાવ સહિતનું છે ત્રીજા મતની વાત કરતાં માતા કહે છે
હાલ ખોતશ્વાની તુમ્હ સળી જેટલું પણ સાધુથી આસા
વગર ન લઈ શકાય અને બીજી કોઈ પણ અણુ દીધેલ વસ્તુ
સાધુથી લેવાય નહિ. સાધુએ તો નિરવલ એવણા સમિતિ
પૂર્વક જીવન જીવવાનું છે જે પણ દુકકર છે જામને વિષે
નજરમાં પૂર પાટણ કે અટવીમાં ફોંચ, અદ્ય નાનું, મોડું
સમેત-અસમેત કોઈ પણ ચીજને બહત અહણ કરાય નહિ.
પાતે ધોરી કરે નહિ બીજા પાસે ધોરી કરાવે નહિ અને
ધોરી કરનારને અનુમોદના પણ ન આપે એવી પ્રતિજ્ઞા સાધુ
જીવનમાં લેવાની રહે છે

સ ગ્રહ પણ મોટી ચોરી છે. જરૂરિયાત કરતા વિશેષ સ ગ્રહ રખાય નહિ, ચોરી કરનાર અવિશ્વાસને પાત્ર બને છે, તેનો કોઈ સ ગ કરતું નથી તમારે નોકર રાખવો હોય, તો રૂડો રૂપાળો કે રૂઢ પુઢ હોય, તેને રાખો કે ચારિત્રવાનને ? હુકાન કે ઘરમાથી કોઈ વસ્તુ ઉપાડી જાય નહિ, એવી ખાત્રી બેસે, દિલ તથા હાથનો ચોકળો હોય, તે ઓછું કામ કરતો હશે, છતાં પણ તમે તેને નોકર તરીકે રાખશો પણ જે ચોરી કરવાની આદતવાળો હોય, 'કોઈ મને જોતું નથી,' તેમ કરીને લઈ જાય, બહારથી પ્રમાણિકતા દેખાડે પણ અદર ચોરીની વૃત્તિ હોય, તેને કોઈ નોકર રાખે નહીં તેવી રીતે પાપ (ચોરી) કરવાની આદતવાળા શિષ્યો (શ્રાવકો) ગુરુને પોસાતા નથી ચોરી કરવાથી શુ નુકશાન થાય છે, તે જાણો છો ?, હા, જાણો છો તો પછી કાળાખજર આદિ પાપ કેમ કરો છો ? પાપને પાપ માનવા છતાં ત્યાગ કેમ નથી થતો ?

છોકરામા કુસ સ્કાર પડ્યા હોય, ઘરમાથી દશ તોલા સોનું લઈ ચાલતો થાય તો માળાપ, જાહેરખજર છપાવશે, છોકરામા જે કુસ સ્કાર પડ્યા, તે માળાપને ખૂંચે છે કેટલીક છોકરીઓ ઉન્મત્ત થઈ, પ્રેમી રાખી, પત્રો લખ્યા કરે, પછી ચોરીના ધ ધા કરે, એ માવતરને ગમે ખરૂં ? ના, તેમ જૈન થઈને આ શુ ? કેના ઘેર અવતાર પામ્યા છો, મહાવીરના સત્તાન અપ્રામાણિક હોય ખરા ? ના, પરંતુ આજના માનવીને શ્રેય-અશ્રેયનું લાન જ નથી જોરશોરથી પાપ કરી રહ્યા છે ખિલાડીને દેખી કબૂતર આખ મીચી જાય છે તો શુ ખિલાડી છોડશે ખરી ? ના, તેમ આખમી ચામણથી પાપ

કરો પણ તમારો આત્મા તો બાણી દેખી રહ્યો છે પાપ ભોગ્યા વિના તુલકો જ નથી.

માણસ પાપ કરી, ઢાકપીછોડો કરે છે, પણ પાપ તો ન્યા ઠાપ્યા હશે ત્યાંથી ડોકા કાઢશે, ત્યારે તમને એમ થશે, કે આ લોભાંધી સાલા કયાથી નીકળ્યાં ? ધડીકમા ગોળો વાળી ગમે અને ઉપાડી ગયો, એ સ્ત્રી હબારની રકમ મુનીમ લઈ ગયો હવે શું કરે ? ફરિયાદ તો થાય નહિ. અને બહેર કસ્વા બાય તો પોતે જ ફસાઈ બાય માટે ભારી-કપડા-ધણા છોડી દો, ફૂડા-તોલ-માપલા રાખરો નહી ગોળા માપલા ઉપર એક મણ પાચરેર લખેલું હોય, પણ ગોળ મકોડા ખાઈ ગયા છે તેવી રીતે, આવકના નીતિ સુધુ આજ્યા ગયા નામના લેખલ રહી ગયા છે પહેલાં પાયો નીતિ તે ધર્મનો પાયો છે કરવી છે અનીતિ અને નીતિમાં ખતવવું છે પાપમય ધંધા કરવા છે, અને ખપવું છે પુરુષ શાળીમાં સગવાને સાધુ માટે પણ કહ્યું છે સસાર છોડયો દીક્ષા લીધી સયમપદે પઠયો શરીર એકવચ્ચિ હોય પણ ત્રણ વખત ખાવા બેઠએ તેમ છતાં કોઈ પૂછે કે તમે તપસ્વી લાગો છો ત્યારે સાધુ જવાબ આપે, કે સાધુ તો મહાય તપસ્વી જ હોય ! એમ બોલે પણ મારા શરીરનું બધાંતરુ એવું છે એમ ન બોલે તે પોતે તપ કરતો નથી, છતાં તપસ્વીનું બિરુદ ધરાવે તે તપનો ભ્રાર છે તે કુસાધુ મહામોહનીય કમને બાધે છે મહામોહનીય કમ બાંધવાના ત્રીન સ્થાનો છે તે માર્કેનું આ એક સ્થાન છે બાર મહિને એક સવત્સરીનો ઉપવાસ કરવાનો, તેમાં તપસ્વી થઈ ગયો !

સુઆવકલ્પ ધમ પ્રમી એમ તમને લખવામાં આવે,

પણ તે ઉપમાને ‘હું લાયક છું, કે નહિ,’ તેનો કોઈ દિવસ વિચાર કર્યો છે ? પચમહાવ્રત માહેલા, કોઈ ગુણ હોય જ નહિ, તો પછી તેને સાધુ કેમ કહેવા ? બહુસૂત્રી ન હોય અને બહુસૂત્રીનું બિરુદ ધરાવે, પ્રશ્નો પૂછીએ ત્યાં ચૂપ થઈ જાય કેમ લાઈ ? તો કહેશે, હમણા તબિયત ઠીક નથી અને પ્રશ્નનો જવાબ કોઈ આપી દે તો કહેશે, કે એ તો, અમને આવડતું હતું

કોઈ એક લાઈ, તાજ જ પરણીને આવ્યા પાડોશમાં રહેતી વૃદ્ધ ડોશીને વિનતી કરી, કે મારી પત્નિ નવી-સવી છે, કાંઈ પણ રાધવામાં અડચણ પડે, તો સલાહ આપજો માણ તો સલાહ આપે, ત્યારે આ બાઈ એમ કહે, કે એ તો મને આવડતું હતું વિનય તો કરવો નથી પોતે જાણે છે, એવું ગુમાન કરે, રોજ આમ થાય છે ગુમાન કરનારનું જીવન સ્મશાન જેવું બને છે ડોશીને થાય છે, કે આ બાઈને સલાહ આપવાનો ગણ નથી, કારણ કે જ્યારે ને ત્યારે એમ જ કહે છે, કે એ તો મને આવડતું હતું એક વખત દશેક મહેમાન આવેલા તેના પતિએ દૂધપાક બનાવવાનું કહ્યું બાઈ પેલી ડોશીમાને પૂછવા ચાલી, કે દૂધપાક બનાવવો છે, તે કેવી રીતે બનાવવો ?

માણએ, જાણ્યું, કે આજ ઠીક લાગ આવ્યો છે, હવે મારે તેની ખોડ ભૂલાવવી માણએ તો સલાહ આપી, કે દૂધ લેવું, તેમાં હળદર, મીઠું, ઘાણાજીર, નાખવું અને ઉકાળવું એટલે દૂધપાક સરસ બની જશે બાઈ ગુમાનથી બોલી આ તો મને આવડતું હતું મારા પિયરમાં ઘણીવાર બનાવ્યો છે

માણ કહે ભલે, વડુંભા ! પિયરમા બનાવ્યો હોમ તો બનાવલો
બાઈએ દૂધપાક બનાવ્યો. બધા સસ્કારો માણએ કર્યા તે
કરી લીધા જમવા સમયે શાણા પઠ્યા પીરસવા માઠુ
ત્યાં તેનો પતિ કહે. 'આ શુ ! દૂધ ફાટી ગયું લાજે છે કેને
પૂછીને દૂધપાક કયો હતો?' સ્ત્રી કહે માણને પૂછીને. તેમના
કહેવા પ્રમાણે જ દૂધપાક કયો છે

માણને પૂછ્યું તમે આ શુ બતાવ્યું ! મારી અબર
ઉપર પાણી ફેરવ્યું હવે મહેમાનોને જમાવવા કેવી રીતે ?
ભાઈ તારી વડુંને બહુ મ આવડે છે જ્યારે બતાવું ત્યારે કહેશે
કે એ તો મને આવડે છે તેનું બોલુ અમાન લેતાસ્વા મેં લેધી
સલાહ આપી છે કહેવાનો અરી એ છે, કે અબકુમુતિ થકે
બહુમુતિનું બિરુદ ધરાવે તે મહામોહનીય કર્મ બાંધે છે
અબ્રહમચારી થકે બ્રહ્મચારીનું બિરુદ ધરાવે, ગાયોના મેળામાં
બધેડા મારકે ફસ્તો હોય તેવા જીવો મહામોહનીય કર્મ બાંધે
છે સોનીના ધંધામાં-

વાઠામાથી નાર ચોરે કાપડિયો પજ્જ ચોર
વારમાથી તણ ધોરે ફરજદો પજ્જ ચોર
ફાડી કહીને પાણી આપે ડોકલદો પજ્જ ચોર
ફાડી કહીને મારી આપે, મેદદો પજ્જ ચોર,
આ સમયમા જ્યાં જુઓ ત્યાં ચોરે બાલુ ચોર

ફરજના ધંધામા કઈક કાઢી લે. એનું બુદ્ધિયુ તાલુ
છે કે જનુ માપ નહીં. આવા પાપના ધંધા કરી કયે ભલે
હુટારો ! ડોકલર ફવાને બહો પાણી આપે, મેદ ફાડીને બહો
પૂળ આપે, જ્યાં જુવે ત્યાં ચોરીના જ લક્ષણ પડી ગયા છે

“કેમ બેઠો ઉઠાસી તો કહેશે કે ન મળ્યો વિશ્વાસી,”

પછી અહીં મુહપત્તિ બાંધી બેસી જવું છે, પણ આ મુહપત્તિ લજવાય છે, તમે કોણ છો? કેને પગલે ચાલનારા છો? ભગવાને સ સાર તજીને સર્વ વિરતિનો પથ લીધો, તો તમે દેશ વિરતિમા ગાબડા શીદ પાડો છો! ઉમદા જીવન જીવવા પહેલા દ્રઢ મનોબળ કેળવવું જોઈશે કેટલાક સાધુ વળી એમ કહે, કે અત્યારે તો પાચમે આરો છે, અમે ન બને તે નથી પાળતા એમ અમે ચોકળે ચોકળું કહી દઈએ છીએ ચોકળું કહે છે, એટલે શું સાફ કરી રહ્યો છે! સાધુ થયા પછી નહાઈએ છીએ, લોચ થતો નથી, તેથી અસ્ત્રો વાપરીએ છીએ, તો તે શું સાફ કર્યું કહેવાય! આટલી મુશ્કેલીઓ છે તેની બબર પહેલેથી જ હતી

સાધુને “ નગ્નભાવ મુ ડભાવ સહ અસ્નાનતા ” અસ્નાન વ્રત જિ દગી પર્યાંતનું હોય જો સ્નાન કરવું હતું, તો ઘેર બેસી રહેવું હતું વિહારમા ચલાતું નથી, એટલે મોટર વાપરશું બધાને સભળાય તે માટે વ્યાખ્યાનમા લાઉડસ્પીકર જોઈશે આમ વ્રતમા છીડા શા માટે? કેટલાએક એવું બધારણુ બાધે, કે લાઉડસ્પીકર વાપરો પછી પ્રાયશ્ચિત લઈ લેવું પ્રાયશ્ચિત ગુન્હાનું હોય, પણ જાણી જોઈને પાપ કરવું, પછી પ્રાયશ્ચિત કરવું, તે તો પહેલા ભોજનને અશુચિથી ખરડવું ને પછી સાફ કરીને વાપરવું તેના જેવી બાલિશતા છે લાઉડસ્પીકર વિજળીના પાવર વિના ચાલે નહિ પાવર, પાવરહાઉસમાથી આવે છે, ત્યાં પાણીના કુડમા લીલકુંગ, માછલા વગેરે જીવો હોય, તેના ઘોઘમાથી વિજળી બનતી હોય છે, તેમા કેટલી છકાયની હિસા થાય છે? આવી છકાયની થતી હિસા ચલાવી લેવી, ને પછી પ્રાયશ્ચિત લેવું

તેવો ઉપદેશ સાધુનો ન હોય હિંસા તો મહાન ધાતક છે

કેટલાકથી ચારિત્ર પળતું નથી પાસત્યા થઈ ગયા છે તેને કાઈ પૂછે ત્યારે કહે, કે માગ તો આજ સાધી છે પણ મારાથી પળાતો નથી. એટલે લાચાર છું, જેમ બતાવનારની મદદ સાધી છે પણ ચારિત્રમા ફેર છે પણ ખાવાના લોહીથી આજીવિકા ચલાવવા નીકળ્યા છે તેનું નીકળવું વિચારને પાત્ર છે

રૂપસ્તેન - રૂપનો ચોર-કાઈ કહે, કે અહો તમે તો રાજ્યના કુવર જેવા લાગો છો ! ત્યારે પોતે રાજકુવર ન હોય, સાધારણ ગરીબ ધરનો હોય છતાં કહે અમારે ત્યાં તો કાચુ રાજવર હવે સાચી હકીકત છુપાવે

આચારસાવનો સ્તેન - આચારમા શિથિલતા રાજે દિવસે દિવસે આચારમાં છૂટ મૂકતો જાય આવા પાસત્યા કરતા આવકો સયમમા ઉત્તમ છે આવકને પણ આઠમ કે પાખીની તિથિએ પોપોકે આયબિલ કસ્વાની વૃત્તિ થાય છે જ્યારે આતો સાધુ ઘરો એટલે જાણે બધી છૂટ ૧૨ મહિને એક સ વત્સરીનો ઉપવાસ પણ પરાણે થાય પાસ પરથી તિથિમા આવકને લીલોતરી ન ખરે પણ સાધુના પાત્રમા હોય તો તે સાધુ ચઠ્યો કે ઉતર્યો ! લોકિક વ્યવહારમા પણ આ અડગત્વ લાગે છે

વરસાદ અથિત પાણીનો છે એમ કેવળજ્ઞાનમા જોતા હોય દેવનો વરસાવેલો છે મુનિને માસખમણતુ પારણુ છે, છતાં કેવળી પુરુ મુનિને હુકમ ન કરે કે વહોરવા જવ, કારણ કે કેવળી ભગવાન પણ ગુદ્દ વ્યવહારને પાળે છે

આચારભાવનો સ્તેન જે કપટ રાખીને વ્યવહાર પાળી રહ્યો છે તે દલી છે અને ખીજા પવિત્ર મુનિને પણ આપ-સમાન માની બેસે છે ચાના વ્યસનવાળો ચાની બાધા લેનારની પાછળથી નિદા કરે છે કોઈને ચા વગર ચાલે નહિ બાધા ભલેને કરે, માત્ર દેખાવ કરે છે, પણ પાછળથી છાનામાના પીતા જ હોય પણ શુ તારાથી પ્રતિજ્ઞા ન પળાય એટલે કોઈથી ન પળાય ! આવો આચારભાવનો સ્તેન પોતે આચાર ન પાળે ને પાળનારની નિદા કરે તે કિલ્લિવધી દેવ પણે ઉત્પન્ન થાય છે ઇન્દ્ર આદિ સામાનિક મહર્ષિઁક મહાજ્યોતિવાન દેવ ન થાય, હલકી કોટિનો દેવ થાય માનવમા જેમ ભગી, તેમ દેવકોટિમા આ કિલ્લિવધી દેવની કોટિ છે પરિષદમા બોલવા બિલો થાય, ત્યા બે ચાર દેવ બિઠી એકદમ તેને બેસાડી દે બેસ, બેસ, તારુ બોલવુ અમારે સાલળવુ નથી પૂર્વેવ્રતમા છીડા પાડયા તેના આવા પરિણામ હોય છે ત્યાથી ચ્યવીને તિર્યચ ગતિમા મુકાઈ જાય વળી ત્યાથી નારકીમા એમ ચારિત્રમા ગોટા બિલા કરનારની સ્થિતિ ભય કર થાય છે તેને સપૂર્ણ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, રત્નત્રયની પ્રાપ્તિ અતિ હુર્લેલ થઈ પડે છે માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે કે, તમે જેવા છો તેવા પ્રકાશમા આવો **આચાર, એ પ્રથમ ધર્મ છે.** દાદશાગીની રચના કરી, તેમા પહેલુ સૂત્ર આચારાગસૂત્ર રચ્યું છે

આજે તો જડ જુદુ અને ચેતન જુદુ, એમ બોલનારો રાત્રી લોજનનો ત્યાગ નથી કરી શકેતો એવા જડમા લેવાઈ શુ ગયા છો ? શ્રીમદ્ રાજચંદ્રને કોઈએ ખીડી ફૂકતા ફૂકતા પૂછ્યું કે કવિશ્રી મોક્ષે કેમ જવાય ?

શ્રીમદ્દે જવાળ આપ્યો કે આમને આમ

જીવને બંધાણ થઈ પડ્યા છે વાતોનું બંધાણ,
વ્યાખ્યાનનું બંધાણ જોઈ દિવસ વ્યાખ્યાન બંધ હોય તો
આધુન્યાધુન માથ અટ કોઈકને બોલાવી લાવો, વ્યાખ્યાન
સાબળવું છે કહાક પૂરી કરવી છે પણ,

કથા સૂચી સૂચી ફૂટયા ઠાન

તોય અખા ન આપ્યું પ્રસંગાન

વ્યાખ્યાન સાબળી જીવનમાં ન ઉવાસુ તો અમારે તો
તમને ફક્ત બંધાણી જ સમજવાને 'જ સોજ્યા પઢિજગતિ
તજગતિમદિ જય' સાબળીને જીવનમાં તપ-સમા, અહિંસા
અથે અથે પણ આવવી જોઈએ. ચારિત્ર જો ઉમદા થીજ
છે જીવન પય ત થોરી કરવી નહિ, જો હે પુત્ર! મધુ
દુક્કર છે

આપ્તા વિના સળી સરળી પણ થીજ નહિ જોનારા
નવવાટે શુદ્ધ પ્રસવજ જાણે જોજ મુદ્ધ અમારા,
તમે મળ્યો તે જ તમારા

મળી જેટલી સુખ વસ્તુ પણ સાધુથી આપ્તા વગર
લેવાવ નહિ વગર આ બાલતા થાકે લાજે, તો શકેન્દ્રની આરાધ
તર્ક વિસામી લેવા બેસાય જેના મહાનમાં ઉતર્યો, જેને
મેન્નતવર જન બ્યો તેને ત્યા વહોરવા ન જવાય આવા કડક
નિયમો બરાબર પાળે ત સાધુનું જીવન ઉચ્ચકોટિનું બને છે
મદાણીર પ્રભુજો આ મર્યાદાથી છે સુત્રસિદ્ધાંતમાં કાવો
છે કોઈ પણ સ થા કાવ વગર તો બાલી શકે નહિ.
આથ રાગમૂલમાં કાવ થ થા છે નિશિથ અવહાર વગેર

છેદ સૂત્રોમાં દડ ધડયા છે, એમ આ શાસનનુ બધારણુ ઉચ્ચ પ્રકારનુ છે

આજે સચાલકો ખોટા નીકળતા આ સંસ્થા ખળ-લળી ગઈ છે તેના કાર્યવાહકો સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકાઓ છે

પ્રતોને ખરાખર જાણે અને આચરણુમા લાવે. સાધુ ન થવાય તો ખારત્રતધારી શ્રાવક બને. શ્રાવક ન બનાય તો સમ્યગ્દષ્ટિવત બને. ભગવાનનુ શાસન ૨૧ હજાર વર્ષ ચાલવાનુ છે પણ બહોળી સખ્યામા હોય, તે થોડી સખ્યામા થઈ જાય તેમ બને.

મૃગાયુત્રને માતા ત્રીજા પ્રતની દુષ્કરતા સમજવી રહ્યાં છે વળી પણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન '૭૬ સુ'

સંવત ૨૦૨૦ના આસો સુદિ ૨ ને બુધવાર તા. ૭-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલ વસ્તુ અહીં નાથે સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યા ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાયુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે

“વિરદ્ અવમ્મચેરસ્સ, કામ મોગ રસન્નુણા
ઉગ્ગમ્હવ્વયં વમ્મ, ધારેયવ્વ સુદુક્કર ॥ ૨૮ ॥

માતા મૃગાવતી અને પિતા બલભદ્ર મૃગાયુત્રને સમ-જવી રહ્યા છે, કે સયમ એ ખાડાની ધાર છે મનને જીતવુ પડે છે તેના સખધની વાત કહી રહ્યા છે બ્રહ્મચર્ય એટલે

આત્મામા રમણતા કરવી. પોતાના અવસ્થામાં ટકવું તેનું નામ ભાવબ્રહ્મવચ છે સાધુઓ. સ્ત્રી પક્ષ-નયુક્ત સહિત સ્થાનમા રહે નહિ. વિખતિનો સગ કરે નહિ. સ્ત્રીનાં અવયવો વિરખે નહિ વિષય કથા સાંભળે નહિ વિષયોની લોભપતા પૂર્વક ખોરાક ખાવો અને પોષાક પહેરવો એવા ભાવો કરે નહિ. કામવિકારને છૂટવો એ નાનીસૂની વાત નથી બ્રહ્મવચ રૂપી નગર નવ કોટથી સંલિખત છે જેને પાક ઉપર પ્રેમ હોય તેને વાડ ઉપર પણ પ્રેમ કરવો પડે છે જેવી રીતે પાકનું રક્ષણ વાડ કરે છે તેમ, ક્યારેક મન ફરી જાય વૃત્તિઓનું વલણ બદલાઈ જાય, કારણ કે છૂવને અનાદિ કાળની એવી ટેવ પડી ગઈ છે, એ વૃત્તિઓને રોકવા બ્રહ્મવચની નવ વાડ છે

સ્ત્રી બેઠી હોય, એ આસને એકી સાથે બેસાય નહિ, સ્ત્રી ઊઠી ગયા પછી પણ એ ધડી સુધી એ આસન ઉપર બેસાય નહિ સ્ત્રી સાથે ટીકી ટીકીને એવામા પણ દોષ લાગે છે પૂર્વની રતિક્રિડા પણ યાદ ન કરાય સ્ત્રીનો પરિચય જ કરાય નહિ, સ્ત્રી સાથે વાત કરવાનો પ્રસંગ આવે તો નજર સ્ત્રીના પમના અગ્રહા ઉપર રાખે. પણ આખા સાથે આંખનું મિલન ન કરાય

જાણે ચલચિત્રોનો પચન ભેરચોરથી વાગે છે કોણ કેની સાથે કેવી રીતે પ્રેમ કરે છે ઉઠાવી જાય છે, આ બધા કુસંસ્કાર બ્રહ્મમગજમાં જલદી ધૂસી જાય છે ભારતીય સંસ્કૃતિ કે બ્યાં સતી, સતપુત્ર્યો અગ્નિ મુનિ ત્યાગીઓ યદ્ય જ્યાં તેઓનું આદ્ય છૂવન અને ઉત્તમ આશ્રિત મગજ ઉપર અસરકર્તા નહિ થાય પણ જે કલક છે તે જલદી અસર

કરી લે છે નીચે ઢાળ પ્રત્યે ઢળવાનો જીવનો સ્વભાવ છે પાણી જેમ સહેલાઈથી મોભે ચડે નહિ પણ મોભેથી નીચે ઊતરવાના સ્વભાવવાળું છે, તેમ કુસ સ્કારો તરફ જીવનું ઢળણ જલદીથી થાય છે કુસ સ્કાર કોઈને શીખડાવવા પડતા નથી

ઉચ્ચ સ્કાર કેળવવા માટે, પ્રથમ, ઘર તે શાળા છે અને માબાપો જ સાચા શિક્ષક છે માતા જો ઉચ્ચ વિચાર ધરાવનાર હોય, તો બાળક ગર્ભમાં આવતા સુસ સ્કાર ઝીલે છે બાળક ગર્ભમાં આવ્યું એમ માતાને જાણ થાય, કે તુરત ત્રણ વર્ષનું બાળક થાય ત્યાં સુધી, બ્રહ્મચર્ય પાળવાની પ્રતિજ્ઞા લે જ્યારે આજે વિષયાધ કેટલાક પુરુષો તેમની પત્નીને પૂરા માસ જતા હોય, છતાં બ્રહ્મચર્યની બધી લેતા નથી

મર્કટસ્ય સુરાપાનં, તત્ર વૃશ્ચિક દંશનં ।

તન્મધ્યે ભૂત સંચારો, ચદ્વા-તદ્વા ભવિષ્યતિ ॥

એક તો વાદરાનો સ્વભાવ ચપળ હોય, તેમા દારૂ પીધો એટલે તોફાન વધે, આગળ વધીને વીછીએ ડાબ માર્યો અને કોઠામાં ભૂત ભરાણું પછી બાકી શું રહે ? તેમ વાદરા જેવા મનવાળા મનુષ્યો ચલચિત્રો જોઈને, કેવા અનર્થો આચરે છે ? કોલેજમાં ભણતા યુવાન, યુવતિઓ કેળવણી પામે છે કે, કેળવણી ! આજે કોલેજમાં ભણતા યુવક-યુવતિઓ લગભગ ૮૫ ટકા જેટલા તો ચારિત્ર ગુમાવી બેસે છે લાહોરની અધિષ્ઠાત્રી પાસે પ્રમાણપત્ર કઢાવતા એવું પરિણામ આવ્યું, કે ૭૫ ટકા બહેનો કોલેજમાં કેળવણી લેતા ગર્ભ ધારણ કરી ચૂકેલી હતી શું કહેવું ! ન ભણે તો કંઈ નહિ પણ ચારિત્ર તો ગ ધાવું જોઈએ નહિ

સત્યાગ્રિત્ર એ જીવનની સુવાસ છે અને કુમારિત્ર એ દુર્ગાંધ છે ધારિત્રદીનનો કોઈ પડછાયો પણ લેતું નથી. આજે યુવાન દીકરીને શિક્ષક બણાવે છે અને કઈ પરિસ્થિતિ સર્જાય છે ? ગુરુ ધણી થઈ બેસે છે કારણ કે જોકાત એ ખૂરી ચીજ છે સાધુને ભગવાને એકલા બોલારી કરવા જવાની પણ ના પાડી છે ઘરમાં બાઈ એકલી હોય ને એકલો સાધુ વહોરવા ભય, તો વ્યવહારિક દષ્ટિએ પણ બીજા લોકોને શકાનું કારણ બને અપ્રતીતિનું કારણ બને છે, તો બ્યાં એક હિડોળા ઉપર સ્ત્રી, પુરુષ—મિત્ર સાથે બેસતી હોય ત્યાં બોટાળા ન થાય તો બીજા શું થાય ? નવ વાડ વિશુદ્ધ બ્રહ્મચર્યના પાલનદાર સાધુ છે આવડોએ પણ પારકા ઘરમાં જવાની ટેવ પાઠવી એકંએ નહિ સ્ત્રી સાથે જોળખાણ રખાય નહિ આજે એના પણ સૌભાગ્યવાન સંબંધન લોકો હશે કે, પડોશમાં કોણ રહે છે તે પણ બહુતા નહિ હોય આવા સત્યાગ્રિત્રવાન લોકો જેમ સૂચની સામે દષ્ટિ ફેંકાય કે તરત જ નજર ખેંચી લે તેમ કોઈ પર સ્ત્રી ઉપર નજર ભાય, કે દુસ્ત જ પાછી ખેંચી લે છે પરસ્ત્રી નીરખવી તે મારો ધર્મ નથી એમ બહે જાણે મતોમાં બ્રહ્મચર્ય એ ઉમદામાં ઉમદા મત છે બ્રહ્મચારીને જેવ નરેન્દ્ર, સુરેન્દ્ર અસુરેન્દ્ર, જાણ નમન કરે છે પૂજન કરે છે

બ્રહ્મચારીને લગ્નિય વરે છે, બ્રહ્મચારી વિદ્યાર્થને વરે છે વળી જેને સાધના કરવી હોય તે બ્રહ્મચારી ત્રણ દિવસમાં જેટલું કામ પાર પાડી શકે તે અબ્રહ્મચર્યવાળાને ઘણું વરસે. હાથે છે બ્રહ્મચર્ય એ જનરજસ્ત વસ્તુ છે વરાગથી બેન્ચિન અને મિલો થાલે છે એમ બ્રહ્મચર્ય એ વરાળ છે

જે વીર્ય પુત્રને પેદા કરે છે, એ વીર્યને પોતાનામા પચાવે તો કેટલા પુરુષનું બળ પ્રાપ્ત કરે ? પરંતુ જે માણસો વીર્યને વેરવિખેર કરી નાખે છે, મન-વચન અને કાયાથી દોષ લગાડે છે, તેઓ પોતાના આત્માને દુર્ગતિમા હડસેલો મારી રહ્યા છે, દુર્ગતિમા પરમાધામી દેવતાઓ ધગધગતી લોખંડની પૂતળીઓ સાથે આલિંગન દેવરાવે છે, માટે સમજીને બ્રહ્મચર્યમા દોષ લગાડનારા જીવો જૈન સંસ્કૃતિનો હાસ કરી રહ્યા છે જૈન દર્શન, તેમજ અન્ય દર્શનોમા બ્રહ્મચર્યનું માહાત્મ્ય ઘણું ગાયું છે બ્રહ્મચારીના મુખમાંથી વચન નીકળે તે વચન સિદ્ધ થાય છે

શ્રાવકો હમેશા ‘ સદાર સતોષી ’ હોય, તેને પરસ્ત્રીનો ત્યાગ જ હોય તેનાથી પૈસા આપી વેશ્યા સગ થાય નહિ, પરસ્ત્રી સામે નજર સુદ્ધા પણ કરાય નહિ આજે તો દેશનું કેટલું પતન થઈ ગયું છે ! ભગવાને પાચમા આરાનાભાવો ભાખ્યા છે, તે અત્યારે ખરાખર વરતાય છે હજી તો ફક્ત અઢી હજાર વરસ ગયા, ત્યાં તો કાળો કેર વરતાઈ ગયો છે ચારિત્રનો ખ્યાલ નહિ રાખતા જીવન હારી ગયા છે. ભારત માતાના સપૂતો ચારિત્રહીન થતા જાય છે આગળ વિધવા વહુ કે દીકરી, આઠ દિવસે એક ઉપવાસ કરતી, ઉપાશ્રયે આવતી માળાપો તેમના હાથમા સતીઓની ચોપડીઓ મૂકતા રાવણ પાસે ત્રણ ખંડનું રાજ્ય હતું, છતાં સીતાને મન, તે તણખલા સમાન હતું રહીનેમીને રાજુલ કહે છે હે રહીનેમી ? તું રૂપમા નળ અને કુબેર જેવો હો કે પુરંદર જેવો હો તો પણ હું તને ન ઈચ્છુ સાધુ થયા બાદ હાડચામના પૂતળાની ઈચ્છા કરવી તને શોભે છે ?

આશિરને પકડેા હઈ કુષ્ણશિર સેવાય ? અપ્પનકુળના નાગ જેવું આપણે થવાય નહિ. વમેલા લોગને પુનઃ અટાય નહિ. માટે નિશ્ચય ચિત્તવાળો થઈ સયમમાં રૂઢ જની જાએમ રૂઢ ચિત્તવાળી સંબુલે સયમથી—આશિરથી ખસેલા પુત્રને પાછો સન્મારે બહાવી દીધો.

મદોન્મત્ત હાથીને મહાવત અકૂશ મારી અકૂશમાં લાવે છે, તેમ જિન વચ્ચનરૂપી અકૂશથી મહાવતરૂપી રાબુલે રહેનેમી જેવા હાથીને ઠેકાણે લાવી દીધો. બ્રહ્માચારીના સત્ત્વ નિશ્ચલ ચિત્તથી કુદર પરિણામી થઈ રહેનેમી મોક્ષગામી થયા. આવા રાજરમણીની અને શ્રદ્ધિનો ત્યાગ કરીને નીકળે લાનું પણ મન ફટકી જાય જ્યાં મદો મત્ત ગઈ જેવા મોર્ચા ખાય ત્યાં ખમી ગાડરહાના તે શુ જાણ છે ? તેથી ભગવાન ચેતવે છે, કે સ્ત્રી-સગનો સવધા પરિત્યાગ કરજો વિકાર બજે તો આમઠી ઉતરી ગયેલી સ્ત્રીને નજર સમક્ષ કલ્પવી જેથી લોહી-માંસના લોચામાં મોહને સ્થાને ધૂણા બગરો ! લોહીમાંસ પાસ-પડેની બરેલી કાયામાં મૂખાંજો મોહ પામે છે હસલો તો ખાઠા-ખાબાખિયા થઈ નહિ.

માતીકાને ચારે બરવો મૂકી હઇનેરે વૂં જવા મસે છે તાક ખામરો.

મનવે મૂખ બઇને રે, હસને ઠપો છે હેરાત
ઉજ્જવલ અંધે રમે સદા, જોખતો રે,

જે શાબાને મદાદી જાઓ સ્વામ
મનવે મૂખ બઇને રે હસને ઠપો હેરાત

આત્મા હસ સ્વરૂપી છે સત્પ્રાશિર જે માતીનો ચારો છે તે છાદી કાજ તુલ્ય જની હાડચામમાં મોહી રહ્યો છે અજ્ઞાની એવો આત્માનુ શુભાવી રહ્યા છે એક વખતના મૈથુનમાં અસ

ખ્યાતા સમુચ્છિન્ન અને નવલાખ સગી પચેન્દ્રિય જીવેની
 ઘાત થાય છે તે પછી મન વાળીને બેસો. ભોગ ભોગવવા
 જતા કદી તૃપ્તિ થતી નથી. આયુષ્ય દ્વકું છે ભોગો પાર
 વગરના છે. તૃપ્તિ શું વળવાની હતી ? દાવાગ્નિમા લાકડા
 નાખો, એટલે તે વધુ પ્રજ્વલિત થશે, પણ શાત થશે નહિ,
 તેમ ઇન્દ્રિયરૂપી અગ્નિમા તેના વિષયોરૂપી ઇંધણ નાખવાથી
 એ વધારે સળગે છે તે પાપ બાધી જિહ્વાગ્નિને હોડમા મૂકી
 રક્ષા છે રાત્રી-દિવસ પરસ્ત્રીનુ રટણ કરે છે.

સૂયવડાગસૂત્રના ચોથા અધ્યયનની ૨૪મી ગાથામા
 લગવાને કહ્યું છે

અન્નં મણેણં ચિન્તેન્તિ, વાયા અન્ન ચ કમ્મુણ્ણા અન્ન ।
 તમ્હા ન સદ્દહે ભિક્ખુ, વહુમાયાઓ રૂઠિઓ નચ્ચા ॥

સ્ત્રીઓ મનમા કાંઈ ચિંતવે અને બોલે કાંઈ, માટે
 હે ભિક્ખુ ! સ્ત્રીઓનો સગ સદા તજવો જે સ્ત્રીવેદ મળ્યો
 છે એ અનતાનુબધીની માયા કરવાથી મળ્યો છે, બોલવું
 કાંઈક, ચાલવું કાંઈક, વાત કરતા હોય ને પૂછે તો કહેશે કાંઈ
 નહિ માથે ઓઢણા અમથા નથી મળ્યા મિથ્યાત્વના ઘરની
 માયા સેવવાના પરિણામ ફળ્યા છે તમે પુરુષ થયા ઓ હવે
 ઓઢણા ન ઓઢવા હોય તો માયાને તિલાંજલી દેજો સ્ત્રીઓમા
 માયા વિશેષે હોય છે સ્ત્રીના ચરિત્રને કોઈ પહોંચતું નથી
 જો કે બધી સ્ત્રીઓ માટે આવું હોતું નથી ઘણી પવિત્ર સતી
 સત્તારીઓ ઋણુ અને સરલ હોય છે, પરંતુ બહુધા સ્ત્રીપણુ
 એ માયાપ્રધાન વેદ છે

આવું સુણીને પુરુષો ફૂલાઈ ન જતા હો । કારણ કે
 ઘણા પુરુષો સ્ત્રીઓને માથે પછાડે એવા માયાવી હોય છે

વેપારમા તેના પરચા દેખાટે છે સ્ત્રીઓ પર બગાડારથી
અનાચારના સેવનાર હોય છે

ભરથરી રાજાના હાથમાં અમરકુળ આપ્યું ભરથરી
વિચારે છે કે 'હું' છત્તુ અને પિંગલા મરી જાય તો જોનો
વિયોગ મારાથી સહન ન થાય માટે આ કુળ તો હું પિંગલાને
જ આપુ સ્ત્રી પ્રત્યે કેવી આસક્તિ છે !

સાતસો રાણીઓનો સ્વામી એક પિંગલામા દષ્ટિ ફેંધાઈ
જાય છે પિંગલાને જ સર્વસ્વ માને છે કારણ કે તેના રૂપમા
વિષયાધ છે છત્તી આખે આધળા આઠ પ્રકારના શાસ્ત્રમા
વર્ણવ્યા છે તેમાં કામાધ એ પણ એક પ્રકારનું આધળાપણ છે,

દિશા પश्यति न एक कश्चि नक्तं न पश्यति ।
अपूर्वाष्टकाऽपि कामाग्धौ, न दिश न नक्तं पश्यति॥

દિવસે કુવડ જોઈ શકતું નથી રાત્રીને વિષે કાગડાઓ
જોઈ શકતા નથી, પરંતુ કામાધ તો અપૂર્વ આધળો છે તે
પાપ કરતા દિવસ કે રાત જોતો નથી. ભરથરી રાજા અતઃ
પુરમા આવે છે, પિંગલા પ્રેમભર્યા વચનોથી સત્કારે છે

પિંગલાને રાજાએ અમર કુળ આપ્યું રાજા ગયા પછી
અન્ધપાળ આવ્યો. રાણી કહે છે, આ કુળ તુ આ કારણ કે
તાશ વગરનું મારું છત્તુ નકાસુ છે પિંગલા વચનમા અન્ધ
અને કાચમા અન્ધ છે કથા રાજા ભરથરી ? અને ક્યાં
અન્ધપાળ ! છતાં મોઢની આંખ સાચી વસ્તુ દેખવા દેવી
નથી અન્ધપાળને અમર કુળ આપી દીધું અન્ધપાળને આ
એક પિંગલા જ નથી તેને એક બીજી વેરવા પણ રાજેલ

તે વેશ્યાને તે ફળ આપે છે આમ રાજાએ આપેલું ફળ ફરતુ ફરતુ વેશ્યા કને પહોંચ્યું વેશ્યા પણ રાત-દિવસ પાપના ધધા કરનારી હતી શરીરને ભોગથી કમાવાનું સાધન માન્યું છે એ વેશ્યાને વિચાર થયો, કે મેં કંઈક પુરુષોને નમાવ્યા છે જિંદગીમાં ઘણા પાપ કર્યા છે હું આ ફળ ખાઈને જીવીશ તો કોણ જાણે કેટલાયે પાપ ખાધીશ ! માટે રાજા પરદું ખસજક ગણાય છે તેને ફળ આપી, આવું એવો મનસૂબો કર્યો.

વેશ્યા રાજા કને આવી, ચરણમા ફળ ધરી પ્રાર્થના કરે છે, હે પ્રભુ ? આ અપૂર્વ એવું અમૃતફળ આપ આરોગો લોક હિતના કામ કરો રાજા ફળ જોઈ વિસ્મય પામી જાય છે. વેશ્યાને પૂછે છે, કે કંઈ રીતે અને કયાથી આ ફળ આવ્યું ! સત્ય હકીકત કહે વેશ્યાએ કહ્યું કે મહારાજ ! આપને એનું શું કામ છે ! આપ તેને આરોગી દીધાંયુ બનો એટલું જ મારે કામ છે રાજા કહે મારે આરોગવા કરતા તેની ઉત્પત્તિ જાણવાનું જ કામ છે રાજાએ હઠ પકડી, વાતનો અંત લાવવા અશ્વપાળનું નામ આપ્યું અશ્વપાળને જોડાવ્યો અશ્વપાળ ! આ ફળ કયાથી લાવ્યો ? હકીકત પૂછતા અશ્વપાળના હાજી ગગડી ગયા રાજાએ કહ્યું સાચી હકીકત જોલ, નહિતર કોરડાનો માર પડશે પહેલા તો અશ્વપાળે આનાકાની કરી પણ માર સહન ન થવાથી થોથરાતી જીભે જોલી ગયો કે આપની રાણી પિંગલા પિંગલાએ મને ફળ આપ્યું છે. પિંગલા નામ સાલગતા બસ થઈ રહ્યું રાજાને ધિક્કાર છૂટ્યો સાથે “જગત કાયસ્વભાવૌચ વૈરાગ્યર્થમ્” કે ધિક્કતાંય તંચ મદ્નચ હિમાંશ્વમામ ચ ॥ પરપુરુષની સાથે ચાર (પ્રેમ) કરનારી પિંગલાને ધિક્કાર છે, અશ્વપાળને ધિક્કાર છે, કામભોગને

ધિક્કાર છે, વેશ્યાને ધિક્કાર છે, અને મને પણ ધિક્કાર છે કે હું કામલોગના સપડાણે શુ આપો સસાર આવે જ છે ! કામલોગની રમતો નિહાળી સવેત્ર-વૈરાગ્યને પામ્યા પિંગલાને કાઈ ન કહેતા ભરથરી સન્ધ્યાસી થઈ ગયા.

શરીરનો ફાળો લેવાય છે વ્યામઝી-સ્નાયુનો ફાટો લઈ શકાય છે, પણ જો મનનો ફાટો લેવાતો હોત તો માપ નીકળત કે માનવી કયા ઊભો છે ! છતાં હરેકનો આત્મા તો બાણી-ફેળી રહ્યો છે આત્મા તો કહે છે ને ! વળી ભગવાન જે ઘટ ઘટની અને મન મનની જાણે છે તેના ધ્યાનમાં તો છે જ.

માતા મૃગપુત્રને કહે છે આવું પ્રણયજન્ય મત જિહ્વી સુધી પાળવું મહાન દુષ્કર છે જોણે કામ-લોગના સ્વાદ ચાખ્યા છે, ઝત્રીસ નારીઓની માજ માણી છે, તેને જોકેકમ વૈરાગ્ય આવી જવો તે મગજમાં નથી આવતું, તેથી માતા કહે છે કે ઉચ્ચ મત જો પ્રણયજન્ય છે તેનું નવ કોટિએ પવ્યકૃપાણ પાળવું જો અત્યંત કપરું કાર્ય છે વળી પણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસર કહેવાશે.

આખ્યાન ૭૭ મું

સ ૨૦૨૦ આશો સુદ ૩ ગુરવાર, તા. ૮-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત જોડે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાંત પડ્યા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં મૃગપુત્રનો અધિકાર આલે છે.

પરમ કૃપાળુ પરમાત્મા મૃગાપુત્રના અધ્યયનમા પ્રહ્લ-
 યર્યનું વર્ણન કરતા કહે છે કે, પ્રહ્લયર્યવ્રત એ ઘોરવ્રત છે.
 પ્રહ્લયર્ય પાળવું એ નાનીસૂની વાત નથી મન ઉપર કાબૂ
 રાખવો, ઇન્દ્રિયોને નિતવી, વિષયને વશ ન થવું, વિષયોને
 વખ જેવા સમજવા, કદી પણ સ્ત્રીનો સગ ન કરવો, એ
 બહુ દુષ્કર છે જેણે આવા દુષ્કરવ્રત પાળ્યા છે તેને ધન્ય
 છે આ પ્રહ્લયર્યનું સેવન કરીને અનતા જીવો સિદ્ધ થયા.
 વર્તમાનકાળમા સંજ્યાતા જીવો સિદ્ધ થાય છે અને ભવિષ્યમા
 અનતા સિદ્ધ થશે પ્રહ્લયર્ય એ ઉમદા વ્રત છે. આ વ્રત
 પાળવા કટીબદ્ધ થવું જોઈએ કામલોગને નિતવા દુર્જય છે,
 પણ અજેય નથી મુશ્કેલીથી પણ જીતી શકાય તેવા છે.
 અનતા તીર્થ કરો એ માર્ગે ગયેલા છે જો પ્રહ્લયર્ય ન જ
 પળાતુ હોત તો કદીપણ કોઈનો મોક્ષ થયો હોત નહિ
 કામલોગ દુર્જય છે, નિતવા સહેલા નથી કંઈક જીવો આ
 માર્ગે પતન પામી ગયા છે

“અડે તો આખે પ્રેમરસ, પડે તો ચકનાચૂર”

જ્ઞાની પુરુષો વાસનામા વૃત્તિઓને જવા દેતા નથી
 તેને કાલકૂટ ઝેર સમાન ગણે છે યુવાની દિવાની છે—ચાર
 દિવસનું ચાદરડું છે જે યુવાનીમા મોહિનીના કટાક્ષ બાણથી
 વીધાયેલો નથી, જીવનમા કાળો ડાઘ લાગવા દીધો નથી,
 તેણે જ પ્રહ્લયર્યનું આરાધન સારી રીતે કર્યું છે એવા
 જીવો લખ્મિને પામ્યા છે તેઓ શારીરિક બળ સાથે આધ્યા-
 ત્મિક બળ પણ મેળવે છે શુદ્ધતાને પ્રાપ્ત કરી કર્મ બપાવી
 મોક્ષે જાય છે એક પ્રહ્લયર્ય ભાવથી બીજા અનતા ગુણોનું
 પ્રગટીકરણ થાય છે એક ગુણ અનતા ગુણોને ખેંચી લાવે છે

અન્ય દશનોમાં પણ પ્રજ્ઞાનની અજ્ઞતા ઉપર બહુ બાર મુકવામાં આવે છે રામકૃષ્ણ પરમહંસે શારદાદેવીને માતા માની લીધી હતી તેઓ કહેતા કે, સ્ત્રી પુરુષનો અડવાર મને ન છેને માતા મામે જોડી દષ્ટિ કેમ કરવા રામમૂર્તિ, હયાનંદ સરસ્વતિ, સ્વામી વિવેકાનંદ આ બધા પ્રજ્ઞાચારી હતા ગાંધીજીએ પણ તેત્રીસ વર્ષની ઉંમરે પ્રજ્ઞાન પાળવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી હતી વિષયોને વશ કચેલા પાપમાત્ર થઈ જાય છે જ્યારે પ્રજ્ઞાન પાળનારનું આરોગ્ય જળવાય છે, સાક્ષાત્કાર મનોભંગ પણ દૂર થાય છે જે વીધનું રક્ષણ કરે છે તેજ આરોગ્યતા મેળવી શકે છે બાકી ગમે તેવા સોનાના પાના ખવરાવવામાં આવે, પણ જેનું પ્રજ્ઞાન ઓઠપુ નથી જેના મનમાં વિષયના સંકલ્પોની દારમાળા ઘાસુ બ રહે છે તેઓ અધિજાતિને ખામે છે

નીરખીને નવયૌવન, હેમ ન વિષય નિહાન,
બધે કાશ્તની પૂતળી તે ભજવાન સમાન

નવયૌવનાને નીરખીને પણ જેનું ચિત્ત વ્યભાગ થઈ નથી સ્ત્રી સદ્વાસ કરતા નથી, અસજ હયા અનુભવે છે બધે કે સાકાની પૂતળી હોય તેમ ગણે છે મનમાં વિકારને જ મવા દેતા નથી, તે ભજવાન સમાન છે જે જીવે બાહ્યવસ્થા બાહ્યપ્રજ્ઞાચારીપણે સમમ પામે જિવન જાણે છે તેને તો ખન્યવાદ છે પતિને ઇચ્છનારી સતી સીતા બંદકે બળતી આગમાં પ્રવશ કરે છે આજ દીટી સીતાજી પાછી થઈ જાય છે તો પછી જે જીવે જીવનમાં કોઈપણ ભાવને લેપ લાગવા લીધા નથી, મન વચન કાયાથી નહિવ પ્રકારે મૈથુનના સસગથી જાવ જીવ સુખી વજીત રહ્યા છે

તેવા પરમ પવિત્ર સંતસતીઓના દર્શન કરવાથી પાવન થવાય છે તેઓના નામ લેવાથી પણ વિઘ્નો દુર થાય છે તેવા સતસતીઓના દર્શન મગલ સ્વરૂપ છે

તૃણા જીર્ણ થવાની નથી જીવન નદીના અવિરત પ્રવાહ માફક ચાલ્યું જાય છે તેમા કંઈક કરી લેવું જોઈએ બ્રહ્મચર્ય આ મનુષ્યલવમાજ પાળી શકાય છે “ઇચ્છા નિરોધ તપ” ઇચ્છાને રોકવી, ઇચ્છા થાય ત્યા પ્રયત્ન કરીને પણ મનને વાળવું, આવો વિવેક માનવીમા વર્તે છે બીજા ઢોર, ચકલી-કબુતરોમા શું વર્તે છે! બજારોમા જેના નજરે નજર નૃત્યો દેખાય છે એવાઓને પડદો ખરો? એવા હલકા જીવોના લવો આ જીવે ઘણા કર્યા છે, છતાં તૃપ્તિ વળી નથી માટે જ્ઞાની કહે છે કે વૃત્તિઓને વાળી અતર્મુખ દષ્ટિ કરો કામલોગના સાધનો હોય છતાં જેને વૈરાગ્યના ઝરણા અદરથી વહેતા હોય તેને દેવાગનાઓ પણ ચલાયમાન કરવા સમર્થ નથી વિકારને જેણે જીતી લીધો છે તેવા જીવો વદનીય છે અને આ લવમા કૃત્યકૃત્યપણુ પામી સિદ્ધ દશા પ્રાપ્ત કરવા તરફ પગલા માડી રહ્યા છે

દુર્જય એવા કામને જીતવો મુશ્કેલ છે ,

ન્યારે મુનિઓ જ્ઞાન, ધ્યાન, સ્વાધ્યાયમા રમણ કરતા હોય ત્યારે કામ વિકારનો વટોળ આવે, ઇન્દ્રિયોના વિષયોમા મન ફૂંકાફૂંદ કરે ત્યારે હે શ્રમણ ! તુ આહાર ઓછો કરી નાખજે, વિગય તજ દેજે તેટલાથી પણ જો મન મશ્કમ ન રહે તો ઉણોદરી કરજે તેટલાથી ન પતે તો રાત્રીના કાઉસગ્ગ કરજે, પણ ચિત્તને મલીન થવા દઈશ નહિ એવા ઉપાયો લગવાને

આચારાંગસૂત્રમા દર્શાવ્યા છે છે અમણ ? ઈન્દ્રિયોને ધક્કી નાખજે, એટલેથી ન પતે તો સ્થાન છોડી વિહાર કરી જશે, અને એટલેથી ન પતે તો આહાર પાણીનો ત્યાગ કરી દેશે, પણ પ્રહાયક નો ભાગ કરવા તત્પર થઈશ નહિ. આવી ધક્કી કરના વાક્ય છે સ્ત્રી સંગ કરે તેને ઠઠ સોજવવા પડે છે

ભગવાન પાશ્વનાથે ત્રીસ વર્ષની જોબન વસમા રાજપાટ અને રમણી મૂઠી વીતરાગ પથે પ્રયાણ કર્યું હતું અને અતે મોક્ષ મેળવ્યો. ભગવાન નેમિનાથને પરણાવવાનો સંકેત કર્યો અને શ્રીકૃષ્ણ પરણાવવા ભય છે રાજુલતા પિતાએ હઠ કરેલી કે ને નેમિકુમાર હથેલાએ પરણવા આવે તો જ મારી પુત્રી પરણાવું શ્રીકૃષ્ણ સમત થયા રાજુલ રૂપરૂપનો. અબાર ઘોસઠ કળાની બાણકાર હતી મેઘ અને મુશીલ હતી

દેવ નમારા બહબહાં વાગી વળી કારણાઈ
નમરજનો સુકુ ઉર્ધ્વમા, હાલે ઉર્ધ્વ વધાઈ

મોટા મડપો બંધાઈ ગયા જાનપરણવા આવી રહી
છે રાજુલતા દેશે આનંદ સમાતો નથી

રાજુલ ઊઠી મોખમા સજ સોળ સજમાર
જાલે ઠાક ઠાકામજો, પેથે ઉર્ધ્વ અપાર
જાલે જાલે રે (૨) નેમિકુમાર

જાન આવી રહી છે ત્યાં દૂરથી બીસ કદ્દણ પોઠાર,
સાબળાય છે ભગવાન તો ત્રણ જ્ઞાન લઈને આવ્યા છે, મતિ
જ્ઞાન મુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાનના ધણી છે આ કદ્દણ જાહેર
સાબળતા જ રજમાથી ઉભા થઈ ગયા સારથીને પૂછે છે,
ભાઈ ! આ પોઠાર શેનો છે ! શોકકળ જાને થઈ રહ્યું છે !

પ્રાણ બચાવો, પ્રાણ બચાવો, પ્રભુજી અમારાં પ્રાણ બચાવો
જન તમારી આવે લાલે પણ જન અમારા શીદને જલાવો
પ્રાણ બચાવો (૨)

પ્રાણ બચાવો, પ્રભુ ! અમને ઉગારો, અમારૂં રક્ષણ કરો,
અમે તમારે શરણે છીએ વાડામા પાજરામા પુરાયેલા પશુ
આ પ્રમાણે આકેદ કરે છે

આ બિચારા પ્રાણીઓને પુરવામા કારણ કેણુ છે! પૂછતા
સારથી જવાબ આપે છે તમારા વિવાહ માટે ઘણા જનોને
લોજન કરાવવા માટે આ બધાં પશુઓને પૂર્યા છે.

એ પશુઓનો વધ થાશે, પછી લોજનીયાં રંધાશે.

પ્રાણ બચાવો (૨)

શ્રી નેમિનાથ કહે ખસ કરો મારા ખાતર અનેક
જીવોની કતલ થાય તે મારાથી જોવાતુ નથી

મારે ખાતર અનેક જીવની હિંસા નથી સેવાતી,
નથી પરણવું (૨) આ કતલ નથી જોવાતી,

માટે વાડાને ખોલી નાખો મારા ખાતર શુ હિંસા ?
એ કદી શ્રેયનુ કારણ નથી સારથીને રથ પાછો વાળવાની
આજ્ઞા કરે છે વાડો ખૂલ્લો મૂકતાવેત બધા પશુઓ
આશિષ દેતા દેતાં વગડામા લાગી નીકળ્યા રથને પાછો
વાળવામા આવ્યો રાજુલને હૈયે વીજળી પડી

તોરણેથી વર પાછો જાય રે રાજુલ

ખેની તોરણેથી વર પાછો જાય

માંડવેથી જન પાછી જાય રે રાજુલ,

ખેની માંડવેથી જન પાછી જાય,

ઘણું રે મનાવ્યું તો એ માને જરી ના,

કેટકેટલું કીધું તો એ કાન ધરે ના,

લાખ લાખ છીપા ઉપાસ રે રાજુલ

બિની માઢવેથી જન પાછી જાય

અચ્ચાનક આ ગુ । રાજુલને અશુભ ચિ હો દેખાણું.
અગ કરકયુ યાદવ શિરોમણી નરયુગવ પાછા જાય છે
પશુનો પોકાર સાસણી હૃદય ક પી છિયુ, ત્યાજ પથે પડી ગયા.
રાજુલને મૂચ્છાં આવી ગઈ દાસીઓ પવન મેળવા લાગી ગઈ
જાતિસ્મરણ જ્ઞાનમાં લવોભવ લેગા રહેલા, કેટલા ભવને
સ્નેહ તોડી વ્યાધ્યા ગયા પણ સંદેશો દેવા આન્યા હતા, કે
હું ત્યાજ પથે જાઉં છું, તુ તયાર રહેજે મોક્ષ માર્ગે પ્રવાણ
કરવું છે

રાજુલને શાત કરવા માતાપિતા ઘણુ કરે છે પણ
રાજુલ દેહ લગ્નમા માનનારી નથી. મનથી લગની લાગી છે
કે પરણુ તો નેમનાથને જ

તને બિનજુ શુ માયી તારા જમમા પડી
પવે તણિ રે જોડુ શુ બીજની જુ રડી
તને કહેવું શુ માવડી મારે પડી પડી
પવે તણિ રે જોડુ ..

બીજા કોઈ દેવને નથી આરાધના,
બીજના મીઢણ મારે નથી બાધના,
મારે જામે છે જોમની પીડી જડી
પવે તણિ રે જોડુ

તને કહેવું શુ માવડી મારે પડી પડી
પવે તણિ રે જોડુ ...

રાજુલના હેવામાં નેમ પ્રભુ પ્રત્યે ઉત્કૃષ્ટ ભાવ છે
બીજા કોઈના મીઢણ બાધ્યા નથી અને બાધવાયે નથી. જે મારે
નેમ પ્રભુ ગયા તે પથે હું વિચરીશ. નેમપ્રભુએ જોઈ વખ

સુધી વરસીદાન દીધું, ત્યારબાદ સયમ લીધો રાજુલે જ્યારે સાલજી કે નેમિનાથ પ્રભુએ સયમ લીધો છે, ત્યારે પોતે પણ અનેક સ્ત્રીઓ સાથે સયમ અગીકાર કર્યો. શ્રી કૃષ્ણ આશીર્વાદ દેતા કહે છે, જલદી જલદી મોક્ષ પ્રાપ્ત કરજો રાજુલના હૈયામા પ્રહ્લચર્યની પ્રીતિ છે ભારત વર્ષમા અનેક જીવો સત્યારિત્રવાન થયા છે, તે બધા પ્રહ્લચર્યના પ્રતાપે થયા છે. જ્ઞાનીઓ કહે છે કે દરેકે પ્રહ્લચર્ય ત્રત જીવનમા અપનાવવું જોઈએ. પ્રહ્લચારીને દેવ-દાનવ અને ગધર્વ પણ નમે છે

માતાપિતા મૃગાપુત્રને કહે છે, હે પુત્ર ! આલું ઉચ્ચ પ્રહ્લચર્યત્રત ધારણ કરવું દુષ્કર છે જ્ઞાનીઓ કહે છે, મેઘાવી કુશળ પુરુષો સ્ત્રી સંગ કરતા નથી તમે કુશળતા આહો છોને? કુશળતા પ્રહ્લચર્યમા છે સૂયગડાગ સૂત્રના ૧૫ મા અધ્યયનમા કહ્યું છે કે જે સ્ત્રીઓને સેવન કરતા નથી, તે મનુષ્યો વહેલા મોક્ષગામી થાય છે જેમ ભડકે બળતા અગ્નિમાથી અપાટાબધ પવન પસાર થઈ જાય છે તેમ પ્રહ્લચર્યવાન આત્માઓ વિષય કામનાની અગ્નિમાથી અપાટાબધ મુક્ત થઈ જાય છે, પછી તેને પરિબ્રમણ કરવાનું રહેતું નથી. વિષય, કામના એ તો વિષ મિશ્રિત ખીર છે. તેને કોણ ખાય ? વિષય ઝેર છે મારી નાખનાર છે માટે ભગવાન કહે છે કે હે શ્રમણ ! સ્ત્રી સંગથી ચેતતો રહેજે મૃગાપુત્રને હંજી પણ માતાપિતા શુ કહેશે તે સખંધી અધિકાર અવસરે કહેવાશે

બ્યાખ્યાન ૭૮ સુ

સવત ૨૦૨૦ના આશ્વિન સુદિ ૪ શુક્રવાર, તા ૯-૧૦-૧૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્યે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ અહીં નામે સિદ્ધાંત પ્રક્રિયા ઉત્તરાખ્યનસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા મૃગાયુત્રને માતાપિતા કહે છે અહિંસા, સત્ય, અસ્તેય, બ્રહ્મચર્ય અને અપરિગ્રહ એ પાંચ મહાવ્રતો સવ વિરતિને પાળવાના હોય છે દેશ વિરતિને અશુભત પાળવાના હોય છે પરિગ્રહ નવ પ્રકારનો બાહ્ય અને ચૌદ પ્રકારનો અભ્યંતર છે તેમા બાહ્ય પરિગ્રહ ૬ પ્રકારે (૧) ખેત એન્દે ઉધાણી જમીન (૨) વૃત્યુ એન્દે ફાંફી જમીન. ૫૨, હવેલી મકાન એ બધા ફાંફી જમીન છે (૩) હિરણ્ય એટલે હિરા માણેક પરવાળા આદિ ઝવેશત અને (૪) સુવર્ણ સોનું, રૂપ (૫) ધન એટલે શેકડ નાણુ અને (૬) ધાન્ય એટલે અનાજ કઠોળ વગેરે (૭) દુપદ એટલે બે પગાં માણસો કુટુંબ, પરિવાર, માતા-પિતા બહેન, સ્ત્રી ભાઈ એ બધાં અભ્યંતર દુપદમા આવી ભાય અને કાસ ફાંસીઓ નોકર ચાકર બાહ્ય દુપદ અણાય (૮) ચૌપદ એટલે વ્યાર પત્રવાળાં જાનવરો ફાંફી ઘોડો બળદ કીટ ગાય ભેસ બકરી વગેરે (૯) કુલ્ય એન્દે ધરવખરી પેટી પટારા દ્રવ્ય માળી-વાટક, રૂઠિયો મોટર ઇત્યાદિ એ નવ પ્રકારે બાહ્ય પરિગ્રહનું વસ્તુ ન છે હવે ચૌદ પ્રકારે અભ્યંતર પરિગ્રહનું વસ્તુ ન કરવામા આવે છે

- ૧ અન તાનુષ ધી ક્રોધ, માન, માયા, લોભની ચોકડી
- ૨ અપ્રત્યાજ્યાની ક્રોધ, માન, માયા, લોભની ચોકડી
- ૩ પ્રત્યાજ્યાની ક્રોધ, માન, માયા, લોભની ચોકડી
- ૪ સન્વલનના ક્રોધ, માન, માયા, લોભની ચોકડી

ઉપરના ચાર કૃષાય, ૬ નો કૃષાય તે-હાસ્ય-રતિ-અરતિ-ભય-શોક, દુઃખ-ચ્છા-સ્ત્રીવેદ-પુરુષવેદ-નપુ સક વેદ અને મિથ્યાત્વ મળી ચૌદ પ્રકારનો અભ્યતર પરિગ્રહ છે પરિગ્રહ એટલે ચોતરફથી ઘેરાઈ જવું પરિગ્રહને પાપનુ મૂળ કહ્યું છે પરિગ્રહ એ દુર્ગતિનો દાતાર છે કૃષાયનું કારણ છે, વધ, બધ અને કલેશનું કારણ છે પરિગ્રહ એ મહામોહ મિથ્યાત્વને વધારનાર છે. કૂડ-કપટની વેલડી સીચનારો છે જ્ઞાનીઓએ પરિગ્રહને નિદયો છે. પરિગ્રહ છોડવા જેવો છે આવા પરિગ્રહમા જે જીવો ગૃહ અને મૂર્ચ્છિત થયા છે, આસકત થયા છે, એ આત્માઓ અધોગતિમા ચાલ્યા ગયા છે. તે આત્માઓ પોતાના જ હાથે પોતાના પગ ઉપર કુહાડો મારી રહ્યા છે ભગવાને આચારાગ-સૂત્રના બીજા અધ્યયનના છઠ્ઠા ઉદ્દેશામા કહ્યું છે

“પસ વીરે પસ સિષ્ય જે વદ્ધે પહિમોયપ”

વીર પ્રભુ તેને જ વખાણે છે, જે પરિગ્રહથી બંધાયેલાને મુક્ત કરે છે જેઓ પરિગ્રહથી ચેતી ગયા છે તે જ ત્યાગી છે, મહાત્મા સત છે તે જ પોતે પોતાને અને જગતને શાંતિ પમાડી રહ્યા છે જ્યાં પરિગ્રહ છે, ત્યાં ઉપાધિ છે જેટલો પરિગ્રહ વધારે, તેટલી ઉપાધિ વધારે જ્ઞાનીઓએ મહાઆરભ અને મહાપરિગ્રહને નરકમા જવાના

કારણો જવ્યાં છે પરિચ્છેદ માટે થઈને મહાઆરભ કરે, મિલ્ક, જિન, ગ્રેસ, પોર્ટરી, ધાણી, ધાણાદિ સમારભોમાં કેટલા બધા જીવોની ધાત થાય છે ! પૈસો મળતો હોય તો મત્સ્ય ઉલ્લોખ પણ કરે, હાથ-માસના વેપાર કરે, આમ પદ્ધતિ પ્રકારના કર્મોદ્ધાન સેવે, પણ પરિચ્છેદમાં મૂલ્કિત થનારા જીવો દુર્ગતિ પ્રાપ્ત કરે છે કેટલાકને પરિચ્છેદ મળ્યો નથી, છતાં મનમાં જોવી આકાંક્ષા સેવે, કે કુ ક્યારે મોટર બજલાવાળો બનું ! ફલાણુને ધણી શ્રદ્ધ અને સમૃદ્ધિ છે મને જોવી ક્યારે પ્રાપ્ત થાય ? આવી ઇચ્છા કરવી તે પણ મહાપરિચ્છેદ છે

મહાપિંચોએ મૂર્છાને જ પરિચ્છેદ કહ્યો છે વસ્તુ હાજર હોય કે ન હોય, નવી ઇચ્છા થઈ રહી છે તે ઇચ્છા જો આરભ અને મમતા જો પરિચ્છેદ. જ્યારે ઇચ્છા થાય ત્યારે વસ્તુ હાજર હોવી નથી માનો કે ઇચ્છિત વસ્તુ પ્રાપ્ત થઈ તો ઇચ્છા બીજી વસ્તુની પ્રાપ્તિ માટે ફેરવાઈ જશે. ૧૦૦ રૂપિયાવાળાને હજારપતિ થવાની ઇચ્છા બાળી. હજાર પ્રાપ્ત થયા, તો લાખોપતિ થવાની ઇચ્છા બાળી. લાખોપતિ બન્યા ત્યાં કરોડપતિ બનવાની ઇચ્છા બાળી.

હતી હિતતાઈ ત્યારે તાણી ખરડાઈને,

મળી ખરડાઈ ત્યારે તાણી છે શેકાઈને,

સાંપડી શેકાઈ ત્યારે તાણી મરીતાઈને,

મળી મરીતાઈ ત્યારે તાણી વૃષતાઈને,

મળી વૃષતાઈ ત્યારે તાણી રેવતાઈને,

દીઠી રેવતાઈ ત્યારે તાણી સઠતાઈને,

જઠો જાજઠ ત્ર માનો માનો સઠતાઈ મળી,

વધે વૃષ્ણાઈ તોય બાધ ન મરાઈને

સમાજમા કે પચાયતમાં હું ચુટાઉં તો ઠીક, એવી ઇચ્છા કરી, પટલાઈ મળી ગઈ હવે નગર-શ્રેષ્ઠી થાઉં તો ઠીક, એ પણ થયો. હવે મત્રીપદ મળે તો સારૂ મત્રીપદ લેવા કઈક પ્રકારના ઉધામા કરે, સંજોગો અનુસાર મત્રી પણ બની ગયો, હવે રાજા બનું તો ઠીક રાજા બન્યો, તો હવે સાર્વભૌમ સત્તાધિશ બનું તો ઠીક કહેવાનો મુદ્દો એ છે, કે તૃષ્ણાનો અત જ નથી તૃષ્ણા વધતી જાય છે તેનું મારણ રાખો છો ! વસ્તુ અનતી નથી તો પછી તૃષ્ણા અનતી શા માટે રાખો છો ! તૃષ્ણા લોભમાથી જન્મે છે, લોભ એ સતોષ ગુણની વિકારી પર્યાય છે સતોષ ગુણ અનહદ, અમાપ છે એ જ્યારે અવળો પડે છે ત્યારે લોભરૂપે પ્રવર્તે છે લોભ પિતાની તૃષ્ણા પુત્રી પોતાનું વિરાટ સ્વરૂપ કરી આત્માને ઘેરી વળે છે મહાતૃષ્ણાનું મોહું ભરાય એટલી વસ્તુ જગતમા નથી માટે વસ્તુથી તૃષ્ણા ત્રણ કાળમા પૂરી પડી શકે તેમ નથી વસ્તુથી તૃષ્ણા સતોષારે એ ઊંધી માન્યતા છે જે તૃપ્તિ મેળવવી હોય તો “સતોષતોહિ પ્રબલ્લ ચ સૌખ્ય” સતોષ જ પ્રબલ સુખ છે તૃષ્ણા આત્માને ગરીબ બનાવે છે, જેને તૃષ્ણા અપાર છે, તે દરિદ્રી છે અને જેનામા સતોષ છે તે જ શ્રીમત છે પેલો સિખારી રોટલીના ટુકડાથી અગર તો શાક-અથાણું, ફાટયા તૂટયા કપડા અગર જૂના જૂતા મળ્યેથી સતોષ માનશે પણ લાખ હોય ને જે લાખ લેવાની ઇચ્છાવાળો એ મોટો સિખારી છે તેને વિપુલ પ્રમાણમા મળે તો પણ તે સતોષ અનુભવી શકતો નથી આત્મા જ્યારે પોતાનું સામર્થ્ય વીસરી જાય છે, ત્યારે જ જડની પાસે ભીખ માગે છે હું કેાણ ! હું અનતજ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રમય, મારું અવિનાશી સ્વરૂપ એવો

હું ક્યાં ફસાણો છું ! કોની પાસે માગી રહ્યો છું !

‘મારી ખજાર રાખજો, ચેકલ !’ પણ ચેકલને તો તાર કરતા મોટી જૂખ બિપદી છે, તે તારી શું ખજાર રાખશે ! પુણ્ય વજર આવ્યું, બેસી રહે ખડુ ? ભાગ્ય રજો ત્યારે હજલે હમણા થઈ જાય પુણ્યોદય હોય તો ગમે ત્યાંથી ધન મળી જાય અને પુણ્યોદય ન હોય તો ગમે તેવાં ફઠ-કપડાં કે કાવત્રાં રમી છતાં ન મળે.

વીરભાઈ સુરત સહેરમા કાંઈ વૈશ્યવ ચેકલને ત્યાં નોકરી કરે છે વીરભાઈની સ્થિતિ ગરીબ છે ચેક શેજ શેજ તાપી નદીમાં દૂધ પધરાવવા થડો લઈને વીરભાઈને મોકલતા દૂધ નદીમાં ફેંકવાથી પુણ્ય થાય તેવી માન્યતાવાળા ચેક હતા ચેકને નવરાશ ન હોય, એટલે વીરભાઈ પાસે દૂધ ફેંકાવવાનું કામ લેતા વીરભાઈ નિયમિત રીતે દૂધનો થડો ફેંકવા જતા હતા એક વખત રસ્તામાં આઠો સપ્ત ફરી વળ્યો વીરભાઈને હાલતું કેવી રીતે તે સવાલ થયો વીરભાઈએ તો દૂધનું જાવરણ સપ પાસે મૂકી લીધું સપ દૂધ પીવા લાગ્યો દૂધથી તૃપ્ત થઈ ગઈ નાજ દૂધ પી વીરભાઈ પાસે આવ્યો નાજનો તાપ છસ્વવો ખડુ વસમો છે સાપની બીક છે તેટલી પાપની બીક ખરી ? સાપ કોઈને સ્વપ્નામાં આવે તોય બલે પુ મરી જઈશ એવી બીક લાગે છે મનમાં કઈનું કઈ થઈ જાય છે ખૂબારી છૂટે છે નાજે વીરભાઈનું પિતિયુ મોઢામાં લીધું અને બલે રસ્તો જતાવતો હોય તેમ ચાલવા માંડ્યું નદીની એક બાજુ શિલા પામે લઈ જાય છે શિલાને સરજા લઈ નાજ હસકાવી લે છે

વીરજીભાઈને જાણે ઈશારો કરે છે, કે અદર ઉતરો શિલા નીચે લોચર છે, જેમા ગાઢ અધકાર છે. તેમા અદર જુએ ત્યા, સપત્તિના ઢગલો ઢગલા પડ્યા છે સર્પ નમસ્કાર કરી, આ બધુ ધન વીરજીભાઈને અર્પણ કરે છે. વીરજી વોરાએ સ્વીકાર્યું, ગણી જોયુ ત્યા છાપન કોડ સોનૈયા છે જ્યારે પુણ્યનો ઉદય થાય છે, ત્યારે કોઈને કોઈ ભેટી જાય છે રજ્યેથી કેટલુક ભેગુ થાય ! આજે તમે જોઈ શકો છો, કે દોરી-લોટો લઈને મુબઈ ગયેલા કોડપતિ ખની જોઈ છે જે માણસ સજવાળી કાઢતો હતો, તે બાદશાહી ઠાઠથી આજે રહે છે આ કોણ કમાવી દે છે ? પ્રારબ્ધ લઈને આવ્યા છો, તે ફળવાનુ છે જીવને ધનસ પાઠન થયાનુ શુમાન હોય છે, કે મે આટલી કમાણી કરી ખડાઈ કરવી તે મિથ્યા છે વીર્યનો ઊઘો પુરુષાર્થ છે એ ઊઘો પુરુષાર્થ જીવને અધોગતિમા લઈ જવાને કારણભૂત બને છે પુણ્યોદય હોય ત્યારે દોમ દોમ સાહ્યખી હોય, ત્યારે સૌ પગમા પડે, ગામમા આવ્યા હોય ત્યારે ઘેર લઈ જવા માટે ૧૦-૧૨ ધક્કા ખાય, ન આવે તો હુ બ લાગે અને જ્યારે પુણ્યોદય ખસી જાય ત્યારે એ જ માણસ સામેથી ખોલાવે કે સાહેબ ! ઓળખો છો ? સામો માણસ એમ કહે કે, કયાક લેગા થયા હઈશુ પણ ખાસ ઓળખાણ પડતી નથી અરે લાઈ, પણ ઘડીકમા શુ થઈ ગયુ ! માણસ તો એનો એ જ છે ! કોણ કામ કરે છે તેની ખબર પડે છે ? પુણ્ય જો પુણ્યમા તમને શ્રદ્ધા હોય, તો ખોટા કામ કરો ખરા ! ના તો કેમ કરો છો ! નવ તત્વની યથાર્થ પ્રતીતિ નથી તો સમકિત ક્યાંથી આવશે ?

ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૨૮મા અધ્યયનમા મોક્ષમાર્ગની

પ્રત્યક્ષા ભગવાને કરી છે જીવ-તત્ત્વ જેનામાં ચેતના લક્ષણ છે, અસંખ્યાત પ્રદેશી છે, સુખ-દુઃખને વેદનાર સત્તામતે દરેક દ્રવ્ય-ગુણ-પદાર્થનો બાહ્યુક સ્વભાવવાળો આત્મા છે, જેનું જ સ્વલક્ષણ તે અજીવ તત્ત્વ છે જીવ, અજીવને શ્રદ્ધા ભક્તિ રાખે છે અજીવને લઈને જ મોટી જોડખાલા છે, એવી કોઈ માન્યતા, તે વિભાવ-ભાવ છે વિભાવ ભાવથી, રાગદ્વેષ ક્યાંથી આશ્રવ પરિણમન થાય છે તેથી કમની આવકો ખડકાય છે શુભયોગ અને અશુભયોગ પ્રમાણે આશ્રવ થાય છે, પછી બધ પડે છે ક્યાયસુક્ત વીમ વીમતર, વીમતમ, વીમવીમતમ પરિણામે પ્રકૃતિ, સ્થિતિ અનુભાગ, અને પ્રદેશ ચાર રીતે બધ પડે છે તેમાં પ્રકૃતિ અને પ્રદેશ યોજના ધરના છે અનુભાગ અને સ્થિતિ એ બે ક્યાયના ધરના છે જેટલો તિમરસ તેટલો તિમ કમ બધાય મદરસ હોય તો મદ કમ બધાય સંપૂર્ણ વીતરાગ થાય સંપૂર્ણ ક્યાયનો ત્યાગ થાય ત્યારે ઈર્ષ્યાપશિકા ક્રિયામાં જીવ બે સમયનું ચાતાવેદનીય કમ બાધે છે

પહેલે સમયે બાધે, બીજા સમયે વેદે, અને ત્રીજે સમયે ખરી બધ થોવીસ ક્રિયા સપરાયિકના ધરની છે એટલે ક્યાય સંકલિતની ક્રિયા છે અને ઈર્ષ્યાપશિકા ક્રિયા એટલે ક્યાય સંકલિતની ક્રિયા જે સમયે બધ બાધે છે, તે સમયે કમ ઉદયમાન થતુ નથી, પણ તેનો અખાધાકાળ પડે છે મધે બધાણા પછી કમ ઉદયમાન થાય ત્યા સુધીના વચલા ગાળાને અખાધાકાળ કહેવામા આવે છે સીતોર કોડાનકોડી સાત્રશ પમનુ કમ બાધ્યુ હોય, તો સાત હજાર વય અખાધાકાળનો હોય છે ત્યા સુધીમાં જીવ સમજીને વ્વ સમુજ વળી બધ

તો કર્મ ઉદયમા આવતા પહેલાં તેને પહોંચી વળે, કર્મ દયાળુ છે બધાણા કે તુરત જ છાતી ઉપર ચડી બેસતા નથી કર્મ કહે છે, કે સાત હજાર વર્ષ પછી આવીશ, પહોંચી વળાય તો પહોંચજે એમ ચેલેન્જ ફે કે છે

જે કોઈ તપ, વ્રત, સયમ, સવર, બ્રહ્મચર્યથી, જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપસ્વી હથિયારથી સુસજ્જ રહે છે, અહર્નિશ નિજ સ્વરૂપમા રમણુ કરે છે, વિષયને વારે છે, કષાયને કાપે છે, માનને મરડે છે, ક્ષમા-વિનય-સરલતા સતોષના જૂલણે જૂલે છે તેના કર્મ વિપાક ઉદયમાન નથી થાતા પણ સત્તામાથી જ તે બિચારાં પલાયન થઈ જાય છે. એટલે ઉદ્ધરણાથી કર્મને બંધેરી નાખે છે અને જીવ હજીવો બને છે બધ પછી ઉદયકાળ આવે છે શુભ બધથી પુણ્ય ઉપાર્જન થાય અને અશુભ બધથી પાપ ઉપાર્જન થાય છે ડામરની ધગધગતી સડક ઉપર પગમા પહેરવા પગરખા ન હોય, ખાવામા મરચુ ને રોટલો હોય, તનતોડ મજૂરી કરે ત્યારે પેટ ભરી શકે, તેવા પાપના ઉદયવાળા જીવોને જીવો છો ને ! અને પુણ્યોદયવાળો બંધે મણુના ગાદલા, મચ્છરદાની વાળા પલગમા સૂતો હોય, સુગંધી ધૂપ મધમધતા હોય છતાં તેને પૂછવાવાળા મળે, કે સાહેબ ! ઊંઘ આવી કે નહિ ! તબિયત સારી છે ને ? આપને માટે શુ લાલુ ? બોલાવ્યા વિના ખાલી નજર કરે ત્યા ચાર-પાચ જણા ઊભા થઈ જાય, સામુ જોઈ બોલાવે, ત્યા સામો માણસ ધન્ય માને કે મને શેઠે આજે બોલાવ્યો આ નાટક બધુ કેાણુ ભજવે છે ! પાશેર ભાર ઉપાડવો પડતો નથી છતાં લાખોની આવક ઘેર

એકા બાલી આવે છે આ બધુ કેવી રીતે મળે છે, તેને વિચાર કરો છો ? શુભનું કૃણ પુર્યોદય છે

પાપનો ઉદય હોય તો ધરમા સી કુશાયા મળે, વળી ઉપરથી છાપરાનાં ઠેકાણા ન હોય ધરમાં વસ્ત્રાદ વરસતો હોય, ખાટલાને ઘોથો પાથોજ ન હોય પથ્થરના બોમ્બ મૂકવા પડે ગોદડી તો બળે બીથરેહાલ હોય રાધવાની બાપી હાંઠલી રહી હોય રાંધવામા બરની થેસ અને માંઠો થાટવો રાંધનારી તાવડી કરતા ઉજળી હોય અને કલેશ કરનારી હોય લેણુ લેવા ૪-૫ લેણુદાર આંગણમાં આવ્યા હોય, છતાં કહેતો હોય કે શુ સસારમા લહેર છે ! અરુ કહે છે બાઈ મૂક આ જ જાળ ! આલ મારા લેખો ! તારા આત્માનું સુધરે એવું કઈક તું કરી લે, પેલો એમ કહેશે, સાહેબ ! જે વાત ન કરશે

સાધુનું કહ્યું ન માન્યું માનમા મરકાઈ ગયો કયામમાં કુટાઈ ગયો છતાં ચોરાસીના ચોટામા આનંદ-મોજ માળી રહી હુ એમ માને છે, પણ દુષ્ટા નીકળી જશે

સિદ્ધાંતમા ગાથાએ ગાથાએ વાત ગૂંથી છે ભગવાને એતબ્યા છે લક્ષ્મી-વૈભવ આ લોકમા કે પરલોકમાં પણ ગાલુ રૂપ નથી છતાં જીવને પેસો મળે ત્યાં રાજી રાજી મઈ જામ નાનાં છોકરાને પેસો આપો કે થાતો બાંધ મઈ જામ પેસાના તો સપના આવે ૧૦૫ ડીઝી તાવ હોમ, છતાં કેમ નહો ! મળે તેવી વાત કરનારો આવે તો જે કલાક ભેલી વાતો સાબળે, બળે તાવ આવ્યો જ નથી જેવો વાત કરનાર આવો ખસ્યો કે કહેશે આલો પોતાં મૂકો હુ મરી જઈશ.

પણ ત્યારે અત્યાર લગી શુ હતુ ? છોકરો કદરૂપો ગમતો નથી, પણ તેના બાપનો સગ કરવા ગયા તો છોકરો સામે ભટકાણો તે છોકરો કોણ ? ઓળખો છો ? ના, કદરૂપો છોકરો એટલે દુઃખ, તેનો બાપ એટલે પાપ દુખ પેદા કરનાર પાપ છે, પાપ વિના દુખ આવતુ નથી

પાપનો ત્યાગ કરો, પહેલાં પાપ ટળે તો જ દુખ ટળશે. પણ પાપને છોડવુ નથી અને દુખ જોતુ નથી. એમ બે વાત નહિ બને. તો પાપ હવે કરવા છે ? ના અહીં તો ના પાડો છો પણ બહાર ગયા એટલે એવા ને એવા પાપ કરીને પોરસ કરે રણવાની આવડત તો મને જ છે ઘડીકમા હજાર પેદા કરી લીધા, એમ પોરસ કરે, પણ પાપના ફળ કડવા છે, એ ડાયરીમા લખી લીધુ છે કે નહિ ! શુભ આશ્રવ-અશુભાશ્રવને સમજો છો ને ! કર્તા થાય તેને ભોક્તા થવુ પડે, જ્ઞાતા-દ્રષ્ટા પછે ટકે તો દુખ ભોગવવુ ન પડે તારો સ્વભાવ જ્ઞાન કરવાનો છે, જાણુ અને જો, પણ રસ લઈને રાગ દ્વેષ કરીને નવા કર્મ ઉપાર્જન કરે છે તો તેનુ ફળ નોકર્મ રૂપે આવી ખડુ થાય છે એવુ કદી કરીશ નહિ દ્રવ્યકર્મ, ભાવકર્મ, અને નોકર્મ રહિતની દશા સમજો તે નવે તત્વને સમજો છે કર્મ એ બધન છે

‘હુ સત્તાધીશ’ આવી જાતનુ શુમાન લાવે તે પોતાનુ સર્વનાશ નોતરી રહ્યો છે જ્ઞાની કહે છે, કે વૈભવો, સ યોગો મળવા, એ પુણ્યોદયને આધિન છે તેમા રસ લેવો કે નહિ રોકાવુ કે ન રોકાવુ તે વર્તમાન પુરુષાર્થને આધિન છે મૃગા-પુત્રના મહેલમા મણિરત્નની પીઠડિયુ અને ચોરસા છે બગીચા

શ્રીઓ શુભિચક્ષ છે જે રીસાવામા તો સમજવી જ નહોતી!
 ધણીને અનુરક્તા પતિવ્રતા હતી વળી માતાપિતાના તેના
 ઉપર આરેય હાથ હતા મુવરાજ પદનો ધણી છતાં આ જમામા
 રસ હોવો કેમ ન હોવો, જે પોતાના હાથની વાત છે કોઈ પણ
 હજાર માગતું હોય લેણદાર આવી ચડયો, તેની સામે
 તોછડાઈ કરે કે 'ધાય તે કરી લે' એમ કહેવામાં આવે, તો
 લેણદાર ધરનાર હુંટાવી દે, હીસામ કરી નાખે, પણ જો તમે
 કોઈ પાસે પાચ હજાર માગતા હો, સામાની સ્થિતિ વચ્ચે
 હોય લેણુ ભરી શકે તેમ ન હોય, ત્યારે તેના ઉપર તમને
 કરેણુ આવે તો જતા કરી શકો છો, કહી શકો છો કે
 જા બાઈ તારૂ લેણુ માઘી વાળ્યું લેણુ માઘી વાળવાનું
 કહી શકાય પણ લેણુ જતું ન કરી શકાય તેમ પુણ્ય
 ભોગવવા રહેવું પડે, એવું કંઈ નથી, પણ પાપનો ઉદય
 આવ્યો ત્યારે ભોગવ્યા વિના ત્રણ ઠાળમાંય છૂટકો નથી,
 ઉદયમા નથી આવ્યા તેને સત્તામાંથી ઉઠાડવા ખારે તો
 ઉઠાડી શકે પાપના ઉદય પીડશે, ત્યારે બાપના બાપને
 યાદ કરે ત્યારે નહિ આવે મૃગાપુત્રને રાજસાક્ષી છે,
 બત્રીસ શ્રીઓ દિવ્ય નાટારસો પ્રબળ પુણ્યના ક્ષણ
 વચ્ચે માતાને કહી રહ્યો છે કે મને દીક્ષા લેવાની રજા
 આપો મારે સમયપથે પડવું છે પુણ્યોદયે મને આ બધું
 મળ્યું છે તલોગવી લઉં પછી છૂટો થાઉં તેમ મારે નથી કરવું

પુણ્યમા અને પાપમા આટલો ફરક છે માટે જાનીઓ
 કહેછ કે પરિશ્રદ્ધી જતવા પ્રયાસ કરો પરિશ્રદ્ધિ જો પાપનું
 મૂળ છે કટલાક એમ કહે છે કે વરસી તપ કર્યો ફાત દીપુ

વગેરે કરવાથી પુણ્ય બધાય છે અને એ પુણ્ય ભોગવવા ભવ કરવા પડે છે માટે તેમ કરવું નથી, આ માન્યતા ઊઘી છે. કબજિયાત હોય ત્યારે એરડિયુ લેવું પડે જેવું એરડિયુ પેટમાં પરિણમન થાય, કે મળનો નિકાલ થઈ જાય પછી એરડિયુ કાઢવા બીજું કંઈ લેવાનું ન હોય, તેવી રીતે પાપને ખપાવવા પ્રયાસ કરવાનો હોય છે પાપ એ મળ છે, પાપ ટાળવા-કાઢવા પુરુષાર્થની જરૂર છે

પુણ્યને ખપાવવું પડતું નથી, તેનો તો સહેજે નિકાલ થઈ જાય છે તપથી કર્મ બોદા થાય છે અશે અશે કર્મનું ખરી જવું તે નિર્જરા અને સંપૂર્ણ પછે આત્મ પ્રદેશમાથી કર્મોનું ખરી જવું તેનું નામ મોક્ષ. આ પ્રમાણે નવતત્ત્વની ચથાર્થ પછે ખાત્રી કરવી તેનું નામ સમકિત સમકિત કાઈ દેવા લેવાની વસ્તુ નથી, કે સઘાડા-વાડાની ચીજ નથી સમકિત એ આત્માનો અરૂપી ગુણ છે સમકિતની પ્રાપ્તિ બે પ્રકારે છે નૈસર્ગિક અને અધિગમ નૈસર્ગિક એટલે કુદરતી અને અધિગમ એટલે ગુરુ દ્વારા, ગુરુના ઉપદેશથી

વીરજી વોરાને છપત્ર કોડ સોનૈયા આવી ગયા દીકરી સારે ઠેકાણે પરણાવી બાઈને પુત્ર થયો, જેનું નામ લવજી પાડ્યું લવજી ભાઈએ પહેલાં ખભાત સપ્રદાયમાં ચતિની દીક્ષા લીધી હતી પછી જૈનની દિક્ષા લીધી હતી સાચી દીક્ષા લીધા પછી ઘણું સહન કર્યું લવજીશ્રીએ જૈન ધર્મને સુદર પ્રચાર કર્યો, લવજીશ્રી નાનાને ઘેર ઉછર્યા હતા માતાની પાસે પ્રતિક્રમણ રોજ સાભળતા સાભળતા મુખપાઠ થઈ ગયું એક દિવસ જાતે બોલવા માડ્યું ચતિ વરજી

હજી, આ પુત્ર મને આપી દો. યતિની દીક્ષા લીધી. મોગા થયા. સૂત્રોનું અવગ્રહન કરતા થયા તેમાં ખાત્રી થઈ પછી સત્ય વસ્તુ સમજાણી છત્રી, આમર પાલખી, નહાવું, ધોવું જે સાધુને ન જાયે. યતિઓ બધા પુણ્યના થોડા સોઅવવામાં જ પડી ગયા છે. મારે તો સાચી જૈનની દીક્ષા લઈ આત્માનું કલ્યાણ કરવું છે.

બ્યારે વીરજી બોરાને આ વાતની ખબર પડી, કે લવજી ગુરુદેવની સામે થયા છે પછી તો શું કહેવું ! હેરાન કરવાના જ પ્રયાસો કરવા લાગ્યા. તેના બકતોને કૂવે પાણી પણ ભરવા ન દેવું, જ્યેમ જૂબ દુ ખી કરવાના પ્રયાસ આઠમાં કારણ કે ક્રીમન્ત હતા, રાહ્યાદિમાં પણ વિરજીનાં વર્ણસ્વ હતું તેથી લવજીએ (પૌત્ર)ને પજવવામાં બાકી ન રાખી, પણ અતિ સત્યનો વિજય અને પાપનો ક્ષય થાય છે.

પવિત્ર પુરુષો સોગને લાત મારી નીકળી ગયા છે. મુગાપુત્રને માતા કહે છે. ધન-ધાન્ય નોકર-આકરનો સમૂહ આવી સાક્ષીમાં ઉછરેલો.

‘આવીસ પરિમહ સત્તવા, શ્રી કર્ણો ઉચ્ચ વિદાર
રોષ ભે તાલીશ વાળીને, શ્રી હેલો મુજ્જિતો બાણાર,
ધર ધર ફરવું બોલારી શ્રી સુસો કુખ અપાર ફે
સુખ બાહુડા સમમ મત હેલો અમને જાહીને

બેર બેર બોલારી કરી સક્ષિય કઈ રીતે ? આવીસ પરિમહ સહન કરવા પડશે. આવા કુખ કેવી રીતે સહન થશે ? માટે રાજપાટ વૈશવ સોગવ વળી પણ માતા શું કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૭૯ મુ

સં. ૨૦૨૦ ના આસો મુદિ ૫ ને શનિવાર, તા. ૧૦-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રનાં ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે

ધણ ધન્ન પેસવગ્ગેસુ, પરિગ્ગહ વિવજ્જણં ।

સવ્વારમ્મ પરિચ્ચામ્મો, નિમ્મસં સુદુક્કર ॥૨૧॥

મૃગાવતી માતા પુત્રને વાત સમજાવી રહ્યાં છે. પચમહાવ્રતનું સ્વરૂપ, જે માતા સમજાવે છે, તે માતા કેવી સસ્કારી અને જ્ઞાનવાન હશે ? પ્રભુના માર્ગને જાણ્યો હશે ત્યારે જ પોતાના પુત્રને સચમની દુષ્કરતા સમજાવતા હશે. પાચમા મહાવ્રતમા પરિચ્છેદના પચ્ચક્ખાણુ કરવાના હોય છે સર્વ પરિચ્છેદથી વિરામ પામવું સર્વ આરભને ત્યાગ કરવો, એ દુષ્કર વાત છે કારણ કે અનાદિથી ભટકતા જીવને પરિચ્છેદનો મમત્વ લાગ્યો છે, તેને છોડવાનું મન થતું નથી જે જીવો આરભ પરિચ્છેદને સમજતા નથી તે ધર્મ પામી શકતા નથી પૈસા-ધનનો મોહ, એ દુ ખદાયક છે એક અગ્રેજ લેખકે કહ્યું છે કે, “ Love of Money is The Root of evil ” પૈસાનો મોહ એ પાપનું મૂળ છે. જેને પૈસાનું મમત્વ લાગે છે, જે પૈસા પાછળ જિંદગી ખરચે છે, તે અતે દુ ખી થાય છે જે જે જીવો પરિચ્છેદમા ગૃહ થયા છે તે નરકે ગયા છે ભગવાન એક જ વાત સમજાવે છે કે,

એ તારે સંસારથી તરવું હોય, તારા આત્માનું શ્રમ કરવું હોય, તો વીતરાગદેવે જે માગ પ્રાર્થ્યો છે તે મારે આગળ વધ.

પ્રભુ કહે છે કઈ, અને આપણે કરીએ છીએ કઈ. આમ વિપક્ષ વાતનો મેળ કેમ ખાશે ? કેઈ પુરુષને બીજા બેડે અણબનાવ થઈ ગયો. અભોક્તા લીધા હોય, પછી તેની સ્ત્રી એ તેમની સાથે હસીહસીને વાતો કરે બાલે, તો આ સંસારમાં તેનો વર્તોવ કહો. લાગે છે તેમ સ્ત્રી કહે છે તેનાથી વિપરીત વતન સાધકને માટે કહો. લાગે છે માટે હે ભવ્ય માનવી ! તારે તરવું હોય તો સ્ત્રીએ જેની ના કહી છે તેનો આદર કરીશ નહિ.

આરભ અને પરિશ્રમ એ કુળના કારણે જ્ઞાનીઓએ કહ્યા છે અને તેના સેવનની ના કહી છે. માતા મુખપુત્રને સમન્વયે છે કે પરિશ્રમ રહિત વિચરવું તે વિશેષે કરીને કહ્યું છે. કહાવ્ય બ્રાહ્મ પરિશ્રમ તો છૂટે પણ તેટલા માત્રથી કલ્યાણ નથી.

સાધુ સયમબર્ચો વસ્ત્ર, નાત્ર, કબલ વગેરે રાખે તેટલા માત્રથી પરિશ્રમનું કારણ બનતું નથી પરંતુ તે ઉપર મૃદ્ધા ભાવ થાય તેના ઉપર શાગભાવ થાય, તે પરિશ્રમ કહેવાય છે. ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રમાં ધર્મકથા વિશેષે કરીને કહી છે તેની પાછળ ઉદ્દેશ તો એ છે કે એ ધર્મકથા સામળી, છવો આરભ-પરિશ્રમથી મુક્ત થાય પરિશ્રમનાં કેવા કડવાં ફળ મળે છે તેનું આગેજૂબ વર્ણન ધર્મકથા દ્વારા ભગવાને રમ્ય કયું છે ધર્મકથા તે ચરણકરણાનુયોગમાં સ્થિર કરાવવા માટે છે પ્રભુના પાંચે પડવા તૈયાર થવા માટે છે.

જ્ઞાની કહે છે, કે સમતાનાં દ્વાર ઉઘાડા રાખવાથી રાગ પોષાય છે, તો તેને બંધ કરી દે બે જણાં એકી સાથે જમવા બેઠા હોય, જમવાની વસ્તુ તેની તે છે, છતાં એક માણસ જમતા જમતા સાત આઠ-કર્મ ખાંધે છે, જ્યારે બીજો સાત-આઠ કર્મોને છોડે છે. ભોજન એક સરખું છતાં પરિણામની ધારામાં ફેર છે. એક માણસ એમ સમજે છે, કે હું જમવા બેઠો છું શરીરને પોષણ આપવું પડે છે, કારણ કે, શરીર પાસેથી કામ લેવું છે, તે માણસ ભોજનને નિરસ ભાવે ખાય છે બીજો આસક્તિપૂર્વક ભોજનની એક એક વાનગીને વખાણીને ખાય છે રાગ કરવાથી કર્મની આવક વધે છે અને તેથી સસારવૃક્ષ ફાલેફૂલે છે પુણ્યના યોગથી મનુષ્ય-ભવ મળ્યો છે તો તેમા આત્માનું કલ્યાણ કરવા વીતરાગના માર્ગે શક્તિ પ્રમાણે ચાલવા માડો જે પ્રકારના સાધનો મળ્યા છે તે પુણ્યોદયથી મળ્યા છે હવે વર્તમાન પરિણામમા તે તે સાધનોમા મૂર્છા કરે તો તેનાથી નવા નવા કર્મખંધનો ઊભા થાય છે મળ્યું તે પુણ્યોદયને આભારી છે આસક્ત થવું તે તારી નરી અજ્ઞાનતા છે જેટલી અજ્ઞાનતા તેટલા વધુ પાપ બંધાય છે સર્વ આરભ પરિગ્રહનો ત્યાગ કરી નિર્મમત્વી થવું દુષ્કર છે

उदारस्य तृणं चित्तं, शूरस्य मरणं तृणं ।

विरक्तस्थं तृणं भार्या, निस्पृहस्य तृणं जगत् ॥

ઉદારને મન પૈસો, શૂરપુરુષને મરણ, ત્યાગીને ભાર્યા, અને નિસ્પૃહિને આખું જગત તણખલા સમાન હોય છે ઉદાર જીવને પરિગ્રહ ઉપર મમત્વ હોતું નથી, આવ્યા ત્યારે

પ. ઉપર કંઈ નહોતું અને જવાના ત્યાગ પણ દેહ ઉપર
કંઈ રહેવા નહિ દે

આબ્યા નમન લાવું નમન કોના ઇચ્છન કોના મનન,

આ મારે દીકરો, ભાઈ, બાપ, બહેન, સ્ત્રી, ધરનાર,
રાક્ષસીકુ એમ મમત્વ બુદ્ધિ કરે છે, પણ આમા તમારું
શું છે ? તારું હોય, તે તારાથી જુદું પડે જ નહિ અને
જે જુદું પડે તે તારું હોય ક્યાથી ? માટે ક્યા કાંઈ માત્ર
નથી તો પછી મમત્વ શા કામનું ? શરીર પણ અતં તારું નથી.
શરીર સડણ-પણ-વિશ્વસણ સ્વભાવવાળું છે તે પણ ઊઘીને
જવાનું છે જ એ ત્યારે સવા ફૂટ ધરતી અને જર્મિય ત્યારે
ફૂટ ધરતી ભોળી વચમા કેટલા ફૂટ જમીન પણ દૂધી પડે છે થોડી
જિંદગીમા આગાનો કોઈ પાર નથી. બાહ્ય ઉપાધિ કેમ વહેશે
છે ? સુખે જીવન જીવવું હોય સકામ મરણે મરવું હોય,
તો આ એક જ જ મમા એવો પુરુષાય કરે કે ભાવિમા
હરી જ મરવું ન પડે જ મરવું ને મરવું, વળી જન્મવુંને મરવું,
આમ આશા ક્યારે આવશે ? દુઃખી હોઠો દુઃખના આંસુ
સારવાં હોય છે તેનાં દુઃખ સાબળો જને તો તેનાં દુઃખ દૂર
કરવા પ્રયત્ન કરે, તેમનાં કાગળને કાપવા માટે મીઠા વચન
કહે તેમા શું ફરિયાદ લાવે છે ?

प्रियपात्र्य प्रदामेन सर्वं तुष्यन्ति जन्तवः

પ્રિય વાક્ય જોણવું તોછડાઈ વાપરવી નહિ તોછડાઈ
વાપરનાર પોતાના ધનનું ગુમાન આગળ કરે છે સામાને
પણ એમ થઈ જાય છે કે બહી આશા રાખવી નકામી
છે બાઈઓ ! જે કોઈ તમારી કને માગવા આવે છે, તે

તમને બોધ દેવા આવે છે, કે એક દિવસ અમે પણ તમારા જેવા જ હતા, તમારી જેમ ધનની મડાગાઠ વાળીને બેઠા હતા, અમે મોજશોખ, ગાનતાન, હરવા-ફરવા, ખાવા-પીવામાં બધું ગુમાવ્યું પરિણામે માગવાની દશા આવી

તમારો દિવસ છે, તો જો આ સમયમાં કંઈ પણ તમારા ધનનો સદઉપયોગ નહિ કરો, તો જેવી અમારી હાલત થઈ તેવી જ તમારી હાલત થશે જે માણસ ઉદાર છે, તે પૈસાને તણખલા સમાન માને છે આતો વીરડો છે, જેમ ઉલ્લેચશો તેમ ભરાતો જશે. વીરડો નાનો દેખાય પણ કેટલા ખેરા પાણી ભરી જાય છે! જેમ વીરડો ઉલ્લેચાય તેમ પાણી ભરાતું જાય તો પછી તમે પરિચ્છેદની મમતા રાખીને શું બેઠા છો! આજે મળ્યું તેનું સુખ પણ અનુભવી શકતા નથી અને નવી નવી તૃષ્ણાઓ ઊભી કર્યે જ જાય છે. ખીજાનું કેમ પડાવી લઉં એવી જ ભાવના વર્તે છે

મહર્ષિઓ કહે છે કે, જેના હૈયામાં ધર્મ છે, ત્યાં કડુણા-ભાવ હોય તે માનવી હાથેથી અપાય ત્યાં સુધી આખ્યા જ કરે, આગળના શ્રાવકના ઠાર અભગ રહેતા, ઉઘાડા રહેતા હતા. કપડા, અન્ન, છાશ આદિ જે જોઈએ તે મળે. આજે, તો છાશના પણ પૈસા લે તમારી ઉદારતાની શી વાત કરવી ?

પ્રાચીન કાળમાં શ્રાવકોના હૃદય વિશાળ હતા તેમના સંકુચિત માનસ નહોતા

ઉદારતાનો ઉચ્ચ નમૂનો, જેની જોડીએ હબ્બુયે નથી એ, સ્વદેશ રક્ષણ ધર્મની ખાતર, દ્રવ્યની રેલો જેણે રેલી હતીએ, એક દિન જૈનો ભાગ્ય વર્ષનું, બૂધણ થઈને ગોભ્યા હતા એ,

આમળના આવકોમાં ઉદારતાનો જીવો પ્રબળ ગુણ હતો, કે જેનો જોગ જગતમાં મળવો મુશ્કેલ છે તેની કથાઓ વાંચી તો ખબર પડે તેના આંગણે આવેલો હતાથ ચંપને ન બચ, પણ કંઈક ને કંઈક લઈને જ બચ કિલકુ આવેલ માણસે આશા રાખી હોય તેનાથી વધુ પામીને બચ. આમળના આવકો, 'કણે કણમાં ખાનારનું નામ છે' તેમ માનતા હતા જેના સામનું કયો તે લઈ જશે, ફાનમાં નહિ વાપરું તો જોકે વખત જવાનું તો છે જ, કાં મારી હયાતિમાં ધન સાથે જશે અને કાં ધનની હયાતિમાં હું સાથે જઈશ બેમાંથી જોકે વાત તો બનવાની જ છે તો પછી મમત્વ શા માટે ! કે તિબેરી બંધ કરી રમોપીઆ થવું જમે છે ! પરિશ્રદ્ધ કારમો છે તેમાં ગૃહ ઘરેલાને કેવો ભવ કરાવે છે, તેની ખબર છે !

જોકે માણસે જોકે હજાર સોનામહોર ફાટી કાઢી તેમાં મુશ્કિલ થયેલો તે જીવ મરીને કિ હર થયો. પછી જ્યાં સોનામહોર ફાટી કાઢી ત્યાં બચે અને રાજ રાજ સોનામહોર બહાર કાઢે 'તેના ઉપર નાથે કૂદે અને પછી જોકે જોકે કરીને પાછીતેજ' જગ્યાએ જમીનમાં મૂકી દે કેાંઈ જોકે માણસે વૃક્ષના ઝોલે રહીને કિ ફરની આ પ્રવૃત્તિ જોષ પરિક્ષા કરવા જોકે સોનામહોર લઈ લીધી. કિ ફર જ્યારે સવ સોનામહોર હરમાં મૂકી લીધી ત્યારે તેમાંથી જોકે જોઈ થયેલી જણાઈ તિમ્બને પણ પરિશ્રદ્ધ સંજોગો જુઓ ! માથાં પછાડી મરી ગયો. ત્યાંથી મરીને બીજી નરકે ઉપજ થઈ ગયો. પરિશ્રદ્ધમાં આસક્તિ રાખનારને પરિશ્રદ્ધ કેવા બનાવશે તેનો નમૂનો તો જુઓ !

અત્યારે માનવ છો. તે મૂડીએ મૂડી આવતા ભવે રહેશે ખરી ? માંડ મનુષ્યભવ મળ્યો છે. ખાડુ પુણ્યના જોગે મળ્યો છે, તો આ ભવમા સાચી કમાણી કરવાની, કે થેલીઓ પંપાળવાની ? તમે નોટો ગણુશો કે નવકાર ? આજે પૃથ્વીએ કે કાઈ ધર્મધ્યાન કરે છે ? તો જવાળ મળે કે સૂતી વળતે ત્રણ નવકાર ભણુ છુ, અને ઊઠતી વળતે ત્રણ નવકાર ભણુ છુ. ખસ, પતી ગયુ ? ખડુ મોટુ કામ કરી દીધુ ? ક્યાં ઊભા છો ! વિચાર કરો.

નદમણિયારે વાવમા મૃગ્ધાં રાણી, તો મરીને નદ-પુષ્કરણી વાવમા દેડકો થયો. નદમણિયારને મિથ્યાત્વીનો સંગ થવાથી પુણ્યને ધર્મ માનવા લાગી ગયો. પ્રથમ તો તે ભગવાન મહાવીરનો શ્રાવક હતો. તેણે ગામ ખડાર ચાર બાબુ ચાર ખગીચા બનાવ્યા એક દિશામા દાનશાળા બધાવી બીજી દિશામા હન્રમતશાળા, ત્રીજી દિશામા નાટકશાળા અને ચોથી દિશામા ઔપધશાળા બનાવી. બધા વચ્ચે નદ-પુષ્કરણી વાવ ગળાવી જેનુ પાણી ઈષ્ટ, મિષ્ટ, પથ્ય અને હિતકારી હતુ ઘણા લોકો ત્યા વિશ્રાંતિ લે વાડ, નદમણિયાર વાડ. એમ બધા વાડ વાડ કરવા લાગ્યા પણ વાડ વાડ તે હવામા ઊડી ગયુ બે ઘડી કાનને પ્રિય મનોહર લાગ્યુ, પણ જીવનના અતકાળે, નદમણિયારને સોળ રોગ ઉત્પન્ન થયા શરીરમા બળતરાનો પાર નહિ ન ઊઠી શકાય, કે ન બેસી શકાય રાજગૃહી નગરીમા ઢઢેરો પીટાવ્યો કે જે કોઈ રીતે આ રોગ મટાડી જાણુતા હોય તે આવો, હુ મોટામા મોટુ ઈનામ આપીશ સૌએ આવી અજમાયશ કરી, પણ કોઈ રોગને મટાડી શક્યુ નહી વ્યાધિ વધતી ગઈ, પરિણામે

શાતિથી શ્વાસ પણ લઇ શકતો નહિ દદ આવે ત્યારે તેને લેવા કોણ સમથ છે !

હીરાનો હાર પહેચે, હીરના ચીર પહેચે સંજીવની સ્વર સૂણચે કઈ દદ મળે ! ના તો પરિમલ કયે ઠેકાણે કામ લાગે છે તે તો જાણો ! મરણી વખતે 'ધન શરણુ પેદા શરણુ, પૂત શરણુ, કહંશો, કે અરિહતા શરણુ, સિદ્ધા શરણુ' કહેશો ! ધમને ક્યાં રાખ્યો છે ! ધર્મનાં ભાવાં વિના જશો તો બવાટવીમા રજગી પડશો.

મધર એન્હ ફાધર સમી, વોઠ વીચ નોટ કબી
બાણુ ડુ માય માય ધોર હીયર કોઈ નહી
ધોર એન્હ નોટ હમા ધોર હીયર કોઈ નહી

ફાની ડુનિયામા એન્હો જાન્હો જાવીને મતવા મોઢ હમા ધો
બાણુ પડચે એન્હો તારે સૂણી મૂતુ નજારા કોણ...
બોલારે પછી જમમાં તારે કોણુ કોણુ વળાણાં ?
માતા કે પિતા કોઈ ન વારા બાઈને બેની દૂર રહેતારાં
ધરતી સ્ત્રી પણ પાસે ન આવે, બૂલચે જાળક વારાં... કોણ...
બોલારે પછી જમમાં તારે, કોણુ કોણુ વળાણાં ?

આ જગતમા માતા પિતા, સંપત્તિ, વારસો કોઈ પણ તારી સાથે નથી આવવાનાં બૂલા સમાન બાંધવો કે ખમા કહેનારી બહેન કે અર્ધજના કહેવાતી સ્ત્રી પણ આસુ પાડી બેસી રહેશે. આમાં કોણુ વારુ છે ? માટે મમતાનો દોર છાડો આત્મા-પરમાત્માના વિચાર કરો જ્ઞાન દશન વ્યસ્તિ-તપમા રમણતા કરો કરવા જેવું આ છે જવું પડે એ તો શોક્ષ્મ છે

આવે અ'ધારા, એસારે અત્તવાળાં એ
કાગ સમીચ ત્યાં કોનાં રખવાળા ?

જીવનતાં સ્વપ્નતાં મનને મુંઝાવે એ
આત્માની સર્વ વાતો ભુલાવે.

આખ ઉઘડે કે સ્વપ્નુ વિલય થઈ જાય છે, જ્યારે
આ સ્વપ્નુ એવું છે, કે આખ મિચાણી કે ઊડી જાય છે
જગત સ્વપ્નવત્ છે માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે, કેઈ તમારા
નથી મોહ કરશે! નહિ આરભપરિચહમા શુ રચ્યાપચ્યા
રહો છે? આ છે, ને આ નથી સોનાના દાગીના છે અને
હીરાના નથી આટલું કયું, હજી આટલું બાકી છે ત્રણ
દીકરા પરણાવ્યા, હજી બે બાકી છે નાનાને ઘેર પારણ
બધાય, એટલે રમાડીને જાઉં આવી લાલ-પાલ કરતા તારા
અમુલ્ય રાત્રિ દિવસો હરાઈ જાય છે જિ દગી વ્યર્થ જાય
છે કેમ પ્રમાદમા પડ્યા છો! ઊઘ ઉડાડો

તમે ગોદડુ ઓઢી સૂતા છો, એટલે જ્ઞાનની લાઠી
લઈ ગુરુજી ફરી વળે છે, પણ સારી લાગતી જ નથી મારુ
કોણ! હુ કેનો! આટલો વિચાર તો કરો! મન-વાણી,
દેહ, પર પુણ્ડલ છે 'હુ' અજર, અમર, અખડ, અવિનાશી
જગતી જ્યેષ્ઠ છુ હુ મારુ સ્વરૂપ ભૂલ્યો છુ, તેથી જ
રખડપટી છે અજ્ઞાન એ અંધાપો છે. આખે આખ
આવતી હોય તો ચશમાવાળાની દુકાને પહોંચોને! ડોક્ટર
આખ તપાસી કહે, કે અમર છે, ઓપરેશન કરાવવું પડશે.
સોય લઈ ડોળામા ઇન્જેક્શન દઈ દે, તો પણ કહેશે, કબૂલ
છે ડોક્ટર ગમે તે કરે, ત્યાં દલીલ કરતા નથી તો પછી
અહીં શુ દલીલ કરવા માડો છો! મોહના પડળ ઉતારી,
જ્ઞાનનો પ્રકાશ મેળવવો હોય, તો જ્ઞાનીની વાણીમા શ્રદ્ધા
લાવવી જોઈશે

આવક વધતે કદમૂળ ખવાય જ નહિ. અરે રાત્રીસોજન પશુ કરાય નહિ છતાં રાત્રીસોજનના ત્યાગમાં પશુ અસ્તાવસ્તા કરે હસ જેવા પંખીઓ સાચા મોતીનો ઘારો ચરવો રાત્રે મૂકી દે છે ત્યારે માનવો દલીલ કરે છે, કે સાહેબ રાત્રે બનારમાંથી મોઠો આવું છું મારે રાત્રીસોજન ત્યાગ નહિ થાય દેવાનુપ્રિયો ! તમને કઈ કેટિમાં મૂકવા !

હિંદુ શાસ્ત્રમાં કહે છે કે, રાત્રીએ સોજન લેવું તે અત્યંત માત્ર બરાબર છે અને પાણી પીવું, તે લોહી બરાબર છે, કારણ કે કેટલાય વ્રસ છવો બેટલા સૂક્ષ્મ છે, કે દિવસના પશુ નજરે માંઠ માંઠ દેખાય છે, તે રાત્રે તો કેમ કરી દેખાય ! રાત્રીસોજનમાં વ્રસ છવોનો ઘણુ નીકળી જાય છે માટે તમારાથી રાત્રીસોજન કેમ થાય ? સાધુ ગૃહસ્થની ચેતનાં કબાઈને કહે તબિયત અંગે ન થાય તો કઈ નહિ, જ્યાં રો બીજી રીતે ધર્મ ધ્યાન કરે. એમ અનુમોદન પશુ સાધુથી ન દેવાય કારણ કે તેથી તો તેને મતમાં લીધો પાઠી લીધો

કોઈ એક રાજા પાસે ગુરુ-શિષ્ય આવ્યા શિષ્યે રાજાને ધર્મોપદેશ દેવા માંડ્યો જેવું છે તેવું બોલ્યો : જે માણસ કુશળા જિંદુ જેટલું માસાહાર કરે છે તે મરીને “ યાવત્સ્ય દ્ર દિવા કરે,” અર્થ-સૂચ રહે તેટલા સમય સુધી નરકમાં રહે છે આ સાબળી રાજાના ફવારાં બિલાં બઈજવાં પગે લાગી ગુરુને પૂછે છે મહારાજ ! મારુ શું થયે ? મેં તો માસાહાર કરવામાં બાંધી નથી રાખી. ગુરુ કહે : ભાઈ સમતા રાખો ઘેલાએ એમ કીધું છે કે તલ જેટલું માંસ ખાય તો નરકમાં જાય પણ તમે તો ઘણું ખાધું છે મારે તમે

તો ઠેકડો મારી નરક કુડ માંથી બહાર નીકળી જશો. આવા ગુરુ તારશે શુ ? પાપના પોષક કુગુરુઓ એ તો કાળોકેર વર્તાવ્યો છે. રાજા વૈરાગ્યની શ્રેણીએ આવી જવાની તૈયારીમા હતો, છતા લોભી ગુરુને એમ થયુ, કે જો હું ભૂલ બતાવીશ તો મારો સેવક નહિ રહે. એટલે ગુરુએ પત્થરની નાવ ઉપર ખેસાડી દીધો. આવા લોભી, લાલચુ કુગુરુ શુ કરશે ?

રાત્રી લોજન શ્રાવકને ન હોય, તો પછી સાધુને તો સર્વથા ત્યાગ હોય જ રાત્રે બામ પણ ન ચોપડાય. રાત્રીએ દવા પણ ન રખાય. જેમ પખી સવારે પાળ ખ ખેરી ઊડી જાય, તેમ સાધુ કોઈ પણ જાતના સગ્રહ વિનાના હોય, આવી દુષ્કર વાત માતાં સમજાવે છે. હજુપણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૮૦મું

સં. ૨૦૨૦ ના આસો સુદિ ૬ ને રવિવાર, તા. ૧૧-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાંત પ્રજ્ઞા ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ઓગણીસમા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે

ચત્વિહેડવિ આહારે, ગર્હમોયણ વજ્જણા ।

સન્નિદ્ધી સંચમો ચેષ, વજ્જેયન્વો સુદુક્કર ॥૩૦॥

મૃગાપુત્ર આત્મસ્વભાવના લક્ષે સ સાર ફગાવી દેવા તૈયાર થયા છે તે માતાપિતાને કહે છે ‘આ સ સાર

જ મ-જરા મરણુથી વ્યાપ્ત થયેલો છે આધિ, વ્યાધિ, ઉપાધિથી સસાર બળી-જળી પ્રજ્જળી રહ્યો છે હવે મારે આ સસારમાં ક્ષણમાત્ર પણ રહેવું નથી. મારે મૂળભૂત હયા-જે સિદ્ધ હયા છે તેને પ્રાપ્ત કરવી છે હવે મારે ધર્મ અતિમા રજગર્ભ નથી. જોવી રીતે મૂળાપુત્ર સયમપદે પડવા તૈયાર થવા છે માતાપિતા પામે રજા લઈ રહ્યા છે માતાપિતા સયમ માગની દુષ્કરતા સમજાવે છે પચ્ચમહામત સમજાવ્યા.

હવે છઠ્ઠું મહામત, રાત્રી-સોજન ત્યાગનું સમજાવતાં કહે છે ચાર પ્રકારના અન્ન છે અનાજ પાણી, મેવો અને મુખવાસ આ ચારેય આહારનું રાત્રી-સોજન સાધુને વચ્ચે હોય રાત્રીને વિષે, ધી, તેલ, દૂધ આદિનો સમઠ પણ કરાય નહિ જે ઉપાશ્રયના મકાનમાં ઠંડા કે ગરમ પાણીના ઘડા રહેતા હોય ભગવાને કહ્યું છે, કે હાથની હથેલી સુકાય ત્યાંસુધી પણ, રાત્રીએ સાધુએ તે સ્થાનમાં રહેવાનું નહિ ગવેષણા કરતા બીજું સ્થાન ન મળે તો એક રાત્રીથી વધુ વખત તે સ્થાને રોકાવાનું જ નહિ અને રોકાય તો જેટલા દિવસ રોકાય તેટલા દિવસનું ચારિત્ર કપાય મુનિનો માગ કેટલો કઠિન છે ? આટલું કઠિન શા માટે કીધું ? પાણી શખ્યુ હોય તો રાત્રીને સમયે જૂળ તરસ લાગી હોય તો પીવાનો સકલ્પ થઈ જાય. તમારે પણ પાપધ કયોં હોય તરસ લાગે ત્યારે ઠંડા પાણીના પોતા મૂકવાં પાપધના કલ્પ નહિ. સાધુને રાત્રીને સમયે ઠંડા કે ગરમ લેવ લગ્ય વા કલ્પે નહિ.

સાધુને રાત્રી સોજન સાથે આ પણ વજીત છે સાધુઓએ રાત્રીએ ઈમે તેવા હૃદમાં પણ ઈજેકશન લેવાનું

નહિ. ઉપાશ્રયમા અધારુ હોય, ઘણા માણસો રાત્રીને વળતે પડી જતા હોય, હાથ-પગ ભાગે માટે ઝીણી લાઈટ હોય તો સારૂ, “અધા ઉપાશ્રયમા લાઈટ છે આહી કેમ નહિ.” આવો સકલ્પ સાધુથી થાય નહિ જે ઉપાશ્રમમા દીવા બળતા હોય ત્યાં મુનિએ રહેલું કલ્પે નહિ રાત્રીએ વાચવાનું કે લખવાનું સાધુથી થાય નહિ. જેટલું આવડે તેટલું મોઢથી સ્વાધ્યાય થાય, ધ્યાન થાય, ચિત્તવન થાય, અગર આખી રાત ધર્મજગરિકા કરવાનીયે ના નથી સાધુ રાત્રીએ પહેલી પોર-સીએ પ્રતિક્રમણ કરે, એ થઈ રહે એટલે સ્વાધ્યાય, બીજી પોરસીએ ધ્યાન ધરે અથવા સ્વાધ્યાય કર્યો હોય તેના અર્થની વિચારણા કરે ત્યાર પછી, સાડાખાર વાગ્યે નિદ્રા કરે અને ચોથે પહોરે પાછા સ્વાધ્યાયમા લાગી જાય આમ, સ્વાધ્યાય-ધ્યાનમા દીવાની જરૂર પડતી નથી.

આગળના માણસો સમજતા, કે પૂજના ઉપાશ્રયમા તો અધારુ જ હોય હવે સુધારકો જાગ્યા, એટલે લાઈટ મૂકવા લાગ્યા લાઈટથી ઉપાશ્રયનો દેખાવ ઠીક લાગે. બસ દેખાવમા જ રહી ગયા, પણ આ કયું સ્થળ છે ? ધર્મ કરવાનું કે ધાડ ઉઠાડવાનું ? આ ધર્મનું સ્થળ છે લાઈટ તો શું, પણ મનોહર ચિત્તઆકર્ષક ચિત્રો કે ધૂપ-સુગંધવાળું વાતાવરણ કે તોરણ-પડદા, સુખડના કેરણીવાળા કમાડ, જે જોવાનું વારવાર મન થાય અને સ્વાધ્યાય રોકાઈ જાય, ત્યાં તે સ્થળને મુનિએ, મનથી પણ ન ઈચ્છવું પણ જ્યાં સ્ત્રી-પશુ, પડગ રહિત સ્થાન હોય, કે જ્યાં જીવોની ઉત્પત્તિ થતી ન હોય, તેવા સ્થાનમા સાધુથી રહેવાય. ‘ઉપાશ્રય સુધારવા જેવો છે, નળિયા ચળાવ્યા નથી અને મોટા ઉપાડે ચોમાસાની

વિનવી કરી છે,' આવી મુનિ, મનથી પણ ન ઈચ્છે, મુનિનો માત્ર તત્ત્વ નિશાનો છે આ માર્ગમાં એક પણ ભૂલની દિસા પાલવવી નથી તો મુનિથી રાત્રીસોજન તો કેમ જ થાય? દેહને દુઃખ-શૂળ ટાક લાગે, તેની સાધુ હરકાર કરતા નથી. કાશ્વ કે બીજી ગતિમાં ઘણાં દુ ખો પશ્વશપથો, સોગવી આબ્યા છીએ તો સ્વામીનતાથી સહન કરીશ તો તેમાં તારુ શ્રેય છે.

એક ખેડૂત ખેતરમાં કામ કરી રહ્યો છે ત્યાં ઘણી મુનિ નીકળ્યા ખેડૂત મુનિને ભેટને પગમાં પડ્યો વહન નમસ્કાર કરી બહો, મને સતના હથાન ક્યાંથી! સાધુ-પુરુષોના અ જે અગમ્ય દિવ્ય બ્યોત બળદી રહી છે

સાધુજના અ ને અગમ્ય દીવદા બળદે રે

વેરાગી સાધુ ગુણના બહાર

પ્રથમ દીવો સાધુ લલાટે રે દિસે,

એ...રી એમાં બ્રહ્મચર્યું તેજ બાસે રે

વેરાગી સાધુ ગુણના બહાર

બીજો દીવડો રે સાધુ નયને જુવાયો,

એ રી એને હયાના દિવેલે બહાન્યો રે

વેરાગી સાધુ ગુણના બહાર

ત્રીજો દીવડો મુખે સત્ત્વનો પ્રકાશે

એ...રી એની તુલના કરી નવ થાયે રે

વેરાગી સાધુ ગુણના બહાર.

પ્રથમ દીપક લલાટમાં બાહ્ય-પ્રદેશમાં બ્રહ્મચર્યના તેજ બળદી રહ્યા છે બીજો દીપક નયનમાં કરુણાના બરા વહે છે આત્મચત્ત સર્વ મૂર્તિષુ ચાપર્યયતિ સ પશ્યતિ ॥ મને જેમ સુખ પ્રિય છે તેમ, બધા આત્માને સુખ પ્રિય છે દુ ખ કેમને પણ ગમતું નથી ત્રીજો દીપક મુખમાં સત્ત્વનો

અળકે છે સત્ય જોલવુ, પ્રિય જોલવુ, અસત્ય કે અપ્રિય વચન ન જોલવા. સુભાષિત શબ્દો જોલવા, કે જે વાણી સામાના હૃદયમા આરપાર નીકળી જાય. હૃદય વૈરાગ્યથી રંગાઈ જાય ચોથો દીવડો હૃદયમા અળકે છે જ્ઞાન, દર્શન, આરિત્ર, તપની આરાધના કરનારા, રાગદ્વેષને જરા પણ સ્થાન ન આપનાર, ગુરુ-સત પુરુષોના હૃદયમા આત્મિક સુખની જવલત જ્યોત અળહુળે છે

સતના દર્શન કયાથી ? વળી સતની છાયા અને વાણી કયાથી ? સત પીડાયેલા બળતા-જળતા આત્માઓને શાત કરવા સરોવર સમાન છે. જેમ તાપથી પીડાયેલા માણસને સરોવર કને જતા, ફરથી ઠંડા પવનની લહેરથી, અડધો તાપ સમાઈ જાય છે, તેમ સતને આવતા ભાળે ત્યાં હૃદયમા શાંતિ, શાંતિ થઈ જાય. શાંતિ પમાડે તેનું નામ સત સત એટલે ભગવાનનો દેવાશી દૂત ભગવાનની વાણીનો પયગબર છે આવા સતના દર્શન કરવાથી, ખેડૂતને બહુ આનંદ થયો સત પાસે વિનમ્ર ભાવે કહે છે, આપના દર્શનથી હું પવિત્ર થયો છું, હવે કંઈક કહો

સત પાસે હોય તે આપે ત્યાગી પાસે ભોગની સામગ્રી ન મળે ‘વહુને જોળો નથી ભરાતો, મહારાજ માદળિયુ કરી દો’ એમ ન હોય, તરત જ સત પુરુષ કહેશે ‘ભાઈ દુકાન ભૂલ્યો, ઝવેરીની દુકાને બકાલુ માગી રહ્યો છે ? ઋક્ષચર્યાના પાળનારા પાસે આવી માગણી મૂકવી, કેવી શરમની વાત છે ? ત્યાગીની દુકાને ત્યાગની જ વાત હોય આજે તો કહેશે, દોરા-ધાગા કરી દો, તેજમદીના

ભાવ કાઢી દો, કંઈક જોવો રસ્તો દેખાડી દો. કે અમે ન્યાય
 યર્ષ જાઈએ પછી અમે તમારા ભગત જ છીએ. પણ વિચારતો
 નથી કે આ સત પુરુષ છે ભગવાને કહ્યું છે, કે તું સસારીની
 લપછપમા પડીશ નહિ. ગૃહસ્થો કેવા છે, તે આચારાંગસૂત્રમાં
 બતાવતા પ્રશ્નને કહ્યું છે ગૃહસ્થનો સગા એ પાસલો છે
 આ પાસલો ભયકર છે આ માટે ભગત દુઃખિયાશ છે
 માટે સેવક છે, તો એને કંઈક કરી દેવું, એમ ખોટી દવા
 ખાનારાઓ, સયમમા લાય મૂકી રહ્યા છે ચર્ચ ન થવું, તે
 તો ભાગ્યને આધિન છે તારી પાસે આવે તેને એક જ
 માર્ગ બતાવવાનો હોય

સુખમાં સમરો, દુઃખમાં સમરો સમરો દિન ને રાત
 સ્વતા સમરો, મરતા સમરો સમરો સૌ સયાજ
 સમરો મત્ર બહો નવકાર એ છે જોઈ પૂવનો સાર
 એના મધિમા તણે નવિ પાર એનો જજ જન ત હાર.

જેહૂતને મુનિ કહે છે બાઈ, તારે તારું શ્રેય કરડું
 હોય તો આ નવકારમત્રનું આરાધન કરજો આ મત્ર મધ્ય
 છે જેમાં વ્યક્તિજત કોઈનું નામ નથી, તમે અરિહતાજ
 જેણે કર્મરૂપી યત્રનો નાશ કરી, મોક્ષને ચોખ્ય થયા, તેવાને
 નમસ્કાર આર ધનધાતી કમીને તોડ્યા તેવાને નમસ્કાર હને
 તમે જાણો છો કે પાંચનાથની માળા ફરવો એટલે શુ
 મહાવીર નીઆ એમ ? શાંતિનાથ શાતા કરો ! પણ તે તો મોક્ષ
 પહોંચી ગયા છે શ્રીવીસ વીથ કરોમાં નાના મોટા કહેવા, એ
 લોકોત્તર મિથ્યાત્વ છે નવકારમત્રમા અરિહત પદે જે જે
 છવા હોય તેને અને બીજા પદમા અનતા સિધ્ધિને નમસ્કાર
 છે ૩૨ ગુણ સહિત આશ્વાયને નમસ્કાર છે ૨૫ ગુણ સહિત

ઉપાધ્યાયને નમસ્કાર છે અને પચ્ચમહાવ્રત ધારી, પાંચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિના પાલન કરનારા મુનિવરોને નમસ્કાર છે ફલાણા સઘાડાના સાધુને નમસ્કાર એમ લેદલાવ નથી

પ્રભુનુ નામસ્મરણ કરવાથી ભવની રાશો તૂટી જાય છે સૂર્યનું એક બાલકિરણ પ્રકાશતા રાત્રીનું અધારુ ચાલ્યું જાય છે, તેવી રીતે ભવની પરપરામા બધાયેલા કર્મો પ્રભુના નામ સ્મરણથી, ક્ષણવારમા નષ્ટ થઈ જાય છે તમે પ્રાર્થના કે જાપ કરો છો ? કે હૈયામા અજપો છે ? જે જાપ અજપો ન મટાડે, તે જાપ નથી જાપથી શાંતિ વળે, તે જ સાચો જાપ છે માળાના મણકા ફેરવે અને મન બીજે કયાય રચળતું હોય અને કહે મે પાચ માળા ફેરવી, પણ તેનું જેવું જોઈએ તેવું ફળ મળે નહીં ‘મનકા મણકા ફેરલે, કરકા મણકા છોડ.’

અંદનને બંધન સર્પનાં, છૂટી જાયે મયુર ટહૂકાર,
ઉરમાં આવોને પારસ પાતળિયા,
એમ આત્મ અંદનને, કર્મનાં છૂટે બંધન તુમ આધાર,
ઉરમાં આવોને પારસ પાતળિયા.

અંદનવૃક્ષ દરેક વનમા હોતું નથી જ્યાં હોય છે, ત્યાં એની સુવાસ એટલી બધી હોય છે કે, સર્પો તે વૃક્ષને વીંટળાઈને રહે છે જ્યારે એ વનમા મોર આવીને ટહૂકાર કરે છે, ત્યાં તેનો ટહૂકાર સાલળતા જ સર્પો જે ગાઢ ભરડાના બંધનથી વિંટળાયેલા હોય તે એકદમ ઢીલા પડીને ભાગવા માડે છે મયુરના ટહૂકાર સામે સર્પો ટકી શકતા નથી, તેવી રીતે ભગવાનનું ભજન-નામ-સ્મરણ કરવાથી ઘણું ભવોના બંધાયેલા નિખિડ કર્મો શિથિલ થઈ જાય છે નામ-સ્મરણ કરવાની ઝંખના કેવી છે ? જે પુત્ર પરદેશમા જોડો

પૂજા કરાતો હોય તેને યાદ કરે ત્યાં ઉમળકો આવે. ભગવાને આપણા ઉપર કેટલા ઉપકાર કર્યા છે ? એ પ્રશ્નને યાદ કરતા ઉમળકો આવે છે ?

મુનિ ખેડૂતને કહે છે, કાઈ આ જગતમાં જીવ જોઈતો જ આવ્યો છે અને જોઈતો જ જશે. ખેતર વાડી, ગામ, ગણ, જીવ મૂંઝીને જોઈતા જ જવાનું છે જગતના સર્વમાં સ્વાર્થી છે, સ્વાય નહિ સરે તો કોઈ કોઈનું આ જગતમાં નથી માટે ધર્મધ્યાન કર, ધર્મમય જીવન ગાળ. કોઈની ગુણ આગ ન લગાડવી બૂકું બોલવું નહિ પર સ્ત્રી ઉપર ગણ દષ્ટિ ન કરવી પરિશદ ઉપર મર્મત્વ ન રાખવું, તે ઉપરાંત રાત્રી સોજનનો ત્યાગ કર રાત્રી સોજનના ત્યાગથી ઘણા કાયદા થાય છે રાત્રીના સમયે જોકે વખત કોઈ જાન જતી હતી સ્ટેશન ઉપર આ મગાવ્યો. હોટલવાળે ક્લિટીમાંથી આ ભરી આપ્યો. ક્લિટીના વચ્ચેના નાળામાં ડેડ રોડી સ્લવાઈ ગમેલ હતી આથી જાનેયા બધાને ઝેર ચડ્યું કન્યાને રાત્રી સોજનની બાધા હતી તેથી તે બધી ગઈ રાત્રે તો ઘણા જીવોના કચ્છરખાણ નીકળી જાય છે

ખેડૂતે રાત્રી સોજન ન કરવાની બાધા લીધી મુનિના મોઢામાંથી વેણ નીકળ્યું કોણે ધડો છે ગમે તેવી કસોટી આવે છતાં વતને આંધ ન આવે તેની કાળજી રાખજે, જોમ મુનિએ કહ્યું ખેડૂત કહે ભલે સાહેબ મુનિ તો નિયમ આપીને રસ્તે પડ્યા ખેડૂતે મુનિના મોઢી, જે મોઢાક ફૂલડાં ખર્ચાં તે વીણી લીધા તમારે તો વ્યાખ્યાન આજ નહિ તો કાલ સંભળાશે જોમ જ ને ? આ તો વીરધેન

ગણાય, એટલે રોજ વ્યાખ્યાન હોય, તેથી જ તો રીઠા થઈ ગયા છે। રોજનું સિચન દેવા બનાવે ! તેને બદલે “તુમ કહેતા ભલા, હમ સુનતા ભલા કરવાનું બધું કાચું,” એનો અર્થ કંઈ નથી.

ખેડૂત સાજે ઘેર ગયો, ઘેર જઈને માતા-પિતાને કહે છે મારે રાત્રે ખાવાની પ્રતિજ્ઞા છે, માટે જે હોય તે આપી દો અરે આપણે લોકવરણને બાધા હોય ! માતા બોલી, આપણે આરતી થયા પછી જ ખવાય, આમ તને વહેલા જમી લેવા કોણે ભરમાવ્યો ? આપણે ખેતીનો ધંધો, આવા ધધામા આવી બાધા ચાલતી હશે ? રાત્રીએ ચૂરમું બનાવ્યું છે, ચાલ ખાવા બેસીજા ખેડૂત કહે છે ‘દેહ જાય તો ફરખાન છે, પણ રાત્રે હું ખાવાનો નથી’ “જો તું નહિ ખાય તો અમે પણ ખાવાના નથી” માતા બોલી ખેડૂત કહે તો તેટલો વધારે લાભ, હું તો એ જ મતનો છું આમ ઘરના કોઈએ ચૂરમું ખાધું નહિ હવે ચૂરમું ખાડેલું, તે ચાળણુ બિલાડીને નાખ્યું બિલાડી ખાઈ ગઈ અને ત્યા જ ઢળી પડી. સવારે જ્યાં જુએ છે, ત્યાં તો બિલાડી ચતીપાટ લીલીકાચ થઈને પડી છે રાત્રીએ ચૂરમું નાખેલ, તેનું ઝેર ચડી ગયું, લાગે છે નક્કી ચૂરમામા કાઈક પડી ગયું હોયું જોઈએ જ્યાં લાડવા ભાગીને જૂએ, ત્યાં કણના કટકા નીકળ્યા જે ખાડણિયામા ચૂરમું ખાંડેલ તે પૂજ્યા વિના ખાડતા અદર પેસેલ કણના કટકા ચૂરમામા ભળી ગયેલ હતા મહારાજનો એક જ ઉપદેશ સૂણતા કેટલા જીવ બચી ગયા ! માટે રાત્રી ભોજન ન કરવું, તે ખેડૂતના આખા કુટુંબને સમજાઈ ગયું. આજે બહેનો રાત્રીના પુરી-થેપલા કરે છે, પણ કેટલા જીવોનો

કમ્પરમાણુ નીડળે છે, તેની ખબર છે ?

રાત્રે રાધે ને દિવસે ખાય તે જશુક
રાત્રે રાધે ને રાત્રે ખાય તે પળ જશુક
દિવસે રાધે ને રાત્રે ખાય તે પળ જશુક
દિવસે રાધે ને દિવસે ખાય તે શુક

માર ભાગામા છેલ્લો ભાગો જ શુદ્ધ છે રાત્રીને
રાંધતા જતના શુ રહેશે ! રાત્રે જમતાં કીડી પેટમા જાય તો
બુદ્ધિનો નાશ થાય છે કશોનિયો પેટમા જાય તો શરીરમા
કશોનિયાનો રોગ થાય છે જૂ પેટમા જાય તો જલોદર રોગ
થાય છે, માટે રાત્રીભોજન કરવા જેવું નથી. બાળકોમા પણ
એવા સંસ્કાર પાડો કે, રાત્રીભોજન કરાય જ નહિ. તમારા
ઘર રાત્રીના દશ વાગે મહેમાન આવે તે પણ રાત્રીએ ખાણી
કે ભોજન પામે નહિ, એવું જોડ રાખો. આજે તો મહો
રાજનાં દશન કરવા બહારગામ જાય અને રાત્રીએ મોઝ
પહેાંધે, ત્યારે ભોજન કરે શુ આ બાબતી છે ? દશન
કરવા આવ્યા છો એટલે રસોડુ શુ રાત્રીના દશ વાગ્યા
સુધી વાણુ રાખવું ? વળી દશને આવતા પચરણુ, મુઠપત્તિ,
ગુચ્છે આદિ ઉપકરણો ભેગાં ખરાં કે નહિ ?

પરણુવા જવ છો ત્યારે ઉપરણી ત્રગર જવ છો
ખરા ! આ તો સતની-સમામાં દશન કરવા જેવું છે
સામાયિકનાં ઉપકરણો સાથે લીધા વિના જવાય જ નહિ !
પણ તમારે તો માગીને મળતાં હોય ત્યાં સુધી, ધરનાં
વાપરવાની બાધા હોય તેમ લાગે છે ! બે રૂપિયાનો ગુચ્છ
હો તો તે તમે વાપરી શકો અને ધરનાં પણ વાપરી શકે
શનનું પુષ્તક જેની કિંમત બે રૂપિયા હોય, પણ વેચાતું
હોતાં ટાંક વધુ ન્યારે વાહલા મુ લા પદ-પાવડર, લાલી

લગાડવામાં કેટલું ખર્ચ કરી નાખે છે ! એક સિનેમા જોવા જાય, ત્યાં પાંચ-દશ રૂપિયાની ઉઠાડે, નાસ્તામાં બે પાંચ રૂપિયા ભીડી જતા હશે.

આર્દ્રકુમારને અનાર્થ દેશમાં, જ્યાં સાધુપુરુષને ભેગ નથી એવા દેશમાં અભયકુમારે પુજાથી અને મુહપત્તિ વગેરે ઉપકરણો ભેટ મોકલ્યા હતાં આર્દ્રકુમાર આ ભેટ આવેલી ચીજો જોઈ રાજી થયો. અરીસા સામે બિભો રહી મુહપત્તિ મોઢે ફેરવવા લાગ્યો. ખરાબર ગોઠવતા મોઢા ઉપર ચડી ગઈ, જ્યાં અરીસામાં જોયું તરત જ જાતિસ્મરણ શૂન થયું, કે પૂર્વે મેં કયાય આવું રૂપ જોયું છે ! મુદ્દો કહેવાનો એ છે, કે એક માણસ ધરમાં ધર્મ કરે, તો બીજા પણ તેના રંગે અવશ્ય રંગાય એક જણ કુટુંબમાં કદમૂળ ન ખાતો હોય, તો તેની અસર આખા કુટુંબમાં પડે છે. જૈન થઈને હોટલમાં જવાય જ નહિ હિન્દુ હોટલ એટલે “હિન્દુ હો તો ટળ” તારા માટે અહીં સ્થાન ન હોય, છતાં પણ, આજે હોટલમાં જઈ પુરી-ખટોટા ખાઈને ધર્મની ધાડ ઉઠાડે છે સમજીને, તમારા બાળકોને નાનપણથી જ સારા સસ્કાર પાડીને પ્રથમ શાળા તમારું ઘર છે જીવનનું ઘડતર માવ-તરથી જ થાય છે તમારા સસ્કારમાં ક્યાંક હશે, તો જ તમારા સતાનો સસ્કાર વગરના થશે.

મૃત્રાપુત્રને માતા કહે છે આ છટું મત, તે અહિં સા મતને, પુષ્ટ કરનારું છે આ મત, જાવજીવ સુધી પાળવું બહુ દુષ્કર છે માતા પુત્રને હજી પણ શું કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

બ્યાખ્યાન ૮૧મું

સ ૨૦૨૦ ના આસો સુદિ ૭ સોમવાર, તા. ૧૨-૧૦-૬૬

સિદ્ધાંત જોડે જોડે કાલે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ નામે
સિદ્ધાંત પ્રદર્શ્યા. ઉત્તરાખ્યયનસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં
મૃગાપુત્રનો અધિકાર આલી રહ્યો છે

મૃગાપુત્ર મુવરાજ પદના ધણી, બત્રીસ રમણીઓના
સ્વામી છે. દોશુન્દક દેવતા જેવું સુખ લોગવી રહ્યા છે તેમાં
જોકે સાધુના ઇશન થતા જાતિસ્મરણ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું એ
જ્ઞાનમાં પૂર્વ જાવો નારહી, તિર્થંચ, ઇશાના જાવો જોવા જેવ
લોક જોયો અને ત્યાંથી ચાવીને પોત જાલી માનવ જાનમાં
આન્યા છે તે પણ જોયું હવે જે કામ અપૂરું છે તે પૂરું
કરી લેવું છે જાગ્યા પછી વાર શુ ? જાવ નિકા જીવી અર્થ
છે જ્ઞાનનો પ્રકાશ વર્ણી રહ્યા છે જોવા મૃગાપુત્ર, માતા
પાસે સયમ-માગે જવાની રજા માગે છે માતાને કહે છે,
કે હવે હું કિ પાક ફળને ખાવા ઇચ્છતો નથી. જાગતા-જાગતા
આ સ સારમાં સાર વસ્તુ આત્મા છે, બાકી બધી વસ્તુ અસાર
છે અજ્ઞાની લોકો અસાર વસ્તુનો ખોલ કરે છે, સારભૂત
સમ્યક્જ્ઞાન, ઇશન, આકિત અને તપ જો છે ઇન્દ્રિયોના વિવરો
કે સ્વજનસ્નેહી કોઇ સાર-ભૂત નથી.

“સાર વસ્તુ જાગ, સાર તબ નિયમ જ જમનિયક જર ।
સાર નિયમ જ સમ્યક સાર” લલિતજી પંડિત મરજા ૧
દર્શન અને જ્ઞાન સારભૂત છે આત્માના ખજાનામાં

અનતાગુણો છે તેમા જ્ઞાનગુણ નિરાકાર છે, પોતામા શુ પડયુ છે, તે જ્ઞાન બતાવે છે ધર્માસ્તિકાયનુ ચલણુ લક્ષણુ, અધર્માસ્તિકાયનુ સ્થિર લક્ષણુ, આકાશાસ્તિકાયનુ અવગાહના લક્ષણુ, કાળનુ પરાવર્તન લક્ષણુ, જીવનુ લક્ષણુ ઉપયોગ, અને વર્ણુ, સ્પર્શ, રસ, ગંધ એ પુદ્ગલોના લક્ષણુ, આ બધુ જાણનાર જ્ઞાન છે. પ્રમેયત્વ નામનો ગુણ દરેક દ્રવ્યમા છે જાણુવુ તે દોષ નથી વિષયભાવ કરવા, મનોજ્ઞ અને અમોજ્ઞભાવ કરવા તે જ બંધનુ કારણુ છે. જો જાણુવા માત્રથી, બંધ પડતો હોત, તો કેવળીને મોટો બંધ પડે, કારણુ કે કેવળી લોકાલોક બંનેને જાણી રહ્યા છે, માટે જાણુવુ તે બંધનુ કારણુ નથી. પોતાનો ગુણ પોતાનો નાશક ન થાય પર વસ્તુ નાશક છે

રાગ-દ્વેષ એ વિકારી ભાવ છે, તે જ આત્માનો નાશ કરનાર છે અરીસામા અગ્નિનુ પ્રતિબિંબ પડે છે, તે અરીસામા દેખાય છે, પણ તેથી અરીસો સળગી જતો નથી બરફની શિલા પડી હોય, તો અરીસામા બરફની શિલાનુ પ્રતિબિંબ દેખાય છે, પણ તેથી અરીસો ઠરી જતો નથી. અરીસો જુદો છે, અને અગ્નિ કે બરફની શિલા જુદા છે અગ્નિ અરીસો ન થાય, કે અરીસો અગ્નિ ન થાય એમ જડનુ જડમા અને મારુ મારામા, એમ મજિયારો વહેચતા આવડે છે કે નહિ? પરંતુ મારી થઈ શકે જ નહિ, તે જડ છે, હું ચેતન્ય છું. જડનુ પરિણમન ચેતન્ય કરી શકે નહિ અને ચેતનનુ પરિણમન જડ કરી શકે નહિ, માટે સ્વભાવમા ઠરી જાયો. પરમા જાયોમા, કષાયની અગ્નિમા સળગો નહિ શાપની સામે આશીર્વાદ આપવો, આનુ નામ

ધમા ખૂલ કરનારનું મનથી પણ અદિત ન ઇચ્છવું

‘શાન્તી કહે છે, કે જે ક્રોધ કરે છે, તેને જ નુકશાન થાય છે તારા શાનની સ્વચ્છતા થઈ ત્યારે ખંખર પડી, કે ક્રોધ નુકશાનકર્તા છે હવે જે ક્રોધ કરે તે માણસ બેલાન ક્રોધ તો જ ક્રોધ કરે

‘કુ ક્રોધ ન કરું તો’ ન ધાય આ જ પુરુષાધ કરવાનો છે, બાકી કાંઈ બીજા ખોટકામમા પુરુષાધ નથી કરવાનો. તને ક્રોધના નિમિત્તો મળે, છતાં પણ તારે તારા સ્વભાવમા કરવું અશાની આત્માઓને ઘોડામાં ઘણું માડુ લાગી જાય છે જ્યારે સમજણવાળાને, હિલમાં કંઈ અથ માત્ર પણ લાગતું નથી. સમજણવાળાને ૧૦૫ ટિપ્પી, તોય ક્રોધ, છતાં પૂછે તો કહેશે, ઠીક છે કુ માડુ કામ કરું, એ એનું કામ કરે જ્યારે અણસમજૂને ૬૬ તોય ક્રોધ ત્યા ધમધમાટ કરી મૂકે કારણ કે સહનશીલતાનો અભાવ છે શાનમાં જેવું ક્રોધ તેવું ઝળકે છે તેમા શાનનો દોષ નથી અણવું તે દોષ નથી રાગ-દેવ કરવો તે દોષ છે એટલું શીખી જાઓ તો ત્હી વીતરાગ થતાં, વાર નહિ લાગે.

હવે માતા યુગાપુત્રને સચમ કેવી રીતે પાળવો એમને, તે જતાવે છે. સાધુ થવામા આખી જિંદગીની અપેક્ષતા કરવાની છે બૌદ્ધ લોકોમાં કુળી (સાધુ) થાય છે તે અમુક વર્ષો કુળી તરીકે રહે, પછી ન પળાય તો પાછા સસારમા આશ્વા પાવે. તેવો આ જૈનનો માગ નથી જૈનમાજ એ સવધી અતુત્તર પ્રધાન માગ છે જૈનક્રિયાની યેથે કોઈ ન આવી શકે

જૈનધર્મમા એક એક દ્રષ્ટાંત જુઓ. ગજસુકુમારને સોમીલે સળગાવી નાખ્યો, છતાં ગજસુકુમારે ક્ષમાના પાઠ શીખવ્યા. સ્કંધકના શરીરની ખાલ ઉતારી નાખી, છતાં સમતા ધારણ કરી. કામદેવ શ્રાવકને, દેવે પિશાચ, હાથી અને સર્પનું રૂપ ધરી પરિસહ આપ્યા, છતાં સહનશીલતા રાખી. આવા તો શ્રાવકો હોય, ત્યાં સાધુની તો શી વાત કરવી ! હું ખેં ખમી લેવું, પણ હું ખે દેવું નહિ, તે મત્ર જૈનદર્શનમા ભણાવવામા આવે છે ભગવાને અલયદાન દેતા શીખડાવ્યું છે તમારે પોતાને અલય થવું હોય, તો અલય દાનના દાતાર બનો, તો જ તમને અલય મળશે સુખ દેવાથી સુખ મળે છે દગા-ખાજી કરી, છેતરપીંડી કરી, કોઈના ભાવ-પ્રાણને લૂટવાથી સુખ મળે નહિ મહાન પુરુષોએ કીધું છે, કે સમતા રાખતા શીખો

ક્રોધ આવે છે, ત્યારે આખથી ખખર પડી જાય છે, તેમ જ ખેલવામા પણ ખખર પડી જાય છે ક્રોધનો અને તાવનો સમન્વય કયો છે તાવમા આખ લાલ થાય છે, માથું ભારે થાય છે, ક્રોધમા પણ તે જ દશા થાય છે તાવવાળો ખકે છે, કાતો ફૂટે છે અને કાતો ગાણા ગાય છે, તેમ ક્રોધીને ક્રોધના આવેશમા ખેલવાનું ભાન રહેતું નથી. જ્યારે ક્રોધીને ક્રોધનો આવેશ આવે છે, ત્યારે સામા માણસે મૌન બળવડું જોઈએ ખેલશે તે થાકશે જે માણસ સમતા રાખે છે, તેને જોર પડતું નથી

ક્ષમા ક્ષમ્ય કરે यस્ય, દુર્જન કિ કરિષ્યતિ ? ।

અતૃણે પતિતો વહ્નિ, સ્વયમેવોપ શામ્યતિ ॥

જેની પાસે હમાનું ખડગ છે તેને દુર્જનો શુ કરી શકવાના હતા ? જ્યાં તણખલા, કપરા કે બળતણનો યોરાક મળતો નથી તે અગ્નિને આપોઆપ કરી જવાનું રહે છે માટે કોમીની સામે યજ્ઞ નહિ પણ તેની હયા ખાવી. બિચારો પ્રકૃતિને વશ પડ્યો તે કમબોર છે' કેટલાક અજ્ઞાનીઓને બાલતા ઠેસ વાગે તો ધમપછાડા કરશે બારણુ લાગી બાથ તો બાથવાને પાછાડશે શુ કરે છે તેનું તેને જ્ઞાન નથી રહેતું જાણું જણીને ગાંઠે બંધાય નહિ આવા નિમિત્તો મળ્યા તે તમે પૂર્વે પાપ કર્યાં તેનું ફળ છે હવે સમતા રાખી ભોગવો, નહિતર પાપ બિબ્બમા ભેટશે ખૂબ ખૂબ બોલતા હોય, ત્યારે સામે માણસ કહેશે, હવે સહનશીલતાની હઠ હોય આતો રામ કહાણી રાખે છે અરે ભાઈ ? ક્યાં રામના ઘોડે વરસનું દુઃખ તે માહેલો તારા એક દિવસ ખરો ! દુખના ગાઠવાં શુ જિજ્ઞાં છે, તે તો જતાવો ! જણીને ગાંઠે ક્યાં સુધી બાંધી રાખશે ! જજસુકમારના દુખની બે ધડી પણ ખરી ?

માણુ તો મર્મ મૂઠાવે જરા મન મૂઠતા શીખે,
આવી રહેા અનેરો લાવ નાંબે ફરી ફરીને
આવી રહેા મનુષ્ય રેવ નાંબે ફરી ફરીને.

વરણોટે ચઢાવી, મૂઠ મૂઠાવી, પાટે બેસાડી દીધો, ભેટલે શુ પતી ગયું ? મન મૂઠાવું ભેઈજે, નહિતર તો સાધુ જેવા સાધુ ચડકોશી નાગ ઘર્ષ ગયા ક્યારે આયુષ્યનો બધ પડ્યો, એની શી ખબર છે ? આયુષ્યનો બધ પડતી વખતે બે કોપ સુજા પરિણામ રહેશે, તો અતિ બગડી જશે મને કોણ ઠહી શકે ? અરે ભાઈ તુ કોણ ? પ્રભુ વીર પણ કેટલા પરિસહ સહન કર્યા છે તે માહેલો એક પણ પરિસહ

આપણને છે! એક રાતના વીસ પરિસહ-હાથી, સર્પ, વજ્રમુખી
 કીડીઓ, પરિસહ દે, છતાં ભગવાન એ બધું સમભાવમા ઝીલે
 છે જ્ઞાતા, દ્રષ્ટાપણે સ્વભાવમા ટકી રહેવાની આવડતવાળા
 છે, તેથી હું બ હું બરૂપ નથી પરિણમતું આજની આપણી
 દશા કેવી છે? આપણને તો કોઈ બે ચાર કડવા શબ્દો
 કહે, ત્યાં તો લાલપીળા થઈ જઈએ છીએ બળવાન હોય
 તો મારવા દોડવાના, મારી ન શકીએ તો ગાળાગાળી કરવાના,
 ઉઘાડે છોગે ગાળો ન બોલી શકાય તો મનમા બડબડાટ-
 ગણગણાટ કરી હૃન્તરો ગાળો ભાડી નાખવાના ઠાણાગસૂત્રમા
 દશ પ્રકારના મૂડ કહ્યા છે પાચ ઇન્દ્રિયોના વિષયના, ચાર
 કષાયના અને છેલ્લે શિરમૂડ કહ્યું છે વેશ માત્ર પહેરી
 લીધો પણ સાધુતાનું જે તેજ પડવું જોઈએ તે નથી પડતું,
 માટે લાઈન ચેઈન્જ કરવાની જરૂર છે જેના જીવન બાગમા
 રેનેહના ઝરણા વહે, ત્યાં વેરઝેરના બાવળ ન ઊગે “હું
 કંઈક છું, મને કેમ કોઈ કહે!” અરે તું શું છો! મૂળામા
 હતો ત્યારે મફતમા વેચાણો પગવડે કચરાણો ડાળાનું
 અથાણું કરે અને પાદડાને ફેંકી દે છે, એમા આપણે હતા
 કે નહિ! શાક લેવા જાઓ છો, ત્યાં ઉપરથી થોડું લો છો,
 એમ મફતમા વહેચાણો! ત્યાં તમારું કંચુ વજન રહ્યું હતું,
 કે આછી ‘હું, હું’ થઈ પડ્યા છો! જેનામા સહનશીલતા
 છે, તે જ પરિસહને જીતી શકે છે

ઉરમેં ન માન હોવે, દિલ એકતાન હોવે,
 પ્રભુ ચરણ ધ્યાન હોવે, જબ પ્રાણ તનસે નિકલે,
 એસી દશા હો ભગવન! જબ પ્રાણ તનસે નિકલે

જ્યારે દેહમાથી પ્રાણ છૂટતા હોય, સામે કપરા
 સ યોગો હોય, “મરતો નથી ને માયો મૂકતો નથી” આવા

વેલું સાબળતો હોય, છતાં મનમાં આકુળ બ્યાકુળ ન થાય તે વખતે ધ્યાન ખરૂં છે પ્રભુ ! હું કેવળ તારી ભક્તિમાં લીન થઈ બાઈ, નવકારમત્ર બોલતા બોલતા રેડું છૂટી બાઈ, તે સ્થિતિ માણુ હું પણ આ માટે તો અગાઉથી તાલીમ લીધી હોય તે કેળવી શકે, પણ જેને એક વચનમાં વાધા પડતા હોય તે સહેજણા કેમ કરશે ? જે માણસ એકાસણુ કરી ન શકતો હોય તેને માસખમણના પચ્ચક્રખાણુ કેમ ફેવાય ? જેનામાં સહનશીલતા નથી તે સંચારો કરવાને લાચક નથી. સાદાં તપ, એકાસણાં આયોજિત, ઉપવાસ, છક્ર અઠમ કરીને પ્રેક્ષીસ પાદવી ભેંસીએ અદરથી હમન કરશે તો જ આગળ વધી શકશે.

દીક્ષા લીધા પછી નિહારમાં પેટમાં બોટા વળતા હોય, સામે ગ્રામ દેખાતું ન હોય તરસનો પરિસહ એટલો બધો કે મોઢે લોટ ઉડતો હોય, આખે અખારા આવતા હોય, આવી મુરકેલીમાં મુકાઈ બાપ, છતાં સાધુ ધૈય પાશ્વ કરે છે મોત તો ઝોશીકે રાખીને સાધુ ફરતા હોય છે, બીક રજ માત્ર નથી, પૂણ તૈયારીમાં હોય છે કોઈ કહે. આવી કાર્ષ ધ્યાનાર્થે જનું છે ને, બોંડલ ! તૈયાર થઈ રહેલે ટાઈમ થશે ત્યારે હું તમને સાદ પાડીશ. પેલો તૈયાર થઈને નીકળે. ગાદીમાં બેસી ગયા હવે જે એજન આવે ત્યાં ઉતરી જવાનું છે એટલે સરસામાનનો ઢાગીનો એક પલ્લ પડ્યો ન રહે, તેની કાળજી રાખે એક અસ્થિર લોખા માટે આટલી કાળજી અને આમાજ-ધમ માં જ બેઠકારી સેવી રહ્યા છો ! ધમ કેમ રચ્યતો નથી ?

કોઈ કોઈ કહું છે કે હું ધમને માનતો નથી. એ

તુ ધર્મને માનતો નથી, તો તેં મહાવીરને પણ ન માન્યા, તો પછી આહી આવો છો શા માટે? તમે ધર્મને માનો છો તેથી તો તમારે ને અમારે મેળ છે બાકી તો તમે જેને ઇચ્છો છો, તેને અમે છોડીએ છીએ પરિશ્રદ્ધ અમારે જોઇતો નથી. કેઈ સસારી સગાવહાલાની ઘડિયાળની દુકાન હોય, તે કહે કે, સાહેબ! આ એક ઘડિયાળ રાખો તો સાધુ કહી દે, કે અમારે તે ન જોઇએ પચોતેર રૂપિયાની ફાઉન્ટન પેન રાખો તો તે પણ સાધુને ન કહ્યે 'ત્યાગે એને આગે અને માગે ત્યાથી ભાગે' અમે પરિશ્રદ્ધનો તિરસ્કાર કરીએ છીએ ત્યારે તમને પરિશ્રદ્ધ ચોટયો છે! તત્રીએ સારું કામ કર્યું છે માટે થેલી આપો તત્રી કહેશે ખરો કે, મારે આ પરિશ્રદ્ધનો સાથ જોતો નથી કે પોતાની જાતને શ્રેષ્ઠ માને? ડોકમા હાર પહેરાવે ત્યારે આ કાળો નાગ કા પહેરાવે એમ કહો ખરા! નારી તમારી ડોકમા હાથ નાખે તો નાગણી માનો! સમજજો, મોહ ઝેરીલો છે

સાપની બીક તેટલી પાપની બીક લાગે છે? સાપનું ઝેર તો વળી મત્ર દ્વારા કે ઇન્જેક્શનથી ઉતરી જાય, પણ પાપના ડખ તો લવોલવ પીડશે જે સાધુ થયા પછી દેહને કેળવે નહિ, તેને મુશ્કેલીનો પાર નથી રહેતો ભૂખનું ડખ સહન કરવાનું ન રાધે, ન રધાવે, પાકી કેરી છેદે નહિ, છેદાવે નહિ, આવો જૈન સાધુનો માર્ગ છે ક્ષુધા પરિશ્રદ્ધ સેવવો ક્ષુધાથી ગમે તેવી વ્યથા થાય, પરંતુ મોઢા ઉપરની લાલી ઉતરે નહિ ખુમારી હોય, નરકમા અનાંતિ ભૂખ અને તરસ સહન કરી છે, પરવશપણે સહન કરી જ્યારે આ તો તપ થાય છે વડોરવા જાય ત્યા અતપ્રાન્ત, લૂખ-તુચ્છ

આહાર મળે, તો પણ બહેરામાં સવલેશ ફેર ન પડે શરીરને તો દુશ્મનનો દીકરો માને કમને લઈને જ શરીર મળ્યું છે અને કમ તે આત્માનો શત્રુ છે નોકમ રૂપે ફળ આપે છે, તે દુશ્મનનો દીકરો, તેને વળી સત્ત્વ માત્ત્વ રાખી શુ ફેરવવાનું હોય ! આ શરીર પાસેથી કામ દેવાય તેટલું લઈ લે। વિજય ચોરને ધના શેઠ જેમ જોરાકનો અધી ભાગ આપ્યો હતો, તેમ આ શરીરને જોરાક આપવો પડે છે

ધના શેઠના પુત્રને મારી નાખનાર વિજય ચોર અને પોતે રાજના હડના કારણે એક જ હેઠમાં પુરાય છે પહેલે દિવસે શેઠ માટે રસોઈ આવી શેઠ જમવા બેઠા વિજયચોર કહે, શેઠ મને કંઈક આપો, હું પણ દિવસનો ભૂખ્યો છું શેઠ કહે છે કે શુ હું દુશ્મનને આપુ ? વિજયચોરને આપ્યું નહિ. શેઠ એકલાએ સોજન કર્યું ખાધું એટલે નિકાર કરવા જવું પડે છે શેઠ કહે છે જિસો યા સામે બાલીને દુશ્મનને બોલાવવો પડ્યો મેં ખાધું છે તેથી નિકાર કરવા જવું છે એ તું જિસો નહિ યા, તો હેડ હાલશે શી રીતે ? માટે જિસો યા વિજયચોર કહેવા લાગ્યો, શેઠ ! પ્રથમ મને અધી ભાગ જોરાકનો દેવાનું કળૂણ કરો તો જ હું સાથે બાકી શેઠ બિચારો શુ કરે ? કળૂણ થયો પછી તો રાજને કામ કમ થઈ ગયો ભાત દેવા આવનાર માણસે આ જમી વાત શેઠાળીને કરી, કે શેઠ તો પોતાના જોરાકમાંથી વિજય ચોરને ખવડાવે છે

શેઠાળી બહુ યુરસે માય છે પછી તો જોરાક મોકલવામાં કળુસાઈ કરે છે અમુક વખત પછી શેઠ નિરોપ છૂટી

ઘેર આવે છે સગા-વહાલાં-સ્વજનો હાર-તોરાથી સ્વાગત કરે છે. શેઠ નિર્દોષ છૂટી આવ્યા, તેનો આનંદ વર્તાય છે. પણ શેઠાણીનું મોઢું ગમગીન દેખે છે શેઠે જાણ્યું, કે શેઠાણીને કાંઈક માઠું લાગ્યું છે આંખ એ અરીસો છે. વિકારી, અવિકારી, કૂર, કપટી, લુચ્ચો એ બધાં, આખ જોવાથી ઓળખાય. આગળ ધનવંતરી વૈદ્ય આખ જોતા અને રોગનું નિદાન કરી લેતા હાલની જેમ નળીઓ મૂકવાની કે પેટમાં ટકોરા મારવાની જરૂર રહેતી નહિ

શેઠે શેઠાણીને કારણ પૂછ્યું ત્યારે શેઠાણીએ કહ્યું, ‘તમે આપણા પુત્ર દેવદત્તને મારનારને પોષતા હતા !’ આ વાત તો હું મરીશ તો પણ નહિ બૂલું શેઠે કહ્યું ‘તમારી વાત બરોબર છે પણ જ્યારે મારી હકીકત સાલળશે ત્યારે તમને બરાબર ખબર પડશે’ શેઠે અથથી ઇતિ સુધી હકીકત સમજાવી અને શા માટે ખોરાકમાંથી અર્ધો ભાગ દેવો પડતો હતો, તે પણ કહ્યું શેઠાણીને વાત સમજાણી બૂલ થઈ તે બદલ માફી માગી

ભગવાને આ દષ્ટાત મુનિઓ માટે કહ્યું છે વિજ્ય ચોરને શેઠ આપતો હતો તે ચોરને રૂપરૂપ કરવા માટે નહોતો આપતો, પણ આવશ્યક કામ કઢાવવું હતું તેથી આપતો હતો તેવી રીતે હે મુનિઓ ! ઇન્દ્રિયોને પોષવા આહાર લેશો નહિ, કે દેહની કાંતિ વધારવા ખાશો નહિ, પરંતુ સયમના નિર્વાહ માટે ધ્યાન-સ્વાધ્યાયમાં ટકવા માટે, આ શરીર પાસેથી કામ કઢાવવું છે, માટે આહાર પાણી લેવા પડે છે, એમ સમજી વિચારી આહારપાણી લેવાના છે જેમ સાધુને

તેમ તમને પણ આ દષ્ટાંત લાગુ પડે છે. રામતાં અમાણી,
ચટણી, પાપક, એક બાણામા કેટલાં દ્રવ્ય રાખે છે ? તમારે
પણ સમજવાનું છે, આત્માને સવળે રહે તે યઠાવી ઉદ્ધાર કરવો
હોય તો જે પુત્ર ? સમમના માટે વિશ્વસ્તાં, પ્રથમ તો
શુદ્ધા પરિસદ સહન કરવો પડ્યો. મૃગાપુત્ર માતાને શુ
જવાળ આપશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૮૨ મુ

સવત ૨૦૨૦ આસી મુદિ ૮ અગળવાર, તા. ૧૩-૧૦-૧૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ નામે
સિદ્ધાંત પ્રજ્ઞાં તેમાં ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના જોગણીસમા
અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર આવી રહ્યો છે. અજવાન
મહાવીર પતિત પાવન-સૌમ્યકારી વાણી વડે સાધુ જીવનનું
આભેદન વર્ણન કરે છે

માતાપિતા મૃગાપુત્રને સમમ કેટલો કપરો છે, તે
કહી રહ્યાં છે. સાધુના જીવનમાં બાવીસ પરિસદ છે. પરિ
એટલે બારે બાજુથી, સદા એટલે સહન કરવું બારે બાજુથી
સહન કરવાનું શાને માટે ? માર્ગાદિવ્યવન નિમજ્જા
પરિવોહવ્યા પરિવહા : નિર્જરા અર્થે સહન કરવાનું હોય
છે જે કાંઈ દુઃખ પડે તેનો સામનો સમજાવમાં રહીને કર
વાનો છે તેમાં અમારે પરિસદ વેદનીય કર્મના ઉદયથી,
સાત પરિસદ આશિર શોકના છે એક દશ ન શોકનીય

કર્મના ઉદયથી, જે જ્ઞાનાવરણીયના ઉદયથી અને એક પરિ-
સહ અતરાયના ઉદયથી આવે છે પરિસહનો સામનો આર્ત
કે રૌદ્ર ધ્યાનથી થઈ શકે નહિ, પણ સમતાભાવથી સહન
કરવાના હોય છે તેમા પ્રથમ ક્ષુધા પરિસહનો સામનો
કરવાનો હોય છે આહાર સંજ્ઞા, અનાદિ કાળથી જીવને લાગી
પડી છે જ્યાં જે ગતિમા ગયો ત્યાં આહાર મેળવવા પ્રયત્ન
કરવામા ખામી રાખી નથી હવે ઉપવાસ કરવો, તે આહાર
સંજ્ઞાને રોકવાનો પ્રયત્ન કહેવાય ઉપવાસ નથી અને
સાધુ વહોરવા જાય ને મળે નહિ, ગામમા પચાસ ઘર ફરે
છતાં બટકુ રોટલાનોય જોગ ન મળે, તો પણ સાધુ સમ-
ભાવને છોડે નહિ

‘કોઈ દાતાર નથી કે કોઈનામા રામ નથી વસ્યા
શુ ?’ એમ મનમા કલ્પના પણ કરે નહિ બધી જોગવાઈ
હોય છતાં ગૃહસ્થ ના પાડી દે, છતાં લેશ માત્ર પણ મનમાં
ખેદ ન કરે કેટલાએકતો એમ પણ બોલે કે આ મૂડિયા
તો હાલી જ મળ્યા છે જેવા તેવા શબ્દો બોલી નાખે ગાળો
દે કે માર મારવા માડે, છતાં પણ મનમા સામા પ્રત્યે દ્રેષ
કરે નહિ ક્ષમા એ સાધુનો પહેલો ધર્મ છે ક્ષમા રાખવાથી
સાધુ પરિસહને જીતી શકે છે ક્ષુધાનો પરિસહ સમતા-
ભાવથી સહન કરે

બીજો પરિસહ તૃષ્ણાનો છે કયાય પાણીનો જોગ ન
મળે નદી ચાલી જતી હોય છતાં એ સચેત પાણીને અડકે
પણ નહિ શીતનો પરિસહ ઓઢવા પછેડી સિવાય કાંઈ
ન હોય અને ઠડી ખૂબ પડતી હોય, તે પરિસહ સમભાવથી

સહન કરે આચારાગ સૂતતા ૮ અધ્યયનનાં ૩ બા ઉદેશામા
ભજવાન કહે છે

‘ત મિલ્લુ સીયકાસ પરિચેય માષગાય’ ઠબસ’કમિતા
ગાઢાબદે જુવા આઠસ’તો ! સમગા ? નૌ જલુ તે ગામવસ્ત્રા
ઠખાદ’તિ ! !’

મુનિને ઠડીથી મૂજતો ભોઈ કોઈ ગૂઢસ્થ એમ કહે,
કે હે આયુષ્યમાન મમણ ! વમને ઇન્દ્રિયો પીઠે છે તે મૂલ્ય
છો ? તો સાધુ કહેશે, મને કોઈ ઇન્દ્રિયોના ધર્મ પીડતા
નથી, પણ ઠડીના પરમાણુને આ દેહ સહન કરી શકતો
નથી, તેથી શરીર ક’પે છે તો એ ગૂઢસ્થ કહે, કે તાપજુ
કરું તો ના કઠી દે, કારણ કે અગ્નિ કાયનો આરભ સાધુને
કષ્પતો નથી. તેમજ કોઈની સગડી સળગાવેલી પડી હોય,
તેનો તાપ લેવો પણ કષ્પે નહિ. સાધુ સમય લીધે છે, તે
સમજે છે કે સમયમા મુરકેલીનો સામનો કરવો પડ્યો
અથે તેવો પ્રબલ તાપ પડતો હોય કામરતી સડક ઉપર
પત મૂકે ત્યાં પગ જૂઠ બળતો હોય તો પણ મુનિ એ
ઉચ્છ્વતાની આવાપના દ્વેષે પણ પગમા બૂટ જ પલ પહેરે
નહિ. કારણ કે દેહને પ’પાળવો નથી, શાતા ચિળિયા રહેવું
નથી, પણ આ શરીર પાસે કામ કઢાવવું છે પછી જલેને
શરીર માણુ ભડ પડી જાય, સાધુને વળી કોને દુષ જતાવવાં છો
મને તાપ લાગે છે એવી જરા પણ અસર મન ઉપર ન દે

જડ ને સૈતન્ય જન્ને દ્રવ્યનો સ્વભાવ સિન્ન

સુખલીલ પજે એને જન્ને સમજાય છે

જડ તે હું નહિ અને હું તે જડ નહિ. દેખાય છે

આ શરીર, તે તો પુદ્ગલનો પિંડ છે દ્રશ્યમાન પદાર્થો આખે ચડે છે તે પુદ્ગલના પિંડ છે તે મારુ જેય છે, હું તેનો જ્ઞાતા છું, જીવ પુદ્ગલોનો કર્તા થઈ શકે નહિ દરેક પરમાણુના વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ સ્વતંત્ર છે સ્કંધમા ભળ્યો એટલે પરાધીન થયો અને દરેક પરમાણુ છૂટો ફરે ત્યાં સુધી અવિકારી, શુદ્ધ-વ્યજન પર્યાયવાન કહેવાય છે. દેહને તાપ લાગે છે, ઉષ્ણ-શીત તે પુદ્ગલની પર્યાય છે તેથી હું ઉનો કે ટાઢો ન થાઉં મારામાં શબ્દ, રૂપ, ગંધ કે રસ નથી, હું અરૂપી છું

ખૂબ ઠંડી પડતી હોય, વસ્ત્રો ઓછાં હોય, છતાં મુનિ ધ્યાનમાં અડગ હોય પ્રભુ મહાવીરના દર્શને નીકળેલા ચેલણા મહારાણીએ પ્રભુના કેટલાયેક સાધુઓને ઠંડીમાં ધ્યાનમાં બેસેલા જોયા જોઈને ચેલણા મહારાણી વિચાર કરે છે, ધન્ય છે આવા પવિત્ર મુનિઓને ! ઘરની બધી સાહ્યબી છોડી, સુકોમળ કાયાથી આવા પરિસહો સહન કરે છે, તેમને ધન્ય છે ચેલણા રાણી રાત્રીને વખતે સૂતા છે, તે વખતે પલંગ બહાર જરા હાથ રહી ગયો, તેથી હાથને ઠંડી લાગી જતા વિચાર આવ્યો ને બોલાઈ જવાયું, કે ‘શુ કરતા હશે એ !’ રાજા શ્રેણીકે આ શબ્દો સાંભળ્યા રાજાને શકા પડી કે રાણીના દિલમાં કોઈ ચાર પુરુષ વસે છે, રાણી વ્યભિચારિણી લાગે છે શકા એ ધીમું ઝેર છે રાણી ઉપરની પ્રિત તૂટી જાય છે ‘ચેલણા ન જોઈએ’ એવો મનમાં કોપ ઉત્પન્ન થયો બહાર નીકળ્યા ત્યાં અભયકુમાર સામા મળ્યા ચહેરા ઉપરથી પારખી ગયા કે પિતાજી વિહ્વળ દશામાં છે ‘કેમ પિતાજી ! વિહ્વળતાનું શું કારણ છે ?’-અભયકુમારે રાજાને પૂછ્યું, રાજાએ

કઈ કઠીકલ ન જણાવતાં કુકમ કરી દીધા, કે ચેલણાના મહેલને સળગાવી દ્યો. રાજાનો કુકમ તે કુકમ. સામુ પૂછાય નહિ. અભયકુમારે કુકમ માન્ય કર્યો. રાજા શ્રેષ્ઠ ભગવાન મહાવીર પ્રભુના દર્શને જઈ રહ્યા છે. અભયકુમાર પિતાની આજ્ઞાને લોપતા નથી અજાસીમા યોડે. કશરો હતો તેમા અગ્નિ પેટાવ્યો.

આ તરફ રાજા શ્રેષ્ઠ મહાવીર ભગવાન પાસે જઈ પૂછી રહ્યા છે, કે પ્રભુ ચેલણાના વ્યસ્ત્ર વિશે શું ? ભગવાન કહે છે, કે એકા રાજાની સાતેય પુત્રીઓ સતીઓ છે સુગીર છે, રાત્રીમાં રાણીઓ કણુ, કે શું કરતા હશે એ. એ વાતની શકા થઈ છે, પણ તેના હૃદયમા તો એ વખતે મુનિઓ જ રમી રહ્યા હતા. કઠીમાં હાથ ખદાર રહી જતા હું ખ યમુ, તો મુનિ કેવી રીતે આ કઠી સહન કરતા હશે ? એ વિચાર આવતાં રાણીથી રાત્રીને વખતે બોલાઈ ગયું હતું. રાજાને પસ્તાવો થયો. જલદી પાછા વળે છે ત્યાં અભયકુમાર સમા મળે છે ત્યાં મહેલ સામે જુવે, ત્યાં પુમાઠાના બોળે બોટા નીકળે છે રાજા બોલી કીધ્યા અરે અભય ! જા જલદી જા અભયકુમાર કહે છે કે ચેલણા માતા સુરક્ષિત છે હવે મને આપની રજા મળી ગઈ રાજાએ વચન આપેલ હતું કે જે દિવસ હું બહારો હતો તે દિવસ તું દીક્ષા લેને આને રાજ્યથી બહારો અપાઈ ગયો. કહેવાનો મુદો એ છે કે મુનિઓ કઠીનો પરિસદ સહન કરે છે તે આત્માનો મેલ કાપી નાખવા સમતાભાવે સહે છે સાધુનો આત્મા બળવાન હોય છે, તેથી પરિસદ સહન કરી શકે છે.

સયમમાર્ગ એ તો ખાડાની ધાર છે ડાસ અને મચ્છર કરડતા હોય, છતાં ધ્યાનમાથી વિચલિત ન થાય ભગવાન કહે છે, કે સત્રામને મોરચે તો શૂરવીર અને ધીર હોય, તે જ ઊભો રહે છે બાણોનો વરસાદ વરસતો હોય, છતાં પાછો હટે નહિ તેમ સાધુને ગમે તેટલા મચ્છરો કરડે, પણ તે તો એમજ સમજે કે મચ્છરો દેહ ઉપર દશ દે છે આ દેહનું લોહી માસ ખાય છે, પણ કાંઈ મારા આત્માના ગુણને ખાતા નથી માસ ને શોષિતનો આહાર કરનારા મચ્છરોને શરીર ઉપરથી ઉડાડે પણ નહિ, તેમ મનથી પણ દેષ કરે નહિ આવો મુનિનો માર્ગ છે

દેહ તે હું નહિ આતો પાડોશીના ઘરમા નુકશાન થાય છે, તેમા મારે શું ? આજે તો જૈનોના બચ્ચાઓ મચ્છર દેખે ત્યાં ડી ડી ટી છાટવા તૈયાર થઈ જાય છે ખૂબ પાણીનો વપરાશ હોય અને જતના ન હોય તો ખાળ-મોરીમા મચ્છર ઉત્પન્ન થાય છે તને ઊઘ ન આવે એટલે શું મચ્છરોને મારી નાખવા ? દરેક જીવને જીવતર પ્રિય છે ગમે તે જીવ હોય, પણ શ્રાવકથી કોઈપણ જીવને ત્રાસ અપાય જ નહિ, એવું હોવું જોઈએ પથારીમાથી માકડનું જોખું નીકળે તો સવારે ઊઠીને પ્રાયશ્ચિત લેવું જોઈએ

સાધુને કોઈ આક્રોષ વચનો કહે, ગાળોની ઝડી વરસાવે તો પણ ચલાયમાન થાય નહિ પણ આ બાલ છે, અજ્ઞાન છે એમ સમજી સમભાવમા ટકી રહે જ્ઞાની હોય, તે એવા વેણ કાઢે નહિ અને અજ્ઞાની વેણ કાઢે તેનો ઘોષો હોય નહિ આટલું સમજે તો કેટલું સમાધાન થઈ જાય !

કુળ કેળુ હળવું થઈ જાય ! માટે સહનશીલતા રાખતા
શીખો જેવી સહનશીલતા ઊભી, તેજુ વહેજુ ઠસ્યા
થવાનું છે સમાના પાક કાચા છે તેથી જ આજે દિનની
શીખો, સમારીઓ અભિષી સગી મરે છે, ફૂવામાં પડે છે,
ઝેર ખાય છે આમ અઠાળ મરણે મરનારા જીવો જનતા
જ મ મરણ વધારી રહ્યા છે સજોગો મળ્યા છે, તે તમારા
પૂર્વે કરેલા પાપના ઉદયે મળ્યા છે

જે નિમિત્તો મળે છે, તે પૂર્વ કમના ઉદયે ખડા થાય
છે પછી અમે ત્યાં જાઓ, ભડકો સગાવાળી બળી મરે, પણ
કમ છૂવાનાં નથી. કમ તો જીવની સાથે જ જાય છે બીજી
ગતિમાં પણ કર્મો સાથે આવશે અને તમે આથી પણ વધુ
કફોડી સ્થિતિમાં મુકાઈ જશો, માટે સહનશીલ બનો કાટ
જેવા વેણ કહે છતાં મૌન પાળો. સહન કર્યો તે ઊગી નીક-
ળશે ધરતી કેટલું મહન કરે છે ત્યારે યોતી જેવા કાણ
પાકે છે ! કુળ પાછળ સુખ ચાહ્યું આવે છે, માટે સમજી
ને સહન કરતાં શીખો

કેઈ તમારા અવગુણ અવણવાડ કરે તો તે તમારા
અવગુણ તરફ ધ્યાન કરે છે કહે તે અવગુણ તમારામાં હોય
તો તેને કાઢવા પ્રયત્ન કરે અને જો તે અવગુણ તમારામાં
ન હોય તો પાછળથી તો વીથઈકર જેવાના પણ અવણવાડ
બોલનારા જોઈ છે પછી તુ તેવળી કાણ ! જોમ વિચારી સહન-
શીલતા કેળવો સામે યાઓ તો તેને પાશ બેઠે, પણ માન
રહો તો સામે યાફી જવાનો છે સામેથી કબરો વેણ જોઈ
અને તમે જોકે પણ થાળ ન બોલો તો વિજ્ય તમારે થવાનો

છે સામા બોલનારની અસર તમારા ઉપર થશે નહિ, તો સામે બોલનારો હારી જવાનો છે કોઈ અપશબ્દ બોલે ત્યારે વિચારવું કે એ બોલે છે પણ મારતો તો નથીને ? અને કદાચ માર મારવા મ કે, તો જાન લેતો નથીને એમ સમજી સહન કરવું અને કોઈ તલવાર લઈ સામે ચડી આવે તો દેહના કટકા કરશે, પણ મારા આત્માને મારવા તો તે સમર્થ નથી જ, એમ સમજી સહનશીલતા રાખવી, પણ ક્રોધથી સામનો કરવો નહિ વેરથી વેર બૂઝાય નહિ, હિંસાથી હિંસા હણાય નહિ, વેરથી વેરનું શમન થતું નથી

જાણુ પાસે અજાણુ થઈ, તત્ત્વ દ્યો તાણી,

સામે થાય અગ્નિ, તો તમે થાવ પાણી.

આગ લાગે ત્યારે બળાવાળાઓને બોલાવાય છે તેમ આ સદ્ગુરુ બળાવાળાઓ આવી ગયા છે પ્રભુની વાણીના સંદેશવાહકો, વાતાવરણ શાંત કરનારા, કષાયની અગ્નિમાં બળી રહેલા જીવોને ભગવાનની વાણીરૂપ પાણીનો વરસાદ કરનારા સાધુઓને દર ચોમાસે તમે બોલાવો છો ને ? શા માટે ? કષાયની હોળી ચારેકોર લાગી પડી છે, તેમાંથી શાંતા અનુભવવા માટે જ ને ! આત્માની શાંતિ જોઈતી હોય તો ભગવાન કહે છે, કે ક્ષમાનું હથિયાર હાથમાં લ્યો વધનો પરિસહ પડે છતાં પણ મુનિ સમભાવ ઠેળવે તો મુનિનો વિજય છે ત્યાર પછી દુષ્સેન્યા-એ પરિસહ એટલે ઉતારો કેવો મળે, બિચીનીચી ભૂમિકા હોય, સર્પ વગેરેનાં દર પડ્યા હોય અને જ્યાં બિજુ રહેવાનું મન ન થાય એવી દુષ્સેન્યા, હેપુત્ર ! કેમ સહેવાશે ?

ત્યાં નથી બારી ને બાહ્ય મસુરિયા રે
ત્યાં નથી કેમ હીંદોળા ખાટ કુવરો
કેમ કરી સહેસો જોખને રે !

‘હે પુત્ર ! સયમ માજ મા તો જૂમિ જ શય્યા હોય
આવા સુખમાં તું ઉછર્યો છે અને હવે આવા આક્રમ
પરિસહ્યો તું શી રીતે સહન કરી શકીશ ? બાગક પ્રત્યે માતાને
મોહની લાગણી વતે છે, તેથી માતા કુળ સેવ્યાનું વર્ણન
કરે છે વળી પણ શું કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

અધ્યાય ૮૩ સુ

સવત ૨૦૨૦ના આસો સુદિ ૯ ને બુધવાર, તા ૧૪-૧૦-૧૪

સિદ્ધાંત બેટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ મહેલ વસ્તુ અહીં
નામે સિદ્ધાત પ્રદ્ય્યા ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રનાં ૧૬મા અધ્યયનમાં
મૂળાપુત્રનો અધિકાર બાંધી રહ્યો છે

સુહા તળહા ય સીરળ્હ જન મસગ ચેયળા ।

મહોના તુલ્હ સૈરળા ય તળ ફાસા જાહમેવય ॥૧૧॥

મહાન પુરુષોએ સંપૂર્ણ જ્ઞાન અને દશન પ્રાપ્ત
થયા પછી વાણી પ્રકાશી છે સયમમાજ માં કેટલી મુશ્કેલીઓ
છે તે માતાપિતા મૂળાપુત્રને સમજાવે છે મરણાંત ઉપસત
આવે તો પણ મુનિ સમજાવે સહન કરે પણ આ સયમ
ક્યાંથી લીધો ? જેમ ન થવું જોઈએ કથાયના પુમતાથી
બચના માટે મુનિ આ બાળ સમાન અમોઘ શસ્ત્ર હોય છે
સમાપ્ત આવવાથી મયમ માએ અમે તેવું કુળ આવે તો

પણ તે હળવું થઈ જાય છે ગમે તેવી શય્યા, આસનો મળે, તૃણની પથારી,^૧ દાલની પથારી મળે, અદરથી સળિઓ ખૂચતી હોય, છતાં તે તો અપ્રમત્ત દશામા વધારે કરનારી છે, એમ કહ્યે

મુનિ પહેલી પોરસીએ સ્વાધ્યાય કરે, બીજી પોરસીએ ધ્યાન, ત્રીજી પોરસીએ ગોચરી કરવા નીકળે વળી ચોથી પોરસીએ સ્વાધ્યાય કરે અને તે જ પ્રમાણે રાત્રીના સમયે પહેલી પોરસીએ સ્વાધ્યાય, બીજીએ ધ્યાન, ત્રીજીએ નિદ્રા લે અને ચોથે પ્રહરે સ્વાધ્યાય, એમ કાર્યક્રમ પ્રમાણે રમણતા કર્યે જાય છે વહોરવા જાય ત્યારે પણ ઇર્યાસમિતિપૂર્વક આગળ ઘોસરા પ્રમાણે જમીન જોતા ચાલે છે, જોયા વિના એક પગ પણ મૂકતા જ નથી સયમમા સાવધાનપણું છે. પ્રાણી, બીજ, લીલોતરી, કથવા, ફીડી આદિ કોઈ જીવને કિલામના ન ઉપજે, કર્મ ન બધાય, તેવી રીતે જતનાપૂર્વક વર્તે, તે જ સાધુ છે

શિક્ષાચરી બહુ દુષ્કર છે એક પાણીનું ખિંડુ પણ યાચના સિવાય ન લે કોઈ સ્થાનકે આવીને આપી જાય તે લે નહિ શ્રમણનું જીવન એવી રીતે શ્રમમય છે વહોરવા જાય ત્યાં પણ પૂછે, કે કેના માટે નિપજવ્યું છે? કયાય પણ દોષ ન લાગે તેની સાવધાની રાખે છે યાચવા જાય છે, છતાં કગાળ નથી શુદ્ધ, નિર્દોષ, આહાર-પાણી મળે તો જ લ્યે છે ઘરડા માટે, માદા માટે, કે સુવાવડી સ્ત્રી માટે કર્યું હોય, તો તેના વાપર્યા પહેલાં ન લે જેમ ભારડ પક્ષી અપ્રમત્તપણે વિચરે છે, તે પ્રમાણે સાધુના દરેક કાર્યમા સાવધાની હોય છે.

માલતા, બેસતા, ખાતા, પીતાં, સૂતા જાગૃતિ વતી
 રહી છે, એવા મુનિઓને પાપક્રમ બધાતા નથી બચવા
 બધ ત્યા લાલ ન મળે તો એમ માને, કે માસ અતશય
 કમનો ઉદય થયો છે, પણ દેવ કરવો કષ્ટતો નથી કોબને
 હડસેલો દે ત્યારે રીક્ષા લેવાય કે સયમ બોલે માગી ખાવાનો
 રસ્તો નથી. બિખારી આંખે જીલો હોય, કલાક સુખી કરજરતો
 હોય, છતાં પણ તેના તરફ લક્ષ ન કરે અને મુનિ આવે
 ત્યાં પધારો મહારાજ,' એમ કેમ થાય છે? મુનિ રૂપથાપ
 આવે છે બહારથી શરો પાઠે નહિ, કે સૂજતા બેને । ઠંડ
 જઈ નજર નાખે, કે અસૂજતી કોઈ ચીજ તો નથીને । પછી
 ઘાતારના ભાવ જુઓ. બે જણા જમવા બેઠા હોય, એમાં એક
 વહોરવા માટે આમત્રણ કરે અને બીજો ન કરે તો મુનિએ
 લેવું કષ્ટે નહિ પણ બન્ને બ્યારે કહે, ત્યારે જ લેવાય વગી
 હાડમ આગેળી આદિ સચેત કે મિત્ર આહાર-પાણી લેવાં
 કષ્ટતા નથી

સાધુ સચેતના ત્યાગી અને અચેતના લોગી હોય
 સયમમા દોષ ન લાગે તે જુઓ છે લાલ મળે તો મદ ન
 કરે અને લાલ ન મળે તો દેવ ન કરે. ઘણું મળ્યું હોય
 તેનો સત્ક રાખી શકાય નહિ. ઠેર ઠે મવાહી કોઈ ચીજ
 રાતવાસી રાખી શકાય નહિ. કારણ કે મુનિ પરિશ્રદ્ધમા
 રાચતા નથી. મળે તો સમમની વૃદ્ધિ અને ન મળે તો તપની
 વૃદ્ધિ છે વહોરાવતા આશિય પણ ન આપે, કે ના પાઠ
 તેને થાપ પણ ન આપે. અશ્વત્થ કુટુંબમાં વહોરવા બધ
 જેને લેત મમનું જ્ઞાન નથી તેવા કુટુંબમાં પરિશ્રદ્ધ પ વાનો
 સજવ રહે, દેખતા જ કહે કે થાક્યા જવ, અથવા તો આકરા

શબ્દો સભળાવે શબ્દના પ્રહાર કરે. તાડન કરે, લાખા હાથ કરી, ગાલમા આંગળા ભરાવી, શબ્દો સભળાવે, છતાં મુનિ તેના પ્રત્યે દ્વેષ ન કરે, એ તો એમ જ સમજે કે અજ્ઞાની જીવો તો આવા જ હોય હું સમજીશું છું, મને સત્ય રસ્તો સમજાઈ ગયો છે, ક્ષમાથી આત્માનું કલ્યાણ થાય છે, તેમા શ્રેય છે, એ મુનિ સારી રીતે સમજે છે

કોઈ માણસની પેઢી બેસી જતા, લાખોની ખોટ આવે, તો કેટલું આર્તધ્યાન થાય ? પણ આતો સહેજે અપરિચ્છેદી થવાણું એમ ધ્યાન કરે તો કેવું ! જેઓ પ્રભુના પથે પડ્યા છે, તેઓએ રત્નોના આવાસો, હેમ, હીંડોળાં અને રાજરમણીઓ છોડી છે, તે મરજીથી છોડી છે સયમને માર્ગે, આત્મ કલ્યાણ માટે, વિચરનારા પરિસહ આવે ત્યારે જરા પણ આકુળવ્યાકુળ થતા નથી ગમે તેવા ઉપસર્ગ આવે, છતાં પણ લેવાઈ જતા નથી દીક્ષા પ્રત્યે અણગમો લાગતો નથી.

“દેવલોક સમી દીક્ષા, લાગે મીઠી મહર્ષિને,
સંયમ શક્તિહિણને, મહા નરક સદૃશ.”

કેટલાક કહે છે, કે અશક્તિમાન થાય ત્યારે સાધુ થઈ જાય છે પણ જૈનનો સાધુ અશક્તિમાન થઈ શકતો નથી કારણ છે, તે પૂર્વના સસ્મરણને યાદ કરે છે જેને સયમનો રસ નથી, તેને પરિસહ આવતા ‘મારું શું થશે’ એમ થઈ જાય છે પણ જે સયમમા સ્થિર છે તે તો જાણે છે, કે આ માર્ગે જ કર્મ ખપાવવાનો છે જઘન્ય બે હજાર કોડ સાધુ, ઉત્કૃષ્ટા નવ હજાર કોડ સાધુ સાધ્વી, આજ માર્ગે

વિચારો છે, વિચરી રહેલ છે હું શું નવો મામ પાછું છું !
તેઓ કેટલું સહન કરી ગયા તો હું સહન કેમ ન કરી
શકું ? સસારમા જીવ, ધનાઢ્ય શેઠની નોકરી કરતા કેટલું
સહન કરે છે !

પૈસા માટે મા બાપ, કુટુંબ અને પરણેલી સ્ત્રીને ઓડીને
હરિયાપાર જવા તૈયાર થાય છે ટાઢ હોય, તઠકો હોય પણ
નોકરીનો સમય થાય એટલે જવું જ પડે છૂટકો જ નહિ.
અરે બૂબનું હું ખ પણ સહન કરે છે પૈસો તો પુણ્ય હોય
તો જ મળવાનો કે ટકવાનો છે, છતાં આટલું સહન કરે
છે તો મુનિઓ શાશ્વતી મોક્ષરૂપી લક્ષ્મી પ્રાપ્ત કરવા કેમ
સહન ન કરે !

મહારાષ્ટ્રમાં સત્ત સુકારામ નામે ભક્ત પુરુષ થઈ
ગયા છે તેઓ એક વખત ચેરડીનો બારો લઈને આત્મા
આવે છે રસ્તામા ઇકરાઓ મળે છે એક એક સઠો
આપતા આવે છે ઘેર આવે છે ત્યારે ફક્ત એક જ સઠો
હાથમા રહે છે તેની સ્ત્રી બારીમાથી આ બધું બોઈ રહી છે
જેવા ઘેર આવ્યા કે સ્ત્રીએ ન કહેવાના શબ્દો કીધા આ
તમે શું કરી રહ્યા છો અલ્લેલ છે કે નહિ ? સુકારામ કહે
છે 'જેના બાગ્યનું જે હોય તે લઈ જાય' ન માંજે તોય
આપણું બોઈએ ત્યારે મેં તો માગ્યું ત્યારે આપ્યું છે' 'આ
એક સઠો લાગ્યો છું સ્ત્રીના હાથમા સઠો આપ્યો સ્ત્રીને
એકદમ ગુસ્સો થયો ચેરડીનો સઠો સુકારામના બરડા ઉપર
લગાવી દીધો કીધો પારો એટલો બધો બધી ગયો હતો,
કે બરડામા મારતા સાઠાના બે કટકા થઈ ગયા છતાં સુકા

રામે આખ લાલ ન કરી, પણ બોલવા લાગ્યા, કે મને ખબર જ હતી તમે પતિવ્રતા સ્ત્રી છો, એટલે મને મૂકીને ખાઓ જ નહિ એટલે તમે આ શેરડીના સાઠાના બે ભાગ કર્યા આવા સત પુરુષ તુકારામ હતા.

તે જ ગામમા શિવાભાઈ કરીને કંસારા આ સત પુરુષના પ્રતિપક્ષી હતા તુકારામ પ્રત્યે ગમે તેવું બોલે છે, છતાં તુકારામ ક્યારેય પણ તેમના પ્રત્યે દ્વેષ કરતા નથી એક વખત કોઈ બ્રાહ્મણ પોતાની પુત્રીના લગ્ન કરવા માટે, કરિયાવરમા કંઈ આપવું પડે, તે માટે સંત તુકારામ પાસે આવ્યો. ફાળામા કંઈક આપવા તુકારામને વિનતી કરી તુકારામ કહે. ‘ભાઈ! પ્રથમ શિવાભાઈ કંસારા પાસે જ પ્રથમ તેની પાસેથી ફાળામા નોંધાવી આવો, પછી અમે ફાળો પૂરો કરી દઈશું. સત તુકારામના માણસો સાથે પેલો બ્રાહ્મણ શિવાભાઈ કંસારાને ત્યાં ગયો પ્રતિપક્ષીના માણસોને જોતાં વેત જ શિવાભાઈ કંસારાનો ગુસ્સો આસમાને ચડ્યો. જેમતેમ બોલવા લાગ્યો તુકારામના માણસો કહેવા લાગ્યા ‘ભાઈ, અત્યારે બહુ ટાઈમ નથી, જે નોંધાવવું હોય તે ટીપમા નોંધાવી દો, અમે લઈને જ જવાના છીએ, નહિ આપો ત્યાં સુધી અહીં બેસીશું કંસારાએ જાણ્યું, કે આ લોકો લીધા વગર છોડે તેમ નથી એટલે એક તાબાનો ઢબુ આવ્યો.

બ્રાહ્મણ તો વિચાર કરવા લાગ્યો આ ઢબુથી શરૂઆત થઈ, તો મારી પુત્રીના લગ્ન કેમ ઉકેલી શકાશે ! એ તો ઢબુ લઈને સત તુકારામ પાસે આવ્યો તુકારામે જાણ્યું,

કાઈ હરકત નહિ, બ્રાહ્મણ પાસેથી હથુ લઈ સગડીમાં નાખ્યો, બહાર કાઢ્યો, ત્યાં સુવણનો ચિહ્નો ઘઈ ગયો. બ્રાહ્મણને વિશ્વાસ બેઠો કે હવે કામ પતી જશે. બ્રાહ્મણ તો તુકારામને પગે લાગી ચાલતો ગયો. આ વાત, શિવાભાઈ કસારાને ક્ષોધકણ પહોંચી, કે તાંબાનો હથુ તુકારામને સોનાનો કરી દીધો. નક્કી તેમની પાસે પારસમણિ હોવો જોઈએ તેને ગળો. જાડનાર હવે તેમનો ભક્ત બની ગયો. અથ ની આશા માણસને કેવા નસ જનાવે છે ! એ તો તુકારામના પત્રમા પડ્યો. દુરમન જીડી સેવા કરવા તૈયાર થઈ ગયો. તુકારામના ઘરમાં ચારેકોર નજર કરે છે પણ ક્યાંય પારસમણિ હાથ લાગતો નથી.

એક દિવસ તુકારામને પૂછે છે “આપની પાસે પારસમણિ છે ?” મેં આપેલા હથુનું સોનું બનાવી, આપે બ્રાહ્મણને આપ્યું હતું, તો એવા પારસમણિના દશન તો કરાવો ? તુકારામ કહેવા લાગ્યા ‘ભાઈ ! પારસ તો આત્મા છે આત્મામા જોડેલો અકમાથી ભાવ કેળવાય, તેટલા પ્રમાણમા લખિયો. ધરણમા નમે છે માટે ઈશ્વરનું ભજન કરે. માથલાને મારો અહરની પ્રકૃતિને ટાળો. સમભાવ કેળવતાં શીખો, તો આ લખિય હાથવેતમાં જ છે.

મુનિઓના મોહાના શૂકમા, પરસેવામા પણ લખિય હાથ છે તે વાક્યા જતા હોય અને હવા થયે ત્યાં મરકી આદિ રાજો મટી જાય. ગુરી કહેવાનો એ છે, કે જે અહરના થનુનો વિજેતા બને છે તે જ ખરો વિજેતા છે. શિવાભાઈનો હૃદય પહોંચે ઘઈ ગયો તે થનુ મટી મિત્ર બની ગયો.

તુકારામની સ્ત્રીને પણ આટલી હદે ક્ષમા જોઈ, પશ્ચાતાપ થયો.
જેના જીવનમાં સહનશીલતા છે, તે ગમે તેવા ક્રોધના નિમિત્તો
મળતા, પણ લેવાઈ જતા નથી ક્ષમા ગુણ ધારણ કરવાથી
ખીજા બધા ગુણો એની મેળે આલ્યા આવશે હૃદયમાં
કોમળતા લાવે. કોઈની સામે અઘડવું નથી, એવો સકલ્પ
તો કરો !

ભાઈ ભાઈ વચ્ચે મનિયારા વહે ચવામાં, 'તારે જોઈએ, એ
મારે ન જોઈએ,' એમ સમભાવમાં વર્તે, તો મનિયારો વહે-
ચવા કોઈ ન ચડવું પડે આજે તો, જગતમાં મનિયારા
વહેચવા માટે કેવા વિનાશ સર્જાય છે ! તે મુબઈમાં બનેલા
એક ખરા પ્રસંગ ઉપરથી સમજાશે, કે કંઈ કોટિએ દેખનાં
પરિણામો પરિણમે છે !

એક પિતાના, એક માતાના, એક વડની બે વડવાઈ,
એક કોઠામાં આજોડેલા, એક લોહીની સગાઈ,
ખૂંદેલા એકજ જોળે, સૂતેલા એક હીંચોળે,

સગી એક માતા જણ્યા બે ભાઈ. ૧

માતા માને બે આંખનાં રતન, બાપ માને બે હાથ,
લોક માને કે રામ-લક્ષ્મણની, જોડલી સાથોસાથ,
એક પખીની બે પાખો, લોકોની ઠારતી આખો,

બધુઓ એક બીજાની બાંધ. ૨

એકજ જાતનાં કપડાં પહેરે, ને એક થાળીમાં ખાય,
એકની ચોપડી બીજે વાચે, બેય એક નિશાળે ભાય,
રમવા બે લેગા જતા, નાનેથી મોટા થાતા,

નહોતી ભાઈ ભાઈ વચ્ચે જુદાઈ. ૩

સંપત્તે સુખમાં કાળ જતાં, ત્યાં ઘરમાં આવી બે બાઈ,
નાનીને મોટી વહુઓ કહેવાતી, એણે માંડી ચતુરાઈ,
દેરાણી દેર નચાવે, જેઠાણી જેઠ રીઝાવે,

સ્વામીને વેલની જેમ વીંટોળે ૪

ધીમે ધીમે બે ભાઈઓ વચ્ચે રાત્રે થઈ વરીફાઈ
 ઘર કામે ને ઘર બાતરે ઝીણી ઠેર સરસાઈ
 વાળીનો વિતથ મૂઠી, છલેથી બસત મૂઠી
 નાની વાતમા ભય ખીલ્યો ૫

એ પ્રેમદાઓએ પોતપ્રકારથી ને પાત્રથી લેઈ નવાઈ
 રાત્રે ભીને લગવા મરે એક મેથી એક રાઈ
 કાંઈ અને તીખી વાળી ઠાંઠે લાગ્યા રામદા તાળી
 પાંદોરી ભેતા ભય ભવાઈ ૬

એક અભાગી દિવસ ઉપે, ને દાકુ પકડુ તરિ કોઈ
 લાકડી ઉઘીને માથાં ફરયા નીકળ્યા રાતાં લેાડી
 માધીના ગુણ મૂક્યા એ બેળાના ખૂદનાશએ,
 બેળાની યાદ ખરેખર બેઈ ૭

આપના કટકા પાંચમાં લીધા દીન બનીને દાસ,
 સંજની ભિલા પિતાજી મામે જન્ને પુત્રાની પાસ
 તોય ન માને કપુતે માથે ભેતા કાળના ફરિદ,
 પિતાએ તાજ્યા ઉતા નિધાસ. ૮

એમ સંસારે થતુ આવતુ તેમ આ સંસારે આવ
 જન્ને ભાઈન ભુદા થવાની હૃદયમા લાગી લાય
 વહે માથાં રાજરચિલા, ઠી કરાને બાળ ફૂટેલા
 ઉભે ભાઈ ભાઈમાં અતર જળાય. ૯

ભયો પુક જ મેલીને વહેણે એકલ છવન તાપ
 ભાઈ ભાઈથી દરા પડતાં મનથી આપે માપ
 દરયા આ ધરતાં પાપ કરતા જનુ વસેવાત
 જળાન્ધાં રેશમાં માને ભાપ ૧૦

તન ભુદાંને અન્ન ભુદા એના મન જળ ભુદાં આવ
 કોઈ કોઈનુ મેાડુ તરિ ભેતા અતડાં છવન ભય
 ન કાપની પાયા સામે એવા બે ભાઈની વાંસિ
 માનવો પોંસી કરતા ભય ૧૧

જુદા થતા એક ભાઈના ભાગ્યે, કીધું ઝાંઝું જોર,
લક્ષ્મી વરી ને ખુદિ ફરી, ત્યાં પૈસાનો આવ્યો તોર,
ભૂલ્યો એ ભાઈ વિસામો, ભૂલ્યો માખાપનાં નામો,
એતો એની નારીમાં ઘેલો થાય ૧૨

ગરીબ ભાઈને ઘેર દારિદ્ર, આવ્યું અપરંપાર,
સાત દિવસથી અન્નનાં સાંસાં, ભૂખ પાડે પોકાર,
ધનિકો મદમા રાતા, નથી કાંઈ ખખર લેતાં,
હવે કેમ દિવસો કાઢયા જાય ? ૧૩

બાકી હતું તે આવી બીમારી, ને તાવે પડ્યો બેભાન,
ડોક્ટર બોલ્યા બાઈ તમોને, આજે ભારે નુકશાન,
છાંટો જો દૂધનો આજે, નહિ એના પેટમાં જામે,
તમારા સ્વામીનાં જાશે પ્રાણ. ૧૪

માન સ્વમાન ભૂલી દેરાણી, જોઈને ઘેર જાય,
જેઠાણી પાસે દૂધની માગણી કરવા તૈયાર થાય,
આવી ભીખ માગવા આટો, દેજો જરા દૂધનો છાંટો,
તમારા દિયરની સ્થિતિ ઘવાઈ. ૧૫

વેંત નમે એને હાથ નમનારી, એવી હિંદની સ્ત્રી હરકોઈ,
એક વખતની બાજનારી, હવે ગળે બાજીને રોઈ,
ભલે બહેન ભલે આવી, ઘરમાથી તાંબડી લાવી
લોટો દૂધ દીધું નીચું જોઈ ૧૬

પણ જીવતા-મૂવા ભાઈની, જેને નોતી, કાંઈ જરૂર,
દૂધનો લોટો નજરે ચડતાં, ભાઈ બન્યો નિષ્કુર,
કાઠી ધિક્કારની વાણી, મળે નહિ દૂધ કે પાણી,
રહેજો મારી કૂર દ્રષ્ટિથી દૂર ૧૭

અપશુકનથી આંખો ફરકીને, મારી લોટાને લાત,
ભાઈ ભાઈનું દૂધ ઢોળે, ત્યાં કોણ કરે પંચાત,
લાગી એતો લાત પુણ્યને, એનું ચિત્ત થયું શુન્ય ને,
કર્મનો ઉદય આકરો થાય ૧૮

કોની લક્ષ્મી કોનું દુઃખ ને, કોણુ કદે અભિમાન
 વેરવેરને ઈર્ષાના પાપે, બપુમાં લાગી લાપ
 માનવના પુણ્ય મૂલ્યા પાપના પદા ફેરવા,
 સુબધમા ધોર મર્યાદા ઉત્પાત ૧૮

પાટુ લોભને પડતી ધરણી મૂલે ને આમ કુઠાવ
 મુબધ સહેરમાં એમિલ માસે ધોર પડાકા બામ
 લાભોના માલ જોવાયા છવો કપ નાના મોદા,
 ધડીકમાં વડા ન વડા બામ ૨

કાચ તુલ્યા બારણા તુલ્યા પડી કીવાલોમાં ફાલ
 પથ્થર મેદલની જેમ કાંઈ જલ્લો વળીધો ફાલ
 ભથ્થર આમ ફેલાતા બબરો સુતા માતા,
 બાકી ત્યાં તે રાખતા હમલા બામ ૨૧

કોઈ ઘસા ધરનાર વમરના, કોઈની ફેણ મધ
 કોઈ કીમતિની માલને મૂકી જતા મેલાલી બધ
 લતા જે આજ અમીરે, ઘસા તે કાલ ફીરે,
 પાસે નહિ પાઈ જાવાને જી ૨૨

કોઈ માતાને લાલકવાયે, કોઈ બાળ માતાને તાવ
 કોઈ સ્વામીની છવનસાથી કોઈ સતીને તાવ
 અકાળે કાળ સિંધાબા, જોવાયા લાપ ના બાવ,
 ધોર ધોર અધો કાળો કકળાવ ૨૩

કીમત ભાધનું મર પડ્યું ને સરીર ઉઠ્યું બાધ.
 બીજા ધેરથી બીજા ભાધની, ઊઠી એમજ કાચ
 પડ્યા બેઠે જઠથી પાસે અભોતન જેવો આસે
 ફૂટેલા માથા બેઠે જણના ૨૪

મથના રહેલા માથામાથી, લોહીની નીકળી ધાર
 ચોક્કસ વહેતી એક વર્ષ ત્યાં પ્રાણે પાડ્યા ચોકાર
 આજર ત્યાં આજ ઉપાવી જલ્લે વીર દષ્ટિ મીલાવી,
 સામે પરસેકમા પ્રવાણ બામ ૨૫

ધાયલ દેહે ફૂટેલ કર્મે, દુખટેલ જીવન સાથ
 દેરાણી જેઠાણી બન્ને પહેંચી, શ્વસુર તણે નિવાસ,
 એક થઈને પાયે લાગી, ક્ષમા ને સેવા માગી,
 નહોતો ચૂડી ચાંદસો કોઈની પાત્ર, ૨૧

આવી રીતે જો લાઈને બહેનો, કુસંપમાં પડી જાય,
 ધન, આખર ને દેહ ગુમાવી, થઈ જાય બેહાલ,
 સદગુરુ માયુ ભાંજે, કર્મ કોઈનું ન માંજે,
 રહો સહુ સંપ સંપી સુખદાઈ ૨૭

[સને ૧૯૪૪ ની ૧૪મી એપ્રિલ શુક્રવારે બપોર પછી
 ૪-૧૦ સુબઈની ગોદીમાં દારૂગોળાથી ભરેલી સ્ટીમરમા
 અચાનક આગ લાગતાં જે હોનારત સર્જાએલી હતી તેમા
 બનેલી આ સત્ય ઘટના છે કુટુંબ-કલેશ કયા સુધીનું હું બદ
 પરિણામ લાવે છે, તેનું આખેડૂં બ ચિત્ર આ કાવ્યમા
 આલેખાયું છે]

કુસંપના કેવા પરિણામ આવે છે, તે આ ઉપરથી
 સમજાશે જે લાઈને મિત્ર કરી શકતો નથી તે દુનિયાને મિત્ર
 કેવી રીતે કરશે! 'મિત્તીમે સવ્વ ભૂણસુ' બોલવા માત્રથી કાઈ
 વળતું નથી, સાધુને સહનશીલતા કેળવવાની હોય છે પરિસહ
 આવે તે સમભાવે સહન કરે છે, પણ કષાયથી સામનો કરતા
 નથી વળી પણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૮૪ મું

સ ૨૦૨૦ આશ્વિન સુદિ ૧૦ ગુરુવાર, તા. ૧૫-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ મહેલી વસ્તુ પ્રભુએ
સિદ્ધાંત પ્રશ્ન્યા ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રનાં ૧૬મા અધ્યયનમાં
મુખ્યપુત્રનેા અધિકાર આલી રહ્યો છે

તાલજા તરુજજા સેવ વદ વદ પરીસદા ।

દુષ્ણ મિત્રજાપરિયા જાયજા વ મહામયા ॥૩૨॥

માતા પિતા મુખ્યપુત્રને સયમ માગની મુશ્કેલીઓ
સમજાવી રહ્યા છે એ મુશ્કેલીઓને વટાવવી સહેલી નથી.
જેમ કબૂતર સજુ ઘડીને છીડી જાય છે, પાંખમાં કાંઈ
ભરાવી રાખતું નથી, તેવી રીતે મુનિ કાંઈ પણ સંશ્લેષવૃત્તિથી
પાસે રાખી શકે નહિ. મમત્વી હોય તે જ અથવા તે
મળશે કે નહિ મળે એવો જેને વિશ્વાસ નથી તે સંશ્લેષ
કરે મુનિ લેશ માત્ર પણ સંશ્લેષ ન કરે કેટલાક અમદાવાદી
હોવો માને કે મળશે નહિ તેથી તેણ, જોળ, ધી, સાકર
આદિ રાખે છે પણ શાત્રુપુત્રના વયનમાં જે ટકી રહ્યા છે
તે કદી પણ સંશ્લેષને ઇચ્છતા નથી. સંશ્લેષવૃત્તિ એ ગૃહસ્થવૃત્તિ
છે જે સંશ્લેષ રાખે છે તે સ્વાધુ નથી—પરિવ્રજિત નથી.

સયમ લીધો છે તેને તો આ દેહ ઉપર પણ
મમત્વજુદિ હોય નહિ પરિશ્લેષ જ મૂક્યો છે દેહ જ્ઞાન
પાન, વસ્ત્ર કબજા પાષપુષ્પજલ, પાનસા રત્નોદરજુ કે
ઉપાશ્રયસ્થળ કોઈપણ વસ્તુ ઉપર મુનિ મૂકીત બને નહી

જેણે આખો સ સાર સ્વેચ્છાએ છોડ્યો છે, પછી આ મામુલી ચીજ ઉપર મૂર્છા શાને? જે સચ્ચ કરે છે, તે અસારમાં ઊડો ઊતરતો બંધ છે સચ્ચ એ મુનિઓ માટે સર્વથા ત્યાગવા યોગ્ય હોય છે તે રાખે નહિ કે રખાવે પણ નહિ કોઈ ગૃહસ્થ પાસે બે હજાર જમા રખાવ્યા હોય તો ભણવા કામ લાગશે, એવું મુનિ કલ્પે નહિ સાધુના નામના બેકમાં કદી ખાતા હોતા હશે? તો પછી સમારીમાં ને સાધુમાં ફેર કયા પડ્યો?

મુનિ કોઈ પણ વસ્તુ મૂલ્ય આપીને લેતો નથી ભગવાને સાધુને સ્વતંત્ર બનાવ્યા છે મૂડ મૂડાવવા માટે બે દોકડા હજમને દેવા પડે તેટલા પૂરતો પણ સાધુ કોઈનો ઓશિયાળો નથી કારણ કે હાથેથી લોચ કરવાનો હોગ છે કેશનો લોચ બહુ જ દારણ, એવો લોચ હાથેથી કરવાનો હોય છે ‘પણશે ત્યા સુધી પાળીશુ, પછી આ ચાલ્યા સ સારમાં’ એવો આ માર્ગ નથી સાધુને બોલે ઉપાડવા મજૂરની પણ જરૂર રહેતી નથી કારણ કે સાધુથી ઉપડે તેટલું જ રાખવાની આશા છે ત્રણ બેડ કપડાથી વધુ રખાય નહી પાત્ર પણ અમુક જ વસ્ત્ર, પાત્ર, કળલાદિ જરૂર પૂરતું જ રખાય છે અને તે બંને ઉપાડે છે

વિહાર કરવામાં પણ કોઈનો આશ્રય સાધુ સ્વીકારે નહિ ‘આવશે તો બેગ મળશે, ગામડામાં કોણ આવો છો!’ એમ અગાઉથી ગૃહસ્થને તૈયાર કરે તે સાધુ શિથિલાચારી છે, પણ જે સમર્થ છે, તેવા સાધુ ગૃહસ્થનો પરિચય કે આશા રાખતા નથી સાધુ તો ટાઢા ટુકડા ખાય અને આકાશે

જિજ્ઞાસા જાય આનંદ આનંદ વતતો હોય છે આવા મુનિ સમઠવૃત્તિને ઇચ્છતા નથી. તમે અમલોપાસક કહેવાઓને? તો પછી તમને સમઠ રાખવો કયો? પરિગ્રહ એ મહા પાપનું કારણ છે મહાઈચ્છા એ મહાપરિગ્રહ છે આવકોને ભગવાને અદ્યપારથી અને અદ્યપરિગ્રહી કહ્યા છે

કોઈ એક ગામમાં આસન નામનો વણિક પુત્ર રહે છે કસારાની દુકાનમાં નોકરી કરી માડ પેન બરે છે પણ એની મુખમુદ્રા બેતા એમ માય કે, આવો ભાગ્યશાળી પુરુષ અને એનું નસીબ આવું? કોઈક બ્યોતિષી પણ કહેતા કે આભર ભાઈ તમે બહુ ભાગ્યશાળી છો પણ નસીબ આવું પાંદડું છે તે ખસી જાય તો તમારે ત્યાં લક્ષ્મીની રેલમછેલ ઘઈ જાય એ વખતે આ વણિક બોલતો કે ભાઈ! શા માટે મારી મશ્કરી કરે છે?

એક વખત આસન આવક મુનિનો બ્રાહ્મ સાંભળી રહ્યા છે વ્યાખ્યાનમાં પરિગ્રહની વાત આવે છે પરિગ્રહ એ પાપનું મૂળ છે એણે તો આત્માને પરેશાન કરી નાખ્યો છે આ બહુ આસન આવક સાંભળે છે આસનની સ્થિતિ મોળી છે મનૂરી કરીને પેન બરે છે તેને વિચાર કયો કે મારી પાસે મિલકત તો છે નહિ, શા માટે ખોટી આશામાં લટકવું? એમ વિચારી તે પ્રતિજ્ઞા કરવા લાગ્યો કયો પણ શુરુ બ્યોતિષશાસ્ત્રના બ્રહ્મકાર હતા. એની હસ્ત રેખા ભોઈલીધી છે એટલે પૂછે છે કે ભાઈ! કેટલી છૂટ રાખવી છે?

શુરુમહાશય! પરિગ્રહ પરિમાણ મતમાં પાંચ સોના મહોરથી વધારે ધન ન રાખવું એવા નિયમ આપો સભાએ

આશ્ચર્ય સહિત હાસ્ય વેચું । જેને ખાવાના ફાંફાં છે, ફૂટી બદામની મૂડી મળે તેમ નથી, એનેય પાચ સોનામહોરનો મોહ ! એક મશ્કરો બોલ્યો “ભાઈ ! આટલાથી તારે નહિ ચાલે” ગુરુદેવ શાન્ત સ્વરે બોલ્યા પુરુષના નસીબ આડું પાદડું હોય છે ક્યારે ભાગ્ય ખુલ્લી જાય તેની શું ખબર પડે ? માટે વિચારીને વ્રત લેવું કે જેથી ભગ કરવાનો પ્રસંગ ઉપસ્થિત ન થાય આભડ વધવા લાગ્યો દશ, વીશ, પચાસ, સો, હજાર, લાખ ગુરુ બોલ્યા, ભાઈ ! એટલાથી પણ તારે નહિ ચાલે, કારણ કે ગુરુએ રેખા જોઈ હતી, માટે તેઓપ્રતિજ્ઞા દેતા અચકાતા હતા છેવટે આભડે પ્રતિજ્ઞા લીધી કે પ્રભુ ! ત્રણ લાખથી વધુ મારે ન કલે વધુ થશે તો હું ધર્માદાના કાર્યમા વાપરી નાખીશ બધા મશ્કરી કરવા લાગ્યા આવું વ્રત તો સાફ

નિયમ વસ્તુ બહુ સારી છે આજે સાઠ વર્ષ થઈ ગયા હોય, છતાં બાધા લેતા શરમ અનુભવે છે પણ શરમ રાખવી ન જોઈએ પ્રતિજ્ઞા લેવાથી પાપના બોજનું નિયંત્રણ થાય છે જેને પ્રતિજ્ઞા નથી, પછી ભલે તે કામ કરતો ન હોય, છતાં પાપ ચાલ્યું આવે છે, કારણ કે, આશ્રવના દ્વારા ખુલ્લા છે ઓછામા ઓછી પ્રતિજ્ઞા, એક શ્વાસોશ્વાસ સુધીની અને વધુમા વધુ પ્રતિજ્ઞા, જવજવ સુધીની લઈ શકાય છે જેવી પેતાની શક્તિ હોય, તે પ્રમાણેની પ્રતિજ્ઞા લઈ શકાય છે

આભડ ત્યાંથી ચાલ્યો જાય છે કેટલાક વખત પછી એક વખત ભરવાડ બકરીના ટોળા સહિત સામે મળે છે

તેમા એક બકરીની ઠોકે મણિ બાંધેલા બુલ્લે છે ભરવા ને આ મણિની કિંમત નથી. આમને બાણ શરૂ કે, આ બકરીને ઠોકે બાંધેલ મણિ હાથી કિંમતનો છે ભરવાડ પાસેથી ચોગ્ય દામ આપી બકરી ખરીદી લીધી તેની ઠોકેથી મણિ છોડી સરાણે વ્યવસ્થા તેજસ્વી બનાવ્યો. તે વખતે પાણુમા રાજા સિદ્ધરાજના રાજમુરુટમાં જગ્યા માટે મણિની જરૂર પડી. તેવો મણિ આમડ પાસે હતો. આમડ ત્યાં પહોંચી ગયો. અને તેનો મણિ રાજાએ એક લાખ સોનામહોરમાં ખરીદી લીધો. ક્યારે બાબત ખુશ્ખી બાબ છે તેની ખબર પડતી નથી. બ્યારે સાચ્ચરવિ તેજ કરે છે ત્યારે સિખારી પણ કીમત બની બાબ છે.

આમનો સેડીએ. કાલનો વેડીએ. નોકર તે મેઠ કઈ બાબ છે બેઠક બુલ્લડ એમ આ જાણીમા કાણે કરીને સૌ કાચ છે, હો માનવી ! જીવનના રમો પલટાય છે.

આમડ આવક મનૂરમાથી લખપતિ બની ગયો પછી તે વેપાર કરવા લાગ્યો. એટલે લાખમાથી વધુ લાખ સુધી પહોંચી ગયો. તે ઉપરની કમાણી યવા માંડી તેનો ધરમાદો શરૂ કરી લીધો. વાપરવા છતાં મનને જરાપણ અભિમાન નથી. સ્થાન મળ્યા પછી આદર ન થયો અને ધન મળ્યા પછી મદ ન થયો. એ વાત સહેલી નથી. અભિમાનમાં અવાય નહિ, તેને જ માન મળે અને પણ આમડ આવકે જરીખાઈ એક છે તે તો પૈસાને કાચનો મેલ સમજે છે અપાવ તેટલું આપી દેશે છે. 'તન છૂટે ધન કોન કામ કો ?' આમ્વા ત્યારે સાચો કઈ નહતું જશે ત્યારે કઈ લઈ જવના નથી તો પછી કૃપણ શા માટે કહેવરાવો છો ?

આસડ શ્રાવક ધર્મના કાર્યમાં ખૂબ ધન વાપરે છે અને નગર શ્રેષ્ઠીનું પદ પામે છે કહેવાનો મુદ્દો એ છે, કે પરિશ્રદ્ધ કયારે વધશે તેની ખબર નથી, માટે અગાઉથી મર્યાદા બાધવી જોઈએ જે મર્યાદા બાધે છે તેનામા સતોષ-ગુણ પ્રગટે છે અને જે અમર્યાદિત છે તેને તો જેમ લાલ મળે તેમ લોલ વધે છે, તૃષ્ણા વધે છે નમિરાજર્પિ કહે છે, કે દરેક ગામ, ગરાસ. પૂર, પાટણ, પૃથ્વીમા જેટલા ચોવીસ પ્રકારના ધાન્ય સોનુ, રૂપુ, હીરા માણેક, આદિ રત્નો અને પશુવર્ગ-ગાય, ભેસ, ઘોડા, હાથી-આખુ લોક ભરીને એક માણસને આપવામા આવે, છતા તેનો તૃષ્ણાનો ખાડો પૂરાતો નથી એવું જાણી, હે મુનિઓ તપને આચરો.

એક મુનિ મહારાજ બહુ સારા વ્યાખ્યાતા હતા. વ્યાખ્યાન કરતાપચમહાત્મતામા પ્રથમ વ્રત અહિંસા ઉપર બહુ સાફ બોલતા હતા સત્ય ઉપર પણ સરસ વ્યાખ્યાન આપ્યું. તેમ જ અદ્વત્ત અને બ્રહ્મચર્ય ઉપર પણ સચોટ વ્યાખ્યાન આપ્યું અને જ્યાં પરિશ્રદ્ધની વાત આવી, ત્યાં વ્યાખ્યાન કરવામા સહેજ સંકોચ અનુભવવા લાગ્યા એક ચતુર સાલજનાર પારખી ગયો કે મુનિશ્રી પરિશ્રદ્ધ ઉપર વ્યાખ્યાન બહુ સચોટપણે કરી શકતા નથી, કાંઈક અચકાય છે.

મહારાજની શૈલી વેધક છે સામાના દિલને હચમચાવી નાખે એવી વાણી છે, પણ પરિશ્રદ્ધની વાત આવતા મોળા કેમ પડી જાય છે ? એક વખત મહારાજ ઠંડીલ જવા બહાર જાય છે શ્રાવક ઉપાશ્રયમા જઈ મહારાજની ઝોળી જોઈ, અદર કપડામા વીટાળેલી એક સોનામહોર ભાળી ચતુર

આવક સમજી ગયો કે, બ્યા સુધી આ સોનામહોર છે, ત્યા સુધી મુનિશી પરિચરનું જ્ઞાનજેવું થવું જોઈએ તેવું કરી ચકાશે નહિ, કારણ કે આચરણમાં હોય તે જો ઉપદેશમાં આવે તો જ તેનો પ્રભાવ કોઈ જોર પડે છે

મહારાજને આ સોનામહોર નડતરરૂપ છે. આવકે તે સોનામહોર લઈ લીધી અને પોતાના ગજવામાં મૂકી લીધી. મુનિ બહારથી આવ્યા પડિલેલણ કરવા મડયા ઝોળી તપા સર્વા માણસ પડયુ કે સોનામહોર નથી ઠીક થયુ, કોઈકે મને ક્ષેત્ર યો છે મને નડતરરૂપ હતી તે રહેજે છૂટી ગઈ સાધુથી તો કહેવાય નહિ કે કોણે મારી સોનામહોર લીધી છે ? જો કહે તો આવકો કાન પકડેને ? સાધુ પાસે તમે નોતેના થોકડા જાઓ તો શું કહો ?

ટિકિટ, કવર, પર્લા આદિ સાધુથી કાંઈ પણ ન રખાય કારણ કે જો પણ ચલણી નાણું છે કે ચન અને કામિનીના ત્યાગીને વળી આ ડખલ રી ? કેટલાક માત્ર મૂલેલાઓને સાજ પડે ત્યાં પાસનો ઘેલો બરાય વ્યવસ્થા માટે માણસ રાખવો પડે આવી ભાંજખમા પગવાની સાધુને રી જરૂર છે ? જોને કયા પેઠી ચલાવવી છે ? દશ ન કરવા આવજો' જોવો કાગળ પણ સાધુથી લખાય નહિ. જો તો સ્વ સ્વરૂપમાં મહાલતો હોય કા હવ સાસુ વડુને બને છે ને ? અરે પણ તારે જાણ વાની રી જરૂર છે ? સસાર તો કારમો છે જ, તુ માંડ કરીને છુટ્યો છા તા પાછા વળીને કમા જોઈ રહ્યો છે ?

નય કાચગી ઉતારે છે પછી તે કેવી સુવાળી કાંચગી છે ત જોવા યોગ્યતા નથી તે તો સ સાર ચાલતો જ માલ છે તમ આ સમાર છ નાર સાધુને “ મારી મા દુખી માલ

છે, એના ભરણપોષણ માટે ટીપ કરી દ્યો, કંઈક મદદ કરો”
એમ સાધુથી કહેવાય જ નહિ.

અમારુ ચોમાસુ કરવા તો લઈ જશો, પણ ફડ ફાળો
કેટલો થશે ! મારી મુરદ તો એક લાખ રૂપિયાની છે લાય-
બેરી, પાઠશાળા અથવા તો નામ રહી જાય તેવી તિથિ બાધવામા
લાભ મળવો નોઈએ, એમ કહેનારા સાધુમા ને ભટજીમા શુ
ફેર પડ્યો ! ભટજી રામાયણ કે મહાભારત વાચતા પહેલા
રકમ નક્કી કરે છે, તેવા જો જોઈ સાધુના લક્ષણ હોય તો તેને
કેવો કહેવો ?

બીજે દિવસે સમય થતા મુનિ પાટ ઉપર આવ્યા
પરિચ્છ એ કારમુ પ્રત છે, એના ઉપર સચોટ રીતે વ્યાખ્યાન
કરી શક્યા, કારણ કે જે ખટક હતી તે નીકળી ગઈ વ્યાખ્યાન
સરસ રીતે થયું સાભળી પેલા ચતુર શ્રાવકનુ હૈયું નાચી
ઊઠ્યું પરિચ્છ એ કલેશનુ કારણ છે

પૈસા, પૈસા, પૈસા તારી વાત લાગે પ્યારી રે,
રાતદિવસ પૈસાને માટે ભટકે નરને નારી રે
પૈસા, પૈસા, પૈસા, તારી વાત લાગે પ્યારી રે,
ભણવું મણવું પૈસા માટે, પૈસા મોટી ચારી રે,
પૈસાથી બાકુડાં છાના, પૈસાથી ઘેખર-ધારી રે,
પૈસા પૈસા, પૈસા, તારી વાત લાગે પ્યારી રે

અર્થનો-ધનનો લોભી જીવ રાતદિવસ રાત્રમહારાત્ર,
શેઠિયાઓની નોકરી સ્વીકારે છે ડિગ્રીઓ મેળવે છે તે એટલા
માટે કે, વધુ પગાર મળે પૈસાની વાત જીવને ખડું પ્યારી
લાગે છે પૈસો આવતા છાતી કાઢીને ચાલવા લાગે છે દોલત-દોલાત
મારે છે, આવે છે ત્યારે કેડમા લાત મારે છે, તેથી છાતી

ઠાઠીને શાલે છે અને બાય છે ત્યારે છાતીમા લાત મારે છે તેથી વાઠો વળી જાય છે તેમ આવતા અને જતાં 'દોલત'ને લાત મારે છે નાનો બાળક પણ પૈસો હેતા છાનો સ્ત્રી બાય છે પગવાગાથી માંડી પ્રધાન મુખી લાલચિયા ખાતામા પૈસા અર્થે કેવા કેવા અનર્થો સેવાય છે ? આજે તો નીતિ-પ્રામાણિકતા બહુ જ ઓછી સ્ત્રી છે

આ ાળના અમલદારો પરબજારમાં જતા ત્યા પોતાના ખર્ચે રૂઢ પીતા કેઈ પગે લાગી થી રૂઢ મૂકી બાય અને અમલદાર ને નેત્ર ધર્મનો બાજુનાર હોય તો કહેશે માફ કરજો, આ મને ખપે નહિ, આ તો ગાયની માટી બરાબર ગણાય કેઈ વકીલ પાસે ખૂનના તહોમતવાળો આરોપી આવી કહે છે કે મને તમારા ઉપર શ્રદ્ધા છે, આલ્સો આ પડિકુ મારો કેઈસ હાથમાં લ્યો ત્યારે ધર્મમાં માનનાર વકીલ એમ જ કહેશે 'ભાઈ તું ખરેખર ખૂની છો તું મને એક લાખ આપવા તૈયાર થયો છે એટલે શું હું મારું સત્ય છોડું ? મને ધમ વહાલો છે પસ્તીના કાગળો લઈને' ત્યારે પેલા કહેશે અરે સાહેબ, વિચાર કરો, એક લાખ દેનારો મારા જેવો નહિ મળે' વકીલ જવાબ આપે છે 'ભાઈ નોખી લેજે કે એક લાખની ના પાડનાર પણ મારા જેવા કેઈ તને મળશે નહિ મુઠો કહેવાનો એ છે કે પરિવ્રજની મૂંઝાં છોડવી એકએ જે માણસ લાંચ અનીતિ અને પ્રપચ્છી ધન મેળે છે તે તેની પાછલી અવસ્થામા બહુ દુખી થાય છે એવી કહોડી સ્થિતિમા મુકાઈ બાય છે કે કા પસંધાત થાય કે કાતો છવડા પડે એમ ફતરને

મોતે મરે છે મુદ્દો એ છે કે તમે સસારમા છો તો પણ
ન્યાય-નીતિ વિરુદ્ધ ડગલું ભરવું ન જોઈએ

કોઈ ખૂરા કહો યા અચ્છા, લક્ષ્મી આવે યા જાવે,
લાખો વર્ષો તક જીવું યા મૃત્યુ આજ હી આજને;
અથવા કોઈ કૈસા હી. ભય યા લાલચ દેને આવે;
તો ભી ન્યાય માર્ગસે. મેરા કલ્લી ન પગ ડીગને પાવે

ગમે તેલું કપટ પડે, અથવા મૃત્યુ નજીક આવી જાય, કોઈ
ભય અથવા લાલચ દેવા આવે, તો પણ ન્યાયના માર્ગેથી
પગ ડગવો ન જોઈએ મુનિ પાસે શ્રાવકે ખુલાસો કર્યો, કે
મે ચાર જુદીથી તમારી સોનામહોર લીધી નથી, પરંતુ આપ
પરિગ્રહ વ્રત ઉપર સુદર પ્રકાશ વ્યાખ્યાનમા પાડી શક્યા
નહિ, તેથી મને થયું કે કંઈક નડતર લાગે છે જ્યાં તમારી
ઝોળી જોઈ તો આ સોનામહોર નીકળી આપને હવે આ
રાખવી છે ?

મહારાજ શું જોલે ? મહારાજ જોલ્યા કે તમે જ
મારા ગુરુ થયા મારામા દોષ હતો તે તમે કાઢ્યો પ્રિય
કહેનાર પાચસો હોય, પણ હિતકર તો કોઈક જ હોય છે
માટે તું મારો ઉપકારી છે અહીં આ સ્થાનકે તો અનેક
આવે અને અનેક જાય તેમાથી કોઈની ગીની પડી ગઈ હશે
મે તે ભાળી, એટલે સહેજે ‘રાખી લઉ’ એવી વૃત્તિ થઈ
આવી મે મારા વ્રતને દૂષણ લગાડ્યું છે, મારે સોનામહોર તો
જોઈતી નથી, પણ અત્યાર સુધી રાખવા પદ્ધતિ પ્રાયશ્ચિત
લઉ છું

શ્રાવક કહે છે ‘મારે પણ જોઈતી નથી’ અન્ય
ગરીબને આપી દીધી કહેવાનો મુદ્દો એ છે કે, દૂષણ કાઢનાર

મળે તો તેના ઉપર અસ્મો ન કરવો, પણ તેને ઉપકારી માનવો જેનું અતર સ્વચ્છ, એ સદાય સ્વચ્છ છે મુનિની વૃત્તિ કષ્ટતર જેવી હોય, કંઈ પણ સમઠ રખાઈ નહિ કેશનો દોષ પણ ઘાટુણ છે માથું ઝોગતા એક વાળ ખેંચાય ત્યાં ઝોય વોય યાય ત્યારે આખા માથાના વાળ ખેંચીને ઠાઢવા, એ તો બહુ જ કપરું કામ છે માતા કહે છે, કે સાલગી અ ત્યાં રૂ વાંટા ઊભાં ઘઈ જાય છે તારી આવી સુકોમળ કાયા છે, તું દોષ કેવી રીતે કરી શકયો ?

જળકતા રયામવરજ્વના કેસને રે ચૂંદવા બાણ બકાલાની જેમ
કુવરજી કેમ કરી કહેણાં જોમ ને રે

હે પુત્ર ! જૈનની શિક્ષામાં માથાનો દોષ હાથે કરવાનો હોય છે જેતરમાં ઊગતા બાણ-પાલાને જેમ ચૂટે છે તેવી રીતે વાળને ખેંચી ઠાઢવા એ કપરું કામ છે માટે હે પુત્ર ! બેર જી દાય તેટલું કરી દ્યો' વળી પણ માતા શું કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૮૫ મું

સવત ૨૦૨૦ના આશો સુદિ ૧૧ શુક્રવાર, તા ૧૧-૧૦-૧૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ અહીં નાથે સિદ્ધાંત પ્રજ્ઞા ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર ભગવાન કરમાવે છે સર્વસ્ય લાજન શાસ્ત્રમ શાસ્ત્ર છે એ આપ્ત પુણ્યની વાણી છે, તે સવને લેચન એટલે આખ સમાન છે

માતાપિતા, મૃગાયુત્રને સમજાવી રહ્યા છે 'હિ પુત્ર !
કેશનો લોચ કરવો બહુજ દારુણ છે વળી જિંદગી પર્યંત
“દુઃસ્વર્ણ સ્વંભવ્યઘોરઘારેહંય મહાપ્પણો” ઘોરમા ઘોર એવું
પ્રહસ્યર્થં વ્રત પણ પાળવું પડે છે નવયૌવનાને કાષ્ટની પૂતળી
સમાન ગણે તે જ ભગવાન છે પ્રહસ્યર્થં વ્રત એ તો ખાડાની
ધાર છે વચનમા પણ ગલીય કે ઠૂમશકરી કરવા, જેવા તેવા
શબ્દો વિષયના ઉચ્ચારાય નહિ, કે કલ્પના પણ મનમા કરાય
નહિ આવું પ્રહસ્યર્થંવ્રત પાળવું દુષ્કર છે ગમે તેવા વિષમ
પ્રસંગે પણ અતરને આચકો ન જ ખાવા દેવાય મોહ પર
વિન્ય મેળવે તે જ ખરો વિજેતા છે, એ જ જગન્નાથ બની
શકે છે

જેબનનો કાળ એ તો સળગેલું આભલું.

પગલાંને કેમ હું ચલાઉ હો આતમા,

સિદ્ધની વાટે વાટે જાવું,

મોહ ભરેલું મારું લોચનનું જોડલું,

સમતાની સેર ક્યાથી આવું,

હો આતમા સિદ્ધની વાટે વાટે જાવું

યુવાની દીવાની છે યુવાનીમા ઉછળતું લોહી, પૌષ્ટિક
ખોરાક, પોશાક પણ તેવા જ હોય, એમાં સ ગદોષ લાગે તેમા
મનને વશમા રાખવું બહુ આકરૂ છે જેણે યુવાનીને નથી
જાળવી, તેને તેના કપરા પરિણામ ભોગવવાના રહે છે કાળા
માથાનો માનવી યુવાનીમા સવળો પડે તો તરી જાય છે
અને જો અવળો પડે તો દુર્ગતિને નોતરે છે વિષનું પાન
તો એક જ વખત મારશે, પણ વિષય વિષનું પાન વારે વારે
મારશે ને લખ ચોરાશીમા ધુમાવશે

કોઈ એક સ્ત્રી, જેને ઘર સમૃદ્ધિનો પાર નથી. બ્રહ્મણક સપત્તિ છે પણ વરસ દિવસમા ધણીનું સુખ આશુ ગણુ અને બાઈ વિધવા ઘઈ પછી મહેલ વૈભવ, હાઝી નાઓ આ બાઈને અદરથી આગ ઉત્પન્ન કરનારા નીવડ્યા બધુ સુખ છતાં એક ધણીનું સુખ આશુ જતા બધુ સુખ નષ્ટ થઈ ગયું એમ લાગતું હતું ઉપવાસ આયબિલ વ્રત પચ્ચક્ષણુ કે સત્સંગ હોય તો મન કાબૂમાં રહે, પણ એ થાય નહિ એટલે આજે. દિવસ વિધવાના સકલ્પ-વિકલ્પ કર્યા કરે કે એવો કયો પુરુષ ધારુ તો મારુ જીવન સુજેથી પસાર થાય !

વિચાર કરતાં તે નગરનો રાજા તેને ચોખ્ખો લાગ્યો રાજા મને બ્રહ્મણુ કરે તો મારી જિંદગી સુધરી જાય ! બાઈ સંજને પત્ર લખે છે, કે હું બહુ જ દુઃખી છું આ સરનામે મને મળવા આવજો રાજા બહુ ડાહ્યો અને વિચક્ષણુ પુરુષ છે તના હેયામા અનુકંપાભાવ છે તેણે વિચારુ કે, નાહી આ બાઈને ખાવા અનાજ નહિ હોય. કોણુ જાણે શી પરિસ્થિતિમા મુકાઈ ગઈ હશે માટે મારે જાતે તપાસ કરવા જવું આવે. મનસૂજો કરી જવા તૈયાર થયો રાજા પોતાના આંગણે આવ્યા બાળી બાઈએ સત્કાર કર્યો

રાજા સાથે બે પહેરેગીરો છે બાઈ કહે. મારે આપની એકની સાથે જ વાત કરવી છે બે આ પહેરેગીરો હશે તો હું હૃદય ખોલી નહિ શકુ રાજાએ પહેરેગીરોને બહાર જવા દુકમ કર્યો, પછી બાઈ પ્રત્યે બોલ્યો. શુ કામ છે અને શુ વાત કરવી છે ? બાઈ કહે છે મારી સ્થિતિ આપ જાણો

છોને ? ધણીનું સુખ નષ્ટ થઈ ગયું છે, બાકી મારે કોઈ વાતની ખામી નથી. મારી એક પ્રાર્થના સ્વીકારો મારી સાથે એક વખત શીલભંગ કરો, મને પુત્ર થાય એટલે તમે છૂટા' રાજા આશ્ચર્ય પામ્યો અરે ! આ તુ શુ માગણી કરે છે ?

वनेऽपिसिंहा गजमांसभक्षिणो, बुभुक्षिता नैव तृण चरन्ति ।
एवं कुलीना व्यसनाभिभूता, न नीच कर्माणि समाचरन्ति ॥

વનમાં વસનારો સિંહ-હાથી, હરણાદિના માસનું ભક્ષણ કરનાર ને સો-સો લાઘણો થાય પણ સિંહ ખડ ખાતો નથી તેમ કુલીન પુરુષો ગમે તેવા કષ્ટમાં મૂકાય, તો પણ નીચ કર્મ-વ્યભિચારને આચરતા નથી

‘તારે પુત્ર જ જોતો હોય, તો ‘હું’ જ તારો પુત્ર બની જાઉં હું મારી માતા પેઠે તારું સ્વમાન જાળવીશ આજથી તું મારી માતા છે અને હું તારો પુત્ર છું માટે આજથી કોઈ પરપુરુષ સામે જોવાની ઈચ્છા પણ કરીશ નહિ

‘शील पर मृषणम्’ હે માતા ! શીલ એજ ખરું ભૂષણ છે મારા જેવો પુત્ર મળે તેની માતા દુરાચારિણી કેમ હોય

ખાઈ ઉપર રાજાના સત્ચારિત્રની સુદર છાપ પડી આખા માનસનો પલટો થઈ ગયો ખાઈ રાજાના ચરણમાં પડીને માફી માગવા લાગી ઊઘે માર્ગે હતી તે સવળે માર્ગે આવી ગઈ કપડા પર થીંગડા હશે તોય ચાલશે, આખરૂં પર તો એકાદ ડાઘ પણ નહિ ચાલે મુદો એ છે, કે યૌવનકાળ એ તો ચાર દિવસનું ચાદરડું છે ત્રિવેક બ્રષ્ટાના ભવતિ વિનિપાત શતમુખ અર્થાત વિવેકથી બ્રષ્ટ થનારનો સો રીતે વિનિપાત

ઘાય છે તે ઝળમાં મનને વિકારી બાવમા જ્યાં ન હેવું
 સમાર હોય કે ચમરગંધી, પણ જે વાસનાના ગુલામ ન હોય, તેજ
 સાચા શૂરવીર છે મન પ્રવાહી છે તે જ્ઞાન રૂપી ઘડામાં જ
 સ્થિરતાથી રહી શકે મન વશ કરવું દુસાધ્ય ખડુ, પણ
 અસાધ્ય નથી. કારણકે અનંતા સિદ્ધો ઘઈ ગયા છે, તેમણે
 મનને વશમાં રાખ્યું ત્યારે જ સિદ્ધ દશાને તેઓ પ્રાપ્ત કરી
 શક્યા છે

મન સાધ્યુ તેણે સધણુ સાધ્યુ એક વાત નહિ જોડી
 એમ કહે સાધ્યુ તે નહિ માત્ર એ ઠહી વાત છે મોટી
 હો કુ કુલિન! મનકુ કિમહી ન જાને

મનકુ દુરાસાધ્ય તે વશ જાણ્યુ આત્મથી મતિ જાણ્યુ
 જ્ઞાન દધન પ્રજુ માલુઁ આણ્યો તો સાધ્યુ કરી જાણ્યુ
 હો કુ કુલિન! મનકુ કિમહી ન જાને

મન એક દિવસમાં વશ ન ઘાય એક જ ઘાથી ફૂવો
 જોદાય નહિ અધ્યાત્મયોગ કેળવવો પડે તે અધ્યાત્મયોગ
 અભ્યાસ વડે અદૃશી પ્રગટાવવાનો છે પોતાના ઉપર પોતાનો
 કાબૂ ઉત્પતિ આપે પારકાનો કાબૂ અવનતિ આપે એકાંતમાં
 બેસી શેજ મનને સમજાવવું કે સકલ્પ-વિકલ્પથી કાયદો શું
 છે? સાપ કરડે છે ત્યારે સાપના પેટમાં કંઈ પહોંચતું નથી,
 પણ જેને કરડે છે તેનો તો જીવ જાય છે તેમ મનમાં સકલ્પ-
 વિકલ્પ આવે છે તેથી આત્મામાં કર્મના બધ પડે છે મન
 એ કર્મના ઘોઠ બાધવાતું એક યત્ર છે મન જીત્યું તેણે
 જજ જીત્યું એમ કહેવતમાં પણ છે પણ એમ કહેવા માત્રથી
 કંઈ સતોષ વળતો નથી. લાડવો કામળમાં લખ્યો હોય ત્યાં
 જીભ ફેસવાથી લાડવાનો સ્વાદ આવતો નથી શામલ એ

લખેલો લાડવો છે અનુભવગમ્ય થાય તે જ સાચો લાડવો છે દ્રવ્યશ્રુત એ ભાવશ્રુતને પ્રગટ કરવા માટે હોય તો જ દ્રવ્યશ્રુત કાર્યકારી બને છે

આગમમા ચાવીઓ બતાવી હોય, પણ ચાવીઓ કબાટથી દૂરજ રહી ગઇ હોય તો કેમ ખોલી શકાય? ચાવી લાગુ કરવી નોંધ એ. લાયબ્રેરીમા આખી બત્રીસી હોય, હાથના લખેલા, અને સસ્કૃત, ગુજરાતી, હિન્દી ટીકાવાળા શાસ્ત્રો હોય, પુસ્તકોનો કોઈ પાર નથી, પણ ગણવા માત્રથી કાંઈ જ્ઞાન થઈ જતું નથી જીવનમા ઉતારો તો જ્ઞાન પરિણમ્યું કહેવાય

કોઈ એક માદો માણસ વૈદ પાસે દવા લેવા જાય છે વૈદે રોગનું નિદાન કરી તેને ત્રણ પડિકા ખાવા આપ્યા પેલો માદો માણસ તો ઘેર જઈ અદરની દવા ફે ફી દીધી ને પડિકા ચાવી ગયો. કારણ કે પડિકા લેવાના સમજ્યો હતો. આઠેક દિવસ થયા, છતાં દર્દમાં કંઈ ફેર પડ્યો નહિ, એટલે ફરી વૈદ પાસે આવ્યો. વૈદને કહે છે, મને આપના પડિકાથી કાંઈ આરામ નથી જણાતો. વૈદને આશ્ચર્ય થાય છે અરે, ત્રણ પડિકાથી તો બસ રોગ ચાલ્યો જવો નોંધ એ વૈદ પૂછે છે ‘ભાઈ! તમે દવા શી રીતે લીધી છે?’ ત્યારે પેલો કહે છે તમારી આજ્ઞા મુજબ, દવા કાઢી નાખીને પડિકા બરાબર લીધા છે ’ વૈદ કહે છે ‘ ભાઈ! જે રીતે જે વસ્તુ મહત્વની લેવાની હતી, તે તે લીધી નથી ’ પછી રોગ કયાથી હટે! ’ તેમ ઘેર સૂત્રોની થપ્પીથી કબાટ ભર્યા હોય, પણ જીવનમા ન ઉતારો ત્યાં લગી, પડિકા પીધા બરાબર છે

આગમમાં ત્રણ અક્ષરો છે આ-અ-મ આ એટલે
આપ્ત પુરુષના હેયામાં સોલન થયેલી વાણી, ગ-એટલે ગણ
પ્રણેષી અધિત થયેલી અને મ-એટલે મુનિવરોએ માન્ય
કરેલી એવી આ આગમની વાણી છે પાશ્વમાં આશમાં
માવકોને સાધુનો આધાર છે અને સાધુને સૂત્રસિદ્ધાંતનો
આધાર છે સૂત્રસિદ્ધાંત પ્રમાણે ક્રિયા કરે તો તેનું વ્યસ્તિ
શુદ્ધ કહેવાય છે

આગમ પ્રમાણે સાલનાર સાધુ ઉચ્ચ કક્ષાનું જીવન
જીવી શકે છે અને તો જ તે જીવ મોક્ષનો અધિકારી બને
છે પતંગ, જે આકાશમાં અદ્ધર ચડે છે તે દોરના આધાર
બઢે છે દોર બલે નાની ફિરકીમાં દેખાતો ન હોય, છતાં
તે પતંગને ઉચ્ચે લઈ જવામાં આધારસ્થૂત છે દોર ન હોય
તો પતંગની શી દશા! કોઈ એમ કહે, કે મારે દોર (સૂત્ર)
(સૂત્ર એ દોર છે) ની જરૂર નથી હું મારી મેળે મારા
જ્ઞાનનો પ્રકાશ કરી લઈશ. મારે સફળતા ભોગની કે પુસ્તકની
જરૂર નથી. મારું ઉપાદાન પાકશે ત્યારે હું અવશ્ય મોક્ષમાં
જઈશ. આમ ઉપાદાન લઈ નિમિત્તને યાગનારો, દારવજન્યા
પતંગની જે દશા થાય છે તેવી દશાને પામે છે પતંગ
જીવે ચડે છે તેમાં આધારસ્થૂત દોર છે ફિરકીમાંથી દાર
નીકળે જ બાય છે તેમ એક સૂત્રની ગાથા ક્યો તમા
આખુલ્ય સોમામુ પસાર થઈ બાય છતાં તંબા જાવ, અનતા
હેતુ, રહસ્ય ખૂટે નહીં આ પતંગના પાકા સૂત્રને તો વાની
બીજા કોઈ પાખડી દારમાં તાકાત નથી. વેદાંત ચાલોક,
માખ્ય કે અન્ય કોઈ મત આ વ્યાજ્ઞવાલ્યસૂત્રને તો વા સમય
નથી એવા અદ્ધર આ સિદ્ધાંત છે

આગમ એ અરીસો છે. પોતે કેવો છે, કયા ડાઘ છે, પ્રગતિ કયા રુધાઈ છે તે આગમમા જુઓ તો ખબર પડે તેમ છે. આગમ બધું બતાવી દેશે જો ગુરુદેવનો જોગ ન હોય તો હાથેથી વાચન કરી અર્થ ખેસાડવા, એમા ન સમજાય ત્યાં નોંધ કરી જ્યાં સતોનો જોગ હોય તેને પૂછી નિર્ણય કરવો.

આત્માદિ અસ્તિત્વના, જેહ નિરૂપક શાસ્ત્ર,
પ્રત્યક્ષ સદ્ગુરુ યોગ નહિ, ત્યાં આધાર સુપાત્ર

ગુરુગમથી વાચણી સ્વીકારવાથી વધારે ફળદાયી બને છે હાથે હાથે અર્થ કરી પોતાના અભિપ્રાયે સમજી લેવાથી સિદ્ધાંતો કેવા ભાવથી કહ્યા છે, તે સમજાશે નહિ અને જો બધું લઈ ખેસશે તો મહાન અનર્થ કરી ખેસશે. ઉત્સૂત્ર પ્રકૃપણા જેવું મોટું પાપ બીજું કોઈ નથી માટે વાચણી ગુરુગમથી લેવી આગમમા એક ઠેકાણે એમ કહ્યું છે કે- હે મુનિ ! શ્રીને તારે પગના અગુઠાથી માથા સુધી ખરાબર નીરખવી અને એક ઠેકાણે એમ કહ્યું છે, કે જેમ સૂર્ય સામે નજર પડતા આખ વીચાય જાય છે, તેમ શ્રી સામે દષ્ટિ પડતા આખ મીચી દેજે, પણ મીટ માડીને જોતો નહીં. આ ખેય કથન આગમમા છે પણ પ્રસંગો જુદા છે તે જો ગુરુગમ હોય તો સમજાય પગથી માથા સુધી જોઈ લેવાની આજ્ઞા એટલા માટે કરી છે, કે વહોરવા જાય ત્યારે મુનિએ જોઈ લેવું, કે ફૂલની વેણી માથામા નથીને ? હાથ ભીના છે કે કોરા ? સચેતનો સગટો નથી ને ? તે દષ્ટિએ જોવાનું કહ્યું છે વિકારી ભાવથી મીટ પણ માડીશ નહિ અને જો નજર પડી જાય તો આખ મીચી દેજે

ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના યોગ્યા અધ્યયનમાં ભગવાને કહ્યું છે કે કરેલા કર્મો ભોગવ્યા વિના છૂટકો નથી હવે જો એમ જ હોય તો પછી વ્રત, પચ્ચક્રખાણુ, તપ, ત્યાગનો અમ શુ રહ્યો ! બીજી જગ્યાએ એમ કહ્યું છે, કે વ્રત, તપ, પચ્ચક્રખાણુ આદિથી કમ ની નિર્જરા થાય છે ભગવતી સૂત્રમાં કહ્યું છે, કે જીવ કમ કેટલા વેદો છે ? ત્યારે ભગવાન મ્યાઙ્ગવાદથી સમજાવે છે કે, કેટલાંક વેદાય અને કેટલાંક ન વેદાય જે કર્મો ઉદયમાન થયાં છે તે ભોગવ્યા સિવાય છૂટકો જ નથી. પણ જે કર્મો સત્તામાં પડ્યાં છે, તે ઉદયમાં આવે, તે પહેલાં વ્રત, તપ, ત્યાગ, પચ્ચક્રખાણુ આદિથી ઊઠાવી શકાય છે

કમ બે પ્રકારનાં છે શિથિલ અને નિકાચીત હવે શિથિલ કેને કહેવાં અને નિકાચીત કેને કહેવા તેને માટે દષ્ટાંત છે સોયના ભારાને વાળાથી બાધી હેવામાં આવે અને તે ભારાને અગ્નિમાં નાખવામાં આવે, લાલગ્રાણ થઈ જાય છતાં હજી સોયને જુદી પાડવી હોય તો પાડી શકાય છે કારણ કે હજી સોયો જુદી છે પણ જ્યારે માથે થયુંનો વા પડે ત્યારે એકમેક થઈ જાય છે પછી સોય છૂટી પડતી નથી, કારણ કે પિંડ થઈ ગયો. જ્યાં સુધી ટીપી નથી ત્યાં સુધી જાહે જરમ કરી છતાં સોયને જુદી પાડવી હોય તો પડી શકે છે પણ ઉપરથી થયુંનો વા પડે, એટલે પિંડ થઈ જાય પછી સોય છૂટી પડી શકે નહીં તેમ કમ પહેલાં નિષ્કત કહેવાય પણ જેમ ટીપાય એટલે પિંડ થઈ જાય તેમ તેવા કર્મને નિકાચીત કહેવાય છે નિકાચીત કમ બાંધ્યું તે ભોગવ્યા સિવાય છૂટકો નથી. શિથિલ કમ વ્રત તપ, ત્યાગ

આદિથી, સાધુપણું લેવાથી કે સથારો કરવાથી નિર્જરી નય છે, પણ હીરની ગાંઠને ઉપર તેલનું ટીપુ પડી ગયું, પછી તે ગાંઠ તૂટે પણ છૂટે નહીં, તેવા નિકાચીત કર્મોને ભોગવ્યા સિવાય છૂટકોજ નથી

આ પાત્રમા આરાના જીવોને અત્યારે અરિહત, ગણધરો, જઘાચારી, વિદ્યાચારી, આહારક શરીરી કે વૈક્રિય શરીરી કોઈનો ભોગ નથી ફક્ત જિનેશ્વર દેવે પ્રરૂપેલી વાણીનો આધાર છે આ ન્યાયયુક્ત માર્ગે ચાલશે તો કલ્યાણ થશે આગમમા એક જગ્યાએ સાધુને ગુણવાળા કહ્યા છે અને બીજે ઠેકાણે સાધુને ગુણ વગરના કહ્યા છે હવે કયા ગુણ રહિત અને કયા ગુણ સહિત સાધુ હોય તે ગુરુગમથી ખબર પડે ૨૭ ગુણો સહિત અને પાત્ર પ્રકારના કામ—ગુણ રહિત તે સાધુ છે

મૃગાપુત્રને માતા કહે છે “ હે પુત્ર ! આગમમા ઠેર ઠેર કહ્યું છે, કે સયમ પાળવો દુષ્કર છે હે પુત્ર ! તું સુખમા ઉછર્યો છે, હું ખ લાગ્યું નથી, વળી તું સુકુમાર છે, માખણના પિડા જેવી તારી કાયા છે, તું સયમને લેવા સમર્થ નથી સયમ લેનારાનું શરીર કસાયેલું હોયું જોઈએ જે ભૂખ, તરસ, ટાઢ, તાપાદિ સહન કરી શકતો હોય, તે જ સયમ લઈ શકે સાધુતા પાળવાના કષ્ટ સહન કરવા જેલું તારું શરીર નથી, માટે સયમ લેવાની વાત મૂકી દે ” સયમની દુષ્કરતા સમજાવતા માતા વળી પણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૮૬ સુ

સ ૨૦૨૦ ના આસો સુદિ ૧૧ ને રાનિવાર, તા ૧૭-૧૦-૧૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે ઠાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ
ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રનાં ૧૬ માં અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર
આલે છે

જાતજોવમવિસ્ત્રામો ગુજાજં તુ મહમ્મરો ।

ગુસ્મો લોહમાદ્યજ્ઞ જો પુત્રા દૌર વુસ્વદૌ ॥૩૬॥

મોહની લાગણીને વશ થઈને માતાપિતા મૃગાપુત્રને
સંયમની દુષ્કરતા સમજાવી રહ્યાં છે. પચમહાવતો બાવજીવ
સુધી પાળવાં પડે છે. અદિસા સત્ય, અચોય ક્ષણચય
અને અપરિચ્છેદ આ પચમહાવતો એક બે દિવસ કે એકાદ
બે વરસ પાળવાનાં નથી, પણ બાવજીવ સુધી પાળવાનાં
હોય છે

પચ મહાવત છે મેરુ તુલ્ય એ

બાવજો ખાંડાં ઠેરી બચ્ચ ખાર

તુ વરસ! કેમ કરી સહેસાં જોમને ર

નિઙ્ગીપચ ત પચમહાવત પાળવાં તે તો ખાણની
ખાર ઉપર ચાલવા જેવું છે. સંયમ પાળનો બહુ જ દુષ્કર
છે આ સંયમ લીધા પછી જેને પશ્ચાતાપ થાય છે કે
ક્યાંથી દીક્ષા લીધી? તેનો સંયમ ફળીશૂત થતો નથી. માટે
હં પુત્ર ! ભારવાહકના ખભે લોહાનો ભાર મૂક્યો હોય તેને
જેમ વહન કરવો. હં બચ્ચ છે તેવીરીતે સંયમના જોખને
વહન કરવો. બહુ જ દુષ્કર છે. ઉપાધી તરવાર ઉપર પગ
મૂકી ચાલવા જેવું છે

સંયમ દુક્કર ઘણો જાયા, સુકોમળ છે તારી કાયા,
 પરિસહ આકરા સહવા, સુવાળા સુખને તજવા,
 મૃગાવતી રાણી, આંખોમાં આસુ આણી,
 કહે પુત્રને તે વાર, સંયમે મત જાવ, માનોને મારી વાત,
 પૂર્વના ભવ દેખી, ભવેના દુખ પેખી,
 જાગ્યો છે આતમરામ, જાગુ છે શાશ્વત ધામ
 થોભાવુ ના જરી.

માતા આખમા આસુ આણી પુત્રને કહે છે 'હે પુત્ર !
 તારી કાયા સુકોમળ છે, તે કાઈપણ કામ કર્યું નથી દીક્ષા
 લીધા પછી ઘેર ઘેર લીક્ષા લેવા જવી, વળી ત્યા સુજતા
 આહાર-પાણી મળે કે નહિ તેની ગવેષણા કરવી, પાય-વિહાર
 કરવો, વચનના, મારના, તાડન, તર્જનના પરિસહ સહન
 કરવાના રહે છે

સાધુને બાવીસ પરિસહ સહન કરવાના હોય છે એ
 પરિસહ સમભાવે સહન કરતા મુનિ ઘણાં કર્મની નિર્જરા
 કરી નાખે છે. નિવૃત્તિ બાદર નામના નવમા ગુણુસ્થાને બાવીસ
 પરિસહ હોય છે, દશમે, અગ્યારમે અને બારમે ગુણુસ્થાને
 ચૌદ પરિસહ હોય છે આઠ મોહનીયના ઉદયના કાઠી નાખ્યા,
 તેરમે ગુણુસ્થાને અગ્યાર પરિસહ હોય છે, 'એકાદશજિને'
 એટલે કેવલીને અગ્યાર પરિસહ હોય અને તે બધા વેદનીય
 કર્મનાજ હોય આવા પરિસહોને સહન કરવાના હોય છે, આવુ
 કઠોર વ્રત લેવુ બહુ મુશ્કેલ છે બીજા દર્શનોમા સાધુ વાહન
 વાપરી શકે, બોજ ઉઠાવવા મજૂર રાખી શકે, તેમ જ પૈસા
 પણ રાખી શકે છે સ્વામીનારાયણ સપ્તદાયમા સન્યાસની
 દીક્ષા લેનારો કડિયો હોય, તો મદિર અર્થે કડિયા કામ કરી
 શકે, માળી હોય તો બગીચા વગેરેમા કામ કરે, પણ સ સારથી

પરદશા-આણે નવું જીવન જીવવાનું જોવું જોતના સાધુનું સાધુપણું છે જોતના સાધુને જરા પણ દિસા કરવી પાત્રવે નહિ. આણે જોતના સાધુનો માગ ફક્ત છે

જેને વિચાર થયો કે આત્માને ઓળખવો છે, સંયમ માર્ગે વિચરવું છે, તે પછી સસારમા ચેકાતો નથી. રાત્રી કહે છે, કે

જેને છે મૃત્યુથી ડેરી, જે જાણે મરવું નથી
મૃત્યુથી જે છૂટી જાએ, તે સૂચે સુખથી જાણે

જેણે કાળને જીત્યો હોય, કાળ સાથે મિત્રતા હોય અને મૃત્યુથી પલાયન થઈ જવાની શક્તિ હોય તે જ સુખે સુધ્ધ થઈ છે કાળ નથી જ આવવાનો તે બને તેવી વાત નથી. અહીંથી ધર લેવા થયો કે કેમ તેની શું ખબર છે ? શ્વાસ નીચો લીધો તે લીધો થયે કે કેમ, તેની શું ખબર છે ? છતાં પ્રમાણની પધારીમા આજસનું જોશિકું લઈ કેમ સૂતા છો ? કાલ કરીશ વરસ બે વરસ પછી ખર્મખાન કરીશ જોવા વાચદાના વેપાર આંદો ન હોય

દર્શની અણી ઉપર જાકળનું જિંદુ ક્યાં સુધી ટકી રહે ? તેવું આ મનુષ્ય જીવન છે ક્યાં દેવતાનો સાજશિપમ ને પદ્મોપમ સુધીના આયુષ્ય ક્યાં આ માનવીનું આયુષ્ય તેની તુલનામાં તમારું સો વર્ષનું આયુષ્ય તો જિંદુ સમાન છે તો પછી ગળજવા શું ગળો છો ? કા સાલજોડોને કાં દોરી લોગો ? ધમ કરવામા વાચદો શો ? જેના પગનું કાંડકું ભાગ્યુ હોય તે જોમ વિચારો કે હમણાં દિવાળીટાણું છે જોટલ જરા ખમી જાઉં પછી નવરાશે કાંડવેદને જતાવીશ અને કાંડકું વાલી લઈશ પણ જોમ ન હોય તે તો કાંડકું

ભાગે કે તરત જ હાડવૈદને ત્યાં દોડી જશે તેમ તમે ઘરડા થયા છો, છતાં હજી કાલ-કાલ કયા સુધી રાખશો ? જેના દિલમાંથી નવું શીખવાની ધગશ મટી જાય એનું નામ ઘરડો.

તમારા જીવનનો હેતુ શું છે ? ખાલુ, પીલું ને સૂઈ રહેલું, શું એ જ તમારા જીવનનો હેતુ છે ? શું એજ તમારું જીવન ધ્યેય છે ? તમે મિત્રને સંબોધન કરી પત્ર લખો, પણ પૂરું સરનામું ન કરો, તો તે પત્ર ગેરવલ્લે જાય ને ? તેમ, તમે તમારું જીવન પણ ધ્યેય વગરનું જીવશો તો નિષ્ફળ જશો.

મૃગાવતી રાણી પુત્રને કહે છે, કે સયમ બહુ દુષ્કર છે તારું શરીર સુકોમળ છે હાથે કરીને દુ ખને વહોરી લેવું તને પાલવે નહિ, માટે સયમની વાત મૂકી દે તું સયમની વાત કરે છે, ત્યાં અમારા રુવાડા ઊભા થઈ જાય છે. રાગ એટલું દુ ખ છે માતાને રાગ છે, જ્યારે પુત્રને વૈરાગ્ય છે ખન્નેની સયમમાર્ગ જોવાની આખ જુદી છે જેને સાચો વૈરાગ્ય ઉપજ્યો છે તે મોહના રાગમાં રગાતો નથી મૃગા-પુત્રનો આત્મા જાગી ચૂક્યો છે, હવે તેને પ્રમાદમાં રહેલું પાલવે તેમ નથી

થોડા વખતમાં ઘણું કામ કરી લેવાનું છે કમાણીનો અવસર હોય ત્યારે માલના થોકે થોક કાઢે, ત્યારે ઊઘવું પોસાય કેમ ? આલસ્યહિ મનુષ્યાણા શરીરસ્યો મહારિપુ આજસ-પ્રમાદ તે આત્માનો મહાન દુશ્મન છે, ઉદ્યમ સમાન બધું નથી

અન્ય દર્શનીના સાધુ ગમે તેટલા ભેગા કરો, જ્ઞાની હોય, છતાં પણ ભગવાનના એક શ્રાવકના તુલ્યે પણ ન

આવે જૈનના સાધુની સાધુતામા આશ્રવના નિરોધપૂર્વકની તપશ્ચર્યા છે શ્રાવકોના પશુ જોજ મનોરથ હોય ‘ક્યારે આ બધું છોડી સયમ માગે જાઉં?’ જે મોક્ષે ગયા છે તે આજ માગે ગયા છે જાવમા સાધુપણુ આવ્યા સિવાય મોક્ષે ગયા નથી. સયમ પથ લેવો તેમના માટે સહેલો છે

કોઈ જોઈ માણસ અન્ય દુશ્મનીમાં તાપસની દીક્ષા લ્યે છે આશ્રમમા સ્ત્રી વાચન-ધર્મધ્યાન કરવાનું હોય છે બિજાચરી કરવી પડે છે આ બાઈ જ્યારે સસારી હતી, ત્યારે ઘેરથી દુકાન અને દુકાનેથી ઘેર જવાનો જ મહાવરો હતો. જોટલે બિજાચરી માટે ઘેર ઘેર બાઈવું આકરું લાગે છે જોટલે પોતાને જ ઘેર જાય છે તાજી દીક્ષા લીધી છે જોટલે ઘરના સૌ બહુ સત્કારે છે સ્ત્રી કહેવા લાગી ‘તમે અહીંથી બિજા લઈ જશો અને ત્યાં આશ્રમમા જશો ત્યાં રસોઈ ઠરી જશે માટે અહીં જ ઊની રસોઈ જમી લ્યો તમારે શેજ શેજ જમવા આવતા જવું તમારે માટે બધું તૈયાર રહેશે.’

આ તાપસ શેજ કાયકમ પ્રમાણે ઘેર જમવા આવવા મુજો. ઘરના પશુ સારી સારી વસ્તુ વેચાર બનાવીને રાખે છે શેજના સારા ખોરાકથી શરીરનો રોગાવ દૂરી ગયો, કારણ કે હવે કઈ કામનો બોલો તો હતો નહિ અને માત્ર મહીદા ખાવા મગવા લાગ્યા આનું નામ શુ ઘર છોડ્યું કહેવાય! જાત જાતના સોજન જમતા સાધના કરવાનું ચૂકી ગયો.

જોકે વખત મોટો પુત્ર માત્ર ખરીદવાના કામે બહાર

ગામ ગયો છે વહુ પિયર ગઈ છે ઘરમાં કોઈ નથી. જમવાના સમયે આવે છે વસ્તુ તૈયાર છે જમવા બેઠા જમી-પરીવારી બેઠા પછી, સ્ત્રીઓ ખારણુ વાસી દીધુ. સ્ત્રીને મનોવિકાર હાથ આવ્યો રહ્યો નહી તાપસનુ આવડુ ઝાલી પલગે બેસાડી દીધો. પરિણામે વ્રત ભગ થયુ અહી સમય ઘણો પસાર થઈ ગયો. તાપસો રાહ બેઈ રહ્યા છે જે ગુન્હેગાર હોય છે, તેનુ હૈયુ ફડફડતુ હોય છે

પાપ અને સાપ લપાતાં-છૂપાતા આવે છે તાપસમા પાપ પ્રવેશી ચૂકયું, હવે તેને ક્યાય ચેન પડતુ નથી તેને થયુ કે મારાથી અઘટિત થઈ ગયુ ઘરનો ઉબરો ચડ્યો, માલમલીદા ખાધા, સગદોષથી આ દશા થઈ હવે અસગ રહેલુ છે, હવે મારે વસ્તીમા રહેલુ જ નથી પોતાથી વડીલ તાપસોની આજ્ઞા માગે છે, કે મારે એકાતમા સાધના કરવી છે, માટે રજા આપો

તાપસ તો એકાત જ ગલમા ઝૂપડી બાધી રહેવા લાગ્યો. ઝૂપડીમા ઊઠરનો ઉપદ્રવ થવા લાગ્યો તાપસની કોપીન-કફનીમા ઊઠર ટોચો મારી જાય છે ધ્યાન ધરીને બેસે તો શરીર ઉપર ચડી જાય છે એટલે તે પરિસહથી બચવા એક ખિલાડી રાખી

આથી ઊઠરનો ઉપદ્રવ તો મટ્યો પણ એક બે દિવસમા તો ખિલાડી ભૂખથી લોથપોથ થઈ ગઈ તાપસને ઉપાધિ થઈ કે, આ ખિલાડી ને મરી જશે તો મને પાપ લાગશે ત્યા આગળથી ભરવાડો દૂધ વેચવા જતા હોય છે, ત્યા વાસણ લઈને ઊભો રહે છે ખિલાડીને પાવા માટે દૂધ લઈ આવે

છે ભરવાડોને અનુકંપા થઈ કે મહારાજ દયાળુ છે વળી રાજ દ્રુધ લેવા અહીં જિભા રહેવું પડે છે, તે કરતા એકાદ ગાય આપી દીધી હોય તો આપણને પુણ્ય થાય અને આ મહાત્માને તકલીફ જોઈ પડે ભરવાડ એક ગાયનું હાન કરી નાખ્યું મહાત્માને ગાય આપી.

મહાત્મા કહે છે, ભાઈ ગાય તો આપી પણ તેને રાજ ખવડાવવા પાણી પાવા માણસ જોઈએ તેનું શુ ! ભરવાડ કહેવા લાગ્યો. મહારાજ મારો ભાઈ છે તે ખુશીથી તમારી સેવામાં રહેશે. ભરવાડે પોતાના ભાઈને ગાયની માવજત કરવામાં શાખી દીધી, ભરવાડ ગાયની માવજત કરે, પછી બાકી શુ રહે ? દ્રુધ જિભાડી પીએ છતાં પણ વધવા લાગ્યું ભરવાડ પણ દ્રુધનો ઉપયોગ કરવા લાગ્યો. મહારાજે ભરવાડને કહ્યું, કે આ જમીન વણખડી પડી છે તો તેમાં કાઈક દાણા વાવવામાં આવે તો પછી તારે કયામ જરૂર ન પડે અને આપણું કામ થઈ જાય મહારાજે ભરવાડની સહાયતાથી ખેતર ખેડાવ્યું.

સારા વરસાદ પાણીથી સારો પાક થયો અને જમણું પણ ઊંચી નીકળ્યું રાત્રીના ઘોઠેસ્વાર નીકળ્યા અને પૂછવા લાગ્યા આ કેનું ખેતર ! તો કહે જોગી મહારાજનું ! ભુવે, અસજ દશા કેળવવા આશ્રમમાંથી છૂટી અહીં જ જલમા આવ્યો છે છતાં અહરથી સજ છૂટ્યો નથી, ત્યાં સુધી બહારના સજ છેડયે કંઈ વળતું નથી. સાધુથી ગૃહસ્થનો સજ ન થાય કેમ ચાતા છે ને ? જોમ પણ સાધુ ગૃહસ્થને પૂછે નહિ ગૃહસ્થને સુખચાતા પૂજની એ અણગાર છે

એક વખત વરસાદ ન આવવાથી, દુષ્કાળ પડે છે જોગી મહારાજને મહેસૂલ ન ભરી શકવાને કારણે સખત દંડ થાય છે. સખત તડકામા વાકા ઊભા રાખવામા આવ્યા પીઠ ઉપર મોટો પથરો મૂકવામા આવ્યો, પોતે હલવા જતા પથરો પડ્યો એટલે ઉપરથી ચાળુકનો માર સહન કરવો પડ્યો. ખેતરની ઉપજ તો પોતે ખાધી ન હતી પણ પાપ વોચું તેનું ફળ કેવું ભોગવવું પડ્યું. ચાળુક ફટોફટ ખરડા ઉપર પડવા માડ્યા એટલે પોતે ખૂબ જોરથી હસવા લાગ્યો. લોકોને આશ્ચર્ય થયું, કે આ મહારાજ હસે છે કેમ ? મહારાજ કહેવા લાગ્યા કે આ કફનીએ કેર વાળ્યો છે તેને સાચવવા ઊંઢર, ખિલાડી, ગાય, ખેતર, આ રીતે પરિગ્રહ ઊભા કર્યા અને કંઈ નિયતિએ પહોંચી ગયો.

જ્યા સુધી અદરથી મમત્વભાવ ન ટળે ત્યા સુધી ગમે ત્યા જાય પણ કંઈ છૂટી શકાતું નથી ઘેર હોય તો ખૈરા છોકરા, કુટુંબ, પરિવાર અને અહીં આવે ત્યા ચેલા-ચેલી સ સારમા હોય તો ઘરેણું-ગાઠા, રાચરચીલું અને અહીં સૂત્રસિદ્ધાંતના પરિગ્રહ વધાર્યાં આમા છોડ્યું શું ? નાનામાથી નીકળી મોટા સરકલમા આવી ગયો. સ સારમા હોય ને માદો પડે, તો એના કુટુંબને ચિંતા અને અહીં આવ્યા પછી તો આખા સ ઘને ચિંતા ગામોગામના સ ઘને ચિંતા થાય. આ અમારા શ્રાવક-એની આમ વ્યવસ્થા કરો, જાણે મકનો મહત્ત જોઈ દ્યો સાધના તો કયાય ફેકાઈ ગઈ, ને ઊઘે રવાડે ચડી ગયો.

જવા નીકળ્યા'તા અમે ઉગમણી દિશાએ,
આથમણે છેડે અંતે આવીને ચડયા,

જામે ભવના મુસાફર બૂઢારે પડયા
ક્યા રે જર્જુ તુ ને ક્યા જઈ રે ઘડયા
જામે ભવના મુસાફર બૂઢારે પડયા

જ્યા સુધી અદરથી સસાર જિયો છે ત્યાં સુધી બહારનો સસાર છોડે તે બહુ હિતકારી થતો નથી. જનવાન કહે છે, કે અવ્યતર સસાર છૂટે તોજ વારુ હિત થાય સયમ જો જોકે જો વરસની વાત નથી આવે છવ લગી વિસામો લેવાનો નથી જોટલા બધા કામો સયમ માત્રમાં પડયા છે. ગુણધર્મી માટે ભાર લઈને ચાલવાનું છે લગેડીયા સાધુ જેવી આ હીક્ષા નથી. રત્નચિતામણિ દેહી, કાશના ટુકડામાં રાખવાનું હોય નહીં. ધમ સમજ્યા પછી, ધર્મ કરવામાં લીલ ન કરવી. પહેલાં સમજો, પછી આચરણમાં ઉતારો. ધર્મમાં દહધમી અને પ્રિયધર્મી બનેા ધમનું કવચ પહેરશો, તો અતરંગ થવું તમને લેલી શક્યો નહિ.

માતા સયમની કુશલતા, ઉપમાઓ આપીને પુત્રને સમજાવી રહ્યા છે હજુ પણ શું કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

~*~*~*~

વ્યાખ્યાન ૮૭ મુ

સ ૧૦૨૦ ના આસો મુદિ ૧૩ ને સંવિવાર, તા ૧૮-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત જોલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ તેનું નામ સિદ્ધાંત. પ્રશુએ સિદ્ધાંત પ્રકૃષ્ઠાં ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રનાં ૧૯મા અધ્યયનમાં મુખ્યપુત્રનો અધિકાર બાલે છે

“આગાસે ગંગસોઝ વ્ઝ, પહિસોઝ વ્ઝ દુત્તરો ।

વાહાદિ સાગરો ચેવ, તરિયવ્વો ગુણોદહી ॥૩૬॥

માતા પિતા મૃગાયુત્રને સંયમની દુષ્કરતા સમજાવતા કહે છે, કે ચુલહિમવત પર્વત ઉપરથી પાણીનો દરોડો પડે છે, તેને આકાશગંગા કહે છે તેનો પ્રવાહ ઝાલી ઉપર જલુ. સામે પૂર તરલુ દુષ્કર છે; જ્યાં મચ્છ-કચ્છ, નક-ચક દરિયાના રાક્ષસો હોય, મોજા ઉછળતા હોય, એવા સમુદ્રને બે જીજીવડે તરવો મુશ્કેલ છે તેમ સયમ માર્ગમા ગુણરૂપી દરિયાને તરવો ઘણો મુશ્કેલ છે સયમ માર્ગ એટલે કે ગુણોની વૃદ્ધિ કરવી એક પણ અવગુણ આત્મામા ન ધૂસી જાય તેની તકેદારી રાખવી પડે છે કામ, ક્રોધ, લોભ, પરિશ્રદ્ધ, મોહ, એ કોઈ આત્મિક ધનને લૂટી ન જાય તેની સયમ માર્ગમા ચોકી રાખવી પડે છે કર્મ કાપવાની કળા શીખવા સાધુ માર્ગ એ એક વિદ્યાલય છે. કર્મ કાપવાની ધર્મ કળા અહીં શીખવાય છે બધી કળા કરતા ધર્મ કળા શ્રેષ્ઠ છે ગુણો પ્રગટાવ્યા સિવાય અવગુણ ટળે તેમ નથી

પ્રથમ તો આ ધર્મ પામવો એ જ મહામુશ્કેલ છે. સુખના રસિયા જીવો ઘણા છે, ત્યારે પુણ્યના રસિયા જીવો થોડા છે અને ધર્મના રસિયા એથી પણ થોડા છે સુખના રસિયા ઘીન લાગે છે, પુણ્યના રસિયા ખિન્ન લાગે છે અને ધર્મના રસિયા (અમીર છે) સાત્ત્વિક હોય છે ભૌતિક સુખની વાછના કરવી તે શરમ ભરેલી વાત છે પોતાના આત્મામા અનંત ગુણનો ખજાનો છે સ્વ તરફ દષ્ટિ કરો, તો તે અનંત ગુણનો ખજાનો મળે તેમ છે આજે તો કહીએ કે ધર્મ-ધ્યાન કરો છો! તો કહેશે સમય નથી ‘No time’ આમ

કહેતા શરમ આવવી બેઠબે જે જીવને હજી સંસારમાં
પરિભ્રમણ કરવું ગમે છે તેને ધમ ડુચવો કઠિન છે

શીલે શીલે ન માનિશ્ય મૌલિક ન ગમે ગમે ।

માયવો નહિ મનન જાંવન ન વમે વમે ॥

મૂખ દુ ખ, ટાંતડકો વિગેરે પરિસહ સહન કરીને સાધુ
પુરુષો ધર્મનો ફેલાવો, લઠાણી-પ્રભાવના કરી રહ્યા છે મોહનો
પદ કેમ સરળ પડે જાતના જીવો આત્માએ કલ્યાણ કેમ
સાધી શકે, આત્મા પોતે અનંત ગુણોનો સ્વામી કેમ બને,
તે માટે સાધુપુરુષો આ માર્ગ સમજાવી રહ્યા છે સત્સત્ની
દરેક ઠેકાણે જરૂર છે લઠાઈમાં ઉતરનાર યોદ્ધાને શસ્ત્રાસ્ત્રથી
બચવા બખતરની જરૂર પડે છે તેવી રીતે સસારી જીવોને
ધર્મ મોહરાજના બાણ સામે ટકી રહેવા ધર્મનું બખતર જરૂરી
છે ધર્મનું બખતર ધારણ કરનારનો આત્મા મોહરાજના
બાણથી બેદાતો નથી મોહરાજને જીવને ફસાવવા બળ
પાથરી છે કુટુંબ સ્ત્રી, પરિવાર વૈભવ સત્તા, સપતિ, આ
બધી મોહરાજની બાજ છે તેમાં ધર્મી આત્મા ફસાતો નથી
આ બળમાં ન ફસાવા સત્ પુરુષો યોગવળી આપે છે

સત્ પુરુષો પોતાના જીવનમાં ધર્મને ઉતારીને પછી
જ વાત કરે છે આત્માના ગુણો કેળવવા શત અને દિવસ
મહેનત કર્યા કરે છે અને આત્મ પ્રદેશમાં અવગુણ પેસી
ન બાધ તંત્રી સતત ઘીસી કરે છે જે તિલ્લેરીમાં રત્નો હોય તે
તિલ્લેરીને તાણુ હાથ છે વળી તે ઝોરડાને પણ તાણુ લગાવી
બારણા બંધ કરી, ખાટલો ફાળી સતત ઘીસી કરવામાં આવે
છે કારણ કે તિલ્લેરીમાં પડેલી વસ્તુ કિંમતી છે તે વાત

સમજાણી છે. તેવી રીતે આ શરીર કિમતી છે કે આત્મા ? ભવિષ્યમા આ શરીરની તો રાખ થવાની છે, શરીર તુચ્છ પદાર્થ છે, તો પછી તેની આટલી માવજત શાને ? જીવ દેહનો એટલો બધો મમત્વી થઈ ગયો છે, કે દેહ ટકે તો ‘હું ટકું’-શરીર છે તો હું છું ? શું માની બેઠા છો ? જડની અવસ્થા અને ચૈતન્યની અવસ્થા જુદી જુદી છે

જડની પરિણતિમા તું શું કરી શકવાનો હતો ? જો તારી મરજી ચાલતી હોય તો તું ઘડપણને આવવા દે ખરો ? બચપણ, યુવાની અને ઘડપણ ક્રમે ક્રમે ચાલ્યું જ આવે છે શરીર એવા જ સ્વભાવવાળું છે, ત્યાં આપણી મરજી કાંઈ કામ લાગતી નથી શરીરની સાચવણી કરવા છતાં પણ પ્રમાણથી સિદ્ધ થાય છે કે ‘દેહ તે હું નથી’ છતાં જડ એવા દેહ પાછળ શું લાગ્યા પડ્યા છો ? આત્મા માટે બે ઘડી પણ કાઢવા તૈયાર નથી સામાયિક કરવાનું કહીએ તો કહેશે કે દુકાન ખોટી થાય છે, કા મહેમાન આવ્યા છે, એમ કંઈક બહાના કાઢે છે જ્ઞાની કહે છે કે આ તો તારા હિતનું કહીએ છીએ, ૬૦ ઘડીમાથી બે ઘડી તો આત્માથે કાઢ ! તોય તારું કલ્યાણ થઈ જશે ભવિષ્યમા હેરાન ન થવું પડે હું ખનેા વાયરો વાય નહિ, તે માટે સફળરૂઢ ધર્મનું કવચ પહેરવા કહે છે સેત પુરૂષો ચેતવણી આપે છે કે ભાઈ ! કાંઈક જીવન સુધારણામા લાગી જા જીવનમા ભરેલા કર્મરૂપ દુષ્ટ તત્વોને જો દૂર કરવા હોય, તો આરાધનાનો દિવ્ય સંદેશ આપનાર પ્રભુનું વચન સ્વીકારી લે

કેટલાક કહેશે, અમારે આખો દિવસ ધર્મધ્યાનમા કેમ

બીજું ? વાંસે પૂછડું લાખું છે, તેમ કહેનારને સ્ત્રીઓ કહે છે 'ભાઈ! બે ઘડી તો કાઢ! કુકાને તમારા વલી કોઈ બેસ નાર હોય તો તમને એમ થાય છે, કે કું વખાણુ સાબળવા જઈ ! નહીંતર નહીંને ? પણ કું કોણ ? ક્યાંથી આવ્યો ? મારું સ્વરૂપ શું ? આ બંધન વચણા શેને લઈને છે, પુરૂષલિંગ જ જાળમા ક્યા ફસાઈ પડ્યો છું, તે વિચારવા બે ઘડી તો કાઢ ! આ દેહ અશ્વત્થ છે કણ્ણ કણ્ણમાં વિણસી જાય તવા સ્વભાવવાળો છે બે ઘડી ન મળે તો રજ મિનિટ, અરે મોલીસ મિનિટ ન મળે તો બાર મિનિટ, અરે બાર મિનિટ નહિ તો છેવટ છ મિનિટ, પણ સત્સંગ કર કણ્ણમાત્રના સત્સંગથી માર જેવાના પણ જીવનપણ્ય ઘઈ ગયા છે ત્યારે તમે કાઈ માર જેવા તો નથી જ તમારે પછડો લાવવો તેમાં કેટલીવાર ! જે સમજે છે, કે પરલોકમા જઈ પડશે, ત્યાં ધન, પુત્ર, પરિવાર, કોઈ સહાયમૂલ મનાર નથી તો ફોજટનો મોઢ શાને કરે છે ?

અનંત જ્ઞાન, હજી ન સુખ, વીય લોગ ઉપલોગ, લગ્નિષ ક્ષમા ત્યાગ, માદવતા, સત્ત્વ સયમ પ્રહસન, તપ આદિ અનંતા ગુણો આત્મામાં ભર્યા છે બે જાવનો અંત લાવવો હોય તો આ ખજાનાને સાચવવાની જરૂર છે જશક નિમિત્ત મળ્યું કે કોષને જતો ન કરે. જે હેય છે તેને ઉપારેય કરે ત્યાસુખી ધર્મ દોષ નહિ જાય. અને જ્યાં સુખી ધર્મદોષ નહિ ટળે ત્યાં સુખી સમ્બન્ધશૈન પ્રાપ્ત કરાઈ શકાય ! તમે જાતે જ તમારા મોહિયાત બનો. જ્યારે કાયાથી કંઈ કાય થાય તે બીજા બોધ શકે છે પણ અધ્યવસાયમા જે કાય ઘઈ રહ્યું છે તે પોતે અજરતા જાની જ જાણી શકે છે

કોઈ મોટી બેઠના રક્ષણ માટે પાશ્વ મોહિયાતોની

દુકડી રાખવામા આવી ચોકિયાતો રાત દિવસ હથિયાર સહિત બેઠનું રક્ષણ કરવા ચોકી કરી રહ્યા છે ચોકિયાતો બેઠના આગળના દ્વારને અને તાળાને સાચવીને ચોકી કરી રહ્યા છે લૂટારાઓએ બાણી લીધુ કે ચોકિયાતો ફક્ત આગળનો દરવાજો સાચવીને બેઠા છે ફરતી ચોકી કરતા નથી આથી લૂટારાઓ પાછળની પછીતના ભાગેથી બાકોરુ પાડી, અદર પ્રવેશી ગયા અને માલના કોયળા ભરી લીધા બહાર ચોકિયાતો હોકારા પડકારા કરે છે ચોર લોકો તો ખજાને લઈ પલાયન થઈ ગયા સવારમા બેઠના માણસો આવ્યા બેઠુ તો બેઠ લૂટાઈ ગઈ છે ચોકિયાતોને પૂછ્યુ 'તમે ચોકી કેવી રીતે કરો છો ?' 'સાહેબ ! અમે તો તાળુ તપાસતા રહીએ છીએ જુવો આ તાળુ અકબધ છે

‘અમને શુ ખબર કે પછીતેથી ચોર લોકો પ્રવેશી, આવી ચોરી કરશે !’ તેવી રીતે બહારના વેશ રાખેથી મુહપત્તિ, ગોઝછો, માળા રાખવાથી, ઉપરના તાળા સાચવ્યાથી કાંઈ વળવાનુ નથી અદરથી લૂટારા બાકોરુ પાડી લઈ ગયા તેનુ કાંઈ ખરુ ? તમે કઈ રીતની ચોકી કરી રહ્યા છો ? ચારે બાજુથી સાવધાની રાખો કે ચોર પ્રવેશતા તો નથીને ? અદરના વિકારો, કષાયો, ‘મારુ તારુ છે, એ નહિ નીકળે’ ત્યા સુધી ઉપરના તાળા લગાવ્યે કાંઈ વળવાનુ નથી મહા-પુરુષો કહે છે ‘ભાઈ, તુ તારી અદરમા દષ્ટિ નાખ બહારની ટાપટીપમા શુ પડી ગયો છો ? શોધ અદર ચલાવ’ સોયમા દોરો પરોવવો હોય ત્યારે દોરાને પાતળો કરી, સોય નજીક લઈ જવો પડે છે, વળી ધ્યાન પણ સૂક્ષ્મ કરવુ પડે છે, આખો કયાય ફરતી હશે તો દોરો પરોવાશે નહિ

તેવી રીતે આત્મારૂપી સોયમાં સમઠિતરૂપી દોરો પડેલાવવા
એકાકાર થવું પડશે.

જ્ય તરદષ્ટિ પ્રથમ થવી જોઈશે, પછી સમ્યજ્ઞાન પ્રાપ્ત
થશે પછી જ દેશવિરતિ કે સર્વ વિરતિ થઈ શકાશે અને
ત્યારપછી શ્રેણીએ ઘડી મોઢા સધાશે. પણ જેનું મન ચારે
બાજુ રખડે છે સ્વ ધરમા રહેવું બોધ્યું નથી, તે શું કરશે ?
તે શુભરૂપી દરિયાને કેમ તરી શકશે ? માતાપિતા મૃગા
પુત્રને એમ કહે છે કે દીક્ષા એ કાંઈ પારકો માલ આપવા
માટે નથી. દીક્ષા લઈને અધ્યાત્મ પરિશ્રમ કરવાનો હોય છે
દીક્ષા એટલે તો શીનાં ઘઉં દગવા જેવું કંઈન છે સ્વાધ્યાય,
ધ્યાન તપમા હત્તચિત્ત બની કર્મ કાપવા પ્રયત્ન કરવાનો
ચાલુ જ હોય છે કોઈ આત્મિક ધન લૂટી ન બાક્ય તેની
તકેદારી રાખવાની હોય છે

વીસ હજારનો થેલો ભરી ટ્રેનમાં મુસાફરી કરનાર
કેવી સાચવણી રાખતો હોય છે ! તેવી સાચવણી સત્યની
કરો છો ! કેટલાક કહે છે કે

પૈસો મારો પરમેશ્વર બાચ્છી મારો ગુરુ
છોકરા મારા સાથીધામ કોની સિવા કશું

બધું ધરમાં આવી ગયું સેવા ક્યા કરવા બાવી ?
આવી પરિસ્થિતિમાં વિચાર તો કરો કે શું કરી રહ્યા
છો ! પૈસો વધશે તેમ મનુષ્યો વધશે. પેર અને પટારો
ભરાય ત્યારે દુશ્મનો જ ઊભા થાય છે પેટ બધું ભરાઈબધ
ત્યારે અજીજ થાય છે અને તની પાછળ પાછળ અનેક
હઠ આવે છે પટી ભરાઈ ત્યારે ચાર લોકો સરકારની નજર

અને ભાયાતોની નજર પડે છે. માટે જ્ઞાની પુરુષો કહે છે, ખન્નેને ઓછા કરી નાખો, તો તખિયત પણુ સારી થઈ જશે અને દુશ્મનો પણુ મિત્રમા ફેરવાઈ જશે

કોઈ એક મુસાફર સત્તર હજારનો થેલો લઈ ગાડીમા જઈ રહ્યો છે થેલાને જરા પણુ રેઠો મૂકતો નથી એમા ખૂબ તરસ લાગી એટલે થેલો લઈને ઉતર્યો નળ પાસે થેલો મૂકી પાણી પીવા લાગ્યો તેટલી વારમા સીટી વાગતા એકદમ ટ્રેનમા ચડી ખેઠો. ઉતાવળમા સત્તર હજારનો થેલો લેવો ભૂલાઈ ગયો. ટ્રેનમા ચડી ખેઠા પછી મુસાફરને પેલો થેલો સાલ્યો પણુ હવે શુ થાય ? ગાડી ઊભી રહે ત્યારે ઉતરાય ને ? પછીના સ્ટેશને ઉતર્યો ઘેર ગયો પણુ કયાય એન પડતુ નથી. ભાઈને તો તાવ ચડી ગયો એટલે બીજી (વળતી) ટ્રેન પકડી શક્યો નહી. અહી સ્ટેશનના નળ પાસે ગામડિયો કોઈ ખેડૂત નીકળતા તેની દષ્ટિમા આ થેલો આવ્યો. જ્યાં જુએ તો સત્તર હજાર રૂપિયા ખેડૂતના દિલમા આનંદ ન આવ્યો, પણુ કરુણા ઉપજી કોઈક ખિચારો ભૂલી ગયો. લાગે છે, જો આનો ધણી મળે તો સોપી દઉ, એમ ચિતવતો તપાસ કરે છે, પણુ કોઈ મળતુ નથી

બીજો દિવસ વીત્યો સવારમા ખેતરે જાય છે, અતરાતમા એને બહિરાતમાનુ અદર યુદ્ધ ચાલે છે બહિરાતમા એમ કહે છે ‘કયા તું ચોરી કરવા ગયો હતો ? સહેજે મળ્યુ છે, તો શા માટે મોજ માણી ન લેવી ?’ અદરથી અતરાતમા કહે છે ‘ફટ છે તને, આવા હરામના પૈસા તારે ન જોઈએ’ ગાડીનો સમય થતા સ્ટેશને જઈ ઊભો રહે છે,

કોઈપરાક મળતું નથી આમ ત્રણ ત્રણ દિવસ વીતી ગયા જેટલું
ખેતરનું કામ ખોટી કરીને દેખાતને સમયે હાજર થાય છે
પૂછે, પણ કોઈ માલિક મળતો નથી થોડા દિવસે બ્યારે
જેટલું એશન ઉપર આવે છે ત્યાં એક માણસને બાકડ
ઉપર લમણે હાથ દઈને મ્હાન વઢને બેઠેલો જોયો.

જેટલું એ માણસને બોઈ પૂછે છે કેમ બાઈ, તબિયત
બરાબર નથી! શું થયું છે!

પેલો કહે છે 'બાઈ, મારી બિઝનીસની કમાણીની
થેલી આજથી બાર દિવસ પહેલાં આ જગ્યાએથી ઉપડી
અઈ છે તેની વિમાસણમા હું બહુ દુખી દુખી થઈ ગયો.
હું જેટલું પૂછે છે 'સત્તર હજાર હતા કે કાઈ બોલ્યું હતા!
થેલી કેવા રગની હતી?' એમ ખાત્રી કરવા માટે બધી
હકીકત બાધી લીધી. જેટલને ખાતરી થઈ કે જેની થેલી
ખોવાણી છે તે આ જ માણસ છે જોડે પછેડી ખોલી
પેલી થેલી આપતા કહ્યું બાઈ આ થેલી લઈ જ્યો તમારી
જ છે બરાબર જણી જોજો હવે એ માણસને કેવો આનંદ
આવે! જેટલ કહે છે 'બાઈ હું ચાર દિવસ થયાં જોના
માલિકની થોડા બધાવું હું વાત બહાર પાડું તો કોઈ
હજો કરીને લઈ બાય, તેથી સામેથી ફરિયાદ સાંભળું, તો
ખાત્રી કરી, આપવી તેવા ઉદ્દેશથી આજ બાર દિવસ! થયાં
એશનના ધક્કા ખાઉં છું આજે તમે ખાત્રી લાયક મળ્યાં
જોડે થેલી તમને સોપી હું હજવો બનું છું.

પેલો પડે લાગી કહે છે તમે બરાબર દેખ જેવા
છો આજુ ધન છતાં તમારું મન લલચાસું નહીં પેલો

ભાઈ હજારનું બહુલ આપે છે ખેડૂત કહે છે ‘ભાઈ ! મારે લેવા જ હતા તો મને પૂછનાર કોણ હતું ?’ પેલો કહે છે ‘મને આ થેલી પાછી મળી તેનો આનંદ ઉછળે છે’ એટલે ભેટ તરીકે આપને સ્વીકારવું પડશે આ કહે છે ‘મારે એક પાઈ પણ ન ખપે’ પેલો નામ સરનામું પૂછવા આવ્યું રાખે છે કોઈ વખતે પ્રસંગ આવ્યેથી હું કંઈક આપી કૃતાર્થ થાઉં, એ માટે નામ તથા સરનામું પૂછે છે, તો ખેડૂત તે પણ આપતો નથી આ એક બનેલી સત્ય ઘટના છે

આજે ભારતભરમા નીતિમત્તાનું ધોરણ તદ્દન નીચું ગયું છે, છતાંય ક્યાંક ક્યાંક હીરાઓ ઝળકી રહ્યા છે ખેડૂત બહુ ભણેલો ગણેલો હતો નહિ છતાં સસ્કાર રેડાયા હતા, કે હરામનું કંઈ લેવાય નહિ આજે તો સેવાનું નામ લઈ ફરનારાઓ ખેંચ પક્ષોની લાચો ખાઈ ઘર ભેગું કરનારાઓની વાત કીધી જાય તેમ નથી જેનામા આવા ગુણો નથી તે આધ્યાત્મિક વિકાસ શું કરી શકશે !

મોક્ષ પુરુષાર્થના અર્થે છે અને આ સંસાર પ્રારબ્ધે પડ્યો છે, આત્માર્થે પુરુષાર્થની ધારા વધતી જાય, તેમ આત્માના ગુણોની ખીલવટ વધતી જાય છે ધર્મમા સંવેગ એટલે એક પ્રકારનો વેગ સમ્યક્ પ્રકારનો વેગ તેનું નામ સંવેગ. તે પ્રગટાવવો જોઈશે

માતા મૃગાપુત્રને સમજાવે છે ‘હું પુત્ર !

વાલુયા કવલો ચેવ, નિરસ્તા ય ડ સ જમે ।

અસિધારા ગમણ ચેવ, દુક્કર ચરિડ તવો ॥ ૩૭ ॥

સયમ લેવો એતો વેળુના કોળિયા ભરવા બરાબર છે વેળુના કોળિયા નિરસ છે તેમ સયમમા પાત્ર ઇન્દ્રિયના

વિષયના રસથી નિરસ બનવાનું છે. અહીં ઝાકઝમાળ કે ડીમ ડીમ ખરું ? અહીં રેશમી જાલીયા ઉપર બેસવાનું ખરું ? વાળ, તબક્કાં સારગી કંઈ નથી. પોપાક પલ્લુ સાવ સાદો કીનારી, ઝીક સતારા કે આશાસા બધો નથી આવે કહેયે, પ્રતિક્રમણમાં અમને રસ પડતો નથી. જવેયા ગાતા હોય ત્યાં તાન ચડે છે ઉપવાસ નિરસ લાગે છે આયબિલ કરુ ત્યાં તો ઉછાળા આવે છે આયબિલના સોજનમાં અંધ આવે છે નિરસ લાગે છે બધું ભાણું હોમ તો સરસ લાગે છે પલ્લુ લીલો વાસટિયો ખાનાર બોલકાના અંગે છરો ફરે છે, તેમ ઇન્દ્રિયના ગુલામ બનનારને દુગતિ મળે છે.

ધનના અણુગારે દીક્ષા લીધા પછી જાવજીવ સુધી આયબિલ કરી હવી છઠ્ઠા પારણે છૂની ઉત્તતપસ્યા અને પારણે આયબિલ કરતા ધનના અણુગારે દીક્ષા લીધી તેજ દિવસથી પ્રતિષ્ઠા કરી કે જાવજીવ સુધી મારે છૂ છૂના પારણા કરવા અને પારણામાં પલ્લુ નાખી દેવા જેવો જેને કોઈ અતિશય કૃપણ ભિખારી ન ધમકે, એવો આયબિલનો આદાર બને. પ્રભુએ આજ્ઞા આપી અને એમણે એ તપ શરૂ કર્યું.

બેઠે બેઠે પારણા કરી, જાવજીવ સુધી જાણ, જ્ઞાંતરૂં તો પાણુ નહીં કરી આયબિલજીવનો આદાર નવમયિના સંચય પાળિયોલ કરી મયા એવો પાર મે સૂણો. જનવરજી સિવપુર દીધો જે મારાન હને.

નવમાસ સુધી આકરી તપસ્યા કરી. માખણના પિંડા જેવી કાયા હાડપિંજર સમાન કરી લીધી આ તો અહીં હજાર વધ પહેલાની વાત છે.

શ્રી હજાર સાધુમાં ધનના અણુગારની તપસ્યાને બન

વાને વખાણી કે મહાન દુષ્કર કરણી અને મહાન નિર્જરાના કરનાર તે છે કર્મને ખપાવવા કેટલી જહેમત ઉઠાવી ! ધન્ના અણુગારે નવમાસના સયમમા આઠ માસ સુધી છૂંના પારણે છૂં અને છેલ્લા માસે પાદોગમન સથારે કયો સાડાચાર મિનિટ અને અગ્યાર સેકન્ડ જો વધુ આયુષ્ય હોત, તો સીધા મોક્ષે જાત અત્યારે સર્વોર્થસિદ્ધ વિમાનમાં તેત્રીસ સાગરો-પમનુ આયુષ્ય ભોગવતા ખિરાજે છે, ત્યાથી મનુષ્યપણે અવતરી મોક્ષમા જશે ધન્ના અણુગાર મહારથી હતા તેની સ્ત્રીઓ કરિયાવરમાં ખત્રીસ કોડ સોનૈયા લઈ આવી હતી, ત્યારે તેની સપત્તિ કેટલી હશે તે તો વિચારો.

આવા સમર્થ પુરુષોએ દીક્ષા લીધી છે, આ શુ નવરાનો ધર્મ છે ? દિવાળી ટાણુ છે એટલે મરવાનીય નવરાશ નથી એમ કહે ? વિચાર તો કરો, અત્યારે આયખિલની ઓળી ચાલી રહી છે તેમા એક આયખિલનુ પણ મન થાય છે ! તમને કેવા ગણવા !

મૃગાયુત્રને માતા શિખામણુ આપે છે. વેળુના કોળિયા જેમ નિરસ, તેમ આ સયમ નિરસ લાગે તેવો છે વિષય જીવને અનાદિથી વહાલા છે આજે જીવ ઠાઠ-ઠઠારામા બહુ લલચાય છે આ ધર્મમા એવુ કાઈ પણ નથી તલવારની ધાર ઉપર ચાલવુ જેમ દુષ્કર છે, તેમ સયમમાર્ગે ચારિત્ર-તપ પાળવા ઘણુ દુષ્કર છે વળી પણ સયમની દુષ્કરતા સખધમા માતા શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

આખ્યાન ૮૮ શુ

સુવત ૨૦૨૦ આસો સુદિ ૧૪ સોમવાર, તા ૧૯-૧૦-૧૪

સિધ્ધાત એટલે ત્રણ કાલે સિધ્ધ થયેલી વસ્તુ ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૬ મા અધ્યયનમા મુખાપુત્રનો અધિકાર આલે છે ભગવાનની વાણીમા અનંત અમૃત ભર્યું છે ત્યાં આત્માને શૂર વીર, ધીર પરાક્રમી બનાવી કર્મોને હરાવવા છે, ત્યાં કાયરતા ન જ પાલવે. એના માટે આ અધ્યયનમા અપૂર્વ ભાવો ભર્યા છે

અહીં વગન્ત વિઢીપ, ચરિત પુત્ર વુક્ત ।

મવા છાદ મવા ચેવ ચાયયધ્વા સુદુક્ત ॥૩૮॥

સપ જેવી રીતે આડુ અવળું ન બોતાં, સીધા ચાલતો હોય છે તેવી રીતે સાધુ પણ ઈર્ષ્યામિતિપૂર્વક મહાન્ન દુકાન કે બોડ ન બોતા એકાત દષ્ટિથી જાણે છે જતા આવતાં જતું બીજ કે લીલીતરી ન કચરાય, તેમ કાચુ પાણી કરોળિયાની ભાગ, લીલકૂગ કે કાચી માટી, એકેદ્રિયથી માટી પચેન્દ્રિય સુધીના જીવની કિલ્લામના ન થાય પગવટી કચરાઈ કે હઠાઈ ન બાય મસળાઈ કે ચોળાઈ ન બાય દુઝ ન થાય ત્રાસ ન થાય તેને માટે સાધુ બહુ જ સાવચેત રહે છે શાન, હશન બને ચારિત્રનું પાલન કરવા ઈર્ષ્યામિતિ છે ઈર્ષ્યામિતિનું પાલન કરનાર સાધુને ખબર છે કે જવા મારો આત્મા તેવો જ રહે જીવાનો આ મા છે

મારા દેહથી કોઈને પણ હુઞ, ત્રાસ કે ક્રીલામના ન ઉપજે વાણીથી પણ કોઈની વિરાધના ન થાય મનથી પણ કોઈનું ખૂરુ ન ઈચ્છવું, એમ મન વચન કાયાથી, ત્રણ ભાગે પાત્ર સ્થાવર અને ચાર ત્રસ, એમ નવ પ્રકારે, નવ કોટિએ હણવા નહિ, હણાવવા નહિ કે હણનારને અનુમોદવું નહિ, એવી રીતે ૮૧ ભાગા થયા એ જાતની પ્રતિજ્ઞા લેનાર સાધુ ઈર્યાસમિતિથી ચાલે છે રસ્તામા વાતચીત કરવા પણ સાધુ રોકાય નહિ, વળી રાત્રે પૂજ્યા વગર પગ ન ઉપાડે રજોહરણ, જીવદયા પાળવા માટે છે કેટલીક બહેનો ગોચરને રૂમાલે વીંટી થેલીમાં રાખી મૂકે છે અને જ્યાં આવે ત્યાં એમને એમ બેસી જાય છે “અપ્પમજ્જિય મારુહ્હ પાવસમણેત્તિ વુચ્ચહ્” સાધુ માટે તો આમ કરનારને પાપ-શ્રમાણ કહ્યા છે યતના એ ધર્મ છે, જેટલી જીવદયા પળાશે તેટલો લાભ છે

આચારાગસૂત્રમા કહ્યું છે “જેને તું હણવાનો ઇરાદો કરે છે, ત્યાં તું પોતેજ હણાઈ ચૂક્યો છે ખીજા જીવોને કબજે કરવાના અને મારી નાખવાના ભાવ થયા, ત્યાં તું પોતેજ હણાય છે ભૂતોને-વનસ્પતિને ઉપધાત કરવાથી જીવની વિરાધના થાય છે, તેમા આત્મવિરાધના છે ખાતા, બેસતા, પીતા, સૂતા, ચાલતા, ઉપયોગ રાખવાનો છે ઉપયોગ ત્યાં ધર્મ છે. જતના વગર સાધુ ફક્ત દશ ડગલા જ ચાલ્યો હોય, તો તેને ભગવાને પ્રાયશ્ચિતનો અધિકારી કહ્યો છે ચાલવું તો ક્ષેત્રથી ધૂસરા પ્રમાણુ બેઈ બેઈને ચાલવાનું કહ્યું છે કેટલાક ચાલતા વાતચીત કરતા હોય છે, અગર તો પુસ્તક વાચત હોય છે કે સન્નિધાય કરતા

આલતા હોય છે 'આ બધી ક્રિયા સમય-માર્ગની વિરોધક છે આલવી વખતે એકાત દિવસી આલવું ચતના જરૂર બાંધપૂવક પાળવાની છે જેનો પામે પાકો તેનું સવ પાકુ થોવન એટલે જીવન-મહેલનો પામે સમય સિમેન્ટથી તેને મજબૂત બનાવીએ રબેડરવુ, મુકપત્તિ એ બધા સમયનાં, હમાનાં ઉપકરણો છે

આને માણસો દયાધર્મથી વંચિત થઈ ગયા છે. દિવાળી આવી રહી છે ત્યારે બાવા બાવા પાડી, કેટલાય કથવા વગેરે અનેક જીવજંતુઓ જે ચોમાસામા ઉત્પન્ન થયા હોય તેનો કચ્છરપાણ વાળી નાખે છે અસેરાર્થ ન ઉટકે તો શુ વાધો આવી જાય છે ? આપણુ આત્માનું આંગણુ સાફ નથી તેનું શુ ? વાસણનો કાટ કાઢનારા આપણે વાસ નાનો કાટ કાઢવાનું કદી વિચારીએ છીએ ? આગળ તો આંબિ કાઢ્યો સૂડલામા છાણા પૂજીને રાખતાં એક કામ પણ એમા વિના કે પૂજ્યા વિના કરતાં નહીં આવકોને જતના કેટલી હોવી એકંએક ! આને તો મિલમા ઢાણા ઢળાવે ત્યાં મણાનાં ગળા રહી જતા હોય જેમા સોયા, ઝાટકયા વિનાનું હોઈ મનેદા-ઈમળ હોય તેના કચ્છરપાણ નીકળતા હોય છે કોઈને એવું છે કયા ? કેવો પ્રમાદ સેવાઈ રહ્યો છે ?

ડી.ડી.ટી છાટો છે ત્યારે તો ત્રસ જીવની હિંસા નજરેનજરે બાળો છે. કેટલાય માખી મચ્છર, સિંકરો નાશ પામે છે આવકથી ત્રસ જીવની હિંસા થાય નહિ અને તેના સામનો પણ રજાથ નહિ. આવી માકડ માસ્વાની હિંસકે દવાઓનો વપાર પણ થાય નહીં આગળ કામકાજ હાથથી

થતા, છતાંએ ધર્મધ્યાન કરવાનો સમય કાઢતા આને પાણી, ઠામ, વાસણ માટે જુદી જુદી કામવાળી અને રસોઈ કરવામા બે તપેલી ઉતારવી પડે, છતાંએ ધર્મ-ધ્યાનનો સમય નથી મળતો, એ કેટલો પ્રમાદ ગણવો ? પરદેશમા રહીને તેઓનું અનુકરણ કરીને, દેહની વિભૂષામા પડી ગયા છે. આગળના શ્રાવકોને પદર દિવસે ઘોણું નીકળતી, આને રોજ રોજ નળ ચાલ્યા જ જતા હોય શું આ પાપ નથી લાગતું ?

આગળ તો પાશેર પાણી વાપરવાનું હોય ત્યાં નવટાક વાપરતા સમજતા કે પાણીમા જીવ છે સંકોચથી કામ લેતા. આને માનસ કયા ઘડતરથી ઘડાઈ રહ્યું છે, કે દયાના અકૂરો નાશ પામી ગયા છે શાક સુધારી ઘર વચ્ચે ફેંકી દેશે. રસોડા જુઓ તો ઉકરડા જેવા, પગ મૂકવાની જગ્યા ન મળે આગળના લોકો દાળ કરતા, તો કહેતા કે ચણાની કે અડદની દાળનું શાક કયું છે આજના જેવા ફદ ન હતા આને જીલના સ્વાદ એવા લાગી ગયા છે કે, સાને તળેલું જ ખાવા જોઈએ પચે કે ન પચે, દવા લેશું, પણ ફરસાણુ તો જોશે

આગળના લોકોને ચાલતા ચાલતા કાંઈ પણ ખાતા શરમ આવતી આને ખાપ અને બેટો બજાર વચ્ચે ચીનાઈ સીંગ ખાતા હોય છે સારા ઘરની બાઈઓ હાંટેલમા આઈસ્ક્રીમ ખાઈ આવે છે, આ બધું શું ચાલ્યું છે ! સ્ત્રીઓ સિનેમા ઉપર હોય ! કેટલું ખરાબ કહેવાય ! ઘર કયું, ખાનદાની કેની ? શ્રાવકની સ્ત્રીઓ એ ઠંકાણું હોય ? આને તો કંઈ સ્થિતિ થઈ રહી છે ? આગળ તો છાના છપના જતા,

હર રહેતો. આજે તો સસરા જઈને આગળથી ગિફ્ટ લઈ આવે, પણ બેઠને કરવું છે શું ? ધર્મ સમજવા જેવો છે સત્સંગ— ગુરુનો સંગ કરવા જેવો છે ત્યાં જશે તો ત્યાંજ વૈરાગ્યમાં આત્માની ઉત્તતિ કેળવી શકશે. નીતિ, ન્યાય પ્રામાણિકતા જીવનમાં આવશે.

પરમી સામે ધષ્ટિ ન કરવી, એવા ભાવ હોવા બેઠને મનમાંથી વાસના બંધ ઇન્દ્રિયમાંથી લાલસા બંધ, દેહમાંથી આળસ બંધ ને વાણીમાંથી નિંદારસ બંધ અને સત્સંગમાં રહે તો જીવન જીવી જવાય શકિલ્લિયો. ઘોર પોતાના પુત્રને એક બલામણુ કરે છે, કે દીકરા, પ્રતિજ્ઞા લે કે મહાવીર પાસે જવું નહિ કે તેની વાત સાંભળવી પણ નહિ, તેમ જ દશ ન કરવા નહીં જે રહેતો તુ નીકળતો હો ત્યાં મહાવીર સ્વામી વાણી સંભળાવતા હોય તો તેવે સ્થળેથી કાનમાં આંગળી નાખી પસાર થઈ આવેલી બલામણુ કરે છે શકિલ્લિયાના બાપને પ્રતીતિ હતી કે ભગવાન મહાવીર ક્ષિત્તિવાજર છે પામરને પરમાત્મા બનાવી દેનાર છે લોકોને સોનું બનાવનાર છે ગમે તેવો ભોર, પછી ભોર ન રહે, પણ સાધુજ બની બંધ હવે પોતાનો પુત્ર જો એવો થાય તો પરપરા થાક્યો આવતો ભોરીનો ખર્ચ ભાગી બંધ

આજે સારા ધરના જીનો પોતાના પુત્રને એજ સિખા મણુ આપે છે કે સાધુ પાસે અધારથી બંધ નહીં બીક લાગે છે રહેને સાધુ ઘણું જશે, વૈરાગી થઈ જશે. અમે દીક્ષાના વિગતો નથી. એમ મોટેથી મીઠું બોલે પણ હૃદયમાં એમ છે કે ઓકળે સાધુ પાસે ન બેસે તો સારું આજગ

ચોરનો બાપ તેમના પુત્રોને આવી લલામણુ કરતો, અત્યારે તમને ચોરના દીકરા કહેવા કે શુ કહેવા ? તેમાય જો છોકરાને વૈરાગ્ય લાગી જાય, તો મહારાજ પાસે પહોચી જાય અને કહે 'મહારાજ ? તમે શું ભૂરફી છાટી છે ?' એનનાથી થાય તેટલુ કરે પણ આ માર્ગ જોટો છે, તે સાબિત કરી દેયો છે તમારામા ત્રેવડ ?

ત્યાગમાર્ગ સારો છે કે લોગમાર્ગ ? જો ત્યાગમાર્ગ હૈયામાં સારો લાગતો હોય તો તમારા છોકરાને ઉપાશ્રયે લાવવાનુ કેમ વિચારતા નથી ? શુ ડર લાગે છે ? સતના સમાગમમા લાવવા કોશિષ કરતા નથી અને જ્યા સુસ રક્તાર ભુંસાય છે, મોહના કારમા બાણુ છે, એવી કોલેજેમા લાગવગ લગાડીને, પૈસા ભરીને પણ દાખલ કરે છે. લાડૂતી શિક્ષકો શું જ્ઞાન આપશે ? સાધુ જેવા નિસ્પૃહી કોણુ છે ? ખતાવો તો ખરા ! દુર્ગતિમા ન ઘસડાય જાય તેવો માર્ગ ખતાવનાર સાધુ-સતો છે સતની શિખામણુ રૂપ શિક્ષાને માથે ચડાવે એ જગતનો મુગટ મણિ અને હૈયામા થલુ જોઈએ કે, કોલેજમા ગયા વિના ચાલશે, પણ સતનાં દર્શન કર્યા વગર નહિ ચાલે સાધુને ચરણે શાંતિ પામે, કષાયથી બળેલો જીવ ઠડો થાય છે પોતાના દોષો ધ્યાનથી સાલળવા એ શ્રવણભક્તિ

એ ચરણે પ્રાણી શાંતા રે પાવે, પામે તે લીલ વિલાસરે પ્રાણી,
જન્મ જરોને મંરણમીડાવે, ન આવે ફરી ગર્ભોવાસ રે પ્રાણી,
સાધુજને વંદના નિત નિત કીજે.

તમે તમારા પુત્રને ભણાવો, ગણાવો, વારસો આપો, તેથી શુ કૃતકૃત્ય થયા માનો છો કે ધર્મનો કઈ વારસો સોપો

છો ? તમને જીવ-અજીવનું જાણપણું ખરું ? એક દુષિયાના એકસો પૈસા 'એ બધાયને આવડે, પણ જીવના લેઈ કેટલા ? " ૫૬૩ " એ તો કોઈને જ આવડે શાસ્ત્રમાં તુચ્છીયા નગરીના આવકોનો અધિકાર સાબળો, ત્યાંના આવકો નવે તત્ત્વના મધ્યમ જાણકાર હતા અને કેટલા ઘીડવાળા ! અમારે બહોળી પ્રખણ, અમારે ફલાણા મહારાજ ધોમાસાં માટે જોઈએ છીએ અહીં અહીં હજાર ધર માટે સાશ વક્તા દર ધોમાસે જોઈએ. પણ અમારેય સાશ મોતાઓ જોઈએ છીએ તમે જેવા તેવા વક્તાને ન ચલાવી શ્યો તો પછી અમારે જેવા તેવા મોતા વડે કેમ ચલાવાય ? તમને અસર કેમ થતી નથી ?

વાણિયાના ઘીકરને નામું ન આવડે તો પેહી ઉપર કેમ બેસાડાય ? અમારે તમને પેહી સોંપવી છે, પણ જાણપણું ક્યાં ? શાઓદાર સમિતિના મેમ્બરો કહેવાય, છતાં જતીસ સૂત્રોના નામ બોલાવો તો કેટલાને આવડે ? જહું સાશ કાગળ છપાઈ સારી, એટલું જોવાથી શું ઉદાર મંઈ મયો ? આવકોમાં ૨૧ ગુણ હોય પણ વ્યા ગુણની જ મંદાર ન હોય ત્યાં લાવવા કોશિય કેમ કરી શકે ? આગળના આવકો સિદ્ધાંતના જાણકાર કે સંતા હતા અત્યારના આવકો છાપાં વાંચનારા ! ઉપમા શું અત્યવી ?

જીવનનું ઘડતર ઘડનારા સાધુ-સત છે તેઓ જે માણે ચાલે છે તે માજ બતાવી રહ્યા છે તેની પાસે રાત્રિ દયન, આરિત્ર અને તપની જ વાત હોય શું વેપાર કેટલા ઘીકર ઘીકરી, કોણ વેવાઈવલા એમ પૂછવાની વાત નહોત.

સ સારમા માથુ મારે નહિ એને તો એના આત્માનું કરવું છે એકાત અધ્યાત્મ દષ્ટિથી ચાલે છે આજે તો “સાધુએ લાઉડસ્પિકરમા જોલવુ જોઈએ, તો જ ધર્મનો ઉદ્ધાર થાય, પાપ થોડું ને ધર્મ ઘણો થાય, ગજાને તકલીફ ઓછી પડે, જમાના પ્રમાણે વર્તવું જોઈએ” આવું જોલનારા સાધુના ચારિત્રના ચૂરેચૂરા કરી રહ્યા છે ભગવાનને તેના જ્ઞાનમા શું જમાનો નહિ દેખાયો હોય, તેમ માનો છે ! આટલા બધા ધર્મ કરવા આવશે કે ધાડ ઉઠાડવા તે નહિ જોયું હોય ?

આજે ગળુ ખેસી ન જાય તેની તકલીફ ટાળવા તૈયાર થશે, આવતી કાલે કહેશે, આવતા જતા બે ચાર મહિના નીકળી જાય છે, માટે ટ્રેનમા ડબો રખાવીએ ટ્રેન તમારે માટે ક્યા દોડે છે ? ‘આમા શુ, આમા શુ !’ એમ કરતા કરતા જીવ કેટલો પતનને પથે જાય તેનો કાંઈ વિચાર કરે છે ખરા ?

ભગવાન કહે છે ‘હિ જીવ ! તુ સ્વ સમયને ખરાખર સમજ લે, પછી પર સમય તરફ જુદા જુદા દર્શનો શી રીતે જોલે છે, તે તરફ દષ્ટિ કરજે પ્રથમ તો ધરમા જે નિવાન પડયું છે, તે જોઈ લેજે સિદ્ધાત વાણીને ગુરુગમથી સમજી જીવનમા ઉતારો જૈનોનો સ્યાદ્વાદ બિચા નખરનો છે

કોઈ એક મુનિ ચાલ્યા જાય છે, ત્યાં રસ્તામા અન્ય દર્શની મળ્યો, પગે લાગી પૂછે છે ‘મહારાજ ! જૈનનો સ્યાદ્વાદ સમજવો મુનિ કહે છે ‘ભાઈ ! સાધુથી ચાલતા ચાલતા જોલાય નહિ પેલો કહે ‘સ્થાન ઉપર આવવાની મને કૂરસદ નથી, માટે અહીં જ સમજવો ત્યારે મુનિ દૂકમા

છો ? તમને જીવ-અજીવનું જાણપણું ખરું ? 'એક રૂપિયાના એકસો પૈસા' એ બધામને આવડે, પણ જીવના લેહ કેટલા ? '૫૬૩' એ તો કાંઈને જ આવડે શાસ્ત્રમાં તુઝીયા નજરીના આવડેનો અધિકાર સાબળો, ત્યાંના આવડે નવે તત્ત્વના મધ્યમ જાણકાર હતા આજે કેટલા ઢીકવાણાં ! અમારે બહોળી પ્રખરતા, અમારે ફલાણા મહારાજ શ્રામાસાં માટે લેઈએ છીએ. અહીં અહીં હજાર ધરા માટે સારા વક્તા હર ચોમાસે લેઈએ. પણ અમારેય સારા શ્રોતાઓ લેઈએ છીએ. તમે જેવા તેવા વક્તાને ન ચલાવી દ્યો, તો પછી અમારે જેવા તેવા શ્રોતા વડે કેમ ચલાવાય ? તમને અસર કેમ મળી નથી ?

વાણિયાના ઢીકરાને નામું ન આવડે તો પેઢી ઉપર કેમ બેસાડાય ? અમારે તમને પેઢી સોંપવી છે, પણ જાણપણું કયાં ? શાઓદાર સમિતિના મેમ્બરો કહેવાય, છતાં બત્રીસ સૂત્રોનાં નામ બોલાવો તો કેટલાને આવડે ? બહુ સારા કાગળ, છપાઈ સારી એટલું બોવાળી શું ઉદાર મંઈ ગયો ? આવડેમાં ૨૧ ગુણ હોય પણ જ્યાં ગુણની જ ખબર ન હોય ત્યાં લાવવા ઠેશિય કેમ કરી શકે ? આગળના આવડે સિદ્ધાંતના જાણકાર કે જ્ઞાતા હતા અત્યારના આવડે છાપાં વાંચનારા ! ઉપમા શું આપવી ?

જીવનનું મહત્તર ઘટનાશ સાધુ-સત છે તેઓ જે માટે બાંધે છે તે માન બતાવી રહ્યા છે તેની પાસે જ્ઞાન હજી ન વ્યપ્તિ અને તપની જ વાત હોય શું વેપાર કેટલા ઢીકરા, ઢીકરી, કોણ વેવાઈવેલાં એમ પૂછવાની વાત નહોતી

સ સારમા માથુ મારે નહિ એને તો એના આત્માનુ કરવું છે એકાત અધ્યાત્મ દષ્ટિથી ચાલે છે આજે તો “સાધુએ લાઉંસ્પિકરમા બોલવું જોઈએ, તો જ ધર્મનો ઉદ્ધાર થાય, પાપ થોડું ને ધર્મ ઘણો થાય, ગળાને તકલીફ ઓછી પડે, જમાના પ્રમાણે વર્તવું જોઈએ” આવું બોલનારા સાધુના ચારિત્રના ચૂરેચૂરા કરી રહ્યા છે ભગવાનને તેના જ્ઞાનમા શું જમાનો નહિ દેખાયો હોય, તેમ માનો છો ! આટલા બધા ધર્મ કરવા આવશે કે ધાડ ઉઠાડવા તે નહિ જોયું હોય ?

આજે ગળું ખેંચી ન જાય તેની તકલીફ ટાળવા તૈયાર થશો, આવતી કાલે કહેશો, આવતા જતા બે ચાર મહિના નીકળી જાય છે, માટે ટ્રેનમા ડબ્બો રખાવીએ ટ્રેન તમારે માટે ક્યા દોડે છે ? ‘આમા શુ, આમાં શુ !’ એમ કરતા કરતા જીવ કેટલો પતનને પથે જાય તેનો કાંઈ વિચાર કરો છો ખરા ?

ભગવાન કહે છે ‘હે જીવ ! તું સ્વ સમયને ખરાખર સમજી લે, પછી પર સમય તરફ જુદા જુદા દર્શનો શી રીતે બોલે છે, તે તરફ દષ્ટિ કરજો પ્રથમ તો ઘરમા જે નિવાન પડ્યું છે, તે જોઈ લેજો સિદ્ધાંત વાણીને શુરુગમથી સમજી જીવનમા ઉતારો જૈનોનો સ્યાદ્વાદ બિચા નખરનો છે

કોઈ એક મુનિ ચાલ્યા જાય છે, ત્યાં રસ્તામા અન્ય દર્શની મળ્યો પગે લાગી પૂછે છે ‘મહારાજ ! જૈનનો સ્યાદ્વાદ સમજવો મુનિ કહે છે ‘ભાઈ ! સાધુથી ચાલતા ચાલતા બોલાય નહિ પેલો કહે ‘સ્થાન ઉપર આવવાની મને ફૂરસદ નથી, માટે અહીં જ સમજવો ત્યારે મુનિ ટૂંકમા

કહે છે જો આ ત્રણ આંગળી જોવી કડુ છે તેમાં આ આંગળી
 કનિષ્ઠ છે તે અનામિકાની અપેક્ષાએ નાની છે વળી અનામિકા,
 ત્યેષ્ઠ આંગળીની અપેક્ષાએ નાની છે કનિષ્ઠની અપેક્ષાએ
 અનામિકા મોટી અને મધ્યમાની અપેક્ષાએ અનામિકા
 નાની છે આ અમારો એનેકાંત વાદ છે આત્મા નિત્ય પણ
 છે અને અનિત્ય પણ છે દ્રવ્યની અપેક્ષાએ નિત્ય અને
 પદ્મોદયની અપેક્ષાએ આત્મા અનિત્ય છે પોતાના દ્વ્ય ક્ષેત્ર
 કાળ અને સાવધી આત્માની અસ્તિ છે અને પરદ્રવ્ય, પરક્ષેત્ર,
 પરકાળ અને પરસાવધી આત્માની નાસ્તિ છે સ્વાદ્ય અવ્યક્ત
 એટલે એક સમયમાં જોઈ શકાતો નથી. આત્મામા અનતા
 શુદ્ધ છે તેમા એક શુદ્ધનુ યથાથ કથન થઈ શકતું નથી.
 આત્માને જોળખવા માટે અપેક્ષા લેવી પડે છે એકાંતિ માનવા
 અથ તો જૈન દશ ન રહી ન શકે

છે જો એમ એકાંતે કહું તો, નથી ને જાણે લોકો
 નથી તે નથી એમ કહું તો, કહે પછી કાને જાણે
 અજાણને કંઈ રીતે જોળખવો
 પ્રેમ થયો. ૩ તે પ્રશ્ન ઉપર કંઈ રીતે પાસખવો
 અજાણને કંઈ રીતે જોળખવો

આત્મા નિત્ય, પ્રવ શાશ્વત વસ્તુ છે એમ અસ્તિથી
 વાત એકાંતિ ઉપાડીએ તો પક્ષપાત થાય છે નથી તે પણ અપેક્ષાએ
 બતાવવું બેઈએ આત્માના શૂન દશ ન અસ્તિ છે પણ વર્ણ
 રૂપ ગંધ અને રસ નથી આત્મા પોતે જ સ્વદ્રવ્ય છે
 અનન્યાતા પ્રદેશ એ સ્વક્ષેત્ર છે સમય સમયની થતી અશુદ્ધ
 લક્ષુની પરિણતી એ આત્માનો સ્વ-કાળ છે અનંત સુખ,
 વીર્ય દશ ન, એ આત્માનો સ્વસાવધે પોતાના દ્રવ્ય ક્ષેત્ર,

કાળ અને ભાવથી આત્મા અસ્તિ ધરાવે છે પરદ્રવ્ય, પરક્ષેત્ર, પરકાળ, અને પરભાવથી આત્મા નાસ્તિ ધરાવે છે છે એમ પણ માનવું, અને નથી તે પણ માનવું

આત્માના અનતા ધર્મો છે, તેની વ્યાખ્યા નય, પ્રમાણથી થઈ શકે નય એટલે ન્યાય વસ્તુનું સ્વરૂપ સમજી, વાણી છોડવી ભાષામા તો કમખદ્ધ આવે છે, જેમ રવૈયો છાશની ગોળીમા ફરતો હોય ત્યારે એક નેતરુ ઢીલુ મૂકવું પડે અને ખીજને ખેચે, ત્યારે છાશ અને માખણ જુદા પડી શકે-તત્ત્વ તારવી શકાય છે, પણ ખનેને પકડી રાખવાથી માખણ ન ઉતરે તેમ જ્યારે વ્યવહાર નયની મુખ્યતા, ત્યારે નિશ્ચય નયની ગૌણતા હોય છે પણ જે નિશ્ચય નયનો લોપ કરે છે, તે લક્ષ ચૂકે છે અને વ્યહવાર નયનો લોપ કરનાર તીર્થ કર માર્ગને ઊઠાડી નાખે છે માર્ગ કાપવો તે વ્યહવારનય છે ઉપાશ્રયે જવું છે, લક્ષ થયો તે નિશ્ચયનય અને ત્યા પહોચવા, તે દિશામા પગલા ભર્યા તે વ્યહવારનય થયો તેમ મોક્ષ એ નિશ્ચયનય છે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ એ બધો વહેવાર માર્ગ છે. ખન્ને નયો પરસ્પર સાપેક્ષ છે અને જે અપેક્ષા છોડી દે તો કુનય કહેવાય

નિશ્ચય વાણી સાંભળી, સાધન તજવા નોય,
નિશ્ચય રાખી લક્ષમાં, સાધન કરવા સોય.

જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ એ મોક્ષ માર્ગ છે રટમુ અધ્યયન વાચો તો ખખર પડે કે, ચાર કારણુ યુક્ત મોક્ષ માર્ગ છે એકલા જ્ઞાનથી કે એકલા દર્શન કે એકલા ચારિત્ર કે તપથી મોક્ષ થતો નથી કોઈ તો કહે, સિદ્ધને

સામાયિક, ઉપવાસ, વ્રત-પચ્ચક્રખાણાદિ ન હોય તો મારે
પણ તે કરવાની જરૂર નથી, પણ તું કયા ઉસો છે ? સિદ્ધ
દશા પ્રગટાવવા મારે બધું કરવાની જરૂર રહે છે સાધન
વિના સાધ્ય સાંપડે નહીં જૈનદશન એ સાપેક્ષવાદ-
અનેકાંતવાદ છે

સપ્તસત્રી, ત્રિપરી, ચાર નિષેપાનું અને પ્રમાણનું
જ્ઞાન કરવું જોઈએ જ્ઞાનની બહુ જરૂર છે આજે બહેનો
અભ્યાસ કરી રહી છે, પણ શું બાઈઓને જ્ઞાન મેળવવાની
જરૂર નથી લાગતી ? મહાવીરના આવઠો નવ તત્ત્વના બ્લજ્ઞકાર
હોય અમારે શું આમજ સલાવી લેવું ? ભણકાર વિના પેઢી
પર કેવી રીતે બેસાડવા ? તમે સમજણપૂર્વક ધર્મને નહીં
આજરો તો તમારી પેઢી કેવી ધરો ? ઉપાધ્યય જોયો કે કેમ ?

મૃગાપુત્ર દીક્ષા લેવાની તૈયારીમાં છે માબાપને જૈન
ધર્મનું સારું જ્ઞાન છે જોટલે તો સયમ માત્રની કુશ્કરતા
સમજવી પુત્રની કસોટી કરી રહ્યાં છે પુત્રને કહે છે 'આસ્તિ
પાળર્ષુ બહુ કુશ્કર છે મારે સવમની વાત છોડી દે' હજી
પણ માતા શું કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

બ્યાખ્યાન ૮૬મું

સ ૨૦૨૦ આમેા મુદિ ૧૫ મંગળવાર, તા. ૨૦-૧૦-૧૬

સિદ્ધાંત જોડે ત્રણે કાલ સિદ્ધ ધર્મેશ્વી વસ્તુ
ઉત્તરાધ્યયન સુત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર
ચાલી રહ્યા છે

મૃગાપુત્રને માતાપિતા કહે છે

“જહા અગ્નિ સિદ્ધા દિત્તા પાઞ્ઠં હોઈ સુદુક્કરા
તદ્દા દુક્કરં કરે ડંજે, તારુણે સમણત્તણ ॥૩૧॥

મૃગાપુત્ર શુદ્ધ સ્વભાવને પામેલા છે આત્માના સ્વભાવ તરફ લક્ષ્ય રહેલું છે આત્માનું અનંત સુખ-જ્ઞાન, દર્શન, અને વીર્ય પ્રગટાવવા તાલાવેલી જાગી છે ભૌતિક પદાર્થ ક્ષણિક અને વિનશ્વર છે, જેના સંયોગ પાછળ વિયોગનું દુઃખ ઊભું જ છે જેમા સુખનો અંશ માત્ર પણ નથી, એવું જેણે જાણ્યું છે, પછી ભૌતિક પદાર્થોમા તે લેપાય જ નહિ જ્યાં નામ માત્રનું સુખ અને અનંતુ દુઃખ છે, તેવામા અજ્ઞાનીઓ ફદાફદ કરે છે સંસારના સુખો મૃગજાળ સમાન છે મૃગજાળ એ જ્ઞાતિ છે સંસારનું સુખ મૃગજાળ જેવું છે, તેની પછવાડે દોટ મૂકવાથી સુખ પ્રાપ્ત થતું નથી એટલું જ નહીં પણ ઉલટાની તૃષા વધે છે દૂધપાક ખાઓ પણ અપચાનો ભય છે ભોગમા રોગનો ભય છે ધન મેળવવામા ચોરનો, અગ્નિનો, રાજાનો ભાયાતો, વગેરેનો ભય રહે છે ધન મેળવતા પણ દુઃખ છે અને સાચવતા પણ દુઃખ છે અજ્ઞાનીઓ ધન મેળવવા પાછળ પ્રખળ પુરુષાર્થ કરી રહ્યા છે પણ તેમા સાર-નિષ્કર્ષ શું કાઢ્યો ? અતે કાંઈ નહીં

મૃગજાળ પીવા દોડી મર્યો હતું, વ્યર્થ ઇન્દ્રજાળમાં હતું મોહ્યો,
મેં બહુ રીતે તપાસતાં, સાર આ સંસારમા ન લેયો,
સાર આ સંસારમા ન લેયો, મેં બહુ રીતે તપાસતા,
સાર આ સંસારમાં ન લેયો.

ધામ ધગ, સુત, તાતની પ્રીતિ મોઘા અવસરને મેં ખોયો, રે બહુ

દુનિયામા કયાય પણ સુખ નથી, છતાં અજ્ઞાનીઓ

તેની પાછળ દોડે છે અણની આત્માઓ કહે છે, કે અમે જે સુખ લોગવીએ છીએ, તે સુખ, સાધુ-સાધ્વીઓ કેળી શકતા નથી, તેથી અમારા રગમાં લગ પાડે છે પણ શાનીઓ કહે છે કે સસારમાં સુખ છે જ નહિ એ સસારમાં સુખ હોત તો શ્વેતવી રાજા જેવા સુખ છોડીને કેમ બાલી નીકળ્યા ! બળખાની માફક છોડી દીધુ બળખો મળામાં આવ્યા પછી તે અજે પાછો ઉત્તરાશ્વ ખસે ? ત્યારે તમે શું કરી રહ્યા છો ! સસાર છોડવા જેવો ક્ષણ છે ? તેના પરથી તમને મોઢું ઉતરે છે ?

આગળના લોકો ધાન્ય નીપજતુ તે ખોભે ખોભે દેતા પશુ-પખી ખાઈ બચ તે તેના સાગ્યનું ખાઈ જશે એમ માનતા હતા આજે બે દૂધા પશુ મોઢામાં નાખે ત્યાં શૂં કરી દેશે, એજ વાત ચર્ચ પડી છે વાંદરા રાજડાં, અને હરણાનો સહાર કરી નાખે છે 'બસ અમારે જ ખાવું છે—અમારા સુખને આડે આવે જ કેમ ? પણ બાઈ જે મળવાનું છે તે તો ચોક્કસ છે દશ હજારનો થીક લઈને બેઠા જશે તેમાં વધુ કે બોધ નહિ મળે, પૂરેપૂરા દશ હજાર જ મળશે. દિલગીર થાઓ છો શા માટે ? તમે તમારા સાગ્યમાં લઈને આવ્યા છો તે મળશેજ, દરેક જીવ છ બોલ લઈને જ આવે છે અતિ, બતિ, સ્થિતિ, અવગ્રહના, અનુભાવ અને પ્રદેશ એ છ બોલ આમુખ સામે લઈને દરેક જીવ આવે છે તો પછી ખોલી તૃષ્ણા બિલી કરી, ધમાધમ શાને કરે છે !

તમારું સુખ શું વાસ્તવિક સુખ છે ? એ હોત, તો શ્વેતવી રાજાઓ જેવા દીક્ષા કેમ લેત ? માટે વિકારી સુખ

સંસારનું છે, તેને તજવું પડશે તમારે જોય જોઈએ છે, તે કેમ બનશે ? વિભાવ ત્યા સ્વભાવ નહિ અને સ્વભાવ ત્યા વિભાવ નહિ સહજ સુખ તારા આત્મામા છે, માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે, કે સુખ મેળવવા બહાર રખડપટ્ટી કરશો જ નહિ જે છે તે તારામા છે, તારામાથી મળશે. માતા, પુત્ર, કુટુંબ, સ્ત્રી, પરિવાર અને ધન માટે મોઢો અવસર જોઈશિમા સયમ માર્ગે પગલા માડો. સયમ માર્ગમા નામનું જ દુઃખ અને અનંત સુખ છે

આહાર મળે, પાણી ન મળે, સુવાના સાધનો—ક્ષેત્ર ન મળે, ભૂખ—દુઃખના પરિસહ સયમ માર્ગમા પડે છે એ બધા પરિસહો તમે સાલજ્યાને ? એ બધા પરિસહોનું દુઃખ નામ માત્રનું છે એને સમભાવે જે સહન કરે છે, તેને ભવિષ્યમા મોક્ષનું અનંત સુખ પ્રાપ્ત થાય છે. થોડીક તકલીફ સયમ માર્ગે વેઠવી પડે છે, પણ ભવિષ્યમા સંસારનું પરિભ્રમણ ટળી જાય એવું અનંત સુખ પ્રાપ્ત થાય છે

“ નામ સુખ અનંત દુઃખ પ્રેમ ત્યાં વિચિત્રતા,
નામ દુઃખ અનંત સુખ ત્યાં રહી ન મિત્રતા.
નેત્ર થકી ન્યાયને, નિહાળ રે નિહાળ તું,
નિવૃત્તિ શીઘ્રમેવ કરી, તે પ્રવૃત્તિ બાળ તું ”

કદોઈ છોકરાને પેડા આપી રત્ન લઈ દેએ છે બાળક પેડાના સ્વાદમા લલચાઈ રત્ન આપી દેએ છે એક રત્નમાં કેટલા પેડા ભર્યા છે, તેનું ભાન બાળકને નથી તેમ અજ્ઞાની લોકો ક્ષણિક ભૌતિક સુખને માટે આત્માના શાશ્વત સુખને જતું કરે છે, પુણ્યના રસિયાઓ ઘણા છે, પણ ધર્મના રસિયા બહુ વિરલ હોય છે નિગોદમા સમયે સમયે અનંતા જીવ

ઉપલે છે, બ્યારે સિદ્ધમાં,એક સમયે ઉત્કૃષ્ટા ૧૦૮ની સખ્યામાં,
વધુમા વધુ બાજ છે હસકાં કામો કરનારા છવો ધણા છે,
ધર્મ માગે પ્રવાણ કરનારા છવ બહુ અભ્ય છે ધર્મ બધાને
| રચતો નથી કેઈક બાઅશાળીને જ રુચે છે તેમાં તમારો
નબર હાગી બાજ તો બેઠો પાર થઈ બાજ ! સ્થાનીઓ કહે
છે કે અસયમથી નિવૃત્તિ અને સયમ માર્ગે પ્રવૃત્તિ કરે,
એ જ મોક્ષનો ઉત્કૃષ્ટ માર્ગ છે અનતા છવો આ માગે
બાધ્યા છે, વતમાનમાં પાલે છે અને બવિધ્યમાં ચાલશે.”

પસ જમ્યે ઘુલે નિયમ, સાસવ જિજ્ઞાસેસિર ।

સિદ્ધિ નિરુદ્ધ તિ જાણેજ સિદ્ધિરસ તિ તદ્વાચરે ॥

મુગાપુત્ર આ માગે ચાલવા તૈયાર થયા છે માતાપિતા
હાજરીવશ થઈને કહે છે હે પુત્ર ! જેવી રીતે અગ્નિની
શિખા પીવી દુહર છે તેમ તરુણ વયમા સયમ લેવો દુહર
છે જેની છત્રિયો થાકી ગઈ હોય થડપણુ આવું હોય તે જ
ઉપાશ્રયે આવે ને ! પરંતુ ઘેર પાજરાપોએ હોય તેમ પરઠાઓ
ઉપાશ્રયે ચોસેને ! યુવાનોને શુ ખમ કરવા જેવો હાગતો
નથી ? મુગાપુત્ર તરુણ વયમા, આવા રાજસોજ છેડીને નીકળવા
તૈયાર થઈ ગયા છે મળેલા ભોજોને હાત મારી. સયમ માર્ગે
વિચરવા તાલાવેલી બાજી છે

‘જહા વુજ્જ મરેઠસે હાઈ જાયસ્સ કોત્તપ્પલો ।

તહા વુજ્જ કરેઠજે કીચેજ સમજસજ ॥૪૦॥

જેવી રીતે શણના કોમળાને પવનથી ભરવો દુહર
છે તેમ કાયર માણસોને સયમ પાળવો દુહર છે બાણે કે
મારા શરીરને તાક કે તાપ હાગી જશે ! બહાતુ નથી ત્યાં

વિહાર કેમ થઈ શકે ! ઊઘ આવે તો પછી સજ્જાય કેમ થઈ શકે ? જૂળ લાગે ત્યાં આયબિલ-ઉપવાસ કેમ કરી શકાય ? આમ કાયર માણસો શુ કરી શકશે !

જનની જણુ તો ભક્ત જણુ, કાં દાતા કાં શૂર,
નહિતર રહેજે વાંઝણી, મત ગુમાવીશ નૂર.

સ યમમાર્ગ શૂરવીર અને ધીરનો છે ' કાયરોને વેશ પહેરાવી દીધો એટલે શુ વદનીય-પૂજનીય બની ગયા ? તેને લાગશે કે તપસ્યાની જરૂર નથી ધીમે ધીમે દીલો પડી ગયો. પછી ભલે આઠમ, પાખી હોય તો પણ ઉપવાસ ન કરે જે વખતના પ્રતિક્રમણનો કર પ્રભુએ મૂક્યો છે એટલે સાધુઓને તે ક્યાં સિવાય છૂટકો નહિ ઈર્મની કઠણાઈ તો જુઓ, આવા કાયરો સાધના શુ કરશે !

વળી પણ માતા મૃગાપુત્રને કહે છે, કે મેરૂ પર્વતને ત્રાજવે તોળવો જેમ દુષ્કર છે, તેમ આ સ યમમાર્ગ તરુણ વયમા વહન કરવો દુષ્કર છે. મેરૂ પર્વત એક લાખ જોજનનો છે એક હજાર જોજન ધરતીમા છે અને નવાણુ હજાર જોજન ઉપર છે તેમા ભદ્રશાલ, સોમનસવન, નદનવન, અને પડકવન એમ ચાર વન છે તેમા જાત જાતની ઔષધિઓ છે જેને સૂર્ય અને ચંદ્ર પ્રદક્ષિણા ફરે છે જે ચંદ્ર ને જે સૂર્ય જ ખુદીપમા, ચાર ચંદ્ર અને ચાર સૂર્ય લવણસમુદ્રમા, ૧૨ સૂર્ય અને ૧૨ ચંદ્ર ધાતકીખડમા, ૪૨ ચંદ્ર અને ૪૨ સૂર્ય કાલોદધિ સમુદ્રમા, ૭૨ ચંદ્ર ને ૭૨ સૂર્ય, અર્ધ પુષ્કર-દ્વીપમા છે તત્કૃતકાલવિભાગ તેને લીધે કાળના વિભાગ પડે છે અને સમયની ગણતરી થાય છે તે સમય ઉપરથી નારકી, તિર્યક, મનુષ્ય અને દેવના આયુષ્યની ગણતરી થાય છે.

એક ચદ્ર અને એક સૂર્યને ૮૮ ચંદ્ર, ૨૮ નક્ષત્ર અને ૨૬, ૬૭૫ કોડાકોડ તારાનો પરિવાર છે કુલ મળીને અહીં દ્વીપમા ૧૩૨ ચદ્ર અને ૧૪૨ સૂર્ય છે અને અહીં દ્વીપ બહાર અસંખ્યાતા ચદ્ર અને અસંખ્યાતા સૂર્ય છે તે અવશિષ્ટ છે એટલે કે પરિભ્રમણ કરતા નથી

આજે વિજ્ઞાન કહે છે, કે પૃથ્વી ફરે છે અને ચદ્ર-સૂર્ય સ્થિર છે પણ જૈન દશનમા પૃથ્વી સ્થિર છે અને ચદ્ર સૂર્ય ફરે છે એમ ભગવાને કેવળગાનમાં જોઈને ફરમાવ્યું છે, તેમાં જરા પણ ફેર નથી. આકાશના આધારે વાયુ છે વાયુના આધારે પાણી, પાણીના આધારે પૃથ્વી, અને પૃથ્વીના આધારે ત્રસ અને મ્હાવર જીવો રહ્યા છે કેટલાક કહે છે, કે પૃથ્વી શેષનાગ ઉપર સ્થિર છે શેષનાગ પૃથ્વીનો ભાર ઝીલે છે એ જરા આડા અવગણ થાય ત્યારે ધરવીકંપ વગેરે થાય છે, એમ અન્ય દશનો કહે છે ને એમ માનવામાં આવે તો પછી શેષનાગ કોના આધારે રહ્યા હશે ! મુરી કહેવાનો એ છે કે આ જગત અનાદિ કાળથી આવ્યું આવે છે અને અનંત કાળ સુધી રહેવાનું છે

શ્રેષ્ઠ મુનિએ ભગવાનને પ્રશ્નો પૂછ્યા છે 'પ્રભુ હોક પહેલો કે અલોક પહેલો ?' ત્યારે ભગવાને જવાબ આપ્યો છે 'બન્ને શાશ્વત છે હોક અને અલોક બન્ને અનાદિના છે જીવ-અજીવ પણ અનાદિના છે ભગવાનનું કથન એ આપ્ત પુરુષની વાણી છે અનંત જ્ઞાન પ્રગટાવ્યા પછી વાણી નીકળી છે એટલે એ જ સત્ય અને નિશ્ચય છે વિજ્ઞાન પૃથ્વીને જોળે છે. જેવી માનવાને બહારે હવે થાળી જેવી માનવા લાગ્યા

છે ભગવાને તો કહ્યું છે, કે જાબુદીપ ચદ્રાકારે અને તેને ફરતા સમુદ્રો દ્વિપો ચૂડી આકારે છે મેરૂપર્વત મધ્યમાં નાભી સમાન છે દશ હજાર જોજન મૂળમા પહોળો અને ૯૯ હજાર જોજન ઊંચો છે મેરૂ પર્વતના નદનવનમા દેવલોકના દેવતાઓ કીડા કરવા માટે જાય છે

આખા જગતમા સૌથી મોટો ગણાતો પર્વત મેરૂ પર્વત છે તેવા મેરૂપર્વતને ત્રાજવામા તોળવો દુષ્કર છે, તેમ નિશ્ચયપણે દીક્ષા લીધા પછી ચલાયમાન ન થવું, શ્રદ્ધામા મજબૂત રહીને સમ્યક્પણે દર્શન ચારિત્રમા ઝીલતાં રહેવું, એ ખડું જ દુષ્કર છે

સયમમાર્ગમા મન મારીને જીવવું સહેલું નથી મિથ્યાભાવ ન પેસી જાય તેની સાવધાની પણે પણે રાખવી તેખડું મુશ્કેલ છે કોઈ મત-દર્શન ખડન મડનની વાતો કરતા હોય, કુતર્ક વડે બોલતા હોય, છતાં જોન શાસનમા અશ્રદ્ધા ન ઉપજે, તેમ વર્તવું ખડું કઠિન છે આજે તર્કવિતર્ક ઘણા વધી ગયા છે પણ અનુભવીઓ જે કહે છે તે જ વાત સાચી છે

એક તર્કવાદી રસ્તા વચ્ચે ચાલ્યો જાય છે, રસ્તા વચ્ચેથી એક મદોનમત હાથી ચાલ્યો આવે છે મહાવત હાથી ઉપર બેઠો છે, પણ હાથી તેના વશમા રહ્યો નથી આથી મહાવત પડકાર કરે છે, કે દૂર હટજો, ભાગજો, વચ્ચે આવશો તો મરી જશો લોકો નાસભાગ કરે છે તર્કવાદી સામે ચાલ્યો આવે છે મહાવત કહે છે, છતાં તે માનતો નથી તે તર્ક કરે છે કે, હાથી મને સ્પર્શીને મારશે કે સ્પર્શ્યા વિના ! જે સ્પર્શીને મારશે તો મહાવત પણ સ્પર્શીને બેઠો છે તે પણ

મરવો બેઠો પણ તેને મારતો નથી તો મને કેવી રીતે મારી શકે ? આમ તક મળે તક માં રસ્તા વચ્ચે ઊભો રહ્યો. ઠાથી આવ્યો. પેલાને સૂઝમા ઉપાડ્યો, કબરીને મારી નાખ્યો મુરી કહેવાનો. બે છે કે આવા કુતક વાદીઓ, ધર્મમાં તક લેતા કરી, ધર્મને છિન્નભિન્ન કરી નાખે છે.

મહાન પુરુષના અનુભવનાં વચ્ચેનાં બે તો શિલાલેખ છે અને અમરદાનુતા વચ્ચેનાં પાણી ઉપર ચિતરામણ જેવા છે. અગ્ર ભવીમહાન પુરુષોના યોડા શબ્દો પણ શિલાલેખ જેવા છે, જ્યારે અજ્ઞાની અમરદાનુતા હબરો શબ્દો પણ ફોગટ છે માટે સિદ્ધ અનુભવીઓ જે વાત પ્રકાશમાં લાવે છે તેને સમજે ભગવાન હજારો સ્વરૂપ સમજાવતાં આધ્યાત્મસૂત્રમાં પાંચમા અધ્યયનના છઠ્ઠા ઉદેશમાં દર્શાવે છે.

સચ્ચેસરા નિયત્કૃતિ તક્ષા મત્સ્ય ન ચિરજીવ
મદ્ તત્સ્ય ન ગાહિયા મોષ અપ્પરઠાક્ષસ્ત ॥

જ્યાં સવ સ્વરેશ નિવૃત્તિ પામે છે, જ્યાં તરંગો પણ વિદ્યમાન રહી શકતા નથી અને બુદ્ધિ અભગાહન કરી શકતી નથી તેનું સિદ્ધનું સ્વરૂપ છે. બે પદને પહોંચવા પુરુષાચ કરે તેજ પહોંચી શકે સિદ્ધ પદ પમાય ખડુ પણ વચનમાં-વાણીમાં ન આવી શકે.

જે પદ શ્રી સર્વજ્ઞ હીકુ જ્ઞાનમાં

ઠહી સત્ત્વા નયિ તે પણ શ્રી ભગવાનને,

તેજ સ્વરૂપને જન્ય વાણી તે શુ ઠહે

અનુભવ બોધર માત્ર રહ્યું તે જ્ઞાનને અપૂર્વ અવશર

સંપૂર્ણ રાત્ર, હજારના ધારક પરમાત્માને જ્ઞાનમાં

સિદ્ધનું સુખ હીકુ છે પણ તે વાણીમાં ઠહી શકતા નથી.

મૂગાના મોઢામાં સાકરનો ટુકડો આપીએ અને પછી કહીએ કે બોલ, સાકરનો સ્વાદ કેવો ! તો શુ તે કહી શકશે ? તેમ આ અનુભવથી જ સમજાય, એ વાણીમા વણુંવાય તેમ નથી

“ મોહ ક્ષયાદનુભવન્નપિ નાથ મર્ત્યો,
નૂનં ગુણાન્ ગણયિતું ન તવ ક્ષમેત ।
કલ્પાંતવાંત પયસઃ પ્રકટોડપિ યસ્માન્,
મીયેત કેન જલધેનંતુ રત્નરાશિ ॥
(૪) કલ્યાણ મંદિર

જેનો મોહ નાશ પામી ગયો છે, એવા પવિત્ર આત્મા જેને સંપૂર્ણજ્ઞાન, દર્શન પ્રાપ્ત કર્યું છે, તેવા ભગવાનો પણ તમારા ગુણોને જાણે અને જીવે ખરા, પણ ગુણોનુ પ્યાન કરવા સમર્થ નથી. જેમ દરિયામા દહેર આવે, પ્રલયકાળે પાણી એક બાજુ ખસી જાય અને રત્નના ઢગલા ખુલ્લા થઈ જાય, તેને કોણ માપી શકે ? સાગર તો રત્નાકર છે, તેવી રીતે તમારા ગુણોનુ માપ કાઢવા કોઈ સમર્થ નથી

એક પરમપદ પ્રાપ્તિનુ ધ્યુનું ધ્યાન જૈ,
ગત્ત વગરને હાલ મનોરથ રૂપ જો,
તો પણ નિશ્ચય રાયચંદ્ર મનમાં રહ્યો,
પ્રભુ આજ્ઞાયે થાશું એ જ સ્વરૂપનો અપૂર્વ અવસર

આ પદ પ્રાપ્ત કરવાનુ પાત્રમા આરામા કોઈનુ ગળુ નથી કેવળ મનોરથ જેવુ છે જો મનમા ઉતારીશુ, તો એ પદને અવશ્ય પામીશુ ભગવાનની આજ્ઞાએ વર્તનારને ભવ કરવાના હોય નહિ માતા મૃગાપુત્રને કહે છે હે પુત્ર ! જે ભુજથી સ્વયંભૂ રમણ સમુદ્ર જે અધો રાજમા ફેલાયેલ છે તે તરવો ડુબકર છે, તેમ જેના કષાય મર્યા નથી, ઉપશમ ભાવને પામ્યા નથી, તેને સયમ-સાગર તરી જવો બહુ જ

મુરકેલ છે માતા કસોટી કરે છે વળી પણ શુ કહેશે તે
અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૯૦ મુ

સવત ૨૦૨૦ના આસો વદિ ૧ ને બુધવાર, તા ૨૧-૧૦-૧૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલ વસ્તુ અહીં
નાથે સિદ્ધાંત પ્રકૃત્યા ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૬મી અધ્યયનમાં
મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે

મૃગાપુત્રના માતાપિતા મૃગાપુત્રને સવમમાગની
દુક્કસતા ઉપમાઓ આપી, બતાવી રહ્યા છે કે પુત્ર ! શબ્દ,
રસ, રૂપ, ગંધ અને રૂપશબ્દના કામભોજોને ભોગવી લે અને
અમે કાળધમ પામીએ ત્યારપછી તુ ધમ વિશે વિચારને
દીક્ષા લેવી ઉત્તન છે તે હકીકત છે, તે વિના મોક્ષ નથી,
પણ ભુક્તભોજી થઈને કે પુત્ર ! પછી દીક્ષા લેને જેને સસાર
સુખ વહાણા ભાગ્યા હોય તે ભોગનું આમત્રણ કરે.

મોટા મંદિર માળિયરિ રાત સમોવહ થાય
તુજ વિના સૌ અળખામણાઈ કેમ જાયે દિન રાત રે,
ભયલ તુજ વિના થઈ રે જમાસ !

‘કે પુત્ર ! આવડા મોટા મંદિર આવાસ, રાજમહેલ
તારા વિના અમને ખાવા પાશે. મનુષ્ય જન્મ મળ્યો છે, તો
લહાવા લઈ લે સવમમાગે ભાગ્યો. જઈશ તો અમારી
પરિસ્થિતિ કેવી થશે ?’

આ મનુષ્ય જાવને જ્ઞાની અને અજ્ઞાની જીવ જન્મે

હુલ્લ ગણે છે પણ બન્નેની દૃષ્ટિમાં તફાવત છે અજ્ઞાનીઓ કહે છે, કે આ ભવમાં ખવાય તેટલું ખાઈ લેવું, પીવાય તેટલું પી લેવું, આનંદ, ભોગ ભોગવી લેવા, પછી આવો મનુષ્યભવ મળવો બહુ હુલ્લ છે. જ્યારે જ્ઞાની કહે છે, આ મનુષ્યભવમાં આત્મા જે આનંદ-ધન-ચેતન-પ્રકાશમય જ્ઞાન પુજ છે તેનો પ્રકાશ કરો.

જન્મ-જરા-મરણના અનંતા ફેરા ટાળી અજન્મમાં બનવા માટે આત્મ સ્વભાવમાં રમણતા કરી લેવો, નારકી અને દેવતાને બહુ બહુ તો સમક્ષિત સ્પર્શી શકે, પણ તેથી આગળ વધી શકતા નથી તિર્થંત્રો બહુ બહુ તો દેશવિરતિ થઈ શકે, પણ એક મનુષ્ય ભવમાજ મોક્ષે જવાનો પરવાનો મળે છે આ ભવમાં શ્રેણીયે ચડતા કેવળજ્ઞાન પ્રગટાવી સંપૂર્ણ મોક્ષ પમાય છે માટેજ મનુષ્યભવની હુલ્લતા જ્ઞાનીઓએ કહી છે.

ભોગના સુખો આ જીવે અનંતીવાર ભોગવ્યા છે પુત્ર, મિત્ર, કુટુંબ, ધન, નારી ને પદવી આ બધું અનેકવાર મળ્યું છે પરંતુ એક ધર્મ મળ્યો નથી એ ધર્મને મેળવવા આ મનુષ્યભવ પ્રાપ્ત થયો છે પામરમાથી પરમાત્મા, નરમાથી નારાયણ અને જનમાથી જનાર્દન આ ભવમાથી જ બનાય છે પરમાત્મા થવાની ભાવના બર આવતી હોય તો આ ભવમાં જ આવે છે આવું જેના હૈયામાં વસ્યું છે, એવા મૃગાપુત્ર ભોગની લાલચમાં લપટાતા નથી સંસાર એને કારમો લાગે છે. જન્મ પાછળ મૃત્યુ નથી એવો એકાદ ભવ તો બતાવો ? મોત તો જન્મ પાછળ નિશ્ચિતપણે આવવાનું જ છે.

શરીર રૂપી મહાનમાં માલિક જુરો છે જાલી કરવાની નોટિસ આવે છે, માધાના પોળાવાળ થવા, એ આ શરીર જાલી કરી જવાની નોટિસ રૂપ છે છતાં લોહપટ્ટા મૂકવા નથી આત્મજ્ઞાન થતું નથી. શું કહેવું ?

કેદારીએ કેદથી જરૂર બળકાતું પોશાકુ છૂટે
સાચુ જ્ઞાન થતા બંધન નથી જમતા નથી જમતા.
આત્મજ્ઞાન થતા લોભો નથી જમતા નથી જમતા.

કેદારીનામાં પડેલો કેદી છૂટવા માટે દિવસ ગણતો હોય છે કે ક્યારે આમાથી છૂટું, તેની ચિંતા સેવતો હોય. કારણ કે એણે કેદખાનાને બંધન માન્યું છે પણ તમે તો જેલને મહેલ માની બિઠા છો કે શું ! તમને છૂટવાના કાવ છે કે જેલની મુદત વધારવાના ? 'ચિરંજીવી શાઓ' તેમ કહે તો શાહ ચાઓ છો અને કોઈ મર' કહે તો ? શરીર વિના જીવનું જમી છે કે આયુષ્ય કમ' વડે જીવનું જમી છે ? જાહીયા તો આયુષ્ય હોય તેટલું જ જીવાય છે આયુષ્ય ઘણું છે કણે કણે કપાય છે આત્મામાં જીવન શક્તિ કાવગ્રાણને કારણ કરે છે તે પ્રાણી છે આપણે દ્રવ્ય પ્રાણથી જીવીએ છીએ

“આવું તારું બન રે જોબન પૂજા કાર્યો
કેબન જેવી કાચા તે રાખમાં રાજાશે”

બન, જોબન એ બધું પૂજા થવાનું છે અરે ! આ કેબન જેવી કાચા પણ રાખમાં રાજાશે તેમ છતાં મહત્ત્વ કેટલું છે ? શરીરને ઈજા ન પહોંચે તે માટે સલાહ કેટલી રાખો છો ? બોબાજ, પથરણું જુદું કોઈ પથરણું ઉપર પથ મૂકે તો હિમાગ ખસી જાય છે દીવાનખાનામાં પણ No admission

ના પાટિયા મારો છો પણ કાળરાજની ફ્રેજ શુ રજા મોગીને
અદર આવશે ? માટે મમત્વ એ મારીનાખનાર છે મમત્વ
બુદ્ધિને છોડ, તો મોક્ષ નજીકમા જ છે

એક હોસ્પિટલની બાબુમા પાગલશાળા છે એક વખત
પાગલશાળામા આગ લાગી દહીંઓ જે ઊઠવા-બેસવાની તાકાત
વગરના છે તે “કોઈ બચાવો, કોઈ બચાવો” એવી રાડ પાડવા
લાગ્યા. અમુક જેને ભાગવાની શક્તિ હતી તેટલા ભાગવા
માડયા. બીજાને દયાળુ લોકોએ હાથ ખેચી ખેચીને બહાર
કાઢયા પણ જે પાગલો હતા તે તો અગ્નિ જોઈને નાચવા કૂદવા
લાગ્યા, હાથ આલીને બહાર કાઢે, છતાં પાછા પરાણે અદર
જવા લાગ્યા અને કહેવા લાગ્યા કે અરે અમને આ હજી
જોવા ઘો એવી રીતે સતપુરુષો હાથ આલી બહાર કાઢે ત્યારે
અજ્ઞાનીઓ, જ્ઞાનીનો હાથ છટકાવી યજ્ઞતા સસારમા પડવા
મથે છે

‘અમે સસારી-અમારે તો હાણુવુ માણુવુ છે’ વા
આવે, પગ દાબે, એવુ મારે સુખ જોઈએ છીએ. પણ તને વહુ
આખી દાખી દેશે એનુ શુ ? કાઈક ધર્મમા ઉજમાળ બનો
કેટલાક તો ઉપાશ્રયથી આધા ભાગે છે, જાણે જઈશુ તો બાધા
ચોટાડશે પણ બાધા લેવી એ તારા હિતની વાત છે ડોક્ટર
દવા આપે છે, તેની સાથે ચરી પાળવાનુ પણ કહે છે

મણુનુ નામ રસાયન સેવે પણ જો પથ્ય પળાય નહીં,
તો તેનુ ફળ લેશ ન પામે, ભવરોગો કદી જાય નહીં,
પહેલુ પથ્ય અસત્ય ન વદવુ, નિંદા કોઈની કરાય નહીં,
નિજ વખાણ કરવા નહીં સૂણવાં, વ્યસન કશું
મેવાય નહીં

સાશુરજ સાયન આપી રહ્યા છે પહેલું પદ્ય સત્ય ન બોલવું તે છે કમાણીને ધક્કો લાગે તો બહે પણ સત્યને ધક્કો ન પહોંચાડવો. બીજું પદ્ય, નિંદા કરવી નહિ કરવી તે આત્મનિંદા કરવી બીજાની નિંદા કરી વગર પૈસાના ધોળી શ્યા માટે થાઓ છા ? કોઈની પણ નિંદા કરવી નહિ, તે માટેનું નિંદા નિવેષકમડળ અમેરિકામાં સ્થપાયું છે તેના સભ્ય થાય તે રૂપાત્તુ તાણુ સોનાની ફૂચીએથી ત્રણ વાર ખોલે એટલે એ રીતની પ્રતિજ્ઞા લેવાય કે, મન-વચન-કાયાથી હું કોઈની નિંદા કરીશ નહિ, કરાવીશ નહિ કે કરનારને અનુભવીશ નહિ નિંદા ન કરવી તે હરેકથી બને તેવું છે, એમા કયા મૂખ્યુ-તરસ્યુ રહેવાનું છે ? બવજીવ સુધી નિંદા ન કરવી એવું મત લેનાર કેટલા ? આમા ગાંઠેથી કોઈ પાવ પચીસ છોડવા પડતા નથી, છતાં આ મત લેતા આઠડુ કેટલું લાગે છે ?

ગાંધીજી પોતા પાસે ત્રણ પૂતળાં રાખતા હતા એક પૂતળાને મોઢે હાથ બીજાને આંખે હાથ અને ત્રીજા પૂતળાને કાન આડા હાથ હતા એટલે કે નિહકને જોવો નહિ નિંદા કરવી નહિ અને સાંભળવી પણ નહિ જાણે તો ઠેણ બહે કેવી ટેવ પડી ગઈ છે કે સામાયિકમાં પોષામા પણ નિંદા કરવા લાગી બાય છે પારકી નિંદા આડે જીવ ક્ષિપ્ત નથી આવતો.

કેટલાંક પાપ ઉશે બાકી જીવનમાં બાકી જીવનમાં કેટલાંક કાળ જરી, પરની પ જાતમાં પરની પ જાતમાં મામાના જ ખન ઠયારે ઉભે મારી કાયાથી જરી બચે, આરે જીવતાંરમાં ઠયારે અનેથી મળાવીરતાં હતા ન થાયરે ! થરી થરી જ તરમાં આવે ઉમળકા, આવીને આઠ્યા બચે આરે

કાળ અનતો ગયો, પારકી નિદા આડે જીવને
સ્વનિદા, આત્મ નિદાનો સમય મળતોજ નથી દેશકથા, સ્ત્રી-
કથા, ભક્તકથા, રાજકથા આદિ ૪ કથાઓમા જીવ રોકાણો
છે જ્ઞાનીઓ કહે છે, પરકથા મૂકી, હવે સ્વકથામા આવ

સમયસારની ત્રીજી ગાથામા કહ્યું છે, કે કામલોગની
અને બધની કથા જીવને અનતીવાર પરિચયમા આવી ગઈ છે,
તેથી તે જીવને સુલભ છે પોતાની આત્મકથા સાંભળવામા
નથી આવી, પરિચયમા નથી આવી, અનુભવમા પણ નથી
આવી, માટે દુર્લભ છે સત્પુરૂષો મળે તો પણ સમજવા તૈયાર
થયો નથી એ આત્મકથાજ દુર્લભ છે માયાના બધનમા
પડી સ્વરૂપને ભૂલ્યો છે

કોઈ છોડાવવા ધારે છતા પણ છૂટવા તૈયાર નથી તમને
આ સ સાર દાવાનળ નથી સમજાણો ? માદા કહેવા કે ગાડા
કહેવા ! કઈ કોટિમા ગણવા ! ડાહ્યો હોય તો જિલો કેમ
રહે ભગવાને સ સારને દાવાનળ કહ્યો છે સર્વજ્ઞ કહે છે,
કે આ લોક જન્મ-જરા-મરણથી બળી-ઝળી રહ્યો છે, તેમા
ક્ષણવાર પણ થોભવા જેવું નથી માતા-પિતા મૃગાપુત્રને કહે
છે, કે પ્રથમ ભોગ ભોગવી લે અને પછી સ યમ પ થે વળજે

પલંગ તળાઈએ પોઢતોજ કરવા ભૂમિ સ ધાર,
કનક કચોળા છાડવાજ રે કાચલીયે વહેવાર રે,
જાયા, તુજ વિના ઘડી રે છ માસ.

બત્રીસ બત્રીસ રમણીઓ, બત્રીસ બ ધ નાટકના ધમકાર-
વાજિત્રો પાછળ, દિવસ કયા જિગે છે ને આથમે છે તેની
બબર નથી દેવલોક જેવું સુખ છોડી હે પુત્ર ! ભોય પથારીએ
સૂવું પડશે તમે પોપો એક દિવસ ડરો ને ભોય પથારીએ
૨૨

સૂતા ત્રણ દિવસ તો કેઠ દુ ખે, બ્યારે મુનિને તો બવજીવ
સુધી લાકડાનું પાટિયુ તે ઉપર શયન કરવાનું, દાબની પથા
રીએ સૂવું પડ્યો. વાસણો પણ ધાતુના કસે નહિ અને તેવો
તાપ પડે પણ પગમાં પગરણુ ન પહેશય અને તેવી ટાઢ
પડે છતાં તાપણી યામ નહિ વધુ ઠપડાં પણ ન રખાય
'ખિટા' સઘમમાએ આવું દુ ખ છે તારે સાધુપણુ લેવું છે એ
વાત સંભળી અમારું ચિત્ત ચગડોળે ચડ્યું છે પ્રથમ ભુકત-
લોગી થા પછી દીકરા લેને તુ બત્રીસ નારીઓનો ભરવાર
તારા વિના એ બત્રીસ રમણીઓનું શુ થયે ! શુ તને તેની
દયા નથી આવતી ?

મોહવશ માતાપિતા પુત્રને સસારમા રોકવા કેશિષ
કરી રહ્યાં છે પણ મૃગાપુત્રને તો અદરથી તાલાવેલી બત્રી છે
સ્વ સ્વરૂપની પિપાસા બત્રી છે તેવા જીવો અને તે થાય
પણ સસારના બંધનમા લેપાતા નથી.

સસાર એ બંધનરૂપ છે તમને એ બંધનરૂપ લાગે
છે કે પ્રતિજ્ઞા બંધન લાગે છે ? હું બાધા ન લઈ શકું કાં
ભાઈ કેમ ? નોકરી કરે છે ત્યાં રોકવું બંધન કુટુંબનું બંધન
સીનું લક્ષ્મી લગાવ્યું છેડાછેડીનું બંધન, બાધા બંધનમાં પ થા
તેવાર પણ સવ સે કહેલી પ્રતિજ્ઞા કરવા, એ બંધન સ્વીકાર્યા
જરા પણ તૈયાર નથી.

કમની આવકો રોકવા માટે બાધાની જરૂર પડે છે
જ બાધાનો નિષેધ કરે છે ત તત્ત્વજ્ઞાનને ખૂં સમજ્યોજ
નથી મત-પચ્ચક્રાણુ એ શુ જની ક્રિયા છે ? ને જની
ક્રિયા હોય ત પછી ચેતનની ક્રિયા કઈ ? ખાવું-પીવું ત ?

સમસાવમા બે ઘડી ટકવું, આત્માનો અકષાયભાવ પ્રગટાવવો, તે સામાયિકને જડની ક્રિયા કહેવાય ? ઉપવાસ ઉપ એટલે આત્માની, સમીપે વાસ કરવો તે ઉપવાસ મારા આત્માના અણુઆહારક સ્વભાવની વાનગી આપવા માટે ઉપવાસથી અખ-તરો કર છું આત્માના સ્વભાવમા ટકવું તે શું જડની ક્રિયા ? સામાયિક કે ઉપવાસને જડની ક્રિયા કહી ન કહેવાય.

ઉમાસ્વામી તત્ત્વાર્થસૂત્રના નવમાં અધ્યયનમાં કહે છે કે, “તપસા નિર્જરાત્ત” તપથી નિર્જરા થાય છે તેનાથી કર્મના બંધનો તડોતડ તૂટે છે, માટે આત્મદશામા રમણ કરનારાઓ ભોગની ઈચ્છા રાખતા નથી અજ્ઞાની, ખાવા-પીવામા ગૃહિ બને, સયમ ન પાળી શકે, સ્વભાવથી પડવાઇ થઈ જાય ત્યારે કહે કે મને અપૂર્વ જ્ઞાન વર્તે છે !

અજ્ઞાનીની દશા તો જુઓ ! વ્રત, પન્ચક્ષાણુ ત્યાગ-સયમની કાંઈ જરૂર નથી એકલો આત્માને ઓળખો એટલે બેડોપાર, એમ મોઢેથી બોલ્યે શું બેડોપાર થઈ ગયો ? દષ્ટિ સમ્યક્ ન થઈ તો નવ પૂર્વના જ્ઞાન વાળો નિગોદમા ગયો. જે જ્ઞાન પાછળ આચરણુ નથી તે જ્ઞાન શુબ્ધ છે પણ જે જ્ઞાન ક્રિયાત્મક-ચારિત્રાત્મક છે તે જ જ્ઞાન ક્ષણદાયી છે અજ્ઞાની આત્માઓ પડવાઈ થઈ ગયા હોય, છતાં જાણે નથી પડયા તેવું પ્રદર્શન કરે છે

કોઈ એક શેઠ ઉપાશ્રયમા વ્યાખ્યાન સમયે બેઠા બેઠા ઊઘતા હતા એક વખત જરા શેઠની આખ દબી એટલે ચાલુ વ્યાખ્યાને મહારાજે પડકાર્યો, કા શેઠ ! ઊઘો છો ? શેઠ કહે ‘સાહેબ, હું ઊઘતો નથી, પણ નિદ્રા

દેવી ન આવે તે માટે આજના કમાડ બંધ કરીને બેઠો છું” મહારાજ કહે ઠીક બાઈ! બ્યાખ્યાન આજના વાસ્તુ કરી શેઠને આ વખતે તો ઝોક આવી જતાં ઝોક નથી ગયું મહારાજે પઠકાયા ત્યારે શેઠે કહ્યું ‘અરે સાહેબ, નિદ્રા દેવીને હું ઠોઠી હાલવી પડકાર કરું છું કે મારી સામે આવી તો જો. ઠીક કરી મોજા સમય પછી શેઠને એવું સખત ઝોક આપ્યું કે જમીન ઉપર ઢળી પડ્યા મહારાજ કહેવા લાગ્યા ‘કેમ શેઠ, શું આવે છે.’ શેઠ કહે સાહેબ, હું તો નિદ્રા દેવીની છાતી ઉપર ઘડી બેઠો હતો.’ છતાં એમ કહેતો નથી કે ભ્રમ આવે છે આમ સાધારણ ભ્રમ જેવી વાત પણ છુપાવે છે તો જેની વાહવાહ બોલાવી હોય દિગ્વિજયી મનાતા હોય-તે કેમ કહી શકે કે હું પડી ગયો! અપૂર્વ માગના પ્રકાશક ભગવાનના લાડીલા નહીં! તો આવાજ હોયને! આ અભિનિવેશિક મિથ્યાત્વ છે પ્રભુ કહે છે, એવા બાલ જીવોનો તું સંગ કરીશ નહિ’ વળી તેના સંગ કરનારાનો પણ તું સંગ કરીશ નહિ પશ્ચાત્તવા પણ લઈશ નહિ લક્ષ્મી ચાલી ગઈ હશે તો તે કરી સાંપડી શકશે, પણ સમક્ષિત-રત્ન જો ગયું તો કરી લાપડું બહુ દુસ્સહ છે માટે તું ધર્મના માટે પ્રયાણ કર ધર્મ સખાયો છે તે સિવાય ત્રણે કાલે જીવનો ઉદ્ધાર નથી.

માબાપ બોમની વાતો કરી મૃગાપુત્રને સસારમા રાખવાની વાતો કહે છે કહે છે તું બુદ્ધ બોમી થા પછી દીક્ષા લેજ ત્યારે મૃગાપુત્ર કહે છે

સાં વિતત્તમાપિયરો પચમંયં મહા ફુટ્ટં ।

इदं सांणं निव्विवासस्स नन्वि किंचिच्चि बुद्ध’ ॥૪૪॥

‘હે માતા પિતા ! આપ જે વાત કરી રહ્યા છો, તે સત્ય છે. પણ જેને આ લોકની, વંશવની કે સુખની પિપાસા નથી, તેને સયમ માર્ગ કિંચિત માત્ર પણ દુષ્કર નથી મૃગા-પુત્ર પૂર્વ લવે સયમ પાળીને આવ્યા છે, અનુભવ ગમ્ય છે, એટલે માતા-પિતાની દલીલો તોડવા વાતો કરે છે. વળી પણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૯૧ મું

સ. ૨૦૨૦ આસો વદિ ૨ ગુરુવાર, તા ૨૨-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ અહીં નાથે સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યા ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર આલી રહ્યો છે.

માતાપિતાએ, સમય માર્ગની જે દુષ્કરતા બતાવી તેના જવાબમા મૃગાપુત્ર કહે છે જેને આ લોકના ભૌતિક સુખની અભિલાષા નથી, તેને માટે કંઈ પણ દુષ્કર લાગતુ નથી. જેની દૂકી દ્રષ્ટિ છે, આ લવ પૂરતી જ દ્રષ્ટિ છે, તે જીવ પરાધીનતા ન સેવવી પડે એ માટે ધન એકઠું કરે છે મકાન, વસ્ત્રાદિ પોતાની સગવડતા સચવાય, તે માટેની તૈયારી કરી રાખે છે, પણ જ્યારે રવાના થશે, બીજી ગતિમા જશે ત્યારે કાંઈ સાથે આવશે ? પારસલ રવાના કર્યા પહેલા સરનામુ તપાસવાની જરૂરત રહે છે તેમ તમારી જિંદગીના પારસલ પર મૃત્યુની મહોર વાગે તે પહેલા તેનુ સરનામુ તપાસી લેજો, કે આ પારસલ પ્રભુના ચરણોમા પહોંચશેને ?

આવતો ભવ કેવો થશે તે કહી વિચાર્યું છે? આ ભવ પૂરતી
તો ખિતા કરી છે, કે જો મારી પાસે કાંઈ નહિ હોય તો
છોકરા સગા નહિ થાય પણ પરભવ માટેનું કાંઈ બાંધ
ખાખી લીધું છે ખરું ?

જર્જ મજલ લાખી સહી તેયારી કાંઈ કીધી નહિ
બાંધ ન હોયે સાચમા ભાતા વિના કેમ આવશે ?
તેજુ થયું ફિરવાનું માન્યા વિના કેમ આવશે ?

લાખી મજલે જવાનું છે, ત્યાં શું કરશે ? આ લોકની
પિપાસાવાળાને સયમની કુબ્ધરતા લાગે છે મુખ તરફ,
ટાંઠ ન સહેવાય વચનો ન સહેવાય પણ આવતા ભવની
તેયારી કેવી કરી છે ? અનંત સાશ્વત મુખ મળે તેવી તેયારી
છે ? સગાં-વહાલા કુટુંબ, સ્ત્રી પરિવાર માટે ઘરને કાળાં
ધોળાં કરી છુ, પણ પાપના ગાસઠા ઠોણ લોગવશે ? પોતેજ
આ લોક પૂરતી જેની નજર છે, તે કુળી થાય છે, પણ
જેને આ લોકની પિપાસા નથી શાશ્વત, મુખ નજર સામે
પડયું છે દિવ્ય નયનો જેના ખુલી જ્યાં છે તેવા જીવો
ભૌતિક મુખમા લલચાતા નથી સાહર ઉપર ઝેંઝેલી માખી
।મે ત્યારે ઊડી શકે છે જળખા ઉપર ઝેંઝેલી માખી તેમાં
ઘાટી ભય છે તેમ સમ્યક્દષ્ટિ આત્માઓ સાહરની માખી
જેવા છે મિથ્યાદષ્ટિ આત્માઓ જળખાની માખી જેવા
છ તેને મરણના અત મુખી ત્યાગમાત્ર સ્વીકારવાનું મન
થતું નથી. આજળના અનેક આવકો મરણ નજીક આવ્યું
નથી હજી સાજ પાચવય આત્માને પોપવા પોખમશાળામાં
વિચરતા હતા.

મુનાપુત્ર કહો છ હે માતા

મારીર માણસા ચેવ, વેચણાઓ અનન્તસો ।

મપ સોઢાઓ મીમાઓ, અસહ' દુઃખ મયાણિ ય ાદ્યા

અત્યારે હું પર્યાયમા રાજકુમાર છું, પણ મને ભૂત-કાળ સાલજ્યો છે હુનિયામા જે પ્રકારના હુ ખ છે, શારીરિક અને માનસિક એકેન્દ્રિયથી માડીને અસહી પચેન્દ્રિય જીવોને મન હોતુ નથી, તેથી તેમને એકલુ શારીરિક હુ ખ હોય છે સહી પચેન્દ્રિય (નારકી, તિર્થ, દેવ, મનુષ્ય)ને જે જાતના હુ ખ હોય છે મૃગાપુત્રને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થવાના પ્રતાપે, પૂર્વના ભવ નજરે દેખાયા છે. આ વેદના પાસે સયમની કઠણાઈ કાઈ નથી સોળ પ્રકારના રોગથી પીડાતો હોય, એવી વેદના અનંતીવાર જીવે ભોગવી છે. વળી માનસિક વેદના એટલે એકને એક પુત્ર ચાલ્યો ગયો, ગુમ થયો, તેની પાછળ વલોપાત કર્યો, જાહેરાત છપાવવી, વાવ-ફૂવા તળાવ વગેરે ઠેકાણા તપાસી લેવા, 'શુ થયું હશે' આવી અનેક જાતની માનસિક ચાતનાઓ સહન કરવાની હોય છે

દીકરી ભણાવી-ગણાવી મોટી કરી, કોઈ ઉપાડીને ભાગી ગયો આખર ગઈ, અને ઘર, કુટુંબમા મોહુ દેખાડી શકાતુ નથી, આ બધી માનસિક ચિંતા છે કોઈની સાસુ, વહુને તીરની અણી ઉપર રાખતી હોય, દરેક કામમા ટક ટક કર્યા જ કરે, કામવાળી રિસાય તો મનાવા જાય તેટલી કિંમત પણ વહુની નહિ વળી કેટલીક સાસુઓ તો ઘાસલેટ રેહી વહુને સળગાવી મારે છે, પછી કહે, કે વહુ તો બળી ગઈ! પણ નરકમા પરમાધામીઓ તે સાસુને અનેકવાર બાળીને ભડચુ કરી નાખશે, પછી ત્યાં ગમે તેટલી રાડો પાડે

પણ કોઈ છોડાવશે નહિ આ બધી માનસિક ચિંતા છે ચિંતા
હૃદયને કોરી ખાય છે

ચિંતા બધી અભાગણી ત્રિફલ જળતને ખાય,
અવર્તા અકાને આકંઠે મરતા નરકે લઈ લાય

ચિંતા ઉપરથી મીઠું ભીડી જતા ચિંતા બની ભય
છે ચિંતામા મદદ સળજે છે અને ચિંતામા અવતો માણસ
સળજે છે

માખાપને ચિંતા રહે, કે હીકશનું ક્યાંક બર બંધાય
તો હીમ ફલાણા બાઈની હીકરી છે કોઈના કહેણુ આવ્યા
નથી કહેણુ આવે સ્વીકારે બાઈ બરમા આવે, ધણી ભેઈ લો
તક્કો ! મારે ધરણીજી ભેજો, મારે કામવાળી ભેજો ! ભલે
ધણી ભીખ માગતો હોય પણ મારે તો બધું ભેજો. આવી
ભીઓ કુભાર્યાં કહેવાય બ્યારે સહગુણી ભીઓ તો અર્ધાગના
મધને ભીરી રહે છે હાગીનો તમારો જ છે, અલકાશીમી હું
ચોખીય નહિ દેણા ઉતારી નાખો-તમે ડેર ખાઈને અવન
દ્રુક કર્યો તો મારે કોના મારે અવવાનું હોય ! ભેમ સહ
ગુણી સ્ત્રીઓ ! રીખાઈને સહાયપણે સ્વીકારે છે

મૃગાયુત્રને અધાજ શાન વતે છે ખૂબ ભવમા આશ્રિ
પાળ્યુ છે માતાને કહે છે આ સત્તાર અનાદિની અટવી છે
જેનો છટો હખાતો નથી મારો તમારો આત્મા અનાદિ
કાગણી આ ભવરણના રાજે છે કમના સભધે જ મ-મસ્થ
યમા જ કરે છ જ મ-જરા મરણવાળી આ અટવી છે
કયાય પણ નિધર રહીને ઠરવાનું કામ નથી. કોઈ પૂછે, કે બાઈ !
કયાના રહવાસી ? તો તમે જલહી કહી દેશો કે રાજકોટના
ભલે રહવાસી રાજકોટના કહેવાળો પણ ખરી રીતે તો

પ્રવાસી જ છે. રાજાને પ્રયાણ કરવું છે, દાસી રસોઈ તૈયાર કરી રહી છે ચારણીમા જુવે ત્યાં કુંગળી નથી રાણીએ પૂછ્યું, કેમ બધું તૈયાર થઈ ગયું ? ત્યારે દાસી કહે છે 'ચલના હૈ, મગર રેના નહિ હૈ (રેના એટલે કુંગળી) બસ ! આ શબ્દ સાલળતા જ રાજાની મોહનિદ્રા ઊંડી ગઈ જાગૃત થઈ ગયો. રાજા રાજાને ઠેકાણે રહ્યું ને રાજા તો ચાલી નીકળ્યો. ઉપાદાનની જાગૃતિ હોય તો નિમિત્ત ટકરાય કે તુરંત જ જાગી જાય છે પછી કોઈ રોકવા પ્રયત્ન કરે તો પણ તે રોકાય નહિ મૃગાયુત્રે તો મુનિને દેખ્યા ત્યાં વૈરાગ્યનો રંગ લાગી ગયો. તમે તો રાજા વ્યાખ્યાન સાલળો છો, શેષ કાળ પણ ખાલી ન જાય, છતાં કયા ઊભા છો ? અનંતા પુણ્યના યોગ હોય ત્યારે સત્સંગ પ્રાપ્ત થાય છે હવે ગદ્ગદાતદ્ગદા કયા સુધી કરવા છે ?

કાળનો ઝપાટો વાગી રહ્યો છે, માટે એતો, આવો અવસર ફરી નહિ મળે ચાર ગતિ રૂપ આ અટવી જખર-જસ્ત છે, તેમા વળી જન્મ પાછળ મૃત્યુ લાગ્યું પડ્યું છે. દેવને પણ મોત જ્યાં જ્ઞાનમાં દેખાય ત્યાં હાજી ગગડી જાય દેવને એરતો થાય મનુષ્ય કે તિર્થંચ ગતિમા જઈશ, તે સ્થાનને જુએ કૂલ કૂલની સેજમા રહ્યા હોય તેને વીર્ય શુકનો ગદો આહાર કરવો કેમ ગમે ! સવા નવમાસ સુધી ગર્ભાવાસમા ઊંઘે માથે, ઝાડ ઉપર કેરી લટકે તેમ, લટકવાનું રસહરણી નાડ દ્વારા આહાર પહોંચે એવી અધારી કોટડીમા આ જીવ અનુભવ કરી આવ્યો છે

માતા બેસે ત્યારે ગર્ભને થાય કે મને પાતાળમા લઈ ગયા કે શું ? અને માતા બેઠી હોયને ઊભી થાય તો

બધે આકાશમા ઉછાળ્યો. માતા ખાડવા બેસે તો ગર્ભને
બધે મુદ્ગરનો માર પડતો હોય તેવો અનુભવ થાય છે
માતા રાધવા બેઠી હોય તો ગર્ભને બાક લાગે છે થતી
સૂવે ત્યાં સીતેર મચ્છની શિલા છાવી ઉપર બધે રાખી હોય,
એવો અનુભવ ગર્ભને થાય છે માતા આહાર કરે તેનો નિહાર
નાકની ઢાડી ઉપરથી થઈને જાય છે જુઓ, ગર્ભમા કશા કેવી
થાય છે ? આવા ગર્ભસ્થાનના ઘણાં દુઝો, આ છુવે ઘણીવાર
સોગવ્યા છે ગર્ભોવાસમા સવાનવ માસ સુધી-પાર વજરની
વેદના સહન કરવી પડે છે આખા શરીરમાં સાઠાત્રણ કરોડ
રુવાટા છે કોઈ ઠોપાયમાન દેવતા રુવાંટે રુવાંટે લોહાની સોમે
સોંકી ચામડે મઢી, તઠકે સૂકવે ને જેવી વેદના થાય તંબી
વેદના ગર્ભોવસ્થાની છે જ મતાં કોડ ગણી વેદના, અને
મરતા કોડાનકોડી ગણી વેદના, એમા જ મલી વખતે પુરુષાર્થ
હોય તો સીધા જીવતરે નહિતર આઠો માથ પછી નસ-ઠોકટરને
બોલાવાય ઠોકટર કહેશે કેઈસ ગભીર છે ! બે છુવ નહિ
બધે, ત્યારે બાઈને બચાવવાના પ્રયત્ન થાય-ગર્ભનું તો કોણ
સચુ થાય ?

ઠોકટર લોખંડના સળિયા લઈગર્ભનું તાળણું છેડે છે
કટકા કરી કરીને કાઢે છે નારકીનાં દુઝો તો નરકમા સોમ,
પણ-અહીં તો ! ભમા જ ખલાસ થઈ ગયો મનુષ્ય અવતાર
મણાયો- રણ શુ કરી શક્યો ? તેની અપેક્ષાએ તમે કેવા
ભાગ્યશાળી છો ? તમને કેવી તક મળી છે ?

સવાનવ માસ સુધી ત્રાહિ ત્રાહિ પાહારતો હતો. જ મ
થયો ! ગભી મૂઠી, ત્યાં જો દુખ જૂઠી ગયો ને સસાર મીઠો
નાકરજવા લાગ્યો મોટે થતા અજન-પાવર છાંતતા શીખી

ગયો. આ બધા નખરા કયાથી ! સવાનવ માસની કઈ દશા
હતી તે સભાર તો ખરો ? હવે ફરી ગર્ભાવાસમા આવવું ન
પડે, તેવું કાઠકિ તો કરી લે

તું તો બૂલી ગયો તેવું ભાન, છેક હારી બેઠો નાદાન.
હવે જાગ જાગ હેવાન રે, જાગ જીવડા, પ્રભુને મળવાને જાગુ.

ગુરુ રાડો પાડી સમજાવે છે, છતાં કાંઈ કરવાનું
મન જ થતું નથી એવો નાદાન બની ગયો છે ચોવિહારના
પચ્ચક્રખાણું ન થાય, પ્રતિક્રમણું તો કયાથી જ થાય ? માળા
ફેરવવાનું કહીયે તો કહેશે યાદ ન રહે, તો પછી તારું
થશે શું ? બજારમા ન જનારા કેટલા અને ઉપાશ્રયે ન
જનારા કેટલા ? ગુરુ સમજાવે છે, કે આ માર્ગ સુરક્ષિત છે
શ્રોતાઓએ વાત લક્ષમા લેવી જોઈએ, તોજ શ્રોતા વક્તાનો
મેળ રહે છે

બા બ્ર પારવતીબાઈ મહાસતીજીની આજે તિથિ છે
પોતે શાત સ્વભાવી, જ્ઞાની, ગભીર, વિક્રાન હતા ગામેગામ
ફરી, ધર્મનો સદેશો પહોંચાડ્યો હતો

કરો દંકાર એવો, છૂટે પાખડી દેવો,
વીરોનો રાહ એવો, કદમ બઢાતે જાઓ,

મહાવીરનું શાસન, ચારેકોર ફેલાતે જાઓ
ઘર ઘર સંદેશ વહાલા, વીરનો સૂણાતે જાઓ.

સમકિત વિનાની કીધી, કરણીમેં આજસુધી
ટાળ્યો નહિ લવનો ફેરો, સમકિતનો લઈને લાવો-મહાવીર.

પૂજ્યશ્રીની શૈલી બહુ જ સુંદર હતી ગામડાથી
શહેર સુધીનાઓને પ્રત-પચ્ચક્રખાણું દઈ કંઈકને વૈરાગ્ય માર્ગે
વાળ્યા હતા એવા પૂજ્ય મહાસતીજી ધર્મની આરાધના

ઠરી, ઘણા છવોને સ માર્ગે વાળી આત્માનું કલ્યાણ ઠરી
ગયા એ પ્રમાણે, જે ધમનાં શરણાં લેશે, તે સુખી થશે.
મૃગાપુત્ર વળી પણ પોતાની માતાને, ધમનો પાઠ શી રીતે
સમજાવશે. તેનો અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૬૨ સુ

સવત ૨૦૨૦ના આશો વદિ ૩ શુક્રવાર, તા ૨૩-૧૦-૧૪

સિદ્ધાંત એન્ડે ઋણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ ઉત્તરાધ્ય
યનસૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર આલે છે

‘મદ્વા ઇમ્’ ઇદ્ સીય વત્તોઽપ્પન્નગુણો તદ્દિ ।

નરપસુ વેયણ્ણ સીયા મસ્સામા વેદયા મપ્ ॥૪૮ ॥

મૃગાપુત્ર માતાપિતાને કહે છે ‘હે માતાપિતા !
આપે સ ધમમાર્ગની દુષ્કરતા વર્ણવી છે તે વાત ખરી છે
પણ મારી મુશ્કેલી તો બુઝો ! મૃગાપુત્રે છેલ્લા સસી પચ્ચે
નિયના જે જે બલો ક્યાં છે, તે જોઈ શકે છે નરકમાં કેવી
વેદના છે તંનુ દિગ્દશા ન માતા પાસે કરે છે

નરક સાત છે ધમા, વશા સિલ્લા, અજણા પિઠા
મધા માધવઈ એ પ્રમાણે સાત નરક છે અને તેના સાત
ગોત્ર છે રત્નપ્રભા શકરાપ્રભા વાલ્મીપ્રભા પદ્મપ્રભા, પૂમપ્રભા,
તમપ્રભા અને તમતમાપ્રભા આ બધી નરક ધનોદ્ધિ ધનવા,
તનવા અને આકાશને આધારે છે પહેલી નરક એક લાખ
એસી હજાર જોઈનમાં છે એક હજાર જોઈનનું પઠ નીચે

મૂકીએ અને એક હજાર જોજનનું પડ ઉપરનું મૂકી દઈએ, તે વચ્ચે એક લાખ ઈંઠોતેર હજાર જોજનની પોલાણુ રહે છે. એ પોલાણુમાં તેર પાથડા અને બાર આતરા છે આ પાથડાની અદર નારકીના જીવો રહે છે આતરામાં ભવનપતિ દેવતા રહે છે

ત્યા દેવો સુખ ભોગવે છે અને નારકી દુઃખ ભોગવે છે. રાજકોટમાં ઘણા માણસો રહે છે, તેમાં કેટલાક સાદ્યથી ભોગવે છે, અને કેટલાયને ખાવાનાય સાસા ડે તેમ નરકમાં કુલીઓમાં ઉત્પન્ન થતા નારકીના જીવો દુઃખ ભોગવે છે, ૧૬ હજાર જોજનનો ખરકાડ તે સોળ જાતના રત્નમય છે તે રત્ન શ્યામ વર્ણી, બળ્યા કોલસા સરીખા છે ૮૦ હજાર જોજનનો આઉખળ છે, ચોરાસી હજાર જોજનનું પકખળ છે, એમ એક લાખ એ સી હજાર જોજનનો પૃથ્વી પિંડ છે તેમાં ઉપરના હજાર જોજન, તેમાં ૧૦૦ જોજન ઉપર મૂકીએ અને ૧૦૦ જોજન નીચે મૂકે, વચ્ચે ૮૦૦ જોજનની પોલાણુમાં વાણુ-વ્ય તર દેવતા રહે છે ઉપરના એકસો જોજનમાં દશ જોજન ઉપર ને દશ જોજન નીચે મૂકે, વચ્ચે ૮૦ જોજનમાં જૂલકા નામના દેવતા રહે છે એકસો જોજન નીચે, અહીં થી, વાણુવ્ય તર દેવતા રહે છે અજ્ઞાની જીવો, ખાલજીવો, દારુ પીનારા, માસા-હાર કરનારા, પચેન્દ્રિયના વધ કરનારા, આરભ-પરિચ્છની સીમાં નહિ રાખનારા જીવો નરકે જાય છે તેની અદર એકલું પરવશપણુ છે

આચારાગસૂત્રમાં કહ્યું છે, કે કૂર કર્મ કરનારા ખાલ જીવો-જેના હૈયામાં નિર્દયતા વસી છે તેવા જીવો નરકમાં

નથી. નરકના આશુખ્ય અહીં જ માય છે બોઝવવા ત્યાં જવું પડે છે કાણુ આપે તો કાય થાય છે ચિદ્દુ કુરેદિકમ્મદિ ચિદ્દુ પરિમચિદ્દતિ અચિદ્દુ કુરેદિ કમ્મદિનો ચિદ્દુ પરિમિદ્દુ જેવા કૂર કમો છવ કરે છે, તેવી કૂર અતિમા જવું પડે છે જે કૂર કમો કરતા નથી તેના માટે દુર્ગતિનાં બાણનાં બંધ છે બહાસ્વટીઆઓ બહારવટુ ખેડે છે નાક, કાન કાપી દે છે વેર કોની સાથે હોય છે અને કેટલાયે નવાણીયા વચમાં કુટાઈ જાય છે ખેડૂત આદિ દેખાણો કે કાન નાક કાપ્યા જ છે! એક માણસ ખૂન કરે સરકાર ખૂનનો બદલો ફાંસીથી આપશે પછી જલે પાવસોના ખૂન કયાં સ્ત્રેમ પણ બધી સભાની ફાંસી તો એકવાર જ હોય છે પણ કમ જેવો ન્યાયાધીશ દુનિયામાં કોઈ નથી.

ચમરબાઈ અને ભમાર બન્નેને સરખો ન્યાય આપે છે ગમે તેવા હોય જેવા કમ કયાં હશે, તેવી ગલિમા ઉત્પન્ન થવું પડશે. ત્યાં ઓગળાણ કે લાચર દેશનવ કામ નથી આવતી અહીં તો ગમે તેવા ગુન્હા કયાં હોય છતાં પૈસા વેરી દીઝે તો છૂટી જવાય છે પણ ત્યાં તો અનેક વાર અગ્નિમાં જડાયેલા વાનુ છે નારહીનુ બોહમા બોહુ આશુખ્ય દશ હજાર વખતું અને વખુમા વખુ તેવીસ સાગરોપમનું છે સન્નિષ્ઠા સુરો લીરીત વૃક્ષના જ માક જતુર્ણા ત્રીજી નરક સુધી પરમાખામી દવતાઓ માર માટે છે પૂર્વે કસમેલાં કમનું સમજણ કરાવે છે માર અને મેણુ લેણુ જ જરાવારની પણ શાતા નથી. દુ ખનો પાર નથી. નરકમાં પ્રકાશ નથી, અંધકાર જ જાયો છે કયાય પણ પ્રકાશનું કિરણ નથી.

જ તાજદુ બદિજરના મહેસુરણ મઠાજ મઠિયા ।

નરકનો આકાર અદરથી ગોળાકારે અને બહારનો આકાર ચોરસ છે જ્યારે દેવલોકનો આકાર બહારથી ગોળાકારે અદર ચોરસાકારે છે

નરકની અદર જમીન, સજવેલા અશ્વની ધાર જેવી છે પગ મૂકે કે કપાઈ જાય દેવલોકની ભૂમિ જાણે કૂલકમળમા પગ મૂકે તેવી છે દેવલોકમા દેવદેવીના અને રત્નોના અજવાળા, દાગીનાના શુભ પુદ્ગલોના અજવાળા, પ્રકાશના પુજ પથરાયેલા છે, જ્યારે નરકમા નારકીના અશુભ પુદ્ગલોનો નિત્ય અધકાર હોય છે નરકના જીવો જ્યારે તેમા દાખલ થાય છે, ત્યારે જેણે ક્ષેત્ર તેવી વેદના, લાગુ પડે છે અનતી ભૂખ છે, અનતી તરસ છે આખા જગતનુ ધાન્ય, નારકીના જીવને ખવડાવવામા આવે, છતાં નારકીના જીવને ભૂખની તૃપ્તિ ન થાય અહીં પોતાના સ્વાદ માટે કંઈક જાનવરોનો સહાર કરી નાખ્યો હોય, એવા કૂર કર્મો કર્યા હોય તેને, ત્યાં તેનું જ માસ કાપી ખવરાવે છે

અનતી ભૂખ અને અનતી તૃષ્ણ છે અનતી ટાઢ અને અનતો તાપ છે આવા હુ ખો હુ સહન કરી આવ્યો છું પછી અહીં વહોરવા જતા તડકો લાગશે, ડામરની સડકે કે વેળું ઉપર કેમ ચાલી શકાશે ? ભૂખ્યું રહેવું પડશે વગેરે હુ ખો જે વર્ણવે છે, તે મને કાંઈ વિસાતમા નથી માફદેવી માતા, સયમી પુત્ર ઋષભદેવને યાદ કરી કદપાત કરતા કહે છે

ભૂખ પાખું મારો રિખવો, લઈને કામ ચલાવે,
સુંદર લોજન લાણે જમતા, કેમ કરીને લાવે રે,

માતાના નયણલાને, પુત્રે વ્યાઘા પુત્રે રક્તા રાખ્યા રે
જન્મ જન્મરતુ બીડુ બડપી રાજ્ય તણને આક્રમણે
માતાના નયણલાને

હવે ટાકુ ને જૂનાં માન્યથી જનાવેલો આહાર સી
રીતે ગળે ઉતારતો હશે ? કેવું મગતુ હશે ? અમે તો શાક
અમાણુ, પાપક, રાયતા, ચટણીના કેટલા ફદ ઠરીએ છીએ
ત્યારે મારો પુત્ર, મહાન સાદાળી રાજસોગ ભોજવી નીકળ્યો
છે હવે કેમ ભાવતુ હશે ? માતાના દિલમાં લાગણીવશ અવા
વિચારો આવે છે, પણ હે માતા ! નરકમાં તો અનલી જૂળ
અને અનલી તરસ છે ત્યાં સરખત કે આઈસ્ક્રીમ રાખ્યું
નથી કે મળે તરફડિયા મારી મારીને જૂળ-તરસ વેઢીને,
આખી જિંદગી ઠાલી હવી અહીંતો સ્વામીનતાએ એક
રાતના યોગિદારના પચ્ચક્રખાણમાં તરકના પામસો વરસના
દેણ કપાય છે યોગિદાર યોગીના ભેદએ.

આજે તો યોગિદારનાં પચ્ચક્રખાણ કરે તેમાં લોટા
પાણીની છૂટ રાખે પણ અહીં છૂટની વાત ન થાયે, નહિ
યોગિદારના પચ્ચક્રખાણ કરવાની વાત છે અહીં તાપ પટે
તા એરક ડીથન રૂમમાં બેઠો હોય સુગંધી ટટીએ સમાવી
દીએ શિતળ પીણા પીએ પરતુ ઇલેક્ટ્રીક પખામાં પચ્ચન્દ્રિય
જીવાની કેટલી હિંસ થાય છે ? પાંખમાં ઘરકણ બરાણુ કે
કપાઈ બાય છે શાની કહે છે કે જેટલી સગવડ લીધી છે
તેનો ત્યાં બરાબર જવાબ દેવો પડશે. પચ્ચન્દ્રિયની હિંસા
વાયરાના જીવની હિંસા કૂંડા માખી, મચ્છરના કચ્છરખાણ
નીકળી બાય છે તમારાથી પચીનો સહન નથી થાતો તથી
પખા ચાકુ કરે છે. પણ સામાના ખાણ ચાક્યા બાય છે
તનો વિચાર જરાક તો કરે.

વરસીતપનુ પારણ હોય તો ય કહેશે, સામો પંખો મૂકો, પણ પંખો ન જોઈએ, એમ ખરું ! શુ હંખ પડી ગયું છે ! સાધુ કેટલું સહન કરે છે ! અહીં શાતા શીળિયો થાવા જાય છે, પણ મરીને કંઈ ગતિમા મુકાઈ જવાશે તેની ખબર છે ? માટે સ્વાધીનતાએ સમજી જા. જે માણસ સ્વાધીનતાથી સમજી જાય છે તેને પછી દુર્ગતિના દ્વાર જોવા પડતા નથી અનતજ્ઞાનીઓએ જ્ઞાનથી જોયું છે, જાણ્યું છે, કેવળ જ્ઞાનમાં કંઈ પણ અજાણ્યું નથી. નારકીના હું ખને જ્ઞાનીઓ જ્ઞાનમાં જુએ છે પણ વેદતા નથી નારકી જાણે છે અને વેદે છે માટે જ્ઞાની પુરુષોના વચનમાં રક્ત રહી, કૂર કર્મોથી પાછા હટી જવાય, તો દુર્ગતિમાં જવું ન પડે. જ્ઞાનીઓ કહે છે, કે જ્ઞાતા ખનો પણ કર્તા ન ખનો, મશીનો, જીનો, પોટરી, વગેરે લઠિયોનાં કારખાનાં કર્યા તેથી શુ પ્રગતિ કરી ?

પાપની પ્રગતિ થઈ રહી છે, કપાસિયા જીનમાં લોઢાતા નથી પણ તારો આત્મા જ લોઢાય જવાનો છે, પુણ્ય પીલાઈ રહ્યું છે, માટે સમજી જા. લવિખ્યમાં કેટલાગણુ હું ખ, સામુ થઈને આવશે તેનો ખ્યાલ છે ખરો ? નરકમાં અનતો તાપ છે તેની કલ્પના તો કરો મેરૂ પર્વત જેવડો લોઢાનો ગોળો નારકીમાં ફેંકવામાં આવે તો એકજ સેકન્ડમાં તેનો રસ થઈ જાય, તેટલી ગરમી નરકમાં છે. અગાર-છાર-કોલસાની અગ્નિ, ચક્રમકની અગ્નિ, એમ અઢી દ્વીપની અગ્નિ એકઠી કરોને તેનો ઢગલો કરો અને તેમાં નારકીના જીવને સુવાડો તો તેને શાતારૂપ લાગે અને ઘસઘસાટ ઊઘી જાય તો પછી કલ્પના કરો કે અહીં કરતા કેટલો તાપ, અનતગણી અગ્નિ નરકમાં હશે ? ત્યાં વૈકેય ખનાવેલ અગ્નિ, છે, હે માતા ! એવી નરકની યાતના હું અનંતીવાર ભોગવી આવ્યો છું

સાતે નરકે કુ મથેછ અનતી અનતી રેવાર
 ઉદન, લેદન મે સહાઈ ને કેતાં ન આલે ખાર હો માથી.
 સખ હામેળી રે બધ

મુગાપુત્રનો વેરાગ્ય અરબુત છે હે માતા ! અનતીવાર
 ઉદન લેદન, તાડન, તજ નના કુ ખ આ છવ લોગવી આવ્યો
 છે કુ અગ્નિમા ચેકાયો છુ બાઈઓ રાઈમેથીથી વધાર કરે
 છે ત્યારે રાઈમેથી તડોતડ ફૂટે છે રાઈને હાથે હાથે છવ છે
 રાઈ ન મૂકે તો વાપો શુ છે િવળી કાચુ સમારીને ઉપર
 મીકુ-મરચુ બહરાવવાની દેશન થઈ પડી છે ફીવડાં ઉપર
 કોથમીર મરચા નાખે. હાથાં અને પાકા લીલોત્રી તથા ક હમૂળ
 ઢોરની જેમ ખાવાજ મઠયા છે શુ ઢોરનો અવતાર આવ્યો
 છે ? ફુગળી લસણ, બાજર-મૂળા ઈંકાના રસ, આમાં શુ ચીટા
 મીન માનો છો ! બીટામીન પ્રસવ્યમા છે પ્રસવ્યમા પાળો
 તો ઘણી શક્તિ પ્રગ્ન થશે.

એક બાઈ વિધવા છે સારી સ પત્તિ પાસે છે, સાથે
 ધર્મ પલ્લ વહાલો અણ્યો છે અપજ-નિરાધાર-કોઈ પલ્લ તેને
 આંખેથી નિરાશ થઈને જતુ નથી બાઈ ધર્મ ધ્યાનમા
 રહે છે રોજ સામાજિક કરે છે તિથિના પૌવષ કરે છે
 સાધુસતની વાણી સુણે છે સુપાત્રે જ્ઞાન હથે છે છોકરા એકનો
 એક છે અમાર વધનો થયો કમના વિપાકે મૂઝારો ઉપડયો
 શરમી કદ થઈ આવ્યો છોકરાને શાતા વળવી નથી વેદાને
 બોલાવ્યા, ઉપચાર કરાવ્યા છતાં ફેર પડતો નથી.

કોઠડર કહે છે આ બાળકને ડબલ ન્યુમોનીઆ છે
 એક ઉપાય છે કે ગ્રોળ મૂકે તેના ઉપર ચાર પાચ માળી
 આવીને બેસે તેનો ચૂસે કરી ખવરાવવામા આવે તો વમન

થાય અને એ વાટે કફ નીકળી જાય, તો આરામ થાય. બાઈ કહે, અરર ! એ શું બોલ્યા ! મારા છોકરાના પ્રાણ જેવો જ માખીઓનો પ્રાણ છે. માખી મારીને શું હું છોકરાને જીવાડું ! તો કહે, અમે કરી દઈએ ? બાઈ કહે, એવું મારી પાસે બોલશે નહિ. પાચમની છઠ કોઈ કરનાર નથી આયુષ્ય સૌ સૌનું લોગવે છે મારાથી ત્રસ જીવની હિંસા થાય જ નહિ. બાઈ કેટલી દ્રઢધર્મી છે ! એક દીકરા ઉપર ધામધૂમ છે, છતાં માન્યતા કેવી છે ! આ જગતમાં મુસાફર લેગા થયા છીએ, આયુષ્ય પૂર્ણ થયે, ક્યારે ઊઠીને કયા જવાના, તેની શી ખબર છે ?

“ તળાવની પાળે માનવ પંખીડા, મળીને એકઠાં થાય છે,
હળી મળી સૌ આનંદ છૂંટી, ચોતે ચોતાને ઘેર જાય છે
હો માનવી, ”

સાજ પડી, ડાળે ડાળે સૌ લેગા થયા છીએ. સંઘવી, શેઠ, સખીદા, વોરા, મહેતા, શાહ-આમ સબધરૂપી ડાળો ઉપર બેસી ગયા છે. સવાર પડશે કે કયાના કયા ચાલ્યા જઈશું તેની ખબર છે ? આવ્યા ત્યારે કોઈનેય ઓળખતા ન હતા. મોટો થયો એટલે મા, ભાઈ, ખડેન કહેવા લાગ્યા પછી તો માયાના બધન બધાણાં ‘સ્નેહપાશાં મયંકરા’ લોખંડની સાંકળ તોડવી સહેલી છે પણ સ્નેહના બધન તોડવા બહુ મુશ્કેલ છે ભલે પછી એ કાચા સૂતરને તાતણે બાધેલા હોય પરણવા જાય ત્યારે સપુટિયુ ફાડાવે છે ને ? એ સપુટિયુ પણ તમને ઉપદેશ આપે છે, કે ભાઈ, હવે તારા ફૂટયા સમજી લે કેટલા સાથે લડાઈ, ટટો, કાળાખજાર કરી પેટ ભરો છો ? કોના માટે ભેગું કરો છો ? કર્મ કોણ

લોખંડી દેવા આવશે ?

બાઈ કહે છે, મારા પુત્રને માટે એવી દવા ન હોય. ઘરમાં લીવરની દવા ખાવવી હોય તો તમે નાં પાકી ન શકો ? છેઠસા નખળો છે, માછલીનું તેલ આપીએ છીએ, આવી દવા આવકને ખપેજ નહિ. સસ્કાર કેવા રહે છે ? બધાં કદમૂળ ન રહેાય ત્યાં માછલીનાં તેલ ઘરમાં રખાય જ કેમ ? વપરાય પણ ક્યાંથી ?

બાઈ કહે છે કે જે યવું હોય તે માય, પણ આ કામતો નહિ જ માય નિવડા ઉપચાર કરે. આનું ન મં દ્રઢ ખર્ચી કહેવાય આજે તો એરશોરથી હિંસાચુક્ત દવા વાપસ્તો હોય, સાધનો પણ તેવાં હોય.

મડિયાળના પટા પસ વગેરે બનાવતા કેવી કેવી ફૂર રીતે ઢોરના કુણા ખર્ચને મારવામા આવે છે કરનાર લેનાર અને લોગવનાર ત્રણેય પાપી હશે છે તમે વાપશો છો તેથી જ તેઓ બનાવે છે માટે તમે પણ પાપના બાગીકાર હશે છો.

નિહોંય ઉપચારથી બાળક બધી ઝમે. કહેવાનો મુરો એ છે કે છવડું કે મરડું એ તો આચુખ્મ ઉપર આધાર રાખે છે પણ કદોદીના સમયે ખર્ચમા દ્રઢ રહેવું એ મુખ્ય વાત છે પૂજ્ય ગુરુદેવ શ્રી કેશવલાલજી મહારાજ કહેતા, કે-

‘આચુ રેવ રક્ષા કરે પ્રારબ્ધ કરે પોષણ
રોનું મિલ રક્ષા કરે પમ બજે નિરજન નાથ

આચુખ્મ છે ત્યાં સુધી કોઈ વાળ વાંકો કરનાર નથી અને પ્રારબ્ધ નમે ત્યાંથી લાવી આપી પોષણ કરવાનું જ છે

મૃગાપુત્ર માતા પિતાને કહે છે, મારા જીવે નરકમા અસહ્ય વેદના ભોગવી છે પછી સયમની મુશ્કેલી મને શી લાગે ! નરકના દુઃખ પાસે સયમનું દુઃખ કંઈ વિસાતમા નથી માટે હું માતા ? મને રજા આપો હજી પણ મૃગાપુત્ર શું કહેશે, તે સખધી અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૬૩ મું

સંવત ૨૦૨૦ આસો વદિ ૪ શનિવાર, તા. ૨૪-૧૦-૬૪.

સિદ્ધાત એટલે ત્રણે કાલે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ. પ્રભુએ સિદ્ધાત પ્રજ્ઞા, ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર આલી રહ્યો છે. મૃગાપુત્ર માતા પિતાને સમજાવે છે કે,

કન્દન્તો કન્દુકુમ્ભીસુ, ઉઘ્ઘપાઓ અઘોસિરો ।

હુયાસણે જલન્તમ્મિ, પવકપુન્વો અણન્તસો ॥૬૧॥

પૂર્વભવનો જેને સાક્ષાત્કાર વર્તે છે, તેવા મૃગાપુત્ર વૈરાગ્યથી તરખોળ છે નરકની દશ પ્રકારની ક્ષેત્ર-વેદના છે. અનતી ભૂખ, અનતી તરસ, અનતી ટાઢ, અનતી ગરમી, અનતો દાહ, અનતો જવર, અનતી ખરજ, અનતો ભય, અનતું પરવશપણ અને અનતો શોક વર્તે છે, ત્યાં કોઈ કોઈને મદદ કરી શકે નહિ અનાથી મુનિને આખા શરીરમા દાહજવર પેદા થયો છે જેની વાત શ્રેણિક રાજાને કરી છે જાણે દેવતા કોપાયમાન થયા હોયને, શૂળ ભોકે, એવી

આજમાં વેદના ઉત્પન્ન થઈ આખા શરીરમાં જળવશનો
કેઈ પાર નહી

જનુ તે રાજવૈષ્ય બોલાવીઆ, કીધા તે કોઈ ઉપાય,
જાવના અહન અચીંચા, તોય તેને રૂ સમાધિ ન થાય
મેઘીકરાય જુ રૂ અનાધિ નિર્જીવ

અનાધી મુનિ પોતાના જીવનની આપવીતી મેઘીક
રાજાને કહે છે આંખોની વેદના જાણે ડોળો નીકળી પડ્યો
વળી શરીરમાં વિપુલ દાહ, અતુલ જેની તુલના આપી શકાય
નહિ, ઇન્દ્રજી વજ્ર પડેને જેવી વેદના થાય તેવી વેદના આખા
શરીરમાં થતી. બધા રાજવૈષ્યો બોલાવ્યા, તોપણ કેઈ મને
મારા કુળમાંથી મુક્ત કરી શકજી નહિ. જાવના અહનમાં
એવો ગુણ છે કે જાવન મણુ તેલની ઉજળતી કડાઈમાં ફક્ત
એક જ ટીપુ નાખવામાં આવે તો તે તેલ પોય માસના
પાણી જેવું શીતળ થઈ જાય, એવા અહનના લેપ મારા શરીર
ઉપર લગાવ્યા છતાં થાતા વળી નહિ, અથાતા વેદનીય
કર્મ ઉપાજન કરેલાં તે લોગવ્યા વગર છૂટકો નથી પોતેજ
કર્મ બાંધ્યા છે તો લોગવવાં પણ પોતાનેજ પડ્યો.

જે જીવોએ બધા પ્રાણી, જૂત, જીવો અને સત્યોને
ત્રાસ પમાડ્યા છે કૂર રીતે હિંસા કરી છે, કુળ ઉપજાવી
આનંદ અનુભવ્યો છે દેહકાના પગ કાપી પારસલ કરી દીધાં
છે સામેથી કહેવરાવ છે કે દેહકાના પગ કાઢે લાગ્યા છે,
માટે મોઠલતા રહેજો. કેના કૂર પાપ ? કેટલા દેહકાં મારે,
ત્યારે કેટલા પગ માય ! એવી કૂર કમાણી શા માટે કરા છો ?
તો જવાબ આપે છે કે અમે પહેલા ડોકુ ઉઘાવી રહ્યો છીએ

અને પછી પગ કાપીએ છીએ પણ તારુ ડોકુ કોઈ ઉડાવી
 હયે, તો કેટલી વેદના થાય ! પારકા જીવોને દુ ખ દેનારને
 ક પારી છૂટતી નથી, જાણે પોતાને માથે મોત જ નથી આવા
 ચીકણા કર્મ બાધનારો ૭૦ કોડાનકોડી સાગરોપમ સુધી શાંતિથી
 બેસી શકે નહિ એવું દશાશ્રુતની ૯મી દશામા કહ્યું છે નરકમા
 જીવો રુદ્ધન કરે છે, આકેન્દ્ર કરે છે, પણ શુ પરમાધામીઓને
 દયા આવે છે ? ઢોરને ભાડું પડયું હોય, કાગડા ઠોલતા
 હોય, તોય અનુકંપા આવવી જોઈએ, તેના બદલે આજના
 માનવીઓ જીવોને ફૂર રીતે મારે છે મત્સ્ય ઉદ્યોગમા સવા-
 રમા ઊડી લોચ લઈને મોટી મોટી જાળ પાથરી, અસખ્ય
 માછલાને મારતા હોય છે જ્યારે માછલાને પકડે છે, ત્યારે
 તે જીવોનો તરફડાટ કેવો હોય છે !

કોઈ પણ જીવને મોત ગમતું નથી છતાં ફૂર રીતે
 મારે છે કાટા ગળામા ખૂચાડે છે આવા મત્સ્યઉદ્યોગ શરૂ
 કરાવનારની સમિતિમા જેઓ અનુમોદન આપે, તેઓ સૌને
 આ કારમી હિસાનું પાપ લાગે છે હિસા કરવી, કરાવવી
 અને અનુમોદવી, એ ત્રણેયમા પાપ લાગે છે તમે એવા
 માણસોને વોટ આપવા જાઓ, એટલે હિસાને અનુમતિ
 આપી રહ્યા છો તમારો ધર્મ શુ બોલે છે ? કરવું, કરાવવું
 અને અનુમોદવું એ પાપ છે તમારી બુદ્ધિ ખૂટી કેમ થઈ
 ગઈ છે ? એવાને મત દેવા કેમ જાઓ છો ! આગળના
 માણસો જો કોઈ ચમારને ધીરધાર કરતા ભાળે, તો ધૂળ
 કાઢી નાખતા આમડાનો વેપાર વાણિયાનો દીકરો કરી જ ન
 શકતો આજે તો કોઈ કોઈ વેપારી માસના વેગનો ભરીને
 મોકલે અને અહીં પહોંચે તબરે બેસી જાય એવા ધર્મપ્રેમીનું

લેખક લખવાય છે તમે ધમ પ્રેમી છો કે પૈસા પ્રેમી ! આવી
કિંસા પાછળ કંઈક વઢાણો રાહી, પરદેશમાં માલ મોકલવા
હોય, પછી દેશમાં આવી સમ જમાડી લ્યે, જોટલે શુ પાપ
ધોવાઈ ખમુ જોમ માનો છો ?

કમને કોઈની ચરમ આવતી નથી. માંધાતા ચક્રવર્તી
રાજા-જેવાને બધારે કમને ખસો લાગ્યો, ત્યારે બ્રહ્મચર
ચક્રવર્તિ જેવા સાતમી નરકે જઈ પડયા ત્યાં તેનું ધન, વૈભવ,
ચૌક રત્ન નવનિધાન, કોઈ બચાવી શક્યું નહિ. તમારે કોના
ખાતર લેણું કરવું છે ? છ બંડના અધિપતિની ૬૪ હજાર
રાણીઓ પલ્લ, નરકમાં પડતાં તેનો હાથ જાણી શકી નહીં
જોળખાણ કાંઈ કામ આવતી નથી. તમે શુ જોઈને ઊપે માથે
રળવા માડ્યું છે ? કમ જાંધ્યા ત લોગવ્યાં વિના છૂટકો જ
નથી, તમને કેટલું મળે તો સતોષ થાય ? ઉત્તરાધ્યયન
સુત્રમાં પ્રશ્ન પ્રશ્ન છે

લઘ્વ જગ મદ્ મુદ્ લઘ્વ લાગિ ધન મયે ।

લઘ્વ ડવિ તે અપરજન મેવ તાવાય તં તથ ॥

ઉ અ ૧૪ ગા ૪૬

સવ લોક ભરીને ધન જોક જ માણસને આપી રમે છતાંય
તેને સતોષ થતો નથી. કે આત્મન્ ! તૃષ્ણા કોઈ રીતે પૂરી
કરી શકાય તેમ નથી. તૃષ્ણા-તરબોને ઉછળે ચઢતો જીવ
જેરચોરથી પાપ કરે છે આરભ-સમારભને બનકનાં મૂળ
કીધા છે તેને ખૂબ ખૂબ વિકસાવે છે કંઈકના કચ્છરખાણ
વાળી નાખે છે આનું સુગંધ પુરુષોને છળે ખરૂં ? જોક
મહાત્મા નહીં કિનારે પહોંચી જાંબી ધમધ્યાન કરી રહ્યા છે
ત્યાં જોક માણસ પરદેશથી ખૂબ કમાઈને આવેલો, તે તેની

પર્ણકુટિએ આવે છે. એરણની ચોરી કરી સોયના દાન દેવાં છે. તે દાન કરે છે, કે માન કમાય છે ?

આજે તો નામની બળતરા બહુ હાલી છે, પણ તીર્થ કર જેવાનાં નામ ન રહ્યાં તો તારા શુ રહેવાનાં છે ? પાચમો આરો ઉતરશે ત્યારે ગંગા, સિંધુ નદી, લવણની ખાડી, વૈતાલ્ય પર્વત, ઋષભકુટ એ પાંચ જ રહેશે. બાકી બધું દટણ-પટણ થઈ જશે, પછી તારુ નામ કયા રહેશે ? છતાં અજ્ઞાની જીવોને માન કમાવવું છે અભિમાનમા અટવાય નહિ તેનેજ માન મળે અને પચે માન મળવું તે પુષ્ટ્યોદયને આભારી છે માન મેળવવા પ્રયાસ કરવો તે પાપનો પ્રયાસ છે. ભગવાન કહે છે, કે માનને ટાળો. ભગવાનને જ્યારે સામે મળનાર પૂછતા કે કોણ છો ? ત્યારે એમજ કહેતા કે, હું ભિક્ષુ છું, સાધુ છું, પણ જાતની ઓળખાણ નથી આપી કે, હું ત્રિશલાન દન, મારા જન્મ વખતે ૬૪ ઇન્દ્રે મારા જન્મ કલ્યાણ મેરૂ પર્વત ઉપર ઉજવ્યા હતા જવાબમાં 'અહં ભિક્ષુ' 'હું સાધુ છું' એટલીજ ઓળખાણ આપી છે આજે તો ઓળખાણ માટે મરે છે માન કષાયને પોષે છે

પ્રભુ કેટલા નિરાભિમાની હતા ! આજે તો હાથમા મશાલ રાખી, પ્રકાશ વેરનાર મશાલચી અધારે અટવાઈ ઠોકર ખાય છે એ રીતે જ્ઞાનનો ધમડી, પ્રભુ માર્ગે અટવાય છે ને ઠોકર ખાય છે માન મેળવવા માટે પરદેશથી કમાઈને આવેલો આખા ગામને ધુમાડાબધ જમાડે છે આખા ગામમા ઢોલ વગડાવ્યો વાહવાહ, જયજયકાર બોલી રહ્યો પેલા માણસને વિચાર થયો કે મેં આખું ગામ ધુમાડા બધ જમાડ્યું, પણ

પેલા નદી કિનારે બેઠેલા સત હજી નથી પધાર્યા લાવ, વિનવી કરે ત્યાં જૂ પડીએ બચ છે વિનવી કરે છે મહારાજ મારે બેર પધારે, મારે સાત ઓરડા સુખડીના બધાં છે આપ પધારો ખટકુ વહેશે તો મારૂ લેજો લાગે

સાધુ કહે છે બાઈ! લોહીના લાડુ અને લોહીની સુખડી મારે ન ખપે એમા કેટલાયની હાય નિતરે છે વિચાર તો કર એકું અનાજ પેટમાં બચે તો બુદ્ધિ જ્યાં થઈ બચે ત્યાં મન કેવું છે? શાની કહે છે, કે વિચારો, તિબેરી, સર્ગા, વહાલા કુટુંબ, એ બધું અહીં પડી રહેશે. કમ આત્મા સાથે બચે છે કર્મનો કામળો તો લેજો જ છે શુભ કે અશુભ કમ જે ક્યાં હોય તે સાથે આવશે જ માટે શાનીઓ કહે છે કે ક્ષણિક ભૌતિક સુખમા શુ રાખી રહ્યા છો? જિંદગી સાર દિવસની ચાંદની છે

ખીલેલુ ફૂલ એતાં આનંદ આવે છે પણ ઠાળીએથી છુટુ પડેલ પગ વડે કચરાય છે ત્યારે સ્ત્રીમગાઈ બચે છે તેમ આ કાયાની અવસ્થા પણ તેવી જ છે મારે જુવાનીમા કર્મને હ કાવવા તૈયાર થાઓ. મોહના ચેન્ચને છુટી દ્યો પાછી પહેલા પાળ બાધી દ્યો. નહિતર મનની મનમા રહી જશે કરવાનું છે તે અટપટ કરવા માટે જિંદગી અપાટાળખ ચાલી બચે છે ક્યે ક્યે આશુખ્ય કપાતું બચે છે કર્મચી કઈ કરવાની છે તે સમજો. મન, વાણી અને કાયાના દોષ લાગ્યા હોય કમ બધાજા હોય, તેનું પ્રાચક્ષિત લઈ દ્યો, નહિતર ચક્રવર્તિ બ્યાજની પેઠે એકનું કેટલાગણુ સામું આનીને બધું રહેશે તેનો કાઈ દિસાબ નથી તમારા ખાતાં વપાસો જમા કે ઉધાર કમુ પામુ વધતું બચે છે

આ માનવભવમા એવી કરણી કરો કે કર્મના ભૂકા ઊડી જાય હું ધર્મી કહેવાઉં, હું સઘસંચાલક, મને દુનિયા ધર્મી માને, પણ પોતાનું હૃદય તો પોતે કરેલા પાપથી ડખતું હોય. તમે ગુરૂ પાસે કહેવા જાઓ કે ઢાંકપીછાડો કરો ! ડોક્ટર પાસે જાવ ત્યારે રોગ બાબત જે હોય તે હકીકત કહેવી પડે છે ને ! ત્યારે ગુરૂ પાસે પ્રાયશ્ચિત લેવામા શરમ શી છે ?

તમને તમારા આત્માની અનુકંપા આવે છે ! મેં અઘોર પાપ કર્યાં છે, ભલે જગત મને ધર્મી કહેતું હોય, પણ મારો આત્મા અને કેવળી ભગવાન તો ઘટ ઘટ અને સમય સમયની વાત જાણી જોઈ રહ્યા છે.

આ ભવમા કેવી હિંસા, ચોરી, અનિતિના પાપ કર્યાં છે ? પરભવના ન સાભરે પણ આ ભવનાં તો સાભરે છે ને ? કે મૂઢમતિ છો ? જો સાભરતા હોય તો એ પાપને પ્રકાશમા લાવો હું હવે એવા પાપ કદી કરીશ નહિ, એ શરત પહેલાં હોય, પછી પ્રાયશ્ચિત લેવાય પહેલાં પાળ બાધવી જોઈએ પશ્ચાતાપ નહિ કરો, તો નારકીના દુ ખોની પીડા સાભળો છો ને ! ભગવાને કિંપાક કૃણ અમરતા કીધા હશે ? તમને દેહ ગમે છે કે ધર્મ ? દેહને સાચવવા કોઈ લાખ રૂપિયા દીએ તો પણ ઝેરી કૃણ બાઓ ખરા ? તો વિષય કેવા છે ! પ્રભુના વચન ઉપર શ્રદ્ધા ખરી ?

લોભને વશ થઈ જનપદોનો વધ કરી નાખે બોબનો ધડાકો થાય ને લાખો માણસોના કન્યરઘાણુ વળી જાય ગઈ લડાઈમા કઈકને તોપને ગોળે બાધી, લડાકા કર્યાં શરીરના

દુકદે દુકદા ઉડે આવા પાપ કરીને અદરથી પોરસ થામ
આવાં પાપ કરીને સત્તા મગી બાપ તોય શુ ! સત્તા કાલમ
ટકવાની છે ? કાળ પાસે કોઈની કાઠણી સ્થાપવાની નથી.

આ માણસ બ્યારે બહુ આચર કરે છે, ત્યારે સાધુ કહે
છે કે, હું તો લોહીના લાકડાં આવા નહિ આત્મ, પણ આ બહે-
નને અને તેના ચાર સત્તાને સહ બાળો પેલી બાઈને
આમત્સ આપી લઈ આવ્યા માણસોને સલામત કરી
લીધી. પીરસવા માંડ્યું, પણ અહીં તો માપજ નથી જેમ
આવા મહી, તેમ જમણી મૂખ ઉઘડતી ગઈ સાતેય જોશ
વળિયા બાટક ઘઈ ગયા, છતાં પેલી બાઈની મૂખ સતોષાઈ
નહિ. કાતુ-પાતુ જે હુત તે આપવા માંડ્યું, પણ બાઈ તો
ખાંઈ ખાંઈ કરે છે મૂખ સતોષાતી નથી પેલો મૂખણે,
મહાત્મા પાસે ગયો, પગમાં પડ્યો મહારાજ ! બચાવે, હું
મહુ હેરાન ઘઈ ગયો છું પેલી બાઈને તો ગજબ ક્યો મારા
સાતેય જોરડા બાઈને જલાસ કર્યા અને હજી માણે છે હવે
કર્યું શુ ? મારી વાંસે આવે છે જગાવો નહિતર મરી ગયો
મહાત્મા કહે છે બાઈ ! તને તારા ધનનું ગુમાન છે જેમ
કહી કમ ઠલમાથી પાણીની અજલિ ભરી, બાઈ ઉપર છાંટવા જ
જોડકાર બાધા હજારો મણ સુખડી ખાવા છતાં સતોષ
ન થયો અને જોકે અજલીમાં તૃપ્તિ ઘઈ ગઈ એ અજ
લિમાં શુ હશે ? લોશી જીવને તૃષ્ણા કેટલી ? કેટલું હોય
તો પે બરાય ! મૂખ કેવી ઉઘડી છે ? તેના માટે આરજ
સમારજ કેટલા થાય છે તે તો જુઓ !

નહિ પરણેલી નહિ રે કુવારી પુત્ર જન્માવજ પારી
એ મળી દાહીનો ઠોપ ન મેલ્યો પશુવ જાળુવારી
અવધુ, એસારે જ્ઞાન વિચારી

અઢી દ્વીપમાં ખાટ ખટલી, ગગન ઓશિકું તળાઈ,
ધરતી આભની કરી પછેડી, તોય ન સોડ સંધાણી,
અવધુ, એસોરે જ્ઞાન વિચારી.

તૃષ્ણા જીવને રૂલાવનારી છે. તિર્યચમા પણ એક
કૂતરો પોતાની શેરીમા બીજા કૂતરાને ગરવા ન દેયે કબૂતર
માળામા બીજા કબૂતરને ન આવવા દેયે ગાય ભેસ પાડા
બકરી લડતા દેખાય છે માણસ માણસનો ઘાતકી બને છે,
છતાં તૃષ્ણા હજી બાળકુવારી છે જરા અવસ્થામાં શરીર
સ કોચાઈ જાય, ચાલવાનો વેગ મદ પડી જાય છે, દાતની
શ્રેણી નાશ પામી મુખનો ગોખલો થઈ જાય છે, દ્રષ્ટિ પણ
રૂપ ભેદ શક્તી નથી, હાથનું છાજી કરવું પડે છે, કાને
સંભળાતું નથી, રૂપતો હાસી કરતું કયાય પલાયન થઈ ગયું
અને મુખમાથી લાળો વહેવા માડે છે, સ્વજનો-બાધવોને
તેનું બોલ્યું ગમતું નથી, તેના વચનો કોઈ માન્ય રાખતા નથી,
તેની પત્ની પણ બરાબર સેવા બજાવતી નથી, પુત્રો પણ
અવજ્ઞા કરી રહ્યા છે, જરા અસિત પુરુષની દશા બરેબર
દયા પાત્ર છે એવાઓને આશા તૃષ્ણા તોડી વ્રત-પચ્ચક્ષ્ણ
લેવાનું મન નથી થતું અને તૃષ્ણાના પૂર ભરમા તણાઈ
રહ્યા છે

અઢી દ્વીપનો ખાટલો અને આકાશનું ઓશિકું કયું,
ધરતીની પછેડી કરી તો પણ સોડ પૂરી થઈ નહિ મહાત્મા
અમ્રત રસની અજલિ ભરી સમજાવે છે, કે ભાઈ સતોષના
ઘરમા આવી જા સતોષની એક અજલિ છટાય ત્યાં બેડોપાર
થઈ જાય છે

આત્મ દેવને જ જાણવો છે, સાધવો છે, એની જ

આશાધના ઠસ્વી છે તૃપ્ત્યાના તરગર્ભા ઉછળવું નથી. એવો મહામ નિષ્ક્રય કરી દ્યો આ દુનિયામાં શીવણ હિસાબ કાઢી કરશે. તેા કઈ ગતિમાં જશે ? નરકમાં કેવો કાલ હોય છે ? નારહીના હવો કેવાં દુઝો અનુભવે છે, તેનું મુગાપુત્ર ખ્યાન કરે છે વળી પણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહીશો.

આખ્યાન ૬૪ મુ

સ ૨૦૨૦ ના આસો વદિ ૫ ને સવિવાર, તા ૨૫-૧૦-૬૪
(ભાદેર આખ્યાન સ્મૃતિ શ્રી કાલિયાવાડ નિરામિત જાણામ)

સિદ્ધાત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ નામે સિદ્ધાત પ્રદ્યુષા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં મુગાપુત્રનો અધિકાર આલી રહ્યો છે

કન્વન્તો કન્વુકુમ્મીસુ, રૂપાળો અહોસિરો ?

રૂપાળને જનન્તમ્મિ પદ્મપુષ્પો અવન્તસો ॥ ૪૧ ॥

લીજાંઠર દેવતી વાણી બેને શાશ્વતી તાલાવેલી લાગી છે એવા જવી હવોને જ રુષિ છે

સુખાયતે લીજાંઠરસ્થ વાણી જનસ્થ અવસ્થન એતરસ્થ,
સુખાયતે સર્વ જનસ્થ મેધા, જવાણા ઠસ્થેવ સુખાયતેન

સવશ પરમાત્માની વાણી લાયક હવોને રુષિ છે. યોમાસામા આરે ખમી વનસ્પતિ લીલીછમ થઈ જાય છે ત્યારે જવાસો જળી જાય છે તેમ જગવાનની વાણી અલભ્ય હવોને રુષતી નથી, પરંતુ તે સાંભળી લભ્ય હવો ઉન્નુજ

હોય તે સન્મુખ થાય છે અને મિથ્યાદર્શનનો ત્યાગ કરી સમ્યગ્દર્શન પ્રાપ્ત કરી લે છે કેટલાક દેશવિરતિ, તો કેટલાક સાધુપણુ અગીકાર કરી લીએ છે. પ્રભુની વાણીમા એટલું સામર્થ્ય છે કે, જે અમલમા મૂકે તેનો બેડોપાર થાય છે ભગવાનની વાણી સાલળવા બાર જાતની પરિષદ ભરાય છે ભગવાનની વાણી યોજન ગામિની છે અર્ધ માગધી ભાષામાં દેશના આપે છે અને બધા પોત પોતાની ભાષામા સમજી શકે છે.

પ્રભુવાણી એક સરખી હોવા છતાં સૌને પોત પોતાની લાયકાત પ્રમાણે સમજાય છે જેમ વરસાદ બધે સરખો પડે છે, પણ આબલીમા ખટાશ રૂપે, લીમડામાં કડવાશ રૂપે, એમ જેવું પાત્ર તેવું પરિણમે છે, એમ પોતાની લાયકાત પ્રમાણે, જીવો ભગવાનની વાણી ગ્રહણ કરે છે સ્વાતિ નક્ષત્રમા વરસાદ વરસે છે ત્યારે છીપલા સામેથી ઉછળી સ્વાતિ નક્ષત્રનું બિંદુ ગ્રહણ કરે છે, જેમાથી લાખની કિંમતના મોતી નીપજે છે એ જ સ્વાતિનક્ષત્રનું બિંદુ સર્પના મુખમા પડે છે ત્યાં ગરલ રૂપે પરિણમે છે પાત્ર તેવું પરિણમન થાય છે ભગવાનની વાણી એક સરખી વાણીના પ્રવાહ માફક વરસે છે, તેની અદર વૈરાગ્ય રસના ઝરણા વહે છે. જેવી જીવની તૈયારી તેવી વાણી પરિણમે છે

ચાર ગતિ, ચોવીસ દડક અને ચોરાસી લક્ષ જીવા-યોનિમા આ જીવ રખડપાટ કરી આવ્યો છે, એમ રખડપટ્ટી કરતા અનંતો કાળ વહી ગયો, અનંતા પુદ્ગલ પરાવર્તન થઈ ગયા, છતાં હજી પરિભ્રમણનો અંત ન આવ્યો

અહીં માનવપુરમાથી મોક્ષ નગરીમા જવાય છે કેવળજ્ઞાન અહીંથી જ ઉત્પન્ન કરી શકાય છે ચાર બોલ જ્ઞાન, ઇશ્વર, અસ્તિ અને તપની આરાધના અહીં માનવજાતમાં જ થઈ શકે છે દેવોને જ્ઞાન હોય છે પણ તપ કરી શકતા નથી. દેવો જ્યાં વીધ કર બિરાજતા હોય, અવિતાત્મા અણુઆરો બિરાજતા હોય ત્યાં પોતાનાં દેવલોકના નાટ્યરસો છોડી, સમ્બંધિષ્ઠિ દેવો ત્યાં પહોંચી જાય છે દેવો તત્વની અર્થો કરે સર્વાંશ સિદ્ધતા દેવોને તત્વની વિચારણા કરતાં તેત્રીસ સામશિપમનું આયુષ્ય ક્યાં આશુ જાય તેની ખબર પડતી નથી. તે દેવો દેવલોકના સોજ સુખમા લિપ્ત થતા નથી. મિથ્યાદષ્ટિ આત્માને શકાર કૂટી જાય કે કોઈ જૂટવી દ્યે ત્યારે ગુસ્સાનો પાર ન રહે.

મૂર્ખો તેટલો પરિશ્રમ અને ઇચ્છા ત્યાં આરભ છે બહારનો પરિશ્રમ હોય કે ન હોય, પણ અભ્યંતર પરિશ્રમ ઇચ્છા, મૂર્ખો જેટલી વધારે, તેટલો આરભ વધારે. તેને તોડવા અને સ્વ સ્વભાવમાં ટકવા, મનુષ્ય જાતમાં પુરુષાણ ઉપાઠવાનો છે દેખાવમાં સુદર હોવા છતાં સુવાસ વિનાનાં પુષ્પની જેમ, સુદર દેખાતો માનવદેહ, અસ્તિત્વની સુવાસ વિનાનો ઠંથારા કામનો નથી.

માનવ માનવમા અતર કોઈ હીરો તો કોઈ કકર એક માનવ જોવો હાથ જે જિ હગીમાં બહુ બોલ્યો ન હોય ધર્મ નિર્મળ હોય તેવો માણસ આધારભૂત છે કોઈ બહુ બોલી દેતા—અપય આદરી માનવ—માનવને ઝળે છે હિંસક પશુઓ પણ સભાતિય હિંસક પશુનો ખોરાક લેતા નથી. બ્યારે

માનવી તો માનવીને ખાય તેવો કૂર ખન્યો છે પૈસા માટે થઈને કંઈક જીવોના કચ્ચરઘાણુ વાળી નાખે છે પછી મરીને પરમાધામીના પરોણા થાય છે ત્યા નરકની કુલીઓમા ઉત્પન્ન થાય છે પાચસો જોજન સુધી ઊંચો ઉછળે તેટલી તીવ્ર વેદના હોય છે, ત્યારે ગીધ પક્ષી આદિ ચાચો મારી, નીચે પાડે છે અને વૈક્રિય કરેલા શિયાળો, શિકારીઓ નીચે પડે ત્યા ફાડી ખાય છે આમ આક્રંદ કરતો વિલાપ કરતો માથુ હેઠે અને પગ ઉપર એ પ્રમાણે લોહાની કુલીમા અગ્નિ પ્રજ્વળી ખાળે કર્મ કરતી વખતે પાછુ વાળીને જોયું નથી. કેટલાયના શિયાળો લૂટ્યા છે હિસાને પરિણામે દુર્ગતિમા જવું પડે છે અહીં તો દુખના માર્યા અગ્નિસ્નાન કરે, તો બળી રાખ થઈ જાય છે, પણ નરકમા જીવ મરતો નથી અને તીવ્ર વેદનાનો અનુભવ કરે છે નિકાચિત આયુષ્યવાળા હોય છે ઓછામા ઓછુ આયુષ્ય દશ હજાર વર્ષનું અને ઉત્કૃષ્ટા તેત્રીસ સાગરોપમનું આયુષ્ય છે મનુષ્ય ભવમા કંઈકની આજીવિકા તોડી, કંઈકને મારી નાખ્યા, આ બધા મનુષ્યોમા પણ અતર છે ને ? કેટલાયે મોક્ષમા ગયા અને કેટલાયે સાતમી નરકે ગયા

વજ્રફલનારાય સઘયણુ વાળો મોક્ષે જઈ શકે અને તેવા સઘયણુવાળો જ સાતમી નરકે જઈ શકે સાધના કરવા બળ જોઈએ, સઘયણુ મજબૂત જોઈએ હવે લાઈન બદલાવવી તે પોતાના હાથની વાત છે સદ્ઉપયોગ કરવો કે દુરુપયોગ કરવો તે પોતાના હાથની વાત છે મનુષ્ય ક્ષેત્ર અઢી દ્વીપમા જ છે તે સિવાય કયાય નથી દેવતા, નારકી, અસ-ખ્યાતા હોય અને તિર્થંચો અનતા છે, મનુષ્યો ઓછામા

જોછ છે, તેમા આપણે ન બરલાગી ગયો, તો હવે આ ભવમાં મોઢો જવાના કામ કરવાં કે નરકે જવાના? લેણુ મળ્યું છે તો પૂછા પુન્યની પાળો બાંધી શકે, ને પાપના પધા પણ કરી શકે

બાળકોને જ મ આપી, જેના માબાપો ચાલી નીકળ્યા છે તેવા બાળકોને આ આશ્રમ સાચવે છે માનવ દયા કેહામાં વસી છે એટલે અહીં લાવી મોટાં કરે છે આ બાળકો પણ મનુષ્ય ભવને તો પામ્યા છે તેના માબાપ રસ્તા વચ્ચે છે હી ચાલી નીકળ્યાં હશે, તેઓ કેવા લાજણી હીન હશે? અને કયાના પાળનારા માણસો તેમને અહીં આશ્રમમાં લાવી ઉછેર કરે છે તેમના કયાના પરિણામ કેવા છે?

કોઈ એક દિહુ બાળક અનાથ પડ્યું છે એમ જાણી મુસલમાન બાઈએ તેને ઉછેરું જણીને કહે છે ‘હું તે બાળકને દિહુની રીતે ઉછેરીશ’ બાળકને હાર કે પરમાટી આપતા નથી, પાલનપોષણ કરે છે જ્ઞાતિમા ખબર પડી ગઈ કે દિહુના પુત્રને આ બાઈ ઉછેરી રહી છે પણ કહેવા લાગ્યા કે આ બાળકને ફેલી દ્યો, અજસ્તો મારી નાખો આ તો વિષમી કહેવાય એ ઉછેરશે તો નાત બહાર મૂકી કષ્ટ આવી ખાકખમકી મળવા લાગી બાઈ તો નિશ્ચયમા અડગ રહી તે કહે હું તો આ બાળકને ઉછેરીશ પણ ત્યાગીશ નહિ માણુને લોભે પણ આ બાળકનું હું રક્ષણ કરીશ

આમ આ બાળક મોટે ઘાય છે અને પોતાની કમની વ્યાપે નાબળે પારે ફેલાયા કેવા ઉચ્ચ કોટિના બાલો

નળે ! મુદો એ છે, કે જેનામા દયાના પરિણામ હોય છે, તેનું હિત થાય છે, સુખ થાય છે, કલ્યાણ-ક્ષેમક્રુશળ થઈ જાય છે જે ત્રાસ આપે છે, નિસાસા દ્યે છે, તેને કઈ ગતિ મળશે ? જે જીવે બ્યભિચારાદિ કૂર કર્મ કરે તે પહેલી ભૂલ, પછી ગર્ભ પાડવા દવા, ઇન્જેક્શનો લીધા તે બીજી ભૂલ, છેવટ જન્મ આપવો પડ્યો. છતાં મને કોઈ ઓળખી ન જાય, એવી રીતે બાળકને ત્યજીને ચાલી જાય તે ત્રીજી ભૂલ જન્મનાર બાળકને પણ અશુભ કર્મના છાટા પડ્યા હશે કે જન્મ વખતે આવા સંસ્કાર થાય છે માં આપ મૂકીને ચાલ્યા જાય અહીં આશ્રમમા લાવી પચેન્દ્રિય જીવેને બચાવી લેનાર અને તેનામા ધાર્મિક, સંસ્કાર રેડનારને તેની રક્ષા કરનારને, બચાવનારને, શરણ આપનારને, મહાન લાલ થાય છે

ઇસુના ધર્મમા પણ નિરાધાર બાળકોને લઈ આવે છે મોટા કરી કામ ઊપર ચડાવે છે, તેઓ ધર્મ પ્રચાર માટે કેટલું કામ કરે છે ? પોરબદરમા શ્રી નાનજીભાઈ કાલીદાસ તરફથી આર્ય સમાજની સંસ્થામા લગભગ સાતસો વિદ્યાર્થીનિઓ ગુરુકુળમા અભ્યાસ કરે છે ગમે તે જ્ઞાતિના હોય, ત્યાં જ્ઞાતિ પુછવામા આવતી નથી ગીતાના પાઠો, મંત્રના પાઠો ભણાવી ધર્મના, બ્રહ્મચર્યના, સતીત્વના સંસ્કારો રેડવામા આવે છે અને આ માટે શેઠ શ્રી નાનજીભાઈ જાતે જહેમત ઉઠાવી રહ્યા છે મોરબી પાસે ટકારામા દયાનંદ સરસ્વતિ થઈ ગયા જેમણે આર્યસમાજની સ્થાપના કરી, મૂર્તિપૂજનો સખત વિરોધ કર્યો તેને શાસ્ત્રસમત ન ગણી, ભગવાન નિરજન, નિરાકાર છે એવો ઘોષ કર્યો નાનપણથી જ

સરઘાળો દ્વારા બાળકોને સસ્કાર પાડી તેઓને કેમ આજળ
લાવવા, તેવી પ્રવૃત્તિઓ બાહુ છે

તમે જોઈ છો, તમારામાજીવનત્વના સસ્કાર બધાં છે
તમારા બાળકો વીધ કરના છવનને સમજે, ધમ—નીતિના પાશ
સમજે, તેવા સસ્કાર બચપણથી રેડવા મળે ધર્મને પામી
અને પમાડે

પૂન્યશ્રી પુરુષોત્તમજી મહારાજ સાહેબ જ્ઞાતિએ કણબી
હતા જોઈને ત્યાં નોકરી કરતા હતા વ્યાખ્યાન સાંભળવા
બહેનો આવતા, ત્યાં ઉદ્દેશને સાચવતા હતા વ્યાખ્યાનમાંથી
જોકે બે વાક્ય કાને પડતાં અને તેમને નવીન વિચારો સ્ફુરતા
હતા. જે અરસામાં કોઈ મહારાજશ્રી કાળ કરી ગયા, તેની
પાઠખી જોઈ, વિચાર્યું કે આ તો મરણમાં પણ ખાટી ભય
છે વળી કોઈની દીક્ષા થઈ બધું મહોત્સવ, વરણોડો બે હાથે
પૈસા વેરતા દાબીના—હારો જોયો દીક્ષા પણ ભય અને
મૃત્યુ પણ ભય રીતે થાય છે તેમ પોતાને લાગ્યું હવે
સસારમાં રહીને મુશ્કેલી તો વેઠવી પડે છે, છતાં નિર્જરા
થવી નથી, ત્યારે અહીં મુશ્કેલી વેઠીએ તો નિર્જરા થાય છે
જોડે આ મારગ રુચ્યો, નાગરહાસ થીક પૂછે છે : ‘પપ્પા !
મારગ રુચે છે !’ હા સાહેબ, સમય આપો તો ભણું,’ જોવો
પૂ. પુરુષોત્તમજીએ જવાબ આપ્યો પછી તો ભણવા માંડ્યું
અને તમે જોઈ શક્યા કે તે મહાપુરુષે જોડલ સપ્રદાયમાં
નામ ઉજ્જવળ કર્યું કેટલું જ્ઞાન ? આગમ પ્રત્યેની ‘રુચિ
કેટલી ? મુરો જો છે કે નાનપણમાં સસ્કારો છે તે કોણ
પડામાં જલદી ગીતાય છે અહીં થોડી મુશ્કેલી વેઠવી પડે છે પણ
શાશ્વત મુખ પ્રાપ્ત કરી દ્યે છે જે શરીરનો શાતાશીળિયો

છે, તે ભવ હારી જાય છે તરણ કે રૂબણ એ બે વસ્તુ મનુ-
ષ્યના હાથમા છે. વીર્યશક્તિ તો છે, હવે તે વીર્ય સવળુ
કે અવળુ ફેરવણુ તે તેના હાથની વાત છે

ખેડૂત લોકો રોજ ઊઠી, હળ લઈ સાંઠીઓ સૂડી,
ખેતર ખેડે છે, તેમ ક્ષેત્ર વિશુદ્ધિ કરવાની જરૂર છે મનુષ્ય
ભવમા આવ્યા છે તો જ્ઞાનીઓ ક્ષેત્ર વિશુદ્ધિ કરવાનું સમ-
જવતા કહે છે

નિયમ ધરમના ધોરી જોડો, ખેડો અનુભવ હળને લઈ,
મોહ માયાનાં ઢેકાંરે ભાંગો, સમનુ ખાતર દઈ,
ખેલીડા ઊઠો ઉતાવળા થઈ, વાવણીઓ જોડો ખેતરમાં જઈ

અહિં સા, સત્ય, અદત્તાદાન, બ્રહ્મચર્ય, અપરિગ્રહ એ
યમ છે અને વ્રત-પચ્ચક્ષાણુ, ઉપવાસ આદિ નિયમ છે,
અનુભવ રૂપી હળ છે યમ અને નિયમના ખળદો છે, આત્મા
રૂપી ક્ષેત્રમા, મોહ માયાના ઢેકા ભાગવાના છે આમ પ્રથમ ક્ષેત્ર
વિશુદ્ધિ કરવાનું જ્ઞાનીઓ કહે છે પછી સારો વરસાદ થતા, ખી
વાવવાનું છે, કચુ ખી વાવવાનું છે !

જ્ઞાન ધ્યાનના કણ્ઠ મોંઘેરા, લેજો તન મન નાણા દઈ,
મનુષ્ય-ક્ષેત્રમા વાવો વિવેકથી, ગુરુગમ ઓરણી લઈ,
ખેલીડા ઊઠો ઉતાવળા થઈ, વાવણિયા કરો ખેતરમાં જઈ.

જ્ઞાન, ધ્યાન, સ્વાધ્યાય રૂપી મોંઘેરા કણ્ઠ, તનમન
નાણા દઈને લેવાના છે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, એ
મોક્ષ માર્ગ છે ગુરુગમની ઓરણી લઈ મનુષ્ય-ક્ષેત્રમા આ
સુદર વાવણી કરવાની છે સુદર વરસાદ, પ્રકાશ મળતા મે
મોટા થાય ત્યારે વાડની જરૂર પડે છે

એક ખેડૂત, વાડ કરવા માટે ખોદતો હતો, ત્યાં કે

એક ચરુ સાથે અથડાવી, તે અમકયો. બુલ્લે છે તો રત્નોશી
 બરેલો. ચરુ છે પણ આ કણુખી અસાન છે, તેની ઘટ્ટિમાં
 તો તે પાંચિકા લેખે છે એ તો જોફલુમા નાખીને પખીઓને
 ઉડાડવાના ઉપયોગમાં લેવા મઠયો. એક એક કણુ કિમતી
 બળ છે, તમે કેટલા વરસ ઘયા આવી કિમતી રત્ન સમાન
 કણુ જોફલુમાં નાખીને ઉડાડી રહ્યા છો ! કણુ કણુની કિમત
 કરો.

આ પળ પળ છે અણુમીઠી એળે સુમાનસો ના,
 મીંધિરુ આ માનવ સ્થન. હાર લલિતા ના
 એ માનવતા હોઠે, સૌભાગ્યવતી બહેને,
 તમે જુલો બચો ના, મીંધિરુ આ માનવ સ્થન પારી બચો ના

એટલે તો રાજ છાપરી ઉપર ચડી જોફલુખી આ
 રત્નોનો પખીને ઉડાડવાના કામમાં ઉપયોગ કરવા લાગ્યો.
 ખેતર પાસે પાણીનો ધરો છે તેમાં બધા બા પડવા લાગ્યા
 પટેલની સ્ત્રી ભાત લાવે છે પટેલ ભાત ખાવા બેસે છે બાકી
 વધેલો એક પાચિકો પટેલનો પુત્ર હાથમાં રમવા રહે છે
 બાઈ તો પોતાના પતિને ભાત જમાડી ગામ તરફ વળે છે
 પુત્રના હાથમાં પાચિકો રહી ગયો છે ગામમાં પ્રવેશતાં
 ત્યજુબલાલ અવેરીની દુકાન આગળથી નીકળતા અવેરીએ
 એમુ તો છોકરાના હાથમાં રત્ન છે પટલાળીને જિની રખાવી
 બાઈ સાજ કાઢી જિની રહી અવેરી કહે છે, બાઈ આ તારા
 છોકરાના હાથમાં શું છે ? બાઈ કહે, કે પાચિકો છે અવેરી
 કહું કે માટે લેવો છો બાઈએ કણુ આપ્યો. એમાં શું ?
 મારો છોકરો રમતા હતા તો હવે તમારો છોકરો રમશે.

અવેરી કહે બાઈ ! અમારે અણુકણુ અપે નહિ

અમે ચુસ્ત શ્રાવક છીએ. પટેલને બોલાવી કિમત કરાવો બાઈ તો જલદી જલદી ખેતરે જાય છે. પટેલને કહે છે કે ઝવેરીને પેલો પાચિકો લેવો છે અને તેની કિમત કરવી છે, માટે તમને બોલાવ્યા છે પટેલ કહે એવા પાચિકાની શુ કિમત હોય? એવા તો ઘણા પાચિકા મે ગોફળુના ઘા કરી ઉડાડી નાખ્યા છે પણ પટલાણી કહેવા લાગી કે, ઝવેરી લપ લઈને ખેઠા છે, કે મારે એમને એમ નથી લેવો, કિમત કરાવવી છે પટેલ, ઝવેરી પાસે આવ્યો. ઝવેરીએ પટેલને કહ્યું, બાઈ! આ રત્ન છે, આની કિમત મામૂલી નથી. આ રત્નના એક લાખ આવશે! એ સાલજતા પટેલથી 'હે' થઈ ગયું. ઊભા રહો, હુમણા આવુ છું ખેતર ભણી દોડી ગયો, ચારે બાજુ જોવા લાગ્યો. પણ ઊડા પાણીમા પડયા, શેના જડે! હતાશ હતાશ થઈ ગયો પટલાણી કહેવા લાગી, કે હવે મોહું કરોમા, આ એક રહ્યો તેની તો કિમત કરો.

તમારા કેટલા વરસ ચાલ્યા ગયા? પચીસ, પચાસ, સાઠ વરસના થયા હશેને? આમ કેટલા વરસ ઉડી ગયા! આ માનવ ભવ પ્રાપ્ત થવો મુશ્કેલ છે કર્મના વિપાકો ટાળવા માટે હેં ગૌતમ! આ અવતાર મળ્યો છે, માટે સમય માત્રનો પણ પ્રમાદ ન કર

રાજ્યનો કોઈ હાથી ઘરડો થવાથી એકલો વિચરે છે યુવાનીમા તેની સારસ ભાળ માટે પાચ દશ માણસો રોકવામા આવતા લડાઈમાં મોખરે રહેનાર હાથીને જ્યારે ઘડપણ આવ્યું ત્યારે પાચ માણસ પણ હાજરીમા નહિ સ્વાર્થી સખ ધ જુઓ છોને? તરસ લાગી છે પણ પાણી પાનાર કોઈ

નથી. એવે હાથી પોતે પાસેના તગાવમાં પાણી પીવા જાય છે કાંઠા છોડી ગાશમાં આવ્યો. પણ મૂક્યો, ત્યાં જૂથવા લાગ્યો. ચારે પગે ખૂચી જાયે. સામે કાઠો દેખાય છે ચીસ નાખે છે પણ કાઠવમાંથી નીકળી શકતો નથી. ગામ લેણુ ઘણું દોરડાં બાધ્યાં, પણ હાથી જેવા મહાકાય પ્રાણીને કાણ કાઠી શકે? સૌ વિચારમાં પડ્યા. કાઠવો કઈ રીતે? આતો રાજનો હાથી. રાજને ખબર પડી પૂવનો હાથીનો સ્નેહ માઢ આવ્યો. અરે, આ હાથીએ તો ઘણી લડાઈઓ જીતાવી દીધી છે એની આ દશા! શું આ હાથી નહિ નીકળે?

રાજા અન્ન-પ્રાણીનો ત્યાગ કરી બેસી જયા બહાર જામથી એક માણસ આવ્યો, તેણે હાથીને કાઠવાનું બીડું ઝડપ્યું તેણે બધા લોકોને દૂર કર્યા લડાઈના પોષાક પહેરાવી સૈન્યને બોલાવ્યું, સ્વસ્તી ગડું ફૂક્યું. રાજાને બોલાવી માથે ટોપ પહેરાવી બિના રાખી દીધા લડાઈનો દેખાવ તૈયાર કર્યો હાથી આ બધું જોઈ વિચારવા લાગ્યો. કે હું કાંઈ પામર નથી મેં ઘણા સન્નિધિમાં છે કાઠવમાં શું હું મરું! જોર કરું તાનમાં આવી ગયો અને ખીમ ખીમ બહાર નીકળી જાયો.

તમારી સામે વ્યાખ્યાનના સ્વસ્તી ગડા ફૂકાય છે બહાર નીકળો. અમે તમને તમારા ગુણો માઢ કરાવીએ છીએ તમે અનંત-સુખ-બળ વીધના છો, પાશો તો એક સન યમા થોડ રાજ લોકને સ્પર્શી આવો એવી શક્તિ છે તમે મોહના પકમાં થયા ખૂચી ગયા! શાશ્વત સુખ માટે મોડું સહન કરવું પડે તો કરી દો.

મૃગાપુત્રને સાચો વૈરાગ્ય લાગ્યો છે આ લવમા રાજનુ સુખ પ્રાપ્ત થયું છે, પણ ગયા લવમા કેટલા દુઃખ સહન કર્યા છે, તે માતા-પિતાને કહી રહ્યા છે, હજુ પણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૯૫ મું

સપ્ત ૨૦૨૦ના આસો વદિ ૬ ને સોમવાર, તા. ૨૬-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ. નાથે સિદ્ધાંત પ્રજ્ઞા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર આલી રહ્યો છે મૃગાપુત્ર માતાપિતાને પોતાના થયેલ પૂર્વલવોની વાત કરે છે, તાદૃશ અનુભવેલી વાત કરી બતાવે છે

“મહાદવગ્ગિસ ફાસે, મરુમ્મિમ વહરયાલુપ્પા.

કલમ્બ્થાલુયાપ્પ ચ, વહ્પુવ્વો અણન્તસો ॥૨૦॥

આત્માની બે જાતની પરિણતિ છે એક સ્વભાવ પરિણતિ અને બીજી વિભાવ પરિણતિ જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપમા રમણતા કરવી, તે સ્વભાવ પરિણતિ અને રાગ, દ્વેષ, કષાય, કલુષિત ભાવમા રમણતા કરવી તે વિભાવ પરિણતિ કહેવાય કર્મના પુણ્યલોની વર્ગણા તે દ્રવ્ય આશ્રવ આશ્રવ પછી બધ પડે અને તેનો ઉદય થાય ત્યારે ફળ બેઠું કહેવાય જાડ વાવે કે તરત ફળ બેસતું નથી અમુક મુદત વિત્યા પછી ફળ બેસે છે. તેમ કર્મ કર્યા તે જ સમયે ઉદય-

માન મતા નથી. કાગ પાકે ત્યારે ઉદયમા આવે છે ત્યારે
ફળ કેવા હોય તે નરક અતિનું વચન ચાલી શકુ છે

અતિતાપના પ્રતાપે મારવાડ દેશની રેતી બહુ ગરમ
થઈ હોય એથી પણ અનત ગણી ધગધગતી નરકમા રહેલી
કદમ્બ વાણુક નદીની રેતીમા પૂર્વે મને પરમાધામીઓએ
અનતીવાર બાળ્યો છે પ્રથક તાપ પડતો હોય તેમાં ઉઘાડે
પણે આવવાનું હોય તો કેવું વસતુ લાગે ? કર્મ બાધતા
મીઠા લાગે છે પણ સોગવતા વસતી લાગે છે

લક્ષ્મીચંદ્ર શેઠને બાર દીકરા છે શેઠ પેસે ટકે સુખી
ગૃહસ્થ છે વેપાર જેઠતાં કર્મયોગે અવળો થયો મતા મિત્રી
જોડા આવી ગઈ દીવાળી ફૂલી નાખ્યું તેના કુળયોર લાલજી
મહારાજ શેઠ પાસે બાળ્યા કહેવા લાગ્યા શેઠ તમિ ખરાબ
કરી રહ્યા છે કેટલા બિચારા રાવે છે કેટલાક ગરીબની
માપણુ બોળવી તેથી બિચારાઓને હાથ લાગી જતાં કઈકને
હાટી ફેંદલ મઈ ગયા છે શોકુ ઘણું પણ ચૂકવી દ્યો, તો
પણ કઈક સામાને રાહત થાય' શેઠ કહે 'મારી પાસે કાંઈ
છે નહિ તમિ બીજી વાત કરો, આ વાત જ ન કરવી'

સળપે હું ગુરુ હું એટલે કહેવું પડે છે'' લાલજી
મહારાજ બોલ્યા, કોઈના નિસાસા લેવા સારા નથી. એથી
તો મહાન પાપ લાગે. 'અરે મહારાજ એવું ચૂકવવા બેસીએ
તો કર્મા પાર આવે!' શેઠ બોલ્યા 'મારા છોકરાઓ નમાલા
લેવા છે એને શું બાવા કરી નાખુ ?' શેઠ કેવું બોલે છે !
સ્વામ માખવા માટે બીજાનું મમિ તે યત્ન હોય મરી જતા
હોય કુટાર્થ જતા હોય તે બેવાની તેને જરૂર દેખાતી નથી.

લાલજી મહારાજ નિરાશ થઈ ચાલતા થયા બે-પાંચ દિવસ પછી પાછા શેઠની પાસે આવ્યા અને કહ્યું શેઠ ! ખોટ જાય તેમા શરમ નહિ, એ તો વેપાર છે પણ આ તો નાક જાય તેનો સવાલ છે

સંપત ગઈ તે સાંપડે, ગયાં વળે છે વહાણ,
ગયા અવસર આવે નહિ, ગયાં ન આવે પ્રાણ.

શેઠ તમારે તો લીધા તેને દેવાના છે, કાંઈ ઉપકાર કરવાનો નથી લેતી વખતે સાફ લાગ્યું, હવે દેતી વખતે કડબું કેમ લાગે છે ! “બોલશો નહિ” શેઠ તાડુકયા, તમે તો બ્યારે ને ત્યારે આ જ વાત લઈને બેસો છો લાલજી મહારાજે પૂછ્યું, ‘શેઠ કેટલી ખોટ આવી ગઈ છે, વાત તો કરો’ ‘લાખેક રૂપિયાની ખોટ ગઈ છે’ શેઠ બોલ્યા. “માલ કેટલો પડ્યો છે” લાલજી મહારાજે પૂછ્યું મકાન, ફરનીચર વગેરે ગણીએ તો લાખ કે દોઢેક લાખ થાય “ત્યારે થોડુંક તો આપો” લાલજી મહારાજે સૂચન કર્યું “વળી તમે એ વાત ઉઘ્યારી ! મેં કેટલીવારના પાડી છે કે તે વાત જ કરશો નહિ” શેઠ રીસે ભરાતા બોલ્યા

પણ શેઠ સૂતી-બેસતી વખતે રાડીરાડો નિસાસા નાખે છે તમારી પાસે દોઢ લાખ તો છે, કંઈક તો આપી દેયો તો રાહત અનુભવે લાલજી મહારાજે દાણો દબાવી બેથો, પણ શેઠને તો દેવું અને મરવું બન્ને બરાબર છે વીસેક દિવસ પણ ન થયા, ત્યાં તો લક્ષ્મીચંદ શેઠ માદા પડ્યા શરીરમા વેદનાનો પાર નથી આખા શરીરે શૂળ નિકળવા માડ્યું વૈદ દાકતરો કેઈ નિદાન કરી શકતા નથી સુખે સૂવાતું નથી

લાલજી મહારાજ શેઠની તબિયતની ખબર ઠાઠવા આબ્યા, 'હાં શેઠ કેમ છે ?' કીધા જેવી વાત નથી. મહારાજ આખા શરીરે બળતણ ઉપડી છે અદરથી સોચા ભરાવતા હોય એવી વેદના ઉપડી છે ફવાથી કાઠ પણ ફેરફાર પડતો નથી. કહો, કાઠ ઉપાય હોય તો ખતાવો, શેઠ બાપ્યા શેઠજી, લાલજી મહારાજે વાત મૂકી "ગામની બહાર એક સત આબ્યા છે, શુ અકસીર ફવા બલે છે ! એક જ પડીકી જ્યો એટલે બીજીની જરૂર પડતી નથી. ફવાથી ન મટે તો મત્ર તત્ર પણ બલે છે આપની ઈચ્છા હોય તો તે સવને લઈ આવું."

"અરે મહારાજ ! વાર લગાડો નહિ. જેરજમાં મોટર પડી છે લઈને તે મહાત્મા પુરુષને જલદી લઈ આવો વિલબ ન કરો. શેઠ આતુરતા પૂર્વક કહ્યું મોટર તૈયાર કરી લાલજી મહારાજ તો નિત્યાનંદ સત પાસે આબ્યા. / બધી વાતથી વાઠેફ કયાં શેઠ આ રીતે ધણાને કકળાવ્યા છે માટે તેના જીવનનો પલટો માય તેમ કરવાનું છે

લાલજી મહારાજ આ પ્રમાણે સન્યાસીને સમજાવી શેઠને બચાવે આબ્યા. ફરથી દેખતાં જ પધારો, પધારો મહારાજ ! કહી શેઠ પધારીમાં બિલા થઈ ગયા."

મહારાજ હું મરી રહ્યો છું શેઠ પોતાનું કુખ વ્યક્ત કરવા લાગ્યા અને શરીરમાં અસહ્ય વેદના માથ છે' હું બેઠું લઈ છું કાઠ કહેવાની જરૂર નથી. સાધુ બાપ્યા. સાધુએ તો શેઠના વાંસે, છાતીએ હાથ ફેરવી બેઠું લીધું કહેવા લાગ્યા. શેઠ, તમને વ્યાધિ પહોં છે તમને બને

મોતને ચાર તસુનું છેડું રહ્યું છે આ રોગ એવો છે, કે એમા દવા કાઈ કામ નહિ આપે’

‘અરર! તો તો હું શું મરી જઈશ?’ શેઠ રડી પડતા બોલ્યા. ‘તો પછી કંઈક ઉપચાર તત્ર-મત્ર....’

‘હા મત્ર કામ કરશે’ ‘પણ આ કામ બહુ આકર છે’ સાધુએ જવાબ આપ્યો. મહારાજ ખર્ચ ગમે તેટલું થાય, અતલસના કટકા, અડદના પૂતળા, જે કરવું હોય તે કરો, તે તમામ સગવડ કરી દઈશ પણ મને જલદી રોગ મટાડો’

‘શેઠ! ખરચ એક પાઈનુયે નથી’ મહાત્મા બોલ્યા. ‘તમે જે સગડીનો શેક કરી રહ્યા છો, એ સગડી ઉપર તમારો પુત્ર હાથ બાળે ને તે બળેલો હાથ તમારા શરીરના દુ ખતા ભાગ ઉપર ફેરવે તો હમણા જ રોગ ચાલ્યો જાય તેમ છે.’

શેઠ તો વિચારમાં પડી ગયા હાથ શેકવા કોણ દીકરો તૈયાર થાય? શેઠ બોલ્યા ‘પરમાણુ દ કયા ગયો!’

‘જી પિતાજી, શું હુકમ છે?’

‘આ મહાત્મા કહે છે તે સાલજ’

મહાત્મા બોલ્યા, ‘ભાઈ! તારા પિતાએ આટલું આટલું રળી તંમને ઉછેર્યો, લણ્યાવ્યા-ગણ્યાવ્યા અને પરણ્યાવ્યા છે હવે તમારા પિતાને માટે આટલું હું કહું તેમ કરવાનું છે ‘હાથ શેકાઈ જાય, પછી તે બળેલો હાથ તુ ફેરવ’ હું મત્ર લખતો જાઉં, તો શેઠનો રોગ ચાલ્યો જાય તેમ છે’ પુત્રે કહ્યું ‘મહારાજ, એ વાત ખોટી, એ મારાથી ન બને’

અરે બાઈ તારો હાથ જળશે તો કું ઉપચાર કરી
શીતળ કરી દઈશ, પણ એક વાર હાથ મૂક તો ખરો ! તારા
બાપ માટે કરવું છે

પુત્ર કહેવા લાગ્યો મહારાજ ! કું એક જ પુત્ર નથી,
અમે ચાર બાઈઓ છીએ. મહાત્માએ દરેક પુત્રને કહ્યું, 'હવે
ઠાઈ તૈયાર થયા નહિ.' શેઠને મહાત્મા કહેવા લાગ્યા 'શેઠ,
જીવો તો ખરા છોકરાઓ માટે તમે કેટલી ધૂળ નાખી છે
કાળાં બબર કરી કેટલાનાં ગળાં ચૂસ્યાં છે ! કેટલાંની ચાપલ
ઓગવી છે ? હવે તેઓ પાંચ મિનિટ અગ્નિમા હાથ શેઠવા
તૈયાર નથી તો શેઠ તમારે તેના માટે કાળાં વક્રમ કરી
નરકમા જોછામાં જોછું કંઈ હબાર વરસ અને વધુમાં વધુ
તેત્રીસ સાઝરોપમ જેટલો સમય-અગ્નિમા શેઠાવું પડશે તેની
તમને ખબર છે ? તમારા પુત્રો તમારા માટે થઈને મઠા
જેટલો હાથ પણ શેઠવા તૈયાર નથી ત્યારે તમે તેને માટે
એક બે વાર નહિ, પણ અનતીવાર શેઠાશે તો તેના માટે
મઈ શા સાફ મરો છો ?

મહારાજ ! તમારી વાત સાચી છે પણ બિચાર
કરશે શું ! જોનું શું થશે ?' અરે જોનું શું થશે કે વારું
શું થશે ? મૂઠી દે લપ પૈસા માટે થઈને અનતીવાર જળવા
તૈયાર છે ? શાકભૂજ જેમ ધાણી જૂને તેમ પરમાધામીઓ
વૈક્રિય અગ્નિ કરી, નારકીના જીવોને જૂને છે ક્યાં કમ ત્યાં
ભોગવવા પડશે.

કમી ક્યાં બે આપણે, મૃતકાળના જ મો લઈ
તે કમ તુ ફળ લોખંબા વિષ્ણુ માથે એક છે તવી
માતા, પિતા, મિત્ર સુપુત્ર પત્નિ, ન જોળ્યાં મૃત્યુ બાજી વિવારે
વિપત્તિને મૃત્યુ તણા જ કરી, સદમ પુણ્ય સરણ જ આપે.

માતા, પિતા, ભાઈ, દાસ, દાસી શુ ત્રાણુ રૂપ છે? દીવામાં દિવેલ હશે ત્યા સુધી બળશે તેમ સ્વાર્થનુ તેલ હશે ત્યા સુધી સૌ સેવા કરશે. “When Cow is old She is soon Sold” સ્વાર્થ નહિ સરે તેવી ગાયને માલિક ઊઠીને કસાઈ વાડે મૂકી આવશે. ‘નાથ આલીને પરાણે ધી પાયા હતા તેવા બળદો ઉપરથી સ્વાર્થ સરી ગયો, ન્યારે સાવ વૃદ્ધ અને ચાલવાને અશક્ત થઈ ગયા, ત્યારે પાનરા-પોળમા મૂકી આવે, માટે આ બધો સ્વાર્થમય સ સાર છે પુત્ર, માતા, પુરૂષ-પત્ની, બાપ-દીકરો શેઠ-નોકર એમ અરસ-પરસ સ્વાર્થનીજ રમત છે ‘શેઠ તમારા પુત્રો આટલુ’ કરવા તૈયાર નથી, તો તમે અન તીવાર શેકાવાનુ કેમ કરો છો ?’

શેઠને ખરાબર શિખામણ લાગી ગઈ ઉપદેશથી જે કામ ન સરે તે અનુભવથી બધુ સમજઈ ગયુ. શેઠના જીવે પલટો બાધો ‘લાલજી મહારાજ ! અત્યારે ને અત્યારે લેણુ-દારોને બોલાવો મારે ચૂકતે ભરપાઈ કરી દેવું છે’ હૃદય પલટો ખાતા શરીરનુ ઢઢ પણ મોળુ પડી ગયુ-કલુષિત ભાવ આજો ઊડી ગયો અને બધાના પૈસા ચૂકવી પોતે કલ્યાણના માર્ગે પોતાના જીવનને ઝુકાવ્યુ નરકની વેદનાને ભય લાગ્યો તો સવળે માર્ગે આવી ગયા અહી પણ મૃગા-પુત્ર પોતે અનુભવેલા નરકના દુ બનુ વર્ણન કરતા કહે છે

રસન્તૌ કન્દુકુમ્ભીસુ, ઝઙ્ગ વધ્ધો અવન્ધવો ।

કરવત્ત કરકયાર્હિં, છિન્નપુન્વો અણન્તસો ॥૨૧॥

હુ ખૂમો પાડતો (અસહાયી) ઝાડની ડાળીયે ઊઘે માથે બાધી, કુલીમા લટકતો રાખ્યો વળી કરવતે કરીને

મને અનવીવાર છેલ્લે ત્યાં માફ કોઈ હયા ખાનાર ન હવું
કર્મનો કર્તા પોતે જ બન્યો છે તો હવે જોગવવાનું પોતાને
જ છે પરિણામ પોતાનાં છે, તો હવે પણ પોતાનો જ છે

અહીં તો હયા ખાનાર કોઈક પણ મળે. બકરા-પેટા
કસાઈખાને લઈ જવાતા હોય અને 'મહાજનને ખબર પડે,
તો છોડાવી પાંજરાપોળમાં લઈ બાંધ, પણ ત્યાં નરકમાં હયા
ખાનાર કોઈ ખડુ ? શુ પરમાધામીઓને હયા આવે કે હાસી
કરે ! આજે તો મલ્લા લવેને હયા જેવા પરિણામો રહ્યાં નથી.
મેટર માફી પડે તો વરસે હજાર બારસો ખમ્મી નાખવા તૈયાર,
પણ દુકાનનો માણસ કે તેના કુટુંબમાં કોઈ માફ પડે, તો
તરત ક્લિસમીસ કરી બીજો જોતી થયે. પણ ભાઈ 'ઠીક થાય
ત્યારે નોકરી ઉપર આવજો અને હવાતું બિલ પણ અહીંથી
લઈ જજો મુજાતો નહિ એમ કહેનારા ચેક કેટલા ! આજે
તો પરિસ્થિતિ એવી થઈ ગઈ છે, કે સૌ સૌની ગતમાં રમે
છ મજૂરમ ડળ-વેપારીમ ડળ, ભુડાં એક બીજને એક બીજ
ઉપર ક્રોધ વેર, ઇર્ષા, આ બધાંનું કારણ શુ ? માનવતા મરી
અઈ છે

રવિવારે સિનેમા જોવા જવું કે હોસ્પિટલમાં જવું ?
કોણ દુખી કે નિરાધાર છે ? પૈસાનો સંબંધ્ય કરવાનો શુભ
અવસર છે લક્ષ્મીનો નાશ તો થવાનો જ છે તો પછી દુખી
આના દહ દૂર કરવામાં એ લક્ષ્મીનો સ્વર્ણપથોગ થાય તો
પછી નરકના બાશ્વા એવાના ન સેવ

માટે વીતરાગને માર્ગે પડો મહાપુરુષો કહે છે અનવીવાર
પરમાધામીઓએ કુશીઓમાં બાળ્યો ત્યાં કોઈ બંધવે,

સાથીદારો લેગા ન આવ્યા જીવ આવ્યો એકલો અને જશે પણ એકલો જ છતાં જિ દગીલર મનસૂખા કેટલા કર્યા ?

સ સાર મૃગજળ સમાન છે, તેમા કયાય સુખ છેજ નહિ મનસૂખા કરો છો પણ મૃગજળથી તૃષા છીપાવાની નથી પાપ, દગા, પ્રપચો વગેરે કરીને કંઈકને મારી નાખ્યા છે પરિણામ ભોગવતી વખતે આકડ પડવાનુ છે માટે દુર્વોસના કાઢી, સદાચારી ખનજો, અનુકંપા રાખજો

સમકિતના પાત્ર લક્ષણો કહ્યા છે તેમા જિનશાસનને ટીપાવે સાધુની સેવા કરે, ધર્મથી ડગતાને સ્થિર રાખે, સાધુ-સાધર્મીની વૈયાવચ્ચ કરે અને ધર્મ વિષે ચતુરાર્થ રાખે, ખીજનુ દુ ખ દેખી અનુકંપા ભાવ જાગે આવા આત્માઓને નરકમા દ્વાર જોવા પડતા નથી

નરકમા પરમાધામીઓ નારકીઓને કરવતથી વેરે છે, જીવતા ખાલ ઉતારી નાખે છે જેમ અહીં ડોક્ટર ખનતા, જીવતા દેડકાની ખાલ ઉતારે છે, કૂદી ન શકે એટલા માટે ચારેય પગે ખીલીઓથી પગ જકડી રાખે છે અને પછી સ્નાયુ, અવયવો વગેરે જોવા માટે દેડકાના શરીરની ખાલ ઉતારે છે એમ કેટલાય દેડકાના કચ્ચરઘાણુ વાળી નાખે આવા કાળા વક્રમથી ખાધેલા કર્મ તમને નહિ મૂકે તમારા પુત્રને ડોક્ટર ખનાવો છો તે કંઈ રીતે થાય છે ! ખીજને ખચાવવાની વાત તો આગળ ઉપર રહી, પણ જેને જીવાડવાની શક્તિ તારામા નથી તો પછી તેને મારી નાખવાનો તને શુ અધિકાર છે ? આજે ડોક્ટરો જે ભણી રહ્યા છે; તે કોલેજમા જીવ અને નિરીક્ષણ કરે તો ત્રાસ થઈ જાય આ કર્મ ભોગવવા આકરા થઈ પડવાના છે

મુત્રાપુત્ર કહે છે માતા! નરકની કુબીજોમાં મેં
અનતીવાર દુખ ભોજન્યાં છે સયમમા તો શુ દુખ છે?
હજી પણ નરકના કુજોનું ધ્યાન કરશે તે અધિકાર અવસર
કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૯૬ મુ

અવત ૧૦૨૦ આસો વદિ ૮ મંગળવાર તા. ૨૭-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાલે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ
નાથે સિદ્ધાંત પ્રરૂપ્યાં, ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં
મુગાપુત્રનો અધિકાર ચાલી રહ્યો છે.

મુત્રાપુત્રને જાતિસ્મરણ ગાન થતા પૂર્વે મથેલા સ સ્ત્રી
પચ્ચિન્દ્રિયના કવો યાક આવે છે નરક જાતિમાં ઉત્પન્ન મથેલા
અને ત્યા જ કુજો સહન કરવા પડેલાં તેનું ધ્યાન માતા
પિતાને આપી રહ્યા છે

વૃક્ષને સુતાર જેવી રીતે છેદે કાચે દુકડે દુકડા કરે,
તેવી રીત નારકીઓને પરમાધામીઓ કાઢે છે છેદે છે, દુકડા કરે
છે શાશ્વતી વૃક્ષોના થડ સાથે બાંધી હઈ હાથમાં નેતશ
લઈ તેને વૃક્ષ સાથે મસળે છે વૃક્ષના થડમાં તિક્ષણ કાઢ
હોય છે તે નારકીના શરીરમાં લોહાતા અપાર વેદના થાય
છે હે માતા! આવી વેદના મારા અને તમારા જીવે અનતી
વાર ભોજવી છે પણ વત માન મળેલા મુખમાં આ બધાં કુજો
મૂલી જવાય છે નરકના કુજો નત માન મુખ આઠે દેખી
શકાતા ન હોય પણ જ્ઞાનીઓના કહેવા પ્રમાણે મદામાં તો

લાવો. ચાર્વાક મત પરભવને માનતોજ નથી ખવાય તેટલું ખાઈ લ્યો, પીવાય તેટલું પી લ્યો ચાર્વાક એ નાસ્તિકવાદ છે જૈનદર્શન કહે છે, કે ભૂતકાળ હતો, વર્તમાન છે અને ભવિષ્યકાળ પણ હશે આત્મા ત્રણે કાળમા ટકવાવાળો છે દેહની પર્યાય બદલાય છે. જૈન કુળમા જન્મ થયો ત્યારથી જ એ ગળથુથીમા પાયું હોય, કે દેહ તે તુ નથી, અનંત જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, બળ વિર્યનો તુ ધણી છો બીજા એવાં દર્શનોમા-મતમા જન્મ થયો હોત તો આ વાત હૈયામા ખેસાડવી ભારે થઈ પડત મિમાસકો, આત્મા છે એમ કહે છે પણ મોક્ષમાર્ગને ઉવેખે છે આત્મા સ્વર્ગમા જાય છે, મોક્ષ જેવું કાંઈ છે જ નહિ તમે અહી જૈન કુળમા આવ્યા તે શું એાછુ ભાગ્ય સૂચવે છે?

અહાહા કેવું ભાગ્ય જાગ્યું, વીરના ચરણો મળ્યાં,
રોગ, શોક, દરિદ્ર સઘળાં, તેહથી દૂરે થયાં.
કામધેનુ કામકુંભ, ચિતામણી સમ તું મલ્યો,
આજ મારે આંગણે, શ્રી વીર કલ્પતરૂ ફળ્યો

કવિઓ ભકિતરસના કાવ્યપાન કરાવતા કહે છે, હે નાથ ! હું રખડતો ભવાટવીનો મુસાફર, સુદર ભાગ્યના યોગે જિનેશ્વર દેવના ચરણે આવ્યો કામધેનુ, કામકુંભ, ચિતામણી રત્ન, અને કલ્પતરૂ, આ ચારેય મારા આગણામા પ્રાપ્ત થયા, તે હું કેવો ભાગ્યશાળી ? ભગવાનનું શાસન મળ્યું તેટલેથી ભાગ્યની ઈતિસમાપ્તિ ન સમજજો પણ પ્રભુએ જે રાહ બતાવ્યો છે તે આજા પ્રમાણે અઢાર પાપસ્થાનનો ખ્યાલ રાખી તેને તજવા જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રમા રમણતા કરવી, તે આજા છે અનંતકાલ રખડતા ઢોરની જેમ રખડયા, દ્ધાળા

ઘેરને માલિક ખીલે બાંધે છે અને ફલ વમરના—હાથા ઘેરને,
છૂટા મૂકી દમે છે આપણે આજ્ઞાના ખીલે બધાં છે કે
રખજી રહેવું છે? આજ્ઞાના ખીલે બધાં પછી નાનકડું
કલવ્ય પણ મેરૂ પવત સમાન બની જાય છે

શાલીભદ્રે પૂવ ભવમાં પવિત્ર મુનિ પ્રત્યે બહુમાન
આવતા ખીરનું દાન આપતા, આજુ જેટલું દાન શાલીભદ્રના
ભવમાં કેટલું મેરૂતુલ્ય પરિણમ્યું ? જ્યારે નાગેશ્વરી શ્રાદ્ધગીએ
પવિત્ર ધર્મરૂપી અણુજારને ઠડવા તુબડાનું શાક વહોરાવ્યું,
તેને પરિણામે અનંત કાળ સુખી રખઠવું પડ્યું માટે કલ વ
કે અનુષ્ઠાનની કિમત જોની પાછળના ભાવની છે

સિદ્ધસેન દિવાકર ભગવાનની સ્તુતિ કરતા કહે છે
હે નાથ ! અનવીવાર તારા હથેન ક્યાં પણ હયામાં પ્રેમ
વડે ધારણ ક્યાં નહિ કાયા ખીજે અને મન ખીજે ભમતું
હોય બે ધડીની સામાયિકમાં પણ મનને સ્થિર રાખવાનું
મુશ્કેલ બને છે ને ! ભક્તિ કેવી છે ? વેગ્યા નારી જેવી છે કે
સતી સ્ત્રી જેવી ? વેગ્યાનું મન ક્યાંય હોય અને તન ખીજને
સોપે. તે પ્રમાણે ભગવાનની ભક્તિ કરતા મન ક્યાંય રખડતું
હોય હત્તચિત્ત ન થવાતું હોય તો તે બરાબર ફળદાયી ન
થાય જેના તન, મન વાણી એકમેક ઘર્ષ પ્રભુના ઘરણમાં
સોપાય છે તેને પછી પદરભવથી વધુ ભવ કસ્વાના રહે જ
નહિ વિતરાગની વાણીનું વચન આપણા હિલને સ્પર્શતું
નથી એ આજ્ઞા બે સ્પર્શી જાય તો બેઠોપાર ઘર્ષ જાય

જેના હેયામાં જોત શાસનની આજ્ઞા હોય તેને નરક
ગતિના કુખ ભોગવવા પડતા નથી જ્ઞાનીઓ કહે છે, સાવધ

થા તારી કાર્યવાહી તપાસ, કરેલા કર્મ લોગવ્યા વગર છૂટકો જ નથી આખમા કણુ પડે તો ઝટ કાઢવાનું મન થાય તો આત્મામા ઘણા પાપો ભર્યા છે તે ખૂચે છે ? અને જેને ખૂચતા હોય તે અનીતિ-અન્યાય કરે ખરા ! એનું હૈયું એક પ્રભુને ઝખતું હોય છે ! હે પ્રભુ ! મને પાપમાથી બચાવ, હું તારે શરણે છું “શિષ્યતેઽહં સાધિમાં ત્વાં પ્રપન્નમ્” અનંત કાળ થયો, છતાં જીવે પાપકર્મ કરવામા બાકી રાખી નથી ધર્મ પ્રત્યે રસિકતા જગાડી નથી

મૃગાપુત્રના હૈયામા ધર્મ પ્રત્યેનો રસ જાગ્યો છે. લોગના સાધનો, રાજસાહ્યબીનું સુખ, બત્રીસ રાજ રમણીઓ વગેરે સુખને લાત મારી નીકળવા તૈયાર થયા છે. તમારી સન્મુખ ધર્મ પડ્યો છે. તમને ધર્મ ગમે કે લોગના સાધનો ગમે ! લાખ નથી મળતા છતાં લખપતિ થવાની ઇચ્છા કેટલી છે ! જ્યારે મૃગાપુત્રને મળ્યું છે છતાં લાત મારવા તૈયાર થયા છે ફરક કેટલો ? આમા મેળ કયાથી મળે ! કેળા અને મીઠું, સાકર અને મૂળા પેઠે મેળ કયા મળે ?

મૃગાપુત્રના હૈયામા રસિકતા જાગી છે, જાતિસ્મરણુ જ્ઞાનમા નરકના દુખ દેખાણું છે જેનું વર્ણન માતા પિતાને કરી રહ્યા છે

આજે પૂજ્ય આચાર્ય શ્રી જસરાજજી મહારાજ સાહેબની પુણ્યતિથિ છે મહારાજશ્રી જ્ઞાની, ધ્યાની, અને પડિત શિરોમણી હતા ક્ષત્રીય હતા સત પુરુષનો ભેટો થતા પવિત્ર આત્માના ઉપાદાનની જાગૃતિ થઈ ગઈ પુણ્યશાળી આત્માને જરાક નિમિત્ત મળતા ઉપાદાનની તરત જ જાગૃતિ થાય છે

આવા પૂજ્ય જશરાજી મહારાજ હતા અને તો એમને
નીરખ્યા નથી. પણ અમારા વિદુષીગુરુજીજી દિવાળીબાઈ મહા
સતીજી તેઓશ્રીના બહુ ગુણગાન કરતાં વાતે વાતે
કહેતા, કે શુ જશરાજી મહારાજનો ઉપકાર ! વાતે અંધ
હતા, છતાં આતરઅક્ષુ ખુશ્વા વતતાં અમારાં ગુરુજીજી
ઉપાશ્રયમા પગ મૂકે કે પારખી જતા સુયોપશ્રમ શક્તિ કોઈ
ઓર હતી અમારા પૂ. મહાસતીજી પૂજ્યશ્રીના ઉપકાર વિશે
બહુ વાત કરતા તમારામાથી ઘણાએ તેઓશ્રીના દશ ન ક્યાં
હશે.

જ્યારે આતમનો દિવરો જાગે ત્યારે અપારા દૂર દૂર જાગે,
લાગે ખારો સંસાર જાગે ખારો અણખાર

એને આત્માના સુખની રહ લાગે

જાગ્યો કે આત્મા, જાગ્યા જાગી,

મુક્તિના સુખની આશ લાગી, અભિલાષ જાગી.

આવા પવિત્ર આત્માઓએ જગતમા કેટલાયને જગાડ્યા છે
સામાજિક સુખના વિષયો ફેટી દેવા જેવા છે એમાં ક્યારે
પચ્યા રહો નહિ. ધમ એકજ પવિત્ર છે અને મહત્ત્વ કરવા
લાયક છે આ અમર ફળ છે તેને ખાઓ તો સિદ્ધનાં સાચાં
સુખ મળશે.

લાકડા લાકડામા જેમ ફરક હોય છે તેમ સાધુ
સાધુમા પણ ફરક હોય છે સાધુ ખની માન, મોટાઈ, પૂજા,
સ્થાપા મેળવવા પનિકેના વાંસા ઘાળવા અને એવાનું શ્રુપ
કરી તેના માધાતા ઘઈ બેઠો હોય અને કઈક છીએ પણ
જ્ઞાન ન હોય કે સત્ય હકીકત શુ છે ! રામની દુષ્ટિને કઈને
ખોટા આગળ આવી જાય છે કઈક છીએ એ બતાવવા

મત્ર-તત્ર, દોરા-ધાગા, આડી અવળી વાતો કરી સામાને કેમ પાડવો, આવી જાતની હરિકાઈ ચાલતી હોય પણ સાચા સતારા સામે ખોટા સતારા કયા સુધી ટકી શકે? સાચો સતારો કહેશે, પાણીમા પડ તો ખખર પડે! સાચા સોનાની સામે રોલ્ડગોલ્ડ કયા સુધી ટકી શકવાનું? પણ હમેશા સાચી વસ્તુની જ હરિકાઈ થાય છે. ધૂળ સામે ઢેકાએ હરિકાઈ કરી જાણી છે? ઘણા સાચા સાધુઓ આજળ થઈ ગયા છે તેની કીર્તિ હજી પણ ગવાય છે તેઓ અગરબત્તીની જેમ સુગંધ-સુવાસ કમૂતા જાય છે

પૂજ્ય જસરાજજી મહારાજ મરૂ ભૂમિમા વૃક્ષરૂપ, દુખિયાને વિસામારૂપ અને દૂખતાને આધારભૂત હતા, આવા શરણુભૂત મહાત્મા મળવા ખડું દુર્લભ છે વેશધારી, માર્ગને લજવનારાને, ગુરૂ ન કહેવાય ગુરૂ ત્યાગી કે ભોગી! આવા કુસાધુઓ સમાજ અને શાસનને કલકરૂપ છે

કણ્ઠીએ પોતાના પુત્રને શિખામણ આપતા કહ્યું - હંતુ કે ખાડામા પગ પડી ન જાય તેની તકેદારી રાખજે ખાપનો આશય એ હતો કે, કોઈ પણ સ્ત્રી ઉપર ખોટી દ્રષ્ટિ કરતો નહિ, પણ પુત્ર આશય સમજતો નથી ગાડુ લઈને જાય છે ત્યા ખાડો આવતા ગાડા ઉપરથી ગળડી પડયો પાછો પિતા પાસે આવ્યો અને કહેવા લાગ્યો ગજબ થઈ ગયો ખાપે બધી હકીકત સાલળી પછી કહે, લાઈ મે આમ કીધું નથી આ ખાડાની વાત કરી નથી તારી દ્રષ્ટિ, કુદ્રષ્ટિ ન થાય તે જોવાનું છે આશય સમજ્યા ન હોય ને આવું કરી ખેસે સિદ્ધાંતના આશયને, રહસ્યને સમજો સાધુ કઈ

જાપામા વાત કરે છે તે મમલો છે ને । કોઈ પણ સને
જોમા સીનો સગ થાય જ નહિ એકલી સીને ત્યાં એકલા
સાધુથી વહોરવા પણ જવાય નહિ. સાધુપણ ખડું કઠિન છે.

પૂ. જસરાજી મહારાજને ૩૨ આગમોનો સારો
અભ્યાસ હતો અવિશુદ્ધ પ્રજ્ઞાચારી સમમના જાપમા સ્થિર
રહેનારા હતા તેમના જવાથી સપ્રદાયને, આખા જૈન સમા
જને ખોટ પડી છે

મૃગાપુત્ર સ્વાતુભવની વાત માતાપિતાને કરી રહ્યા છે
વગી પણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

આખ્યાન ૯૭મું

મ. ૨૦૨૦ આસો ત્રિં ૯ બુધવાર તા. ૨૮-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ તેનું
નામ સિદ્ધાંત. ઉત્તરાખ્યયન સૂત્રના ૧૯ મા અધ્યયનમાં મૃગા
પુત્રનો અધિકાર બાબ છે

મૃગાપુત્ર નરકના ૬ જોનું વળન કરતા કહે છે કે
માતા ! જવી રીત કૃપિકાર ચેરકીને કાણુમાં નાખી પીલે છે
તવી રીત પરમાધામીઓ નરકના જીવોને કાણુમાં નાખી પીલે છે
ગેરકી તો એકેક્રિય જીવ છે જ્યારે નારકીના જીવો પશ્ચન્નિય
જીવો છે અને મારકીન તો એકજ વાર પીલે જ્યાં નારકીને
તા અનતી નાર પીણાવુ પાછા આ ગતિ જીવે પોતાને જ
ના । ઉની કરી ૭ મનુષ્ય ભવમાં પાશ્વ ક્રિયો મળેલી
ત્યાં ૩૧ ન કરી શક્યો પાશ્વ પશ્ચન્નિય અને છડું મન

આવા સાધનો મળવા બહુ જ દુર્લભ છે. તે મળવા છતાં તેનો સફળિયોગ કરી ન શક્યો મનનુ મશીન મનનનુ ઓઈલી જ માગે છે જે સાધનથી તરી શકાય તેને બદલે તે બધનરૂપ બન્યા.

સૌ સાધન બ'ધન થયાં, ગ્હો ન ડોઈ ઉપાય,
સત્સાધન સમજ્યો નહિ, ત્યાં બ'ધન શું જાય ?

સાધનો દ્વારા છુટવું જોઈએ, તેના બદલે જીવ બધાતો ગયો પ્રહ્લચર્યામા ટકી રહે તો અનત સસાર કટ કરી નાખે અને આજ ભવમા અપ્રહ્લચર્યાથી અનતો સસાર વધારી નાખે માનવ ભવમા આ બધા સાધનો, પાચ ઈન્દ્રિય અને છઠું મન, મળ્યા છે તેના સફળિયોગને બદલે કંઈક જીવો તેનો દુરઉપયોગ કરી રહ્યા છે માનવ ભવ અનત સસારનો અત કરવા માટે છે માનવ પાસે જ્ઞાન છે, શ્રદ્ધા છે, ચારિત્ર છે તે વીર્યાતરાયનો ક્ષયોપશય કરી શકે છે

માનવ ભવમા સાધનો મળ્યા મન મલ્યુ, જે વડે ભેદ વિજ્ઞાન પ્રગટાવી સ્વ સ્વભાવમા ઠરવાને બદલે પરના વિચારોની હારમાળામા ઉતરી ગયો છે ક્ષીલ્મની જેમ, આ મનના ફેાટા નથી લઈ શકાતા, નહિતર મનની કેવી રખડપટ્ટી છે, તેની ખખર પડત

મન એક સુદર મશીન છે ઘણા પુણ્યોદયે મન પ્રાપ્ત થાય છે એકેન્દ્રિય જીવને એકલી કાયા જ હોય છે, બે ઈન્દ્રિય જીવોને કાયા અને જીભ જ હોય છે, તે ઈન્દ્રિય જીવોને કાયા, જીભ, અને નાસિકા, ચોરેન્દ્રિય જીવોને કાયા, જીભ, નાસિકા અને આખ હોય છે અસરી પચેન્દ્રિય જીવને પાચેય ઈન્દ્રિયો હોવા છતાં મન નથી હોતુ, એથી મનન

કસ્વાની તાકાત અસરી પશ્ચિન્દ્રિય જીવોમાં હોતી નથી. જેને પાશ્ચિય ઇન્દ્રિયો સાથે મન મળ્યું છે તેવા જીવોને સરી પશ્ચિન્દ્રિય કહેવાય છે. મન દ્વારા જીવ ઊંચા વિચારો કરી શકે છે અને જેના વિચાર ગુદ, તેના આચાર પણ ગુદ થતાં જીવન ઊંચા પ્રકારનું બને છે. કલબ પ્રથમ મનમાં સંકલ્પરૂપે ઉદ્ભવે, પછી વાણીમાં આવે અને છેવટે કાષા દ્વારા પરિણમે કાયા અને વચનને ઓપવડું અધરૂ છે, પણ તેથી અધરૂ મનને ઓપવડાવું છે અશુભ વિચારો આવે તો તાણડતોળ ઓપરેશન કરાવી નાખવું મન તો પશુ, પક્ષી, નારકી, દેવ વગેરેનેય છે, પણ માનવનું મન કંઈક વિશિષ્ટ છે.

સોપાન એવી મનુષ્ય માટે છે. પશુને નથી. પશુનું મન સ્થુલ છે. વિવેક અવિવેકનું જ્ઞાન નથી. હથ ગાયો હોય તેમાં નવ આવેને ધારો આપ્યો હોય અને કોકને આપવો બાકી હોય તો નવ આવે. વિવેક બળવતી નથી. 'ખાવા મરી પડે છે બ્યારે માણસને તો હશેયના બાણા પીસ્યાણા ન હોય ત્યાં સુધી કોઈ ખાતું નથી આપ્યો વિવેક વર્તે છે માટે એ વિવેક દ્વારા મનને નિર્મળ બનાવે.

જેટલું મન નિર્મળ, તેટલો આત્મા જીવે. જડ છે અને જેટલું મન મલીન, તેટલો વધારે કમ બંધ પડે છે. અધમ વિચારો દૂર કરવા માટે સતના ઘરણો સત્સંગ કરવાની જરૂર છે. સત્સંગ સુક્ષ્મ વિચારોની ખીલવટ કરે છે. કલ્યાણને માર્ગ દોરે છે. એમ સત્સંગ કોઈ બોર કામ કરે છે.

સત પુરુષાના ચરણોમાં જતા આત્માને ઠંડક થાય

છે, કષાયનો ઉકળાટ સમી જાય છે, સત પુરુષોના અંગે અગ-
માથી શીતળતાના પરમાણુઓ વહ્યા કરે છે સત પુરુષોના
પરમાણુ શાત અને પવિત્ર હોય છે

માનતુ ગ આચાર્યશ્રીએ કહ્યું છે - હે નાથ ? ત્રણ
ભુવનની અદર શુભ વર્ણ-રસ, ગંધ, સ્પર્શ આદિના જે પર-
માણુ હતા તે બધા ભેગા થઈને જ જાણે કે તમારા દેહનું
નિર્માણ થયું ન હોય ? સત પુરુષોના દેહમાથી બ્રહ્મચર્ય
ભાવને સ્પર્શતા પરમાણુઓ નીકળે છે, તે આસપાસના વાતા-
વરણને પણ નિર્માણ કરે છે

આગળના સતો જ ગલમા વસતા, કારણ કે ત્યાં પવિત્ર
વાતાવરણમાં પરમાણુ ચોકખા હોય છે પરિણામના વિચાર
તો પોતાના જ છે, પણ વાતાવરણ નિમિત્ત કારણ છે આ
વાત એકાંતે કહેવાતી નથી બાકી વાતાવરણની અસર તો
થાય જ છે વસતીનું વાતાવરણ ગદુ હોય છે ગૃહસ્થના
મકાનની અડોઅડ સાધુનો ઉપાશ્રય હોય તો સત મહાત્માના
આદોલનોને કોઈ વાર અસર કરી જાય છે

આગળના ગૃહસ્થો સત્તાનના હિત માટે થઈને ગર્ભ
રહે, ત્યારથી ત્રણ વર્ષ સુધી સયમ પાળતા બાળક અસયમી
પરિણામવાળો ન બને તેની તકેદારી રાખતા આવે તો ઉગતી
વયમાં જ બાળકોને વિકાર ઉપડે છે તેમાં માબાપોનો દોષ
રહેલો છે

કોઈ એક રજપુતાણીનો બાળક પારણામાં પોઢયો છે
એક વખત તેનો પતિ પાલવ પકડે છે ત્યારે પત્ની પતિને
ચેતાવે છે અરે કોઈક ત્રીજો માણસ જોઈ રહ્યો છે. પતિ કહે,

કેણુ ! આ બાળક પત્નીએ કહ્યું જુઓ ! પાસે પોરેલો બાળક આખા આડા હાથ હાથે છે આપરાજનાં આવા બચપણના લક્ષણો હતા તે કૃત્રિયાણી ત્યાંથી ધણીને સ્વાના કરી હાથને પોતે પોતાની હાથે કટાર બાઈ મરી ગઈ પુત્રનું શાની સુધારવા ત્યાર પછી આપરાજના બાપને બીજા લગ્ન માટે બહુજ કહેવામાં આવ્યું છતાં તેણે કહ્યું કે આવી ટેકીલી અને લાજવાળી મરનારી બાઈ જેવી કન્યા હોય તો પરણુ

જીવનમાં મર્યાદા હોવી બેઠકને બાળકોને સુધારવા ગૃહસ્થોએ વાતાવરણ શુદ્ધ રાખવું બેઠકને, વૈજ્ઞાનીકોએ પૂરવાર કરવું છે કે આંદોલનની અસર થાય છે વસ્તી ગીચ હોય, સસારીઓ વસતા હોય, આંદોલનો અપશ્ચયતા હોય ત્યાં ઉપાદાન સક્રિય જેની તીવ્ર હોય તેને વાધો નથી બાકી નબળો હોય તેને વાધો છે પાણીને ઉચે અવવામાં મહેનત પડે છે પાણીમાં માથે પાણી ચઠાવવું હોય, તો પ્રથમ ટાંકી તેટલી કિંમતી કરવી બેઠકને છે તેમ અધ્યાત્મશાવમાં કિંમત ચઠવા મનરૂપી ટાંકીના વિચારો કિંમત બેઠકે. મન નીચું કે અધમ હશે તે જ્ઞાનના પુસ્તક ભરે વાચી જતો હોય પણ હજી તેનું મન સોયતળીયેજ બેઠકું હશે, તો છાર પર લિપણું તેના જેવી દશા સમજવી

સાખ્ય મત માને છે કે પુરુષ ક્ષિતન્યવતો છે, પ્રકૃતિ / છે જાત જે દરમિયાન થઈ રહ્યું છે તે પ્રકૃતિનું પરિણમન થયેલું છે નિશ્ચયનયની અપેક્ષાએ આત્મા સિદ્ધ જેવો છે શુદ્ધ બુદ્ધ નિરજન છે તેને કમ લાગતા નથી ક્ષિતન્ય આ મા અને કમ તે જડ છે બન્ને ભિન્ન છે એક પક્ષે

વાત સાચી છે પણ તદ્દન ભિન્ન માની લઈને યથેષ્ટ વિચરવા લાગી જાય તો તે વ્યભિચારના અખાડામાં આવી જાય છે જે જ્ઞાતા-દષ્ટા હોય, તેના જીવનના કાર્યો કેટલાં જિંચા હોય ?

ત્યાગ-વૈરાગ્યથી મોક્ષના ધ્યેયને પામવાનું છે. જે ધ્યેયને ચૂકે છે, તે આગળ વધી શકતો નથી અધ્યાત્મ ભૂમિકા પ્રાપ્ત કરવા, પ્રથમ વ્યહવાર શુદ્ધિ જીવનમાં લાવવી પડશે. દેખાતા પદાર્થો અસત્ છે, તેનાથી મનને કાંઈ લાગે વળગે નહિ, એમ માન્યતા કરવાથી છૂટી જવાતું નથી મનને પવિત્ર કરવાની જરૂર છે જેનું મન પવિત્ર તેની વાણી પણ પવિત્ર છે અને કાયા પણ પવિત્ર છે જે ઈન્દ્રિયોને વશ પડ્યો તે તો અતોબ્રજ્જ તતોબ્રજ્જ જેવી સ્થિતિમાં છે

જેણે મન અને પાંચે ઈન્દ્રિયોને વશ નથી રાખ્યા, તે જીવો એકેન્દ્રિયપણે ઉત્પન્ન થાય છે શેરડી પીલાય છે ત્યારે રસ અને છોતરા જુદા પડે છે. કેટલી તીવ્ર વેદના અનુભવાતી હશે ! તેવી રીતે પરમાધ્યાત્મી નારકીના જીવોને શેરડીની જેમ કોલુમા નાખી પીલે છે મરવા ઇચ્છે પણ નિકાચિત આયુષ્યને લઈને મરી શકતા નથી

આપણને જાગૃત કરવા માટે થઈને શાસ્ત્રકારે નરકના દુઃખનું વર્ણન કરતી ગાથાઓ પ્રગટી છે આ જીવે તાડન, તર્જન, વધ, બધ, કલેશ, પરિસહ, પરવશપણે અનતીવાર સહન કર્યું છે પણ અત્યારે જો કોઈ દુકારો કહે તો દૂર કો થઈ જાય

એક માણસ સ્વ ઇચ્છાથી ચોવિહારા અકુમના પરચ-ફાણુ લ્યે છે, સ્વ ઇચ્છાથી તપ કરે છે, તેને દુઃખ લાગશે

નહિ પણ નિજરા થશે. પણ કોઈ માણસ શેગથી પીડાતો હોય પેટમાં સાદુ પડી જાય, હોય અને ડોક્ટર કહેશે કે ત્રણ દિવસ સુધી કાંઈ પણ ન લેશો, તો પશ્વશપથે સહન કરશે સિખારી મોટા પોષાર કરી બીજા માટે છે ત્રણ દિવસ ફરે છતાં કાંઈ ન મળે અને સાધુ જોશ્વરીએ જામ અને તેને પણ સુજાત ન મળે, તે બંનેમાં કાંઈ ફેર લાગે છે ? સાધુ અધ્ધિયાએ કમ ખપાવી રહેલ છે, જ્યારે સિખારી આત અને શૌર ધ્યાન કરી કમ બાંધી રહ્યો છે

માંદો માણસ, એક વ્યક્તિ જાત માટે, ઘરનાઓ આપે નહિ કારણ કે તેના હાલની તરફ દ્રષ્ટિ છે માંદો માણસ પણ આહાર ન મગવાના કારણે કમ બાંધી રહ્યો છે છેલ્લે કહે, બટાટાનું શાક કરી આપો, તો કરી આપો ખરાને ? આજે તો કોઈકેટલું ઘેવડા આઈસક્રીમ, ગુલ્લી વગેરે જેમાં અભક્ષ્ય આવતા હોય ખાવા ચોગ્ય ન હોય તેવા ખાણા ખાઓ છો પણ આવી વસ્તુ ખવાય નહિ નીકળ બહાર, એમ કહેનારા કેટલા છે ? નાનો બાળક બરાઈ ગયો હોય, ને કોઈ કહે, કે ઢાંચની વ્યવસ્થી પાવ એટલે શરદી દૂધી જશે, તો નિર્દોષ બાળકના રેહને પણ વટલાવવા તૈયાર થઈ જાય !

પૂ કસ્તુરબાને મહાવાડ થયો કાકડે કહ્યું - કે માંસને શેરવો ખવરાવવો પડશે વાત સામળતા જ ગાંધીજીને કહે છે મને અહીંથી જ ઉપાડો આ લોકો દવાને બદલે કાંઈક ખવરાવી દીજો તો શુ ખબર પડે ? હું મરી જાઉં તો ભલે પણ મારી કાયા બ્રહ્મ કરશે નહિ કમ પ્રત્યે કેટલી મદદ ? રેહ નકવો તે તો આશુભ્ય કમ પ્રમાણે છે દવા ઇન્જેક્શનોથી રેહ ટકે એ માનવ મિથ્યાત્વ છે

દર્દીઓનાં દર્દને, દફનાવનારૂં કોણ છે ?
દોરી તૂટી આયુષ્યની, ત્યાં સાંધનારૂં કોણ છે ?

તાવ આદિ દર્દ વખતે પરવશપણે સહન કરવું પડશે, તો પછી સ્વાધીનતાએ સહન કરી કર્મ અપાવવા કેમ આગળ પડતા નથી ? અક્રમના પરચક્રખાણ કરનાર, નારકીમાં કોડ વરસ સુધીના કર્મ અપાવે તે કરતા વધારે કર્મ અપાવે છે. આત્મા પાસે એટલી શક્તિ છે ગુમડું થયું, ફૂટયું, વળી થયું, ફૂટયું, એમ કે'દિ આરો આવે ? પણ જો ચેકો મૂકવામા આવે તો રસી નીકળી જાય ને તુરત આરામ થાય એમ કર્મ ઉદયમા આવે ત્યારે ભોગવવું, તે ક્યારે આરો આવે ? તપ એ ચેકો મૂકવા બરાબર છે, માટે સ્વાધીનતાથી તપ કરીને કર્મને અપાવો.

ખવાય કેટલી વાર ! બજારમા હાલતા, ચાલતા ખવાય ? આખો દિવસ ખીડીયો તો ચાલુ વ્યસન એટલા બધા આજે વધી પડ્યા છે કે દિવસના ૨૦-૨૫ કપ આ જોઈએ, પાનના ડૂંચા પણ તેટલા ખાવા જોસે ત્યારે ભાઈને તો દશ વાના વગર ચાલે જ નહિ

આજનો માનવી પોતે ઊભી કરેલી સગવડોનો જ ગુલામ બન્યો છે પ્રહેલા માણસ ટેવ પાડે છે, પછી ટેવ માણસને પાડે છે વ્યસની માણસ કોઈ પણ બાધા લેશે નહિ બાધા વળી શુ કહેવાય, મહારાજ ! ધાર્યા પ્રમાણે બાધા દેજો મહારાજ પૂછે, તારૂં ધારવું શુ છે ! તો કહેશે, ચણોડીની દાળ ન ખાવી, કડવી તુબડીનું શાક ન ખાવું, સિંહની સામે લડાઈ ન કરવી, સાચા મોતીની ઘુઘરી ન ખાવી ! કઈ દશા છે ? બાધાથી છોટો ભાગનાર આત્મ કલ્યાણ શુ સાધી શકશે ?

માટે મતના વેરી થશે નહિ. મત દ્યે છે તેને ધન્ય માનને
આવક તો મત લેવાના મનોરથ ચિતવતો હોય

એક શેગમાથી અનેક શેગ થશે પેન-માથુ હ જે
વજેરે અનેક પ્રકારની વદના થાય છે, તે પૂવે કમ બાધ્યા છે,
તેના ઉદયનું આ પરિણામ છે જે ભોગવ્યા વગર છૂટકો નથી
જાયાબીટીસ થયું હોય ને આ મૂકી દ્યે તે કાઇ તપ નથી
ધ્વજાનેા નિરોધ એ તપ છે જેને ધ્વજા હોય સાધન પણ
હાજર હોય લીધેલો ખોરાક બરાબર પચતો હોય છતાં
ત્યાગી દે તે સાક્ષી ત્યાગી છે

આગળ તો જૈનોના ધરમા કદમૂળ ખવાતા ન
નહિ આજે તો જૈનોને ચેર ખટેગાના શીકા ભર્યાં હોય.
આતે જૈનનું ધર મનાય? સ્વામીનારાયણ પદ્મવાળા પણ
ફૂગળી-સસણ ખાય નહિ ભજવાનને યાજ ધરતાં ફૂગળી
ખાજ હોવાને કારણે હડી પડી એટલે ન ખવાય ફૂગ
એટલું જ સમજતાં ફૂગળી-સસણને ખાતા નથી. અમે
સમજણ આપીએ છીએ કે એમા અનતા જીવો છે છતાં
તમારે કાઇ છે વિચાર? નાતના વહા ભાટે આપો ત્યારે
કદમૂળ આહાર ન થાય તેવી શરત રાખીને આપો છો?
આજ તો આખો આહાર કાન કરી ગયા છો અજ્ઞાનતાની હલ
નથી રહી.

વળી નારસીઓને પરમાધામી દ્વો લોહાના રથમા
બેઠે છે અહીં ખડુ ભાર ભર્યાં હોય એવીસ મણનો સરકાર
તરફથી ભાર ભરવાનો કાયદો હોય છતાં ચોત્રીસ મણ ભરે,
વળી ઉપરથી પશુઓને પથેણાથી માર્યાં હોય તેની નરકમાં

પરમાધામીઓ કેવી દશા કરે છે ? લોઢાના રથમા જોડે ધોસડ્ડ તો સળગી રહ્યું હોય છે કાઘ ઉપર મૂકે તો અપાર વેદના પરવશપણે સહન કરવી પડે છે

પ્રતિક્રમણમા પહેલા વ્રતમા ‘પેયાલા’ શબ્દ બોલો છો ને ? પેયાલા એટલે પાતાળ કળશા જેવા પ્રધાન એવા પાતાળ કળશા જેવડા અતિચાર સેવ્યા હોય તેના કેવા ભય-કર પરિણામ આવે છે, તેનું વર્ણન મૃગાપુત્ર કરી રહ્યા છે સ્વાનુભવની વાત કરી રહ્યા છે પોતે નારકીપણે જે અનુભવ્યું છે, તેની વાત માતાપિતાને કહી રહ્યા છે વળી પણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

~*~*~*~

વ્યાખ્યાન ૯૮ મુ

સવત ૨૦૨૦ના આસો વદિ ૧૦ ગુરુવાર, તા. ૨૯-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ ઉત્તરાધ્ય-યનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલે છે

કુવન્તો કૌલસુણપદ્મિ, સામેદ્મિ સઘલેદ્મિ ચ ।

ફાદિઓ ફાલિઓ છિન્નો, વિપ્ફુરન્તો અળેગસો ॥૫૪॥

જીવનમા જીવો જે જે કૃત કર્મો કરે છે તેના પરિણામ રૂપ નરકના હું બોનું વર્ણન મૃગાપુત્ર, સ્વાનુભવથી કરી રહ્યા છે જે જીવો હિંસા કરી ત્રસ-સ્થાવર પ્રાણીની તીવ્ર પણે ઘાત કરે છે, કોન્દ્રેકટથી સોસાયટીઓ ઊભીકરનારાઓ પાણી, અગ્નિ, ચુનો, પથ્થર, કીડી, આદિ અનેક ત્રસ-સ્થાવર જીવોનો સહાર

કરી નાખે છે મરીન, ઘણા, સચ્ચા આદિ ઊભા કરી કેટલાયે જુઓને પીલી નાખે છે આ બધી હિંસા પોતાને કેમ જ્ઞાનદ મળે, શાતામળે તે માટે ઘડન કરી રહ્યો છે માન-કષાયને પોષવા, જીવ ચીકણા કરી જાંવે છે પણ મૂળાના, શાકભાજીના ભવમાં પણ વડે કષ્ટપણે, જોવા અનેક ભવ કરી આવ્યો, પણ જીવને તેનું જ્ઞાન નથી જોકે જ્ઞાસ મૂકે ને જોકે જ્ઞાસ જીવો લીજે તેટલી વારમા સાઠાસત્તર ભવ ઘર્ષ જાય ૨૫૬ આવલીકાનું આમુખ્ય છે જોકે અત્યુદ્ધતમા ૨૫૫૩૬ વાર જ મેં જીવે તેટલી વાર મરે કદમૂળમા આવી રીતે મારો-તમારો જીવ ઉત્તમ ઘર્ષ આવ્યો છે અહીં મોટામોટા મારે, ભૈરા-ભાઈરા, કુટુંબ મારે, કેટલાયે જીવોની લીવ પછે ઘાત કરી નાખે છે હિંસા આચકા આવતો નથી પણ જ્યારે જો પાપકર્મના ફળ ઉદય આવશે ત્યારે જોટલાં-છોટલાં નીકળી જશે.

રાજ-દેવમા તરબોળ રહેનારા જીવો કમના આશ્રવ ખૂલ્યા રાખી રહ્યા છે જીવ પોતાની શાતા મારે જોરજોરથી હિંસા કરે છે અને જૂઠું જોડવી વખતે મારો આત્મા હણાય છે જોમ ઘટુ નથી મારો આત્માને કેટલું નુકશાન પહોંચશે તેનું જ્ઞાન નથી હાથ પડે તો કેમ ઉઠાવી લેવું અંધારામાં રાખી સ્વાથ લાખી લેવો પછી ઉપરથી પોરસ કરવો કે રણવાની આવડત તો મારામાંજ છે ! આવા જીવોને કોઈ સાચુ કહે તો શિ ગદા ભરાવે. દેવ-સુરને પણ જવાબ આપી દેવે 'મહા રાજ ! જમણા ધધા આઠે ન આવતું, જમાનો કેવો છે, જૂઠું ન જોલીયે તો સરકાર પેસો લઈ જાય આમ કહી આત્માને બારે કર્મી બનાવે છે

કંઠી બાંધે કંઠ વિષેને મોટી રાખે માળ,
ગળાં કરે નિત્ય મરીબ જનોના, કૂર હોય જેમ કાળ,
ફૂડાં, કપડ કળાના કામ, આવાં શીખ્યા ક્યાંથી રે ?

કંઠમા કંઠી હોય અન્ય દર્શનોમા રૂદ્રાક્ષની માળા
પહેરે, રામ નામ જપ કરતો હોય, એવા બગલગતના આત્માઓ
કંઠકના ગળા કરતા હોય છે. મોઢે મુહપત્તિ બાધી હોય,
પણુ જ્યાં સુધી ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, વિષય-કષાય, એ
આધ્યાત્મિક દોષ નહિ ટળે, ત્યાં સુધી ઉદ્ધાર કેવી રીતે થશે ?

સૂચગડાગજસૂત્ર અ પ મુ ઉ-૧-ગા-૪

તિન્નવં તસે પાણિણે થાવરેય, જહિંસહ આયસુહં પદુચ્ચા ।
જે હુસપ દોહ અદત્તહારી, નસિકલ્લહ સેયવિયસ્સકિ ચિં ॥૪॥

સુધર્મા સ્વામી જળુ સ્વામીને કહી રહ્યા છે, કે નરક
ગતિમા કોણુ જાય !

પોતાના જીવની શાતા નિમિત્તે, ત્રસ અને સ્થાવર
જીવોની ઘાત કરનાર અને ચોરી કરી રાજી થનાર, ચોરીને
માલ પચાવી પાડનાર અને જૂઠું બોલનાર, જરાપણુ મહાન
પુરુષોની શિક્ષા લીધી નથી તેવા દયાહીન જીવો નારકીમા
અવતાર લે છે. તીવ્રપણુ પ્રાણીની ઘાત કરનારા, અણુદીધુ
લેનારા, એવા પાપી જીવો નારકીમા જાય છે અહીં ખૂન-
બહારવટા ખેડ્યા હોય અને એની સજા ભોગવવી પડે તે
વખતે માતા-પિતા, પત્ની, કુટુંબ, કેઈ પણ છોડાવવા સમર્થ
નથી આ લવમા પણ આ બધું નજરે જોવા મળે છે ને ?
તો અહીંથી ગયા પછી કોની ઝોળબાણુ રહેવાની છે ? કોણુ
મા, કોણુ બાપ, કોણુ પુત્ર કે પત્ની ? તો કર્મ કોના માટે
કરે છે ?

નરકના દુઃખ તો સંભળો ! કાંગાળા ઝાઝનો, ગૂંથો
બનાવી, પરમાધામીઓ ડાળ બતાવે, હસરડે, શરીર કાંગાથી
વીંધાઈ બચ વળી આ કાટા તો તિક્કણ, બળતરા થાય તેવા
આપણુ થાય છતાં નારકી મરે નહિ. નરકમાં નારકીઓ રૂઢન
કરે છે “બચાવો બચાવો” તેને મારે છે છેરે છે, હથે છે
ચારેકોરથી જૂસી પડવી હોય, એટલા બધા અવાજ નરકમાં
થતા હોય છે આવી નરકમાં ઢાખણ થાવું કેમ ગમે ન જમે તો
કાણુ આપવા કેમ જમે છે ! જેની શુદ્ધ હૈયા અને પ્રશસ્ત
પરિણામ હોય તેને માઠી ગતિ ન હોય

એક ગામમાં સાત મિત્રો રહે છે જ્યાંસુધી કપટ બળ
હોતી નથી ત્યાં સુધી મિત્રતા ટકે છે માયાવી માણસોનો
કોઈ વિશ્વાસ કરતુ નથી જ્યાં મિત્રીભાવ હોય ત્યાં દ્રવ્યની
સરળતા હોય છે જેમ બીતમા દોરેલુ ચીત્ર, જમી તેટલો
પવન આવે છતાં હલતુ નથી, એમ જમી તેટલા વિપત્તિના
વાવાઝોડા આવે છતાં પણ જે પ્રેમ તોડે નહિ તે જ સાચો
મિત્ર કહેવાય આ સાતેય મિત્રો ગામમાં ક્યાંય કોઈ માફ-
સાબુ હોય તો તેની સેવા કરવા ઉપદી બચ છે કોઈને કાંઈ મૂઝ
વણુ હોય તો સાતેય મિત્રો ભેજા મળીને ઉઠેલે છે દીન દુઃખીને
મદદ કરે ને પારકા માટે મરી ફીટે એનું નામ જ મરદ ગામ
લોકોને પણ આ મિત્રો પ્રત્યે સારો આદર છે ગામમાં કોઈ
શરીનો ધંધો ન કરે બેઠાર હોય તેને કામ આપે કોઈપણ
બહેન-બેટી સામે કોઈ ખરાબ દષ્ટિ કરે નહિ. એવી રીતે
આ સાતેય મિત્રોએ ગામનું માનસ ફેરવી નાખ્યું છે કોઈની
નિંદા કરતા નથી. નિંદા કરવી તે તો વિષા ખાવા બરાબર છે
કાંકના અવગુણ ખૂંસતા હોય તો તેને રૂબરૂ જઈને કહેવું પણ

માછળથી નિંદા કરવી નહિ દુનિયા સેવા કરે એમ નહિ પણ
મારે સેવા આપવી એમ હોવું જોઈએ આ શરીર શું કામ
આવવાનું છે ? અન્યની જીવન વાડીમા પાનખર રૂપે નહિ પણ
વસત રૂપે પ્રવેશવું જોઈએ દાગીનાના ઠઠારાથી જ શું આ
શરીર શોભે ? આ શરીરની શોભા પરોપકાર કરવાથી છે,
અદન અર્ચવાથી નહિ “દાનેન પાણી નેતુ કકણેન.”

કરમાં પહેરે કડાં, પણ કર પર કર ધરીયો નહિ,
એ માણસ નહિ પણ મડાં, સાચું સોરઠીયો ભણે ।
મેમાનું ને માન, દલભર દલ દીધાં નહિ,
એ મેડી નહિ પણ મસાણું, સાચું સોરઠીયો ભણે ।

જ્ઞાની કહે છે, કે દેવા માડ “બધા તો ગદા” દેવા માડ
કે માગનારો ભૂલે દીધા પછી અહંકાર ન લાવવો. દેવામા
દીલગજો જોઈએ શું કાંઈ બાધી જવું છે ? ફેંકવા માડો
દડો જેટલા ભેરથી ફેંકશો તેટલો ઉછળીને સામો આવશે,
તેમ જેટલું આપશો તેટલાથી અનેક ગણુ થઈને સામું
આવશે એમ સિદ્ધાંત કહે છે. પણ જેને આ સિદ્ધાંત સમ-
જાણો નથી એને તો બીક લાગે છે કે હાય શું ખૂટી જશે ।
એવી ખોટી ચિંતા રહે છે જ્ઞાની કહે છે, વર્તમાન કાળ
ઓળખી પરોપકાર અર્થે દેવાય તેટલું દે શુભ કામ ભૂલી
જવા, અશુભને યાદ રાખવા અને તેનું પ્રાયશ્ચિત લેવું

આ સાતેય મિત્રોની ગામમા વાહ વાહ બોલાય છે
આ સાતેય મિત્રો વાહ વાહ માટે કામ કરતા નથી ખ્યાલ
જુદો જ છે ભાવના કોઈ ચોર છે મતલેદ પડે પણ મનલેદ
પડતા નથી, ત્યાજ સાચી મિત્રતા છે દૂધપાણી જેવો સંયોગ
હોય પાણી બળતું જોઈ દૂધને લાગી આવ્યું, મારો મિત્ર

બળે છે, એટલે પોતે તરત અગ્નિમા પડવા ઊભરાણું ધરનાએ
 બણુ એટલે તરત ઉપર પાણી છાટુ ડૂધ ઉભરાતું
 બેસી ગયું મિત્ર આવ્યો એમ બણુ મિત્રના મિલનમા
 શાન્તિ અનુભવી. આ સાત મિત્રો પણ એવા જ છે તે
 ગામનો મુખી આ સાતેય મિત્રોને જોઈ અતરમા બળે છે
 ક્યારે આ સાતેયનું કાટણ કાઢુ તો મુખ ઘાય આ સાતેય
 મિત્રોની મામમા બોલખાણ છે તે આ મુખીથી ખતી જતી
 નથી. એક વખત સાતેય મિત્રો મોઢી રાતના મીટિંગ કરીને
 મોઢી રાત્રે સૂતા છે એક જ જોરડામાં સૂતા છે, એવી બજાર
 પડતાં મુખી કાકડો લઈને ગયો, પાસે ઘાસની જાળ
 હતી તેમાંથી ઘાસ લઈ નીસરણી મૂકી અગ્નિ લગાડી
 જાળમા સપ કથવા વબેરે કેટલી જીવાત હોય! જાળ
 સગમતા બાલુનું ધર સળગ્યું અગ્નિની ગરમીથી સાતેય મિત્રો
 બગી ગયા કયાથી નીકળવું? કમાલને તો મુખીએ અગાઉથી
 સાકળ બઢાવી દીધી છે! જોરડાની દિવાલ બહુ ઊંચી છે
 બહાર ગામ લોક ભેગુ થયું છે કોણાકલ મચ્યો છે, મુખી
 પણ સૌની સાથે બગી ગયો છે

અહર જોરડામા રહેલા સાતેય મિત્રો વિચારે છે કે
 નીકળવું કઈ રીતે? એક મિત્રને વિચાર આવ્યો. એક જણ
 ઘોડી થયો. તેના ઉપર બીજો, ત્રીજો એમ ઠેક પછીત મુખી
 ઘડીને એક જણ બહાર જોસરીમા પડેલી નીસરણી લાવીને
 પછીત ઉભી કરી દીધી અને વારાફરતી સાતેય મિત્રો બહાર
 નીકળી ગયા. “શામ રાખે તને કોણ બાળે”! સાધનાના પંથે
 જ પૂમ બેના ચરણને સિદ્ધ થયે.

ગામ લોક આનંદમા આવી ગય બધાએ આ સાતેય

મિત્રોને અભિનંદન આપ્યા મુખીને પણ ક-મને ખોલવું પડ્યું પછી તો તપાસ ચાલી કે આગ લગાડનાર કોણ ! પાપ છાનું રહેતું નથી સગડ પકડાણા અને નક્કી થયું કે આ તો મુખીનાજ ધંધા છે આખું ગામ મુખીને તિરસ્કારની દૃષ્ટિએ ખુએ છે હવે મુખીનું શું કરવું ? તે બાબત સાતે જણાવિયારે છે.

એક મિત્ર કહે છે કે, ખૂનનો ખદલો ખૂનથી લેવો ખીજે કહે, એમ નહિ પણ એને હાથ-પગ વિહોણો કરી જિંદગીભર રૂલાવવો તે જ સજા છે ત્રીજે કહે, એમ નહિ, એના નાક-કાન કાપી અવળે ગધેડે બેસાડી હૃદયપાર કરવો ચોથો કહે, એને શાંતિમા હલકો પાડવો, એમ સૌ સૌ પોતાના અભિપ્રાય આપવા માડયા

સાત રાજકુમારો જાળુડાના વૃક્ષ તળે આવે છે. જાળુ ખાવાની ઇચ્છા થઈ ત્યારે કૃષ્ણકુમાર કહે છે કે, આખું ઝાડ પાડી નાખો નીલકુમાર કહે છે, ઝાડ પાડવાની જરૂર નથી, ડાળો કાપી લાવો કાપોતકુમાર કહે છે, ડાળો કાપવાને ખદલે જે ડાળ ઉપર જાળુડા હોય તેજ કાપો તેજસકુમાર કહે છે, જે ઝીણી ડાળીના ગુચ્છા પડ્યા છે તેજ કાપો, મોટી શાખાનું શું કામ છે ! પદ્મકુમાર કહે છે, કે જાળુડા જ લઈ લ્યો, ગુચ્છાનું પણ શું કામ છે ! શુક્લકુમાર કહે છે, કે જાળુ માટે ઝાડ ઉપર ચડવું અને આ બધું કરવું તેને ખદલે નીચે ઢગલાબધ પડ્યા છે તેજ વીણી લ્યો ને ! જાળુ ખાવાનો આશય તો બધાયનો છે પણ છઠ્ઠાનો અભિપ્રાય ઉચ્ચ પ્રકારનો છે તેમ સાતમો મિત્ર કહે છે, કે આપણે મુખીને સજા કરીશું તેથી સુધરશે નહિ, પણ એને મિત્ર બનાવી દઈએ જો એ

આપણે મિત્ર હોત તો આપણને મારી નાખવાનું મન થાત
જ નહિ. મારે આપણે તો મુખીને મિત્ર કરી લેવો. ભેઠજી.
ક્ષમા આપવી એટલે વેર ઝેરનું પુરાણ ખાતું થઈને કંઈ
બાકીના છે એ મિત્રો આ હકીકતમાં સમત થયા હવે સૌ મુખી
પ્રત્યે આદરભાવ રાખે છે. સ્નેહની આવી વહે જ હૃદયની
તિબેરી ખોલાય છે. મુખીને વિચાર થાય છે કે હું ગુન્હેગાર
હું તેમ સાબિત થયા છતાં આ હોઠો કેમ કંઈ પગલા લેતા
નથી ! વળી મને પ્રેમ દ્રષ્ટિથી જુવે છે. આદરભાવ રાખે છે
આ સાતેય મિત્રોનું વતન-મુખી ઉપર છાપ પાડે છે. મુખી
સામે આવી, આ સાતેયના પગમાં પડી માફી માગે છે. અહો
મે તમારા ઉપર ઘણું કશું તમારા જેવા સંસ્કૃત મારે મને
કેવી કમતિ સૂઝી ! મને કંઈ નરક સંભરશે ? તિરસ્કારના
ઠાપ કોઢથી નહિ પણ પ્રેમથી ધાવાય મિત્રો કહે છે ભાઈ !
જે થવાનું હતું તે થઈ ગયું હવે તું અમારો આઠમે
મિત્ર છે. કસ્તુરી અને સુખઠ પોતાના ટૂકડા કરનારનેય
સુગંધિત બનાવે છે.

મૈત્રીભાવનું પવિત્ર અર્થકું મુજ પૈયામાં વણા કરે
શુભ થાઓ આ સઠજ નિશ્ચય એવી ભાવના નિત્ય રહે
મુલ્યથી ભરેલા મુલ્યીજન જેથી, ઊંચું મારું મૂલ્ય કરે
એ સંતોના અર્થકું કમળમાં મુજ જીવનનું આધ્ય રહે

આ દાખલાથી એ જોવાનું છે કે, દુરમની કરનાર
મમિ તંવા હું ખના વાદગ વરસાવે પણ આપણે મૈત્રીભાવ ન
છાડવા મારું જીવ કરનાર દુનિયાભરમાં કોઈ નથી હું પોતે
જ મારું મારા આ માનુ બૂદ કરી રહ્યો છું પોતાના
ઉપાદાને નિમિત્તા ખ. યાચ છે

માર્ગ જૂલેલા જીવન પથિકને માર્ગ ગ્રીધવા ઉભો રહું,
કરે ઉપેક્ષા એ મારગની, તોયે સમતા ચિત્ત ધરું,

જે જીવો કિલ્લટ પરિણામ સેવી રહ્યા છે, કૂરતા સેવી
રહ્યા છે, એવા જીવોને નરકમા પરધામીઓ કેળ, નોળ આદિ
જનવરોના સ્વરૂપ કરી ફાડી ખાય છે સામ અને સખળ
નામના પરમાધામીઓ નારકી ઉપર તૂટી પડે છે નારકીના શરી-
રના લોચેલોચા કાઢી નાખે છે નારકી તરફડતો અનતી વેદના
અનુભવે છે હે માતા ! આવી વેદના મે જાતે નારકીના ભવમા
અનુભવી છે એ હુ ખો પાસે સયમના હુ ખો કઈ વિસાતમા
નથી માતા ! મારે સયમ લેવો છે, મને રજા આપો વળી
પણ શુ કહેશે તે અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૯૯ મુ

સં. ૨૦૨૦ ના આસો વદિ ૧૧ ને શુક્રવાર, તા. ૩૦-૧૦-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ તેનું
નામ સિદ્ધાંત ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો
અધિકાર ચાલી રહ્યો છે

મૃગાપુત્રને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું છે, પૂર્વના
ભવો જોઈ રહ્યા છે પૂર્વે સયમ પાળ્યો છે પ્રહ્લચર્યાભાવને
કેળવ્યો છે, તે પ્રકાશમા આવ્યું છે નરક ભવના હુ ખનુ
વર્ણન કરતા કહે છે

અસીદિ અયસિવળ્લાદિ, મલ્લેદિ, પટ્ટિસેદિ ચ ।

છિન્નો મિન્નો વિમીન્નો ચ, ઓદ્ગળો પાથ કમ્મુળા ॥૨૫॥

જૂઠું બોલનારા, ઘોરી કરનારા, મહાપરિઝદ કરનારા
 મમત્વ રાખનારા, કાફીમાંસ આહિનો આહાર કરનારાઓ નરક
 અતિમાં જવા તૈયાર થાય છે, કારણ આપ્યા વગર કાચ થતું
 નથી. બીજાંવે તો કૃષ્ણ જેસે જીવો ભાવ નરક અહીં ખડું કરે
 છે, ત્યાર પછી કૃત્ય નરક ઉત્પન્ન થાય છે, માટે રાત્રીઓ
 કહે છે કે કારણ આપવાં બંધ કરો આજીવ જો બંધનું કારણ
 છે મત-પશ્ચક્રખાણ, તપશ્વી આજીવના હરવાબ બંધ કરો
 જીવના પરિણામ શુભ અને અશુભ જો છે શુભ પરિણામે
 કર્મની નિજરો થાય અને અશુભ પરિણામે કર્મના બંધ
 થાય અને તેનાથી દુઃખતિમાં જવું પડે છે પોતેજ સમયે
 સમયે ભાવ મરણે મરી રહ્યો છે સત્સિદ્ધાન્ત હાં પોતેજ છે,
 માફ સ્વરૂપ જોજ છે જોનું જ્ઞાન જીવે ક્યારેય પણ કહ્યું
 નથી. જેવો સિદ્ધજીવે બિરાજતા સિદ્ધીનો આત્મા છે, તેવોજ
 મારો આત્મા છે અનંત જ્ઞાન, દર્શન, આરિય, વીર, સુખ
 નો પિઠ છે વણ રસ રૂપ, બંધથી શક્તિ, અનંત શક્તિવાળો
 તેવો મારો આત્મા નિશ્ચયનયે સિદ્ધ જેવોજ છે તેના અને
 માસ આત્માના અસંખ્યાતા પ્રદેશોમાં ફેર નથી. અનંતગુણો
 જે તેના આત્મામાં છે તેજ મારા આત્મામાં પડેલા છે સિદ્ધ
 ભજવાને તે પ્રગટાવ્યા છે જ્યારે મારા આત્માના ગુણો
 અવશ્ય જ છે

મનુષ્ય ભવની સફળતા-ખાવું, પીવું, ઢરવું, કરવું,
 નાટક-સિનેમાજોવાં જોટલા પૂરવી નથી. મનુષ્ય ભવમાં આતુષ્ય
 બહુ જ દુઃખ છે દેવતાઓના સાગરોપમ અને પદ્મોપમનાં
 આતુષ્ય આજળ મનુષ્યનું આતુષ્ય કોઈ દિસાબમાં નથી, સાચ
 અરૂપ જ છે

“ સકમ્મુણા વિપ્પરિયા સુવેદ ”

જ્ઞાની કહે છે, પોતાના જ કર્મ વડે જીવને વિપર્યાસ-
પાણ્ય પ્રાપ્ત થાય છે દરેક જીવ, કર્મ કરવામા અને કર્મ
ભોગવવામા સ્વતંત્ર છે કર્મ જીવેજ કર્યા છે મૃત્રાપુત્ર કહે
છે, હે માતા ! હુ ભૂતકાળના કર્મોને યાદ કરું છું, ત્યા મારા
રોમે રોમ ખડા થઈ જાય છે પૂર્વ કર્મના ઉદયે નરકમા
પરમાધામીઓ કપડું ચીરે તેમ નારકીને ચીરી નાખે છે.
મુદ્દગળ, મુસળ અને સામેલા વડે તેના ગાત્રોને ભાગી નાખે
છે, બાણથી, ભાલાથી વીંધે છે, ત્રાકથી, વડુ વીંધે તેમ વીંધી,
ભડભડતી અગ્નિમા નાખી શેકે, ત્યા કેવી વેદના થાય ! ત્યા
નારકી ખરાડા પાડે પણ કોણ સાભળે ? પરમાધામી તો હુ ખ
દેવામા રાજી છે પૂર્વે કરેલા કર્મોને પરમાધામીઓ યાદ
કરાવે છે

ઉત્સૂત્ર પ્રજ્વળા કરનારની જીભ ખહાર કઢાવે છે, પછી
તેના દુકડા કરી નાખે છે કોઈને દાન દેવાનો ઉમળકો
આવ્યો હોય ત્યારે બીજો કહે, રાખોને ભાઈ ! ઘણા દેવાવાળા
છે, એને તો માગવાની ટેવ પડી ગઈ છે, અથવા તો કહેશે,
ઓણ નહિ, પોર ચોમાસે વાત, આમ દાન દેનારને વારે છે,
તેવા જીવોને નરકમા પરમાધામીઓ મોઢા ઉપર મુદ્દગળના
માર મારે છે નાકની સુગંધ માટે કઈક પુષ્પોના અર્ક કાઢી
અત્તર, સુગંધી સાણુ, આમ સુગંધીમા રાચતો, ઘણા જીવોના
કચ્ચરઘાણુ વાળી નાખનારના નાક કાપી નાખે છે કાનથી
વિકથા સાભળી હોય, પાયા વગરની ભીતો ચણી હોય,
અથવા એવી વાણી સાભળવામા રસ પડતો હોય, તેના કાન
કાપી નાખે છે, પારકી નિદા સાભળે છે તે વિષયનો ખોરાક

કરી રહ્યો છે ભજવાને નિહાને પીકનું માંસ કહ્યું છે નિહા
કરવી અને ચાંસળવી બન્નેમાં દોષ છે માટે જ્ઞાનીઓ કહે
છે કે ગુણગ્રાહી ક્ષતિ રાખે તોજ ગુણ આવશે. સામાયિક,
પૌપદ કયા હોય છતાં સમજવું નથી પડતી કે કુવલી
કરવામાં કાયદો શું છે? તે કરતાં નવકારની પાસ માગ્ય
કર તો પાપ મોવાશે જે બધા વાતો છે જેમાંથી કાંઈ સાર
ન નીકળે તેવી વાતો કરવી નહિ

સૂચ પદ્ય ૧ ઉદ્દેશામા પ્રથુ કરમાવે છે

छिन्दन्ति बाहस्स पुरेण नक्तं ओष्ठेबि छिन्दन्ति पुत्रेबि कर्णे ।
निष्प विविक्कस्स विहत्थियमत , तिक्कादि घृसादि भितावयन्ति
॥૨૨॥

નાશકીઓને નરકમાં પરમાધામીઓ કેવું દુઃખ આપે
છે તેનું વર્ણન, અહીં ગાથામાં આપ્યું છે પરમાધામીઓ નાશકીનું
માથું તોડે છે આંખ, કાન, નાક, હોઠ, હૃદય કાપી દે છે
કોમળને હાથેથી હણ્યા છે દુઃખ દીધાં છે, માર માયાં છે લોહી
ચૂસ્યા છે એવા હવેના હાથને મૂળમાંથી કાપી નાખે છે
કેવી વેદના ધાય તેની કલ્પના તો જરા કરે? જ્ઞાની કહે છે કે
તમારી પરિણતિ તમારી નજર સામે રાખો, વારંવાર પરિણામની
ધારા વપાસતા રહો ભક્ત રહો. દુનિયા, શુભ મનુષ્યમય
ભાવના સાવી નૂતન વર્ણોક્તિન હન આપે કે આશિષ આપે,
તેથી કાંઈ તમારું સારું નહિ થઈ જાય અને જો એમ જ માનવા
હો તો તમે જૈનદશનને સમજ્યા જ નથી. જૈન દશન જેણે
પચાવ્યું છે તે પશ્ચાત્તન ન હોય બીજો આશિષ આપે, કે સો
વર્ષનો મા ખૂબ આવક મળે સત્તામીશ થા, એમ કીધે કાંઈ
થઈ શકાય ખરું? તો પછી ગુણવત્ત્વ કે પાપવત્ત્વ કયા રહ્યું ?

શુભ કમાણી કરી હોય ત્યારે હજારો વિરોધિઓ હોય છતાં વિન્ય થાય આખા ગામનો વિરોધ છતાં પણ શુભ પુણ્યનો ઉદય હોય તો વિન્ય થાય રોગ થાય, ઘણા ડોક્ટરોને ફેરવ્યા, કોઈની દવા લાગુ ન પડી, અને ઘરડા માવતરે હાથ ફેરવ્યો કે શાતા વળી ગઈ! જશોનામ કર્મનો ઉદય તો જુઓ? પુણ્યનો ઉદય થાય ત્યારે નિમિત્તો ન હોય ત્યાથી સામે આવી ચડે છે શુભાશુભ ભાવ જીવના પોતાના જ છે અને એ પર ઉપર ઢાળવા જાય છે એટલે જ ખત્તા ખાય છે રાગ-દ્વેષ એ ભાવ કર્મ છે, તેથી દ્રવ્યકર્મ બંધાય છે અને તે નોકર્મ રૂપે પરિણમે છે વીતરાગ વાણી મહા પુણ્યોદયે મળી છે, માટે જ્ઞાની કહે છે કે સમજણુમા આવી જાઓ, નહિતર ચાર ગતિના ચક્કર ખાવા પડશે વજ્ર જેવા પાપ કરે છે, ગાઢપાપ કરીને ઉપરથી પોરસ કરે છે અને ભોગ રૂપી કાદવમા રચ્યો પચ્યો રહે છે, તે નરક ગતિમા જાય છે જે એમ કહે છે કે હું સિદ્ધાંત અને આગમને માનતો નથી, પુણ્ય શું ને પાપ શું, તેને માનતો નથી, પણ તેથી કાંઈ તે કર્મથી છૂટી શકતો નથી અક્રીણુ ઝેર છે એ માનવુ હોય તો માન, ન માનવુ હોય તો નહિ ખાકી અક્રીણુ અક્રીણુનુ કામ તો કરશે જ જીવ અનાદિ કાળથી છે, તેમ કર્મ પણ અનાદિ કાળથી છે અને સસાર પણ અનાદિ છે જીવને કર્મનો સંયોગ થતા સસાર છે અને કર્મનો વિયોગ તે જ મોક્ષ છે કર્મની શૃંખલા તોડવાનો આ અવસર છે ભગવાન કહે છે કે આવો અવસર ફરી ફરીને મળવો મુશ્કેલ છે

અથસ્તા લોદરઘ્ને જુત્તો, જલન્તે મમિલાજુષ ।

ચોદ્ધઓ તોત્તજુત્તેદિ, રોજ્જ્ઞો વા જદ્ધ પાડિઓ ॥૬૬॥

મૂઝાપુત્ર કહે છે કે માતા ! મોળાં વજનવાળો હોદ્દાનો
 રથ, જેનું ઘોંસરૂં અગ્નિથી તપાયમાન હોય તે કાંધ ઉપર
 મૂકે ત્યારે કેવી વેદના ધાય ? આવાં દુ ખો અનવીવાર કું
 સોજવી આવ્યો છું એવા હોદ્દાના રથમાં મને એટલી પછી
 પરમાધામીઓ તે રથ ઉપર બેસે છે, ઠગકારે છે ખૂબ ભેર કરે
 છતાં રથ વાહે નહિ, કારણ કે નારકીઓ નપુ સક છે તેનામાં
 બળ કે તાકાત નથી બહુ રૂઢન વિલાપ કરે છે, તે વખતે
 પરમાધામીઓ કહે છે, તે શુ પાપ કર્યાં છે, તે સાંભળ બળદની
 કાંધ ગદગદવી હોય લાલ ધોળ ચર્ધ મર્ધ હોય, તેમાં જવાત
 પડી ગર્ધ હોય એવા બળદો ઉપર વધુ બોલ નાખી, ઉપર
 બેસી લાકડીએથી માચો હોય, આર વાળી લાકડીઓ મર્મસ્થાનમાં
 મારી હોય એવી રીતે મૂઝાપુત્ર આમળ વજન જેવાંબુ
 હોય, આંખમાંથી આંસુ ચાલ્યા જતાં હોય છે પણ મૂઝ
 પુત્ર કહે કેવી રીતે ? આવાઓને ત્યાં ઢોરનો અવતાર આવવો
 એ પણ ઢોરના કમની કઠણાઈની વાત છે બ્યારે કામ આપતો
 બધ ધાય અશકત ધાય એટલે માલિક ઉઠીને કસાઈવાટે
 મૂઠી આવે સ્વાર્થી દુનિયાતો જુઓ ! આવા જીવો માટે નરક
 વિના બીજી કંઈ અતિ હોય ! નરકની ભૂમિ પાવ, પક, અને
 વજ્રમય કાટાથી ભરેલી છે અસ્ત્રાની ધાર જેવી ભૂમિ છે
 આવી ભૂમિ ઉપર બોલે વહેવડાવી પરમાધામીઓ આગલાં
 કરીને યાદ કરાવે છે ત્યાં પરમાધામીઓ ચારે ઠોર ઉભા
 રહે છે આવા ત્રાસમાં ન મૂકાવું હોય તો જીવન સુધારો
 જીવન કેવું છે તે જુઓ માફ જીવન મહાનપુરુષોની
 હરણમાં મૂકાય તેવું છે કે અધમ છે તે તપાસો, મહાન
 કાયોથી મહાન ધવાય છે હર્ષણ મૂઠી સદગુણ મહાણ કરે,

કોધ, માન, માયા, લોભ, વિષય-કષાય, તૃષ્ણાએ બધાં તજવા જેવાં લાગે છે ? “ હા ” તો ક્યારે તજશો ? સિદ્ધાંતમા ત્યાગ, વૈરાગ્ય, સંયમ, યમ-નિયમના બધાં સાધનો ખતાવ્યા છે, તેમા તરખોળ થઇ જાય. પાંચ વખત એક એક સિદ્ધાંત વાંચી જાય, તેમાંથી ઉમદા ભાવ પ્રગટે છે જેમ જેમ અવગાહન કરતા જશો, તેમ તેમ વિષય-કષાય પાતળા પડ્યા વગર રહેશે જ નહિ વૃત્તિ ડોકીયું કરતી હોય ત્યાં પોતે તલવાર લઇને ખેંઠા હોય, એ તલવાર જ્ઞાનની જે જે ભાવ ઉપડે તેનો “ જ ” પરિજ્ઞાથી છેદ કરી ભાવના પલટાવી નાખે, તમે જ્ઞાન દ્વારા તમારા પરિણામની ચોકી કરતા શીખો ધણી સામાયિક, પ્રતિક્રમણ, વ્રત-તપ કર્યા પણ છાનાં ખૂણે પાપ કેટલા થઈ રહ્યા છે તે તપાસો વૃત્તિઓને નહિ વાળો તો વિકાસ કેમ થશે ? તારૂ જ્ઞાન તને કેમ પ્રગટતું નથી ? કંઈક આડું આવતું હોય તેમ લાગે છે ને ? આખે મોતીયો આવતો હોય તો એ આવરણ ખૂંચે છે જલદી ડોકટર પાસે જઈને મોતીયો ઉતારાવી નાખે છે, તો પછી આત્મા ઉપરનું આ આવરણ કેમ પોસાય છે ?

અનંત શાંતિ, સુખ, શક્તિનો ખજાનો આત્મા, આવરણથી કેવો નમાલો બની ગયો છે ? મારાથી ઉપવાસ ન થાય, ચોવિહારના પચ્ચક્રખાણુ ન થાય, કેમ ન કરી શકે, ભાઈ ! શરીર ઉપર જ દષ્ટિ છે. કદાચ મારૂ વજન ઘટી જશે ? દેહ ઉપર રાગ ઘટે તો તપ ઉપર રાગ વધે, અને જેટલી તપની વૃદ્ધિ થાય તેટલી કર્મની નિર્જરા થાય હળુકમી થવું હોય તો આ રસ્તેથી થવાય

ભગવતી સૂત્રમા ગૌતમ સ્વામીએ મહાવીર પ્રભુને ૩૬ હજાર પ્રશ્નો પૂછ્યા છે, જેના બે લાખ ૮૮ હજાર પદ

છે જીતમ પૂછે છે કે પ્રભુ ! હવે શિવમેવ હજીકર્મી કેવી રીતે થાય ?

‘ પાપાદ્વાય ચેરમણ જાવ પરિગ્ગહાઓ ચેરમણ
કેહ વિવેગે જાવ મિચ્છાદમણ સરજ વિવેગે ॥

પ્રાણાતિપાતથી નિવૃત્તિ કરનાર, દયાની પ્રવૃત્તિ કરનાર જૂઠ, કેાધ માન માયા, લોભ, ઉપર વિન્ય મેળવનાર હવેા હજીકર્મી થાય છે તમને ગુસ્સો આવે છે ? ઉપવાસ છડ વગેરે તો ન બની શકે એમ માની લઈએ, પણ કેાધને નિવ વાનું તો બને કે નહિ ! મનને કાબૂમાં લ્યો, ક્ષમાના પાક ઠાપ્યા છે તે પાકા કરો અહાર પાપસ્થાન ન સેવે તો હવે હજીકર્મી થાય અને અહાર પાપસ્થાન સેવે તો ભારેકર્મી બને આ બન્ને મા । છે કયે રસ્તે ચાલવું તે હવના કામની વાત છે

સૌજ્ઞા જાપ્તકસ્થાણ સૌજ્ઞા જાણહ પાવન
રમય પિ જાણહ સૌજ્ઞા, જસેયત્ સમાચરે ॥૧૧॥

ધનનો રસ્તો કયો અને પાપનો માગ કયો તે સાંભળવાથી બળર પડે સંસારનો રસ્તો એ કાળો પથ છે, પણ મોહભાવથી હવે મુહાચમ માન્યો છે સંસારમાં મોહીક મળ અને આજી સળ છે અહીં મોકુ સમમનું દુઃખ સ્વીકારી લેનાર ભાવિમા બનતુ મુખ પ્રાપ્ત કરે છે

તમને સમમ લેવાની શાવના બાજે છે । આ સંસારમાં હવે મારે એક કણ પણ મોહવું નથી એક કણ લાગેણી બધ છે તેમ મુગધુત્ર માતાને કહી રહ્યા છે

એ તે અભક્ષ્ય વસ્તુઓ ખરીને, કાપા ન આવે તેમ કરીને,
શમી ન એક દિવસ ન બેધા, બરકથી જાતને જોઈ

એની શું ચે મરામત હોય, એની શું ચે મરામત હોય,
કાયા છે પિંજરૂં રે એની શું ચે મરામત હોય ।

આ કાયા એક પિંજરૂં છે. અદરથી આત્મા રૂપી
પોપટ ઉડી જતા આ કાયાની શુ કિમત છે । છતાં એ
કાયામા અલક્ય વસ્તુઓનું ભક્ષણ કરી જેમ ઈન્દ્રિયો નચાવે
તેમ નાચે છે. કઈ કઈ વસ્તુ અલક્ય છે જેમા ઇડાનો રસ
આવે છે, તે વિષે શ્રી રતિલાલભાઈ આપણને કહેશે.

(મુખઈ-માટુંગા વાળા) શ્રી રતિલાલભાઈ મનજીભાઈ
શેઠે ઉભા થઈ જણાવ્યું કે ઘણાં જૈન કુટુંબોમા આઈસ્ક્રીમ,
જેલી, જીલેટીન ઓવલટાઈન, ચીઝ, પનીર વગેરે વાપરવામા
આવે છે. ચીઝ તૈયાર કરવામા રેનેટ નામનો પદાર્થ દૂધમા
પડે છે રેનેટ એટલે દૂધ પીતુ વાછરડું અથવા બીજા પ્રાણી-
ઓના દૂધ પીતા બચ્ચાઓની હોજરીમા જામી ગયેલ દૂધનો
જથ્થો.

આ રેનેટ દૂધને જમાવવાનું કામ કરે છે ચીઝ બના-
વવામા રેનેટને બદલે પેપસીન પણ વપરાય છે. પેપસીન એટલે
ડુંકકર, ઘેટા અથવા વાછરડાની હોજરીનો તાજો અને તદુરસ્ત
શરીરનો પદાર્થ (સ્નાયુ)

આજ કાલ યુવાન વર્ગ ચીઝ હોશે હોશે ખાય છે વળી
આઈસ્ક્રીમની અદર કસ્ટર્ડ પાવડર પડે છે. તેનાથી આઈસ્ક્રીમમા
ચીકાશ આવે છે, પણ એ કસ્ટર્ડ પાવડર એટલે ઇડાનો
છૂદો કરીને દૂધમા મીક્સ કરી તેની રાટલી વણી તેને શેકીને
તેનો પાવડર બનાવવામા આવે છે

જીલેટીન તત્વ પ્રાણીઓના શરીરમા થતાં સફેદ રેષા-
વાળા સ્નાયુમાથી કાઢવામા આવે છે આ રેષાઓને અંગ્રેજીમા

કાર્પેટેજ કહે છે કાર્પેટેજ પ્રાણીઓના સ્નાયુમાંથી અથવા
બામડા તથા હાડકામાંથી કાઢવામાં આવે છે આ હુલેટીન,
જેલી બનાવવામાં ખાસ વપરાય છે હુલેટીનને ૫૬૨થી વીસ
મિનિટ સુધી પાણીમાં ભીજવી રાખવામાં આવે છે, પછી
તેને આજ ઉપર રાખીને પૂખ હલાવવાથી જેલી બને છે
આજકાલ આઈસ્ક્રીમ ખાનારાઓ તથા બનાવનારાઓને ખબર
નથી હોવી કે આ ચીજ શું છે ? આજે જૈન ભાઈઓ
રાત્રીએ સુખ રૂપ નિદ્રા આવી બંધ તે માટે જોવલટાઈન
પીએ છે

જોવલટાઈન બનાવવાની ફેક્ટરી લંડનથી લીવરપુલ
જતા રસ્તામાં આવે છે આ ફેક્ટરીમાં હજારો બહેકે લાખો
મરઘા તથા બતકા પાળવામાં આવે છે અને તે મરઘા-બત
કાના ઇંડામાંથી જોવલટાઈન બનાવવામાં આવે છે જોવલટાઈન
બનાવવાની ઠોકરુમેન્ટરી ફીક્મ ઉત્પાદવામાં આવી છે (શ્રીરતિલાક
ભાઈ મહેતા) મે તે બતે જોએલ છે જોવલટાઈન શબ્દ હેટીન
બધાનો છે જોવલ જોટલે ઇંડુ અને જોવલ ટાઈન જોલે
ઈંડાનો જોગસેગ વાળો પહાચ થાય છે

ઉપર બતાવ્યા પ્રમાણે, ચીઝ, કસ્ટડ પાવડર હુલેટીન,
જેલી જોવલટાઈન વગેરે વસ્તુઓમાં અસક્ષ્ય પદાર્થ પડતા
હોવાથી જૈનોએ તેનો ઉપયોગ કરવો ન જોઈએ, જોવી મતલબનો
કામળ શ્રી રતિલાલભાઈએ વાંચી સંભળાવ્યો

ત્યારબાદ પૂજ્ય મહાસવીજી સાહેબે ફરમાવ્યું કે ક્ષીરને
બચાવનાર જૈન આ ચીજે કેમ ખાઈ શકે ! જુલ તો નડુણી
છે એ જોટલુ લાવી, ખવરાવશો, પણ જોથી સતોપ પામશે
નહિ. આવા આઈસ્ક્રીમો ચોકલેટ, કસ્ટડ પાવડર, જેલી,
જોવલ ટાઈન પણ જૈનથી પીવાય નહિ તેમજ વપરાય નહિ.

[આવી અલક્ષ્ય વસ્તુઓ વાપરવી જોઈએ નહિ એવું
પ્ર યા પ્ર મહાસતીજી ગાહેજે દરમાવતા, મોટી સંખ્યામાં
ભાઈઓ-બહેનોએ પ્રતિજ્ઞા લીધી હતી.]

પ એન્ડ્રિયનો શિકાર કરનારા અને તેના દેહને ખાનારા
નરક ગતિમાં કેવા દુ ખો ભોગવે છે, તે અધિકાર અવસરે
કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૧૦૦ મું

સપ્ત ૨૦૨૦ના આસો વદિ ૧૨ ને શનિવાર તા. ૩૧-૧૦-૬૪

સિધ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિધ્ધ થયેલી વસ્તુ

“દુયાસણે જલન્તમ્મિ, ચિયાસુ મહિસો વિચ
દ્વોપક્કો ચ અવ્વમ્મા પાવ કમ્મેહિ પાવિઓ ॥૫૭॥

માતાપિતાને કહે છે, હે માતા ! જીવ અનાદિ કાળથી
વિભાવ ભાવમાં રહેલો છે, તેથી નવા નવા કર્મો ઉપાજન
કરે છે કર્મનું આવવું તે આશ્રવ, બધાવું તે બધ સૂતેલા
અજગર માફક કર્મોનું પડ્યા રહેવું તે સત્તા ઉદયમાન થાય
ત્યારે વેદવા શરૂ થાય અને વેદાતું જાય તેમ નિર્જસ્તુ
જાય આ બધા પાસાઓને યથાર્થપણે સમજવા જોઈએ
દુનિયામાં કોઈ પણ પદાર્થ એવો નથી કે પરાણે વળગે
જીવ જ્યારે રાગ-દ્વેષ કરે છે, ત્યારે જ કર્મો ચોટે છે અને
પછી જૂલનો ભોગ-દડ ભોગવવો જ પડે છે, કૂર કર્મ કર્યા
વગર કૂર ગતિ થતી નથી, ભાવિ જીવનનું ઘડતર કેવું છે તે

અતરમા તપાસો બાવિ ગતિનું ઘડતર ઘડવા માટે મનુષ્ય
 સવ એ ઘડતરશાળા છે અહીં તાલીમ અપાય છે દેવ,
 તિર્થંક, મનુષ્ય નારહી અને મોક્ષ એ પામેય ગતિના ઈર
 વાલ, અહીં ઉપાડા છે પ ઠ લેઈમા જરૂ હોય તો પણ
 જવાય છે અધમ કામ કરનારને અધિગતિ મળે છે અને
 ઉચ્ચ પ્રકારની કાયવાહી કરનારને ઉચ્ચ ગતિ મળે છે તારો
 સજ નહાર કે સહારક, મિત્ર કે દુરમન, તુ પોતેજ છે આત્મા
 વડે જ આત્માનો ઉદ્ધાર થાય છે સુશુર સુદેવ, સુધમ, આ
 બધા અશુભિનિર્દેશ કરનારા છે સ્ત્રોતા બતાવે છે, પણ શ્વાલર્ણ
 તે પોતાનું કામ છે બીજો દોષ ધમ કરી દેયે અને તમે તરી
 બાજો એમ નથી

તરિદિન્તિ ચેરકાઢિન્તિ તેદિ મારાદિયા કુલે ભોગ

અહીં તો કરશે તે તરશે જે ધમ કરે છે તે આ લોકમાં
 અને પરલોક બન્નેમાં આરાધક બને છે માટે આત્માને
 વિભાવમાંથી પાછા વાળી સ્વભાવમાં ઠેમ લાવવો તે માટે
 સત્યુત્તમો મોઘ આપે છે પરથી વિરમી તુ તારામાં રમમાણ
 બન સ્વભાવનું લક્ષ કર પોદગલિક વસ્તુઓ અશાશ્વત છે તે
 તારી નથી અને તારી સાથે આવનારી પણ નથી અનિત્ય
 તે નિત્ય થવાની જ નથી સ્ત્રી ધન, જગલા, પુત્ર, પસ્તિાર
 જે જે હસ્યમાન પદાર્થો છે તે રૂપાન્તર થવાના સ્વભાવવાળા છે
 ક્ષણે ક્ષણે એની પર્ચામ પલટાવી શકે છે નાનું બાળક તેમાંથી
 પર્ચામ પલટતા સુવાનવય અને ત્યારબાદ વૃદ્ધાવસ્થા આમ
 દેખાય છે ને ? પ્રભાવમાં ઉત્તો સદ્ગુણરિમ લાલ ગોળા જેવો
 બાલ સૂય અણાય મધ્યાન્હ આવ છે ત્યારે સુવાવસ્થા અને
 જ્યારે સાજ પડે છે તે વૃદ્ધાવસ્થા ત્યારે તડકો માલો પડતો

જાય છે, અને આથમતી વખતે દરિયામા જાણે ડૂબકી મારતો હોય તેવો લાલચોળ, એ છેલ્લી અવસ્થા આ સૂર્ય તમારા જીવનમાથી સુવર્ણનો ટુકડો લેતો ગયો છે. સૂર્ય રોજ ઉગી અને આથમીને એજ ખોધ આપે છે કે મારી અવસ્થાની જેમ તમારા દેહની પણ ચાર અવસ્થા છે

ગુમાવ્યું બાળપણું બાળક બુદ્ધિમાં તમે,
પ્રીતિના સંગે ખોયાં જોખનના જેમ તમે,
ખુદાચો ખેડાણ છે, તેનો તમને ખ્યાલ છે,
જવાલાઈ ' જુઓને જરા પાછું વાળીને,-

હે જીવો ! પાછું વાળીને તો જીવો ! બાલપણુ રમત ગમતમા વીતાવ્યું, રમત આડે ખાવાનું પણ ભાન ન રહ્યું જ્યારે યુવાન થયો ત્યારે રમણીનો સગ લાગ્યો, એ પગામાથી ચોપગો થયો રમણીને રાગના રમકડા આપવા, કેમ તે રાજી રહે, તેમા યુવાની ગુમાવી નાનો બાળક હતો ત્યારે રમકડા જીદા હતા, હવે યુવાન થયો એટલે રમકડા જીદા થયા, પણ અતે તો રમકડા ખરાજ ને ! સગપણુ કર્યું ત્યારે સાકર ચૂદડી, એ રાગનુ રમકડું સમુરતુ, દિવાળી-હુતાશણી પર્વમા રમકડા એકઠા કરતા જાળ બાધતો ગયો, પછી તેમા અપ-લાણો પછી ક્ષેત્રે, હુ ખનો પાર નથી હવે પસ્તાવો થાય છે, પણ પ્રથમથી પાસલો દેખાણો નહિ સત્પુરુષો પોકારી પોકારીને કહે છે, રહેવાદે, સ સારમા પડવા જેવું નથી વનની ભૂલભૂલામણી કરતાં યૌવનની ભૂલભૂલામણી વધુ ભયાનક હોય છે હવે તમે કહો કે અમને સયમ લેવાનું મન થાય છે પણ છૂટવું શી રીતે? પથારા સ કેલતા કેટલો સમય જાય ! સત્પુરુષો કહે છે, રાજનામા દઈ દયો. ચાર જણા

મહીને તમને પરમાથી જાહે, તેના કરતાં તમે હાથેજ ઉપયો
ગ્ય સમજાય છે ? સમજાતું હોય તો છોડી દ્યો ! આ બધી
જાણે પાથરી છે તેમ નથી લાગતું ! સસાર એ મોઢબળ
છે વાસનાવિષ છે બ્યારે ઉપાસના અમૃત છે આવારામ
સૂત્રના ૨ અધ્યયનમાં ભગવાને કોની પ્રશ્ન સા કરી છે

एतस्मिन्ने पस्सिप मज्जेह किय मज्जाग एतन्नाप पमुञ्च

આ ઠાળમાં આવારાગાદિ સૂત્રો ભરત ક્ષેત્રના ભજ
વાન છે આ સાક્ષાત્તીથ કર દેવની અમૃત વાણી છે સાક્ષાત
ભગવાન પાસેથી સાક્ષીને સુધર્માં સ્વામી એ આની રચના
કરી છે જે લોક સંયોગને અતિક્રમી જ જાળથી છૂટી ગયા છે,
બધનમાંથી મુક્ત થયા છે, તેને જ વીર પ્રભુ પ્રશ્ન સે છે આજ
ન્યાયમાજ છે ભગવાન કોની પ્રશ્ન સા કરે છે ? બ્યારે તમે
કોની પ્રશ્ન સા કરો છો ? મિલવાળા બગલાવાળાકે પ્રાટરોવાળાને
વખાણો ને ? જ્ઞાની કહે છે કે બધનથી મુક્ત થયેલા વખાણવા
લાયક છે તમે જેને વખાણી રહ્યા છો તેને જ્ઞાની પુરુષો
“ જિવ્ધારા ” કહે છે તે તો ક્યાને પાત્ર છે રોગી છે તેને
મમત્વનો રોગ લાગુ પડ્યો છે તેને સત્યપુરુષ વખાણતા નથી
તાદ્ર સાધન આ ભજમાજ ઘર્ષ થકશે. ધર્મકરણો માટે મુવાન
વચને વખાણી છે ધરદા થયા પછી શું કરશે ? મુવાની શું નિત્ય
નવા ખાવા પીવા હરવા કરવા નાટક-સિનેમા જોવા માટેજ
છે ? એમાજ કૃતાષ પશુ માન્યુ છે ? આનાથી ઉદ્ધાર છે ? નથી
મુવાન જય ધમ કરવામાં બધી રીતે યોગ્ય છે જે બળ, ઉદ્ધાસ
વીર્ય મુવાનવચમાં હોય છે, તે વૃદ્ધાવસ્થામાં નથી હોતું ત્રણલાક
આસન વાગી સાધના કરવી હોય તો મુવાનીમાં ઘર્ષ થકે,

ખાકી વૃદ્ધાવસ્થામાં તો ખાલી ચડી જાય, કા કેડ દુખવા-
 આવે, નાકમાંથી લીટ આવે, જરા એટલે શક્તિનું ઝરી જવું
 આ અવસ્થામાં શું કરી શકશે ? અત્યારે અવસર છે કમાણી
 કરી લેવાનો સમય છે જ્યારે એક વસ્તુના દશ ગણા દામ
 ખોલાતા હોય ત્યારે ક્યો વેપારી પ્રમાદવશ થઈ સૂઈ રહે ? તમે
 પ્રમાદમાં કેમ પડ્યા છો ! ખુદાપો ખે હાલ છે છોકરાઓ
 હાલતા ચાલતા અપમાન કરી નાખે, મોઢું તોડી દ્યે, પોતે
 બધું જમાવ્યું હોય છતાં એમ કહે કે હવે ક્યારે મોત
 આવે ને છૂટું, એમ થઈ જાય છે પણ તે જે ઉભું કર્યું છે
 તે તારે જ લોગવવાનું છે ગાણા ગાઈ ગાઈને વહુ લાવ્યા,
 પછી છોકરા થાય તેને માટે ખાધા રાખી છે છોકરા થયા, ને
 લોહી પીવાઈ ગયા, શું દશા છે ? નાટક ભજવી રહ્યા છો
 કે ખીજી કંઈ ? સસારમાં તટસ્થ રહીને એક પ્રેક્ષક તરીકે
 જોશો તો આ સસાર એક તમાસો લાગશે

વહુ મરી ગઈ ખાઈયો કાળા સાડલા પહેરીને આવી
 જ્યાં પદરેક દિવસો ન થયા, ત્યાં ફરી ચાલતા થયા એની
 એ ખાઈઓ લાલ-લીલા સાડલા પહેરીને ગાણા ગાવા
 આવી, આ તમાસો નથી લાગતો ? એક નરે ત્યાં
 ખીજી તૈયાર, આમાં રાડવાનું કેને છે ? વિષયનો ભિખારી
 પાછો એમ કહે, કે તારા વગર હું જીવી ન શકું, પણ મરી
 જાય એટલે દશ માસ પણ શોક ખરો ? દશ માસ તો
 બ્રહ્મચર્યમાં રહું એમ ખરું ? ઘડપણમાં કાંડે ઘડિયાળ બાધે,
 તો લોકો હાસી કરે, કે વાહ ઘડપણમાં જાણે ઘૂંઘરા સાપડ્યા !
 હાથમાં હીરાની વીટી પહેરે, કેવો લાગે ? વિભુષા કરવાને
 યોગ્ય નથી રહ્યો અને ધર્મ ડરવો રૂચતો નથી પાપના ઘઘા

ક્યાં છે અત્યાર સુધી કુકમ હલાવ્યો, હવે પ્રભુનો કુકમ ઉઠાવવા તૈયાર થા શાની કહે છે, હવે બધી લપ મૂકી છેવટની જિંદગી સુધારવા પધારીમાં પડયો પડયો નવકાર મત્ર તો જણા કરવાનું છે તે સ્ત્રી જાય છે આ ભવમાં જનતા જ મ-મરણનો જત કરવાનો છે જ મ, જરા, મરણની ફાસી આ જન્મમાં તોડવાની છે હવે ભવ નથી જોતા જોમ નહીં કરી જ્યો સોજ તો અનેક શુભા અનેક વાર મળ્યા છે દેવલોકના સોજ આગળ અહીંની શુ અણના છે ? છતા ભગવાન તે ભવને વખાણતા નથી કેમકે ત્યાં ધમ નથી. ધર્મ ફક્ત મનુષ્યભવ માં જ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે

હવે, અહવ આદિ નવ તત્વોની વચાધપણે પ્રતીતિ કરે તેમાં હવ દ્રવ્યનોજ મોક્ષ થાય છે, હવને કર્મ લાગ્યા છે તેનાથી છુટવું છે મિથ્યાત્વની જાંઠ વળી જઈ છે તે અદરથી જ ઉઠેલાયે, બહાર આંખો ફેરવવાથી જાંઠ ઉઠેલાયે નહિ. હરિયામા રત્નો પડ્યા છે રૂબડી મારે તે પામે તેમ આત્મરત્ન પ્રાપ્ત કરવું હોય, તો તું અતર ખોલ કર તુ પોતે તારામા રમમાણ થા

સુમવડાગ સૂત્ર ૨ અ. ૧ ઉ

પુરિસૌરમ પાષકમ્મુળા પલ્લિવન્ત મણુવાજ લીલિવ ।

મજ્ઞાદ્દ કામમુલ્લિયા મોહનન્તિ નરા જસ વુહા ॥૧૦॥

આત્માને આ જન્માજો પુરુષ કહ્યો છે કે પુરુષ ? પાપ કરમથી તુ શાત બન અટક બસ કર પણ કરી નાખ્યું શહેરોમા જેમ અકસ્માત નિવારવા લાલ-લીલી બત્તીઓ મુકવામા આવે છે તેમ શાની પુરુષો સોજના લિખા રીઓ જે ફૂટે ને જૂસકે પાપ કરમ કરી રહ્યા છે તેવા આત્મા

સામે સિદ્ધાત રૂપી લાલખત્તી ધરી લબ્યજીવોને અકસ્માતથી અટકાવે છે. મનુષ્યનું જીવન અપાટા બધ પાણીના પ્રવાહની માફક ચાલ્યું જાય છે તે જોઈને તમને કાંઈ થતું નથી શું !

જ્ઞાની કહે છે, હે લબ્ય જીવો ! સાચો માર્ગ હાથ લાગ્યો છે તો અપાટાબધ પગલા કેમ ઉપાડતા નથી ? કયા ખામી છે તે તપાસો કાળની રેતી ઘડિયાળામા સરકી રહી છે. આગળ સામાયિક કરવા બેસતા ત્યારે રેતી ભરેલા ઘડિયાળા રાખતા. ધીરે ધીરે રેતી ઉપરથી સરી નીચે આવે ત્યારે એક કલાક ગણાય તેમ કાળની આયુષ્ય રેતી સરકી રહી છે પછી લીવરના ઈન્જેક્શનો કે ટીકડી ખાય, તો શું આયુષ્ય વધે ખરૂં ! કાળજી કેરૂં રહી ગયું છે તેથી હૈયે વાત જ ઉતરતી નથી. જ્ઞાની કહે છે, કે આ મનુષ્ય જીવન ક્ષણિક અને ક્ષણિકગુરુ છે ઘડીકમા આખ મીચીને ઉઘાડીયે, ત્યાં કંઈકના મોત થયેલા નજરે જોઈએ છીએ કંઈક એકસીડેન્ટમા, મોટરમા, હવાઈ જહાજમા, ઠંઈક રીતે અચાનક મૃત્યુના મુખમા હોમાઈ જતા નજરે જોઈએ છીએ, છતાં હૈયામા ઊંડું ઉતરતું જ નથી કામ ભોગમા ગૃહ થયેલા આત્માઓ એમ જ માને છે કે કામ ભોગ મળ્યા તે જ સ્વર્ગ છે ધધોપાણી સારા, પૈસા ખૂબ છે, અમારે તો ચોથા આરાની સાહ્યબી છે મોહમા ઘેરાઈ ગયેલો જીવ અનેક ખીજા પાપો ઉભા કરે છે, જે સાક્ષાત્ કમકમાટી આવે છે ત્યારે ભોગવતા શું હું ખ પડશે તે કોણ કહી શકે ?

સિ હસ્થ રાજને શ્યામા નામે રાણી હતી ૫૦૦
રાણીઓમા તે માનીતી હતી એટલે ધીમે ધીમે બધી

રાણીઓને કોપ, આના ઉપર ઉતરવા લાગ્યો. રાબના ચારેય હાથ રથામા ઉપર છે. ૪૬૬ રાણીઓએ ધાવ માતાઓને બોલાવી રથામાનું કાટણ કાઢી નાખવા કાવતરું રચ્યું. રાબ્યમા મેલી રમતો તો આલવી જ હોય રથામાને આ કાવતરાંની બાજુ ઘઈ બાય છે. કોટલે કો ઉઠાસ ઘઈને કોપચૂકમાં બેઠી છે. રાબ આખ્યા પૂછ્યું કે કેમ ઉઠાસ છે ? તો કહે, મારું મોત નજીકમા છે. રાબ કહે, અરે ! તારા વગર હું છવી શકીશ નહિ. શુ વાત છે ! રથામા બધી કાવતરાંની હકીકત કહે છે. રાબ હકીકત સાબળી એમ કહે છે કે, કોઈ તારે વાળ વાંકો નહિ કરે હું હમણાં જ તેમનો નાશ કરી નાખીશ એમ કહી ત્યાંથી નીકળ્યા પછી એક સુઠર અનેક સ્થાનવાળી શાળા બનાવી અને એ નવી શાળામાં ૪૬૬ રાણીઓ તથા તેની ધાવ માતાઓને આવવાનું આમત્રણ આપ્યું. ખાવા-પીવાના સાધનો કાઢી આપ્યાં. રાણીઓને થયું, રાબ આપણી પ્રત્યે કેવા ભાવ દર્શાવ છે ! નવી શાળામાં ૪૬૬ રાણીઓ અને તેની ૪૬૬ ધાવ માતાઓને રાખી, રાત્રીના સમયે અગ્નિ મૂકી શાળાને જલાવી દીધી તમામ હરવાજાઓ બધ કરી દીધા. અહર રાણીઆ અને ધાવ માતાઓ ચડો પાડે બચાવો ! બચાવો ! પણ બહાર રાબએ પોલીસ પહેરે મૂકી દીધો. છ અહર કાઈ જઈ શકે નહિ આ દરમ બોઈને રાબ રાહ માથે છે. મારી રથામાને માસ્વાના ઉપાય કરનારના કેવા હાલ માથે હ ? પણ હ ભાઈ તારા પાપ તારે ભોગવવા પડશે ત્યારે કના આકરા પડશે ? રથામાની સાથે સુખ લોગવી, આયુષ્ય ૫ થતા ત્યાંથી મરી છઠ્ઠી નરકે ગયો. પછ્છી તણ નરકમા પદમાવામીઆ દુતારાણી જવડી જવાળામા નાસીઆને ફેંકે

છે, બાળે છે આજે ઘણી જગ્યાએ યજ્ઞમા પાડાના બલીદાન દેવાય છે અનાર્થ લોકો બલી તરીકે પાડાને વધેરે છે બગાળમા એ માન્યતા હજી દ્રઢપણે છે કલકતામા કાલી માતાનું મંદિર છે, ત્યાં પાડા-બકરા વધેરાય છે ગાધીજીએ અને સત વિનોબાજીએ આ અટકાવવા ઘણો પરિશ્રમ ખેડ્યો, છતાં ફળીભૂત ન થયા માતાને રાજી કરવા પાડો, બકરો, ફૂકડો ચડાવે પણ કોઈ પોતાનો દીકરો ચડાવે છે !

अश्वं नैव, गजं नैव, नैव व्याघ्रं च सिंह च ।

अजापुत्र बलिदघात देवो दुर्बल' घातक . ॥

હોમ ઉવનમાં થાય છે, નિર્બળ કેરી ઘાત,

માગે નહિ કદી વાઘનો, ભોગ લવાની માત.

યજ્ઞમા પાડાને હોમે દેવ ઉઠીને નિર્બળની શુ યાચના કરે ! પાડો તે' સસી પચેન્દ્રિય જીવ છે તે સમજે છે કે મને મારી નાખવાના છે એટલે થાય એટલું જોર કરે છે, પણ માણસો પરાણે લોકડીના પ્રહાર મારી યજ્ઞમા નાખે છે તે જીવને કેવી વેદના થાય ! ૪૯૯ રાણીઓ અને તેની ધાવ માતાઓને અહિં લડથા કર્યા હોય તેની નરકમા કઈ દશા થાય !

મુદો કહેવાનો એ છે કે, જો તમે તમારા આત્માનું હિંત ધ્વંષિતા હો, તો કોઈના ઉપર ટટો અગડો, દેષ કરો નહિ. સૌના પાપ સૌને ભોગવવાના રહેશે તુ સમતા રાખ જેટલી સમતા રાખશો તેટલો ઉદ્ધાર છે, બાકી કોઈ તને તારી શકે તેમ નથી સૌ સ્વાર્થના સખધી છે, માટે કઈક સમજે વળીપણ મૃગાયુત્ર માતાને શુ કહેશે તે અવસરે કહેવાશે

રાણીઓનો કેપ આન

હાથ રયામા ઉપર છે ૧૧૫

બોલાવી રયામાનું કાટું ૧૧૫

મેલી રમતો તો ભાલ ૧૧૫

જાણુ ઘઈ જાય છે જો રેન માં

છે રાજા આન્યા પૂછ ૧૧૫

મોત નહીંકમા છે રાજા ૧૧૫

શક્તિશ નહિ શુ વાત

કહે છે રાજા હકીકત ૧૧૫

વાળ વાંકો નહિ કરે ૧૧૫

એમ કહી ત્યાંથી નીકળ

શાળા બનાવી અને ૧૧૫

તેની ધાવ માતાઓને ૧૧૫

પીવાના સાધનો કાઢી ૧૧૫

અને કેવો ધાવ રજા ૧૧૫

જને તેની હલકા ધાવ રજા ૧૧૫

મૂકી શાળાને જણાવી ૧૧૫

દીધા બહાર રાણીઓ નરકમાં ૧૧૫

બચાવો ! પણ બહાર

અંદર કોઈ જઈ શકે ૧૧૫

છે મારી રયામાને માર ૧૧૫

છે ? પણ હો બાઈ તો ૧૧૫

કેવા આકરા પડ્યો ? ૧૧૫

પૂઠુ થતા ત્યાંથી મરી ૧૧૫

ગરમાધામીઆ કુતાશણ ૧૧૫

પાઠ ૧-૧૧-૬૪

વરેલી વસ્તુ અહી

૧૧૫ અવ્યવનમા

તેનું કાવ અમર છે

૧૧૫ છે. પૂર્વસવમા

૧૧૫ કલ્યા પ્રબળ

૧૧૫ છે. આત્મા

આદિ અનવ

અપૂર્વ ખલ

૧૧૫ અવ્યવનમાની

૧૧૫, તમે રાજ

તેની તમને

તેનું મળે

છે જ્યારે

૧૧૫ સાથે

અવ્યવનમા

૧૧૫ તરફ

સાચી

નોમા

વિદ્યા પ્રધાન ધન છે. આવો અખૂટ ખજાનો આત્મારૂપી કખા-
ટમાં પડ્યો છે પણ કૂચી ખોવાઈ ગઈ છે વિદ્યા એ ગુપ્ત ધન
છે. તે ચોરાની નજરે ચડતુ નથી દેવાથી નિત્ય વૃદ્ધિ પામે છે.
પણ એનું માહાતમ્ય સમજાણું નથી, એટલે જ્યાં ત્યાં જીવ પરમા
મોઢા નાખે છે રાજા બિહીને લીખ માગી રહ્યો છે ચૈતન્ય
જડની લીખ માગે છે. લાખ મળે ત્યારે કોડ મળે તો સાડ,
એમ તૃષ્ણા વધારતોજ જાય છે, ધનને અનર્થનું કારણ લગ-
વાને કીધું છે. એ જીવને માટે કુપથ્ય છે પણ જેમ વેંદ્ય દર્દીને
કુપથ્ય સેવનની મના કરે, તેમ દર્દીને તે વધુ વહાલું લાગે
છે, તેવી રીતે વીતરાગના માર્ગને સમજતા નથી, તેવા ખાલ
અજ્ઞાની જીવો, ના પાડવા છતાં કૂર કમોં કરી રહ્યા છે અઢાર
પાપ ન સેવવા એમ લગવાને આજ્ઞા ફરમાવી છે તેની અવ-
ગણના જીવ કરી રહ્યા છે હઠીલી પ્રકૃતિને ટાળવા જરા હંક
કરવી પડશે પ્રકૃતિ જડ છે, હું ચૈતન્ય છું, વળી પ્રકૃતિ નારી
જાતિ બિહીને, શું મને પુરુષને દખાવે ! હું પ્રકૃતિને વશ પડું કે
પ્રકૃતિ મારે તાબે રહે ? હવે હું એને બરાબર ઓળખી ગયો છું

મૃગાપુત્રને નિજ સ્વભાવનું ભાન થયું છે હવે બત્રીસ
રમણીઓ કે બત્રીસબ ધ નાટકના ધમકારમા તે લેખાતા નથી
હ.ખ પડયું છે માટે દીક્ષા લ્યે છે, તેવું કાઈ કારણ નથી મૃગાપુત્ર
સાસારિક સુખને ત્યજીને આધ્યાત્મિક સુખને આગળ કરે છે
સ સારના સુખ જડ છે, તે કિંપાક ફળ જેવા ઝેરી છે, એમ
જ્ઞાનીઓને સમજાણું છે મૃગાપુત્ર સ્વાનુભવની વાત કહે છે હે
માતા ! મેં નારકીના ભવમા કેવા કેવા દુખો સહન કર્યા છે !

હુયાસજે જલન્તિમ્મિ ચિયાસુ મહિસો ચિવ ।

દહ્નો પક્કો ય અવસો પાવ કમ્મેહિ પાવિઓ ॥૫૭॥

આધ્યાન ૧૦૧ મુ

સ ૨૦૨૦ ના આસો વદિ ૧૩ ને સુવિવાર, તા ૧-૧૧-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ અહીં નામે સિદ્ધાંત પ્રદ્ય્યા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર બાંધી રહ્યો છે

મૃગાપુત્ર સમ્યક્દષ્ટિ આત્મા છે તેનું જ્ઞાન સમ્યક્ છે હવે સમ્યક્ચારિત્ર લેવાની તાલાવેલી બાજી છે પૂર્વજવમાં સચમ પાળીને આવ્યા છે, અધૂરું કામ પૂરું કરવા પ્રબળ પુરુષાથ ઉપાડયો છે આત્મસ્વરૂપનું જ્ઞાન થયું છે આત્મા અનંત જ્ઞાન ઠશન, ચારિત્ર, તપ, બળ, વીર્ય, આદિ અનંત ગુણોના ખજાનાથી ભરેલો છે જેને આત્માના અપૂર્વ ખજાનાનું જ્ઞાન થયું છે તેને સાસારિક પૌદગલિક, જઠ ખજાનાની ખેવના હોતી નથી. રાજા-મહારાજાના ખજાના એઈ, તમિ રાજા થાઓ છે પણ તમારી પાસે કેટલો ખજાનો છે તેની તમને ખબર છે? રાજા-મહારાજા કે શેઠ-શાહુકાર તેનો ભૌતિક ખજાનો ભેગો લઈ ફરી શકતા નથી ચાર, ઠાકુનો ભય રહે છે બ્યારે આત્માનો અનંત ખજાનો તો બીજી અંતિમાં પણ સાથે લઈ જઈ શકાય છે દેહ ખડલાય છતાં આત્માનો ખજાનો ભેજો ને ભેજો આવે છે તે આત્માના અનંત ખજાના તરફ દષ્ટિ કરવાની ખાસ જરૂર છે, તેની ધનતેરશ એ સાચી ધન્ય તેરશ બની ભાય છે

જિયા યન સર્વજન મધ્યાન અર્થાત્ સવ ધનોમાં

વિદ્યા પ્રધાન ધન છે આવો અખૂટ ખજાનો આત્મારૂપી કખા-
ટમાં પડ્યો છે પણ કૂચી ખોવાઈ ગઈ છે. વિદ્યા એ ગુપ્ત ધન
છે તે ચોરોની નજરે ચડતું નથી દેવાથી નિત્ય વૃદ્ધિ પામે છે
પણ એનું માહાતમ્ય સમજાણું નથી, એટલે જ્યાં ત્યાં જીવ પરમા
મોઢા નાખે છે રાજા બિઠીને ભીખ માગી રહ્યો છે ચૈતન્ય
જડની ભીખ માગે છે. લાખ મળે ત્યારે કોડ મળે તો સાડ,
એમ તૃષ્ણા વધારતોજ જાય છે, ધનને અનર્થનું કારણ ભગ-
વાને કીધું છે. એ જીવને માટે કુપથ્ય છે પણ જેમ વેદ દર્દીને
કુપથ્ય સેવનની મના કરે, તેમ દર્દીને તે વધુ વહાલુ લાગે
છે, તેવી રીતે વીતરાગના માર્ગને સમજતા નથી, તેવા બાલ
અજ્ઞાની જીવો, ના પાડવા છતાં કૂર કમોં કરી રહ્યા છે અઢાર
પાપ ન સેવવા એમ ભગવાને આજ્ઞા ફરમાવી છે તેની અવ-
ગણના જીવ કરી રહ્યા છે હઠીલી પ્રકૃતિને ટાળવા જરા હઠ
કરવી પડશે પ્રકૃતિ જડ છે, હું ચૈતન્ય છું, વળી પ્રકૃતિ નારી
જાતિ બિઠીને, શું મને પુરુષને દખાવે ! હું પ્રકૃતિને વશ પડું કે
પ્રકૃતિ મારે તાબે રહે ? હવે હું એને બરાબર ઓળખી ગયો છું

મૃગાયુત્રને નિજ સ્વભાવનું ભાન થયું છે હવે બત્રીસ
રમણીઓ કે બત્રીસબધ નાટકના ધમકારમા તે લેપાતા નથી
હુંજ પડયું છે માટે દીક્ષા લ્યે છે, તેવું કાઈ કારણ નથી. મૃગાયુત્ર
સાસારિક સુખને ત્યજીને આધ્યાત્મિક સુખને આગળ કરે છે
સ સારના સુખ જડ છે, તે કિંપાક ફળ જેવા ઝેરી છે, એમ
જ્ઞાનીઓને સમજાણું છે મૃગાયુત્ર સ્વાનુભવની વાત કહે છે. હે
માતા ! મેં નારકીના ભવમા કેવા કેવા હું ખો સહન કર્યા છે !

હુયાસજે જલન્તિમ્મિ ચિયાસુ મહિસો ચિવ ।

દહ્નો પક્ષો ય અઘસો પાવ કમ્મેહિ પાવિઓ ॥૨૭॥

‘હે માતા ! બ્યારે નારહીનેા દેહ મને મળ્યો હતો ત્યારે ત્યાં ઓછામાં ઓછું આયુષ્ય ૧૦ હજાર વર્ષનું અને વધુમાં વધુ આયુષ્ય ૩૦ સાગરોપમનું હોય છે પરમાધ્યાત્મીએ હુતાશની પ્રગટાવી, જેવી રીતે યજ્ઞમાં જીવતા પશુઓને હોમવામાં આવે છે, તેવી રીતે નારહીને પરમાધ્યાત્મીએ વૈક્રિય કરેલી અગ્નિમાં હોમે છે એક બે વાર નહિ પણ અનતીવાર મને હોમ્યો ત્યારે મેં કેટકેટલી વેદના સહી કર્યો ! જે બીજાની શાતા લૂટે છે તેને નરકગતિનું આણું ફળ મળે છે

સને ૧૬૨૮માં આફ્રિકામાં એકો નામે એક બૂઝુ રાજા થઈ ગયો તેની માતા ઉન્માદવશ ગાંધી થઈ ગઈ અને મૃત્યુ પામી ગઈ બહા રાજાને માતાના મૃત્યુથી બહુ દુઃખ થયું એટલે ધર્મધ્યાન કરવાને બદલે એક જ દિવસમાં સાત હજાર માણસોના પૂન કરી નાખ્યા બીજે દિવસે તેની માતાની કબર સાથે જામમાથી ૬૪ સુદર ઠંડાઓને લઈ જીવતી બહી દેવામાં આવી એનો શ્વાસ કેટલો ડુધાણો કર્યો ! તેનાં બહી સાસુ, સસરા માતા-પિતા ત્રણેયે કેવાં આકેદ કરતાં કર્યો ? તેની માતાની સફળિતિ યાદ તે માટે સાત હજાર પશુને પણ કાપી નાખ્યાં શું એમ સફળિતિ થતી કર્યો ? તેની માતા પાછળ શોક પાળવા એવો ત્રાસ વર્તાવ્યો કે બાર માસ સુધી અનાજનો કણ પણ વાવવા નહીં પણ કોઈએ વાપરવું નહિ. બાર માસ સુધી કોઈ સ્ત્રીએ ગભ ધારણ કરવો નહિ. કર નારના કુટુંબનો નાશ કરવામાં આવશે, એવું દરમાન કાઠમું કેટલો ભુલ્મ ! પ્રજા ત્રાહી ત્રાહી પોકારી ગઈ આવો પાપી રાજા બ્યા હોય તેની પ્રજા કેવું શરણુ લ્યે ? એ બહા રાજાનું તેના એકમાત્ર ભાઈએ પૂન કરી નાખ્યું આવો કૂર વર્તાવ

કરનારા નરક સિવાય કંઈ ગતિમાં જાય ?

આગળ વિલાયતથી વાઈસરોય હિંદમાં આવતા, ત્યારે શિકાર કરવા જતા હતા અને તળાવનાં ચાર હજાર ખતકોનો સહાર કરી નાખતા પાણી લોહી જેવું થઈ જતું વળી ઉપરથી પોરસ કરે, કે મારુ નિશાન કેવું ! સત્તા નીચે દબાયેલા હિંદના પ્રજાજનો તે વખતે ચૂ કે ચા કરી શકતા નહીં આજે મત્સ્ય ઉદ્યોગ દ્વારા લાખો માછલાઓને જાળ નાખી મારે છે તેનો તરફડાટ જોયો છે ? આ પાપ કરનારાઓને મહાન દુખો ભોગવવાં પડશે “હણુશો તો હણાવુ પડશે, છેદશો તો છેદાવુ પડશે, ભેદશો તો ભેદાવુ પડશે, કર્મ બાંધશો તે ભોગવવા પડશે ” એમ રાજ સાંભળો છો ને ? હૈયામા કંઈ થાય છે ! અખોલ જીવને શાને મારો છો ? શું હાથમા આવે છે ? સિંહનો કેવી રીતે શિકાર કરે છે ? તે માટે ઝાડ ઉપર માચડા બાંધે અને નીચે ખીલે ઘેટું, બકરુ કે પાકું બાંધે લાલચને લઈને સિંહ ત્યા આવે જેવો તે પશુ ઉપર પળે મારવાની તૈયારીમા હોય છે, ત્યા તેના ઉપર ગોળીઓ વરસાવે. પાછા કહે કે, મેં સિંહ માર્યો, મેં વાઘ માર્યો, પણ એને છળ-કપટ કરી, છેતરી, વિશ્વાસઘાતથી માર્યો તેનું શું ? પછી મડદું રાખી, પાસે જિભા રહી ફ્રોટો પડાવે ! પોરસનો પાર નહિ ! આવા કરેલા પાપો કંઈ ગતિમા લઈ જશે તેનું ભાન છે ? આજે કેટલાય રાજા-મહારાજાને ત્યા અને શેઠિયાઓને ત્યા વાઘચર્મ, મૃગચર્મ લીત ઉપર લટકાવ્યા હોય છે અનેક પશુઓના શિંગડાઓ ટાગ્યા હોય, કેટલાક ઠેકાણે તો મસાલો ભરી જાનવરોને એમને એમ પ્રદર્શનની શોભા માટે રાખ્યા હોય કેટલાય વળી પીછાના કેટ અને ટોપી પહેરે છે આમ પાપો

ધન્વિયોને પોષવા કેવાં કૂર કમ કરી રહ્યા છે પણ પરમાધામીઓ આમડાં ઉતરડી લેશે તેનું જ્ઞાન નથી. ત્યાં

મહા સહાસ તુષ્ટેહિ, ભોહ તુષ્ટેહિ પવિત્રહિ ।
વિહ્વલો વિહ્વલોહ દુઃકગિષ્ઠેહિ'જ્ઞાન્તસો ॥૫૮॥

જે અહીં ખતક હસ, પારેવાંના શિકાર કરી સહાર કરે છે, તેને નરકની અંદર કેટલાય પક્ષીઓ લોહાની સાબુસી જેવી આંચવાળા, નારકીના જીવને ચીરી નાખે છે, ફાંટી નાખે છે અને જે લોહા શરીરમાંથી નીકળે છે તે ઉપર મીઠું અને તેજાળ છાંટે છે ભાલો, કેવી વેદના મતી હશે? પણ ડુહન કરે પરમાધામીને વિનતી-કાઠજીરી કરે, મારી ભૂલ થઈ ગઈ, હવે આવા સુન્દો નહિ કંઈ પણ પરમાધામી કહેશે, આંહીં તારું કાંઈ આવે નહિ, તારા કરેલા કમ તે તો લોહાએ જ છૂટકો છે આંહીં જન કમું કોય તો કોટ સાબિતી સાક્ષી માગશે ગુન્હેગાર છૂટે તેનો વાંધો નહિ પણ નિર્દોષ માથો ન ભય આ ન્યાય-નીતિ છે પણ નરકમાં પરમાધામી સાક્ષી માગતા નથી તેનો તો જીવ ત્યાં ઢાળલ થયો એ જ પુરાવો ખસ છે

અસાની નારકી જીવો કારમુ ડુહન કરે છે તલ જેવડા દુકડા કરી નાખે છે આ ઢાળા તો જીવો ! કેવાં ઝીણા સુધામાં છે ! અમારા આવણા તો જીવો ! કેવો રમ થયો છે બધે જનૂરની પેશી ભેઈ થ્યો. ફલાણુ તો અમને આમ આવડે આમ કમ કરી ઉપરથી પોરસ કરનારને શુ ફળ ભાગવવા નહિ પડે ! શરીરની ચાતા મારે હમામ સાથુ ભેઈએ પણ અંદર ચરબી પડે છે તેનું જ્ઞાન છે ! શરીર શોભાવીને પાપ કેટલા બાધો છે ! ત્યાં પરમાધામીઓ આમડાં

જિતારી લઈ ખારના ફૂડામા ઝોળશે. પછી અગે અગમા
ખળતરા ઊઠે આ તીવ્ર વેદના કેણે ઊભી કરી ? આહીં આંખ
આડા કાન લલે કરો, પણ કર્મનું ફળ ભોગવ્યા વિના છૂટકો
નથી. આઈબલમા કહ્યું છે, ઊંટને સોયના નાકામાથી પસાર
કરવો સહેલ છે પણ શ્રીમતોને સ્વર્ગમા જવું મુશ્કેલ છે.
ફૂધમા તેજાખ પડે ને જેમ ફાટી જાય તેમ પૈસાદારો પૈસાના
મદમા ઉન્મત્ત બની જાય છે પૈસાના તોરમા કંઈક લોકો
અવળે પથે દોરવાઈ જાય છે પૈસાદારની તમે ખુશામત કરો
છો, પણ પરસ્ત્રી ગમન અને વેશ્યા ગમન સુધી તેઓ પહોચી
જાય છે કદાચ એ અત્યારે પોતાના પાપને છુપાવી શકે,
પણ એ કર્મ ભોગવ્યા સિવાય છૂટકો નથી એકથી અનતગણ
થઈને આવીને ઊભુ રહેશે

કર્મો વેરની વસુલાત વાળ્યા વગર નહિ રહે ત્યાં
તમારી સત્તા નહિ ચાલે. જ્યારે કર્મની સત્તા છાતી ઉપર
ચડી બેસશે ત્યારે જ ખબર પડશે કર્મને નેવે મૂકે, સતતની
શિખામણની અવહેલણા કરે અને પાપમા રમ્યો પમ્યો રહે
તેની ખૂરી દશા થાય છે

મૃગાપુત્ર કહે છે 'હિ માતા ! મેં ઘણા ઘણા દુઃખ
વેઠ્યા, જેનો કહેતા પાર આવે તેમ નથી જેને આવા દુઃખો
સામે દેખાતા હોય તેને રગરાગમા આનંદ આવે ? એને
સચમ માર્ગનું લેશ પણ દુઃખ ન લાગે. જેને સાચો વૈરાગ્ય
ઉત્પન્ન થયો છે પોતાના-નિજ વૈભવનું માહાત્મ્ય આવ્યું છે.
એવા મહાન પુરુષને જહ-ચેતનની વહેંચણી વર્તે છે છ
દ્રવ્ય, નવ તત્ત્વને યથાર્થપણે સમજ્યા છે, પછી તેને આ
સંસારમા ચેન પડે નહિ

જલથ નિરજન આતમ જીવિતિ સતિ તેનુ ધ્યાન કરી
આ કાયા થઈ આતમ હીરો, જુદી કા બધ માલી ભરી
ધ્યાન ખાસના આતમ પદની કરતા જમણા ચીઠ જાવે
નિજ પદની કાઢી લેવે ને અનન્ય આતમ મન પાવે

સાનીઓ કહે છે આત્મ-જ્યોતિમા ધ્યાન કરી શરીર
પાકિટ છે હીરો આત્મા છે, લાખ રૂપિયાનું પાકિટ કહેવાય ક્યારે ?
લાખ રૂપિયાનો હીરો જાહર છે, તો ચિત્તન છિદ્રી ગયા પછી
આ આમડાનું પાકિટની કઈ જ કિંમત નથી માટે શુદ્ધ
ચિત્તન્ય આત્મ તત્વની કિંમત કરો સંપૂર્ણ જ્ઞાન, દશન,
આરિત્ર તપની, આરાધના કરશે તો મોક્ષ મળશે અને જો
મહા આરજ, મહા પરિમહનાં કારણો આપશે તો નરકની
ગતિ તૈયાર છે કયા માર્ગે વાલનું તે તમારા હાથની વાત છે
મુખપુત્રને સયમ માને વાલવા તાલાવેલી લાગી છે

મુખપુત્ર કહે છે હે માતા પિતા ! તમે સમમની
દુષ્કરતા વણુવો છો પણ આ તો સાંભળો નરકની વેદના કરવાયે
નિજોડનું દુખ કેવું છે ? પત્તવણા સૂત્ર પદ સાતમે ઔતમ
સ્વામી પૂછે છે કે હે પ્રભુ ! નારહીના હવે આસોઆસ કેવી
રીતે થયે છે ? ભગવાન જવાબ આપે છે કે હે ગૌતમ -
નારહીના હવે નિરતર ધમણની પેઠે આસોઆસ થયે છે '
આવા તેત્રીસ સાગરોપના આમુખમા ઠેટલા આસોઆસ થયા ?
ઠેટલા આસોઆસ થાય જોડલા સાતમી નરકના ભવ અને જો
તમામ હવનું દુખ ભેગું કરે જોડુ દુખ નિજોડના હવ
જોડ સમયમા ભોગવે છે જ્ઞાનની ઉત્કૃષ્ટ વિરાધના કરનારો
નિજોડમા હસત થાય છે જ્ઞાન અને આરિત્રની ઉત્કૃષ્ટ આરા
ધનાનું ફળ મોક્ષ છે

હે માતા ! આવા ભવો મારા અને તમારા આત્માએ
અનતીવાર કર્યા છે હવે કોચના કટકાને બદલે રત્ન ચિંતા-
મણિ ફેંકી દઉ, ધતુરો વાવવા કલ્પવૃક્ષને ઉખેડી નાખુ, કે
ગધેડાને ખરીદવા ઐરાવત હાથી વેચી નાખુ, એવો હું મૂર્ખ
નથી મારે તો ધર્મમાર્ગે પ્રયાણ કરવું છે માટે મને
રજા આપો. મૃગાપુત્રને મોક્ષપદની સાચી તાલાવેલી લાગી છે
અને સંયમની મુશ્કેલી, મુશ્કેલી રૂપ નથી લાગતી. વળી પણ શું
કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૧૦૨ સુ

સવત ૨૦૨૦ના આસો વદિ ૧૪ સોમવાર, તા. ૨-૧૨-૬૪.

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ ઉત્તરાધ્ય-
યનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલે છે

ભગવાન મહાવીર સ્વામી, ચરમ તીર્થંકર દેવને ૭૨
વર્ષનું આયુષ્ય પૂર્ણ કરતા બે દિવસ બાકી રહે છે, ત્યારે
સોળ પહોર સુધી જે દેશના આપી છે તે અંતિમ દેશના-
ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રની છં ભગવાન પાવાપુરી નગરીમા પધાર્યા
છે રાજા અને નગરના લોકો વિનતી કરે છે પ્રભુ ચોમાસુ
આહી ખિરાજો, અમને ઘણો લાભ થશે

અઠે કરો, અઠે કરો, અઠે કરોજી,

થે ચરમ ચોમાસો સ્વામીજી અઠે કરો જી.

હે સ્વામી ! ચોમાસુ આહી કરો. પાવાપુરીથી આઘા

ન જાવ ભગવાનના બેતાલીસ આર્ત્તમાસ થયાં તેમાં ચોઠ
 ચોમાસાં રાજગૃહી નગરીમાં થયાં, ત્યારે તે નગરના લોકો
 કેવા ભાવ્યશાળી હશે ! ભગવાન મહાવીર સ્વામાએ સાઠાણ
 વખ અને એક પખવાડિયા સુધી ઉઝ તપસ્યા કરી, કર્મને
 એકુલેરુ કરી નાખ્યાં ત્યાર પછી, છેલ્લો છઠ્ઠો કર્યો દીક્ષાપ્રસન્ને
 ભગવાને છઠ્ઠો કરેલો કેવળ જ્ઞાન પ્રગટ્યું ત્યારે છઠ્ઠો અને નિર્વાણ
 પામ્યા ત્યારે પણ છઠ્ઠો કરેલ હતો. કેવળીને તપ કરવાની જરૂર
 રહેલી નથી. આપણે મનપાલીકમ ટાળવા પુરુષાધ કરવાનો
 છે તીર્થંકર નામજોતના હલીકો જપાવવા, ભગવાને વાણીનો
 પ્રવાહ વહેવડાવ્યો. ભગવાનની વાણીનો જોત પુરયોદય હોય
 તેને જ મળે. જે મહાન પુરુષશાળી હોય તેના આંગણે, આખા
 લોકને ઉલોત કરે, એવા ભગવાન પદ્યારે પરમ કૃપાલુ તીર્થંકર
 દેવની શ્રીર્તિ-ચર્યોનામના ત્રણે લોકમાં ફેલાયેલી છે

ભગવાન મહાવીર સ્વામીના પાંચ કલ્યાણક થયાં છે
 જન્મ વખતે દેવતાઓ, ૫૬ કુમારિકાઓ અને ચોસઠ ઈન્દ્રી
 ભગવાનને મેરૂપર્વતના શિખર ઉપર લઈ જાય છે દીક્ષાકલ્યા
 ણક વખતે ચોસઠ ઈન્દ્રી હજારે સૂર્યોને જાણે તેની શિખર
 સ્થિ છે તેમાં ભગવાનને બિરાજમાન કરી, ૬૪ ઈન્દ્રી પોતાના
 રૂઢ ઉપર શિખરને વહન કરે છે. ભગવાન પદ્યમૂખી લેત્ય
 કરે, ત્યારે ઈન્દ્ર વજ્રહીરાના જાળમાં જાળને ઝીલી લે છે અને
 પછી ક્ષીરસમુદ્રમાં પદ્યરાવી દે છે. ભગવાન ૬૪ ઈન્દ્રના વહનિક
 પૂર્ણનિક અર્ચનિક અને સમરણનિક છે ત્રણ ભુવનના સર્વગ્રા
 રૂપ છે કેવળ જ્ઞાનના કલ્યાણક મહોત્સવ વખતે દેવતાઓ
 હાજર થાય છે

ભગવાનના જન્મ કલ્યાણક મહોત્સવ વખતે ત્રણે

લોકમા અજવાળા થાય છે. નારકીને પણ તે વખતે માર પડતો બધ થઈ જાય છે. કોઈને કહેવા જવું નથી પડતું, કે તોપના ઘડાકા નથી કરવા પડતા, કે કુવર સાહેબનો જન્મ થયો. ભગવાનને તો શુભ પુણ્યલો છે પુણ્યાનુબંધી પુણ્યના ધરનું પુણ્ય છે એટલે મોક્ષ-કલ્યાણીક વખતે પણ ઈન્દ્રો હાજર થાય નિહરણુ પણ ઈન્દ્રો અને દેવતાઓ કરે છે

આજે જગતમા લોકો કેવી રીતે વર્તે છે ? ઠીક લાગે તેને તીર્થંકર પદે બેસાડી દેયે છે કહે, આ અમારા પચીસમા તીર્થંકર ! તીર્થંકર ચોવીસ જ હોય, પચીસ તો થાય જ નહીં અનંત ચોવીસી થઈ ગઈ પણ એકેય પચીસી સાલળી ? ના ભગવાન મહાવીરનો પરિવાર પાંચ લાખ સતાવીશ હજાર, ચારે તીર્થનો થાય છે

પાવાપુરીના હસ્તિપાળ રાજાને ભગવાન મહાવીર સ્વામીનો-ચોવીસમા ચરમ તીર્થંકરનો-જોગ થયો છે ભગવાનને વિનતી કરે છે. હે પ્રભુ ! આપ ચોમાસુ અહીં બિરાજો, અમને લાલ આપો

ભગવાને વિનતી સ્વીકારી, પાવાપુરીમા છેલ્લું ચોમાસુ રહ્યા. અઢાર દેશના રાજાઓ ત્યા આગ્યા છે છેલ્લા દિવસો છે ગોશાળાઓ જ્યારે ભગવાન ઉપર તેજુલેશ્યા મૂકી હતી, પણ તે તેજુલેશ્યા કંઈ ખાસ અસર કરી શકી નહિ. ગોશાળાઓ કહ્યું, હે કાસવા ? તું છ માસમા રીળાઈ રીળાઈને મરીશ ! ભગવાન તો ક્ષમાવત છે. કાટો ભલે કાટાથી નીકળે, હીરો ભલે હીરાથી કપાય, પણ વેર તો ગ્રેમ વડે જ શમાવાય વીત-રાગી પ્રભુને કેવળ જ્ઞાન પ્રગટયું છે સંપૂર્ણ જ્ઞાની છે, એમણે

જોશાળાને થેતવતાં કહ્યું હું તો હજી સાડસોળ વય સુધી
 મધકસ્તિની પેઠે વિચરવાનો છું, પણ હે જોશાળા ! તારું મૃત્યુ
 સાતમે દિવસે નક્કી છે તારી તેજોદેશ્યા તને મારનાર મથે
 બ્યારે જોશાળાએ પ્રભુ ઉપર તેજુદેશ્યા મૂકી ત્યારે તેજુદેશ્યા
 ભગવાનની કૃપા ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરી, જોશાળાના શરીરમાં
 પ્રવેશી ગઈ અને તેના શરીરની અંદર બળતણ ઉત્પન્ન થઈ

મામની અંદર વાત ઉઠી કે જે તીર્થઠરે લવાશ કરે
 છે જોશાળો જિન નથી, જિનપ્રભાપી છે જેના અગ્યાર લાખ
 આવકો છે પાંચનાથના સત્તાનીઆનો સગા થયેલો, જે
 અખાજ નિમિત્તના બાણકાર હતા જોશાળો મહાવીર સ્વામી
 સાથે છ વર્ષ રહેલો બાકી તો પાંચનાથના સત્તાનીઆને જે
 સંયમ મારેલી બ્રહ્મ થઈ ગયેલા હતા તેઓ તેની સાથે રહ્યા,
 લાભ, અલાભ સુખ, દુઃખ, જીવન, મરણાદિ છ બોલનો બાણકાર
 થયો, એટલે પ્રભાવશાળી પણ દેખાવા અને બધાને ભવિષ્ય
 કહેવા માંડ્યું કોઈને કંઈ મધો કરવાનું કહે ને તે કરે
 એટલે તેને ત્યાં પૈસાની જલમછેલ મઈ બમ જોશાળાએ ક્ષિપ્ર
 અને મજ્જુ આઢી કોઈ તેજી-મદીના ભાવ બતાવે તો આ
 ઉપાશય દુઠો પડી બમ તેટલા આવે ને ? કોઈને કહેશે
 તું ધોવીસ ઠલાકમાં મરી જઈશ, કોઈને સોંચ લેવાની બધી
 ગણતરી હોય તેને કહેશે, તું હજી બાર મહિના કાઢીશ
 એમ કહે, અને એ જીવી બમ સાબો મહા બમ આવી વાતોથી
 મદા બેસાડી દીધી છ બોલનો પ્રભાવ પડ્યો લોકો તેના
 તરફ આકર્ષાયા આજે પણ અમુક પથમાં બળવા વિષે અર્થવા
 દેલાણી છે કે તે પથમાં બમ તે પૈસાદાર થાય એટલે આજે
 તો લોકો ત્યાં ધસવાય છે કાણકે પૈસાની જૂથ કોને નથી ?

ગોશાળો જિન ન હોવા છતાં પણ હું જિન છું, સર્વજ્ઞ છું, તીર્થંકર છું, તેમ બોલે છે, પણ લાગવગ લાયકાત નહિ આપે મહાવીર સ્વામી તીર્થંકર છે સૂર્ય કાંઈ છાંબડે ઢાક્યો રહે નહિ ભગવાન ઉપર છાંડેલી તેજુલેશ્યા જ્યારે પાછી ફરી, ત્યારે ભગવાનના સાધુએ કેટલાક પ્રશ્નો ગોશાળાને પૂછ્યા પણ તે જવાબ આપી શક્યો નહિ

ગોશાળાના શરીરમા તેજુલેશ્યા પ્રવેશી છે એટલે બળતરાનો પાર નથી. તેના સાધુ અને શ્રાવકોને દલ સમજાણો તેઓ માથી ઘણા ગોશાળાના પથમાથી નીકળી, મહાવીર પ્રભુ પાસે આવી દીક્ષા લીધી આ સમયે ગામમા વાત જોડી કે જે તીર્થંકરો લવારા કરે છે. એક કહે છે, તુ છ માસમા મરીશ, બીજો કહે છે, સાત દિવસમા મરીશ આમા સાચો કોણ ને ખોટો કોણ? ગોશાળો પોતે તો જાણતો હતો કે પાછી ફરેલી તેજુલેશ્યા તેના શરીરમા પ્રવેશી ગઈ છે એટલે બળતરાનો કોઈ પાર નથી આજો ચૂસે છે, દારૂ આદિ પીએ છે, પણ કોઈ વાતે શાન્તિ થતી નથી આમ કરતા સોતમો દિવસ આવ્યો. શ્રાવકોને લેગા કરી કહે છે ‘હું મરી ગયો છું, એવું તમે જાણો, ત્યારે મારા આ દેહને સુગંધી પાણીથી નવરાવજો હું સલક્ષણનું પટ પહેરાવજો આખા શરીરે સુગંધી ચંદનનો લેપ કરજો અને હજારો માણસો ઉપાડે તેવી શિખિ-કામા કાઢજો અને મોટા મોટા અવાજે ઉદ્ઘોષણા કરજો કે— ‘ચોવીસમા તીર્થંકર દેવ નિર્વાણ પધાર્યા છે આવા મહાન્ સત્કાર સન્માનથી મને કાઢજો’ આટલી ભલામણ કર્યા પછી જ્યારે આયુષ્ય થોડું બાકી રહ્યું, ત્યારે વિચાર થયો કે મહાવીરને ખોટા તો કેમ કહેવાય!

એક વખત બ્યારે પ્રભુ છાત્રસ્થ અવસ્થામાં હતા અને
 બોશાલક એમની સાથે હતો. ત્યારે વિદ્યાર્થી બતાવે એક
 તલનો છાંટ બોધ પ્રભુને પૂછ્યું કે પ્રભુ ? આ કૂલના છવ
 અવીને ક્યાં જશે ? ત્યારે પ્રભુ કહે સાત કૂલના છવ સાત
 તલ પહે ઉત્પન્ન થયો. બોશાળાને એમ કે પ્રભુને ખોટા પાડુ,
 એટલે પાછો વળીને તલનો છાંટ ઉઘેડીને ફેંકી દીધો. પરંતુ
 તે વખતે અચ્ચાનક વાદળો ઘસુ, વરસાદ આવ્યો અને મૂળિયુ
 પકડાઈ ગયું. બોશાળો પાછો વળ્યો. ત્યારે ભગવાનને પૂછે
 છે પ્રભુ ! કૂલના છવ ક્યાં છે ? ભગવાન કહે 'તલરૂપે
 ઉત્પન્ન થઈ ગયા છે' પરીક્ષા અર્થે પાછે પહે તલસર પાસે
 પહોંચ્યો. બેસુ તો સાતજ તલ છે આમ પહેલેથી ભગવાનને
 ખોટા પાડવા, કેવા ધોષા કરેલા ? પણ ભગવાન જે જાણ્યા
 તે પ્રમાણે જ થતું આવ્યું છે

ભગવાનના જે સાધુને તેજુલેશમાં મૂકી બાળ્યા. મે કેવું
 ચાર પાપ કમ્મ ! ભગવાન મહાવીર જ સાચા છે હું ખોટો
 છું મે આજ દિવસ સુધી ભીંધી પ્રરૂપણા કરી છે માત્ર
 શું થયે ? કહ્યાત થવા માંડ્યો. અતર કકળવા લાગ્યું
 પ્રભુ આપજ સાચા છો અને હું ખોટો છું, આમ વિચારવા
 (શુકલ લેશ્યા આવી) પરિણામ ઉજ્જવળ થવા

કે પ્રભુ ? આપ ગુણના ભંડાર છો માન, મોટાઈ
 મેળવવા માટે મે કેવા અનર્થ ક્યાં ! મોહરૂપી ભોરીજ
 કર્યો. તે આપ વિના કોઈ ઉતારી શકવા સમર્થ નથી.
 આપ ગુણના ભંડાર છો, ત્યારે મારા અવગુણોનો કોઈ પાર
 નથી. બોશાળાને કેટલો પ્રભાતાપ થયો હશે ? કેવા બોસ્તો

થયો હશે, ત્યારે ખારમું દેવલોક પ્રાપ્ત થયું હશે. બપ્પે સાધુ ઉપર તેજુલેશ્યા મૂકી બાળનારને ખારમું દેવલોક હોય ? પણ આને પશ્ચાતાપની ભૂટી કેવી સળગી હશે ? અત્યાર સુધી ખોટી જાહેરાત ફૂલાઈને કરી હતી હવે સાચી હકીકત જણાવતા કેટલું લાગી આવ્યું હશે ! મુખ્ય શ્રાવકોને પાસે બોલાવ્યા (ભગવતી સૂત્રના ૧૫મા શતકમા આ બધો અધિકાર છે) તે કહે છે ‘હે શ્રાવકો ! મારી વાત માન્ય કરશો ?’ ‘પ્રભુ આ શું બોલો છો ! માન્ય શું, આજ્ઞા હોય તે કહો !’ ‘સાભળો પ્રતિજ્ઞા લેવડાવીને કહ્યું ‘હું જૂઠો છું. મહાવીર પ્રભુ સાચા છે.’ અગ્યાર લાખ શ્રાવકોનો ઘણી માન-કષાયને મૂકે તે કાંઈ થોડીઘણી વાત નથી પાપ ખૂટ્યું છે. એટલે કહે છે, કે ભગવાન ખરા છે. હું ખોટો છું. હું તો મ ખલી પુત્ર છું. ગાયોની શાળામા જન્મ થવાથી મારું નામ ગોશાળો પડ્યું છે

હું મંખલી પુત્ર છું ભગવાનનો મે વિરોધ કર્યો. તેમના સમોસરણુમા બપ્પે સાધુ ઉપર તેજુલેશ્યા છોડી બાળી નાખ્યા શ્રમણુનો ઘાતક થયો શ્રમણુનો ઘાતક, એટલે અનંતાની દયાના પાળનારનો ઘાતક થયો ઉપકારી પ્રભુ પર પણ મે તેજુલેશ્યા મૂકી, મે ઘણું પાપ કર્યું છે પાપ નજરે તરવરે છે તેજુલેશ્યા ભગવાને મને શીખડાવી અને મે તેમના ઉપર ઉપયોગ કર્યો માટે જુઓ, સાભળો, મારો આ દેહ છૂટે ત્યારે હાથે પગે સિંદરી બાધી, આખી સાવર્થાનગરીમા મને ઢસરડાને અને ચોરે-ચોરે ફેરવતા એમ કહેજો, કે આ જિન નહિ પણ જિનપ્રલાપી છે તીર્થ કર ન હતો પણ બપ્પે શ્રમણુનો ઘાતક પ્રભુ મહાવીર ઉપર તેજુલેશ્યા ફેંકનાર, મ ખલીના

એક વખત બ્યારે પ્રભુ ઇચ્છે અવસ્થામાં હતા અને
 જોશાસક એમની સાથે હતો. ત્યારે વિદ્યારમાં જતાં એક
 તરનો. ઇંદ એક પ્રભુને પૂછ્યું કે, પ્રભુ ! આ કૂલના છવ
 અવીને કયા જશે ? ત્યારે પ્રભુ કહે સાત કૂલના છવ સાત
 તર પહે ઉત્પન્ન થશે જોશાજાને એમ કે પ્રભુને ખોટા પાકું,
 એટલે પાછો વળીને તરનો. ઇંદ ઉજેડીને ફેંદી દીધો. પરંતુ
 તે વખતે અજાનક વાદળુ થયું, વરસાદ આવ્યો અને મૂળિયું
 પકડાઈ ગયું જોશાએ પાછો વળ્યો. ત્યારે ભગવાનને પૂછે
 છે પ્રભુ ! કૂલના છવ કયા છે ? ભગવાન કહે 'તરફે
 ઉત્પન્ન થઈ ગયા છે' પરીક્ષા અર્થે પાછે પગે તરસરા ખસે
 પહોંચ્યો, એમું તેા સાતજ તર છે આમ પહેલેથી ભગવાનને
 ખોટા પાકવા, કેવા ખમા કરેલા ? પણ ભગવાન જે જોશા
 તે પ્રમાણે જ થતું આવ્યું છે

ભગવાનના જે સાધુને તેજુદેશ્યા મૂકી બાળ્યા મે કેહું
 ઘોર પાપ કમું ! ભગવાન મહાવીર જ સાચા છે હું ખોટો
 છું મે આજ દિવસ સુધી બિધી પ્રરૂપણા કરી છે, માડું
 શું થયે ? કલ્પાત થવા માડયો અતર કકળવા લાગ્યું
 પ્રભુ આપજ સાચા છે અને હું ખોટો છું, આમ વિચારતા
 (શુકલ દેશ્યા આવી) પરિણામ ઉલ્લસવળ થયાં

કે પ્રભુ ! આપ ગુણના ભઠાર છે માન, મોટાઈ
 મેળવવા માટે મે કેવા અનસ કર્યાં ! મોહરૂપી ભોરોજ
 કરડયો, તે આપ વિના કોઈ ઉતારી શકવા સમજ નથી.
 આપ ગુણના ભઠાર છે, ત્યારે મારા અવગુણોનો કોઈ પાર
 નથી. જોશાજાને કેટલો પ્રભાતાપ થયો હશે ? કેવો ખોસ્તો

થયો હશે, ત્યારે ખારમુ દેવલોક પ્રાપ્ત થયું હશે
 બખ્ખે સાધુ ઉપર તેજુલેશ્યા મૂકી બાળનારને ખારમુ
 દેવલોક હોય ? પણ આને પશ્ચાતાપની ભઠ્ઠી કેવી સળગી હશે ?
 અત્યાર સુધી ખોટી જાહેરાત ફૂલાઈને કરી હતી હવે સાચી
 હકીકત જણાવતા કેટલું લાગી આવ્યું હશે ! મુખ્ય શ્રાવકોને
 પાસે બોલાવ્યા (ભગવતી સૂત્રના ૧૫મા શતકમા આ બધો
 અધિકાર છે) તે કહે છે ‘હે શ્રાવકો ? મારી વાત માન્ય
 કરશો ?’ ‘પ્રભુ આ શું બોલો છો ! માન્ય શું, આજ્ઞા હોય
 તે કહો !’ ‘સાલળો પ્રતિજ્ઞા લેવડાવીને કહ્યું ‘હું જૂઠો છું.
 મહાવીર પ્રભુ સાચા છે.’ અગ્યાર લાખ શ્રાવકોનો ઘણી માન-
 કષાયને મૂકે તે કાઈ થોડીઘણી વાત નથી પાપ ખૂચ્યું છે.
 એટલે કહે છે, કે ભગવાન ખરા છે હું ખોટો છું. હું તો
 મ’ખલી પુત્ર છું. ગાયોની શાળામા જન્મ થવાથી મારું નામ
 ગોશાળો પડ્યું છે

હું મ’ખલી પુત્ર છું ભગવાનનો મે વિરોધ કર્યો
 તેમના સમોસરણમા બખ્ખે સાધુ ઉપર તેજુલેશ્યા છોડી
 બાળી નાખ્યા. શ્રમણનો ઘાતક થયો શ્રમણનો ઘાતક, એટલે
 અનતાની દયાના પાળનારનો ઘાતક થયો ઉપકારી પ્રભુ પર
 પણ મે તેજુલેશ્યા મૂકી, મે ઘણું પાપ કર્યું છે પાપ નજરે
 તરવરે છે તેજુલેશ્યા ભગવાને મને શીખડાવી અને મે તેમના
 ઉપર ઉપયોગ કર્યો માટે જુઓ, સાલળો, મારો આ દેહ છૂટે
 ત્યારે ડાબે પગે સિંદરી બાધી, આખી સાવર્થીનગરીમા મને
 ઢસરડાને અને ચોરે-ચોરે ફેરવતા એમ કહેજો, કે આ જિન નહિ
 પણ જિનપ્રલાપી છે તીર્થ કર ન હતો પણ બખ્ખે શ્રમણોનો
 ઘાતક પ્રભુ મહાવીર ઉપર તેજુલેશ્યા ફેંકનાર, મ’ખલીના

પુત્રને પિત્તર હોતો એમ કહી મોહામા ચૂકતો. એવી રીતે સાવર્ધનગરીમા ફેસ્વી, એકાત સ્થળે મારા દેહને ફેંસી દેતો.' આટલી બલામણુ આવકોને કરે છે શુકલદેશમા પ્રજાની ચૂંટી છે પરિણામ ઉજળા થઈ ગયા છે સમ્યક્દેશનની પ્રાપ્તિમા આયુષ્યનો બંધ પડતા બારમા દેવલોકમા દેવરૂપે ઉત્પન્ન થયો.

ભગવાને કહેલું હું છ માસમાં રીબાંધને મરનાર નથી, હજી ૧૬૧ વષ વિચરવાનો છું' તે વાત બધાના સક્ષમાં છે એટલે પ્રભુનો આ અતિમ સમય છે, એમ સમજી, બધા પ્રભુની છેલ્લી દેશનાનો સાબ દેવા આવી ગયા છે, અહાર દેશના રાજાઓ ભગવાનની પાસે ઈશ્રુ પૌષધ કરી બેસી ગયા છે તેને અનુસરીને આજે ઔદશ-પાળીના પૌષધ મળ્યા કરે છે.

આપણી દિવાળી અજવાળી ક્યારે કહેવાય ? આત્મિક ભાવનાની ખીલવણી થવી જોઈએ. સ્વરૂપમા ટકવું જોઈએ મારી, ધૂણરા કહીશરાં સાઠા જળજી ખાવાનું કરે, અને બની ઢીને બહાર નીકળે. તેમા દિવાળી બાળે છા ? દિવાળી એ તો સાવજનિક પવ છે ફરેક પદ્ય મત વાળા દિવાળીને માન્ય કરે છે નૈન લોકો આજે મહાવીર પ્રભુ નિર્વાણ પામ્યા અને જીવન સ્વામીને કેવળજ્ઞાન થયું તે પ્રસન્ને દિવાળી માની રહ્યા છે હિ હુમમ મા, આજે રામચંદ્રજી સીતાજીને સ્થળે અયોધ્યામા પ્રવશ થયો તેની ખુશાલીમા દિવાળી પવ ઉજવ છે એમ બિજા બિજા માન્યતા છે કહવાનો મુદ્દો એ છે કે દિવાળી સાવજનિક પવ છે.

ભાવાન મહાવીર સ્વામીજી બે દિવસનો સમારો કયો.

અખડ વાણીનો પ્રવાહ વહેવડાવ્યો, ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રની પ્રરૂ-
પણા કરી સૂત્રરૂપે બધું કીધું, ગૂથણી ગણધર દેવે કરી
લગવાન મહાવીરસ્વામીના નિર્વાણ સમયે બે ગણધરો પાસે હતા.
ગૌતમ અને સુધર્મા બાકીના નવ, આ પહેલા મોક્ષે ગયા હતા
લોકો દેશના સાલગવા તન્મય બની ગયા, આ મૃગાપુત્રનું
૧૯ મુ અધ્યયન અતિમ દેશનામા કહેવાયેલું છે

તળ્હા કિલન્તો ધાવન્તો, પત્તો વેયરિણિ નલ્લિ ।

જલં પાહિન્તિ ચિન્તન્તો, સુરધારાહિ વિવાહ્ઓ ॥૫૯॥

મૃગાપુત્ર માતાપિતાને કહે છે ‘હિ માતા! હું પરવશ
પણે, મારા કર્મના વાકે, નરક ગતિમા નારકી પણે હતો ત્યા
હું ઘણો હું ખી થયો જ્યારે હું ખૂબ તૃણાતુર થયો ત્યારે
વૈતરણી નદી લણી દોડ્યો વૈતરણી નામનો પરમાધામી વૈતરણી
નદી વિકુર્વે છે જેમા પર-પાચની દુર્ગા ધ હોય છે ખોખો ભરે
ત્યા હાથના આગળા કપાઈ જાય જીભને એ પાણી અડે ત્યા
જીભ કપાઈ જાય આવી નદીમા પરમાધામીઓ નારકીના જીવને
ધક્કા મારીને નાખે છે તેમા પડતા શરીરના ટુકડા થઈ જાય
છે ધોળીની પેઠે પરમાધામી નારકીને બે પગેથી ઝાલી, મોટી
શીલા ઉપર પછાડે છે ફ્રાદે ફ્રાદા ઊડી જાય

હું વૈતરણીમાથી માડ છૂટી, શાતા વળે તે માટે વનમા
દોડી ગયો ત્યા મહાવન અસિપત્ર નામનું મહા મોટું વન
પરમાધામીએ વૈકિય કરેલું હોય છે ત્યા શાતા લેવા વૃક્ષ
નીચે બેઠો ત્યા ઉપરથી તલવારની ધાર જેવા પાદડાઓ
પડવા લાગ્યા હાથ પગ છેદાઈ ગયા માથાના ટુકડા થઈ
ગયા ‘હિ માતા! આવા હું ખો અનતીવાર ભોગવ્યા જેણે

નિરતર અશાતા ઉપજાવી છે તેને નરકમાં કયાય સાતા
મળતી નથી

મૃગાપુત્ર આ અનુભવની વાણી બોલી રહ્યા છે હજુ
પણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યખ્યાન ૧૦૩ મુ

સ ૨૦૨૦ આસો વદિ ૦)) મ મળવાર, તા. ૩-૧૧-૧૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ ત્રિલો-
કીનાથ, દેવાધિદેવ ત્રણ જગતના આધારભૂત, રક્ષણકર્તા,
જગતના જીવોને સત્ય માર્ગે ઘઠાવનાર, મિથ્યાત્વના ઝેર
ઉતારનાર પવિત્ર રહમા તીર્થંકર દેવ, ભગવાન મહાવીર
સ્વામીની આજે નિર્વાણ વિધિ છે જેણે કમના કાટ ઉઠેઠવા
માટે ઘણા પ્રયાસો કર્યા. નહરાજના ભવમાં અગ્રાર હાથ
ઉપરાંત માસખમણ કર્યા હતાં ત્યાં ૨૦ બોલની આશખ્યા
કરી. તીર્થ કરનામ જોત્ર કમ ઉપાખ્યું, જેના પ્રતાપે ધોવીસમ
તીર્થંકર દેવ થયા. ત્રીસ વયની ભરમુવાનીમા રાજપાટ ત્યાગી,
સયમ પથે વળ્યા. ત્યાગને જીવનમાં ઉતાવાં પછી જ તેમણે
મોક્ષમાજની પ્રવૃત્તિ કરી છે ભગવાનનું આદિત્ર ચલાવ્યાત,
વાણી અને વર્તન જીવનમાં એકાકાર પછે વતતાં હતાં
હું ખનો કય કરવા ભવજીવ સુખીનું સામાયિક ભત અગીકાર
કરી લીધું આત્માને ઉજ્જવળ કરવા ઉચ્ચ તપસ્યાઓ કરી.
ઓછામાં ઓછા તપ-છત્રુ એટલે બે ઉપવાસ, ઉત્કૃષ્ટા છ માસના

૧૮૦ દિવસના ઉપવાસ બધા ઉપવાસો ચોવિહારા. ૧૮૦ ઉપ-
વાસમાં તેર બોલનો આકરો અભિગ્રહ ધાર્યો કે રાજની કુવરી,
માથે મૂઠો, હાથ-પગમાં બેડી, સુપડાંને ખૂણે અડદના બાકળા,
આંખમાં આંસુ લાવી, ત્રીજે પહોંરે વહોરાવે તો લેવું ભગવા-
નનો અભિગ્રહ પૂરો થતો નથી ચાર જ્ઞાન વર્તે છે સાધન
છે, છતા કદી ઉપયોગ મૂકી જોતા નથી કેવા ધૈર્યવાન હતા ?
ફરતા ફરતાં પ્રભુ કૌશળી નગરીયે પધાર્યા

પાંચ પાંચ માસના ઉપવાસ માથે, પચીશ દિવસનાં
વા'ણાં વાયાં,
ઘેર ઘેર ધુમતાં તોયે પ્રભુને, ભોજન મળે ના,
મન માન્યાં,
કોઈ મોઢક મીઠા લાવતા રે, કોઈ પકવાન ગ્રેમે
આપતા રે તોય પ્રભુજી પાછા જાય,
સતી ચંદનબાળાને બારણે પ્રભુ આવી ઊભા છે પારણે,
એનું જીવતર ધન્ય ધન્ય થાય.
એવા મીઠાઈ પડતા મૂકીને, લીધા અડદના બાકળા,
ખંધન તૂટયાં જન્મે જન્મના, અંતરનાં ઉઘડયાં આગળાં,
એણે લિક્ષા પ્રભુને દીધી રે, એણે આશિષ ઉરની લીધી રે,
એનું જીવતર ધન્ય ધન્ય થાય.

ચંદનબાળાના વદન ઉપર ઓજસ કઈ ઔર ઝળકી રહ્યું
છે એકદા બહારગામથી પાછા આવતા શેઠ પૂછે છે કે શેઠાણી
ક્યા છે? દાસી કહે, તે તો પીયર ગયા છે તમારી શેઠાણીનું
નામ લેવા જેવું નથી ચંદન બાળાને લડકિયામા પૂરી છે માથાનો
સુંદર ચોટલો ઉતરાવી નાખ્યો છે સશય તે છપ્પુ ઝેર છે શેઠાણીને
સશય થયો હતો કે અત્યારે તો શેઠ દીકરી દીકરી કહે છે,
પણ આગળ જતા મારી સમોવડ થશે આમ સશયને લઈને
કાવતરુ કચું ચંદનબાળા તો ચુકારો કરતી નથી, તે તો

પણ પરમેષ્ઠી પદની આરાધનામાં તસ્લીન બની કર્મ અપાવે છે હાસ-હાસીઆને લેખા કરતી નથી, કે જૂમ બરાહ પાડતી નથી. બોળી અણધારી જ વાગે ક્યારે કર્મનો ઉદયકાળ થશે, કણ્ણો ફૂટે તેની શું ખબર ? માટે સમય વર્તે તે સાવધાન હું ખમાં પણ સમસાવે સાવધાન રહેવું જોઈએ.

અદનબાગાનું હું ખ સાક્ષી થોડનો. જીવ કપાઈ અમો તાણુ તોડી અદનબાગાને બહાર કાઢી, કહેવા લાગ્યા, અરરર ! તારે માથે આવડું હું ખ ! અદના કહે, હોય બાપુજી ! આ તો કર્મ અપાવવાનો મહાન મહોત્સવ છે જુઓ સમસાવ કેવો છે ! ક્યાં કર્મ લોગબ્યા વિના છૂટકો નથી, પણ સામાનો હોય ન જોવો તે ખૂબી છે ને ! જેને શોધતા આવડે છે તે તો જીવન સમસ્યાનો ઉકેલ આવી શકે છે

થોડ કહેવા લાગ્યા, જલદી પારણ કર, હું હમણાં છુદારને બોલાવી લાવું છું થોડને પારણ કરાવવા માટે કાંઈ ખાવાનું ઘરમાંથી મળ્યું નહિ, ફક્ત ઠોરને આપવા માટે મીઠા વિનાના મોળા અડદના બાફળા હતા તે લીધા અને બીજી કંઈ સાધન ન મળતા લોહના સૂપડામાં ખાવા આપ્યા બેટા ! પારણ કરતી મા હમણાં હું છુદારને બોલાવીને આવું છું એમ કહી થોડ બહાર નિકળ્યા અદનબાગાને ત્રણ દિવસના ઉપવાસ છે ઉંજરમા બેઠી છે પણ મોઢામા ડાંજિયો જતો નથી કેમ જાય ! હાન હજી પછી પારણ કરું એવી ભાવના છે નજર બહાર મઠાણી છે

નેની બેતા તા વાદ, ધ નર જો આવીમણે,
ઉપરે ઉંજાના લાદ, ફૂંચી નહિ ત્યા ઠામની

ખારણુ સામે નજરે રાખી વાટ નિહાળે છે, ત્યાં ભગવાન મહાવીર સ્વામી પધાર્યા, પાંચ માસને પચીસ દિવસના ચોવિહારા ઉપવાસ છે આજે તો એક ઉપવાસ કરે ત્યાં લડથડિયા ખાવા લાગી જાય છે, અને કહેશે, ‘ક્યાંદે ઊગે દીનોનાથ, ને ન કાઢુ મોઢા બહાર હાથ’

ભગવાન તીર્થ કર દેવ ચરમ શરીરીની આજે નિર્વાણ તિથિ હોઈ જેમ અને તેમ ત્રિરત્નની આરાધના કરવાની હોય, પણ મેવા મોઢાઈ ઉડાવવા કે શરીર શણગારવા, રંગોળી પ્રસવી, એથી શુ ઉજ્જવણી માનવાની હોય ? રંગોળી અદરના ઉપશમ લાવની પૂરે સમિતિ-ગુમિની વેલો કાઢો. તમારી જીભ સાકર જેવી રાખો ગળ્યુ લાવે છે, તો ગળ્યુ ખાલો.

ભગવાન મહાવીર સ્વામીને પારણુ કરાવનાર ચંદન-ખાળાનો જોગ મળી ગયો. રાજની કુવરી, કાળથી ત્રીજો પહોર, ક્ષેત્રથી ઉંખરમા બેઠી છે, સૂપડાને ખૂણે અડદના ખાકળા, માથે મૂડન, બધા બોલ પ્રસ છે, માત્ર એક આસુની ધારાનો બોલ અધૂરો રહે છે ચંદનખાળાએ ભગવાનને દીઠા તેનો શોક ચાલ્યો ગયો ઉલ્લાસ આવી ગયો. ન્યાં વહોરાવવા જાય છે ત્યાં ભગવાન પાછા વળી જાય છે પ્રભુ પાછા ક્યાં ત્યાં તો ચંદનાને માથે જાણે આલ તૂટી પડ્યો હોય, તેમ—

રડતી ચંદનખાળા બોલે, કૃપા કરો ભગવાન
મહેન કરો મુજ રંકજ ઉપરે, દયો ખાકુળા દાન,
આવો આવો હે વીર ! સ્વામી મારા અંતરમાં.

રડતી રડતી બોલે છે, હે પ્રભુ ! કંઈ મારો વાક !
તમે પાછા વળો મારા ઉપર કૃપા કરો મને ગમે તેટલા
હુ ખ પડ્યા તે હુ ખ, હુ ખ નથી લાગ્યા, પણ આપ આગળેથી

પાછા જાઓ છા, તે તો જાણે મેર તૂટી પડયો. હોય તેવું લાગે છે ભગવાને નિહાળ્યું. ઘડનળાળા ખુસકે ખુસકે રહી રહી છે અભિચક પૂર્વ થયો જાણી, પ્રભુ વહોરવા પાછા વળ્યા ભગવાન કરપાત્રી હોય છે હાથ ધર્યા ત્યા ઘડનળાળાએ બાકળા વહોરાવ્યા.

જેન જણે અમરકાર થયોને ખજની બેઠી તૂટી,
માથે સુદર વાળ થયા ને, વરસી સુખની ઢેલી,
મારાં જાંબણાં સુના
જાઓ જાઓ દેવ, મારા સુનાં સુનાં કાર
મારાં જાંબણાં સુના
શેલી શેલી અ ઘડનળાળા વિનવે છે જાણ મારા..

ત્યાં તો બંધન તૂટ્યાં માથે સુદર કેશકલાપ ઘડ જયો. સાઠાબાર ફેડ સોનૈયાનો વરસાદ સુખખી ફૂલોનો વરસાદ, વજ્રોનો વરસાદ વરસ્યો. આકાશમાંથી ફુફુલીનો દિવ્ય મહા ઘોષ થયો. અહોહાન, મહાહાન, એ આખા ગામમાં સજળાણ ભગવાનના અહાર ને નિહાર અદ્વય હોય છે કપૂતસ્ત્રી પેઠે આખા ને આખા બાકળા ઉતારી ગયા યાત્રીને સ્વાદ લેતા નથી. તપસ્યોમાં છ માસમાં પાંચ જ દિવસ બોછા છે, જેમાં ક્યાંય રાબડી, સૂક લીંબુનું પાણી, મગના પાણીનાં પાશ્વ નથી. જાણે તો તોફાનનો પાર નથી. એક ઉપવાસ કર્યો હોય ત્યાં દિવસે તારા ઢેખી જાય ક્યાં ભગવાનની પરમ હશા અને ક્યાં આપણી પામર મનોહશા! સાધના વિના સ્થિતિ ક્યાં પડી છે ?

જાણે તો મોઢેથી વાતો કહે કે 'સ્વ સ્વરૂપમા રમવું, પવ્વ રમી રહ્યો ભાઈ? દ્રવ્ય શુભ પયોયની વાતો આવડી

ગઈ એટલે શુ તરી ગયો ? જીવનમા ઈન્દ્રિય વિષયોના તારા ચાળા તો જો ધર્મ વિના કર્મનો આરો નહિ આવે. પાણીના પકવાનો અને વાતોના વડાથી પેટ ભરાય નહિ હજારો વાનગીઓ ગણાવી જનાર કરતા લૂખો રોટલો પીર-સનારો શ્રેષ્ઠ છે એમ એક જીભે હજાર જ્ઞાનની વાતો બોલી જનાર કરતા થોડું પણ આચરણુમા ઉતારનાર શ્રેષ્ઠ છે. વિચારના હવાઈ મહેલ કરતા આચારની ઝૂપડી શ્રેષ્ઠ છે જ્ઞાની કહે છે, કે તુ આચરણુમા ઉતારે તો જ તારા જ્ઞાનની કિંમત છે જેની જીભ નાની તેનું કામ મોટું. જેની જીભ મોટી તેનું કામ નાનું.

ભગવાને સાડાબાર વર્ષ અને એક પખવાડિયા સુધી તપ કર્યો, તેમા ૩૪૯ પારણા થયા, બાકી બધા ચોવિહારા ઉપવાસ હતા દીક્ષા પ્રસંગે ઈન્દ્રે દેવદુષ્ય વસ્ત્ર ખલે નાખેલું તેને પણ વોસરાવી નાખ્યું પાથરવા માટે દાલડો, પથરણું, કઈજ નહિ લાભો વાસો કરવાની વાત જ નહિ આજે તો એક પૌષધ કરે, હજી અપોરના બાર ન વાગે ત્યાં તો ઉપાશ્રયમા પથારીઓ પડી જાય ! આજે ન સૂવે તો ભલાઈ ! કારણ કે આજે તો માળા ફેરવવાની હોય ને ?

ભગવાને બેતાલીસ વર્ષ સયમ પાળ્યો તેમા ૧૨૧૧ વર્ષ અને એક પખવાડિયુ છદ્મસ્થ પણે રહ્યા, બાકીનો સમય કેવળજ્ઞાની પણે વિચર્યા ભગવાનના ચૌદહજાર સાધુ, છત્રીસહજાર સાધ્વીજી, શ્રાવક-શ્રાવિકામળી સર્વ પરિવાર પાચ-લાખને ૨૭ હજાર તેમા ૭૦૦ સાધુ-સાધ્વીજી તદ્દભવે મોક્ષ ગામી થયા બાકીના દેવલોકે ગયા છે ભગવાનના શ્રાવકો પણ

જ્યન્ય ત્રીજે ભવે અને ઉત્કૃષ્ટ પદર ભવે તો મોક્ષે જશે જ
 બધા આવકો સમક્ષિતની છાપવાળા હતા આવક નામધારી
 ન હતા ગુણધારી હતા આજે તો નહાઈ-ધોઈ શબ્દમાર
 સહ, જાણે કે અમે કષ્ટકે છીએ એમ ગુમાન રાખતા હોય
 પણ બહારના સૌંદર્યથી શોભે તે તો નદ અને સહાચારના
 શૌર્યથી શોભે તે સુખ તમે નદ છો કે સુખ ? ભગવાન,
 મહાવીર કહેવાણા વીર એવે શું ? ભગવાનમાં વીરત્વ હતું,
 અમર્યા નામ નથી પડ્યાં. કમની સામે જુલિય ઉઠાવી મર
 જ્યાત કષ્ટ સહેવાની કળા એવે તપ અને આવો તપ જ
 મુક્તિ અપાવે છે પ્રભુએ મોક્ષના યાત્રાને દિશાવી નાખ્યા -
 ઉ હમુ અધ્યયન

તત્ત્વ નારાયણજ્ઞેન મિત્તળ કમ્મ કચુર' ।

મુખી વિગય સંગામો, મવાજો પરિમુદ્ધ ॥૨૨॥

એમ કોઈ મોટે સુખટ હાથમાં બાણ લે તેમ પરાક્રમ
 રૂપી ધનુષ્યબાણ લઈ ઈર્ષ્યાસમિતિની જીવાદોરી બાંધી, પીરશ
 રૂપી ભાણુ ઠરું તેને સત્ત્વરૂપી આમડાથી બાંધ્યું તપરૂપી
 વીરથી કમંસેનાને લેદી નાખી ભાવ સગ્રામ એકમે ભગવાને
 પુરુષાથ એવી ચાર ધન પાતી કમંને તોડી નાખ્યાં એતિર
 વધતું આશુખ્ય પૂલુ યયુ આ દિવસની પાછલી શત્રીએ-

જમાસની પાછલી રાતે, આઠ કમં સુવ છીપાં
 મવાવીર સ્વામી મુક્ત પહોંચ્યા, ઝોતમ કેવળ જ્ઞાની
 આજ માટે દિવાળી જાજવાળી

ભાવાન આઠ કમંનો સુવ કરી, કેઠ ઉપ્પ જતિમા
 લોકના અગ્રણ્યે એક સમયમા પહોંચી ગયા અલોકમા
 ધર્માન્તિકાવનો અભાવ છે તથા અલોકમાં જઈ શકાતું નથી

ભગવાન અલોકને અડીને રહ્યા છે, સિદ્ધિ પદને વર્યા છે
 ગૌતમ સ્વામી પાસે હતા પ્રભુના વસમા વિરહે હૈયામા જાણે
 વજ્રધાત થયો હોય તેમ દુ ખ લાગ્યું. અહો ! કેવળ જ્ઞાનનો
 સૂર્ય આથમી ગયો ! શુદ્ધ આત્મભાવની વિચાર ધારાએ
 ચડયા, છઠ્ઠા અને સાતમા ગુણસ્થાને પ્રમત અપ્રમત દશામાં
 ઝીલનારા ગૌતમે ક્ષીપક શ્રેણી-ક્ષાયક ભાવથી કેવળ જ્ઞાન
 અને કેવળ દર્શન પ્રાપ્ત કરી લીધું કેવળ જ્ઞાનનો દીવડો
 ઝળહળ્યો. આવા પવિત્ર પુરુષ ગૌતમ સ્વામીને કેવળ
 જ્ઞાન થયું. ભાવ દીપક પ્રગટ્યો. આજે તમે પણ ભાવ દીપક
 પ્રગટાવો. માટીના કોડિયાના દીપકોથી ત્રસ જીવોનો સહાર
 થાય છે અદરમા પ્રકાશ પ્રગટાવો ઘરખાર વાળી-ચોળી
 સાફ કરો છો, વાસણના કાટ ઉખેડો છો, તેમ વાસનાના કાટ
 ઉખેડો આત્મિક જીવન તપાસો.

બ્રમણા સ્થળ ભીતરનું તોડો, ફોડો કર્મ ફટાકા રે.

જ્ઞાન ગડદિયા ભરી ભરમ પર, ભાવે કરો ભડાકા રે.

પર્વ દિવાળી પ્રભુગુણ ગાવા, પાપ સમૂહ સમાવો રે.

જીવને અનંત કાળથી બ્રમણા થઈ છે ‘પરથી હું સુખી
 થાઉ’ એ વાસના ઊભી છે તેને તોડો કર્મના ફટાકડા ફોડો.
 દિવાળી ઉપર ફટાકડા ફોડી મોટો અવાજ કાનને પ્રિય લાગે
 છે પણ કેટલાય ત્રસ જીવો માળામા ખેંઠા ફડફડતા હોય છે !
 કેટલા બાળકો ઝબકી જાય છે ! દારૂખાનુ ફોડવાથી કેટલા પાપ
 લાગે છે ! હાથમા શુ આવે છે ! કાંઈ નહીં ઊલટા કર્મનાં
 દેણા વધે છે.

રોમનો બાદશાહ નીરો થઈ ગયો એક વખત એક
 હાથી પર્વત ઉપરથી ગબડી પડ્યો તેની ચીસ સાલળી અને

તે કણ પ્રિય લાગી. પૂછ્યું, કે આ કોની ચીસ છે ! ત્યારે
કહેવામાં આવ્યું કે હાથી પવત ઉપરથી અળડી પડ્યો
તેની ચીસ છે જસ, પછી હુકમ કરી દીધો, હાથીઓને પવત
ઉપર ચઢાવી નીચે ગળડાવો. હાથીઓને પવત ઉપર પરાણે
ધક્કા મારી ચઢાવવામાં આવ્યા અને ગળડાવવામાં આવ્યા,
એવી રીતે સાતસો હાથીઓને ગળડાવ્યા. એક કણેન્દ્રિયતા
સુખને માટે, કાનની પ્રિયતા માટે સ્વર્ગ, કેવાં પાપો કર્યાં !

અત્યારે તમે મોઘવારી મોઘવારીની રાહો પાડો એ
પણ મોઘવારી ક્યાય દેખાય છે ! સિનેમા ચૂક-હોટલમાં જુઓ !
ક્યા મોઘવારી છે ! પાપ કરવાં છે, પાછું વાળીને જોડું નથી
તેના માટે કુઝલિ સ્વાગત કરવી સામે જોઈ છે જ્ઞાની કહે
છે, કે કુર્તુષ્યોને ફોડો, વિશુદ્ધ પ્રેમ પ્રગટાવો, પ્રમાદને પ્રભાવો,
આત્માને ઘોઠખો ખનાવો તમારે આત્મિક લક્ષ્મી બેઠકો છે ને ?
ઘોપડા પૂજનમાં શું લખ્યો છે ? “શ્રી ૧” એટલે શું ? સવા
શેર કહ્યું ? પાશેરે પૂર ન હોય ત્યાંજ પહેલું જૂઠાણ બતા
યાળીની શ્રદ્ધ બેઠકો છીએ ભૌતિક સુખ બેઠકો છીએ
ભગવાને મહાઆરબ પરિચરને નરકનું દાર કહ્યું છે તેની
તમે ભલામણ કરો છો. લક્ષ્મીજીના મંદિરે ઠર ઠર પડે લાગી
આવો જૈનત્વના શું આ લક્ષણ છે ? જ્ઞાની કહે છે, તમારા
આત્માનું સુખારી જ્યો આવા અવસર કરીને મળવા મુશ્કેલ છે

શીલ જો મોટામાં મોટું આશૂપણ છે વેશ્યા અને
તેટલા આશૂપણ પહેરીને નીકળે તો પણ પ્રશ્ન સનીય નથી,
એક સતી સીલસે સત્તર ઘીઝડાનો સાડલો પહેરી નીકળી
હોય છતાં વહનીય છે સોજ સતીઓ ૨૪ વીમ્-કરે, ૧૧

ગણધરો અનત ચોવીસીઓ થઈ ગઈ, તેઓને પ્રભાતના પહોરમાં નમસ્કાર કરાય છે દિવાળી પર્વની આરાધના ગુણુશ્રેણીએ ચડવા માટે થઈને કરવાની છે, કર્મના દેણા દઈ આત્મિક લક્ષ્મીને વરવાની છે

વિક્રમ સવત ૨૦૨૧ લખશે, તે સવત નામ કેમ ચાલુ થયું છે, તેની ખબર છે ? ‘વિક્રમ રાજ’ એવા ઉદાર હતા કે જેના દેણા વધી ગયા હતા, તેઓને વેપારીઓના ત્રાસથી ખચાવ્યા હતા વિક્રમ રાજએ રાજ ભડાર ખૂદલા મૂકી, દેણા સરસર કરી આપ્યા હતા, તેથી તેમના નામથી સવત-સાલ શરૂ થઈ છે તમે આ દિવસે એકાદ જાણુ પણુ દેણુ જતુ કરો તેવા છો કે પૈસાની ઝખનામાં કામનાના દાસ બની ગયા છો ?

ખાડો ન બનજો, હમેશા સોપાન બનજો આજે અધ અનુકરણ થઈ રહ્યું છે લેણુ જતુ કરવાની વાત અદ્ધર લટકી રહી ને નવા ચોપડા કરવા તે રહી ગયું છે સાપ ગયા ને લીસોટા રહ્યા, તે કહેવત સાચી પૂરવાર કરી બતાવી એકાદ જણાના લેણા કે જે પહોંચી શકતો નથી, ખેવડ વળી ગયો છે, તેવાના જતા કરો તો જ તમારી ખરી દિવાળી ઊગી નોકળશે અને નવા ચોપડા કરવાનો હેતુ ખર આવશે, કોઈકની આતરડી ઠારવી, સહાયક બનવું એવી ભાવના આ દિવાળી-પર્વમાં કરવાની છે, સયમની દુષ્કરતા વિષે, વળી માતા, પુત્રને શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

સવત ૨૦૨૧ કારતક સુદિ ૧ શુક્રવાર તા ૪-૧૧-૬૪

બેસતા વર્ષના કારણે આજે વ્યાખ્યાન બધ છે

વ્યાખ્યાન ૧૦૪ સુ

સવત ૨૦૨૧ કારતક સુદિ ૨ ગુરુવાર, તા ૫-૧૧-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ નામે સિદ્ધાંત પ્રજ્ઞા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા મુખાપુત્રનો અધિકાર થાલી રહ્યો છે

મુખાપુત્રને જડ ચૈતન્યનો વિવેક વર્તે છે નવે તત્ત્વની યથાથ પ્રતીતિ છે દ્રવ્ય ત્રણે કાળે સ્વભાવમા ટકવાવાળું છે દરેક આત્માના પ્રદેશો અસંખ્યાતા છે, પુણ્યસ અનતા છે આત્મ પ્રદેશ ઉપર અનતી અનતી ક્રમની વગણાઓ છે અનતા પરમાણુ પુણ્યહોનો સ્કંધ બને ત્યારે ઔદ્યારિક વગણા કહેવાય તેથી વૈકલ્પ વગણાના પુણ્યહો અનંતશુણ્ય અનંતેથી અનંત શુણ્ય સ્કંધો મળે ત્યારે આદારક વર્ગણા તે પછી તેજસ વગણા આવે ત્યારબાદ મન, બાધા, આસોઆસ અને આઠમી કામણુ વગણા આવે. ક્રમ રૂપે અહીં કરવામા અનતા પુણ્યહોના સ્કંધની વર્ગણા મળે છે છતાં જીવ મટી અજીવ થતો નથી એક ક્ષેત્રે અવગાહી રહેવા છતાં કોઈ દ્રવ્યનું બીજા કોઈ દ્રવ્ય રૂપ પરિણમન થતું નથી, દરેક દ્રવ્ય સ્વતંત્ર છે હોયે દ્રવ્ય નિર્લય નયથી સ્વભાવ પરિણમન સ્વરૂપ છે બ દ્રવ્ય-જીવ અને પુણ્યસમા વિભાવ પરિણમન છે

જીવ અજ્ઞાન દશામા રાગ દ્રવ્ય કરે છે, મારું-તારું '

કરે છે, તેથી સમયે સમયે અનત અનત કર્મની વર્ગણા ચહણુ કરે છે. ક્યારેય પણ એવો સમય જતો નથી કે જીવ કર્મ બાધ્યા વગરનો રહેતો હોય ! કર્મના આર પ્રકારે બધ પડે છે

૧ પ્રકૃતિ બધ, ૨ સ્થિતિ બધ, ૩ અનુભાગ બધ અને ૪ પ્રદેશ બધ પૂર્વના કર્મબધ પડયા હોય તે ઉદયમાન થાય છે, એનો આસ્વાદ લેવો કે ન લેવો તે જીવની પોતાની જ્ઞાનધારા ઉપર આધાર રાખે છે. નારકીમા રહેલા સમ્યક્દ્રષ્ટિ આત્મા એ પરમાધામીઓના વાક કાઢતા નથી તે સમજે છે, કે મેં ઉપાર્જન કરેલા કર્મો મારે જ ભોગવવાના છે. હું ખદેનાર તો નિમિત્ત માત્ર છે, ઉપાદાન પોતાનું છે એમ સમભાવે ટકી નવા બધ એછા બાધે છે

મિથ્યાત્વી જીવો નિમિત્તના વડચકા ભરે છે ભાગીદારે ભૂલ કરી તો મારે ખોટ આવી આમ ન હોત તો આમ ન થાત. પણ પોતાના કરેલા કર્મનો ઉદય છે, તેની સૂઝ પડતી નથી અને અન્યના દોષ જુએ છે જ્ઞાની કહે છે, કે તું તારો વાક જો અનતા સિદ્ધ થઈ ગયા અને તું કેમ રખડતો રહ્યો ! કેના વાકે રખડી રહ્યો છો ? અનાદિ કાળથી જીવની દષ્ટિ બહિર્મુખીજ રહી છે. હવે અતર દષ્ટિ કર તો અદર પડેલા ખળનાને પામીશ જે ખળનામા પડ્યું છે તેને જ બહાર કાઢવાનું છે સગા-વહાલા, પુત્ર, સ્ત્રી, વાડી, ખગલા મારા થાય જ નહિ, કારણ કે તે અનિત્ય, અશાશ્વત વસ્તુ છે આ ભવમા પણ છોડી દેવું પડે છે, અગર તો આપણને છોડીને વસ્તુઓ આલી જાય છે, તો પરભવમા કયા સાથે આવશે ! પાચ

ઇન્દ્રિયના સુખ ખૂબ લોગવ્યાં શરીરને ખૂબ લાડ લડાવ્યા છે તેનું આ શરીર પચ્ચક્રથી બેસે છે ક્યારે ક્યારે હઈ રહે તેની ખબર નથી માટે જે કરવાનું છે, તે કરી લેવો.

કુગર થડવામા મુઠકેલી તો પડે, પચ્ચ એક એક કદમ આમળ વધતાં એક દિવસ ટોચ ઉપર જઈ જરૂર વિભ્રમ મેળવશે. હિમાલયના શિખર સર કરે તેને અભિનંદન આપો છોને ? તેમ યૌદમા ગુણસ્થાનની ગેયે પહોંચનારને મહા અભિનંદન આપવા બેઠાંજો, આત્મા અરૂપી છે, અમૂલ છે આત્માને રૂપશ રૂપ, ગંધ રસ, નથી આમથી ભેવામ તેવો નથી.

શરમ નયજી કરી મારમ ભેવતા રે બૂકપો સમસ્ત સંસાર
ભેજો નયજો કરી મારમ ભેષપેરે નયજીને દિવ્ય વિચાર
પ થડો નિકાળુ રે બીલ ભિત તજો, રે
અભિત અભિત મુખ પામ

તક વિચારે રે વાહ પરપરા રે પાર ન પડુએ કોયા
અભિમત વસ્તુ રે વસ્તુ મટે ઠહેરે તે વિરલા જમ ભેવા
પ થડો નિકાળુ રે, બીલ ભિત તજો રે - અભિત-

આત્મપદાથ આખે રેખાતો નથી. ઇન્દ્રિય-ગોચર નથી, આત્માને ભેવો હોય તો શ્રીમદ્ કહે છે ‘ કર વિચાર તો પામ આત્મા નારી પાસે જ છે બહાર બટકવાની કાંઈ જરૂર નથી. અનાદિથી અજ્ઞાનતાનો અંધાપો લાગી ગયો છે તે ટાળી રાત્રિ નેત્રથી નિહાળ, ત્રીજી હોથન દિવ્યનયનથી બે તક વાહમા પડી જઈશ તો વાહની પરપરા આલશે. મતમતાં વરનો પાર નથી તેમા પડીશ નહિ તુ તને અતરમાં ભાળ સાખી કરી જનુલાખ કિત ન ઠારી કોઈ
જ્યાં મુખી આત્મા સમજ્યો નહિ, ત્યાં મુખી
માથા રેલ

જ્ઞાની કહે છે ‘તુ તને જો અને જાણુ’ ગફલત કરી
તો ગોથુ ખાશે। પ્રમાદમા પડશે તો લાલ ગુમાવી બેસશે।
આવો અવસર ફરી નહિ આવે માટે જાગો, જાગવાની જરૂર
છે મોહપકમા ખૂચેલા, આત્મતત્ત્વ સામે જોતા નથી જ્યારે
આત્મ દીપ જળાહુજશે, ત્યારે કષાય ચોર લાગી જશે કર્મના
ભૂકા થઈ જશે. લવના બધનો તૂટી જશે સ્વભાવમા રમણુતા
કરવાની જરૂર છે

મૃગાયુત્ર કહે છે મારી જરા પણ ઇચ્છા વિના મે
નરકમા ઘણા દુ ખો સહન કર્યા છે, જે સાભળતા પણ રુવાડાં
ભિલા થઈ જાય

મુગ્ધરેદિ મુસદ્દીદિ, સ્ત્રલેદિ મુસલેદિ ચ ।

ગયા સંભગગત્તેદિ પત્તં દુઃસ્વં અણન્તસો ॥૬૧॥

પરમાધામીઓ મુદ્દગર ઉપાડી નારકીના માથા ઉપર
જોરથી મારી ખોપરીના ભૂકા ઉડાડી દેયે છે મર્મસ્થાનથી
શૂળી પડોવી માથેથી કાઢે છે શૂળી વળ વાળી હોય છે,
એટલે અદરના આતરડા કપાતા જાય છે આવા દુ ખ મે
અનતીવાર સહન કર્યા છે સાબેલાથી ગાત્ર લાગી નાખે છે
ખૂબ રસ રેડીને કર્મો કર્યા, તેનું આવું આકર્ષ ફળ ભોગવવું
પડે, ત્યારે ‘વોય બાપલિયા’ થઈ જાય છે

રોહિત નગરીનો વેશ્રમણ રાજા ઘોડા ઉપર બેસી
જઈ રહ્યો છે

નગરશ્રેષ્ઠીની પુત્રી સોનાના તાર વડે દડો બાધી રમી
રહી છે તેજસ્વીને સ્વરૂપવાન કન્યા છે પરવાળા જેવા હોઠ,
દાડમની કળી જેવા દાત, ચોટલો તો જાણે નાગ લટકાવ્યો

હોય તેવો, રૂપરૂપના અબાર સરખી, બધે અપસરા ભૂલી પડી હોય, તેવી આ કન્યાને બોઈ રાજા પૂછે છે; કે' આ કન્યા કોની ?' કહેવામાં આવ્યું, કે તે તો સાયવાહની પુત્રી છે કુમારિકા છે રાજાને યશુ કે આ કન્યા તો મારા પુત્ર પુષ્પનદીને મોઝ્ય છે કન્યાના માબાપને બોલાવ્યા કહ્યું કે આ કન્યાનું નામ શું ? 'દેવદત્તા' રાજા કહે, 'બહુ સુંદર નામ છે' 'દત્તા સાયવાહિણીથી ઉત્પન્ન થયેલી દેવદત્તા, હાથ કકણુને આરસીની જરૂર પડતી નથી. મારા પુત્ર વેરે આ કન્યા આપો અને જે મૂલ્ય બોધવે તે માગી લ્યો. સાયવાહ કહે છે 'મહારાજ ! આજુ સરસ ઠેકાણું મળ્યું તે જ મારે મન ઘણું મૂલ્ય છે મારે એક ઢોઢો પણ લેવો નથી' આજે કન્યા વિક્રય કરનારા કેટલા ? બધા ભારેભાર પૈસા લ્યે છે ઘોડા ટાઇમથી જમાનો ફર્યો છે તેમા કેટલાય વર વિક્રય કરનારાઓ કન્યાવાળાને બધણીમા લ્યે વિલાયત બધે તેને ખરચો દેવો પડશે, બન આ રીતે સાચવવી પડશે, તો બાલ બોલીયે નહિતર નહિ આવી રીતે પાપીઓ પૈસા ભેજો કરે તે પૈસા કોન મા બાય અને કા ખાટલે પડી ખાય આ પૈસાથી કોઈ ક્ષિયુ આવ્યું નથી બાળકો જે અજબત કહેવાય, તેને વચી પૈસા લેવા તના જેવું બીજું કુષ્કૃત્ય કશું હોઈ શકે ?

સાયવાહ કહે છે મારે પૈસા બેતા નથી. સહસ્ત્ર માણસો ઉપાડે તેવી શિબિક તમાર કરી, કન્યાને રાજભવનમાં લઈ બાય છે અને ત્યા પછી મોટો વિશાળ મઠપ બાધી વિધિ પૂવક લગ્ન કરે છે માવતર બધું કે કરજ બજાવી, દીકરી સારે ઠેકાણે પડી દીકરીને બધી જાતની સુખ સગવડ છે રાજવૈભવ

જેણે સુખ હોવા છતાં જીવને કંઈ રીતે સુખી થવું તે રહેતાં આવડવું જોઈએ સંયોગો મળવા તે વાત જુદી છે અને સંયોગોને અનુકૂળ વર્તન સુરમ્ય બનાવવું તે વાત જુદી છે રાજ થોડા વખત બાદ કાળધર્મ પામી ગયો. પુષ્પનદી ગાદી ઉપર આવે છે માતાને માહું ન લાગે તે પ્રમાણે આજ્ઞામા વર્તે છે

પુષ્પનદી બહુ જ આજ્ઞાકિત છે પોતાની માતાને રોજ ચરણસ્પર્શ કરે, સહસ્ત્રપાક તેલથી અભ્યંગન કરે, ઋતુને અનુકૂળ વસ્ત્ર જાતના શીત, ઉષ્ણ અને શીતોષ્ણ પાણી નહાવા આપે ત્યાર પછી સુદર વસ્ત્રોથી અલકૃત કરી, અનુકૂળતાવાળું ભોજન આપે. આ પ્રમાણે માતા માટે સુદર પ્રબંધ કરે છે, કરાવે છે. માતા જમી રહે પછી પોતે જમી રાત્રે માતાના પગ દબાવ્યા વિના સૂવે નહિ માતાનું દિલ ન હુલાય એવો ભકિતભાવ રાખે છે

અડસઠ તીરથ ઘર આગણિયે, તો તીરથ કરવા ક્યાં જઈએ ? એ ચરણોમાં ચરણામૃતથી, ગંગાજળનાં કાંઈ મૂલ્ય નથી. માતા-પિતા અમૃત છાંયા એનું અવનીમા મૂલ્ય નથી બાળક ભૂલે મેવા કરવી, એના જેવી કોઈ ભૂલ નથી

સિદ્ધાંત કાર પશુ કહે છે, કે માતાપિતા, શેઠ અને ગુરુ એ ત્રણેના ઉપકાર વાળવા મુશ્કેલ છે આજે તો વૃદ્ધ માતાને સાચવવી હોય તો કંઈક જાતના તરફાડ કરે, ‘મરતી નથી અને માથો મેલતી નથી’ એમ કહે, પણ અ તો તીર્થ છે વૈયાવચ્ચ કરવાથી તીર્થ કર નામ ગોત્ર ઉપાજન થાય છે વૈયાવચ્ચ કરવામા ગ્લાની ન હોવી જોઈએ માતાએ થરથરતી બંધે જન્મ આપ્યો. બાલ્યઅવસ્થા હતી ત્યારે નાકમાથી લાળ-લીંટ પ્રેમથી સાફ કર્યા છે, પુત્ર કાળે કડવા ઓષડ

પીધા છે પતિના સુખને પણ જતુ ઠરું છે બધાવવા માટે
 પોતે દેશમાં સ્ત્રી પતિ પરદેશ ખેડતો હોય છે આવી
 માતાનો બહારો વાળવાનો અવસર આવે ત્યાં પુત્રનું કટકી
 બાપ છે

પુષ્પનદી માતાની સેવામાં રત રહે છે તે દેવદત્તાને
 ગમતુ નથી તેને આ માતા તેના સુખમાં ભક્તરૂપ હાજી
 માટે આ વૃદ્ધાને કોઈ પણ શસ્ત્ર કે ઝેર વડે મારી નાખુ
 તોજ મને નિરાત વળે રાજની રાણી થઈ, છતાં હિંમતમાં
 ક્યાંક આવ કેવો પડ્યો છે સમય જોત્યા કરે છે કોઈ
 વખતે રાજા પુષ્પનદી બહાર બાપ છે માતાજી જમી કરી
 પોદી ગયાં છે બાપે ગુલાબના ફૂલનો દમલો પડ્યો હોય
 તેવા હાથે છે રાજમાતા અને વળી પુત્રની સેવા જોવી છે
 જોઈએ શરીર જરાપણ ચોપાણુ નથી. દેવદત્તાએ આવો અવસર
 દેખી જાત અને શીઠ ધ્યાનમાં ગુલાબના ભક્તમાની હોવાનો
 સળીયો ધગધગાવી, સાવણી વડી પકડી, માતાનાં ગુપ્તસ્થાનમાં
 પડાવી દીધા માતાજી રાત પાદી ગયાં. હાસ હાસીઓ સૌ
 પહોંચી ગયા તે વખતે દેવદત્તા ત્યાંથી ચાલી જતી હતી
 તે સૌએ જોઈ પુષ્પનદીને આ બખર મોકલતાં તેણે દેવદત્તાને
 પકડી મ માવી અને કહ્યું કે તે આ બહુ જ ખરાબ કહ્યું,
 તને શું કહ્યું? સીપાઈને આજ્ઞા કરી, બાપો આને અવળે
 બાપને બાપી રસ્તા ઉપર ફેરવતાં, આણુક, પથ્થરના પ્રહાર
 કર્યો. રાજની આજ્ઞા પ્રમાણુ દેવદત્તા ઉપર સસ્કાર કર્યા
 અન્યના જીવનપથ પર કટક વેરે તેનો બાપિ જીવનપથ
 કટકથી છવાય રૂપવતી કન્યા માથે સકટ પડી રહ્યું છે તે
 સમયે ગૌતમ સ્વામી વહોરવા નીકળેલા ભગવાનને જઈને

કહ્યું, પ્રભુ? આ સ્ત્રી આ લવનુ કર્મ લોગવે છે કે પરલવનુ ?
 ભગવાન કહે છે, પૂર્વલવમા સિંહસ્થ રાજના લવમા ૪૯૯
 રાણીઓ અને ૪૯૯ ધાવ માતાઓને શાળામા પૂરી બાળી
 નાખી હતી એ જ સિંહસ્થ રાજ મરીને છઠ્ઠી નરકે ગયેા
 હતો ત્યાંથી અહીં દેવદત્તા પછે અવતર્યો આ લવમા પણ
 આવુ ઘોર કામ કર્યું । દેવદત્તા આયુષ્ય પુરૂ કરીને પહેલી
 નરકે એક સાગરના આયુષ્યથી ઉત્પન્ન થઈ, ત્યાંથી એક લવ
 તિર્યંચ પછે અને એક લવ નરકનો, એમ એકથી સાત
 નરક સુધી ઉત્પન્ન થઈ મહાભય કર નારકીના હુ ખેા લોગવશે.

જ્ઞાની કહે છે, ત્યાં પરમાધામીઓ મુગદ્દરના માર
 મારે છે. ગદા મારી ગાત્ર લાગી નાખે છે માટે જગતા રહો,
 સાવધાન થાઓ. કર્મ જેવો નિષ્પક્ષપાતી ન્યાયાધીશ બીજો
 કોઈ નથી. કર્મ પોતે જ સાક્ષી આપે છે વળી પણ મૃગા-
 પુત્ર શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૧૦૫ મુ

સં. ૨૦૨૧ ના કારતક સુદિ ૩ ને શુક્રવાર, તા. ૬-૧૧-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ
 સિદ્ધાંત પ્રજ્ઞા ઉતરાધ્યયન સૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા
 મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલે છે. મૃગાપુત્રને પૂર્વના લવો જોઈ,
 સયમનો વેગ ઉપડ્યો છે મોક્ષમાર્ગ પ્રત્યે તાલાવેલી-વૈરા-
 ગ્યનો રગ લાગ્યો છે શાશ્વત સુખના અધિકારી બનવું છે

જેને આધ્યાત્મિક સુખ ભોધતું હોય તેને ભૌતિક સુખ પ્રત્યે ત્યાગ હોવો જોઈએ સવેગ ત્યાગ નિવેદ અને નિવેદ ત્યાગ સવેગ હોય જ જેને મોક્ષ રૂપે તેને સસાર પ્રત્યે શરીરથી માંડી હરેક પદાર્થ પ્રત્યે અરુચિ હોય પદાર્થ મા સુખ નથી પદાર્થ એમ છે, હું જાણ છું, જ્ઞાન કરવું એ આત્માનો ધમ છે પણ મમત્વ કરવો તે વિકારભાવ છે વિકાર ત્યાગ સસાર છે પર પદાર્થ તે તું નથી તારુ તારામા છે તારુ પર થાય નહિ ત્રણે કાળે સ્વ તે સ્વ છે અને પર તે પર છે દ્રવ્ય ક્ષેત્ર, કાળ અને ભાવથી રમ્યો જડ તે ચેતન થાય નહિ જડ તે જડ જ રહે ચેતન્ય ચેતન્ય રહે જડ-ચેતનમા અત્યંત ભાવ છે શરીરની શાતાએ શાતા, પૈસો મળે એટલે શાતા એમ પરથી શાતા માનનાર આત્મ-તત્ત્વને સમજતો નથી જેને સમજાવું હોય તેનું કોઈ માન-અપમાન કરી નાખે પણ મનની અંદર લેશમાત્ર દુઃખ લાગે નહિ એ તો એમ જ સમજે કે પ્રકૃતિના પાસા છે અજ્ઞેયો નામ કમનો ઉદય હોય તો તેમ થાય માન અપમાન, સુખ-દુઃખ ઈર્ષા-નિંદા સ્તુતિ કથા આપણે આધિન છે ? વખાણથી અગે નહિ નિંદાથી ડગે નહિ નાથનાના પદે ધૂમનાર વ્યક્તિ લોક ઉપહાસને હેતુથી હસી શકે એ જ નાથનામા સફળ જની સિદ્ધિ વરી શકે

દ્રવ્યશયા નિર્જીવા ગુણા એક ગુણ ક્ષીટી બીજો ગુણ ઘટા નથી એક જ્ઞાન ગુણ, દશ ન રૂપ નથી ઘટો આસ્ત્ર, નીચ ક આનંદરૂપ ઘટા નથી, તો પછી અન્ય દ્રવ્ય તો ક્યાંથી અન્ય રૂપ થાય ? જમ સોનાના કડાની અંદર તાબાનો જાણલો હોય હજાર વખ મુઠી કામા મોનુ ને મોનુ રહે અને તાંબુ

તે તાપુ રહે, સોનાનું તાપુ ન થાય કે તાળાનું સોનું ન થાય
 એમ અનતકાળ જશે તોય જડ તે ચેતન નહિ થાય અને ચેતન
 તે જડ થશે નહિ, થાય તો અનાવસ્થા દોષ આવી જાય
 ત્રણેય કાળે ચેતન તે ચેતન છે અને જડ તે જડ છે, છતા
 જીવ પરમાં વિકાર-ભાવ સેવી રહ્યો છે, તે અજ્ઞાન અવસ્થા
 છે દોરડાંમાં સાપની બ્રાતિ થાય છે, શાથી ? અધારાથી
 એમ અજ્ઞાની અજ્ઞાન દશાડ્ડી અધારામાં જડ પદાર્થોમાં
 સુખ ખુદ્ધિ કરે છે અને તેથી જ તો આ જગત ઊભું છે
 દરેક આત્મા જો સ્વભાવમાં પરિણમન કરે તો આ સ સાર
 જ ટકી ન શકે. જીવનું વિભાવ પરિણમન છે, તેથી તો
 જગત છે. જ્ઞાની કહે છે, કે દરેક પરમાણુ સ્વતત્ર છે સ્કંધમાં
 ભળવું તે પરતત્ર દશા છે સ્કંધ થાય ત્યાર પછી જ કાર્મણ
 વર્ણણા રૂપે જીવના સળધમાં આવવાની યોગ્યતા પુદ્ગલમાં
 થઈ કહેવાય જ્યારે પુદ્ગલોની યોગ્યતા કાર્મણ શરીર રૂપે
 આવવાની થાય અને આ તરફ જીવ વિભાવમાં જઈ, કામ
 ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, વિકારભાવ સેવતો થાય કે તુરત
 જ કુર્મો આત્મ પ્રદેશને ચોટે છે એક તેલથી ચોપડેલો ઘડો
 અને બીજો કોરો ઘડો પડ્યા હોય, તો ચીકણા ઘડા ઉપરથી
 રજ જલદી ઉડતી નથી, જ્યારે કોરા ઘડાને એક પૂજણી
 ફેરવવાથી રજ ખરી જાય છે તેવી રીતે રાગ-દ્વેષની ચિકાશ,
 તે ભાવ કર્મ છે જીવને પરમા જવાનો અનાદિનો ઢાળ
 પડી ગયો છે ઈન્દ્રિયો નચાવે તેમ નાચે, વળી પાછો ઉપરથી
 એમ કહે, કે ‘હું તો જ્ઞાતા-દષ્ટા છું, તે ખેવડો પાપી છે
 જ્ઞાન તારામાં પરિણમ્યું ત્યારે જ કહેવાય કે, જ્યારે તારી
 લોલુપતા છૂટે જડથી સુખ થાય તે બ્રાતિ ટળી નહિ, તો

તારાં જ્ઞાને શુ ઉકાળ્યું ?

આજે રાજદો સોંધા બન્યા છે, ને કર્તવ્ય મોંધુ બન્યું છે આ ગમે આ ન ગમે, તેવા મનોરથ અને અમનોરથ ભાવ કેમ થાય છે ? સ્વભાવને જેણે બદલ્યો હોય તેનું વલણ ત્યાગ-વૈરાગ્ય પ્રત્યે હોય, તને આધ્યાત્મિક ભાવ ડુબે, પરની વિકલા કે નાટક સિનેમા, ન ડુબે અમેરિકા, આફ્રિકા, હાલન જાપાન, જમની જોઈ આનું જોવો શુ રખડવાનો વા ઉપડયો છે ! દરેક ક્ષેત્રમાં જોકે વાલાજા જેટલી પણ જગ્યા તે જન્મ મરણ ક્યાં વગર ખાલી મૂકી નથી, તેમ સમજીને હવે તો ઠર કર કર કરમાં, ઘણું રખડી આવ્યો છું, માટે કરીને-સમજીને તારામાં સમાઈ જા

અધારામાં દોરડાંને સપ માનવાથી દોરડું સપ બની જાય નહિ તેમ, જડને ચેતન્ય માનવાથી જડ તે ચેતન બને ખરું ? ના; તો જડ પ્રત્યેની મધામણુ જ્ઞાને કરે છે ! 'જ્યેસો મારો પરમેશ્વર' કેમ થઈ ગયો છે ? કુટુંબ, પરિવાર, મકાન મારું આમ 'મારું માણુ શુ કરી રહ્યા છો ! મન, વાણી, દેહથી નિરાણુ તત્ત્વ શાશ્વત જ્યોત તુ છે. માણુ મારામાં છે બહાર નથી પરને જોતવા બહુ ભટકયો.

વસ્તુ પાસે છે છતાં કોઈ મધુરા, કાશી શારિકા, હરદ્વાર બધેય રખડે-ભટકે પણ જે મળ્યો તે અહીંથી જ મળ્યો, બહાર કયાય છે જ નહિ. જ્ઞાની કહે છે, કે સમજ તો સહેલું છે નહિતર અનાદિ કાળથી અધરું છે ગુરુકૃપાથી સુલભ થઈ જાય તારો ખબરો તુ જ ઉઘાડી શકે તેમ છે તારી માલિકીની વસ્તુ તારે પ્રાપ્ત કરવી તેમાં નવાઈ શી ?

ખહાર પરિભ્રમણ કરવાની જરૂર નથી, એ પરવસ્તુ જીવને શુ જ્ઞાન આપી દેશે ? દિલમાં ડૂબકી દઈ, વૃત્તિઓ પર કાબૂ રાખી, પળેપળ સાવધ રહીને પ્રલોભનથી પાછા વળીએ. ખસ, જીવન સુધાર માટેની આજ સાચી પ્રક્રિયા છે જેટલો ક્ષયોપશમ ઉઘડે તેટલું જ્ઞાન મળે તીર્થ કર દેવની વાણી સાલ-જનાર ભાગ્યવાન જીવોમાં, ગણધરો ઝીલી શકે, તેટલું સાધારણ માણસો ઝીલી શકે નહિ જેનો જેટલો ક્ષયોપશમનો ઉઘાડ, તેટલું તેજહણ કરી શકે તીર્થ કરની વાણી તો નિમિત્ત માત્ર છે, ઉપાદાન પોતાનું છે. ઉપાદાન અને નિમિત્ત બન્નેને માનવા પડશે. નહિતર મોક્ષ માર્ગનો લોપ થશે સાધુ ન જોઈએ, વાણી ન જોઈએ, પુસ્તક ન જોઈએ, જો ઉપાદાન જ કરતું હોય તો સદ્ગુરુ શાને શોધે છે ? જ્ઞાની કહે છે લાખ પ્રયત્ને પણ સદ્ગુરુને શોધજો

તીર્થ કર કે સતપુરુષના મુખારવિદ્યથી નીકળતી વાણીના પુદ્ગલો, દેશનાના પુદ્ગલો, કાનમાં પડ્યા હશે તો તેના ઉપર વિચાર ધારા ચાલશે. એકલા ઉપાદાનથી પતી જતું હોય તો, નિમિત્ત કારણને સિદ્ધાંતમાં સ્થાન કેમ આપે ?

મૃગાપુત્ર મહેલમાં બેઠા બેઠા બધાને રાજમાર્ગ ઉપરથી ચાલ્યા જતા જુએ છે ઘણા ચાલ્યા જતા હતા, તેમાં દષ્ટિ મુનિ ઉપર ઠરી, બીજે કયાય ઠરી નથી એક મુનિના દર્શન થવાથી, અધ્યવસાયમાં ફેરફાર થવા માડ્યો અત્યાર સુધી આત્મા-પરમાત્માની વાત નહોતી, પણ બત્રીસ બધ નાટકના ધમકાર, બત્રીસ રમણીઓ અને દોશુન્દક દેવ જેવું સુખ ભોગવી રહ્યા હતા અને જ્યાં સાધુના દર્શન થયા કે તુરત જ

મુગ્ધાપુત્રના અધ્યવસાયમા ફેરફાર થવા માંડ્યો. નિમિત્ત આ કામ કરી બાય છે એકલા નિમિત્તને પકડો અને ઉપાદાન છૂટ્ટ રાખો, તોપણ કાચકારી થતું નથી. નિમિત્ત સાથે ઉપાદાનનું એકાણુ થાય ત્યારે જ વસ્તુ કાચકારી બને છે સાક્ષાત્ કેવળીને એમ હોવા છતાં પણ ઘણા છુવ ઠેરા રહી ગયા છે પોતાના ઉપાદાનની તૈયારી ન હોય, તો ભગવાન શુ કરી દેયે !

નિમિત્તની કાંઈ જરૂર નથી, નિમિત્ત કાંઈ કરી દેયે નહીં,” એવી ઉત્સુક પ્રજ્ઞણા કરનારા તો એમ જ કહે છે કે દેવ, ગુરુ, શાસ્ત્રી લાભ થયો એમ માનતો હોય, તો તે સ્ત્રીતેર કોડાનકોડી સાગરોપમનું મોહનીકમ બારે છે પણ સૂત્ર-સિદ્ધાંતો એમ કહેતાં નથી સુપુષ્ટ ચિંતનાને ભગવદ કરનાર, અલિપ્ત વૃત્તિઓને સ્થિર કરાવનાર, પડતાંને બચાવનાર સતપુરુષો જીવવત વતો તે મહાન્ ઉપકારી છે એમ કેમ કહેવામા આવે છે ? ઉપાસ્યે પગલા માંડવાની શી જરૂર છે ? શાસ્ત્ર ગુરુની શી જરૂર છે ? પ્રયત્ન-પુરુષાથથી મોક્ષ ન મળતો હોય અને કમબદ્ધ પચાંચે મળતો હોય, તો સવા મણની તળાઈમા સૂઈ રહો અને છાનામાના બેસી રહો અત્યાર સગી મોક્ષ કેમ ન થયો ? કાંઈક બાંધી રહી જાય છે ને ? કેવળીએ મોક્ષ બાળ્યો સાથે પુરુષાથને બાળ્યો કે નહિ ? એક સાધારણ શેટલી બનાવવી હોય તો પાટલો વેલણ, ચૂલો, આગ લોટની માટલી અને બઠનારી બાઈ આટલાં નિમિત્તો હોય ત્યારે શેટલી થાય લોટનો પિંડો બાંધી વણી કરી તેનાર રાખી હોય અને અગ્નિ ન હોય તો કાચી પટેલી શેટલીને શેટલી ન કહેવાય એક જ સાધન અપુરુ હોય તો પણ

અટકી પડે છે ત્યારે મોક્ષની વાતો કયે જવી, એટલેથી શું મોક્ષ થઈ જશે ! ના, તપ, જપ, ક્રિયાનો ખપ નહિ, ઇન્દ્રિય દમનનું નામ નહિ, ગમે તે ટાણે રાત્રે બાર વાગ્યે પણ પાણી પી લેવું અને કહેવું, કે ઇચ્છા તે હું નહિ, તો ઇચ્છાને કરી કેણું ? શું આ જડ પાટ ઇચ્છા કરે છે ? કર્તા તો તું થયોને ! અજ્ઞાન દશામા આમ કયા લગી હાકયે રાખશો ! તમને જડખાતોડ જવાબ દેવાની તેવડ નથી નબળા છો તેથી તો એકાન્તવાદીના કથન તમારા મગજમા ઘૂસી જાય છે ઉપાદાનને નિમિત્ત, કાર્ય અને કારણ, દ્રવ્ય અને ભાવ, નિશ્ચય અને વ્યવહાર નય, એમ બધાં વાત શાને મૂકી છે ? જો બેની જરૂર ન પડતી હોય તો નામ જ ન હોત, છતાં છે કે નહિ ? છે જ તો પછી એકને મહત્વ આપવું અને એકનો નિષેધ કરવો તે કેમ ચાલે ?

જૈનદર્શન એ શરીર છે અને સ્યાદ્વાદ એનો પ્રાણ છે પ્રાણ નીકળી ગયા પછી ચેતનહીન જડ-શરીરની કાંઈ કિંમત નથી એકાત્વાદમા આવી જાય છે, તે અજૈન છે અને કાન્તવાદ જૈનદર્શનની આધારશિલા છે તત્ત્વજ્ઞાનની આખી ઇમારત આ અનેકાન્તવાદના સિદ્ધાંત પર અવલખિત છે જૈન ધર્મમા જે કંઈ વાત કહેવામા આવી છે, તે અનેકાન્તવાદની કસોટી પર ચઢાવ્યા પછી જ કહેવામા આવી છે આને લીધે જ, દાર્શનિક સાહિત્યમા જૈન દર્શનનું બીજું નામ અનેકાન્તવાદ દર્શન પણ છે અનેકાન્તવાદનો અર્થ એ છે, કે પ્રત્યેક વસ્તુના વિસિન્ન ધર્મોનું વિસિન્ન દષ્ટિકોણથી નિરીક્ષણ કરવું જૈન ધર્મમા માત્ર એક જ દષ્ટિકોણથી પદાર્થનું અવલોકન કરવાની પદ્ધતિને અપૂર્ણ તથા અપ્રમાણિક કહેવામા આવી છે

ભિન્ન ભિન્ન દૃષ્ટિબિંદુથી વિચારી, નિરીક્ષણ કરવાની પદ્ધતિ તે પૂણ્ણ અને પ્રમાણિક છે

અનેકાન્તવાદ અને સ્થાફવાદ બન્ને જોક જ સિદ્ધાંતની બે બાજુ છે જેવી કે જોક રૂપિયાની બે બાજુ ધણા હોકો આ બન્ને વાદોને જોક જ સમજી શકે છે પરંતુ ઉપરથી જોક દેખાવા છતાં બન્નેમાં મૂળથી લેક છે અનેકાન્તવાદ વસ્તુ હયાતની વિચાર પદ્ધતિ છે, તેા સ્થાફવાદ છે જોની ભાષા પદ્ધતિ. અનેકાન્ત-દૃષ્ટિને ભાષામાં ઉતારવી તે સ્થાફવાદ છે વસ્તુમાં રહેલા અનંત ધર્મોના મૂળમાં રહેલી વિભિન્ન અપેક્ષાઓનું બીજાને માટે નિરૂપણ કરવું, તેનું રહસ્ય ખોલવું, તેનું નામ જ સ્થાફવાદ સ્થાફવાદને કય સ્થિતવાદ પણ કહેવાય છે

જેનધર્મની માન્યતા છે કે પ્રત્યેક પદાર્થ, પછી તે નાનું રજકણ હોય કે મોટો હિમાલય હોય, પણ તે અનંત ધર્મોનો સમૂહ છે તે ધર્મને જોક જ પસંદથી સમજવાનો આશ્ક ન રાખેા. ડુદ્ધી ગુદ્ધી બાજુથી જુઓ, જોનું નામ અને કાન્તવાદ અનેકાન્તવાદ આપણા દૃષ્ટિકોણને વિસ્તૃત કરે છે આપણી વિચારધારાને પૂણ્ણતા તરફ લઈ જાય છે

ફળમાં રૂપ છે, રસ છે ગંધ છે, સ્પર્શ છે ત્યારે તેા આપણું અનેકાન્ત અને સ્થાફવાદનો ઉપયોગ કરીએ છીએ, અને ફળનું વધારા નિરૂપણ કરીએ છીએ જોનાથી વિપરીત જ્યારે આપણે આશ્કવશ થઈએ છીએ કે ફળમાં રૂપ જ છે ગંધ જ છે રસ જ છે સ્પર્શ જ છે વગેરે, ત્યારે આપણે મિથ્યા અનેકાન્તવાદનો પ્રયોગ કરીએ છીએ “પણ મારું બીજા ધર્મોની સ્વીકૃતિનો સ્વર છુપામેલો છે જ્યારે “જ”ના

ગ્રીજી ધર્મોનો સ્પષ્ટ નિષેધ છે આ “પણુ” અને, “જ” નું સ્પષ્ટ અંતર સ્યાદ્વાદ અને મિથ્યાવાદ છે “પણુ” સ્યાદ્વાદ છે. ત્યારે “જ” મિથ્યાવાદ છે વસ્તુતઃ સ્યાદ્વાદ સત્યજ્ઞાનની કૃતિ છે દાર્શનિક ક્ષેત્રમાં સ્યાદ્વાદ સમ્રાટ છે.

મહાત્મા ગાંધીજીએ તેની મુકતકંઠે પ્રસશા કરી છે ડા થોમસે પણ કહ્યું છે, કે સ્યાદ્વાદનો સિદ્ધાંત ખડું ગભીર છે સ્યાદ્વાદ સામ્રાટવાદિક કલેશને શાત કરે છે જીવનના દરેક ક્ષેત્રમાં જો પ્રયોગ કરવામાં આવે, તો પરિવાર, સમાજ, રાષ્ટ્ર અને ધાર્મિક ક્ષેત્રે સદ્ભાવનાનું સુખદ રાજ્ય સ્થપાય, અને કલેશ-સઘર્ષના બીજ બળી જાય આવા નિર્ઘેત્ર પ્રવચનના સ્યાદ્વાદના જ્ઞાતા, દરેક શ્રાવક શ્રાવિકા હોવા જોઈએ જો જ્ઞાન હશે, તો પાપ ડીની જાળમાં ફસાશે નહિ નહિ તો મિથ્યા-મતમાં ભૂલો પડી, આત્મ તત્ત્વનું ભાન ગુમાવી બેસશે.

જ્ઞાન શ્રવણથી જન્મે છે, સત્સંગમાં જાવ, સાલણો તો જ્ઞાન થશે દેશના લખિંધ નિમિત્ત ખડું થાય છે ને ! આતો મહોદધિ છે ડૂબકી મારો તો રત્નની મૂઠી ભરાશે. મરજીવા મોતી કાઢી લાવે છે કાઠે બેઠાને શબલા-છીપલા જ મળે માટે જ્ઞાની કહે છે કે તીર્થ કરે ઉડાણ ગહનતા ખતાવી છે મરજીવો થા, તો મળે અદર તળિયે જઈને જો, કેટલો રત્નનો ખજાનો ભર્યો છે શ્રવણનો સાર એ જ કે તેથી વિજ્ઞાન થાય, ત્યારપછી પરચક્ષાણુ થાય અને તે લેવાથી આશ્રવ અટકી જાય આશ્રવનો વિરોધ, તેનું નામ સવર સવર કરનાર બાર ભેદે તપસ્યા કરી કર્મનો નિકાલ કરી નાખે છે, એથી નિર્જરા થાય આત્મ પ્રદેશથી કર્મનું નિર્જરી જલુ, તેનું નામ નિર્જરા અને સંપૂર્ણ નિર્જરા થવી, તેનું નામ મોક્ષ.

ક્રમ બધના મિથ્યાત્વ અમત, પ્રમાદ, ક્યાય અને ચોમ, આ પાપ હેતુ છે પ્રતિક્રમણમાં આ બધુ આવે છે પણ આજે તો પ્રતિક્રમણના લૂખા-તેમાં રસ જ નથી. પ્રતિક્રમણમાં જ્ઞાન દ્વંદ્વ, આશિષ, તપની વાત છે વીધ કર કેવા છે, સિદ્ધો કેવા છે, કેવળી કેવા, સાધુ કેવા હોય તેની ઓળખાણ તેમાં છે આવકો કેવા હોય, હેય રેય અને ઉપાદેય શુ છે તે વસ્તુ તેમાં ભરી પડી છે નિર્મલ પ્રવચન શુ કહેવાય ! તેમાં જ્ઞાન બળનો ભયો પડ્યો છે તમારા દીકરાને નામુ ન આવડતું હોય ને તેને પેટી સેપિા તો શુ થાય ? તેમ અમે કેવા આવકને ઇચ્છીએ ? ભગવાન મહાવીરની પેઢીના તમને સભ્ય બનાવવા છે તો આમા કેટલાને તત્ત્વનું જ્ઞાન છે ?

પ્રતિક્રમણ, સામાયિકમાં શુ રહસ્યભર્યો છે, તેનું તમને જ્ઞાન છે ? ભણાવનારને પણ તેનું જ્ઞાન હોતું નથી. આજે કેટલીએ જૈનશાળા ચાલે છે પણ તૈયારી કેવી છે ! ખજનારા ખર્ચે છે છતાં આ બધી જૈનોની સસ્થાઓ કેવી લૂલી ચાલી રહી છે ! જૈનશાળાના કમિટીના મેમ્બરો કેટલા દિવસે પરીક્ષા લેવા જતા હશે ! પરીક્ષા લેનારને જ જ્ઞાન નથી. દૂવામાં નથી તો પછી અવાકામા ક્યાંથી આવશે ? આ ખમની સસ્થા કેણુ અલાવી શકે ? ખજશ છે ? બાળકો એ તો કુમળી વેલ છે નાનપણથી જ બે સારા સસ્કાર જૈનધર્મના સિંચરો, તો મોટા થયે ઈશાના રસ પીવાની લાલસા નહીં કરે. છવ હિ સાધી રૂર રહેશે.

સાજના ન્યા આવકોના પાક આવે છે ત્યાં આજ બના આવકો છ કાય નવતત્ત્વના બાણકાર હજ્યા છે અભિ મયા છવાછવે હજ્યા છે આજે રાજકોટના બહી હજાર વરમાં

“અભિગયા જીવાજીવે” વાળા કેટલા ગણુવા ! મીડા ઉડાડી દેવા ? કે મિડા વિનાના બચેલા આકડામાથી પણ બાકાત કરવા ? સાંભળવા માત્રથી નહિ વળે, અંદરથી ધગશ જોઈશે. આવો અવસર મળવો મુશ્કેલ છે.

જ્ઞાનીઓ કહે છે, જે જીવ અજ્ઞાન દશામા આત્મ-દશાને પામી શકતો નથી અને મોહવશ, ઇન્દ્રિયોના સુખમાં વિલાસ કરી, રચ્યો પચ્યો રહી ફૂર કર્મો બાધે છે, તેને નર-ક્રમા પરમાધામીઓ કેવી દશા કરે છે

મૃગાપુત્ર કહે છે

સુરેહિં તિલ્લઘારેહિં, છુરિયાહિં કપ્પણીહિ ચ ।

કપિઓ ફાલિઓ છિન્નો, ઉક્તિતો ચ અણેગજ્ઞો ગાથા ૬૨

તિલ્લઘાર વાળા છુરપલાથી, છરીથી, કાતરથી મને કાપ્યો, ફાડ્યો, છેદ્યો, ઉતરડી નાખ્યો, વળી પણ કેવા દુ ખો લોગવ્યા તે સાંભળો

પાસેહિં કૂઢજાલેહિં, મિઓ વા અવસો અહ ।

વાહિઓ બદ્ધરુદ્ધો વા, બદ્ધ ચેષ વિવાહો ॥૬૩॥

જેમ શિકારી મૃગલાને પકડવા પાશલા રચે, તેમ પરમાધામી પાશ રચે છે તેમા પકડી, શરીરની ચામડી ઉતારી દ્યે છે ને માસના લોચા ઢંક, ગીધ પક્ષીઓ આવીને ખાય છે.

હે માતા ? એવી વેદના મે અનતીવાર વેદી, પેટ ભરવા મોટું ઉદર કરી જે માસ ખાય છે, અનેક પશુ, પક્ષીના કચ્ચરઘાણુ વાળી નાખે છે, તે મરીને પરમાધામીનો પરોણો થાય છે

ગલેહિ મગરજાલેહિં, મચ્છો વા અવસો અહ ।

ઉહિઓ, ફાલિઓ ગહિઓ, મારિઓ ચ અણન્તસો ॥૬૪॥

પાશાધીઓ માછલીઓ પઠવા માટે નાની નાની માછલીઓ લોટની બનાવી ફરિયામા નાંખે છે, તેને ફરિયામા રહેલા માછલા પકડવા બંધ ત્યાં જગા વિધાઈ બંધ છે જેમ પર-માધામી પશ્વશપણે નારસીને પકડી મળામા કાંટો બેસાડે છે પછી કાપે છે, છે દે છે, ફૂંકા કરે છે, પાછુ શરીર લેગુ થઈ બંધ છે કેવી બળતરા થતી હશે ? “આવાં કુ ઓ હે માતા ? મેં જનતીવાર સહન કર્યાં, હવે મને સ્થળ અપી, મારે સયમ લેવો છે ” વગી પણ મૃગાપુત્ર માતાને શુ કહેશે તે અધિકાર અવસર કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૧૦૬ મુ

સવત ૨૦૨૦ના કાસ્તક સુદિ ૪ શનિવાર, તા ૭-૧૧-૧૪

મિ.ધ્યાત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાંત પ્રદૂષ્યા ઉત્તરાધ્યયન-સૂત્રના ૧૬ મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર થાલે છે

સ પ્રભુ જ્ઞાન દશન, વ્યક્તિ અને તપાંએ સ્વસ્વરૂપનું જને જ્ઞાન થયું છે તને તે આદરવા યોગ્ય લાગે છે અને આખા સંસાર હંપડપ લાગ છે સુયમમા અનતા કમની નિજ્જ્ઞા છે આમારા ૧ સૂત્રમા કહ્યું છે કે પ્રમાદીને સવત્ર બંધ છે અપ્રમાદીને કયાંય બંધ નથી. આત્મામા બેઠકી માવવાની ત ત્રેા ધમ થાય છે અને નેથી કર્મની નિજ્જ્ઞા થાય છે આ મા વિભાવ પરિણમનને સર્વ કર્મનો કતો થાય છે અને જો સ્વભાવ ન રૂ પ મુ ફેરવ તો જ્ઞાન દશન વ્યક્તિનો

કર્તા થાય પરિણુતિ એ જાતની છે, એક સ્વભાવ પરિણુતિ અને બીજી વિભાવ પરિણુતિ જીવ અનાદિ કાળથી, વિભાવ પરિણુતિમા રચ્યો પરચ્યો રહ્યો છે, તેથી પોતાની જાતને જોળખી શક્યો નથી જીવને સ્વભાવનું મહાત્મ્ય એક સેકન્ડ વાર પણ આંચુ નથી ઘર સામે ડોકિયું જ કર્યું નથી

પાણીનો ફૂડ પાદડાવડે ઢકાઈ ગયો છે સેવાળનું આચ્છાદન થઈ ગયું છે તેમા ખરોખર શરદપૂનમનો ચંદ્ર ઊગ્યો છે, વૃક્ષ ઉપરથી અચાનક ખીલ્લીફળ પડતા સેવાળમાં બાકોરુ પડી જાય છે. એક કાચબો જોગાનજોગ ત્યાં છે, ન્યા કાચબો ઊંચી નજર કરે, ત્યાં આકાશમા સોળે કળાથી પૂર્ણ રીતે ખીલેલા ચંદ્રને જુએ છે. અપૂર્વ દ્રશ્ય જોયું, અહો ! આવો થાળી જેવો ચાદીનો કટકો ! કૌમુદી ઝરી રહી છે શીતળ શીતળ સ્વભાવ છે

કાચબાને થયું, આવું અપૂર્વ દ્રશ્ય મેં ક્યારેય જોયું નથી માટે આવું દ્રશ્ય જોવા કુટુંબને પણ તેડી લાવું અને દેખાડું એટલે પાણીમા ડૂબકી મારી કુટુંબીઓને તેડવા જાય છે કુટુંબીઓને કહે છે 'મેં કાઈક અપૂર્વ એવું જોયું છે પણ શું નામ કહેવાય તે કહી શકતો નથી કદી ન દેખેલું એવું દેખ્યું છે.' પાછો આવે છે ત્યાં સેવાળ અને પાદડા સરખા આચ્છાદન રૂપ થઈ જાય છે, હવે ક્યારે પાછો શરદપૂનમનો ચંદ્ર ઊગે અને ક્યારે વૃક્ષ ઉપરથી ફળ પડી બાકોરુ થાય ? તેમ મનુષ્યભવ, આર્યક્ષેત્ર, પાચઈન્દ્રિયની પૂર્ણતા અને જૈન-ધર્મ મળવો બહુ દુર્લભ છે

અનાદિ કાળથી જીવને આત્મ સ્વરૂપનું જ્ઞાન નથી

પારાખીઓ માછલીઓ પકડવા માટે નાની નાની માછલીઓ લોટની બનાવી દરિયામાં નાંખે છે, તેને દરિયામાં રહેલાં માછલા પકડવા બમ ત્યાં જગા વિધાર્થ બમ છે એમ પરમાધામી પસ્વશપણે નારહીને પકડી ગળામાં કાંટો બેસાડે છે પછી કાપે છે છે દે છે, ઢુકડા કરે છે, પાછા ચરીર લેતુ થઈ બમ છે, કેવી બળતરા થતી હશે ? “આવાં હુ જો હે માતા ? મેં અનવીવાર સહન કર્યો, હવે મને સ્વ આપી, મારે સયમ લેવો છે ” વળી પણ મૃગાપુત્ર માતાને શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૧૦૬ સુ

સવત ૨૦૨૦ના કારતક સુદિ ૪ રાનિવાર, તા ૭-૧૧-૬૪

સિદ્ધાંત જોતે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાંત પ્રદ્યા ઉત્તરાધ્યયન-સૂત્રનાં ૧૬ મા અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર આવે છે

સર્વેષુ જ્ઞાન દશન, ઘાસ્ત્રિ અને તપને વ્યવસ્થાપનું જને જ્ઞાન થયું છે તેને તે આદરવા યોગ્ય લાગે છે અને આખો સસાર હેતુરૂપ લાગે છે સયમમાં અનતા કમની નિજરા છ આચારીજ સૂત્રમાં કહ્યું છે કે પ્રમાદીને સવત્ર બધ છે અપ્રમાદીને કયામ બધ નથી. આત્મામાં જોતી માવધાની તેલો ધર્મ થાય છે અને તેથી કમની નિજરા થાય છે આત્મા વિભાવ પરિણમનને લઈ કમનો કાર્ય થાય છે અને એ સ્વભાવ તરફ પ જુ ફેરવે તો જ્ઞાન, દશન, ઘાસ્ત્રિનો

કર્તા થાય પરિણતિ જે જાતની છે, એક સ્વભાવ પરિણતિ અને બીજી વિભાવ પરિણતિ જીવ અનાદિ કાળથી, વિભાવ પરિણતિમા રંગ્યો પગ્યો રહ્યો છે તેથી પોતાની જાતને ઓળખી શક્યો નથી જીવને સ્વભાવનું મહાત્મ્ય એક સેકન્ડ વાર પણ આવ્યું નથી ઘર સામે ડોકિયું જ કર્યું નથી

પાણીનો ફડ પાદડાવડે ઢકાઈ ગયો છે સેવાળનું આચ્છાદન થઈ ગયું છે તેમા ખરોખર શરદપૂનમનો ચંદ્ર ભગ્યો છે, વૃક્ષ ઉપરથી અચાનક બીલ્લીફળ પડતા સેવાળમા બાકોરુ પડી જાય છે એક કાચબો જોગાનજોગ ત્યાં છે, ન્યા કાચબો ભગ્યો નજર કરે. ત્યાં આકાશમાં સોળે કળાથી પૂર્ણ રીતે ખીલેલા ચંદ્રને જુએ છે અપૂર્વ દ્રશ્ય જોયું, અહો ! આવો થાળી જેવો ચાદીનો કટકો ! કૌમુદી ઝરી રહી છે શીતળ શીતળ સ્વભાવ છે

કાચબાને થયું, આલું અપૂર્વ દ્રશ્ય મેં ક્યારેય જોયું નથી માટે આલું દ્રશ્ય જોવા કુદુમ્બને પણ તેડી લાલું અને દેખાડું એટલે પાણીમા ફૂબકી મારી કુદુમ્બીઓને તેડવા જાય છે કુદુમ્બીઓને કહે છે 'મેં કાઈક અપૂર્વ એવું જોયું છે પણ શું નામ કહેવાય તે કહી શકતો નથી કહી ન દેખેલું એવું દેખ્યું છે' પાછો આવે છે ત્યાં સેવાળ અને પાદડા સરખા આચ્છાદન રૂપ થઈ જાય છે, હવે ક્યારે પાછો શરદપૂનમનો ચંદ્ર ભગે અને ક્યારે વૃક્ષ ઉપરથી ફળ પડી બાકોરુ થાય ? તેમ મનુષ્યભવ, આર્યક્ષેત્ર, પાચઘંદ્રિયની પૂર્ણતા અને જૈન-ધર્મ મળવો બહુ દુર્લભ છે

અનાદિ કાળથી જીવને આત્મ સ્વરૂપનું જ્ઞાન નથી

શાની કહે છે, કે જ્યાં સુધી તું તને નથી ઓળખતો ત્યાં લગી મીડુ છે! કાચબાને અનાયાસે ભેવા મળી ગયું, તેનું વણન શું કરી શકે? દ્રુમમાં ભેવા કયા પહોંચે છે કે ચક્ર સાથે સરખામણી કરે! એમ જેણે સમ્યક્જ્ઞાનને આસ્વાદ્યું છે, સ્વસંવેદન જ્ઞાન થયું છે તે જગતમાં એવો કયો પહોંચે છે, કે તેની સાથે સરખામણી કરી શકાય! સમ્યક્જ્ઞાનનું સુખ અવિનિશ્ચય સુખ છે લોકનાં સુખો તો કલ્પિત છે, વાસ્તવિક સુખો નથી. ઝાંઝવાના જળમાં જળની કલ્પના કરી ઢોટ મૂકી પણ તૃષ્ણા છીપી નહિ, તેમ જલ ઘર્ષ સુખની કલ્પના કરી હાલ, હવેલી ખંડલા મોટર, લાઘી-આઘીમાં શું સુખ છે? પેરીસ, જર્મન કે જાપાન જાઓ, કર્માંય સુખના લાટા પહોંચા નથી.

શાની કહે છે કે અનંત સુખ તારી પાસે જ છે ભગવતીસૂત્રમાં કહ્યું છે કે અસ્તિમાંથી અસ્તિ આવે, નાસ્તિ માંથી અસ્તિ ન આવે સુખની અસ્તિ આત્મામાં છે છ દ્રવ્યને ઓળખો છો! સુખ આનંદ, સુષુ આત્મામાં છે તે સિવાય પાપ્યદ્રવ્યોમાં છે જ નહિ, જેમાં નથી એમ શાનીએ કહી દીધું પછી માથાફાદ શીદને કરે છે!

સોળ શબ્દગાર સનેલી બાઈને હાર્ટ ફેઈલ થતાં જીવ છૂટી ગયો પતિ આવીને જીવે છે વિચાર થયો કેમ જીવતી નથી? શું રિસાણી હશે? લાવ દડોળ પતિ દડોળે છે મનામણા કરે છે હલવા બાદિ મોદામા મેલે છે પણ મડું ખાત ખરું? થણા પ્રથત્નો કયાં છતાં જીવતી નથી રોના બેડો ડાહ્યા પુરુષ કહે છે બાઈ! કેમ રહી રહ્યો છે? આ કહેવા લાગ્યો કેણે જાણે શું વાકું પડી ગયું તે મારી

પત્ની મારી સાથે જોલતી નથી' ડાહ્યા પુરૂષે પાસે જઈને
 બેસ્યું તો મડું છે ચેતના જ નથી કહ્યું કે ભાઈ! 'આ
 ખાઈ તો મરી ગઈ છે, તને મોહની આધીને લઈને ખખર
 નથી, પણ આમા પ્રાણ નથી. આ જડ છે ચેતનરૂપ પ્રાણ
 ચાલ્યો ગયો હવે માનવામા આવે છે! માનવુ જ પડેને!
 તમારે માનવુ છે કે નહિ! પૈસામા સુખ માન્યુ છે ને! તે
 જડ છે કે ચેતન! જડ પદાર્થમા સુખ દેખાય છે! જડ
 પદાર્થમા સુખની કલ્પના કરનાર ઘેલો ગણાય તે તો મડદા
 છે. બુદ્ધિમાન વિચાર્યો પછી જ વર્તે છે, મૂર્ખ વર્ત્યો પછી
 જ વિચારે છે જ્ઞાની કહે છે, કે દેહ દષ્ટિ છોડી આત્મદષ્ટિ
 કર, એક વખત સમ્યગ્દર્શનના આગણામા પગ મૂક, એટલે
 મોક્ષ નિશ્ચિત થઈ ગયો. સમજો, ઉત્કૃષ્ટ આરાધનાથી તે જ
 ભવે સિદ્ધ થાય મધ્યમ આરાધનાએ ત્રીજે ભવે અને જઘન્ય
 આરાધનાએ પદ્મર ભવે તો મોક્ષ જાય જ સમ્યગ્દર્શન
 પ્રાપ્ત થયા પછી પડવાઈ થાય તો પણ તે જીવ દોરા સહિ-
 તની સોય જેવો છે

શ્રી ઉ. સૂત્ર અ ૨૯ જોલ પદમાથી

જહા સ્વહ સસુત્તા, પદ્ધિયાધિ ન વિળસ્સહ ।

તહા જીવે સસુત્તે, સસારે ન વિળસ્સહ ॥

જેમ દોરા સહિતની સોય કચરામા પડી જાય, છતા
 પણ જડી આવે, તેમ જીવમા સમ્યગ્દર્શન રૂપી દોરો પરા-
 વાઈ ગયો છે, તે સસારમા જોવાઈ જતો નથી અર્ધપુદ્ગલ
 પરાવર્તનની અદર તો આવી જ જાય છે અનાદિનો, ઊલ્ટો
 હતો, તે હવે સુલ્ટો થઈ ગયો છે અડદ જેવો હતો, તે છડીદાળ

સમો થઈ ગયો છે મુશી કહેવાનો બો છે, કે ખમિ તેમ કરીને
 જીવને સાચી મદદ લાવવાની જરૂર છે દેવ અસ્થિત, શુક્ર
 નિર્જીવ અને ધર્મ કેવળી પ્રરૂપિત, આ ત્રણ તત્ત્વ છે તેમાં ખમિ
 સમાઈ જાય છે ધર્મ છે તે સાધન છે તેનાથી દેવનું અને
 સિદ્ધનું સ્વરૂપ પ્રગટશે આરાધના ત્યારે પોતાને કરવી પડશે.

દુનિયામાં જહાંના દુરમનોને જીવ જીવે છે, પણ
 અજરના શત્રુને બેતો નથી રાગ-દેવ ધર્મ રૂપી દુરમનોને,
 અસ્થિત ભજવાને હુકમ છે, ત્યારે તેને આપણે નમસ્કાર
 કરીએ છીએ શાની કહે છે, કે પહેલા પાંચે ઇન્દ્રિયો ઉપર વિન્ય
 મેળવ, જે ઇન્દ્રિયો ઉપર વિન્ય મેળવે છે તે જ ખરો વિજેતા
 છે કુળ આપનાર માટે, પણ કુળ સહન કરનાર ન માટે
 પરિસહનો સામનો કર શત્રુની સામે બાદે ને વિજેતા અને
 અસ્થિતોએ આ માજી બતાવેલો છે હવે આપણે બે માજી
 બાલુ છે કે નહીં? કે લિંડગી આમ જ કાઢવી છે? કેઈ
 પોતાના વિષયો આડે આવે તેને નિહવો આ આમ કહે છે
 અને આ બેમ કહે છે બેમ પરની પચ્ચાતમાં ટાઈમ
 ગુમાવે છે ગામનો કચરો વાળનાર કચરો ધરમાં ભરી નથી
 શખતો પણ ઉકરડામાં નાખે છે ત્યારે આ તો નિંદા કરીને
 આખા ગામનો કચરો ધરમાં નાખે છે વિષયોને વશ થઈ
 માસ-મહિરામાં આસકત રહે છે અને દેહને પુષ્ટ કરવાની જ
 તાલાવેલી જગાવ છે પણ આ સાઘત્રણ મજા કાઢાની કા
 શેર રાખ પણ નહિ ઉતરે દેહની કઈ સ્થિતિ થાય છે તે
 જીવો છા ને? તો પછી જહનુ પોપણ શુ કરી રહ્યા છો?
 શરીર બે તો શેઝનુ ધર છે કસ કદાચ તેટલો કાઠી થયો

પુદ્ગલાનદી પાણુ છોડી, આત્માનંદી ખનો, વિષયોના આનંદને
બંધ કરે. પ્રભુ કહે છે ‘ જો તારે સ્વ સ્વભાવમા રમણુતા
કરવી હશે તો પરભાવને કાઢવા પડશે, બહારના બંધા નાદ
બંધ કર,’ એટલે અંદરથી આત્માનો અનહદ નાદ સંભળાશે,
બહારના નશ્વરનાદ સાંભળવાની કેમ ઇચ્છા થાય છે ! પર-
ભાવને તિલાંજલી દેયો જેટલી આસક્તિ તેટલી આપત્તિ છે
રાગ તેટલા રોગ અને મોહ તેટલો મૂઝારો છે જ્યાં વિરક્તિ
ત્યાં મુક્તિ જ્યાં સપ ત્યાં સપત્તિ જ્યાં કલેશ ત્યાં નાશ
જ્યાં ત્યાગ ત્યાં તપ-તેજ છે

આજે તો પૌષધ ક્યાં હોય, ત્યારે પણ પથારી સારી
કરે, ઉપર સારો ઓછાડ, પછી કહે હવે બસ સારૂ, મીઠી
નિદ્રા આવી ગઈ, આ કાર્યમા અનાત્મભાવ પોષાય છે,
સાવધાન થાય તો ખબર પડે. બોલવા, ચાલવા, સાંભ-
ળવા, હરવા-ફરવા દરેક ઠેકાણે જડભાવને પોષણ મળે છે
જાની કહે છે, ‘ એક વખત તુ તને જો, વિષયની ભૂતાવળને
ભગાડી, આત્મા તરફ નજર કરતા શીખ ’

આનંદધનજીને એક બાળમિત્ર તાપસ છે ઘણા
વર્ષની સાધના પછી એક રસકૂંપિકા તૈયાર કરી, શિષ્ય સાથે
આનંદધનજીને દેવા માટે મોકલ્યો. શિષ્ય આનંદધનજી
પાસે આવીને કહે છે, ‘ મારા ગુરુજીએ આપને આ ભેટ
મોકલેલ છે આ રસ કૂંપિકા છે, લોહા ઉપર એક ટીપુ
પડે તે સોનું થઈ જાય છે ’ આનંદધનજી કહે છે, ભાઈ!
મારે શી જરૂર છે ? ચેલો કહે ‘ આ તો તમે ભક્તોને
આપશો, તો ચેલા વધી જશે, તમારી પાછળ જગત ગાડું થઈ

ફરશે.' તેણી મહીના ભાવ કાઢી આપનાર પાછળ મોટું ફરે છે.

આનંદધનણ કહે છે 'હું અસંગ દશામા જે હું તેમાં વળી સંગ કર્યા કરું? સવ સગથી વિશેરે મુક્ત થાય તે જ સિદ્ધ થાય સિદ્ધને જોઈ પરમાણુ માત્રની ક્ષયના હોતી નથી મમત્વ હોય તો મોક્ષ ન જવાય વતન અને વચન બે જોઈ તાલથી કદમ મિલાવીને ચાલે તો આપુ જમત સર કરી શકાય છે.

આનંદધનણ કહે છે 'મારે જ્ઞાનો ખપ નથી મારે અમલકાર દેખાડવાની જરૂર નથી' એટલો કહે છે 'સાહેબ, તમે બિચારો તો જરા મારા ગુરુની કેટલા વર્ષની તપસ્યાને અતિ આ સાધના પ્રાપ્ત થઈ છે' આપને ખાસ મિત્ર તરીકે મોકલ્યું છે આપ કહો છો મારે જરૂર નથી.

આનંદધનણ કહે છે ભાઈ! તારા ગુરુએ જડ વસ્તુ પાછળ આટલાં જમા વરસ સાધના કરી છે તારો ગુરુ સ્ત્રી ત મૂક્યો છે સાધના કંઈ કરવાની? પીર, પેગંબર, વટા કરણ મહિમદ્ર દેવ દેવતા કે માતાજીની સાધના પાછળ તો ભૌતિક ઇચ્છા રહેલી છે જ્યાં આધ્યાત્મિક વાદ નથી ત્યાં શું હિ વળવાનો? માટે લઈજા પાછો' એટલો કહે-મારા ગુરુની ભેટ તમે અપમાન ન કરો માટે તમે રાખી દ્યો, કેઈ ભક્તને આપી દેજો. આનંદધનણ : 'ભાવ ભાઈ! એમ કદીને કામમા શીયો લઈ ચિલા ઉપર પછાડ્યો રસાયણ ખડું ચિલા ઉપર રોગાર્થ ગયું પેટો એટલો જાણો દેવા માંડ્યો. અરેરે, અમારા જવાને દીધું હોતતો દાગદર ચકચૂર થઈ જત.

આતો વાદરાની ઠોકે માળા નાખી છે. કેટલી સાધનાને અતે ગુરુએ ભેટ મોકલ્યુ, પણ આને કદર નથી કોધ, ધરતીકપ છે. મનોહર જીવન મહેલને એ બિહામણા ખંઠેરમા પલટાવી દે છે

આનદધનજી કહેવા લાગ્યા ‘ભાઈ! લોઠાનુ સુવર્ણ કરે, તેની કદર કરવાની હોય, કે સિદ્ધ થાય તેની કદર કરવાની હોય ? તુ સોના માટે મરે છે, ચાલ તને ખતાવુ. એમ કહી, એક શિલા ઉપર લઘુનીત કર્યું એટલે શિલા સોનાની થઈ ગઈ કહેવા લાગ્યા, ઉપાડ ચેલો આશ્ચર્યથી જોઈ રહ્યો આનદધનજીના પગમા પડી માફી માગી જતો રહ્યો જડના માહાત્મ્ય કોને આવે !

જીવ જડ પાછળ રાત્રી અને દિવસ જોતો નથી મત્સ્ય ઉદ્યોગ કરી, દેવનારના કારખાના ઊભા કરી, રોજ છ છ હજાર જીવોની ઘાત કરનારા શુ ઊંચે આવશે તેમ માનો છો ? કર્મ બાધ્યા તેને લોગવવા પડશે

વીદંસપદ્મિ જાલેહિં, લેપ્પાહિં સઠળો વિવ ।

ગદ્ધિઓ લગ્ગો ચક્ષોય, મારિઓ ચ અણન્તસો ॥૬૫॥

ત્યા નરક ગતિમા બાજ અને સિંચાણા પક્ષીના રૂપ કરીને નારફીના જીવોને પગવતી પકડે છે માથુ, આખો ઠોલી ખાય છે. તે વખતે આકેદ કરે પણ તેનુ કોણ સાલજે ! માસના લોચા નીકળે તેના ઉપર તેજાખ છાટે છે કેવી બળતરા થતી હશે ! પરમાધામીઓને દયા હોતી નથી એ તો મારીને રાજી થનારા હોય છે.

કુહાઢ ફરસુ માર્ફેહિં, ચઢ્ઢેહિં દુમોવિવ ।

કુદ્ધિઓ ફાલિઓ છિન્નો, તચ્છિઓ ચ અણન્તસો ॥૬૬॥

હે માતા ! ફરસી-કુહાડો લઈ જ ગલમા જઈ મુશર
 વૃક્ષના ટુકડે ટુકડા કરે છે, તેવી રીતે પરમાધામીઓ ફરસી કુવાડા
 લઈ નારહીના કટકે કટકા કરે છે અને તેના શરીરની આમડી
 ઉતારી નાખે છે હે માતા ! આવું કુખ મેં અનતીવાર નરકમાં
 સહન કર્યું છે તે માંહેનું સયમમા કાઈ જ કુખ નથી
 મને તો સયમમા અનતુ સુખ દેખામ છે સયમમાં કુખ
 કામરને લાગે છે શૂશ્વીર અને ખીરને કાઈ લાગતું નથી.
 વળી પવ્વ શુ કહ્યો તે અધિકાર અવસરે કહેવાયે.

આખ્યાન ૧૦૭ મું

સવત ૨૦૨૧ના કારતક મુદિ પ રવિવાર, તા ૮-૧૧-૧૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણ કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ
 સિદ્ધાંત પ્રપ્ત્યા ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં
 મુનાપુત્રનો અધિકાર બાલી રહ્યો છે મુનાપુત્ર માતાપિતાને
 નરકના કુખોના વણન કરતા કહે છે : હે માતા ! નરકના
 કુખ પાસે સયમનું કુખ કાઈ વિસાતમાં નથી.

જીવ અજ્ઞાનકશાને વશ થઈ, ફર-કર્મ કરે છે તેથી
 નરક પિતિ મળે છે માત્ર જ પોતાનો માતક બને છે સહે સહે
 ભાવ-મરણ જીવ મરી રહ્યો છે રખડપટ્ટી અંધ છે તે કારણે
 આ રીતે થઈ છે પોતાને જ્ઞાન નથી કે કું પાપ કરી રહ્યો છું
 પણ પાપનું કળ બોગવશે કોણ ? ધન જે અનિત્ય છે, તે
 ભૌતિક મુખ માટે જીવ બેશુ કરે છે કયે રસ્તેથી કેમ ધન

મળે તે માટે સતત પ્રયાસ આદરે જલદી મારુ અભરે ભરાઈ જાય, તેને માટે ન જુઓ રાત કે દિવસ લક્ષ્મીપૂજન કર્યું હશે ત્યારે ચોપડામા લખશે 'ધનાશાળી ભદ્રની ઋદ્ધિ હોજે।' પણ મહાવીરની આત્મઋદ્ધિ માગી? લક્ષ્મી તો ચ ચલ છે અને કોઈ વખત ખહારવટિયા, લૂટારા, ચોર, ડાકુ, લૂટી જાય તેવી છે એ લક્ષ્મી માટે થઈ જીવે કઈક કાળા ઘોળા કર્યા પણ અતે તો મૂકીને ચાલી જાય છે ને !

લક્ષ્મીને મેળવવા જીવ કઠિન પરિશ્રમ ખેડે છે ખાર ખાર કલાકની નોકરી કરે છે વળી તેનું રક્ષણ કરવા ગોદ-રેજની તિજોરી અને ચોરડા ઉપર ખભાતી તાળા વાસી ત્યા ખાટલો નાળી સૂવે છે ચોર ન લૂટી જાય તે માટે ખોટી ઉધરસ ખાય સૂખે નિદ્રા પણ ન લ્યે ધન મેળવતા ચ દુ ખ છે, ને સાચવતા પણ દુ ખ છે કોઈની પેઢીમા મૂકયું હોય તોય પણ મનમા ખીક રહ્યા કરે, રખેને પેઢી કાચી પડશે ને મારૂ ધન ચાલ્યું જશે તો? ધન મેળવવા માટે નોકરીએ સમયસર જવું પડે આગણે મહેમાન આવેલ હોય, છતા કહેશે, મારે ઓફિસનો ટાઈમ થઈ ગયો છે આહી વ્યાખ્યાનમા ન આવ્યા હોય ને પૂછીએ, કેમ ભાઈ, તો કહેશે 'ઘેર મહેમાન હતા' ત્યા મહેમાનને એમ ન કહે, કે વ્યાખ્યાનનો ટાઈમ થઈ ગયો છે ! અહી તો મહેમાનને તેડીને આવવું હોય તોય અવાય, ઓફિસે તેડી ન જવાય છતા કયા અટકી પડ્યા છો? ધન માટે માળાપ, પ્રિયજન, સ્ત્રી, કુટુંબ, અરે! જન્મભૂમિ છોડી કાળાપાણીએ ઉતરી પરદેશ ખેડે, કે જ્યા કોઈ સગવડાહુ હોય નહિ, તેવા સ્થાને પહોંચી જાય માસા-હારી અને પરસ્ત્રીગમન કરનાર શેઠની નોકરી પણ સ્વીકારે.

ભાષા જેની કુહાડા સરખી હોય છતાં બાઈબાપા કરે. માખા પનું સહન ન કરનાર, ધન માટે શેઠિયાનું સહન કરે. એક બિંદુ જેટલા સુખને માટે સમને સાગર જેટલાં દુઃખો સહન કરવા તૈયાર થાય આ સસારમા ક્યાં સુખ છે, તે તો કોઈ છતાં ભેરશોરથી કેવા પાપ ક્યે બાવ છે ?

સમ્યક્ રૂપી બીજ વાવીને બાર ભાવનાનું પાણીસિંચન કરી, તપરૂપી તરકો આપવો બેઠબે, જેથી મોક્ષરૂપી ફળ મળે. ધન માટે જેટલો પુરુષાય કરો છે, તેટલો ધન માટે કેટલા ટકા કરો છે ? ધન માટે ધમાધમ જ્યારે ધન માટે બે ઘડી પણ નહિ ! સામાયિક કરવાનું કહીએ તો કહેશે No time વાંકું કલ્યાણ તારે કરવું નથી ? જે સાબન કરી લેવા જેવું છે તેમાં ફૂરસદ મળતી નથી. અને હાથે ભસ્ત્ર કામથી અણિયો ભરે, તેમાં પચીસ રૂપિયાના ફોરા વાપરે આભલાં ઘોઠે કેટલો લાખેજી સમય બચાડી રહે છે તેવું ભાન છે ? આ જઠ દેહને શણગારવા છુવ શું નથી કરતો ? એમપ્રોધંકરી-ભરતનૂઘણ શીખવા ઘીકરીયો-વહુઓ કલાકોના કલાકો જાળે અને ધાર્મિક શિક્ષણમાં ખામી કેમ છે ? ઘીકરી, વહુ, કલાસ ભરવા બંધ અને સાસુજી બિવારને ઘર અને છોકરા સામ્મવવા ઘેર બેસી રહેવું પઠે ભરત, નૂઘણ, સિલાર્થ, ટાઈપ વગેરે શીખવા બંધ પણ ધર્મની વાત તરન બોલી મઈ ગઈ છે આજે તો જેનો પુરુષ હજાર કમાતો હોય તેની મીને પાંચસો કમાવાની અબજબા હોય મરશે. ત્યારે પૈસા કોઈ છાવીએ જધાવશે ? તમે અહીં રળીને કેટલું રળ્યો ! દેવલોકમા દેવના પક્ષગની પક્ષવાઈઓ હોય તેમા અહીં દ્રીપની અદિ સમાઈ બાબ છે એટલું જ તમે અહીં શું રળી શકવાના

હતા ? વાણ્વ્ય તરી દેવી કપાળમા ટીલડી કરે છે, તેમા આખા જંબુદ્વીપની ઋદ્ધિ આવી જાય છે, તે ટીલડી કેવી હશે ? ધર્મ કરે તેઓને તો વાણ્વ્યંતર, જ્યોતિષી, ભવનપતિ, સ્ત્રીવેદ, નપુસકવેદ, નારદી અને તિર્યંચ, એ સાત ખોલમા ગતિનો બંધ પણ ન થાય ફક્ત એક વૈમાનિક દેવ ગતિનો જ બંધ પડે. ધર્મ કેટલું રક્ષણ કરે છે ? પૈસા શું રક્ષણ કરશે ? બહાર-વટિઆ સામા મળ્યા હોય, હીરાની કઠી કે સોનાની વીટી કાઢી દેવી પડે છેને ! હીરાની કઠી રક્ષણ કરે ખરી ?

નટી થઈ નાચવાનું કેમ ગમે છે ? ફલાણી નટીએ ચણિયો આવા પ્રકારનો પહેર્યો હતો, તે માટે તેવો ચણિયો ખનાવવા, દરજીને સિનેમાની ટિકિટ કઢાવી આપે. શણગારમા પણ નટીઓના નામ સાડલામા પણ ‘કિસ્મત’ ‘બંધન’ એવા નામ ! આ શું ? તારે સતી થવું છે કે નટી ? તમારી બહેન દીકરીને કોઈ ખરાબ દૃષ્ટિથી જુએ તો તમને કેવી ચીડ ચડે ? એકાદ વખત જુએ તો સહ જ ગણાય, પણ ટીકી ટીકીને એકાદ બે ચાર વાર જુએ, ત્યારે તમે પડકારોને કે કેમ જુએ છે ? તો આ સિનેમા જોનારા, શું પારકી બેન-દીકરીને નથી જોઈ રહ્યા ? કેની સામે નજરુ નાખો છો ? નાક છે, કે કયા જઈએ છીએ ? ધાર્મિક ખેલમા પણ નખરા તો હોય જ ત્યાં જઈ તમે સસ્કૃતિ ગુમાવશો કે મેળવશો ? પરસ્ત્રી ઉપાડી જવી, રાગના રમકડા આપવા, કેમ લલચાવવી, તેવા ધધા સિનેમા દ્વારા શીખાય છે, કે બીજું કાંઈ ? નાના બચ્ચાઓ પણ ગાયનોની કડીઓ મુખે ખોલતા હોય ! ઘરમા રેડિયો ગૂંજતો હોય, તેમાય વિકારવર્ધક સંગીતના સૂર સાંભળવા મળે છે

યક્ષે છુનપાલ અને છુનરક્ષિત બેઠેને જ બે બેસાડયા હતા. બેઠા પછી ચક્ષુ શરત મૂકી હતી, કે જ બે બેઠા પછી સ્વભાવેવી પાસે જવાનો સંકલ્પ પણ કરવો નહિ તો જ તમને સ્કંધ ઉપર બેસાડી કાઢી નગરીએ પહોંચાડી હશે બે જૂરા સંકલ્પ થયે, તો હું જગ્યા કે સમય પણ નહિ બેઠું અને બાકા ઉપરથી પછાડી દઈશ બેઠે કબૂલ થયા બજવાન પણ એમ જ કહે છે, કે છે કબૂલ, ઠઠ માણે પહોંચાડી હશે ! પણ શરત એ છે કે સસાર સામું ભેવું નહિ. મનથીયે પણ શમ ભાવ ભિલો ન કરવો, ક્યારે કબૂલ થાયો ?

બેઠે કુમારો કહે છે, ‘અમારે કબૂલ છે, આગા શિર્દામાન્ય છે ચક્ષુને કાંઈ વેતન તો ભેવું નથી. સાધુ-પુરુષો પણ શુ માગે છે ? આર માસ સભળાવ્યું માટે આર હજારનો ખરડો કરી દેયો, એમ કહે ખરા ? ના, તમે કાંઈક ધમ કરી છૂટે. બખતમા ફસાયા છે તેમાંથી છૂટે. એજ ઈચ્છા સેવે છે છોડ્યા પછી તમે શુ કમાવ છો ? કેમ બાલે છે તે પૂછવાની પથાત નહિ કરવાની. પઠપૂછ કરનારને મોઢું છૂંચે નથી, બેને ઉપરનો વેશ પહેરી લીધો, તેથી કંઈ વળવાનું નથી. સપ ઉપરથી કાંચળી છોડી દેયે, પણ તેથી ઝેરી મગી જતો નથી. ઝેર તો તેની ફાદમાં છે કાંચળીમાં નથી.

કપડા ઉતારી સાધુતાના કપડા પહેરી દેયે પણ અદરના કોષ, માન લોભ, વિષય-કષાય ન બાંધ ત્યાં સુધી તે સસારી જ છે આજે તો દીક્ષા લેવા જતા હોય, માખાપ ગ્રાતા હાથ બંધ મરણ ઘડી ગયું દીક્ષા લેનાર પણ બેબેલા મ અરે બારી ! તુ તો ત્યાગપથે જઈ રહ્યો છ,

તારે રડવાનું હોય ? સમજાવું પૂર્વકનો ત્યાગ છે કેકોઈ વ્યક્તિના રાગના કારણે સંયમપ થે જવા નિકળ્યો છું ? તું શા માટે રડે છે ? દીકરાને પરણાવવા જતા હોય ત્યારે કેટલાં રડે છે ? તો પછી અહીં શું છે, તે રડો છો ? આતો મહાભિનિષ્ક્રમણ છે. સંસારને તજતા રાગ અગે, માતાને મૂર્છા આવી જાય, પણ દીક્ષા લેનારો, સાથે રડે, મોઢું સિયાવિયા, કરે એવો કયાય શાસ્ત્ર પાઠ નથી માતાપિતા, મિત્ર, જ્ઞાતિ, સગાવહાલા બધાને ત્યાગી દીધા, હવે જોજો, રખેને બીજાવાર ગવેષણા કરતો નહિ આ ભગવાનની આજ્ઞા છે. “મા વન્તં પુણો પવિ આવિષ” વમેહુ ફરી ચાટતો નહિ, નહિ તર કાગડા-ફૂતરાની પકિતમા મુકાઈ જઈશ.

રચણાદેવી મહેલમા આવે છે, ત્યારે કુમારોને ન જોતા પૂર્વ દક્ષિણ બાજુના વનમા જોઈ આવી દેખાણા નહિ ઉપ-યોગ મૂકીને જોયું તો ચક્ષના ખલા ઉપર જઈ રેહ્યા છે. રચણાદેવીને લાગી આવ્યું અરે ! મેં કેટલા લાડ લડાવ્યા કેવા ખાનપાન ખવરાવ્યા-પીવરાવ્યા જે માગે તે આપ્યું અને મને છોડીને ચાલી ગયા કેમ જવા દઉં ? પાછળ ઉપડી અને ચક્ષની પાછળ આવી કહેવા લાગી-અરે જિનપાલ અને જીનરક્ષિત ! તમે નગુણા છો મેં તમને કદી પણ દુલવ્યા નથી માટે પાછા વળો. મેં તમને કડવા વેણ પાણ કહ્યા નથી ફૂલની શય્યામા સુવાડયા છે

કેકોઈનો પણ જરાક વાંક આવતા રચણાદેવી તેને શૂંઘીએ ચડાવતી આવા તો કેટલાયને શૂંઘી ઉપર ચડાવી દીધેલા, તેણે વનમા આ બન્ને કુમારોએ નજરે દીઠેલું તથા ત્યાં એક

શુભી પર ચહેલા પાસેથી સાંભળેલું કે યજ્ઞ કર સોમવારે આ
જગ્યાએ વનમાં આવે છે, ને કોને તારુ, કોને પાર કોતારું’
એમ બોલશે, ત્યારે પત્રમાં પછી જશે. અને કહેલો ‘અમને
તાયો-કોતારો’ એ જે શસ્ત્ર કહે તે કળૂક કરશે. તદ્વિતર
રમણાદેવીનો કોપ બહુ આકરો છે, એમ છવોને મોહનીદેવીનો
કોપ પણ સખત બિલ્લવાનો છે, શેજ બિહીને નરકના દુષ્ટો
સાંભળો છો ને ?

‘જયેહ મુદ્ધિ મારહિ’ કુમારેહિ અર્ધ પિત્ર ।

તાહિજો કુદ્ધિજો મિત્રો, જુગ્ગિજો ય જવન્તલો ॥૧૭॥

હોદાના ધણુ લઈ એરણ ઉપર માથુ રાખી પરમાધામીઓ
ટીપે, નારહીના માથાંનું ચૂર્ણ કરી નાખે, આહું દુઝમ અનવીવાર
સોજન્થુ કાંસામાંથી થાળી વાટકા બનાવે ત્યારે, કુંકાર
કાસાને તપાવે. પછી સાચુસા ચલી એક જણ પકડી, ચારે
બાજુ બીજા સાત આઠ મજૂરો ધણુ લઈને બિલા રહે. અને
કરતા એક ઉપર એક એમ ધા કરવા માંડે બેરાવરનગરમાં
કાંસુ બહુ ટીપાય છે આખી રાત અવાજ આવતા હોય એ
રેખાવ ભેમએ ત્યા નારહીનાં દુષ્ટો સાંભરે કે પરમાધામીઓ
આવી રીતે નારહીને ટીપવા હશે. બહારનાં ભૌતિક મુખો
હોય છતાં પણ પાપનાં ઉદય કેવી રીતે ઉદ્ભવે છે ! કરોડ
પતિ રીકને પશ્ચાત્તઃ કર્મ ભય પીલી કોઈક પહેરાવે ત્યારે
પહેરી સહે આવી ક્યામા તે શું મુખ માણી રહ્યો છે ?

એક માતાના પુત્ર બે, એમાં એક ચતુર એક પીડીત,

એક ને માને પાણી ના મળતું બીજને દુખનો રહેલ,

કરમનો રે હોયડો અલખિલો...

એક / માતાના બે પુત્રો હોય તેમાં એક ભણવામાં

આગળ, ન્યારે ખીજો પહેલાં ધોરણમા પાચ વર્ષ કાઢતો હોય
ખન્ને એક જ કૂખમા આજોટેલા હોવા છતા યુદ્ધિના ક્ષયોપ-
શમમાં ફરક રહે છે ને? એક જ રાજકુળમા જન્મેલા હોય
તેમા એક યુવરાજ થાય, તેને રાજ-સિંહાસન મળે. ત્યારે
ખીજો ફટાયો રહે. પુણ્યમા કેટલો ફેર! કર્મની પદ્ધતિને
શમને જેવા કર્મ કર્યા છે તેવા જ ભોગવવા પડશે કલેશ-
મય આ સ સારમા શાંતિ કયા છે? આમા તો જીવન ખરખાદ
થઈ રહ્યું છે. વીતરાગને પંથે પડો ભગવાને કહ્યું છે તેમ
કરો.

રચણાદેવી ઘણી વિનવણી કરે છે હું તમારા વગર
જીવી શકીશ નહિ વગેરે ઘણા મોહના વચનો કહ્યા, છતા
ખન્ને કુમાર ડગ્યા નહિ રચણાદેવી આક્રંદ કરવા લાગી યક્ષ
તો ઝપાટા બધ ચાલ્યો જાય છે જીનરક્ષિતને થયું કે રચણા-
દેવીનો ઉપકાર બહુ છે, કેવા લાડ લડાવ્યાં હતા, નહિતર
આપણે કયાય મરી જાત. વિચાર થયો કે લાવને એક વાર દષ્ટિ તેના
તરફ નાખું રચણાદેવી પાસા નાખવા લાગી જીનપાલ તો મેઢા
જેવો છે પણ હે જીનરક્ષિત! તુ તો મારી સામું જો! મને
તારા ઉપર પ્રથમથી જ અતિ પ્રેમ છે અરે જીનરક્ષિત! મને
શ્રદ્ધા છે કે તુ મોહ દેખાડીશ, જીનરક્ષિતતુ મન ડગ્યું
યક્ષની શરત આકરી છે, તરત જ હડસેલો માર્યો યક્ષ લવણ
સમુદ્ર ઉપરથી ચાલ્યો જતો હતો ત્યા પછાડ્યો રચણાદેવી
કહે છે પાપી, દુષ્ટ, લજ્જાનરહિત લેતોજી, એમ કહી ત્રિશૂળથી
વધેરી, ઢુકડા કરી, લવણ સમુદ્રમા મગર-મચ્છના ભક્ષરૂપે નાખી
દીધો જીનરક્ષિત મચ્છ કચ્છનો ભોગ થઈ ગયો જીનપાલ

ડગ્યો નહિ સાવધાન રહ્યો. તેથી બધે તેને તેના ગામના પાદરમા સુરક્ષિત મૂકી દીધો. ઘેર એકલો આવતા બેઈ માતા પિતા કહે છે, ‘ભાઈ કયા ?’ તો કહે, ભાઈનો ભોજ લેવાય ગયો.’

અગિયાર વખત સુસાફરી કર્યા પછી માબાપે ના પાડી હોવા છતાં બારમી વખતે સુસાફરી કરવા ગયેલા, પૈસાની તૃષ્ણા માટે ઘઈને મા બાપની આજ્ઞાનો ઈન્કાર કર્યો, પરદેશથી પાછાવળતા વહાણો તટમાં ફીપમા આવી પડ્યાં ત્યાં સ્વ ભાદેવી મળી વજેર બધી વાત કરી. કહેવાનો મુશ્કેલી છે, કે જે મતમા સાવધાન રહે છે કોઈકદીને પ્રસન્ને પણ મજમ રહી ડગના નથી, તે જ શાશ્વત સુખને વશ છે સાધુ ઘઈ ગયા પછી ઈન્દ્રિયોના વિષયમા હુબ્ધ થાય છે, તેની સાધુતા છુટાઈ જાય છે

‘ત્રણ વાગે બરાબર આ થાશે, મોડું ન કરશો નહિતર ઠરી જશે આ સમયે મુસળીનો. રસ તૈયાર રાખીશ પધારજો આ બધો લાલચો અને લાલચ રેખાડનારી બહેનો. રથભાદેવીજ સમજી લેજો. કળવંક રહીને મોહમાં પાડે પછી પતન મના કેવીવાર ! જે વીતશક્તિની આજ્ઞા પાળી નથી શક્યા તેના શુ કાલ થાય છે તેજુઓ છો ને ! સાધુઓ તો ભગવાનની આજ્ઞા આગળ ઠરીને ચલવાનું હોય છે લાચ ત્યારે બીજા બે મહિના અઠે દારકા જેમ ન થાયે કાયદા પ્રમાણે વતવું પડે છે જનપાલે પછી દીમા લીધી અને એક માસનો સમારો કર્યો એ જનપાલ મુનિની વાત શ્રવણ સૂત્રમા આવે છે નત્ય ન ના છે

આ કથામાથી ઘણો સાર લેવાનો છે મોહનીકર્મ એ રચણાદેવી છે જીવને મોહની દેવીનો પાશ બહુ અનુકૂળ પડી ગયો છે રાગની પિસ્તોલ તે પડખાની પિસ્તોલ છે ક્યારે ગોળી છૂટશે અને મરણશરણ થશું એ ખબર નથી પડવાની શાની કહે છે, કે રાગમા ન રગાતા, આત્મદશામા રમણતા કરજો એકલા આવ્યા ને જવાના પણ એકલા જ થોડા આયુષ્યમા સાચી કમાણી કરી લેવાની જરૂર છે

સંગ્રહવૃત્તિ એતો રાક્ષસવૃત્તિ છે. જે કોઈનેય પણ નથી દેતો તે રાક્ષસ છે દે છે તે દેવ છે બધું આપી દેયે તે ગુરુદેવ અને દીધા પછી અભિમાન કરતા નથી, તે દેવાધિદેવ છે એવા પુરુષોના કલ્યાણપ્રસંગો ઈન્દ્રો અને દેવો કરે છે એવા પ્રભુનો ધર્મ આપણને મળ્યો, તે મહાભાગ્યની વાત છે

મૃગાયુત્ર કહે છે । હે માતા ! હવે આવા સસારમા કયા લગી રહેવું । હું ભગવાનની આજ્ઞા શિર સાટે પાળીશ પછી આ સસારનો વિકલ્પ પણ નહિ આવે પૂર્વે કયાક તો હતો ? કોનાં ભાઈ, બાપ, દીકરા, બહેન, તે અત્યારે ભુલાઈ ગયું છે ભગવાન કહે છે કે તેની માફક આ તારો નવો જન્મ થયો છે એમ તું માનજે તું અણુગારનો જાણ્યો બન્યો એટલે નવો જન્મ લીધો, હવે ધર્મમય જીવન જીવી જા

તું ભૂતકાળ (સસારને) ને પૂર્વસ્નેહી સખ ધીઓને ભૂલી જાજે, કારણ કે દેહને જકડનારી લોહાની સાકળ કરતા મનને રુધનારી પૂર્વગ્રહોની અદ્રશ્ય સાકળ વધુ ખૂરી છે ચેતતા રહેજો, તક ખારણા ઉપર એકજ વખત ટકોરો લગાડશે

તક ગઈ તો ખલાસ માટે જોઈ ટકોરે જાગી જા. ટકોરે જાગે
તે માનવ, કચકારે હાલે તે પશુ

મૃગાપુત્ર જાગી ગયા છે વળી પણ શુ કહેશે તે
અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૧૦૮ શુ

સ વત ૨૦૨૧ના કારતક સુદિ ૬ સોમવાર તા ૯-૧૧-૧૪

સિદ્ધાંત જોટલે જ્યે કાને સિદ્ધ મથેલી વસ્તુ ઉત્ત-
રાધ્યયન સૂત્રનાં ૧૬માં અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર
આલે છે

મૃગાપુત્ર સાચા વૈરાગી છે તેનો વૈરાગ્ય પતંગિયા
રજનો નથી. તે તો મજાકિયા રજનો છે પવિત્ર પુરુષ પૂવ
ભવનું અપૂર કાપ પૂર કરવા આવ્યા છે. જેને અહરથી
સાચી સમજણ પ્રગટે છે તે પાછા પડતા નથી. ફરેક જત
પચ્ચક્ષુઆણ સમજણપૂવક લેવાં જોઈએ. “ત્યાજ ન ટકે
વૈરાગ્ય વિના” એ ક્ષણિક આવેશથી કે રોખાદેખીથી વૈરાગ્ય
લે તેને પાછા પડી જતા વાર લાગતી નથી. પણ જ્યારે
સત્ય સકલ્પ સક્રિય જને ત્યારે જ સિદ્ધિ સાંપડે મૃગાપુત્ર
માતાપિતાને કહે છે માતા ! તમે સયમની કુશ્કરતા જતાવો
છો તરસ લાગે ત્યારે તુ શુ કરીશ એમ કહો છો, પણ
નારહીમા અનવી તરસ લાગે ગળામા ચોખ પડે, ત્યારે પર
માધામીઆ કેવું પાણી આપે છે ? સાંભળો.

તત્તાઈ' તમ્બ લોહાઈ', તડયાઈ' સીસયાણિ ય ।

પાઈઓ કલકલન્તાઈ, આરસન્તો સુમે'રવં ॥૬૮॥

તાબુ, સીસુ અને લોહાનો ધગધગતો રસ ઉકાળી નારકીના જીવોને પાણીને બદલે પીવરાવે છે. પૌષ્ઠ્યમા તરસ લાગે તો પાણીના પોતા મૂકવા મંડી જાય ઠંડક થાય તો ઠીક, આમ અદરથી શાતા પ્રિય છે ને ? પહેલા તો રખેને દેહને અશાતા થઈ જાય મોટે પૌષ્ઠ્ય કરે નહિ અને કરે તો આવું કરે. તે કેમ આગળ આવશે ? નિર્જરા અર્થે થોડું સહન કરવું પડે તો શુ હુ બ છે ? વૃત-પચ્ચક્રખાણુને જે વફાદાર રહેતા નથી, રાતમાં પણ ચા-પાણી, સિગારેટ જોઈએ છીએ, તે પાપ બાધનાર જીવોને નારકીમા પરમાધામીએ મોઢું ફડાવી પરાણે ધગધગતો રસ રેડે છે રાત્રીએ પાણી પીવું, એ લોહી બરાબર અને આહાર લેવો તે માસ બરાબર છે. રાત્રે લોજન લેવાથી કેટલાય ત્રસ જીવોનો કચ્ચરઘાણુ નીકળી જતો હોય છે ! જૂ પેટમા જાય તો જલોદર થાય કરોળિયો જો પેટમા જાય તો આખા શરીરે કરોળિયા ફૂટી નીકળે. એ સિવાય ઘણા પાપ રાત્રિલોજનમા ઊભા થાય છે માટે રાત્રી લોજનનો તો સર્વથા ત્યાગ કરવો જોઈએ સાધુને તો રાત્રે આહાર કલ્પે નહિ અને જો મહેમાન આવ્યા હોય, તેને જમવા માટે રાત્રે પ્રબંધ કરે, કરાવે, કે મનથી અનુમોદન કરે તો પણ તેનું પાપ લાગે છે રાત્રીલોજન કરવું નહિ, કરાવવું નહિ અને અનુમોદન નહિ આવા નવ નવ કેટીના પચ્ચક્રખાણુ પાળવામા મુનિરાજો સજગ જ હોય છે

એક રાતના ચોવિહારના પચ્ચક્રખાણુ કરતા સો વર્ષના નરકના દેણા કપાય છે જે રાત્રીના ચોવિહારના પચ્ચક્રખાણુથી

બસો વપના નારદીનાં દેવો કપાય છે આને તો કહેશે, ડોકરે જરા ફાકી, સૂતી વખતે લેવાની કહી છે, માટે પાણી લેવું પડે છે આમ શરીરને જ બોધ છે, પણ આત્મા સામે રૂપિ કરી નથી શરીર તો આવ છેને કાલ નથી આત્માનું કરી દ્યો. આવો અવસર અને આવી મોખ્યતા ફરી નહિ મળે. નારદી અને દેવતા અપચ્છાજાણી છે એકેન્દ્રિયથી માંડી બારેન્દ્રિય સુધીનાં હોવાને મન નથી તેથી તેઓ શુ ભ્રમ કરવાના હતા !

વિવેકી ભવ તો એક મનુષ્ય ભવ જ છે આવો ભવ પામી તમે કેવી કમાણી કરો છો ? લક્ષ્મીસ પત્ન નહિ પણ સત્સક્ષણ સ પત્ન બનો પરભવનું જાતુ શુ બાંધ્યું ? આને તો વનની જૂલજૂલામણી કરતાં યૌવનની ભયાનક જૂલજૂલામણીમાં માનવ હૃદયે ધમનું માહાત્મ્ય ધટી ઝડું છે બાજળના આવકોની પરિણતિ સાદાઈ સતોષ પૂવક ધર્મના તાણાવાણા વડે હવન વસ્ત્ર વણી લેતા અને એમ કહેતા કે ભ્રત ધડી આવી ભય તોય રાત્રિએ મારા મુખમાં કાઈ મેલરો નહિ

દિવસે પણ ધાવિહારના પચ્ચક્ષુજાણુ વજરના ન રહેતાં હ મેશા પચ્ચક્ષુજાણુમાં જ રહેતા આને પ્રજ્ઞા માણસો પચ્ચક્ષુ જાણુનેજડની કિંચા કહે છે બસ વધારે બધ બેસતુ ઘઈ ગયું શેલી હતી અને તેમાં પિયરિયા મળ્યા” પછી તો મોટી પાક જ મેલેને ? પણ યાદ રાખજો કે જૂલો પડેલો દયાપાત્ર છે અને જૂલો પાડનારો દુનિય છે.

સૂચનકાનસૂતના બીજા અધ્યાયનની ૩૧-૩૨ આશામાં લખવાનું હતું છે

“જહા અસ્માવિણિ નાવ, જાહ અન્ધો દરુહિઓ ।
 ઇચ્છા પારમાગન્તુ, અન્તરા ય વિસીયઈ ॥૩૧॥
 एव तु समणा एगे, मिच्छदिही अणारिया ।
 ससार पारकंखी ते, ससारं अणु परियट्ठन्ति ॥३२॥

સોનેરી અને રૂપેરી કાગળોથી જડતર જડેલી એક નાવા છે આ નાવા ઉપરથી સુદર દેખાય છે પણ તેનો નાવિક જન્માધ પુરૂષ છે, છતાં નૈયાના ઉપરનો ડાકડમાળ જોઈ ઘણા મુસાફરો તેમા બેસવા આવ્યા જ્યાં મધદરિયે ગયા ત્યાં, તો પૂઠા પલળવા મડયા નાવમા મોટા ગાબડા પડવા મડયા પાછી લેવાનું કહે છે, પણ હાકનાર તો જન્મ-આધજો છે. ‘જેનો આગેવાન આધજો, તેનું કટક ફૂવામા જાય’

જમાલી જેવાને પણ લગવાને કુશિષ્ય કહી, સઘ ખહાર કાઢી નાખ્યો હતો. કોઈ શ્રાવક તેને પગે ન લાગે કે શાતા ન પૂછે તેનો પદર દિવસ સથારો ચાલ્યો, છતાં કોઈ તેનો પરિચય ન કરે

જમાલીને અગ્યાર અગ તો કઠસ્થ હતા, પણ ઊંઘો પડ્યો પોતાનો પથ ફેલાવવા લાગ્યો નિહવપણુ આદ્યુ મરીને કિદિવધી દેવ થયો. ઉત્સૂત્ર પ્રરૂપણુ જેવું એકેય ઘોર પાપ નથી અને સૂત્ર જેવો એકે ધર્મ નથી સમકિતીને શુ વિરતિના લાવ ન હોય ? હોય જ, જો સસાર રૂડો લાગતો હોય તો સમજાણુ શુ ! નવતત્ત્વની જેમ છે તેમ પ્રતીતિ કરવી જોઈએ તેમા સમકિતી ના ન પાડે તપ આદરવા જેવા છે પરંતુ પાળડીઓ તો ઉપવાસ કરવાથી પેટના જીવડા મરી જાય, બ્રહ્મચર્ય પાળશે તો દેવતા થશે, ત્યાં ખૂબ ભોગ

લોગવી બગલા થયો, ત્યાં માછલા મારીને ખાપ કમથી નર
કમાં જશે. આવી પ્રદૂષણ કરે. જડ જડનું કામ કરે અને
ચેતન્ય ચેતન્યનું કામ કરે. જડની ક્રિયા ચેતન્યને હાજરી
નથી. કર્મને કર્તા આત્મા નથી, બસ આટલી પ્રદૂષણને તો
કેટલું સત્માનાશ વળી જાય છે. આને બધા માણસોને બપોરો
અમે છે, શું 'ડેકોરેશન', કેવા ગાલીચા! કાથી ઉપર બેસવું,
ઈન્દ્ર-ઈન્દ્રાણી, ભગવાનના માળાપ ધવાનું, કેવું સરસ! કાચર
લોકોને કરણી કરવી અમતી નથી. વિશતિના વેરી ધર્મમાં
લીલા છે તેવા છવો જીવે મારે ચઢ્યા છે એકાત નિશ્ચય
નયને પકડી ન્યવહાર નયને ઉડાડી દે છે ભગવાન કહે છે
તેવા બાલછવોના સગમા પડીશ નહિ.' તારામાં મિથ્યાત્વના
ધર્મોષ ભરાયો, ખોટું પકડતાં નાર નહિ લાગે પછી તારો
આશ નહિ આવે. પાછી નાકકટાની જમાત લેતી કરી એમ
કહે કે "બીજે કયાં સાબળવા જવું નહિ જેટલા સાધુ
છે તે બધા મિથ્યાત્વી છે કોઈ પણ સમક્રિતી નથી. બધાં
કુ સાધુ છે" જૈનમાત્ર જ્ઞાન અને આશિષનો છે જ્ઞાન એટલે
બલુવું અને તેનું રૂળ વિશતિ વિશતિ ભાવને જલ્દી ન કરનારા
કુચુડુઓને કાળો ઠેર વતીઓ છે તે કૃતઘ્ની છે પોતે તો
ફૂલે છે અને અન્યને પણ ફૂલાડે છે આવા કુચુડુઓના સગ
છો દિલો ઉત્સૂત પ્રદૂષકો બધાં નરકમાં જાય ત્યાં પરમા
ધામીઓ તની છબ બહાર ખેંચી ઢુકડે ઢુકડા કરી નાખે છે પછી
ત્યાંથી મરી નિયમના ભર કરી, અનત કાળ સુધી નિર્ગોદમાં
પગકા ખાય છે જ્ઞાનની ઉત્કૃષ્ટ આશયના કરનાર સીધા મોક્ષ
જ્ઞાન છે વિશયના કરનાર અનતમસ રજાડે છે સૂત્રસિદ્ધાંતમા
જ્ઞાન આશિષની વાત બરી છે ધર્મ રક્ષણે કલિન કર્મ પડે છે

ધર્મ તો નિકટલવીને જ રુચે, બાકી મામૂલીને તો રુચતો નથી
આજે ધર્મના નામે અર્ધમ સેવાઈ રહ્યો છે

આવા જીવોને પરમાધામી સીસાના રસ ગળામા રેડે
છે નારકીનો જીવ બહુ-બહુ રુદ્ધન કરે છે, પણ પરમાધામીને
હયા હોતી નથી કર્મ બાંધ્યા છે, તો ફળ ભોગવ્યા વગર
છૂટકો નથી

મૃગાપુત્ર કહે છે 'હિ માતા ? નરકમા રહેલા નારકીને
કેવા હુ ખો ભોગવવા પડે છે, તે મને જાતિસ્મરણ જ્ઞાનમા
ખરાખર દેખાયા છે.' હરણા, સસલા, રોજ, ગાયો, ઘેટા બકરા
વગેરે પશુઓને હજીનારા જીવોને, પરમાધામીઓ તેનાજ શરી-
રના માસના ટુકડા કરી, કડકડતા તેલમા તળી બૂજી, તેના
મોઢામા ખાવા આપે છે.

એક માણસ સોની બજારમા જાય છે પૂછે છે, લાઈ
સોનુ કેટલે રૂપિયે તોલો, તો કોઈ કહે છે, દોઢસો. રૂપિયે
તોલો છે આ માણસ કહે છે, મારી પાસે સો તોલો સોનુ
છે, તે લઈ લ્યો. તરતજ કહેશે, જો તારી પાસે હોય, તો ૧૪૫
રૂપિયે તોલો લઈશુ એમ પારકાની ચીજ સોઘી થઈ પડે છે.
પંડ ઉપર વાત આવે ત્યાં મોઘી પડે છે આખી રાત જાંઘ
ન આવતી હોય ત્યારે મચ્છર, માકડ મારવા 'ડી ડી ટી.' છાટે,
એ દવા શ્રાવકના ઘરમા ન જોઈએ નરકમા પાઈએ પાઈને.
હિસાબ લેવાશે, ત્યારે ત્યાં, હયા ખાનારુ કોઈ નહિ રહે.
પરસ્ત્રી સામે કુદૃષ્ટિ કરનારને નારકીમા પરમાધામીઓ ધગધગતી
એટલા જ કદની પૂતળી સાથે પરાણે આલિંગન દેવાવે છે
પૈસા માટે થઈને ભાગીદારનુ ખૂન કરી નાખે છે પૈસા

મેગવવા ભાગીદારે બ્રાહ્મણનું, ખન ઠરી નાખ્યું, પછી લાખોની
કમાણી એકલાએ પચાવી પાડી રાજ્ય ધર્મ ગયો. કમ' તો
અદૃશ્યપણે કમનું કામ કરે બલ્ય છે પેલાને ઘેર બાળક યશુ
પારણુ બધાણુ, બૂના ગામમાં નવા મકાન બંધાવ્યા આખું
કુટુંબ તેમાં રહેવા રવાના થયું બધા એક ડબામાં બેઠા
અચાનક ડબો સળમી ઊઠ્યો. જેટલાં હતાં તેટલાં, બધા મરી
અયાં આખું કુટુંબ સાફ ધર્મ ગયું. પારકા પચાવનારા વિશ્વા
સલાત કરી પોતાને પૈસાવાળા થવા માટે કેવા કારમાં ફત્ત
કરે છે! પણ સાચે કૈણુ લઈ ગયું તે તો કહો!

કઈની હાથ લઈ પૈસો લેતો ફર્યો 'હોય તે' હાથ
દુગતિમાં લઈ જવાની સગવડ કરી આપે છે આરભ પરિ
એકની ભગવાને ના પાડી છે છતાં તેમાં ફૂદી પડે છે એક
માણસને કેટલું બેઠલું? પચીસ બોડી અપલ! સૂત તેવા
બૂટ બેરીને હાર તેવી બગડી સાડી ખાઈએ 'એરીંગ' અપ
લની પટ્ટી પણ એક જ રંગની. પણ એક દિવસ 'મિમિંગ'
નીકળી બાશે તેની ખજર છે? કમના કણગા ફૂટશે ત્યારે
ફૂળો લોખવવા પડશે ત્યારે 'મિમિંગ' મદદરૂપ નહિ બને
છ બહુ અધિપતિ રાજા અકલવી જેને ૬૪ હજાર રમણીઓ
હતી તેઓ મરીને નરકે ગયા છે કાળ કાંઈને મૂકી દેશે તેમ
નથી. તો પછી કાળ બબાર ટોચે-શરિયાત કેના માટે લઈને
કશે છે?

તુલ્ય પિયાઈ મ મારા, જળકાઈ સાલકગાજિય ।

વાઈઓમિ મ મસાઈ જાગિયજાઈજોગસા ॥૬૧॥

તુલ્ય પિયા સુગા સીઈ મેરઓ વ મહુજિ વ ।

વાઈઓમિ મરુત્તીઆ વમાઓ રહિગાજિ મ ॥૭॥

માસપ્રિય અજ્ઞાની આત્માઓને નરકમા પરમાધામીઓ તેનું જ માસ કાઢી અગ્નિ સરખું લાલચોળ બનાવી ભૂજી કરીને ખવરાવે છે ચંદ્રહાસ દાડ, તાડીની મદિરા, આસવ, દ્રાક્ષાસવ, કુમારિકા આસવ, એ બધા આસવો કુવારના સડામાથી બને છે કેટલાક ઘરમા દાડ રાખે છે શરદી થાય તો ચોપડે છે. એમ કર્મ બાધવા સારા લાગે છે, પણ ભોગવતી વખતે આકરા પડી જશે તને દાડ પ્રિય હતો, લેતો જા, એમ કહીને નારકીના જીવની જ ચરખી, લોહી કાઢી, ઉકાળી તેને પાય છે ત્યારે નારકીઓ ત્રાહી ત્રાહી પોકારી બાય છે.

ભગવાને ઘોષણા કરી છે ‘મા હણો ! મા હણો ! મા હણો !’ રખેને કેઈ જીવને હણતો ! જો હણીશ તો તારે હણાવું પડશે, છેદીશ તો છેદાવું પડશે, લેદીશ તો લેદાવું પડશે, કર્મ બાધશે તે અવશ્ય મેવ ભોગવવા પડશે એવી જિનેશ્વરની આજ્ઞાને જે હૃદયમા ધારશે તેને દુર્ગતિના બારણા જોવા નહિ પડે

ચારિત્ર રૂપી નૈયા જે આશ્રવના દ્વાર રહિત છે, દેખાવનો ભપકો બિલકુલ નથી પણ મજબૂત છે, તેનો નાવિક જિનેશ્વર દેવ અનંત ચક્ષુવાન છે તે નૈયામા બેસનારને ભાડું (પેલી નૈયા કરતા આમા) વધારે છે એટલે કે તેને સુવાળા સુખને તજવા પડે છે ઇન્દ્રિયોનો વિજય કરવો પડે છે વિષયથી વેગળ થવું પડે છે કષાયને કાપવા પડે છે તૃષ્ણાને તોડવી પડે છે વાસનાને વારવી પડે છે. લાલસાને લાત લગાવવી પડે છે પાપને પરિહરવું પડે છે આત્મ-પ્રશસાને

ધયા હોય તેની જેટલી વેદના, તેના કરતા જનતગણી વેદના
નારહીના ભવોમા છે

સમ્મમ્મસુ મસ્સાયા, વેયજા વરિતા મય ।

નિમેસન્તરમિત્તડપિ, જ સાતા નસિય વેયજા ૧૭૭

સબભવોમાં અથાતા વેદનીય સોગવી પણ નારહીમા
તો નિરતર અથાતા સોગવી છે એક આખનું મટકું મારીએ,
તેટલી વાત પણ શાન્તિ મળતી નથી આંહી શ્રી ગીરનાથકર
કપુરચંદ શેઠ તથા શ્રી મહાસુખલાલ ઉદ્યમશી બોરડીયા,
બે ભાઈઓએ સનેડે જિંદગી પચાઉં છદ્મચય પાળવાની
પ્રતિજ્ઞા લીધી પૂજ્ય મહાસતીજીએ ઉપસદ્દાર કરતાં ફર
માવ્યું કે જેઓ છદ્મચય મત આફરે છે તેઓ ભગવાન
સમાન છે હજી ઉઘમા કેમ પડયા છે? અમતમાથી બચી
મત હઈ જ્યેા પાપમાંથી બચેા છદ્મચય પાળવાથી માનસિક
અને શારીરિક શુદ્ધિ થાય છે હવે શું નાના છે? સમજ
ણના ધરમા આવેા એક રાતનું છદ્મચય પાળે, તેને એકસેા
એસી ઉપવાસનું ફળ મળે છે અસખ્યાતા સંમૂર્છીમ જીવોને
અભયદાન મળે છે અગ્નિમા ઈષણ નાખ્યા કરશેા તો અગ્નિ
ક્યારેય તૃપ્ત થશે નહિ તેમ આ ઈન્દ્રિયોને વિષયોનેા ખોરાક
આપશેા તો તૃપ્ત થશે નહિ ઈન્દ્રના ભવમાં ધણી ઈન્દ્રાણીઓને
સોગવી છે છતા આ જીવ તૃપ્તિ પામ્યેા નથી આત્માના
સ્વરૂપમા રમણતા કરવા માટેછદ્મચય મત હેવાનું છે મૃગાપુત્ર
માતાપિતાને વળી પણ શું કહેશે તે અધિકાર અવસર
કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૧૧૦ મુ

સ. ૨૦૨૧ ના કારતક સુદિ ૮ ને બુધવાર, તા. ૧૧-૧૧-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ

સિદ્ધાંત પ્રરુપ્યા ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમા મૃગા-
પુત્રનો અધિકાર ચાલે છે મૃગાપુત્ર પોતાના માતાપિતાને
સમજાવી રહ્યા છે

“સન્વભવેસુ અસ્સાયા, વેયણા વેદિતા મપ્પા

નિમેસન્તરમિત્તંડપિ, જ સાતા નત્થિ વેયણા ॥૭૪॥

‘હે માતા પિતા ! સર્વ લવને વિષે શાતાવેદનીય
ધણી લોગવી જીવ અશાતા વેદની કર્મ બાર પ્રકારે બાધે
છે. હુઃખ આવી પડે ત્યારે રાડારાડ કરી મૂકે તે આર્ત-
ધ્યાન છે બીજાને મારી, કચરી રડાવે તે રૌદ્રધ્યાન છે. સહન
કરવું તે પોતાના જીવનો ગુણ છે જીવ જો સહન કરે, તો
ધણા કર્મની નિર્જરા થઈ જાય આર્ત અને રૌદ્રધ્યાન સંસારના
હેતુ છે. ધર્મધ્યાન અને શુકલધ્યાન એ મોક્ષનો હેતુ છે

વહાલાનો વિયોગ અને અનિષ્ટનો સયોગ કર્મના
ઉદયને લઈને થાય છે જ્ઞાની કહે છે, કે તારે તારા આત્માનું
હિત કરવું હોય, મોક્ષના અનતા સુખ મેળવવા હોય, તો
આર્ત અને રૌદ્રધ્યાનથી બચી જા રડવાથી, કૂટવાથી, છાતી-
ફાટ રુદન કરવાથી, અશાતાવેદની કર્મ બધાય છે પોતે રુવે,
પીટે, હુ ખ પામે, અને બીજાને જૂરણ કરાવી શોકમા કૂટાવે,
પીટાવે, પરિતાપ આપે, એથી અશાતાવેદની રૂપ તેનું રૂપ

ત્યાજવી પટે છે મનને મજ્જમ કરવું પટે છે આરાધનાની
આમ્રપટામાં વિચરવું પટે છે આટલું જાડું ભરવાની તાકાત
હોય તે જ આશિર-ત્રેમામા આરુઢ થઈ શકે અને જ્ઞાન ત
સ આર સમુદ્રને તરી સામે કાઠે (મોક્ષમા) જઈ શકે છે જે
હવે ત્રિલોકીનામના ચિધ્યા રાહે આસરે, તે અવિનાશી
સુખને પામશે વળી પશુ મૃગાપુત્ર શુ કહેશે તે અધિકાર
અવસરે કહેવાશે.

આખ્યાન ૧૦૯ મુ

સ ૨૦૨૧ના દાસ્તક મુદિ ૭ મંગળવાર, તા ૧૦-૧૧-૧૪

સિદ્ધાંત જોટશે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ
સિદ્ધાંત પ્રજ્ઞા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં મૃગા
પુત્રનો અધિકાર આલે છે

નરક, તિથ વ્ય, દેવ અને મનુષ્ય જોમ ચાર અતિ છે
તેમાં મનુષ્ય ભવમાથી જ મોક્ષ મેળવી શકાય છે તમે કોની
શક જોઈને બેઠા છો ? આવતો ભવ કયો મળવાનો છે ?
મનુષ્ય દેહ મળવા છતાં કોત્રથી આવ દેશ મળશે કે અનામ
દેશ તેની શી ખબર છે ? જહી દ્વીપના સરકસમા જ મનુષ્યો
છે ૪૫ લાખ જોજનનો અહી દ્વીપ છે તેવડી જ સિદ્ધ શિલા
છે તેના ઉપરના ભાગમાં ભગવાન બિરાજે છે સમુદ્રમાંથી
ઝેક સમયે બે હવે સિદ્ધ થાય નદીમાંથી ત્રણ હવે ઝેક
સમયે સિદ્ધ થાય ઉધ્વ લોકમાં ઝેક સમયે ચાર સિદ્ધ થાય

અધોલોકમા એક સમયમા વીસ જીવ સિદ્ધ થાય છે ત્રિચ્છા લોકમા એક સમયે એકસો આઠ જીવ સિદ્ધ થાય છે આપણે ત્રિચ્છા લોકમા અવતર્યા છીએ પદર કર્મભૂમિના ક્ષેત્રમા— આર્યદેશમા આપણે આવ્યા છીએ પાચેય ઇન્દ્રિયો પૂરેપૂરી મળી છે વળી નીરોગી શરીર મળ્યું છે લાખુ આયુષ્ય પ્રાપ્ત થયું છે ખાલપણુ રમતગમતમા ગુમાવી નાખ્યું છે વિશેષ સમજણનો સમય યુવાની આવી તેમા ધર્મ કરી લેવાનો છે ત્યારે કહેશે હુકાને જવું છે, આડતિયા આવ્યા છે, માલ ખરીદવા માટે ફરવાનું હોય છે, આમ પૈસો ભેગો કરવા માટે, રાત્રી દિવસ મથામણુ કરે છે જ્યારે શરીર સશક્ત હોય, ઇન્દ્રિયો પૂર્ણ પણે ખીલેલી હોય, કાઈક શ્રમ કરી શકે તેવી યુવાનવય હોય ત્યારે કાતો પૈસાની મથામણુમા અને કાતો રમણી સગે ગુમાવી નાખે છે જ્ઞાનીઓ કહે છે, કે આ સ સાર તો બે દિવસનો મેળો છે

“કર પાપ કપટ છળ માયા, ધન લાખ કરોડ કમાયા,
સંગ ચલે ન એક અધેલા, સખ ચલા ચલીકા ખેલા
દો દિનકા જગમે’ મેલા, સખ ચલા ચલીકા ખેલા.”

ફૂડ—કપટ, પ્રપચ કરી, ભલે લાખો કરોડો કમાઈ ગયો હોય પણ ‘જે દિવસે મરીશ ત્યારે અધેલો—અર્ધો પૈસો પણ ભેગો નહિ આવે માટે જ્ઞાનીઓ કહે છે ‘મનુષ્ય ભવમા સાચી કમાણી કરી લેવા આ ટાણુ મળ્યું છે’ “યાદ કરે સો આખાદ, ભૂલે સો ખરખાદ” માટે પ્રમાદને તજી વીતરાગના પથે વળ સમજવું હોય તો તક સોનેરી છે કારતક મહિને કણખી ડાહ્યો થાય કે હવે શેરડી વાવી હોત તો કેવું આરં થાત ! ખૂબ વરસાદ વરસી ગયો વાવેતર કઈ કર્યું નહિ, કેવળ ખડ

થયા હોય તેની જેટલી વેદના, તેના કરતા અનતઝણી વેદના નારહીના ભવોમા છે

સખ્યમવસુ અસ્સાયા કૈયજા ચરિતા મય ।

નિમેસન્તરમિત્ત ડપિ, જ માતા નસ્તિ કૈયજા ૧૭૫

સવભવોમાં અશાતા વેદનીય સોઝવી પણ નારહીમાં તો નિરતર અશાતા સોઝવી છે એક આંખનુ મનુ મારીએ, તેટલી વાત પણ શાન્તિ મળતી નથી આંહી શ્રી ગીરજાશર કપુરજી શેઠ તથા શ્રી મહાસુખલાલ ઉચ્ચમશી બોરડીયા, બે ભાઈઓએ સનેડે જિલ્લી પચાવે પ્રજ્ઞાચય પાળવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી પૂન્ય મહાસવીજીએ ઉપસહાર કરતાં રૂપ માળુ કે જેઓ પ્રજ્ઞાચય મત આદરે છે તેઓ ભગવાન સમાન છે હંજુ ઉધમા કેમ પડયા છો ? અવતમાથી જગી મત લઈ સ્યો પાપમાથી જગી પ્રજ્ઞાચય પાળવાથી માનસિક અને શારીરિક શુદ્ધિ થાય છે હવે શુ નાના છો ? સમજણના ઘરમાં આવો એક રાતનું પ્રજ્ઞાચય પાળે તેને એકસો એસી ઉપવાસનુ ફળ મળે છે અસખ્યાતા સંમૂર્છીમ જીવાને અભયદાન મળે છે અગ્નિમા ઈધણ નાખ્યા કરશે, તો અગ્નિ ક્યારેય તૃપ્ત થશે નહિ. તેમ આ ઈન્દ્રિયોને વિધયોનો ખોશક આપશે તો તૃપ્ત થશે નહિ ઈન્દ્રના ભવમાં ધણી ઈન્દ્રાણીઓને સોઝવી છે છતાં આ જીવ તૃપ્તિ પામ્યો નથી આત્માના અરૂપમા રમણતા કરવા માટે પ્રજ્ઞાચય મત લેવાનું છે મૃગાપુત્ર માતાપિતાને વગી પણ શુ કહેશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૧૧૦ મુ

સં. ૨૦૨૧ ના કારતક સુદિ ૮ ને બુધવાર, તા. ૧૧-૧૧-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાંત પ્રરુપ્યા. ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગા-પુત્રનો અધિકાર ચાલે છે મૃગાપુત્ર પોતાના માતાપિતાને સમજાવી રહ્યા છે:

“સત્ત્વભવેષુ અસ્તાયા, વેયળા વેદિતા મષ ।

નિમેસન્તરમિત્ત ડપિ, જ સાતા નતિથ વેયળા ॥૭૪॥

‘હે માતા પિતા ! સર્વ લવને વિષે શાતાવેદનીય ઘણી લોગવી. જીવ અશાતા વેદની કર્મ બાર પ્રકારે બાધે છે. હું બ આવી પડે ત્યારે રાડારાડ કરી મૂકે તે આર્ત-ધ્યાન છે બીજાને મારી, કચરી રડાવે તે રૌદ્રધ્યાન છે સહન કરવું તે પોતાના જીવનો ગુણ છે જીવ જો સહન કરે, તો ઘણા કર્મની નિર્જરા થઈ જાય આર્ત અને રૌદ્રધ્યાન સ સારના હેતુ છે ધર્મધ્યાન અને શુકલધ્યાન એ મોક્ષનો હેતુ છે

વહાલાનો વિયોગ અને અનિષ્ટનો સયોગ કર્મના ઉદયને લઈને થાય છે જ્ઞાની કહે છે, કે તારે તારા આત્માનું હિત કરવું હોય, મોક્ષના અનતા સુખ મેળવવા હોય, તો આર્ત અને રૌદ્રધ્યાનથી બચી જા રડવાથી, કૂટવાથી, છાતી-ફાટ રુદન કરવાથી, અશાતાવેદની કર્મ બધાય છે પોતે રુવે, પીટે, હું બ પામે, અને બીજાને ઝૂરણા કરાવી શોકમા કૂટાવે, પીટાવે, પરિતાપ આપે, એથી અશાતાવેદની રૂપ તેનું ફળ

છિગી નીકળ્યું પછી શુ ! માટે આ અવસર મળ્યો છે, તેનો ઉપયોગ કરી દ્યો. જીવનને બરબાદ ન કરો માનવજાતમાં વીતરાગની વાણી સાંભળવા મળી, સાંભળ્યા પછી જીવનમાં ઉતારવાને બદલે તમે શુ કરી રહ્યા છો ? દુઃખ આવે ત્યારે રડવા માંડો છો, આકુળવ્યાકુળ થઈ જાઓ છો. દુઃખમાં રહે તે કાયર છે આર્તધ્યાની છે, અને બીજાને લૂટી માયા કપટ સેવનારો સૌ દુઃખ્યાની છે. દુઃખી પ્રત્યે દિલ દ્રવી જોઈ તે ધર્મ ધ્યાની છે અનુકંપા જો સમઠિલીનું લક્ષણ છે બીજાના દુઃખને દેખી કંપનું તેનું નામ અનુકંપા.

જીવરૂપીને પાણીમાં તરફડતી જીવે, ત્યાં તરત કહેશે કાઠો જોનો તરફાટ મારાથી જોવાતો નથી કૂવામાં સિંદ પડી ગયેલો તેને જોમ પી સાહેબે કાઢ્યો હતો. કેવું જોખમી કામ ! ઉપરથી બહુક વાકવાની બીજાઓ તૈયારી કરતા હતા, હમણાં સિકાર કરી નાખીએ. પણ જોમ. પી. સાહેબે કહ્યું “રહેવા દ્યો. જોની મેં નીકળી જશે.” નિસરણીઓ મગાવી કૂવામાં ઉતરાવી. સૌ દ્રશ જિભા રહ્યા સિંદ નિસરણી ઉપર બડી બહાર નીકળી ગયો આનું નામ અનુકંપા કહેવાય ધર્મ જો જ કહેવા માગે છે.

દયા ધર્મ કા મૂલ છે પાપ મૂલ અધિમાન
તુલસી દયા ન ઊંડીએ જળ લગ પદમે પ્રાણ

અહિંસા-દયા જો જ ધર્મ છે જેના હેવામાં બીજા પ્રત્યે દયા આવી તો બીજા જીવો પણ તેની દયા ખાશે જેણે અન્ય જીવોને હાથ દે મારશેખ ખાતર ફરતા પૂવક માર્યા છે દયા ખાધી નથી તેવાઓને પરમાધામીઓ અનેક જાતનાં

હુંજો આપે છે એ નારકીના જીવોને સૂવા માટે શય્યા મળતી નથી. કાટાની પથારી અને અસ્ત્રાની ધાર જેવી ધરતી ઉપર ચાલવાનું હોય છે

निच्चंभीषण तत्थेण, दुहिण, वहिण य
परमा दुहसंबद्धा, वेयणा वेदिता मय ॥૭૧॥

મૃગાયુત્ર કહે છે ‘હું માતા ! ત્યા હું મેશા “મારી નાખો, છેદી નાખો, ભેદી નાખો,” એવા જ શબ્દો સાલજવા મળે છે પરમાધામીઓ એકલું જોલતા જ નથી પણ તે પ્રમાણે જ કરી બતાવે છે અને નારકીઓ લયભીત થઈ જાય છે, ત્રાસી જાય છે પરમાધામીઓ વૈતરણી નદીના પાણીમા જોળે છે આ વૈતરણી નદી પડ્-પાચથી ભરેલી છે નારકીના ગળામા શિલા બાધી નદીમા જોળે છે પરમાધામીઓ નાવા લઇને નીકળે, જેવા નારકીઓ નાવા ઉપર ચડવા જાય, કારણ કે નારકીને પણ મરવું ગમતું નથી, એટલે ત્રિશુલ હાથમા લઇને નારકીને ભોકે અને પાછો પાણીમા ફગવી દેવે છે ચારે બાજુથી આગ સળગાવી વચ્ચે નારકીને રાખી શેકે છે જેણે જીવહિંસા કરી છે, આતરડી કકળાવી છે, તેવા જીવોને નરકમા પશુની પેઠે ચાર પગે ચલાવે છે તેના ઉપર બે ચાર પરમાધામી દેવ બેસી વજન વધારી મૂકે છે

એક તો નારકી નપુસક હોય, શક્તિનું નામ ન હોય, તેમા અતિ બોળે વહન કરવામા આવે એટલે અશક્તિના કારણે નીચે બેસી જાય છે પરમાધામીઓ પછી હાથમા ભાલા લઈ કોપાયમાન થઈને આડના ઘોઘા મારે છે નારકી રાડારાડ કરે, પણ ત્યા તેનું સાલજનાર કોણ ? ત્રણ નરક સુધી

પરમાધામીઓ દુ ખ આપે છે ત્યાર પછીની નરકમા પરસ્પર
 વેદના છે હે માતા ! આવી વેદના મે અનતીવાર વેદી તો
 પછી સ યમમા તો મને શુ દુ ખ પડી જવાનું છે ? ત્યાં કોઈની
 ઓળખાણ કામ લાગતી નથી ખારમા દેવલોક બિરાજતાં
 સીતાજીને વિચાર થયો મારા દિયરજી લક્ષ્મણ શોધી નરકે
 રીખાય છે મારા માટે જેણે વન વગડા વેઠ્યા, લોજ આપ્યો,
 લાવ તેમને બચાવી લઉં !' ખારમા દેવલોકના ઈન્દ્ર પાંચમી
 નરકનાં તળા સુધી કોણ નારહી કેવા પ્રકારનું દુઃખ વેદે છે,
 તે નેહ શકે છે અને જઈ પણ શકે છે શવણ પણ શોધી
 નરકે છે લક્ષ્મણને ઉગારવાના ભાવથી સીતાદેવ આવ્યા
 લક્ષ્મણને કહે છે તમે પૂવ ભવે મારા દિયર હતા અને હું
 તમારી જાણી સીતા હતી આજે હું ખારમા દેવલોકમાં ઈન્દ્ર
 છ તમે નરકમા છો લાવો, તમને ઉગારુ એમ કહી જે
 ભૂમિકામાંથી ઉપાડે છે ત્યાં હાથમાંથી જેમ પારો ખરે, તેમ
 પુરુષલો ખરવા માડ્યા લક્ષ્મણના જીવને અત્યંત વેદના
 થવા માડી કહેવા લાગ્યા મને છોડી દેયો, હું જ્યાં છ
 ત્યાં જ દીક છું મે કહેલા કમ મારે જ લોજવવા પડશે
 સમકિતી જાતમા નરકે પડેલો હોય, છતા પારકાનો દોષ,
 બેતો નથી અતે સીતાજીને પાછા બાલ્યા જવું પડ્યું
 લક્ષ્મણને નરકના દુ ખથી મુક્તિ આપી શક્યા નહિ. મમે
 તેવા હયા ખાનાર બીજી ગતિમા હશે તો પણ આપણુ દુ ખ
 તો આપણે પોતાને / લોજવવું પડશે. હેયે આ વાત ઉતરે
 છ ? ઉતરતી હાથ તો પાપ ન કરવું એવી હેવાથી પ્રતિજ્ઞા લ્યો

તિષ્ઠન્નપ્પગાહ મો પેરાગી આ મુસ્સહા ।

મદદમયાખા મીમાખો નરણસુ ચેવિતા મય ॥૭૨॥

મૃગાપુત્ર માતાને કહે છે અસહ્ય-સહન ન થઈ શકે તેવી તીવ્ર, ચંડ, પ્રગાઢ, ઘોર, દુ ખો સહન ન થાય તેવી ભીમ, મહાભયવાળી રૌદ્ર ભય કર વેદના મે સહન કરી છે મૃગા-પુત્રે જાતિસ્મરણ જ્ઞાનમા બધું જોઈ લીધું છે હવે ભોગમા લપટાય તેવા રહ્યા નથી. સચોટ જવાબ આપી દીધો સંયમ માર્ગે દુ ખ છે જ નહિ. સંયમ પથમા જે દુ ખ માને તે કાયર છે શૂર, વીર, ધીર, પુરુષ સયમ માર્ગે દુ ખને માનતો નથી જેઓ જ્ઞાનથી અતર્વૃત્તિ વાળ્યા સિવાય ધાર્મિક અનુ-ષ્ઠાન કરે છે, તેમા ઘણીવાર દોષ સેવી નાખે છે વર્ષીતપ કરતો હોય અને રાત્રે દશ વાગ્યા સુધી ટોપરા ચાવતો હોય. ઉપવાસ કરે, તેને આગલા દિવસે સાજો ચોવિહારના પચ્ચક્ષ-ખાણુ કરવા જોઈએ, તપ કરવામા અતરની ધગશ હોય, તે જ સુદર રીતે કરી શકે છે બાકી તો છકાઈ-અઠ્ઠાઈ કરનારાઓ પારણામા બટેટાવડા કરીને ખાય વિવેક નથી, તે શું સમજ શે ! ઢોર-લાઘણુ તો ઘણા કરી નાખે છે, પણ કર્મ ખપાવવા કરવાનું છે, તેવી સમજણુ વર્તવી જોઈએ ઉપાશ્રયના પગથિયા ચડી ગયા ને સાલણી લીધું, એટલે શું ધર્મના પૂતળા થઈ ગયા ? ધર્મ તો હાડો હાડ, હાડની મિંજામા, રગેરગ આરપાર ઉતરવો જોઈએ, ત્યારે જ ખરો ધર્મી કહેવાય

જારિસા માણસે લોષ, તાયા દીસન્તિ વેયણા ।

પત્તો અણન્તગુણિયા, નરપસુ દુક્ખવેયણા ॥૭૩॥

મૃગાપુત્ર નરકના દુ ખોની ટકાવારી કહેતા કહે છે જે અહી ઘોર વેદના ભોગવતો હોય ખાવા પીવાનું સાધન ન હોય, બહુ દુ ખી હોય, પગમા ભાઠા, શરીરમા જલદર આદિ રોગ થયો હોય, એકજ શરીરમા ઘણા રોગ લેગા

ધમા હોય તેની બેટલી વેદના, તેના કરતા અનંતગણી વેદના
નારદીના ભવોમાં છે

મચ્છાવેદુઃ સસ્તાયા વેયજા વેદિત્વા મય ।

મિમંસન્તરમિત્ત ડપિ, જ સાતા નસ્થિ વેયજા ।૭૭૫

સવભવોમાં અશાતા વેદનીય સોગવી પણ નારદીમાં
તો નિરંતર અશાતા સોગવી છે એક આખનું મનુષ્ય મારીએ,
તેટલી વાત પણ ચાલતી મળતી નથી આહી શ્રી ઝીરભથ્થકર
કપુરજી રોક તથા શ્રી મહાસુખલાલ ઉચ્ચમશી બોરડીયા,
બે બાઈઓએ સનેદે જિજ્ઞાસુ પચ ત પ્રજ્ઞાચય પાળવાની
પ્રવિજ્ઞા લીધી પૂજ્ય મહાસતીજીએ ઉપસહાર કરતાં ફર
માણ્યું કે જેઓ પ્રજ્ઞાચય મત આદરે છે, તેઓ ભગવાન
સમાન છે હજી ઉપમા કેમ પડ્યા છે? અમતમાથી જાણી
તવ લઈ લ્યો પાપમાથી જાણો પ્રજ્ઞાચય પાળવાથી માનસિક
અને શારીરિક શુદ્ધિ થાય છે હવે શું નાના છે? સમજ
જૂના બરમા આવો એક શતનું પ્રજ્ઞાચય પાળે તેને એકસો
એસી ઉપવાસનું ફળ મળે છે અસખ્યાતા સમૂહોમ લેવાને
અક્ષમદાન મળે છે અગ્નિમા ઈધણ નાખ્યા કરશે તો અગ્નિ
કવારેય તૂટ થશે નહિ તેમ આ ઈન્દ્રિયોને વિવેચનો બોરાક
આપશે તો તુષ્ટ થશે નહિ ઈન્દ્રના ભવમાં બધી ઈન્દ્રાણીઓને
ભોગવી છે છતાં આ જીવ તુષ્ટિ પામ્યો નથી. આત્માના
અરૂપમા રમણતા કરવા માટે પ્રજ્ઞાચય મત લેવાનું છે મુમાપુત્ર
માતાપિતાને વળી પણ શું કહેશે તે અધિકાર અવસરે
કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૧૧૦ મુ

સ. ૨૦૨૧ ના કારતક સુદિ ૮ ને બુધવાર, તા. ૧૧-૧૧-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાંત પ્રરુપ્યા. ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગા-પુત્રનો અધિકાર ચાલે છે મૃગાપુત્ર પોતાના માતાપિતાને સમજાવી રહ્યા છે

“સન્વભવેસુ અસ્તાયા, વેયણા વેદિતા મપ ।

નિમેસન્તરમિત્તંડપિ, જ સાતા નત્થિ વેયણા ॥૭૪॥

‘હે માતા પિતા ! સર્વ લવને વિષે શાતાવેદનીય ઘણી લોગવી. જીવ અશાતા વેદની કર્મ બાર પ્રકારે બાધે છે. હુ બ આવી પડે ત્યારે રાડારાડ કરી મૂકે તે આર્ત-ધ્યાન છે બીજાને મારી, કચરી રડાવે તે રૌદ્રધ્યાન છે સહન કરવું તે પોતાના જીવનો ગુણ છે જીવ જો સહન કરે, તો ઘણા કર્મની નિર્જરા થઈ જાય આર્ત અને રૌદ્રધ્યાન સ સારના હેતુ છે ધર્મધ્યાન અને શુકલધ્યાન એ મોક્ષનો હેતુ છે

વહાલાનો વિયોગ અને અનિષ્ટનો સયોગ કર્મના ઉદયને લઈને થાય છે જ્ઞાની કહે છે, કે તારે તારા આત્માનું હિત કરવું હોય, મોક્ષના અનતા સુખ મેળવવા હોય, તો આર્ત અને રૌદ્રધ્યાનથી બચી જા રડવાથી, કૂટવાથી, છાતી-ફાટ રુદન કરવાથી, અશાતાવેદની કર્મ બધાય છે પોતે રુવે, પીટે, હુ બ પામે, અને બીજાને જૂરણ કરાવી શોકમા કૂટાવે, પીટાવે, પરિતાપ આપે, એથી અશાતાવેદની રૂપ તેનું કળ

બોધમા બોધુ બેઠ સામરોપમના સાત ભાગ કરીએ તેના
ત્રણ ભાગ અને પચ્ચોપમના અસખ્યાત ભાગે ઉણી, અને
ઉત્કૃષ્ટા ત્રીસ કોડાનકોડી સામરોપમનું બાધે છે એનો અવાજ
કકશ લાગે, કપ બિહામણુ ધાય, અમનોશ ગધ, અમનોશ
સ્પશવાળો ધામ એનો સ્પશ બિબરાની છાલ જેવો હોય
મનનો સદાય દુ ખીઓ હોય બ્યારે પૂછા ત્યારે કહે, દુ ખી
હુ મનમાં ઉદ્વેગ રહ્યા જ કરતો હોય આ બધાં અશાતાવેદની
ક્રમનાં કૃણ છે દેણુ કરીએ તો ભરપાઈ કરવું પડે, તેમ ક્રમના
કાણે આપ્યો તો ભોજવવા પડશે.

ક્રમ ઉદયમાન ધાય, ત્યારે ભોજવ્યા વિના છૂટકો
નથી કેટલાય ચોક્ક રાખે, ખાવાપીવામા ટાણુ આવે ત્યારે
સભારી સભારીને રડે સાફ ટાણુ હોય ત્યાં ચોક્કમય વાતા
વરણુ ન હોય ત્યાંથી બિધુ કરે. હોંશ ભાગી નાખે, પણ
મરેલા પાછા ઘોડા જ આવતા હશે! આ અસાન દશા છે તેવા
જીવોનુ ઉપાશ્રયે આવી સાંભળવું ફાક છે સામાયિક કરનારાં
તે બ્રહ્મિયા સ્ત્રે ખરાં! “મને બોલાવો તો હું જાડને પણ
શોવશાવી હઉ” એવા તો પોરસ કરે! અરે તને આનું ગમે
છે તો આનું ગમતુ જ મળવાનું છે તો શુ સદાય રડવું
પડે એવું તને ગમે છે? ન ગમતુ હોય તો ચોક્કને દૂર કર
ઉદ્વેગ કાઢ. રૂદન કરવા જેવું નથી વત્વાર્થસૂત્રમા કહ્યું છે

‘જગત્કાય સ્વમાર્ગો જ સેવેગ વૈરાગ્યાર્થમ્’

જગતને દેખી અને આ કાયાને દેખીને જીવને સ વગ
વૈરાગ્ય આવવો બેઠકો કોઈ કાયમી રહેવાના નથી. જૂના
આલવા માટે છે ને નવા પેદા થાય છે એમ જગતની પર
પરા આલ્યા જ કરે છે

“સંસારના આ ધામમા વિશ્રામ છે દિન ચારનો”

આજે તો જિંદગી ટૂંકીને જ જળજનો પાર નથી માફદેવી જેવા પુણ્ય નથી કે પાપ હજાર પેઢી જુઓ. માફદેવીનું કોડ પૂર્વનું આયુષ્ય, તેમા કોઈ દિવસ માથું નથી હાંચું દાત કે દાઢ પડ્યા નથી કોઈ દિવસ વૈધને આગણે ખોલાવ્યા નથી કેવી દયા પાળી હશે, ત્યારે આવા શાતાવેદનીના સુખ પામ્યા હશે ? આટલા મોટા આયુષ્યમા માફદેવીએ ક્યારેય પણ કાઈ અશુભ સામળ્યું નથી મડદું છાંદગીમા જોયું નથી. જ્યારે તમે તો કેટલાયને કાઢે ચડાવી મેલી આવ્યા હશે. આવા અનુભવ છતાં વૈરાગ્ય કેમ આવતો નથી ?

શાણી સુમતિ, રૂપગુણનો લડાર, મહારાજની દેશના સામળવા જાય છે સાધુ પાસે જાત જાતના દર્દીઓ આવે સાધુ પાસે લવરોગ મટાડવાની દવા છે સાધુ પુરુષ માનસ શાસ્ત્રના અભ્યાસી છે તે કુશળ છે સત્ય, સયમ, બ્રહ્મચર્ય, અપરિગ્રહ દશા તેમને વતે છે. બોધ દેવાની લાયકાતવાળા છે ઉત્સૂત્ર પ્રરૂપણ થઈ જાય તો બિધુ મારી નાખે

બોધ દેવાવાળો આત્મગુપ્ત એટલે આત્માનું દમન કરનારો હોય, નિર્મળ આત્મા હોય એ જ આ ધર્મકથા કહેવાને લાયક છે

બોધ દેનાર દાતા એવા મહાન સંપૂર્ણ જ્ઞાનીની ઉજ્જવળ વાણી રૂપ રત્ન જેના મુખમાથી ખર્ચા છે, તે વાણીને ગણધરોએ અથિત કરી છે તે વાણીના પ્રચારક સત પુરુષો છે આવા પુનિત સત મહાત્માઓ પ્રભુનો દિવ્ય સંદેશો, ગામડે ગામડે

ફરી, ઘેર ઘેર પહોંચાડે છે. ધમની પ્રભાવના કરી રહ્યા છે. આત્મ દ્વી જોને આધ્યાત્મ હવા આપી ભવરોજ મટાડી રહ્યા છે, આવા મુનિઓ પાંચમાં આરાના પાંચમાં પરમેષ્ઠી ભજવાન છે.

મુનિબોધ આપી રહ્યા છે. શાળી સુમતિ સામને છે. હૈયામાં વાત બેસતી જાય છે નિરુદ્ધીની વાણી છે નિર્બ્યાજ સેવા છે. કાંઈ બદલો માગતા નથી. મુનિ બોધ આપે છે, કે જન્મ ત્યાં મૃત્યુ છે. ચાર જાતિમાં અવતાર લઈ મરવાનું તો શ્રદ્ધાકસ છે, જ મ મયો એ જ મૃત્યુનો સંદેશ છે. હવે મૃત્યુ ઘાય કોનું ? મરે છે કોણ ? જીવ મરતો નથી, કે દીકરા દીકરા, કરીને રહતા હોય પણ શળ તો અહીં પડ્યું છે કેમ રાખતા નથી ? ત્યારે દીકરા તો કોણ ? જીવ, તે દીકરા જલ્લતા હોય તો તેની કિંમત કરી નથી. તેની સેવના ખેવના કરી નથી. પુણ્યલના ભાવ આંક્યા છે શરીર તે તો પુણ્યલનો પિત્ત છે. 'દ્રીટમે ટ' કોની કરો છો ? ફળી કાયાને જ દબો છોને ? અરૂપી આત્મા આનંદ બન ચિત્તન્ય દેવ છે. પ્રકાશનો પુજ છો એવા સત્ત્વિહાનક આત્માને ભૂલી કે દીકરા ? કહી રહી પડે છે પણ દીકરા તારો નહિ, તું તેનો નહિ. મારા છોકરાનું શું મયો ? અરે તારા વિના કયા મારાનો વશ વહ્યો જતો હતો ? એકલો આવ્યો ને એકલો જવાનો છે. જ મ પાછળ મૃત્યુ અવશ્ય છે જે જાય છે તે નિત્ય છે તો નિત્ય એવા આત્મતત્ત્વની જોળખાણ કસ્વી બેઠાં.

જે તમે આ આત્મ-તત્ત્વને યથાથ સમજતા હો તો

રડવું આવે નહીં, આત્મા કયાય મરવાનો નથી, મરે તે આત્મા નહિ ત્યારે રૂવો છો કોને ! શરીરને રોતા છો તો રાખી લ્યો. આ પડયું ! તેને તો હાથેથી ઉપાડીને સળગાવી આવો છો દુનિયામા કેવી અજ્ઞાનતા છે ? લોકો મરતની માથાફૂટ કરે છે

મુનિનો યોધ સાંભળીને સુમતિ ઘેર આવી ચૂલો સલાળે છે વેકેશનમા છોકરા ઘેર આવેલા એક સોળ વર્ષનો અને બીજો અઢાર વર્ષનો છે તળાવે ગયા ગમે તે રીતે પડ્યા હશે રૂબી મૂવા ગામલોક બન્નેની લાશ લઈ ઘેર આવ્યા બે બાળકો, ઘોળા ફૂલ સરીખા, મોઢે આવેલ કોળિયો ઝૂટવાઈ ગયો છે, ત્યારે કઈ માતાનું હૃદય સ્થિર રહે ! સુમતિએ મુનિનો યોધ સાંભળ્યો છે, વિચાર્યું, આ તો આગણે આવેલા મહેમાનોએ રજા લઈ લીધી છે શેઠ ઉઘરાણીએ પરગામ ગયેલા છે જ્યાં આવે ત્યાં સુમતિને ઉદાસ જોઈ સુમતિ તો બન્ને બાળકોને અલાયદા ખડમા સુવરાવી, ચોઢાડી, લમણે હાથ ઢંઢને બેઠી છે મુનિએ આપેલા યોધનું મનન કરી રહી છે ફૂટણા-પીટણા કરવા નથી ગામની બેરીયો ભલે ચૂટી ખાતી હોય પણ મારે કર્મ બાધવા નથી તેવો પાકો નિશ્ચય વતે છે શેઠ પૂછે છે ‘ કેમ ઉદાસ બેઠા છો ! આજે મોઢા ઉપર ઉલ્લાસ કેમ દેખાતો નથી ? ’ સુમતિ કહે છે પાડોશમા લગ્ન હતા, ત્યારે કગન ઉધાર લીધેલાં હતા તે કગન તે પાછી માગવા આવી પણ મને ગમી ગયા, એટલે રાખી લેવા છે, પાછા દેવા નથી એટલે અગડો થયો છે શેઠ કહે છે, આવી કાલી વાત શું કરે છે ? કોઈનો રૂપિયો ઉધાર ન રાખનાર, આ તું શું બોલી રહી છે ? સુમતિ

કહે છે, 'સાચી વાત છે પરંતુ બન્ને કગન મને ઝમી ઝમા
 જોટલે દેવાં નથી' શેઠ કહે ઉધાર લીધેલી વસ્તુ પાછી
 હઈ દેવી ભેઠજો, તે આપણાથી રખાય જ નહિ. જેનાં હોય
 તેને પાછાં હઈ દે સુમતિ કહે 'તેમ છે તો આલો
 રત્નનાં કહ્યો દેખાડુ' જ્યાં બન્ને બાળકોનાં શબ પડ્યા છે
 ત્યાં શેઠને લઈ જઈ બન્ને બાળકોને મૃત અવસ્થામાં પડેલા
 દેખાડ્યા

શેઠને તો આ ભોઈ મૂઝાં આવી ગઈ ધરણી ઉપર
 હળી પડ્યા આત્મધ્યાન કરવા મડ્યા સુમતિ આશ્વાસન
 દેવાં કહેવા લાગી 'હજુ હમણા જ તમે મને કહેતા હતા
 કે જેના રત્ન કહ્યો હોય તેને પાછા દેવાં જ પડે, ઉછીની
 વસ્તુના આપણે માલિક નથી' તો આ પુત્રના સુખ તે
 સસારના ઉછીવાં લીધેલાં સુખ છે જો કાયમના રહેવાના
 નથી કાતો તેની હયાતિમાં આપણે આલી નીકળીએ અને
 કાતો આપણી હયાતિમાં તે આલી નીકળે. બેમાંથી એક વસ્તુ
 તો જરૂર થાય તો પછી શોક કરવો શાને? જન્મ્યા તેનું
 મૃત્યુ નિશ્ચિત છે માટે પડિત મરણે મસ્વાની તાલીમ થયે
 આલી દૂસ પહેર્યેથી સૈનિક ન કહેવાય સાચા સૈનિક બનવા
 માટે તાલીમ લેવી પડે છે

મૃગાપુત્ર માતાને કહે છે સવ ભવોને વિષે મેં જાણવા
 લેઈની કમ ભોમવ્યા છે દેવમતિમાં પણ ઘડો છે ત્યાં
 પણ ઝગડા થતા વચ્ચના માર પડે છે જેનો છમાસ મુખી
 દુખાવે રહે છે તિમંચમા તો આપણે નજર નીકળીએ
 છીએ દેડકાનો છત્ર જતો હોય અને કાગડાને આનંદ

આવતો હોય છે. કેટલાયના શી ગડા સડી ગયાં હોય છે. અદર જીવાત પડી ગઈ હોય છે એવાં ઘણા પશુ પાંજરા-પોળમાં નેઈએ છીએ કેટલાય કૂતરાઓ પેટના ખેવડ વળી ગયા હોય છે આપણી બહેનો રોટલી કરે ત્યારે કૂતરા માટે ચાનકી કરે, શું આટલી ચાનકી કૂતરાને થઈ રહે ? તમારે કેટલી રોટલી નેઈએ ? ઘરવાળી કહે, આને લીલોતરી નહિ થાય તો કેવા ધમપછાડા કરે ? પડખે સૂકું શાક હોય તો જ ચાલે ચટણી, અથાણા અને પાપડ તો નેઈશો. આને કેટલા બધા ફંદ વંધી ગયા છે ! બળદ કે કૂતરો કયા ફંદ કરવા જાય છે ? ગધેડા ઉપર કેટલા ખોળા ભરે છે, વળી ઉપરથી માર પડતો હોય તેને કોણ ચારો નાખે છે ! ઊકરડા ફરીને, પેટ ભરતો હોય છે

આવા અવતારો આપણે કેટલા કર્યા હશે ! અનતા ભવ તિય અના કર્યા અને નરકમાં તો આખમી ચીને ઊઘાડીએ તેટલીય શાતા નથી એવું ખૂબ ખૂબ હું બ મૃગાપુત્રે જોગ-વ્યુ છે, તે જ્ઞાનમાં જાણી રહ્યા છે, તેથી માતા પિતાને કહે છે, કે હવે મને સ સાર રચતો નથી, મને રબ્બ આપો 'મારે દીક્ષા લેવી છે' દીકરાને સાચો વૈરાગ્ય લાગ્યો છે, એમ માતા જાણે છે પત ગિયો રગ નંથી કે તડકો લાગે કે ઊડી જાય પણ મજાકિયો રગ લાગી ગયો છે, માટીનો ગોળો તડકે મૂકે કે આગ પાસે મૂકે, ગમે તેટલું કરે પણ ઊલટાનો પાકો થાય. લાખનો ગોળો હોય તે અગ્નિ પાસે કે મૂકે ઝોગળવા માટે તેમ હે દીકરા ? તારા વગર અમારું કોણ ? એમ જ્યાં સાલણે કે દીક્ષાની વાત માડીવાળે લાકડાનો ગોળો તે પ્રતિકૂળ વચન કહે, માર મારે, કે તરત જ માની જાય કે મૂકો લપ મૃગાપુત્ર એ

માટીના ઝોળા જેવો છે સાચો વૈરાગ્યનો રંગ લાગ્યો છે એ
રંગ હવે જીવનમાં છિત્તમાં વિના રહેશે નહિ

સુમતિએ શેઠને શાત્વના આપી, બન્ને પુત્રોનું નિહા
રણ કરાવ્યું પ્રસન્ન પડે ત્યારે સમતા શાખવી તેનું નામ
સાચું જ્ઞાન પામ્યા કહેવાય અને જોઈ જ્ઞાન પ્રમાણ છે માતા
પિતાએ મુગાપુત્રને પ્રથમ અતુલ્કતા વાળા વચ્ચન ક્રીષ્ણ કે
પુત્ર ! બાપા મહિમય રત્નવાળા મહેલો, ઠર રમણીએ
બત્રીસબધ નાટકના ધમકાર આ બધું ઊંડી સયમ માળે
વિચરવું ઠીક નથી છતાં ઠગ્યા નહિ ભારે સયમ માગના
બાવીસ પરિસદ વણવી બતાવ્યા સયમ-માગની દુષ્કર્તા
વણવી

હે દીકરા ! જેમ મેં પવત ત્રાજવે તોળવો સહેલ
નથી, તેમ આ સયમ માગ મા ઠોકઠોક સુધી પહોંચવું મુશ્કેલ
છે છતાં મુગાપુત્ર અઠગ રહ્યા મુગાપુત્રે તે સામે બવાન્તરમાં
નારદીના હુ ખો જે પોતે લોખની આવેલ હતો, તેનું જ્ઞાન
કરું બધા આજ ક્રીષ્ણાદીને મીઠી તેટલી વારની પણ શાતા
નથી સયમની મુશ્કેલી, નરકના દુઃખ પાસે કાંઈ જ વિસાવમાં
નથી મને રજા આપો ભારે સયમ લેવો છે કેવી જાવના છે !
પુત્રને તૈયાર થઈ ગયેલો બેઈ માતા કહે છે

न विस्तम्भापिपरो हस्तेषु पुनः पञ्चया ।

नवर पुनः सामण्यं दुष्कर्म निष्पदिकम्पया ताज ।।

૫ દીકરા તારી જાવના સારી છે સયમ-માગમાં
૬ પુરપૂરી રજાઈ ગયો છ તારી તીવ્ર જીદાસા સયમ
લેવાની છ તા તારી ઈચ્છા પ્રમાણે કર દીક્ષા લેવાની રજા

આપી દીધી. આજ્ઞા આપી છતાં માવતરનો જીવ છે, એટલે કહે છે “હે દીકરા ? વિશેષમા એટલું જ કહું છું કે ચારિત્ર લીધા પછી મદવાડ કે રોગ આવશે ત્યારે સાવધ વેદુ તો થાય નહિ ત્યારે તારી સેવા ચાકરી કોણ કરશે ? તારી સાર રાખાણ કોણ રાખશે, એ ચિન્તા થાય છે” માતાનો પ્રેમ ઉછર્યો છે દીક્ષા લેવાની આજ્ઞા તો આપી દીધી, પણ દિલમા આ વાત ખૂટે છે હવે મૃગાપુત્ર માતાને શું જવાબ આપશે તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે

વ્યાખ્યાન ૧૧૧ સું

સંવત ૨૦૨૧ કારતક સુદિ ૯ ગુરુવાર, તા. ૧૨-૧૧-૬૪.

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાંત પ્રજ્ઞા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૯મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર આવી રહ્યો છે

પુત્રનો ઉત્કૃષ્ટ વૈરાગ્ય જોઈને માતાએ કહ્યું - હે પુત્ર ? જેમ તને સુખ ઉપજે તેમ કર હું તને સયમના માર્ગોથી રોકી શકવા સમર્થ નથી પરંતુ વિશેષમા એટલું કહું છું કે શરીર પોતાનો ધર્મ મૂકતું નથી સાધુપણમા રોગ હુમલો કરે ત્યારે નિર્વંધ ઔષધ ક્યાથી મળશે ? તારી સુખશાતા કોણ પુછશે ? કોણ વૈયાવચ્ચ કરશે ? સાધુથી કૃતગત એટલે વેચાતું લેવાય નહિ પૈસા સસારી આપે તો પણ લેવું કદપે નહિ કારણ કે જો તેમ સાધુ લે તો ગૃહસ્થની શેઠમા તણાવું

પડે તેમ વળી કોઈ ઔષધ રાતવાસી પણ રખાય નહિ વસ્ત્ર, પાત્ર, કબલ, પાપપુષ્પજ્વ, આસન એ સિવાય હવા, બામ કે લવીંગનો ફાલો. પણ રાતવાસી સાધુથી રખાય જ નહિ આવે. સાધુનો ધમ બગવાને કહ્યો છે

જે સ્વયમભાગ મા છીદ્ર પાડે છે તે આશ્વિમા મોળા છે સાધુના પશ્ચમદ્વારના રૂપર જાગા છે, નેમા જેટલા ખીલા મોળા પાડે તેટલું આશ્વિ ડમગણુ ઝણાય મારે આશ્વિમાં મહત્તમ રહેવાની ખાસ જરૂર છે આજે તો સાધુ માટે થઈ અમદાવાદ કે મુંબઈના વૈદ્યોની હવા આવે, બહી સ્થાનિક વૈદ્ય કાલે નહિ. પછર પછર દિવસના પટ્ટીકાં પાસ સહ સ્તે આવે, આ બધું શું છે? ગૃહસ્થ સરીખુ જીવન ધનુ કે બીજી કાઈ? મતોમા આવાં છીદ્રો પાડનારને સાધુ કેમ કહેવાય? જેમ શાટલો નિહોષ વહોર તેવી રીતે ઔષધ પણ નિહોષ હોય તો વહોરવું કહ્યે વળી હવા કે જેની અંદર પરમાટી કે અલક્ષ્ય વસ્તુ પકતી હોય તેવી હવા પણ હેવી ન કહ્યે આવી હવાનો પ્રતિકાર કરી દેવો. કોઈ વેલ કહે કે મૂળીયા લાવીને બધાણુ કરી હઈ, તો મટે. તો સાધુએ એમ જ કહેવું જોઈએ કે મને તે ન કહ્યે

રાગ એ કર્મના ઉદયકાળથી આવે છે જેવો કર્મનો અબાધાકાળ પૂરે થાય કે તરવજ કર્મ કળાદેવા હાલર થાય છે સ મુખ થયા પછી તેને તાવ આવતો હોય ને ફ્રીજેક્શન આપ એન્ડે તાવ ઉતરી ગયો, પણ ગરમીની અસર બીજી રીતે લોગવવાની ક્ષમી માય છે ગળામાં ચાકા પટ્ટી બાવ, કે કાનમાં બહરાશ આવી બામ એમ વેદની કૃપબદ્ધી નાએ,

પણ જે વેદની કર્મ ઉદયમાન થયું તે તો ભોગવ્યેજ છૂટકો છે. વેદની કર્મને ઇન્દ્ર પણ ફેરવી શકે નહિ, તો ડોક્ટર-વેદની કઈ તાકાત છે ? વેદની કર્મ ભોગવાવું પૂરૂ થાય, ત્યારે જ જીવને શાતા વળે છે. દવા કઈ કરી શકતી નથી પણ મન ઢીલું-પોચું છે, ટકી શકતો નથી, તેને દવાની જરૂર રહે છે. કેટલાય એવા દૃઢ મનવાળા હોય છે કે દવા ન જ લ્યે તેને પણ ચાલે છે ને ! કેટલાય એવા વહેંચીલા હોય છે કે માતાજી પાસે બાધા લઈ આવે ભૂલો કહેશે, પગે લાગી, દીવો કરીને આવું. બાર મહિના લગી કરજો અને પાછા આવજો ત્યાં સુધી દવા નહિ લેવાય અને લેશે તો અસર નહિ કરે ત્યાં ભૂવાના વચન ઉપર શ્રદ્ધા રાખી દવા ન લ્યે તો પણ ચાલે કયા આધારે ચાલે છે ! માનતાના આધારે તો તમે પણ માનતા કરી નાખો, લગવાનનો સિદ્ધાંત છે, તે એમ જ કહે છે કે તારા કર્મનો કબાલો પૂરો થશે એટલે મરી જવાનું. તો બોલો ! દવા ઇન્જેક્શનનો કેર્સ કરવાની જરૂર રહે ખરી ? જો કે આપણી સ્થિતિ તકતી નથી એટલે આપણે બધું કરીએ છીએ પણ શ્રદ્ધા સાચી રાખવી

વીતરાગના વચનમાં શ્રદ્ધા રાખો ડોક્ટર કહે, કે હાયા-ખિટિસ છે, ચા નહિ પીવાય, ગળપણુ નહિ ખવાય, ભાત કે ખીચડી નહિ ખવાય, રોટલી પણુ નહિ ખવાય, એકલો બાજરાનો રોટલો ખવાશે આટલી ચરી ખતાવે તે પાળવા તૈયાર રહે ચરખી વધી ગઈ હોય તો ડોક્ટર કહેશે, લૂણુ-પાણુ ખાવું પડશે, તો દેહ દ્રષ્ટિએ કરવા તૈયાર દિવાળી જેવું પર્વ હોય, માળાપ કહેશે, લાઈ ! તું મીઠાઈ નહિ ખા તો અમારે ગળે કેમ ઉતરશે ? દીકરો કહેશે, મને ડોક્ટરની

મનાઈ છે આટલામાં માખાપ સમજી જાય અને જો જોમ
 કહે કે મને બાધા છે તો કહેશે આવી તે બાધા હોય ! પ્યાર
 દિવસ દિવાળીના તો છૂટ હોવી જોઈએ મુશી કહેવાનો જો
 છે કે આત્માની ગરજ નથી એકલા શરીરને જ જોળખજુ
 છે આત્માનું ગમે તે યાવ જોળખાણ જ નથી તમે કેવું
 છો ? શરીર તો માટીનો પિંડ છે !

શાનીઓ કહે છે જેને આ સંસાર સમુદ્ર તરવો છે,
 તેને આ દેહ તે નૌકા છે જીવ નાવિક છે, નાવ સામે
 કિનારે લઈ જવી છે પછી નાવને ઊડી દેવાની છે આ કામ,
 કામ્યા રૂપા જેવી છે કાચી માટીના બાઠ જેવી છે જોમા જે
 યેતન્ય જમીરસ બરેલ છે તેનીજ કિમત છે બીજી કોઈ
 બીજની કિમત નથી દેહ છૂટવાનો છે જોવી અગ્રીખમ મજા
 વત સાધુથી કૃતગઠ કે ઉદેશીક-સાસુ આવેલું કહ્યે નહિ
 કોઈ ગૃહસ્થ મુનિ પાસે આવીને કહે, હે મુનિ ? આપ તપ-
 સ્વી છો આપના બ્રહ્મચર્યવત તપ પ્રત્યે મને બહુમાન વર્તે
 છે હું સેવાભક્તિ કરવા ઈચ્છુ છું મારે સ્વીકાર કરો

શ્રી આચારાગ સૂત્રમાં સાધુ જીવન માટે બધા કામકા
 દર્શાવ્યા છે તે ગાવહાનો બજ કરે તેને મારે પ્રાપ્ત
 ક્ષિત પ્યાર છેડ સૂત્રોમાં જતાવ્યું છે અતિક્રમ વ્યતિક્રમ,
 અતિચાર અને અણચાર વડે પાપ લાગે, તેનું પ્રાપ્તક્ષિત
 લેવું પડે છે આવી બધી જાતની વાત, બજવાને આચારા
 રાગ સૂત્રમાં સમજાવી છે કોઈ ગૃહસ્થ કહે, મને તમારા
 પ્રત્યે માન છે હું તમારા તપ, સંયમનો પ્રશંસક છું,
 તમારા મારે જિજ્ઞાસા જિજ્ઞાસુ વજ્ર મલમલ તૈયાર છે પાપ

પુચ્છણા, રજોહરણ, પાત્ર, કબલ તમારે માટે લાવ્યો છું
આપ તેને સ્વીકારો ત્યારે ભગવાને કહ્યું છે કે હે આયુષ્માન
શ્રમણ ! તારે એમજ કહેવું કે હું તમારા વચનનો આદર
કરતો નથી, રૂડું જાણતો નથી, મેં બધાનો ત્યાગ કર્યો છે
આ પાપ ન કરવા માટે તો દીક્ષા લીધી છે અને સ સાર
છોડીને સયમી બન્યો છું હે દેવાણ્પ્રિયા ! હું વિરતિવત
છું, મને આ કલ્પે નહિ ગૃહસ્થને એમ વિચાર થાય કે
પ્રગટપણે ક્રીધુ એટલે ના પાડી, પણ છાનુ રાખ્યું હોય તો ?
રાખ બનાવી રાખી હોય જાણે કે સાધુને સળેખમ થયું છે,
વહોરો એમ કહે, ત્યારે સાધુ પૂછે કે જોલો, કેના માટે
ક્યું છે ! ત્યારે કેટલાય કપટથી વાત કરે કે અમે તો
ઘણીયેવાર બનાવીયે છીએ એક તો ન કલ્પે તે જૂઠું જોલીને
વોહરાવું એમ શાને કરવું પડે ? સાધુને તો ઘણાય ઘર છે,
તેને શું ખોટ છે ? સાધુને તો બન્ને હાથમા લાડવો છે
બાકી આઘાકર્મી આહાર વહોરાવનારા, વહાલા થનારા
મહાપાપી છે તેવાઓને ગર્ભમા ગળવું પડશે માટે હું મેશા
સાધુને સયમ પળાવવાના કામી થાજો પણ ભગાવવાના
કામી થાશે નહિ તમે સાધુના ‘અમ્માપિયરો’ કહેવાઓ છો,
તો પછી તમે સાધુના વ્રત-પચ્ચકખાણુ પળાવવામા રાજી કે
ભગાવવામા ? વ્યવહારથી કહેવાય છે કે સૂઝતા-નિર્દોષ
આહાર-પાણી આપશો તો સયમમા પ્રમાદ નહિ આવે.
ધ્યાનમા સ્થિર થવાશે સાધુના ચારિત્રની જ કિમત છે
ઉપરના વેશની કંઈ કિમત નથી દીક્ષા લીધી તે જાણી,
સમજી, વિચારીને લીધી છે ભગત-ભીખારીની કોણ દવા
કરે છે ! કોણ દૂધના ખ્યાલા પાય છે ? એ જો સહન કરે

છે તો તું ધમન્ય માટે સહન કરવા કેમ તૈયાર ન થા !
સહન કરીશ તો ઠમની નિર્જેરા થશે કમ ખપી જશે.
સહનશીલતા રાખીશ તો રોગ કાઈ લેશે. રહેવાનો નથી.
રાજની સ્થિતિ મર્યાદિત છે સનતકુમાર જાકીને સાતસો વય
રાજ રહ્યો પોતાને મટાડવાની લાખિષ પ્રાપ્ત થઈ હોવા છતાં
ઉપયોગ કયો નથી કાશ્ય કે કમ ખપાવવાની દ્રષ્ટિ છે

આને તો કેટલાયને ઘેર પલંગ પાસે ટીપાય ઉપર
ભે-તણુ દવાના બાટલા રાખ્યા હોય, તેની ચોભા બણે વળી
કેટલાકને સાવજનિક દવા બે આનામા મળતી હોય તે
બરાબર ન હોય એમ માની જોઈ આનાના ડોક દ્યે. ડોક
ટરની વીઝીટ કરાવે, આમાંજ શુ તમારા પેસાના પ્રદક્ષન
થયેલા માનો છો ? કેટલાકને તો વળી ફેમીલી ડોક્ટર હોય,
રાજ બજાર પૂછવા આવતા હોય હથા તો બુલ્લો ! કયા
ભગવાનના ઘેલા છે તે તો કહો ! રાજ ઉલ્લાહરી કરે ચારે
બુલ્લે પેટ થાને ભરે છે ? ઉનો ચા પીએ અને પછી તે
ઉપર ટાકો આઈસ્ક્રીમ ખાય પછી રોજ ન માજ તો બીજી
શુ થાય ! આમળના માણસોને બાત રાધતા આવડતા ન
હતા ? કે રોટલો અને ફાળ સિવાય બીજી વાત જ નહિ !
આને તો દૃઢ વધી ગયા છે સવારથી બપોર સુધી રાધનારી
હિન્દીજ આવતી નથી કાચુ, પાકુ વધારેકુ, વાટેકુ એમ
કઈક બીભેના દૃઢ વધી ગયા છે ખાવી બે રોટલી, પચુ
પચેજીજીનો પાર નહિ ખરી જૂએ ખાવાનું છે નહિ નહિ
મહેનત, ખાટલેથી પાટલે અને પાટલેથી ખાટલે, વચ્ચે આવે
દવાના બાટલે. બીજાને ખાવા પૂરું મળતું નથી ત્યારે કાઈ
માહેબને અન્ન પચાવવાની ગાળીઓ બેઠકે છીએ ! નહિ

જપ-તપ, એકટાલું, ઉપવાસ, પછી રોગ ન હોય તો હોય શું ? લોક વરણુ ખાસ કરીને માહુ પડતુ નથી તેને ડોકટર કે ઈન્જેક્શનોની જરૂર પડતી નથી. આતો અધાની વાત કરી છે. જેવી ટેવ પાડો તેવી પડે સવારમા ઉઠી ખાવાની ટેવ પાડો તો તેવી ટેવ પડે અને પોરસી કરવાની ટેવ રાખો તો સવારમા ઉઠીને ખાવાનુ મન પણ ન થાય ઘણા વર્ષીતપ કરે છે તે ટેવાઈ જાય છે. તેને સંભારવુ પડે કે આજે ખાધા વાર છે કે ઉપવાસનો વાર છે ? ઘણા ઉઘાડા પગે ફરનારા હોય છે તે પણ ટેવાઈ જાય છે જે શરીરને પોચલુ કરે છે તે ટક્કર શું ઝીલી શકશે ? આગળના માણસોને જે ચાર માઈલ ચાલવુ તે રમત વાત હતી

આજે તો સ્ટેશન સુધી જવુ હોય તો ટાગો ગોતે, શુ તારા ટાગા ભાગી ગયા છે ? કે પછી પોઝીશનમા પકચર પડે છે ? આવામા જ સેવાઈ ગયા અને ડોકટરના ઘર ભરી દીધા શરીર પાસેથી કામ લ્યો, તો શરીરમા સ્ફૂર્તિ રહેશે ગાધીજી રાત્રીના ખારથી જે સુધીના સમયમાજ સૂતા કેટલુ કામ કરતા ! તમે જોઈ રહ્યા છો કે એમ. પી સાહેબ નેવું વરસના થયા છે કેટલુ કામ કરે છે ! આજે ચશ્મા પણ લગાડવા પડતા નથી તેમણે દેહને કેવી રીતે કેળવ્યો છે ! તેમનાથી નાની ઉમરના લડથડીયા ખાય છે માટે વિચારો, આ થોડી જીદગીમા ઘણી કમાણી કરી લેવાની જરૂર છે આ શરીર નાવા છે અને જીવ નાવિક છે. સસાર રૂપી સમુદ્ર છે. તરી જવા માટે અણુમોલ તક મળી છે આવો મનુષ્યજન્મ-કર્મ ખપાવવાની સધિનો અવસર-ફરી મળવો મુશ્કેલ છે તારે

તારા સ્વભાવ-સ્વધર્મમાં આવવાનું છે તારા ધરની વાત છે નાનું ઊંઠરું લગ્નમાં ગયું હોય ત્યાં રહે છે અને કહે છે, જલદી ઘેર આવો, અરે પણ અહીં બગલો કીમકીમ વાગે છે તે તો જો, પણ તેને ત્યાં ગમતું નથી. ઘેર હાલો એવી રહ જાય છે તમે ક્યાંક જઈ નામે ગયા હો, બે ત્રણ દિવસ મઈ જાય, જોઈને કહો કે હવે ધરભણી જવું છે ત્યાં વધારે સગવડ હોય, ઉતારો સારો હોય છતાં ધર સાંભરે છે તો આ પણ સ્વધર્મની વાત છે સસારી ધર તો બાકુલી છે શાશ્વત ધર કયું ?

નમીરાજ ભગવાને કયું

મમય જલુ સો કુવર, જો મગ્ગ કુર્ણ ઘર ।

મત્યજ ગમ્તુ મિષ્ટોજા, તરય કુવજ્જ સામય ।૨૬।

જેને સશય હોય તે અહીં મકાન બનાવે પણ મને તો ખાત્રીજ છે કે જ્યાં જવું છે ત્યાં મારે માટે શાશ્વતો મહેલ તૈયાર છે હૃદયસ્થ અવસ્થા છતાં પાકો નિર્ધુષ કેવો છે ? જ્યાં જવું છે ત્યાં તો શાશ્વતો મહેલ તૈયાર છે, કેવી વાત કરી દીધી ! તમારે ઘેર જવાનું છે કે નહિ ! તાના છોકરા જેટલીયે બુદ્ધિ નથી ? કે બહારજ ભગવંતું છે ! જાની કહે છે કે બહિર્દષિ છોડી આવર જોજ કરશે તો અનહદ જ્ઞાન-દશ ન પામશે પછી આસ્તિત્વમાં મૂલ યશે નહિ. પ્રલોભન લાલસા વાસનામાં છવ લપગાયે નહિ. એકાંત ત્રિષ્ટિએ જેમ સુખ આવે તેમ અનિત્ય ભાવના બાવતો ચાલશે. જેને આવી અશે અશે નીતરાગ દશા પ્રાપ્ત થાય છે તેને પછી સસારના કોઈ પડાય કે ભોગ વિલાસના સાધનો અગાવવાને

કો વા સે ઓસહ દેહ કો વા સે પુચ્છઈ સુહ ।

કો સે ભક્ત ચ પાણવા આહરિત્તુ પણામણ ॥૭૯॥

હે માતા ? કેણુ તેને ઔષધિ લાવી આપે છે કેણુ તેને સુખસાતા પુછે છે ? એને લાત પાણી કેણુ લાવી આપે છે ? જેમ મૃગ એકાકી વિચરે છે તેવી રીતે સાધુ પુરુષે પણ પોતાના પગ ઉપર ઉભા રહેવાનુ છે “ પારકી આશ સદા નિરાશ ” સાધુઓ ગૃહસ્થની વૈયાવચ્ચની જાવજીવ સુધી ધ્યાન કરતા નથી વસતીમા રહેલા સાધુઓને ગૃહસ્થો સુખસાતા પૂછે છે, પણ સાધુ અપેક્ષા રાખે નહિ જરા પગ-માથુ દાખો એમ ગૃહસ્થને કહે નહિ ગામડામા અમારૂં કેણુ ? વહોરવાનુ શુ થાશે ? માટે ટિકિન લાવજો, એમ કહેણુ સાધુને કહ્યે નહિ રોગ, કર્મના ઉદયકાળ પૂરતો રહે છે અને પાછો આવ્યો જાય છે અનિયમિતતાનો ગુન્હો કર્યો છે માટે તાવ આવે છે ઘણીવાર તાવ આવવો એ સારા માટે છે જો કે એકાન્તે સારો છે એમ સમજવાનુ નથી, પણ તાવની ગરમી અદરના મળને પકવી નાખે છે, શરદીના દર્દને પકાવવાનુ કામ કરે છે, પણ જીવ તે સમજતો નથી એટલે જલદી ડોકટરને બોલાવે છે “ ડોકટર સાહેબ ! તાવ જલદી ઉતારી દ્યો ડોકટર કહેશે, “લાવો પ્રાયમસ, દંઢ દઉં એક સોય,” એમા એનુ શુ જાય છે ! પછી લલેને તાવ તો ઉતરી જાય, પણ બીજુ દર્દ વરતાય, તેની ખેવના કેને છે ? ઘણી વાર શરદી મગજ ચોકખો કરવા માટે થાય છે જે કાચી શરદીને ટીકડી દવા લઈ ખેસાડે છે તે ખમણા જોરથી બીજુ દર્દ ઉભુ કરે છે

અરણ્યમા મૃગ કોઈની દવા લેતો નથી, છતાં સાજો

કો વા સે ઑસહં દેહ કો વા સે પુચ્છઈં સુહ ।

કો સે મત્ત ચ પાણવા આહરિત્તુ પળામપ ॥૭૯॥

હે માતા ? કોણ તેને ઔષધિ લાવી આપે છે કોણ તેને સુખસાતા પુછે છે ? એને ભાત પાણી કોણ લાવી આપે છે ? જેમ મૃગ એકાકી વિચરે છે તેવી રીતે સાધુ પુરુષે પણ પોતાના પગ ઉપર ઉભા રહેવાનું છે “ પારકી આશ સદા નિરાશ ” સાધુઓ ગૃહસ્થની વૈયાવચ્ચની જવજીવ સુધી ધરજા કરતા નથી વસતીમા રહેલા સાધુઓને ગૃહસ્થો સુખશાતા પૂછે છે, પણ સાધુ અપેક્ષા રાખે નહિ જરા પગ-માથુ દાખો એમ ગૃહસ્થને કહે નહિ ગામડામા અમારૂં કોણ ? વહોરવાનું શું થાશે ? માટે ટિકિન લાવજો, એમ કહેવું સાધુને કલ્પે નહિ રોગ, કર્મના ઉદયકાળ પૂરતો રહે છે અને પાછો ચાલ્યો જાય છે અનિયમિતતાનો ગુનડો કર્યો છે માટે તાવ આવે છે ઘણીવાર તાવ આવવો એ સારા માટે છે જો કે એકાન્તે સારો છે એમ સમજવાનું નથી, પણ તાવની ગરમી અદરના મળને પકવી નાખે છે, શરદીના દર્દને પકાવવાનું કામ કરે છે, પણ જીવ તે સમજતો નથી એટલે જલદી ડોક્ટરને બોલાવે છે “ ડોક્ટર સાહેબ ! તાવ જલદી ઉતારી દ્યો ડોક્ટર કહેશે, “લાવો પ્રાયમસ, દઢ દઉં એક સોય,” એમા એનું શું જાય છે ? પછી ભલેને તાવ તો ઉતરી જાય, પણ બીજું દર્દ વરતાય, તેની ખેવના કોને છે ? ઘણી વાર શરદી મગજ ચોકખો કરવા માટે થાય છે જે કાચી શરદીને ટીકડી દવા લઈ બેસાડે છે તે બમણા જોરથી બીજું દર્દ ઉભું કરે છે

અરણ્યમા મૃગ કોઈની દવા લેતો નથી, છતાં સાજો

કો વા સે ઑસહ' દેહ કો વા સે પુચ્છઈ સુહ ।

કો સે મત્ત' ચ પાણવા આહરિત્તુ પણામણ ॥૭૧॥

હે માતા ? કેણ તેને ઔષધિ લાવી આપે છે કેણ તેને સુખસાતા પુછે છે ? એને ભાત પાણી કેણ લાવી આપે છે ? જેમ મૃગ એકાકી વિચરે છે તેવી રીતે સાધુ પુરુષે પણ પોતાના પગ ઉપર ઉભા રહેવાનું છે. “ પારકી આશ સદા નિરાશ ” સાધુઓ ગૃહસ્થની વૈયાવચ્ચની જાવજીવ સુધી ધંચા કરતા નથી વસતીમાં રહેલા સાધુઓને ગૃહસ્થો સુખસાતા પૂછે છે, પણ સાધુ અપેક્ષા રાખે નહિ જરા પગ-માથુ દાખો એમ ગૃહસ્થને કહે નહિ. ગામડામાં અમારું કેણ ? વહોરવાનું શું થાશે ? માટે ટિકિન લાવજો, એમ કહેવું સાધુને કદપે નહિ રોગ, કર્મના ઉદયકાળ પૂરતો રહે છે અને પાછો ચાલ્યો જાય છે અનિયમિતતાનો ગુન્હો કર્યો છે માટે તાવ આવે છે ઘણીવાર તાવ આવવો એ સારા માટે છે જો કે એકાન્તે સારો છે એમ સમજવાનું નથી, પણ તાવની ગરમી અદરના મળને પકવી નાખે છે, શરદીના દર્દને પકાવવાનું કામ કરે છે, પણ જીવ તે સમજતો નથી એટલે જલદી ડોક્ટરને જોલાવે છે “ ડોક્ટર સાહેબ ! તાવ જલદી ઉતારી દ્યો ડોક્ટર કહેશે, “લાવો પ્રાયમસ, દઈ દઉ એક સોય,” એમાં એનું શું જાય છે ! પછી ભલેને તાવ તો ઉતરી જાય, પણ બીજું દર્દ વરતાય, તેની ખેવના કોને છે ? ઘણી વાર શરદી મગજ ચોકખો કરવા માટે થાય છે જે કાચી શરદીને ટીકડી દવા લઈ ખેસાડે છે તે ખમણા જોરથી બીજું દર્દ ઉભું કરે છે

અરણ્યમાં મૃગ કોઈની દવા લેતો નથી, છતાં સાજો

કો વા સે ઑસહં દેહ કો વા સે પુચ્છઈં સુહ ।

કો સે ભક્ત ચ પાળવા આહરિત્તુ પળામમ ॥૭૯॥

હે માતા ? કોણ તેને ઔષધિ લાવી આપે છે કોણ તેને સુખસાતા પુછે છે ? એને ભાત પાણી કોણ લાવી આપે છે ? જેમ મૃગ એકાકી વિચરે છે તેવી રીતે સાધુ પુરુષે પણ પોતાના પગ ઉપર ઉભા રહેવાનું છે “ પારકી આશ સદા નિરાશ ” સાધુઓ ગૃહસ્થની વૈયાવચ્ચની જવજીવ સુધી ઇચ્છા કરતા નથી. વસતીમા રહેલા સાધુઓને ગૃહસ્થો સુખશાતા પૂછે છે, પણ સાધુ અપેક્ષા રાખે નહિ જરા પગ-માથુ દાખો એમ ગૃહસ્થને કહે નહિ ગામડામા અમારૂં કોણ ? વહોરવાનું શું થાશે ? માટે ટિકિન લાવજો, એમ કહેણુ સાધુને કલ્પે નહિ રોગ, કર્મના ઉદયકાળ પૂરતો રહે છે અને પાછો ચાલ્યો જાય છે અનિયમિતતાનો ગુન્ડો કર્યો છે માટે તાવ આવે છે ઘણીવાર તાવ આવવો એ સારા માટે છે જો કે એકાન્તે સારો છે એમ સમજવાનું નથી, પણ તાવની ગરમી અદરતા મળને પકવી નાખે છે, શરદીના દર્દને પકાવવાનું કામ કરે છે, પણ જીવ તે સમજતો નથી એટલે જલદી ડોક્ટરને જોલાવે છે “ ડોક્ટર સાહેબ ! તાવ જલદી ઉતારી દ્યો ડોક્ટર કહેશે, “લાવો પ્રાયમસ, દર્દ દઉં એક સોય,” એમા એનું શું જાય છે ! પછી ભલેને તાવ તો ઉતરી જાય, પણ બીજું દર્દ વરતાય, તેની ખેવના કોને છે ? ઘણી વાર શરદી મગજ ચોકખો કરવા માટે થાય છે જે કાચી શરદીને ટીકડી દવા લઈ ખેસાડે છે તે ખમણા જોરથી બીજું દર્દ ઉભું કરે છે

અરણ્યમા મૃગ કોઈની દવા લેતો નથી, છતાં સાજો

કો વા સે ઑસહં દેહ કો વા સે પુચ્છઈં સુહ ।

કો સે ભક્તં ચ પાણવા આહરિત્તુ પણામણ ॥૭૯॥

હિ માતા ? કોણ તેને ઔષધિ લાવી આપે છે કોણ તેને સુખસાતા પુછે છે ? એને ભાત પાણી કોણ લાવી આપે છે ? જેમ મૃગ એકાકી વિચરે છે તેવી રીતે સાધુ પુરુષે પણ પોતાના પગ ઉપર ઉભા રહેવાનું છે “ પારકી આશ સદા નિરાશ ” સાધુઓ ગૃહસ્થની વૈયાવચ્ચની જવજીવ સુધી ઇચ્છા કરતા નથી વસતીમા રહેલા સાધુઓને ગૃહસ્થો સુખશાતા પૂછે છે, પણ સાધુ અપેક્ષા રાખે નહિ જરા પગ-માથુ દાખો એમ ગૃહસ્થને કહે નહિ ગામડામા અમારું કોણ ? વડોરવાનું શુ થાશે ? માટે ટિકિન લાવજો, એમ કહેવું સાધુને કદપે નહિ રોજ, કર્મના ઉદયકાળ પૂરતો રહે છે અને પાછો ચાલ્યો જાય છે અનિયમિતતાનો ગુન્હો કર્યો છે માટે તાવ આવે છે ઘણીવાર તાવ આવવો એ સારા માટે છે જો કે એકાન્તે સારો છે એમ સમજવાનું નથી, પણ તાવની ગરમી અદરના મળને પકવી નાખે છે, શરદીના દર્દને પકાવવાનું કામ કરે છે, પણ જીવ તે સમજતો નથી એટલે જલદી ડોક્ટરને જોલાવે છે “ ડોક્ટર સાહેબ ! તાવ જલદી ઉતારી દ્યો. ડોક્ટર કહેશે, “લાવો પ્રાયમસ, દર્ધ દઉ એક સોય,” એમા એનું શુ જાય છે ! પછી ભલેને તાવ તો ઉતરી જાય, પણ ખીજી દર્દ વરતાય, તેની ખેવના કોને છે ? ઘણી વાર શરદી મગજ ચોકખો કરવા માટે થાય છે જે કાચી શરદીને ટીકડી દવા લઈ ખેસાડે છે તે ખમણા જોરથી ખીજી દર્દ ઉભું કરે છે.

અરણ્યમા મૃગ કોઈની દવા લેતો નથી, છતાં સાજો

આમ ગેદી-હડાની જેમ પીટાય, પણ હીક્કા લેવાનું મન ન થાય, હીક્કાના શાવ ન થાય જ્યારે આંહી મૃગાપુત્રને વેલવ કેટલો ! મુવરાજ પહવીનો ધણી, બત્રીસ કામની પૂતળી સરખી રમણીઓનો ધણી, પણ જ્યારે અહર જાવના જાગે છે, ત્યારે માતાને કેવા સચોટ જવાબ આપે છે ! હે માતા ! હું મૃગની પેરે વિશરીશ મૃગચર્ચા કરીશ. પોતાની છવનચર્ચાને અરણ્યના મૃગની ચર્ચા સાથે કેવી રીતે મુકાબલો કરશે તે અધિ કાર અવસરે કહેવાશે.

૦ઘાખ્યાન ૧૧૨ મુ

સવત ૨૦૨૧ કાસ્તક મુદ્દિ ૧૦ શુક્રવાર તા. ૧૩-૧૧-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ સિદ્ધાંત પ્રદ્યા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૬ મા અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર આપી રહ્યો છે મૃગાપુત્ર માતાપિતાને કહે છે

પગમ્મુવ અરણ્ણેવા જહા ડ ચરઈ મિગે ।

પથ ધમ્મ ચરિસ્સામિ સતમેજ્જ તથેવ્વ ય ॥૭૭॥

જહા મિગસ્સ માયકા મહારણ્ણમ્મિ જાયઈ ।

અજન્ત સપ્પમૂહમ્મિ કાવ્વ તાદે તિગિચ્છિઈ ॥૭૮॥

હે માતા ! મારી બિતા કર્યો નહિ. અરણ્યમાં ઉત્પન્ન થયેલો મૃગ જ્યારે રાજધી પીડાય છે, ત્યારે તે મૃગ એક વૃક્ષની નીચ બેસી જાય છે તેની કાણુ ચિંતિત્સા કરે છે ? કાણુ સાર્વાર કરે છે ?

કો વા સે ઑસહં દેહ કો વા સે પુચ્છઈં સુહ ।

કો સે ભત્તં ચ પાણવા આહરિત્તુ પનામપ ॥૭૯॥

હે માતા ? કોણ તેને ઔપધિ લાવી આપે છે કોણ તેને સુખસાતા પુછે છે ? એને ભાત પાણી કોણ લાવી આપે છે ? જેમ મૃગ એકાકી વિચરે છે તેવી રીતે સાધુ પુરુષે પણ પોતાના પગ ઉપર ઉભા રહેવાનું છે “ પારકી આશ સદા નિરાશ ” સાધુઓ ગૃહસ્થની વૈયાવચ્ચની જવજીવ સુધી ધરજા કરતા નથી વસતીમા રહેલા સાધુઓને ગૃહસ્થો સુખશાતા પૂછે છે, પણ સાધુ અપેક્ષા રાખે નહિ જરા પગ-માથુ દાખો એમ ગૃહસ્થને કહે નહિ ગામડામા અમારૂં કોણ ? વહોરવાનું શું થાશે ? માટે ટિકિન લાવજો, એમ કહેવું સાધુને કદપે નહિ રોગ, કર્મના ઉદયકાળ પૂરતો રહે છે અને પાછો ચાલ્યો જાય છે અનિયમિતતાનો ગુન્હો કર્યો છે માટે તાવ આવે છે ઘણીવાર તાવ આવવો એ સારા માટે છે જો કે એકાન્તે સારો છે એમ સમજવાનું નથી, પણ તાવની ગરમી અદરના મળને પકવી નાખે છે, શરદીના દર્દને પકાવવાનું કામ કરે છે, પણ જીવ તે સમજતો નથી એટલે જલદી ડોક્ટરને બોલાવે છે “ ડોક્ટર સાહેબ ! તાવ જલદી ઉતારી દ્યો. ડોક્ટર કહેશે, “લાવો પ્રાયમસ, દઢ દઉં એક સોય,” એમા એનું શું જાય છે ! પછી ભલેને તાવ તો ઉતરી જાય, પણ બીજું દર્દ વરતાય, તેની ખેવના કોને છે ? ઘણી વાર શરદી મગજ ચોકખો કરવા માટે થાય છે જે કાચી શરદીને ટીકડી દવા લઈ ખેસાડે છે તે ખમણા જોરથી બીજું દર્દ ઉભું કરે છે

અરણ્યમા મૃગ કોઈની દવા લેતો નથી, છતાં સાજો

માય છે લાંબણ એ એક હવા છે, વેદો પણ લખન કરાવે છે એક ભાઈને એક વેદે જોગણીસ દિવસ સુધી લાંબણ કરાવી નેથી આંતરડું જે ખરાબ હતું તે જોપરેશન કરાવ્યા વગર મટી ગયું લાંબણ ઉત્તમ કામ કરે છે આખું દુખતી હોમને ધિવિહારા ઉપવાસ કરે તો પાણી ટપકતા બંધ થઈ જાય છે ઉપવાસ એ ઉત્તમ ઔષધ છે પણ આને લોકોને ધ્રુવ નથી. આયર્ષિસ કયાંજ કરે તો સુગરનું દદ મોટેભાગે થાય નહિ અને ડાયાબીટીસ હોમ તો મટી જાય પણ જે સ્વાદનો રસિયો છે ત સયમ કેમ રાખી શકે ! સયમી જીવનવાળો મોઢો જોઈએ પટે છે એ કે વેદની કમ તેને પણ સોગવવા પટે છે પણ તે જોઈએ વેદ છે મ્વાદ તે આધિનું મૂળ છે ઉનાં ઢોકળા સાથે આબલીની ચપ્પી લ્યે પછી તો સખાકાજ આવે ને ! બીજું શું માય ! જેટલો સ્વાદને આધીન તેટલો મૂવો સમજો, આજે ભૂખને લઈને ખાવા કરતા સ્વાદને લઈને ખાવાનું બહુ વધી ગયું છે, કોટલો રેકડીઓ કઢોઈની દુકાનનાં ખાણા કોસ્પિટલના મહેમાન બન્યાવે છે ખરી ભૂખે જે ખાય છે તેનું પાચન જલડી થાય છે

કોઈ એક રાજા વગડામા શિકારે નિકળ્યો થોડો અવગી લગામનો હતો પકડી રાખે તો થોડે અને જરા હીલી મેલે તો ઉલો રહે. આવા અવગી લગામનો થોડો રાજાને આઠ જ ગવમા લઈ ગયો રાજાને કકડીને ભૂખ લાગી અરણ્યમા ફરતા ફરતા એક ખેડૂતનું ખેતર આવ્યું રાજાએ લગામ હીલી મઢી ૬ થોડો ઢિબા રહ્યા રાજાને જોઈ ખેડૂતે નમસ્કાર કર્યો આ તો સ્વામતા કરી કહેવા લાગ્યો શિરામણ લેતા બાવ.

ખેડૂતને તો ખીજી શું હોય ? કપડામા ખાજરાનો રોટલો
પડ્યો છે રાજાને ભૂખ કકડીને લાગી છે

ભૂખ રાંડ ભૂંડી, આંખ જાય ઊંડી,
પગ થાય પાણી, મોઢે ન આવે વાણી.

ભૂખની વાત એવી છે રાજાએ જરાક બટકુ રોટલો
છાશ સાથે લીધો પણ બહુ મીઠાશ આવી રાજાએ ખેડૂતને પૂછ્યું,
આ કંઈ વાડીનો ખાજરો ? ખેડૂત કહે, મહારાજ ! આ તો
મારી વાડીનો ખાજરો છે હુકમ કર્યો કે રાજમા મોકલજો,
મારે તે ખાજરાનો જ રોટલો ખાવો છે જ્યાં પાક થયો,
ખજા તૈયાર થયા, એટલે ખેડૂતે ગાડુ ભરીને ખાજરો રાજમાં
મોકલ્યો તેનો રોટલો તૈયાર કરવામા આવ્યો રાજાના
લાણામા પીરસ્યો પણ સાથે ૩૦ ચીજ ખીજી હોય, રાયતા,
ચટણી આડે રોટલાનો સ્વાદ પહેલા જેવો કયાથી આવે !
રાજા ખેડૂતને બોલાવી પૂછે છે, લાઈ ! તે લેજસેજ તો કરી
નથીને ! ખેડૂત કહે, ના સાહેબ ! માયા કપટ કરતા અમને
આવડે નહિ રાજા કહે, ત્યારે આજે રોટલો મીઠો કેમ ન
લાગ્યો ! ખેડૂત કહે, સાહેબ ! તે દિવસે તો આપે ખરી
ભૂખે ખાધું હતું અને આજે તો તમે સવારમા નાસ્તો કર્યો
હશે વળી પાછું કંઈક ખાધું હશે, તેમા આ ખાજરાના
રોટલાની મીઠાશ કયાથી આવે ?

મિત્ત, પથ્ય અને નિયમિત ભોજન કરવું તે માર્ગ-
નુસારીનો ગુણ છે ખૂબ ખાવાથી અજીર્ણ થાય છે અને તેથી
રોગ પેદા થાય છે ઘણું ખેંસી રહેવાથી પણ રોગ થાય છે
જે ખેંસમલીયો થઈ જાય છે તેને ડાયાબીટીસ થાય છે ઉઘાડે
પગે તડકામા ચાલનારને તે રોગ મટી જાય છે જે શક્તિ

ઉગતા પ્રભાતના સૂરના કિરણોમાં છે તે શક્તિ કોડલીવર
ઝાંઝાળ કે એવી બીજી ક્ષણોમાં નથી સૂરનાં કિરણો
શરીરમાં પ્રવેશે તો રોગ નાબૂદ થઈ જાય છે, તેને સનખાથ
કહેવાય છે અને તો લોકોએ કુદરતી ઉપચાર સામે તો
લડાઈ જ કરી છે ધરમાં જ પાચખાનું, પછી આધા જવાનું
જ ક્યાં રહે? આમાં નડકાના કિરણો મળે ક્યાંથી? આજ
બની બાઈએ કૂવે પાણી ભરવા જતી, તે પા જાઉં છેટો હોય.
બહાર ફાલવા સાલવાથી બહારની હૂંટી હવા, વનસ્પતિમાંથી
આવેલી હવા તાજી મળતી એથી શરીરમાં પ્રજ્વળિ શ્વેતિ
રહેતી અને તુરસ્તીમાં તાજગી આવતી!

અમારા અનુભવની વાત છે શ્રી પારવતીબાઈ મહા
સતીજી આખા શરીરે સૂજી જ્યાં હતા વિરમગામથી વિહાર
કરીને આવતા હતા ૫, શ્રી મોહનલાલજી મહારાજ કહે, આ
પારવતીબાઈ મહાસતીજી કેવી રીતે વિહાર કરશે? પારવતી
બાઈ કહે જાઉં ગાઉને વિહાર કરીશ પણ મારે ડાળી તો
લેવી જ નથી વગડાની હવા લઈશ એટલે આરામ થઈ જશે.
અને બહુ પણ તેમજ ધ્યાને પહોંચતાં શરીર હલુ તેવું
થઈ જાય એટલા શરીરમાં ફેરફાર થઈ જશે કે જોળખી
શકાય નહિ આ વગડાની વનસ્પતિ ઉપરથી આવતી તાજી
હવાનો પ્રતાપ છે ભજવાને વિહારના જે કાયદા પ્રકાર છે
તમા કુદરતે જ આશિષપ્રપ્ત સંકળાયેલું છે એક ઢોકલે રહે
તો લોકોને અણગમી થાય અને પોતાને સ્નેહ વધે. એટલે
ભજવાને નવકમ્પી વિહાર કહ્યો છે વિહાર કરવાથી સય
મનુ પાપજ થાય અને કોઈની સાથે લગવાડ ન થાય સ્નેહ
એ ચીકાશ છે હજી મુખ્ય થવું હોય તો કોઈ સાથે

સ્નેહ કરવો નહિ ત્યારે શુ વેર કરવું ના વેર તો કરાય
જ નહિ પણ સ્નેહ કરતો નહિ રાગ અને કેવનો સદ્ તર
અભાવ કરવો છે તેનો અહીંથી અભ્યાસ કરજે લીલુ લાકડું
બળતા વાર લાગે છે, કારણ કે તેમા ચીકાશ છે. પણ સૂકું
લાકડું ભડભડ બળીને રાખ થાય છે. ભગવાને આચારાગ-
સૂત્રમા કહ્યું છે કે જહા જુન્માઈ કઠ્ઠઈ હવ્વવાદો પમત્થતિ
પવ અત્તસમાહિષ અણિદે ભીનાશ રહીત કાળ્ટને અગ્નિમા
પ્રક્ષેપે તો બળતા વાર નથી લાગતી તેવી રીતે આત્મસમા-
ધિવત, સ્નેહ રાગ વિનાના સાધુ પુરૂષો, જૂનાકર્મને તપ-
સ્વી અગ્નિમા પ્રજ્વળીને બાળે છે

બે મદલ કુસ્તી કરવા મેદાને પડે તેમા જે મદલે
શરીરે તેલ મર્દન કર્યું હોય તેને ધૂળ રજ ચોટે છે અને
તેના ધાખા પડે છે પણ જે સૂકો છે, તેને રજ ચોટે તો
તે બખેરી નાળે એટલે રજ ઉતરી બાય છે તેમ ચીકાશ
તે લપટણુ છે એનુ અનુકરણ સાધુ કરે તો તેનુ પતન
નિશ્ચિત છે જેણે ઉચ્ચ સયમ માર્ગ લીધો છે તેનાથી “કેમ
છે, કેમ રહે છે,” એવા પત્ર લખવા પાલવે નહિ જે લપ-
છપમા રહે છે, ટોળા વાળી, ગામ ગપાટામા સમય પસાર
કરે છે તે સ્વાધ્યાય શુ કરશે? આત્માનુ તારે શ્રેય કરવું
હોય તો ભગવાન કહે છે, સયમીને કયાય પણ અનાત્મ-
ભાવમા આશ્રિતપણુ કર્યું ન પાલવે સાધુ સતત ઉદ્યમશીલ
હોય આજસ એ મોટો શત્રુ છે બેઠાડું શરીર રોગનુ ઘર
થાય છે કાઈક પાપરહિત પ્રવૃત્તિ હશે તો માનસિક સકલ્પ-
વિકલ્પ નહિ થાય કેટલાકને એવું હરામનુ ખાવાની ટેવ
પડી ગઈ છે કે કામજ ન કરે ટાણુ આવશે એટલે માગી

લાવશુ બીજા માગીને ખાવું તે ગૃહસ્થને દ્રુપદુરૂપ છે
 બીજારીને જરીખાઈ ગાવી પડે છે, પોતાપણ ગુમાવવું
 પડે છે

છાક્રગલચાલન મધમરજાવપાત,
 મૂર્તો નિપત્ય વદનાદર દર્શન ચ ।
 શ્વાપિન્દ્રવસ્થ કુરુત ગજપુંગવસ્તુ,
 ધીર વિલોકયતિ ચાતુ શર્મૈશ્ચ મુદ્દે ॥

દૂતરો બન્યું રાટલા માટે પૂછડી પગપગાવે, હેઠા પડી
 પેગ બતાવે, વાત બન્યું રાટલાની હોય છતાં અનેક ખુશ
 મત કરે છે બ્યારે હાથીને કેટલું ભેઈએ ! પણ ભેઈએ
 છે છતાં કોઈ પાસે કાકણ્ડી કરતો નથી. ઉત્તમ હાથીને
 અવરાવવું હોય ત્યારે એનો મહાવત એને મનાવે છે તું
 બધા પ્રાણીમા ઉત્તમ છે। એવા એના શ્લોકથી મનામણાં
 કરે, ત્યારે ખાવ વળી ખાતાં ખાતાં હેંકે ઢોળે એટલે બીજા
 પ્રાણીઓ પણ ખાઈ શકે બ્યારે તમારે ઓછીયાં કરી જવાની
 વાત કે બીજાને આપવાની વાત ખરી ! આંતરે આવેલા
 માગણો તમને એમ ઉપદેશ આપે છે કે અમે પણ એક
 વખત તમારી જેવા હતા અમે ઉંબરેથી ઠઈકને હડસેલી
 ઠાક્યા તેનું આજે ફળ લોજવી રહ્યા છીએ માટે તમારે એવું
 ફળ ન લોજવવું હોય તો ઠઈક આપતા બનો।

મૃગાયુત્ર કહું છે હું નાતા ? મૃગને બ્યારે ચાતા
 થાય છે રોજ ચાલ્યો બાય છે ત્યારે હળવે હળવે વૃક્ષ તલેથી છીસો
 થઈ વનમા આહાર પાણી માટે ચાલ્યો બાય છે કેઈનો
 આશ્રય કે મદદ લેતા નથી તેવી રીતે હું સયમ મારું વિષ

રીશ આટલી બધી જ્ઞાનની વાત પચાવી હોય, તેને કોઈ વખત પ્રસંગ પડી જાય તો સયમ ભારભૂત લાગે નહિ જે પ્રથમથીજ સયમની દુષ્કરતા જાણી, સમજી, સયમ માર્ગે વિચરે છે, તેને સયમ માર્ગ આકરો લાગતો નથી પણ જે પુષ્પશૈયા સમજી, ત્યાગ માર્ગે અપલાવે છે, તે પછી ઢીલો પડી જાય છે

જ્ઞાની કહે છે, વીરનો પથ વિકટ છે જે ન સમજે તેને એમ લાગે કે સાધુ થવામા શુ મુશ્કેલી ! એક ચોરડી અધારી, તેનું ભાડું પચીસ રૂપિયા દેવું પડે, જ્યારે સાધુને પાંચ લાખના આલીશાન બગલામા રહેવાનું કાઈ ભાડું ખરે ? વહોરવા જાય, ત્યા પધારો મહારાજ, પધારો મહારાજ, થાય ! “પાત્ર પૂરને વિદ્યન દ્વર,” ખાવાનું પણ સારું, રહેવાનું પણ સારું, કપડા જોઈએ ત્યા તાકા મોઢા આગળ મૂકે સ સારમા તો વાર જોતું હોય ત્યા પોસાશે કે કેમ તેનો વિચાર કરવો પડે મોઘું પડતું હોય તો જરાક હળવા માયલું લઈએ એવું થાય, જ્યારે અહીં તો કહેશે, અમને લાલ આપો આ માર્ગમા બહુ સાદાબી છે ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના સતરમા અધ્યયનમા બીજી ગાથા છે

સેવ્જા વૃદ્ધા પાઠરણમ્મિ અસ્થિ ઉપ્પજ્જઈ મોતુ તહેવ પાઠ ।
જાણામિ જં વટ્ટઈ આહસુત્તિ, કિ નામ કાઠામિ સુપ્પણ મન્તે ॥

હે ગુરૂ ! શિષ્ય પૂછે છે, આહી ઉપાશ્રય સરસ છે, પાગરણ સારું મધ્યુ, આહાર પાણી સારા મળે છે, તો પછી હે ભતે ? સૂત્ર જાણીને શું કરવું છે ? જાણવાનું નેવે મૂકી

દ્રીધુ-અદ્વાપ્રજ્ઞ સર્થ ભૌતિકતાના આયોજનમાં મસ્ત બની,
યથેષ્વર્યે વિચરે છે કેઈ તેને કહે, તો બીજા દશ જણા
એસાદી દયે તને શુ બબર પડે, અમારા મહારાજ છે ! શિશિ
લાચારીઓ આમજ પોપામ છે કેઈ તેની વિરુદ્ધમા કહી
ન શકે કહેનારને તેના પડખીયાઓનો સામનો કરવો પડે.
આગળના આવકો તો કાન પકડતા મુઠપત્તિ એવી લેતા.
એવી ધમ પ્રત્યે ધગશ હવી આજે એવા આવકોના દૂદા
પડી ગયા છે આજે તો પપાળવાનુ જ રહ્યું ક્યા કહેડું
સપના દરમાં હાથ ક્યાં નાખવો એવું સર્થ પડ્યું છે !

ભગવાન કહે છે, તારે તારા આત્માનું ક્ષય કરવાનું
હોય તો જરા જેટલો પણ વિચારો લેવાનો નથી. બાહ્યવાજ
માઠ વિહાર કરતાં ક્યાક બાહ્ય મળે અને ક્યાંક આયોની
જમાણુ પણ મળે ત્યાં બગલો તને સાંભરે નહિ, એજ સાધુની
સાધુપણની જાણદારી છે કેટલાક સાધુ એમ કહે કે રાજ
કોટમા આટલા બધા ધર, આટલા પૈસા પણ આસપાસનાં
ગામડાંમા ઉપાશ્રય નથી, કેઈ જાગો ! એમ બોલ આપે.
તેને ગૃહસ્થી કહેવો પણ ત્યાગી ન કહેવો તારે ક્યા ભવ
લગો બેસી રહેનું છે ? સાધુ તો વગડામાં પુલ નીચે પણ
રાત રહી બાય સાધુને જીવવાની આશા નથી ને મરવાનો
ભય નથી સાધ્વીને કમાઠ બધા જોરડો, મર્યાદા પૂરતો જરૂરી
છે છતાં મનથી પણ મકાન બધાવવાનો વિચાર કરાય નહિ
સાધુનો સયમ ઉચ્ચ કક્ષાનો છે ક્યાય પણ પ્રમાદનું સેવન
ન થાય એવી રીતે અપ્રમત્તપણે વિચરવાનું છે વિહાર કેવી
રીતે કરવો તેની રાત સિદ્ધાંતમા બશ્વક પડી છે મુનિઓની
૮૪ ઉપમાઓ છ સોરીજ પોતાને માટે રાકડો બનાવતો

નથી, પણ ઉદર જે દર બનાવી રાખે તેમા રહે છે. તેમ સાધુ મકાન તૈયાર કરાવી ન દે, તેના પ્લાન પણ ઘડી ન આપે ઉપાશ્રય માટે ખરડો કરાવવાનું પણ તેને કદપે નહિ, અનુમોદે નહિ. રાજકોટ જેવો ઉપાશ્રય ખીજે કયાય નથી, એવું અનુમોદન સાધુથી થાય નહિ. આવા પવિત્ર મુનિઓ મૃગ પેઠે વિચરે છે મૃગાપુત્રે મૃગની ઉપમા ઉતારી છે. સિહણનું ખચ્ચુ સિહજ હોય. માથુ જાય તો કુરખાન, પણ લીધેલું વ્રત ભગ ન થાય. અડગ નિશ્ચયી છે.

ગૌતમ સ્વામીને ચૌદહજાર સાધુ હતા. છતાં છઠ્ઠા પારણે પોતે વહોરવા જતા આવા સાધુ સમુદાયના સરદાર, છતાં ગોચરી જતા શરમ ન આવી કેટલું સ્વાશ્રયી પણ ! ગાધીજી હાથે બધું કામ પતાવતા મેલું પણ પોતે જાતે સાફ કરી નાખતા આશ્રમમા પણ એવા જ કાયદા પગાવતા. કોઈ એક બેરીસ્ટર ગીતા વીશે જાણવા ગાધીજી પાસે આશ્રમમા આવ્યા ગાધીજી તે વખતે ઘઉં વીણી રહ્યા હતા ગાધીજીએ તેને ઘઉં વીણવા બેસારી દીધો થોડા વીણ્યા કે ઊભો થઈ કહેવા લાગ્યો, મારે ગીતાજી વીશે આપની પાસેથી જાણવું છે, ક્યારે ચર્ચા કરશો ? ગાધીજી કહે, હું એજ કરી રહ્યો છું. ઘઉંથી કાકરા જુદા કરાય છે તેમા સમજાય છે કે જીવનમાથી અવગુણરૂપી કાકરા ઉડાડવા માડ અને જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ, દયા, નમ્રતા, સત્ય, એ ઘઉં છે તેને ધારણ કર સાર વસ્તુ ગ્રહણ કરીને અસાર વસ્તુને ઉડાડવા માડો.

આગળના રાજકુમારો બોતેર કળા શીખવા માટે ગુરૂને ત્યાં રહેતા ત્યાં ગુરૂની આજ્ઞાથી લાકડાની ભારી લેવા

પણ જુવું પડે, પાણી પણ ભરવું પડે ગુરૂ ક્રોધ કરે તો પણ કાંઈ કહેવાય નહિ. શિષ્યકળાને કારણે આવા ગુરૂને પણ પૂછે છે જ્યારે કર્મબંધનથી મુક્ત કરનાર અને ધમકળા, જે બધી કળાઓમાં શ્રેષ્ઠ છે એવી કળા ધમગુરૂ શીખવી શક્યા છે તેની સામે અવિનય કેમ કરાય ? અવિનય જેવી આપત્તિ નથી ગૌતમજેવા પ્રથમ ગણધર ભગવાનની આજ્ઞા વગર આહાર લેતા નથી. કેવળ શૂન્યમાં કાંઈ પણ અભાવજી નથી છતાં વ્યવહારનો લોપ કરતા નથી.

સાધુ જીવન એ જીવ્ય પ્રકારનું જીવન છે સ્ત્રીજાત્રી કરે, છતાં સ્ત્રીજારી નથી લીધા પહેલાં અને લીધા પછી દેનારના ભાવને જુએ છે રામ-દ્રેષ રહિત આહાર પાણી જ્યે છે રાત્રના ત્યાજે જ સયમના બાગ વિકસે છે

મૃગાપુત્ર આવેા જિવ્ય, ઉત્કૃષ્ટ માત્ર લેવા ઉત્સાહિત બન્યા છે હજી પણ શું કહેશે તે અવસરે કહેવાશે.

— વ્યાખ્યાન ૧૧૭ સુ —

મત્ર ૨૦૨૧ કારતક સુદિ ૧૧ રાત્રિનાર તા ૧૪-૧૧-૬૪

સિદ્ધાંત એન્ડે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ તેનું નામ સિદ્ધાંત પ્રજુએ સિદ્ધાંત પ્રકૃષ્ઠા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં મૃગાપુત્રનો અધિકાર આવે છે

મૃગાપુત્ર માતાપિતાને કહે છે હું માતાપિતા ! હું દીક્ષા લેવાને માવધાન થયેા છું સયમના માત્રે પતી

મુશ્કેલીઓ મારા જ્યાલમા છે હું કાયર નથી હું નિશ્ચયપણે મૃગચર્યા કરવાનો છું મૃગ જેમ એક સ્થળે રહેતો નથી, તેમ માદો પડતા તેને કોઈ સુખશાતા પૂછતું નથી અર-
ણ્યના મૃગની માવજત કોણુ કરે છે ! મૃગ જેવું જીવન જીવે, તેજ આત્મ વિકાસ કરી શકે છે ગૃહસ્થની મદદ લેવી નહિ. સેવા લેવી નહિ કોઈને એવો અલિચ્છ હોય છે કે (૧) સેવા આપવી પણ લેવી નહિ (૨) કોઈને, સેવા લેવી પણ આપવી નહિ એવો અલિચ્છ હોય છે. (૩) કોઈ સેવા લ્યે અને આપે, અને (૪) કોઈ સેવા લ્યે પણ નહિ અને આપે પણ નહિ, આમ ચાર ભાગે અલિચ્છ લ્યે છે તેમા કોઈની સેવા લેવી નહિ પણ આપવી, એ ઉત્તમ છે મેઘકુમારે મુનિપણે કેવી સેવા કરી ! જે આખો સિવાય આખું શરીર સાધુની વૈયાવચ્ચમા સોપી દીધું હતું છઠ્ઠું પારણું કરવા બેસતા હોય, ધરતી ધગધગતી હોય, કોઈ સાધુને કોઈ વસ્તુ જોઈતી હોય, તો આહાર પાણી લીધા વગર ઝપાટાખંધ પચાસ ઘર ફરીનેય પણ જોઈતી વસ્તુ વહોરી લાવે ! મેઘકુમાર રાજા શ્રેણીકના પુત્ર હતા સેવા ધર્મ ગહન છે યોગીઓ પણ ભાગ્યેજ આવી સેવા કરી શકે છે સેવા કરનારને હર હાલતમા ખુશ રહેવું પડે છે

આજે સ સારમા સમાજની સેવા કરનારને કેટલા જોડા ખાવા પડે છે ? સભ્યો હોશીલા હોય, જ્ઞાન પમાડવાની જીજ્ઞાસાવાળા હોય, તે કેટલો પ્રયાસ કરે છે ! છતાં તેઓની ટીકા કરનારા આજે ઘણા છે કોઈ જમણું કરે તો કહેશે ખીચડીયા ભાત વાપર્યા, વેજીટેબલ ધી વાપર્યું, આમ ખાય તેનું ખોદનાર લોકો ડુર્જન છે

ટીકા કરવી તે આવા લોકોનો ધર્મો થઈ પડ્યો છે સમાજના કાયદો આને હોંશસેર કામ કરી શકતા નથી તેનું કારણ તે જ છે મારે ખાટો ન બનતાં સોપાન બનેા હાથ બાંધી દિઆ રહેા માતા બાળકને ઘેરી રહે છે પાપા પગલી બરાબે છે પણ રખેને બાળક પડી જશે, એમ કહી સૂવાડી રાખતી નથી તમારા બાળકોમા ધર્મના જ્ઞાનનો અભાવ કેટલો છે ? શું આવડે છે ? જૈન દશ નમા શું કહ્યું છે તે જોલે બેઈએ ? છે કાંઈ સમજ ? આજે સમાજની અંદર મુશ્કાવટો સેવા કરી રહ્યા છે પુસ્તકો, પાઠાવલી પુસ્તકાલયમાં નજર ફેરવો બીજા દશ નમા કેટલા સુધી ગયા છે અને જૈનદશ ન કેટલું જાગળ છે તે વાંચી તો ખબર પડે લાયકેરી બેઈને શાંત થાવ તેથી શું બધ સરસે ! ત્રિકાળ સવ સ્થળી વાણી પુસ્તકોમાં ભરી પડી છે આ તો બગાડુ ખાતા, સાકરનો ખાંડો મીંઠા ખાવી ગયો છે માનવ અવતાર શિશ્યકુળ, જૈનધર્મ, સાધુ સાધ્વીના દશ ન આ બધું કેટલાં પુન્યના પુજ સેગમ થાય, ત્યારે મળ્યું હશે ? તમને સિદ્ધાંત હાથ બાંધવા ન અમે, તે ધર્મની કઠણાઈ સમજવી કે બીજું કાંઈ ? સંસ્કૃત, માગધી હિન્દી, ગુજરાતી-જે ભાષા સમજતા હોય તે ભાષામાં સમ ભાવ છે આ સિદ્ધાંતો જમન, ભાષાન, ઠેક ઈઆંક સુધી ગયા છે જામનઅરમા એક સમદશજ્ઞાન છે શ્રી પ્રાણજીવન બાદ ઠોકર મારેજે અમને બધુ બતાવેલ હતું અંગ્રેજીમા પન્નવણા સુત્ર ઉત્તરાધ્યયન સુત્ર ત્યાં બેધુ આપણા ધર્મના આ સિદ્ધાંતો કહવાય અને આપણા બાળકોને તેનું જ્ઞાન ન હોય તો આ પડી કમ ચાલશે ? તમે ભગવાનની પેદીના વારસદાર છાને ? વારસો કઈ રીતે સાચવશે ? આ જૈનદશ ન

ઉપર આજે કેટલાય કુઠારાઘાત કરવા ઝૂમી રહ્યા છે નિશ્ચય અને વ્યહવારમા અટવાઈ ગયા છે.

કોઈ ક્રિયા જડ થઈ ગયા શુષ્ક જ્ઞાનમાં કોઈ, માને મારગ મોક્ષનો, કર્મણુ ઉપજે ભેદ.

એક પોષધ કર્યાથી સત્તાવીસો ૭૭ કોડ ૭૦ લાખ ૭૭૦ પદ્મોપમ ઝાઝેરા નરકના નદાવા થઈ જાય તેને આજે બે રૂપિયામા વેચી નાખે છે આટલું સાભળવા છતાં પુદ્ગલના લોચાની આશા ન છૂટે તે કેવી વાત ? આજે તો કહેશે, “બહુ ઉડામા ઉતરવું નાહ, જાણે તેને તાણે” એ ક્રિયા જડ છે એની ક્રિયા લક્ષ્ય વિનાની છે તમે ઘેરથી પગ ઉપાડો છો, ત્યારે નિર્ણય કરો છો કે ઉપાશ્રયે જવું છે તેમ તમારે પૌષધ, સવર, સામાયિક, સયમ લઈને કરવું છે શું તે લક્ષ્ય પાડો છે ? મૃગાપુત્રને મૃગચર્યા કરીને આ ભવના બધનો તોડી, ઊંચી દશાએ પહોંચવું છે, સિદ્ધ દશા પ્રાપ્ત કરી લેવી છે

કેટલાએક દ્રવ્ય, ગુણ, પર્યાય, ઉપાદાન, નિમિત્ત, દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ-ભાવ-આમ બધી વાતો બોલી જાય, પણ કાર્યમા કંઈ નહિ બધું વાતુ માજ રહી ગયું કર્મનો હું કર્તા નહિ એવું બધું કયાથી સમજાણું ? જો તું કર્મનો કર્તા નથી, તો અહીં કેમ પડ્યો છો ?

“હોય ન ચેતન પ્રેરણા, તો કોણુ ગ્રહે કર્મ
જડ સ્વભાવ નહિ પ્રેરણા, જીઓ વિચારી ધર્મ”

જીવે પુદ્ગલોના સ્કન્ધોને ગ્રહયા, એટલે કર્મ કહેવાણું. જીવ કર્મનો કર્તા છે અને જે કર્તા થાય તેને ભોકતા થવું પડે આત્મા કામધેનુ ગાય છે અને વૈતરણી નદીના હુ ખોનો

લેનારો પણ પોતાનો જ આત્મા છે આત્માજ પોતાનો શત્રુ
 અને મિત્ર છે, એ રીતે અનાથી મુનિએ મણીક રાખને
 સમજાવ્યું, જે વાત શ્રી ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના વીસમા અધ્ય-
 યનમા આવે છે મસકમા હવા ભરેલી હોય, ત્યારે કુલેલી
 દેખાય પણ હવા બહાર ઠાલી લેવામા આવે, એટલે જો ૫૩
 લેખા થઈ જાય તેમ જેનામા શુદ્ધ જ્ઞાનના અભિમાનનો
 પવન ભયો છે, તે એમજ સમજે છે કે જ્ઞાન તો અમાશમા
 છે, તમે ન સમજી શકો. તમારામા લાયકાત નથી ભગવાને
 કોઈને કહ્યું નથી, કે તમાશમા જ્ઞાન લેવાની લાયકાત નથી !
 સામેથી પ્રશ્નોના જવાબો આપી, સમાધાન કર્યા છે કેવળીની
 વાણીમા કઠોરતા ન હોય

ભગવાને કહ્યું છે કે જે માણસ પરિવ્રજ નામ માત્ર
 રાખતા નથી, અરસ નિરસ છુપ્પ-તુચ્છ અત-પ્રાત આહાર
 લેનારો હોય પણ પોતાને જ્ઞાનનો ગવ હોય પૂજવાની
 કામના હોય, તેને ભગવાને અબૂજ કહ્યો છે જે તપ-સય
 મને આજીવિકાનુ સાધન બનાવ છે, તે વારવાર જ મ, મરણ
 જિભા કરે છે જ્ઞાની કહે છે કે તારે તારા આત્માનું શ્રેય કરવું
 હોય તો સ રમ કોઈના સાફ નથી પાળવો માંદો માણસ
 થરી પાળે છે તે કોઈના ઉપર ઉપકાર કરી નથી આપતો
 દદ મટાડવું છે માટે થરી પાળે છે તેમ જેને કમરૂપી દદ
 મ ાડવું છે તેને માટે તપસ્યા છે બળતર અજ્ઞાન ટાળવા
 માટે જ જ્ઞાનનો મદ કરવાનો નહિ ભગવાન ગૌતમ મહાવીર
 પ્રભુને ૫૭ છે કે હે ભગવાન ! માફ જ્ઞાન કેટલું ? તો
 પ્રભુ જવાબ આપ છે કે ન્યયભૂરમણ સમુદ્ર જે અરધા

રાન્ય લોકમા પડયો છે. તે સમુદ્રના કાઠે બેસી, ચકલુ પાણી
 હ્યે, તેટલુ તારૂ જ્ઞાન છે કેવળીના જ્ઞાન પાસે ગણુધરનું જ્ઞાન
 તેટલુ છે. ૧૬૩૮૩ હાથી, તે દરેક હાથી ૪૦૦ ધનુષ્યનો
 ઉંચો, અને ૩૦૦ ધનુષ્યની અબાડી સહિત ઉભા કરે, તેટલી
 કેરી શાહીના ઢગલા કરે તે રુશનાઈથી જેટલુ લખાણ થાય,
 તેટલુ ચૌદ પૂર્વનું લખાણ થાય તેટલુ જ્ઞાન ગણુધરને
 હોવા છતાં, કેવળીના જ્ઞાન પાસે ચકલાની આયમા સ્વય-
 ભૂરમણ સમુદ્રનું પાણી સમાય તેટલુ ગણાય ! ત્યારે આપણુ
 જ્ઞાન તો કેટલામે ભાગે લેવાનું ? કે પછી, “Empty Vessels
 make more sound”

ભર્યા ઘટ છલકાય નહિ, છલકાય તે અઢા,
 અથ્થ કદી ભૂંકે નહિ, ભૂંકે તે ગઢા.

અગાધ જલ સ ચરી રોહિત માછલી લહેરથી પાણીમા
 બળ છે, વેત જેવડી સફરી માછલી ફરફર થાય છે, તે તરત
 દેખાય છે તેમ જેને છીછરું જ્ઞાન છે તેને ચર્ચા કરવી, વાદ
 કરવો બહુ ગમે છે સામાને પાછા પાડવા માટે શુષ્ક જ્ઞાનીઓ
 જ્ઞાન ચર્ચા કરી, આત્માનું અહિત કરી રહ્યા છે જ્ઞાનીઓ
 તો નિરાભિમાની હોય ગૌતમ સ્વામીને ચૌદ પૂર્વનું જ્ઞાન,
 આવી તપશ્ચર્યા, ઊચ્ચ ચારિત્ર છતાં નિરાભિમાનપણુ કેવું ?
 એવ તાકુમાર સાથે પણ રસપૂર્વક વાત કરે છે તને તારી
 માતાએ આજ્ઞા આપી છે ? તો હું આ ભાર ઉપાડવા દઈશ,
 કેટલો વિનય ! જેનામા સહનશીલતા હોય, અને વિનયવાન
 હોય તેને જ જ્ઞાન પચે છે

જ્ઞાન વિના ક્રિયા અ ધા જેવી, સમજ ક્રિયા વીણુ પ ગુ જેવી.
 ભાવ મસાલો ભર લો, સંત સમાગમ કર લો,
 કર લો કર લો, કર લો સંત સમાગમ કર લો.

દાવાનળ સળગી રહ્યો છે ત્યાં આધ્યાત્મને પાંખો
બંને છે આધ્યાત્મને પગ છે પણ આંખ નથી. જ્યારે પાંખો
દાવાનળ બેઈ રહ્યો છે પણ આંખી શકે તેમ નથી. ત્યારે
આધ્યાત્મને અવાજ કરીને જાણાવે છે કે અહીં આવ, રસ્તો
બતાવું હું રસ્તો બતાવું અને તું પગ બતાવ, તો આ
દાવાનળથી બચી શકીશ નહિતર બંને બગી મરી જઈશ
તેમ જ્ઞાન અને ચારિત્ર બંનેની જરૂર છે એકલા જ્ઞાન કે
એકલા ચારિત્રથી મોક્ષે જવાનું નથી. સમ્યક્જ્ઞાન, સમ્યક્ચરિત્ર
અને સમ્યક્ ચારિત્ર ત્રણેનો મેળ થાય તેજ સાચો મોક્ષ માર્ગ છે

આ ભૂમિની અંદર લેખાં વિનાના માણસો જ મે છે
ને મરે છે તેમાં મહાનપુરુષોના જીવન ચારિત્ર સુવર્ણ અક્ષરે
લખાય છે આજે પૂજ્ય શ્રી દિવાળીબાઈ મહાસતીજીની
તિથિ છે

ગુરુ મહાપતિ સરીખા, પદપદ ઠાઠે ખેલ

ભીતર સે રક્ષા કરે ઉપર લખાવત ખેલ

અમારા જેવાને જલધારણ ક્રિયા જેવા થડા બનાવી
દેનાર પરમ ઉપકારી ગુરુ જ્ઞાની હતાં વહવાણુમા જ મ થયો
હતાં પિતા નામરદાસજી, માતા સતીકબાઈ હતાં બહી
વરસનાં થયા ત્યાં માતા ગુજરી ગયા ત્યારપછી પંદર વર્ષના
થયા ત્યારે લગ્ન થયા જેમાસ બાહ પતિ ગુજરી ગયા
સુખ સમાન તે સ્ત્રી સુરજબાઈ મહાસતીજી વૈરાગ્ય રસનાં
ઝરણા વહાવે છે ફરતા ફરતાં વહવાણુ પધારે છે ત્યાંથી
બીજક વવાય છે પાત્ર વધ સુધી સસારી અવસ્થામાં ભણ્યાં
જ્ઞાન જોઈ બધું કે જોઈ બે અને ત્રણ વાર વાંચે, ત્યાં
મોહજ થઈ બમ વીસમે વાર સો થોડા કઠમ કરી લીધા.

ખરાખર આત્મા જાગી ઉઠ્યો પિતાશ્રી પાસે આજ્ઞા લેતા બહુ શ્રમ પડ્યો હતો દીક્ષા લીધા પછી પદર વરસ સુધી ગુરૂણીનો જોગ રહ્યો જ્ઞાનમાં એવા તૈયાર, કે દીક્ષા લીધા પછી બીજે જ દિવસે સુરજબાઈ મહાસતીજીએ સૂત્રના પાના આપી દેતા કહ્યું કે આજથી વ્યાખ્યાન તમારે આપવાનું છે ચારિત્રની ખીલવટ ઔર હતી જ્ઞાન લેવાની ધગશ બહુ હતી પૂ જસરાજજી મહારાજ સાહેબ, ખોટાદના પૂ હીરાજી મહારાજ સાહેબ, પૂ મુલચદજી મહારાજ સાહેબ હતા તેઓને પૂજ્ય મહાસતીજીએ સારી રીતે સાલળેલા એટલા પ્રભાવશાળી હતા ભાષા મધુર હતી કોઈ પણ દર્શન કરવા આવ્યા હોય, તે પ્રત્યાખ્યાન વિના ઉખરો ઉતરી શકે નહિ વિહારમાં બાઈઓ મૂકવા આવે, તે પણ કાંઈને કાંઈ પ્રતિજ્ઞા લઈને જ જાય બાલ બ્રહ્મચારીણીઓ ઉપર તો બહુજ પ્રેમ ભાળે ત્યાં તો આત્મા ઉછળે જ્યારે જીવે ત્યારે પાના હાથમાં જ હોય વાચવાની લગની એવી કે ગોચરીનો આહાર બે કલાક પડ્યો રહે તે ભલે, પણ પાના હેઠા મૂકે નહિ શ્રી લાલજી મહારાજ સાહેબ ૨૧ ઠાણા સહિત વઢવાણ પધાર્યા હતા ત્યારે ત્યાં સાધુ-સાધવીજીઓની સખ્યા ૭૫ ની થઈ હતી તેમાં પ્રશ્ન ચર્ચા ચાલી દરેકમાં પૂજ્ય દિવાળીબાઈ મહાસતીજીનો પ્રથમ નખર આવ્યો શ્રી લાલજી મહારાજ તો કહેતા કે, થોડું કપટ સેવનથી સ્ત્રી વેદ પામ્યા છે, બાકી ચારિત્ર અને જ્ઞાન સરસ છે પૂજ્યશ્રીના ચોમાસાની માગણી ઠેર ઠેર થતી હતી

આવા પૂ શ્રી દિવાળીબાઈ મહાસતીજીનો જોગ અમને રગુનથી આવતા થઈ ગયો પૂજ્યશ્રીનું વાકાનેરમાં ચોમાસુ

યશુ અમારામાં સસ્કાર બીજક રેડનાર પૂજ્ય ગુરૂણીશ્રીના
 ઉપકારનો બહલો વાળવો મુરઠેલ છે ગુરૂના ઉપકાર અસીમ
 છે આવા પવિત્ર આત્મા ૩૮ વય સયમ માર્ગમાં ચૂસ્યા
 ધણા વિહાર કર્યા ધણા પ્રાંતોમાં વિચરી ધણાને પૂર્ણ સતોષ
 આપ્યો ગામડામાં ઠણબી, દરેલ સોની, હંબુ પણ સ્વામીજીને
 યાદ કરે છે, કે જ્યારે જીવ સુખી આવિહારની બાધા આપી
 છે તે અમે પાળી રહ્યા છીએ શરીર લઘઈયુ, હૃદયે શેષ
 ધાત્યો છતાં સમતાભાવમાં ટકી રહ્યા મોરબીથી મનસુખલાલ
 ભાઈ જોવા આવતા તેઓ કહેતા કે શાની કેવી રીતે હજ
 હજ ને વેદે છે તે પાઠ શીખવા આવું છું, અચાતા વેદની કમ
 વખતે કેવી રીતે સહનશીલતા રાખી શકે છે તે દશન કરવા
 આવું છું ભરપૂર માદગીમાં પણ વાચન આજુ હતું છેલ્લો
 દિવસ મા ધાર સુદિ ૧૧ કાળ કરી ગયા, અતિમ સમયે,
 સંસાર કરી લીધો છેલ્લા છ માસથી અન્ન મૂકી શીખુ હતું
 પાથેર દ્રવ ઉપર રહેતાં અતિમ ઘડીએ નમો અરિહતાયુ
 શબ્દ નીકળતા પ્રણ હૃદયે બાય છે

માગશર સુદિ ૧૧ સવારના ૪-૨૫ કલાકે પરાલીએ
 કાગધમ પામ્યા બાતુમોસમાં તિથિ ઉત્પવા માટે કારતક
 સુદિ ૧૧ની તિથિ રાખવામાં આવી છે

વ્યાખ્યાન ૧૧૪ સુ

સંવત ૨૦૨૧ના કારતક મુદિ ૧૨ રવિવાર, તા. ૧૫-૧૨-૬૪.

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૯ મા અધ્યયનમા મૃગાપુત્રનો અધિકાર ચાલે છે

મૃગાપુત્ર કે જેને ભર યુવાનવયમા સંપૂર્ણ ત્યાગ માર્ગની તાલાવેલી જાગી છે, જેને સાચો માર્ગ સમજાણો છે, પછી તેને તે માર્ગે ચાલવાનું જ રહે છે કારણ કે આયુષ્યનો ભરોસો નથી કાળ નથી આવવાનો તેમ તો નથી જ વળી ક્યારે આવશે તેની પણ ખબર નથી માટે જ્ઞાની પુરુષો કહે છે કે આ તો થોડા સમયમા ઘણું કામ કાઢી લેવાનું છે જીવનની એક એક ક્ષણ લાખેણી જાય છે દરેક પળમા સ્વ સ્વભાવમા ઠરણ, કામ, ક્રોધ, માન, માયા, લોભ ને કબજે કરવા, ઇન્દ્રિયો ઉપર વિજય મેળવીને અક્ષય સુખ હસ્તગત કરવાની માનવ ભવમા જે તક મળી છે, તે તકને મૃગાપુત્રે ઝડપી લીધી છે

માતાને સંબોધતા કુમાર કહે છે, હે માતા ! વનમા મૃગો અનેક ઠેકાણે ફરે છે મુનિઓ પણ એક સ્થળેથી બીજા સ્થળે વિચરતા રહે છે જનપદોમા જવાથી સયમ જળવાય છે અને લોકોને ધર્મલાભ મળે છે, તેમજ લોકો વીતરાગ માર્ગના જ્ઞાતા બને છે સત્સંગવસ્તુ અનેરી છે કોઈ કાયદાની ચુગાલમા ફસાઈ ગયા હોય તો વધીલ ખેરીસ્ટરની

સલાહ દે છે, માદા પડી જતાં ડોક્ટર કે વૈદ્યનું શસ્ત્ર સ્વીકારે છે, તેવી રીતે સત પુરુષો મુક્ત માગના નિષ્ણાત છે તેઓ સદૈશ્ય દેલાવી જગતને કહેતા ફરે છે, કે જે શક્તિ, સિદ્ધિ, ભગવાનમા છે તે તમારા આત્મામા પણ છે ભગવાને તે શક્તિ પ્રગટ કરી છે, જ્યારે આપણે તે શક્તિને બોપવી છે આપણાં આવરણ તળે પડેલી શક્તિનો હવે ઉઘાડ કરવાનો છે અને એ ઉઘાડ કરવાનો આ અમૂલ્ય એવો માનવભવ મળ્યો છે આ સમય મળ્યો છે—સમય સાધે તે જ સાધક

મુખપુત્ર કહે છે કે માતા ! મૂંઝે જોમ એક સ્થળે રહેતા નથી તેમ સાધુ પુરુષો એક સ્થળે ન રહેતાં શ્રામી પત્રામ વિધરે છે મહાવીર ભગવાન જેવા સાક્ષાત્ વીરકર તથા આર જ્ઞાન અને ચૌદ પૂવના ધણી ગણધરો એ પણ વિહારની અવહારતાને લોપી નથી. તેઓ પણ આશિગામ વિહાર કરતા સ્થળે સ્થળે ફરી ધમવીજ પ્રવર્તાવતા લોકોને સત્ત્વ સ્વભાવનું જ્ઞાન કરાવતા વળી મુનિઓ જોશરીએ જાય ત્યારે પણ એકજ લેરથી આહાર ન લે પલ્લ

મહા વુમ્મસ પુજ્જેસુ ધમરો જાનિયર્ રસ ।

જ ય પુજ્જ' કીઝામેહ સોવ વીજેર્ જ્જવપ ॥

જવીરીતે વૃક્ષ ઉપરના ફળ—ફૂલને ચૂસવા જમરો આવે, તે એકજ ફળ કે ફૂલ ઉપર બેસી બધા રસ ચૂસતા નથી પણ બધા ફળ—ફૂલોમાથી થોડો થોડો રસ ચૂસે છે તેવી રીતે મુનિઓ પણ પોતાના સમમની સાધના કરવા માટે ફરેક લેરથી મર્યાદિત આહાર લે છે જોશરી કરનારે ઉપે માથે

વહોરી લેવું ન જોઈએ કેના માટે બનાવ્યું છે ? શા માટે બનાવ્યું છે ? તે પૂછવું જોઈએ. ઘરડાઓ તથા સુવાવડી તથા માદાઓ માટે બનાવ્યું હોય તો તેમના વાપર્યા વિના ન લેવાય અરે ! બે જણા ભાણે જમવા બેઠા હોય, તો બન્નેનો અભિપ્રાય જાણ્યા વગર લેવાય નહિ આહાર લેવામા ઘણી ઘણી વસ્તુની કાળજી રાખવી પડે છે મુનિ પરાણે કોઈ વસ્તુ વહોરતા નથી. વહોરાવવા આવનાર ના પગનીચે સચેત વસ્તુ કચરાઈ જાય તો સાધુને તે વહોરવું કહ્યે નહિ આ પ્રકારે ગોચરીએ જતા મુનિ હિલણા કે નિદાને પાત્ર થતા નથી. આવા મુનિઓ શ્રાવકોને પણ ગોચરીના ભાવો સમજાવે છે શ્રાવકો પણ ૪૨-૪૭-૯૬ દોષોને સારી રીતે સમજતા હોય છે ભક્તિ-ભાવ ભલે ઉછળતો હોય, પણ દેવામા કોઈ પ્રકારનો દોષ તો લાગતો નથી ને ? સાધુની જેમ શ્રાવકોએ પણ આ દોષોથી સાવચેત રહેવાનું છે દાનશાળાનો આહાર, મરી ગયેલા પાછળ પુણ્ય નિમિત્તે કરેલો આહાર, ભીખારીઓ માટે કાઢી રાખેલો આહાર, મુનિને કહ્યે નહિ

ભગવાનની આજ્ઞા છે કે પ્રણીત રસ આહારથી ઈન્દ્રિયો જલદી દ્વિષ્ત અને સતેજ થાય છે ઈન્દ્રિયો તો સૂતેલી સિંહણો છે વકરીને ઉભી થાશે ત્યારે વશ કરવી બહુજ મુશ્કેલ બનશે પ્રણીત આહારપાણી મદ વધારનારા છે, આવો ખોરાક પેટમા જશે તો સયમ દુષ્કર નિવડશે ગૃહસ્થો તો લ્યો લ્યો કરે, પણ લેનારે તો મર્યાદિત આહાર પાણી લેવા જોઈએ

વિજય ચોરને શેઠ ખાવા આપતા તે રૂપાળો કે બળવાન કરવા માટે નહિ પણ શેઠ તેની સાથે હેડમા પડ્યા હતા

તેથી આપતા હતા. આને તો કેટલા ૨૪ ખાવા ભોખી
 ડીએ તેનો હિસાબ નહિ. વ્યાખ્યાનમાં એ રસ પરિત્યાગની
 વાત આવે ત્યાં ઘણાને તો ૨૪ છૂટે, કેમ એસવું કેમ ખાવું
 પીવું આણવું વગેરે દરેક કાચમાં યતના હોવી ઘટે. એ યતના
 પૂર્વક આ બધી ક્રિયા કરાય, તો પાપક્રમ બંધાય નહિ.

એ સાધુ એકજ ઘેરથી બધા આહાર લ્યે, તો હિસાબ
 કે નિહાને પાત્ર થાય છે, વળી ગૃહસ્થીને ફરી નિપજાવવું
 પડે એટલે છ કાચનો આરભ કરવો પડે છે અને વધુમાં
 દેખતું પણ કારણ બને છે એટલે ભગવાને આજ્ઞા કરી છે કે
 જેમ ગાયો ઉપર ઉપરથી ધામ ઘરે છે, તેથી રીતે મુનિઓએ
 દરેક ઘેર ફરી થોડું થોડું વહોરવાનું છે તેથી બોલ્યું કહ્યું
 છે ગદ્યાચારી નહિ. સાધુને મળે તોય ઠીક અને ન મળે તો
 પણ ઠીક કારણ કે સાધુઓએ સયમને દેહમાં કેળવી લીધો
 હોય છે જીવનમાં કેઈ વસ્તુ કેળવાઈ ગયા પછી, દુઃખ કે
 મન ઉપર તેની અસર રહેતી નથી.

ધાર તપશ્ચર્યામાં પણ મનને તાપ નથી
 સરસ અને નહીં મનને પ્રસન્ન જાણ્યો
 સ્વચ્છ કે સ્વચ્છ પૈમાનિક દેવની
 સર્વે માન્યા પુણ્ય એક સ્વભાવ એ-અપૂર્વ જનસર

ધાર તપશ્ચર્યા કરતા હોય જે સાંભળતાં મૂંઝારો
 છૂટી જાય છતાં મુનિને મનમાં સતાપ ન હોય જે દેહાધ્યાસ
 છેડે છે તે જ આત્માને ઉજળો બનાવે છે તપસ્વારૂપી બક્રીમાં
 સત પુરો આત્માને ઉજળો કરે છે આને તો ઉપવાસ કે
 આયજિલ કરે તેને જ તપસ્વા કહેવાય છે પણ તપસ્વા
 બાર પ્રકારે છે બધા તપમાં ઉત્તમ તપ બ્રહ્મચર્ય છે

ભગવાન નેમિનાથ પાસે દીક્ષા અગીકાર કરેલા શ્રી
કૃષ્ણના પુત્ર ઢઢણુ પ્રતિજ્ઞા કરે છે કે મારી લખ્ખિનેા આહાર
મળે તોજ મારે લેવો રોજ વહોરવા જાય એ પહોર વીતી જાય
પણ કયાય જોગ મળતો નથી. એક એ દિવસ કરતા ત્રણ ત્રણ
માસ વીતી ગયા કયાસુધી ધીરજ રહે ! શ્રી કૃષ્ણ જેવાના
પુત્ર દીક્ષા લીધા પછી પાણીનુ ટીપુ પણ નથી પામ્યા. પાત્ર
માસ વીતી ગયા ગાત્ર સાવ સુકાઈ ગયા. રાજાનો કુવર સાવ
હાડપિજર થઈ ગયો છ માસ થયા ૧૮૦ દિવસે કેટલી
અશક્તિ હશે ? આજે તો એક ઉપવાસ કરવો પડે, ત્યા
હાડિયાડૂલ થઈ જાય છે શ્રી કૃષ્ણ મહારાજ નેમિનાથ પ્રભુને
વાદવા આવે છે વાદી લીધા પછી પૂછે છે, પ્રભુ ? અઢાર
હજાર મુનિવરોમા કયા અણુગાર મહાન્ ઉતકૃષ્ટ તપ આદરી
રહ્યા છે ? ત્રિકાળજ્ઞાની ભગવાન પોતાના જ્ઞાનમા નીરખી રહ્યા
છે કહે છે, તમારો પુત્ર ઢઢણુ, જેણે દીક્ષા લીધી છે, તે અઢાર
હજાર મુનિઓમા સર્વેથી શ્રેષ્ઠ એવી એની નિર્જરા છે શ્રી
કૃષ્ણ મહારાજને આવા મહાન્ પુરુષને વાદવાની ઈચ્છા પ્રગટે
છે મુનિતો વહોરવા ગયા છે વળતી રાજાની સવારી સામે
મળે છે શ્રી કૃષ્ણ મહારાજ હાથી ઉપરથી નીચે ઉતરી મુનિને
વદના કરે છે સાધુ પ્રત્યે ભાવના કેટલી ? આજે લોકોને
બહાર વચ્ચે વદણા કરતા શરમ આવે છે બાલ બ્રહ્મચારી,
છતી ઋદ્ધિ ત્યાગીને નીકળ્યા છે. આજે તો એક ટકનુ પણ
ત્યજતુ નથી રાડીરાડ સ્ત્રી પૌષધ કરવા બહાર નીકળી ઉપા-
શ્રયે આવતા, ઘરનુ તાણુ ત્રણ વખત ખેચે વળી પાડોશીને
પણ ભલામણ કરતી જાય તમે ઘર મૂકીને અહીં આવ્યા છો

તેથી આપતા હતા. આજે તો કેટલા ટક ખાવા ભેઈએ
છીએ તેનો હિસાબ નહિ. વ્યાખ્યાનમાં જો રસ પરિણામની
વાત આવે ત્યાં ઘણાને તો ઝાઝા હોય, કેમ જોસવું કેમ ખાવું
પીવું, શાલવું વગેરે હરેક કાચ માં ચતના હોવી પડે. જો ચતના
પૂવક આ બધી ક્રિયા કરાય તો પાપક્રમ બધાય નહિ.

જો સાધુ એકજ ઘેરથી બધા આહાર લ્યે, તો હિંદુણા
કે નિહાને પાત્ર થાય છે, વગી ગૃહસ્થીને ફરી નિપજાવવું
પડે એટલે છ કાચનો આરંભ કરવો પડે છે અને વધુમાં
વધુ પણ કારણ બને છે એટલે ભગવાને આજ્ઞા કરી છે કે
જેમ ગાયો ઉપર ઉપરથી માંસ ભરે છે તેવી રીતે મુનિઓએ
હરેક ઘેર ફરી ઘોડું ઘોડું વહોરવાનું છે તેથી એમણી કહી
છે મદાધારી નહિ. સાધુને મળે તોય ઠીક અને ન મળે તો
પણ ઠીક કારણ કે સાધુઓએ સયમને દેહમાં કેળવી લીધો
હોય છે. જીવનમાં કોઈ વસ્તુ કેળવાઈ અથવા પછી હુ ખ કે
મન ઉપર તેની અસર રહેતી નથી.

ઘોર તપશ્ચર્યામાં પણ મનને તાપ નહી
સરસ બનને નહી મનને પ્રસન્ન બાળ જો,
રજકણ કે શક્તિ પેમાનિક રેવની
સને માન્યા પુરુષણ એક સ્વભાવ જો-અપૂર્વ અવસર

ઘોર તપશ્ચર્યા કરતા હોય જે સાબળતા મૂંઝારો
હૃદી બાય હતા મુનિને મનમાં સતાપ ન હોય જે દેહાધ્યાસ
છોડે છે તે જ આત્માને ઉજળો બનાવે છે તપસ્યારૂપી ભટ્ટીમાં
સત પુરુષો આત્માને ઉજળો કરે છે આજે તો ઉપવાસ કે
આયજિલ કરે, તેને જ તપસ્યા કહેવાય છે પણ તપસ્યા
બાર પ્રકારે છે બધા તપમાં ઉત્તમ તપ પ્રસન્ન થાય છે

લગવાન નેમિનાથ પાસે દીક્ષા અગીકાર કરેલા શ્રી કૃષ્ણના પુત્ર ઢઢણ પ્રતિજ્ઞા કરે છે કે મારી લખિંધનો આહાર મળે તોજ મારે લેવો. રોજ વહોરવા જાય એ પહોર વીતી જાય પણ કયાય જોગ મળતો નથી એક એ દિવસ કરતા ત્રણ ત્રણ માસ વીતી ગયા કયાસુધી ધીરજ રહે ! શ્રી કૃષ્ણ જેવાના પુત્ર દીક્ષા લીધા પછી પાણીનું ટીપુ પણ નથી પામ્યા. પાત્ર માસ વીતી ગયા ગાત્ર સાવ સુકાઈ ગયા રાજાનો કુવર સાવ હાડપિંજર થઈ ગયો. છ માસ થયા ૧૮૦ દિવસે કેટલી અશક્તિ હશે ? આજે તો એક ઉપવાસ કરવો પડે, ત્યાં ડાડિયાડૂલ થઈ જાય છે શ્રી કૃષ્ણ મહારાજ નેમિનાથ પ્રભુને વાદવા આવે છે વાદી લીધા પછી પૂછે છે, પ્રભુ ? અઠાર હજાર મુનિવરોમા કયા અણુગાર મહાન્ ઉતકૃષ્ટ તપ આદરી રહ્યા છે ? ત્રિકાળજ્ઞાની લગવાન પોતાના જ્ઞાનમા નીરખી રહ્યા છે કહે છે, તમારો પુત્ર ઢઢણ, જેણે દીક્ષા લીધી છે, તે અઠાર હજાર મુનિઓમા સર્વેથી શ્રેષ્ઠ એવી એની નિર્જરા છે શ્રી કૃષ્ણ મહારાજને આવા મહાન્ પુરુષને વાદવાની ઈચ્છા પ્રગટે છે મુનિતો વહોરવા ગયા છે વળતી રાજાની સવારી સામે મળે છે શ્રી કૃષ્ણ મહારાજ હાથી ઉપરથી નીચે ઉતરી મુનિને વદના કરે છે. સાધુ પ્રત્યે ભાવના કેટલી ? આજે લોકોને બજાર વચ્ચે વદણા કરતા શરમ આવે છે બાલ બ્રહ્મચારી, છતી ઋદ્ધિ ત્યાગીને નીકળ્યા છે. આજે તો એક ટકતુ પણ ત્યજતુ નથી રાડીરાડ સ્ત્રી પૌષધ કરવા બહાર નીકળી ઉપાશ્રયે આવતા, ઘરનું તાણ ત્રણ વખત ખેચે વળી પાડોશીને પણ ભલામણ કરતી જાય તમે ઘર મૂકીને અહીં આવ્યા છો

પણ એક આવીમા આખુ એ ઘર સાથે લઇને આવેા છે. મમતા
લેગી જ છે. મમત્વ ભાવ ઉડાડી જોજો વીતરાજ માને પ્રયાણ
કયાં છે, તેને હું વાહુ હું એવો જ્યાં ઉત્કૃષ્ટ ભાવ આવે,
ત્યા નીચજોત્ર કમ ખપી જાય છે અને સૌભાગ્યપણુ ઉપાર્જન
ધાય છે. દેખાદેખીથી કે શરમથી વહણા કરવાથી કંઈ વળતુ
નથી. કાયા નમાવતા પહેલાં હૃદય નમાવતા શીખેા. ભાવવદન
કરવાથી કમની ભેખઠો ઉઠી જાય છે.

શ્રી કૃષ્ણ મહારાજ હૃદયને નમસ્કાર કરે છે, તે એક
કંઠોઈ બેઈ રહ્યો છે. મુનિને કહે છે પધારે મહારાજ ? લાભ
આપેા સુજ્ઞતા આહાર છે તેડવા ગયા નથી કંઠોઈના ભાવ એવા
છે કે કૃષ્ણ મહારાજ દેખતાં વહોરાવીશ તો તેમની પ્રસન્નતા
મેળવીશ. ભાવ દેખી મુનિ વહોરવા જાય છે. કંઠોઈ ચાર લાડવા
વહોરાવે છે. પહેલો જ જોગ મળ્યો છે. વહોરીને ઉપાગ્રહે
આવે છે. નેમિનાથ પ્રભુને આહાર ખતાવી પૂછે છે, હે પ્રભુ ?
હ મહિને આ મળતો આહાર મારી લખિધનો છે કે બીજા
કોઈની લખિધનો ? શ્રી કૃષ્ણની લખિધના લાડવા છે, ”
જેમ નેમિનાથે જવાળ આપ્યો, તમારી લખિધના નથી જો
જેમજ હોય તો તે મને કલ્પે નહિ. જેમ કહી, હૃદય મુનિ
પરઠવવા માટે આજ્યા પોતેજ કુશારના નિભાડે જાય છે બીજા
સાધુને મોકલુ તમ નહિ. પોતાનું કામ પારકા પાસે ન
કરાવજુ તે નિયમ તો જુઓ ?

કંઠ નિભાડે જઈ કહી જુ વારીલાલ
પૂર્વ કમ સમાજ દે જુ વારીલાલ
આવી શુદ્ધિ ભાવતા જુ વારીલાલ
પાન્યા દેવજ શાન દે જુ વારીલાલ

અતઃ કરણની વિશુદ્ધિ એ જ સાચી જીવન સિદ્ધિ કુલારના નિભાડે જઈ બેસી, લાડવાનો ભૂકો કરે છે જ્યાં ચાર લાડવા ચોળે છે ત્યાં ચાર ઘનઘાતી 'કર્મ' ચોળાઈ જાય છે ક્ષપક શ્રેણી, ક્ષાયક ભાવ, કેવળ દર્શન અને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી લીધું ઉપાશ્રય કે મદિરમા જ ધર્મ સાધના થાય તેણે કંઈ નથી. આહી તો કુલારના નિભાડા જેવા સ્થાને કેવળજ્ઞાન પ્રગટી ગયું અદ્વરનો જ્યારે ભાવ ઉછળે છે ત્યારે ગમે તે સ્થળ કે સમય હોય ભવની રાશો તૂટતા વાર લાગતી નથી કેવળી વહોરવા જાય પછી અસુજતુ થાય ખરૂં ? પાશ અતરાય કર્મનો વિચ્છેદ થયો ચાર ઘનઘાતી કર્મોને ક્ષય કરી નાખ્યા એ માટે છ માસ સુધી ખેડ કરી અને અનંત સંસારને તોડી નાખ્યો શાશ્વત સુખના અધિકારી બની ગયા

મૃગચર્યા કરવા પુત્ર તૈયાર થયો છે માતા-પિતા કહે છે, હે પુત્ર ? જેમ સુખ ઉપજે તેમ કર માતાપિતાએ જાણી લીધું કે પુત્રને વૈરાગ્યનો ખરેખરો રંગ લાગી ગયો છે વિષય રસ ઉડે ત્યારેજ વૈરાગ્ય રસ આવે છે વૈરાગ્ય અને વિષયને પ્રતિસ્પર્ધતા છે સંસારનો માર્ગ અને મોક્ષનો માર્ગ ઉલટો છે. વિષયના સુખ અલ્પ છે, ભાવિમા અનંતગણ્ય હું ખ ઉપજાવે તેવા છે, તેવો પાકો નિર્ણય, જે બ્રહ્મચર્યને માર્ગ પડે છે, તેનેજ આવી શકે છે

આ સમયે, શ્રી જેઠાલાલભાઈ પરસોતમ પારેખ અને શ્રી વૃજલાલભાઈ કરશનદાસ પારેખે સંબોડે બ્રહ્મચર્ય વ્રત અગીકાર કર્યું હતું

ત્યારબાદ, જૂનાગઢ, જેતપુર, ધોરાજી, ઉપલેટાથી

પધારેલા શ્રી સંધોના ઠપ્પુરેશનોએ બા. પ્ર. ૫ લીલાવતી
બાઈ મહાસતીજી સાહેબને શેષકાળ સોરઠ પ્રાન્તમાં પધારવાની
નવા ધર્મલાભ આપવાની આમ્રદબારી વિનતી કરી હતી

પૂ મહાસતીજી સાહેબે-પ્રણમારીઓ માટેનું “આશિર્
રમે રંગી ચૂદડી રે” નું કાવ્ય ગાયુ હતું અને વ્યાખ્યા
નની સમાપ્તિ થઈ હતી

વ્યાખ્યાન ૧૧૫ સુ

સવત ૨૦૨૧ના કારતક મુાદ ૧૩ સોમવાર, તા ૧૬-૧૧-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે રજૂ કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ ઉત્ત-
રાધ્યયન સૂત્રના ૧૬માં અધ્યયનમાં મુઆપુત્રનો અધિકારઆલે
છે મુગાપુત્ર માતાપિતાને મુમળ્યાનું સ્વરૂપ સમજાવી રહ્યા છે

મિગજારિયં જરિસ્તામિ યજ્ઞ પુત્તા મહા સુદ ।

અમ્મા પિઠ્ઠેહિઽગુન્નાઓ મહારુદર્ધિ તદ્વા ॥૮૪॥

મિગ જારિય જરિસ્તામિ તસ્ય દુવજ્ઞ મિમોક્ષર્જિ

દુર્ગ્મેહિ ઇમ્મણુન્નાઓ ગજ્ઞ પુત્તા મહા સુદ ॥૮૫॥

મુગાપુત્ર કહે છે કે હું મુમળ્યા કરીશ વનમાં રહેતા
મુગલાઓને કાઢીને આધાર હોતો નથી. કોઈ તેની સાર કે
સલાહ લેતું નથી એ કે વનના મુજલાઓ તો પરત્ર છે
આપે હું તો સ્વતંત્રપણે વિચરતો જ્ઞાન હશન વ્યારિત્તમાં
રમણતા કરીશ હું સસારને કદી પણ માદ નહિ કરે મુનિ થયા
પછી પણ સેવા કરવાના ભાવ રાખીશ પણ સેવા લેવાના ભાવ

નહિ રાખું. સર્વ દુ ખથી વિમુક્ત થવાનો આ સયમપથ છે

માતાપિતા આજ્ઞા આપે છે હે પુત્ર ? સુખ ઉપજે તેમ કર તેમા વિલગ્ન કર નહિ માતાપિતાએ મૃગાયુત્રમા સાચા પૈરાગ્યના દર્શન કર્યા છે સિહ માફક દીક્ષા લઈ સિહ માફક પાળે એવો, વીતરાગના માર્ગને દીપાવે તેવો પુત્ર છે એવી પૂર્ણ ખાત્રી થયે આજ્ઞા આપે છે.

एवं सौ अम्मापियरो, अणुमाणिताण बहु विह ।

મમત્ત છિન્દઈ તાહે, મહાનાગા વ્વ કં ચુય ।. ૮૬

મૃગાયુત્ર સયમપથે પડવા તૈયાર થઈ ગયા આખા ગામની અદરથી અને બહારથી કચરા ઠઠાવવા કેટલાળને આજ્ઞા આપી દીધી ઠેર ઠેર પાણીના છટકાવ કરવામા આવ્યા ધ્વજ પતાકાઓ અને નગરના ચોકે ચોકે માડવા નાખવાના હુકમો કરી દીધા હજાર પુરુષો એકી સાથે ઉપાડી શકે તેવી શિબિકા તૈયાર કરાવી માતાનો એકનો એક પુત્ર, પ્રિયકારી, ઈષ્ટકારી, કતકારી, મનોજ, આખના રત્ન સમાન, હૈયાનો હાર, કાળજની કેર સમાન-વહાલોપુત્ર દીક્ષા લેવા તૈયાર થાય. એના માતાપિતાને ઉદ્દાસ કેટલો હોય ? અપૂર્વ મહોત્સવ મનાવે છે પોતાના વૈભવ પ્રમાણે ૧૦૮ સોનાના, ૧૦૮ રૂપાના કળશ, ૧૦૮ રૂપુ અને રત્ન, ૧૦૮ સોનુ અને રત્ન, ૧૦૮ માટીના કળશનુ પ્રદર્શન કરી, વચ્ચે મૃગાયુત્રને બેસારી અભિષેક કરે છે સ્નાનમંજન કરાવનાર નાઈને એક લાખ સોનૈયા આપે છે આ તો રાજાનો કુવર દીક્ષા લ્યે છે એટલે ઘણા ઘણા ને લાભ મળે નાઈ આવી, હાથ પગ ધોઈ, મોઢા આડે આઠપડુ વસ્ત્ર રાખી, પરમ યતનાપૂર્વક માથાના વાળ લઈ લ્યે છે ચાર આગળ વળીને બધા વાળ કાઢી નાખે છે ત્યાર

બાક ગાત્રે થઈન ચર્ચી, બાર મોડો અને મૃત્યુ ઘણુ એવા
આશુષણે પહેરાવે છે બાળુબંધ પોથી, ઠોકમાં અઠારસરો-
નવસરો-ત્રણસરો હાર પહેરાવી દીધા આખી ઠોક ઢકાર્ધ
જાય છે હિંચ, માણેક, મોતી રત્નના આશુષણે પહેરાયા.
કેટે રત્નજટિલ કદોશો, સુરવાળા અચકન, સોનેરી જ્વેલા દીપે
છે માતાએ હસ લક્ષણની સાદી, પાણીની ધાર જેવા મુલા
યમ વસ્ત્રો પહેરી, પુત્રના માથાના વાળને ઘાઈ-સાફ કરી
થઈનમા રંગદોળી રત્નના હાખડામાં મૂકી દીધા તિથિએ સ્મ
રણ કરવા માટે સસારી જીવો બાદી તરીકે રાખે છે સરખસમા
હજારોનો સખ્યામાં નગરજનો સામેલ થયા સૌ પોતાના
જીવનને ધન્ય માનવા લાગ્યા છે

મૃગાયુત્રે પાલખીને ત્રણ પ્રહસિણા લીધી અને ત્યાર
બાદ પાલખીમાં સિંહાસને બીરાજમાન થયા બે બાઈઓ
આમર ઢોળી રહી છે માતાજી બદ્રાસને જમણી બાજુ બેઠાં
છે ઠાળી બાળુ ધાવમાતા સ્વહરણ વક્ત્ર, પાત્ર લઈને બેઠા છે
મીઠાની તાલાવેલી લાગી છે મમતાનાં બંધનોને ફગાવી
દીધા છે

જ ખ કરી જે મમતાનાં હાર ને,
તારો ફૂટેા જશે જે સસાર જ ખ કરી જે
જ મીને નથી કરી પાણુ જનમજુ
ક્યારે જૂદશે મૃત્યુનો માર જ ખ કરી જે
તારો ફૂટેા જશે જે સસાર જ ખ કરી જે

દીક્ષા લેવી છે સયમ પથે પડવું છે તે હાથની વીટીને
કે શરીર ઉપરના આશુષણને જોતા નથી આ તો માવતર
પોતાના કા પૂરા કરે છે આ પહેરૂ તો સાચા લાણુ ! એવી

દષ્ટિ દીક્ષાર્થીની હોય ? પરની શોભામા મારી શોભા થાય એ માનનારો આત્મા નથી તારી શોભા પરથી હોય કે શીલથી ! નેકટાર્થ બાધી હોય તો ઠીક લાગે ષિટીશરો ચાલ્યા ગયા પણ ગળેફાસો રહી ગયો એની જરૂર શી છે ? પુરુષોને એવા વ્યસન પડી ગયા છે કે જેવા પાટલુન, તેવા જોડા, તેવોજ કમરનો પટો, જેમ જોરામા મેચીંગ ચાલ્યુ-એરીંગ, બગડી, વીંટી, માળા, ચપલ, ચશ્મા, રીબીન અને તેવોજ ચાદલો-તેમ પુરુષોમા પણ થઈ ગયુ છે રોજ સળચો ફેરવી, હજમત તો કરવી જ નોંધએ લલેને દોહી નીકળે ! શરીરને વિભુષા કરવામા આજે એટલી બધી તાલાવેલી થઈ ગઈ છે કે તે છોડવુ સહેલુ લાગતુ નથી અહી તો રાજકુવર દીક્ષા લ્યે છે, છતા દાગીના-ઘરેણા ઉપર મૃગાપુત્રનુ લક્ષ્ય નથી બત્રીસ નારીઓ સામે જોયુ નથી કે શુ કરે છે ! એક વખત મોઢુ દેખાડી આવુ, શુ એવુ હોય ? મૃગાપુત્રે મમત્વ લાવને છેદી નાખ્યો છે જે જન્મે છે તે મરે છે અને મરીને ફરી જન્મે છે, તેમા મમત્વ શા માટે ? એક ખાડમાથી બીજી ખાડમા, આમ ભવોભવ અનતકાળથી જીવની સ્થિતિ છે હવે જે મમતાનાં દ્વાર બંધ કરી દેવામા આવે તો લવનો આરો આવી જાય જીવ બધા સાથે મમતા રાખે છે પણ સાથે આવવા કોઈ સમર્થ નથી

સુત, નાર, માત, પિતુ, લોધ, કોઈ અંત સહાયક નાહી,
ક્યુ' ભરે પાપકા થેલા, સખ ચલા ચલીકા ખેલા,
દો દિનકા જગમે' થેલા, સખ ચલા ચલીકા ખેલા

આ સ સારમા આપણે જોઈ રહ્યા છીએ કે દુશ્મનની છાતી ફાટી જાય તેવા દીકરાઓને, બાપ કાંધે ચડાવી રમશા-

નમાં મેલી આવે છે માતા-પિતા, જાઈ ઠાઈ સાથે જાતુ નથી.
મા જાઈ પુત્ર, પુત્રી, સ્ત્રી તરીકે સ બધે જોવાણા પણ શુ
કાયમ રહેવાના છીએ ! તો ખરી પાપનો મેલો કેમ જરી
રહ્યા છો ! કાળા બજાર કોના માટે ? કયાં કર્મ કોણ બોમવશે ?

જે પાવકમ્મ દિ ધજ મણુસા મમાયવન્તી જમ્મ ગઘાય
વઘાય ત વામ પર્યદ્વિપ નરે ચેરાણું ઘણ્યા નરય ઉબેન્તિ તારા

મનુષ્યો પાપ કર્મ વડે ધનને અમૃત માફક એકદુ
કરે છે પણ સમજતા નથી કે આ મોહબાગનો પાસલો
ભય કર છે 'જેઘપાસા મય કરા' મૂંઝોને પકડવા માટે જ જ
લમા પારાધીઓ પાસલો નાખે છે, તેમ આ સસાર રૂપી
અટવીમા જીવને માતા-પિતા જાઈ બહેન માસી, ફાઈના
સ બધે બધા પાસલા રચાયા છે જીવ તેમાં જકડાઈ ભય છે
આ પાસલાની વાત કેશી સ્વામીએ કહી છે કે ક્ષેત્રનું
બધન ભય કર છે કોણ તારૂ નામ રાખવાવાળું છે ? છતા
મમતા પાશ્વજરની છે મારે હીકરો હોય તો સાડું ! આંખો
ત્યારે કોને લેજો લઈને આંખો હતો ?

એક હીકરા માટે મઈને કેટકેટલા મનોરથ તૈયાર કરે
છે ! સદા બજારમા પચાસ હજારની ખોટ કરીને આંખો
હોય છતા મા કહી હશે કે જો જો તમે કર્મ જાઈને કહવા
નહિ કઈક કાણુ ધોણુ કરશે તો આપણે જીવી સરશુ ! જામ
રૂપસાપ મઈ બાય વળી ઉપરથી આશ્વાસન આપે, હોમ, મઈ
ભાય આનંદથી જા પી અને લહેર કર અને જો જૂલેયુકે
પિતા કહી હશે કે રજવાનુ આવડતુ નથી ને ગુમાવી રહ્યો
છું ! આવા ખોટનો વપાર કયો ? બસ મઈ રહ્યું કાં પાસલેટનો

ડખો ઉઘો વાળશે કે માંકડ મારવાની દવા પી લેશે ? સ સાર-
 મા ખોટ ખાઈ લ્યો છો તે સહન કરવાની શક્તિ છે અને
 ઉપર જતા સમાધાન કરતા પણ આવડે છે, તો પછી કર્મ સાથે
 સમાધાન કરતા કેમ આવડતું નથી ? અહીં ઉપાશ્રયમા પગ-
 રખા જાય, ત્યાં ઉચો નીચો થઈ જાય મળે નહિ, એટલે
 કહે પનોતી ગઈ, જો મળે તો ત્યાં ત્યાં કઢાવે અજાની
 જીવોની શી વાત કરવી ? સાવરણીનું ભોથું ગાયે મોઢામા
 લીધું હોય, તો ખાઈઓ ગાયને ઘોડે ઘોડે ટીપી નાખે.
 અરે ? પણ મમતામાને મમતામા મરી જશે. ભર્યા પટારા
 એમજ પડી રહેશે આત્માનું છડેચોક પતન કરી રહ્યા છો.
 દીકરા સ્વર્ગના ખારણા થોડા દેખાડી દેશે ? આજે તો કહેશે,
 છોકરાવને કદમૂળની ના કેમ કહેવાય ? ભાઈ માટે તો કરી
 દેવું પડેને ? દશા તો જુઓ ! તમારા પુત્રો તમારી હયાતીમા
 તમારું કહ્યું કરે નહિ, તે ધર્મ શું સાચવી જાણશે ? તમારું
 નામ શું રાખશે ? ઉપાશ્રયના ખારણા જોશે કે કેમ, તે શકા
 છે. તમે સવાર-સાજ પ્રતિક્રમણ, સામાયિક આદિ કરો છો
 પણ તમારા છોકરાઓ તેમ કરશે તેવું તમને લાગે છે ? જો
 ન લાગતું હોય તો એમને માટે થઈને મમતામા શું મરી
 રહ્યા છો ?

અરે ભાઈ ! મોહ જ રોવરાવનાર છે, મમતા મારી
 નાખનારી છે કઈક જોખી-ખાખા મૂકીને આવ્યા છો સગપણ
 કઈક જોડ્યા ને તોડ્યા છે જ્ઞાનીઓએ સ્નેહપાસને વધુમા વધુ
 ભય કર ગણ્યો છે આરાધનાની આસ્રઘટામાજ જયશ્રીની
 કોકિલા ટહુકે છે

મુગાપુત્રે મમત્વ બાવનો ઉઘટેદ કરી, જેમ સપ ઠાચળી
છોડી ચાલ્યો બાય છે અને પાણુ વાળીને ભેતો નથી તેવી
રીતે મુગાપુત્ર ઘરબાર છેડી બત્રીસ સ્ત્રીઓનો ત્યાગ કરી,
ચાલી નીકળ્યા છે સ્ત્રીઓ અને માતા રૂદન કરે છે, પણ તેની
સામય ભેતા નથી. બે તો સમજે છે કે પાઠોશીના ઘરમાં
ધીની પાટુડી ઉ ઈધી વળે, તેમાં મારે શુ ? જેમ નમિરાજ
ઈન્દ્રને કહેતા હતા કે મિલિસા બળે છે તેમાં મારૂ કાંઈ
હાજતુ નથી. મારૂ હોય તે બળે નહિ અને બળે તે મારૂ
નહિ. જેને આત્માની કિમત સમજાણી છે તેને પછી પર
પકાયો વરફનો મોહ જોતો જ નથી.

જીવન જળકાદે જોણો સોના જળકાદે મોણો

મૂઠી હીધા રત્ન અને ઠાચળતા કુઠડે મોણો
માયાના બંધનમાં મારૂ જીવન જળકાદુ બ્યારે વધી બધું જીવાંધ
જોણી જોણી જીવગીને બાડી રે જીવાંધ

સાત માળનો મહેલ બનાવ્યો હોય ફરનીચર જોડખુ
હોય પણ એકી સાથે શુ સાતેય માળમાં રહી શકાય છે ?
અરે મરીશ ત્યારે, છત્રીપલ એથી હંમે પછાડશે અને લોચે લેશે.
પોતાના બંધનમાં રહેવાનો પણ અધિકાર નહિ સમજાય છે ?

સોના હીરા માણુકના જળકાટમાં મોહીને ધમરૂપી
રત્નને ફેંકી હીધુ માયાના બંધનમાં જીવન અટવાઈ ગયું બ્યારે
ચાર જણા કાદે ત્યારે જવું છે કે હાલી બાલીને જવું છે ?
આઠા પડીને જવું છે કે બેઠા બેઠા જવું છે ? કાયર ચાલ્યો નહિ.
છાડવા જવું છે તને છાડી બાણો મરી બાણે તે જીવુ
હાલવાય જવું જીવન સુધરે તેનું મોત અવશ્ય સુધરે. માણુસનો
અતકાગ આવ, ત્યારે બબર પડે કે તે બિહગીમાં કેવું

જીવન જીવ્યો છે. પોતે મરવા પડ્યો હોય ત્યારે ખાટલા આસપાસ સગા-સખ ધીઓ રોતા હોય, ત્યારે પોતે પણ ભેગો રોવા મડી પડે શુ મોહિ કામણુ કર્યા છે ! નવકારમત્ર ભણો પણ કયા મોઢે ! મોહનો વળગાડ વળગ્યો છે જક્ષ કે ભૂત પ્રેતનો વળગાડ તો એક જિ દગી પૂરતો હોય છે પણ આ મોહનો વળગાડ તો ભવો ભવનો છે

મૃગાપુત્ર તૈયાર થઈ ગયા છે નાગ જેમ કચુકી છોડે તેમ મૃગાપુત્ર માતા, ખત્રીસ સ્ત્રીઓ, દાસ દાસીઓ બધા રૂદન કરે છે, પણ કોઈની સામે નજર સરખી પણ ફેરવતા નથી પોતાના લક્ષ્યે લક્ષ રાખી રહ્યા છે

इष्टी वित्तं च मित्ते य, पुत्तदार च नायओ ।

रेणुयं व पढे लग्गं, निघ्घुणित्ताण निग्गओ ॥ ૮૭

મૃગાપુત્ર અપૂર્વ ઋદ્ધિને પામ્યા હતા છતાં એ બધાનો ત્યાગ કરી દીધો સ્વાધીનતાએ ત્યાગ કરી દીધો, કારણ કે સમજણ પ્રગટી ચૂકી છે કે આ ઋદ્ધિ-સિદ્ધિ કે ધન આપણને ગર્તામાથી બચાવવાનું નથી મમતા ભાવને છાડી દેવો મરણ વખતે પોતાનો દીકરો ન પહોંચે તો દીકરો સાભરશે કે સદ્ગુરુ સાભરશે ? મારા અતકાળે મારા પાસમા ગુરુદેવ હોય અને એની નીશ્રામા મારો શ્વાસ છૂટે એવી ધગશ હોવી જોઈએ અતકાળે સગા-વહાલા સાકરનું પાણી પાય, ત્યારે ગુરુ હોય તે ચોવિહારના પરચક્ષાણુ કરાવે, અને જો તૈયારીમા હોય તો સથારો પણ કરાવી દેવે

મૃગાપુત્રે ઋદ્ધિ-સિદ્ધિ, ધન, મિત્રો, સગા-સ્નેહીઓને છોડ્યા સ્ત્રીઓને છોડી, સાતિને છોડી, જેમ કપડા ઉપરથી

૨જ ખ ખેરવામા આવે તેમ જાણને ખ ખેરી છાત્રી હીખા
હૃદયમા આનંદની ઉમિઓ ઉછળે છે. મુખ ઉપર પરમ શાંતિ
વર્તી રહી છે.

હવે મુખાપુત્ર કેવી રીતે પચમહાવૃત અંગીકાર કરશે
તે અધિકાર અવસરે કહેવાશે.

વ્યાખ્યાન ૧૧૬ સુ

સ ૨૦૨૧ના કાસ્તક મુદ્દિ ૧૪ મ ગળવાર, તા. ૧૭-૧૧-૬૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ પ્રભુએ
સિદ્ધાંત પ્રજ્ઞા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૧૬મા અધ્યયનમાં મુખ
પુત્રનો અધિકાર બાંધી રહ્યો છે. મુખાપુત્ર સ સારની સ્થિતિ-સિદ્ધિ
સમાપ્તનેહીઓ. સોજ વિલાસને કપડાં ઉપરની રજ પેઠે ખ ખેરી
આત્મ સમાધિ મેળવવા-સંપૂર્ણ મુખ મેળવવા કમર કસી છે.

પંચ મહાવ્યયુક્તો પંચહિ સમિતો તિગુતિગુતી ય ।

તત્ત્વિન્તર બાહિરઞ્ચ તપાક્રમ્મસિ રજ્જુજો ॥૮૮॥

પૂવ ભવે પચમહાવૃત પાળીને આવ્યા છે. દેવલોકમા
ગયા હતા. પણ દેવા અવિરતિ હોય છે, એટલે મનુષ્યજનમાં
પૂરૂ કરવા જાવજીવ સુધીની સર્વમ પાળવાની પ્રતિજ્ઞા લેવા
કળિબદ્ધ મયા છે. પચમૂઝી લોભ કરી, દીક્ષાપાઠ ભણી પચ
મહાવૃત અંગીકાર કર્યો. પચમહાવૃત એ આશ્રવના હરવાલ છે.
તમિતિ એ પ્રવૃત્તિ છે. શુષ્પિ એ નિવૃત્તિ છે. મનને અશુભ
ભાવમા જતું અટકાવવું તનુ નામ શુષ્પિ છે. જીભને ખરાબ
ખાં વચનો બોલવા અટકાવવી, તેનું નામ શુષ્પિ છે. મુનિને

સત્ય અને વ્યવહાર એ બેજ લાષા બોલવી કલ્પે છે આશ્ર-
વનો નિરોધ કરવો, તેનું નામ સ વર સંવરના ૨૦ લેદ છે.
વિશેષમા ૫૭ પ્રકાર છે સમ્યક યોગ નિગ્રહો ગુપ્તિ સ યમ-
માર્ગે પ્રવૃત્ત થવું તેનું નામ સમિતિ છે આઠ પ્રવચન માતા
છે. દ્વાદશાગીનો સાર આઠ પ્રવચન માતામા છે જે આ પ્રવ-
ચન માતાને બોળે પોઢે છે, તેને જેમ માતા બાળકનું રક્ષણ
કરે છે તેવી રીતે સમિતિ-ગુપ્તિ રક્ષણ કરે છે નવીન કર્મબંધ
પડવા દેતા નથી અને જૂનાં બપી જાય છે જૂના કર્મ બપા-
વવા તપની જરૂર છે. જે જૂના કર્મો સત્તામા પડ્યા છે તેને
ઉડાડવા માટે તપ છે

મહાત્માવાને જેમ આવ રેાકી ઉલ્લેચતાં
સૂર્યના તાપથી પાણી શોષાસે કર્મથી બધું

જેમ એક તળાવ ખાલી કરવું હોય, તે તે તળાવમાં
ન્યાથી પાણી આવતું હોય તે લાગને બંધ કરી દેવો પડે
એટલે કે આવક આવતી બંધ કરવી પડે પછી ઉપરથી
ઉલ્લેચાય અને શેષ સૂર્યના તાપથી સુકાય જાય છે, અને
તે પ્રમાણે આપું તળાવ ખાલી થઈ જાય છે એ પ્રમાણે
સંયતિ આત્માઓ પાત્ર ઈન્દ્રિયોના ગરનાળાને બંધ કરી, કર્મની
થતી આવકને પ્રથમ તે અટકાવી દેયે છે, પછી તપ વડે
કોડો વર્ષના સચય કરેલા બધા કર્મને નિર્જરાવે છે સિ હની
ગુફામા મૃગલો આવી શકતો નથી, તેમ જે સાધુનો સિ હ
જાગી ગયો છે-એટલે કે જેણે મહાવીરના સિદ્ધાંતોને હેયામા
પચાવ્યા છે-એનો જ્યા નાદ જાજતો હોય, ત્યા તે મુનિમા
પાપ કઈ રીતે પેસે ? મુનિ સિદ્ધાંતનો આશ્રય લે છે તેને
સિદ્ધાંત ઉપર ખૂબ જ પ્રેમ હોય, તે હમેશા સિદ્ધાંતને આગળ

કરીને થાણતા હોય છે સિદ્ધાંત તો નિકાલાબાધીત છે, તદ્દત્ત પ્રમાણ છે, તેમા શકા કે કખા કરવા જેવું છેજ નહિ જે શકા કરે છે તેને સમક્ષિતના અતિચાર સામે છે નેત પ્રવચનની અદર સિદ્ધાંતમાં શકાને સ્થાન નથી.

મજુ! તારા તારા સિદ્ધાંતિને વાચી હૃદયને ઠરે રે-ઠકણા સામર
ઠકણા સામર ઠકણા કરે! જામ ઉપર મજુ મકેર કરે!
પુણ્યથી કાલા જાપ જમતમા તે પઠાવી વસે દૂર કરે!
મજુ રાજ બતાવે! સુક્ષિત પુરીને,
જેથી પદ્ય તમારે! જડે-ઠકણા સામર

સમવાનતા સિદ્ધાંત અણુમોલ છે જે આ સિદ્ધાંતોને જીવનમા ઉતારે છે તેની કયાયની કાલીમા નીકળી જાય છે અને સવે દુખનો અત આવી જાય છે અધ્યાત્મ યોગના પ્રભાવ વડે હવે નવા કમ પેસી શકતાં નથી. જેમ મસ્તને કુસ્તી કરતા કરતાં લાગી જમુ હોય તો સાંજ પડે માલિશ આદિ સુમુખા કરાવે છે અને બીજા દિવસ માટે તૈયાર થઈ જાય છે મુદ્દમા સૌનિક થવાય તો ધા ફરવી નાખીને તેને ફરી રજુમોરચે મોકલવા તૈયાર કરવામા આવે છે તેવી રીતે પ્રતિક્રમણ તે ધા ફરવનાર છે કમ સામે મુદ્દ કરતાં ડોપ કે અતિચાર લાગી જયો હોય તે નિવારવા માટે પ્રતિક્રમણ છે પણ મહાવૃત્તધારી રાત્રિ અને દિવસનાં બે પ્રતિક્રમણ કરે છે ચાર મહાવૃત્તધારી પાપ લાગે ત્યારે પ્રતિક્રમણ કરે છે

મૃગાપુત્ર મુનિ સમમના માગે વિચરતા નિર્મમત્વી બન્યા
સધાડા સપ્રકાય, આવક-આવીકાનો મમત્ત્વ રહ્યો નથી. એલા
એલી કરવાનો પણ મોકલ રહ્યો નથી 'નિસ્પૃહી જન જગત્
કોઈનીયે પડી નથી' જો તો આત્માની રમઝટમાં જ નવરા
થતા નથી. એવો જવ છે દેણ જમુ પતાવણું છે કમનો

મોઝ રહેવા દેવો નથી લાલનો મદ નથી જાતિનો મદ નથી પોતાની ઝોળખાણ પણ કરાવતા નથી સસારીની કોઈપણ વાતમા પડતા નથી કેવળ આત્મ સ્વરૂપમા રમણતા કરવી છે પર ભાવમા ન જવાય તેની તકેદારી રાખે છે જીવ અનંતીવાર નિગોદમા ઉત્પન્ન થયો છે ત્યા માન-પાન કયા-હતુ ! માનને લઈને જીવ ક્રોધ કરે છે ક્રોધ અને અભિમાન બંને જીવને પાડનાર છે જેવી રીતે વાસની અદર કપુર ધસતા અગ્નિ થાય છે તે વાસનો જ નાશ કરે છે, તેમ જ્ઞાની કહે છે કે તારૂ જ અભિમાન તારો નાશ કરી નાખશે માટે અભિમાન છોડી નિસંગ દશાને ધારણ કર

અપ્રમત્ત દશામા જૂલવા માટે મૃગાપુત્રે અસંગ દશા ધારણ કરી સંગ પછાડનારો છે સંગને લઈને રાગદ્વેષના પરિણામ થઈ જાય છે મૃગાપુત્રે ઋદ્ધિનો ગર્વ ત્યજ્યો છે રસનો ગર્વ પણ ત્યજ્યો છે લૂણુ, તુચ્છ, નિરસ, પ્રાત-આહાર દ્યે છે, શાતાનો ગર્વ ત્યજ્યો છે એકને ખાલાવે ત્યા હજારો નોકરો ઉભા રહેતા, તેને બદલે મુનિદશામા તો કોઈને હુકમ જ કરવાનો રહેતો નથી આ ત્રણ ગર્વથી રહિત થયા છે અને આત્માને સ્થિર કરી દીધો છે લાલ મળે તો મદ ન કરે, અલાલે શોક ન કરે આવી દશા રહેવી બહુ જ કઠિન છે લાણુ જીવાય કે આજ મૃત્યુ આવે જીવન અને મરણમા સમભાવ વર્તે છે, કોઈ નિદા કરે, કે પ્રશસાના પુષ્પો વેરે, બંને પ્રત્યે સમાનભાવ વર્તે છે મુનિનુ કર્તવ્ય તો જીઓ ! માન મળે તો પુન્યનો ઉદય થયો જાણે, અપમાન મળે તો લાલાતરાય કર્મનો ઉદય જાણે આમ ભાવોને સમજી, નિમિત્તોનો વાક ન કાઢતા, સમભાવમા ઠરે છે પ્રતિકૂળ સયો-

એમાં સમભાવ ટકાવી રાખવો એ કેટલું ઠેળવે ત્યારે માય ?
 બ્યારે માણસને જશને જલે જુતાં મળે ત્યારે માણસને આધાર
 લાગે છે પણ સમકિતી આત્માઓ તો એમ જ બાંધે છે કે લોકોનો
 વાંક નથી, મારા અજ્ઞાનામ કર્મનો લૂકાયકાળ છે એ કું સમતા
 રાખીશ તો બધું ઠીક થઈ રહેશે. આવા મુનિઓને કોઈ બતનો
 ભય નથી જેણે ભગવાનની વાણીનું આરાધન કર્યું છે, તેને
 બીજાઓ શું કરી શકે તેમ હતા ? માત્રનો ભય નથી, અપ-
 જશનો ભય નથી પાપને પછે પડવાનું નથી, પછી પાપનો
 ભય રહે ક્યાંથી ? હૃદય શુદ્ધ અને પવિત્ર છે અનિહાન એટલે
 ઇચ્છા નથી મોટી દેવ બનું કે વાસુદેવ થાઉં એવી પણ ઇચ્છા
 નથી પૌદ્ગલિક વૈભવોત્તો જ માંતરમાં ઘણાં મેળવ્યા અને
 છોડ્યા છે હવે તો માત્ર મોક્ષ અભિલાષા આ લોકમાં આશ્રય
 ન લેવાની ઇચ્છાવાળા મુનિઓ પરલોકની પણ અપેક્ષા રાખતા
 નથી અહનને કોઈ વાસલાથી છોલે કે ઘસે તો પણ સમભાવ
 રાખે છે અહન જેવો સ્વભાવ થઈ ગયો હોય છ

કોઈ લાલ લોકને ધસી ધસીને, તો પણ ઠકુ છું પસી પસીને,
 પરની સાતિમા મારે રમવું છે મજા ! અહન મારે બનવું છે મજા
 બધું ફાળ જમતલું બમવું છે મજા ! અહન મારે બનવું છે.. મજા

આજે બીજાને મારે સઠટ સઠન કરનાર કેટલા છે !
 જરાક ઠકું હોય ત્યાં બાંજુ ગાઈ જતાવે છે શેરડી કેાણમાં
 પીલાઈને પણ અમૃત સરખા રસના વાટકા ભરી દેવે છે ફૂલ
 તેલ ક્ષાઈમા પડીને પણ વાતાવરણમાં સુખેષ પ્રસરાવી બમ
 છે એકેન્દ્રિય જીવાના આનંદા ગુણો છે પચ્ચર મારનારને
 ઝાઝા ફગ આપે છે કાપનારને બળતણ આપે છે અને છાયે
 આવનારને સિતળતા આપે છે

ઓહ્યાં ઝાડયાં પોતાનાં ફળ નથી ખાતાં રે
 ઉપકારી એનો આતમા રે
 ઓહ્યાં તલાવડાં પાણીડાં કોઈ દિ ન પીતા રે,
 ઉપકારી એનો આતમા રેજી
 વનમાં રજળતી ને ઘાસ મુએ ચગતી રે,
 એરી ઓહી ગાવલડી પોતાનાં દૂધ નથી પીતી રે,
 ઉપકારી એનો આતમા રેજી

આવા મહાન પુરુષો હું બ સહન કરે છે પણ કોઈને
 હું ખરૂં થતા નથી જેટલા જેટલા કર્મોના આવવાના કારણો
 છે તે આશ્રવ દરવાજા બંધ કરી દીધા છે આધ્યાત્મિક
 ધ્યાનમાં લયલીન બની ગયા છે જૈન શાસનમાં દીક્ષા લીધા
 પછી, પગ ઉપર પગ ચડાવી જેસી રહેવાનું નથી દીક્ષા લીધા
 પછી તો ઘણું કામ કરવાનું હોય છે

एवं नाणेण चरणेण, दंसणेण तवेण य ।

भावणाहि य सुद्धाहि सम्म भावेत्त अप्पयं ॥૧૪॥

એવી રીતે મૃગાપુત્ર જ્ઞાનની આરાધના કરનારા દર્શન,
 આરાધના કરનારા, ચારિત્ર્યના સ્વરૂપમાં ઝીલી રહ્યા છે તપ
 એ અમોઘ હથિયાર છે જ્યારે આત્મા શુદ્ધિ થાય ત્યારે જ
 આત્મસિદ્ધિ સંભવી શકે છે મૃગાપુત્રે પ્રબળ પુરુષાર્થ ઉપાડી,
 સ્વભાવ દશામાં રમણુતા કરતા કરતા ઘણા વર્ષોનો સયમ
 પાળ્યો

बहुयाणी उ वासाणि, सामण्ण मणुपालिया ।

मामिण उ भत्तेणं, सिद्धिपत्तौ अणुतरं ॥૧૫॥

આ મહાન પુરુષે બહારના રાજપાટ સાથે અભ્યંતર
 સંસારને પણ તિલાંજલી દઈ, ઘણા વર્ષ સુધી ચારિત્ર પાળી
 ક્ષાયક ભાવ, ક્ષયક્રોધી, કેવળ દર્શન અને કેવળ જ્ઞાન પ્રગટ

કરી લીધું આત્માની અનંત શક્તિનો ઉપાઠ કરી ફીપો. આયુષ્ય આઠે એક માસ રોષ રહ્યો તમારે સધારે કર્યો. શુદ્ધ આનનો ઘોષો પાયો સ્પર્શી, ત્રણ શરીર છાલી, સિદ્ધકથા ને વરી ગયા એ અતિમાં પહોંચ્યા પછી હવે જન્મવાનું છેલ્લું નહિ આપણે પણ મુખાપુત્રતા અભ્યાસ ઉપરથી આપણાં જીવનની સરખામણી કરવાની છે જે પુરુષાચ મુખાપુત્રે બતાવી, કમ ખપાવી, સિદ્ધ દશામા પહોંચી ગયા, તે આદર્શ આપણે જીવનમાં ઉતારવાનો છે અને તોજ આપણા આ અમૂલ્ય માનવ જીવનો બેઠોપાર થશે.

વ્યાખ્યાન ૧૧૭મું

સવત ૨૦૨૧ ઠાસ્તક સુદિ ૧૫ શુક્રવાર તા ૧૮-૧૧-૨૪

સિદ્ધાંત એટલે ત્રણે કાળે સિદ્ધ થયેલી વસ્તુ આજે

અષાઠ શુદ્ધ ૧૫થી જે આતુમોસનો આરભ થયેલો તેનો છેલ્લો દિવસ છે આજે આતુમોસ પૂર્ણ થશે આ વ્યાર માસમાં સાધુ-સાધ્વીઓ એક સ્થળે સ્થિર રહે છે વિહાર કરતા નથી. આ આતુમોસના માળામા આવક-આવિકાઓ, વિશેષ પણે ધર્મની આરાધના કરે છે ખર્ચકરણી કરવાનું આ અનુકૂળ વાતાવરણ જણાય છે આતુમોસ હરમાન ગુરૂ પાસેથી જે સંભાળુ હોય, તેને જીવનમાં કંઈક અંશે ઉતારે તેનું જીવન કલ્યાણકારી મંગલમય બની જાય છે આ જીવ અનંતકાળથી ચાર ગતિ અને ધોવીસ હઠકમાં

પરિભ્રમણ કરી રહ્યો છે, ક્યારેય પણ પોતાના તરફ દ્રષ્ટિ કરી નથી. પરિભ્રમણ ટાળવું હોય અને મોક્ષના અનતા-સુખની પ્રાપ્તિ કરવી હોય, તો ગુરૂ મહારાજ ધર્મના રહસ્યો જગત આગળ ખૂલા મૂકે છે, તે મુજબ ખની શકે તેટલું વર્તન કરવું જોઈએ.

આ ચાતુર્માસમા મૃગાપુત્રનું અધ્યયન કહેવામાં આવ્યું છે આ અધ્યયન જીવનમા ઉતારવા માટે છે સિદ્ધાંતમા ચાર અનુયોગ કહેવાના આવ્યા છે દ્રવ્યાનુયોગ, ગણિતાનુયોગ, ચરિતકરણાનુયોગ અને ધર્મકથાનુયોગ તેમા છેલ્લો ધર્મ-કથાનુયોગ સુદર છે બાલ જીવેથી માડી વૃદ્ધજીવેને પ્રિયકારી લાગે છે ધર્મકથાનુયોગમા ખાલી રાજ-રાણી કે રાજકુમારની વાત નથી, પણ તેમા અનતાહેતુ, અનતા ગમા, રહસ્યો અને લાવો સમાયેલા છે

જૈનધર્મની કથાઓ સાધારણ રીતે ત્યાગ અને વૈરાગ્યથી ભરપૂર હોય છે બાળકને કઈ રીતે રાખવું, સયમ કેમ અપનાવવો, યુવાનોમા કઈ જાતના સંસ્કારો માતાપિતાએ રેડવા જોઈએ, ગૃહસ્થપણામા કેવી રીતે વર્તવું, સાધુપણામા કેવી રીતે વિચારવું, વગેરે બધું મૃગાપુત્રના અધ્યયનમા કહેવામા આવી જાય છે સમજે તો અધ્યયનમાથી ઘણું જાણપણું થાય તેમ છે

મહાવીર પ્રભુએ ચરમ દેશનામા ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ૩૬ અધ્યયન પ્રકૃતિયા, તેમા ૧૯મું અધ્યયન મૃગાપુત્રનું છે. પોતાની પાછળ લબ્ય જીવેને લક્ષમા રાખી, ભગવાને સુદર માર્ગ બતાવ્યો છે

મુજાપુત્રે તપની ઉત્કૃષ્ટ આરાધના કરી હતી નિવૃત્તિ પ્રધાન માગ હાથ લાગી ગયો પોતાના આહારપચ્ચ ઉત્પન્ન કરવાની મહેનત નહિ, કપડા માટે પણ મહેનત નહિ કેટલી નિવૃત્તિ! આ નિવૃત્તિ પામ્યા પછી જો અતદૃષ્ટિ ન કેળવે તો પચાવવી મુશ્કેલ છે આ માટે ગાંધી પછી જો અતદૃષ્ટિ ન ઉઘટે તો સાધુ જીવનમાં પ્રમાદ વધી જાય-સસારીને રળવા પાછળ સૂવાનો જો કદા કરના સમય પણ ન મળે બ્યારે સાધુને ઠઈ મિતા! ઠઈ કરવાનું છે? આવી નિવૃત્તિ પચાવતાં ન આવડે તો આ સ્થાન પ્રમાદનું સ્થાન થઈ જાય છે પ્રમાદની પધારી અને આજ સુના આસીકા થઈ જાય છે તો ઉત્માનને જઈલે પતન થઈ જાય

મુજાપુત્ર નિવૃત્તિપ્રધાન માગ પામ્યા પછી જોઈ નથી રહ્યા પછર પ્રકૃતિનો ક્ષયોપશમ વર્તે છે જ્ઞાન અને ધ્યાનમાં જૂલવા સતત, ઉત્કૃષ્ટ તપ આરાધના કરે છે આરિ ત્રની તપન્ય આરાધના બીજ જેવી છે બીજનો સફ્રમા વધતા વધતા પૂનમે સોળે કળાએ ખીલી, આખા નહોમઠ ગાને દેહીખમાન બનાવે છે જાણે ધરતી જઈનથી લેપાઈ ગઈ હોય તરી કડી લાગે છે તેવી રીતે જેનો આત્મા આસ્ત્રિત્રમા નાન કળાએ ખીલે છે ત્યારે કેટલો સુદર બને!

મુ. ૧૧૫૪ બીજના સફ્ર સરીખા, કમચા આગળ વધતાં તપ નયન ૧૧ આરાધના કરતાં સપૂર્ણ વીતરાગ દયા પ્રાપ્ત કરી ન્ય ૧૧ મુજાપુત્રે મોક્ષરૂપી ધ્યેય પ્રાપ્ત કરી લીધું

મુજાપુત્રના અધ્યયનથી આપણે જીવનમાં જ્ઞાન થયા પછી ૧ ૧૨ ૧૧ વિવેક વત્સો પછી, આસ્ત્રિત્ર અને તપમાં

રમણતા કરવાનું છે મૃગાપુત્ર સમક્રિતી આત્મા છે તત્ત્વની શ્રદ્ધા છે-જ્ઞાન છે, છતાં માળાપની રજા ભાગે છે. માતા-પિતા મયમ માર્ગની દુષ્કરતા સમજાવે છે. તે સામે પોતે પૂર્વ લવમા જે નારકીના દુષ્કરતા લોગવી આવ્યા છે, તેનું વર્ણન કરતા કહે છે, કે એ દુષ્કરતા સામે આ સયમનું દુષ્કરતા કઈ વિસાતમા જ નથી સાચો માર્ગ હૈયામાં ખેંચે છે

જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થયું, છતાં દીક્ષા લીધી, કેમ કે જ્ઞાન એકલું કાર્યકારી નથી ચારિત્ર અને તપ વિના કર્મ ખરે નહિ જો તમારે આત્માનું હિત કરવું હોય, તો ચારિત્ર જોઈશે જે પ્રભાવશાળી, યશસ્વી, તેજસ્વી, ગુણધારક, તપમાં પ્રધાન, ચારિત્રમાં પ્રધાન હોય છે, તે ગતિની પ્રધાનતા પામ્યા વિના રહેતો નથી મોક્ષ ગતિ, ચારિત્ર, જ્ઞાન, દર્શનની પ્રધાનતાવાળાને જ પ્રાપ્ત થાય છે. કેવળ દર્શન, યથાગ્યાત ચારિત્ર, અકષાયભાવ, સંપૂર્ણવીતરાગ દશા, આત્મસ્વભાવમા રમણતા કરી જે અર્થે આ માનવ દેહ પામ્યા, તે હેતુ પાર પાડ્યો. દુષ્કરતા વધારનાર આરભ અને પરિશ્રમ છે મમત્વભાવ છે મમતા તે બધું છે તે બધું જોઈ જોઈ સ્થિર થયા બધું જોઈ મમત્વ થાય છે અને તેથી જ બધું એ મહાભયનું કારણ છે બધું હોય તો ચોર લૂંટ, રાજા દડે, સરકાર ટેકસ નાખે, ઉપાધિના પાર નથી જે રસ્તે નાગ રહેતો હોય, તે રસ્તેથી જાઓ ખરા ! કારણ કે પ્રતીતિ છે કે કરડયા લેજો મરી જઈશ. તેમ અમે કહીએ છીએ કે આ પરિશ્રમ કૂં ફાડા મારતો નાગ છે આ સોલણનું તમને ગમે ! કેમ ગમે ! કેમકે હજી તમને પરિશ્રમનું સ્વરૂપ સમજાઈ નથી પણ હવે સમજાશે કે ચંદન, કાન્તા, કાયા, અને કુટુંબની અહીં તો પાકી નિકાસ

બધી છે કંઈ પણ સાથે હાથ જવાતું નથી, છતાં મમતા કેટલી ! જડ અને ઘીતન્યના સેદ ત્રણેય કાલે ગુણ છે, એવું બધાનું કળ શુ પામ્યા ? ખાવા બેસે તો વાતગીઓનો પાર નહિ પહેરવેશમાં પણ મનોરા અને અમનોરા આમ પાંચેય ઇન્દ્રિયોને કટવી નાખી છે જ્ઞાનનું કળ વિરતિ છે, જે જ્ઞાન વિરતિમા ન પરિણમી તો, તે જ્ઞાન ફોગળ જ્ઞાન છે

એક વખત ઔર અઝેબને એવી ભાવના થઈ કે બધા મુસલમાન ધમ પાળતા થઈ જાય તો હીક એક જ ધમ રાખવો મદિર વગેરે રહેવાં ન દેવા ખેતરમાં મોલાત ઉભી હોય ત્યાં આગળથી ઔર અઝેબના સેનિકો જઈને ઉભા રહે. બોલો મુસલમાન ધમ સ્વીકારે તો જ આ ખેતરનો પાક તમને હેર હાથ જવા હાઈએ. પે/ ઉપર કુહાડો પડતો હોય ત્યારે માણસની મતિ મૂઝાઈ જાય છે લોકો પરાણે મુસલમાન ધમ સ્વીકારે છે એવી રીતે કે/લાયે ખેડૂતોને મુસલમાન ધમ જાણી, ઔર ગઝેબ બહુ રાજ થયો. એ વખતે શ્રી લાલજી મહારાજ ઔર અઝેબને મળવા આવે છે શ્રી લાલજી મહારાજને વાત કરી કે—મેં એવો કીમિયો ઉપાડ્યો છે કે આટલી બધી સખ્યામાં મુસલમાનો થઈ ગયા શ્રી લાલજી મહારાજે તે વાત સાંભળી વાત ઉપર પડે. પાંચ દીવો બે આર દિવસ ગયા પછી ફરી શ્રી લાલજી મહારાજને ઔર ગઝેબને મળવા આવવાનું સમુ ધોડીવારમાં શ્રી લાલજી મહારાજનો ઘેલો આવ્યો અને ગુરૂને કહેવા લાગ્યો કે હું રૂપિયો હાથ જભારમાં ગયો પણ મને કોઈએ કંઈ પણ વસ્તુ વેચાતી ન આપી આર ગઝેબ આ સવાહ સાંભળી રહ્યા હતા તે બાધ્યા—વસ્તુ મળવીજ નહીંએ કેમ ન મળે લાવો,

નેઉ રૂપિયો ! જ્યાં ઔરગઝેબ હાથમા રૂપિયો લઈને ખખડાવે, ત્યાં ખોદો જણાયો અરે ! આ તો ખોદો રૂપિયો છે, એની વસ્તુ કોણ આપે ? શ્રીલાલજી મહારાજ કહે કે અરે, સાહેબ ? એમ કેમ ખોલો છો ? તમારી છાપ તો છેને ? રાજની છાપ છે, પછી વાધો હોય ? ઔરગઝેબે જવાબ આપ્યો મહારાજ, છાપ ભલે રહી પણ અદરથી ખોદો છે. લાલજી મહારાજે તરત જ વાત પકડી લીધી. મહારાજ આ તમે બધાને મારીને મુસલમાન કરાવો છો, પણ બધાના હૈયામા તેનો જ ધર્મ રમી રહ્યો છે. તમે દેખાવ પૂરતી જ છાપમારી છે, પરંતુ અતરથી તો ખોદા છે. ખખડાવો તો ખખર પડે.

લગલગ અમારા બધા શ્રાવકો એમ જ છે, લેખલ લગાવી દીધું, પણ ખખડાવે ત્યારે ખખર પડે કે શ્રાવક પણનો સાચો રણકાર કેટલામા છે ? શ્રાવકો કેવા હોય ? આગળના શ્રાવકો દેવતાના ડગાવ્યા ડગે નહિ, એવી તો એની અડગ શ્રદ્ધા હતી આજે તો કયાક જરાક ડાકડમાળ દેખે એટલે તણાઈ જાય—જાણે ધર્મ તો અહીં જ છે. બીજા પથીએએ, સ્થાનકવાસી પથ ઉપર કુહાડો મારવામા બાકી નથી રાખી

મૂળ સ્થાનકવાસીપથ અનાદિ કાળથી ચાલ્યો આવે છે. મહાવીર પ્રભુના નિર્વાણ પછી છિન્ન સિન્ન થયું છે તમારૂં ગામ તો હજી ભાગ્યશાળી છે, બાકી તો જ્યાં સ્થાનકવાસી સાધુઓના પગલાય નથી થયા, ત્યાં સ્થાનકવાસીઓ બીજા ધર્મોમા ભળી ગયા છે જૈન દર્શન એ તો નિર્ગ્રંથનો માર્ગ છે—નથી સ્થાનકવાસી, દેરાવાસી, દિગબરી કે પ્રવેતાબરીનો !

મહાવીર પ્રભુએ પ્રરૂપેલ જ્ઞાનનો આ ભાગ વ્યાખ્યો આવે છે
આ ધમ અનાદિ કાળથી વ્યાખ્યો આવે છે એક માણસ જેવ
રમા વ્યાખ્યો જતો હતો, ત્યાં તેના હાથ ઉપરની વીંટી પડી ગઈ
ધૂળમાં ફટાઈ ગઈ બ્યાજે અમુક સમયે હળ ફેરવવામા આવ્યું
ત્યારે નીચે ફટાચેલ વીંટી, ઉપર આવી હવે જે વીંટી ફટાચેલી
હતી તે જ નીકળી. કાંઈ નવી વીંટી મળી નથી કોને
જડી ? તો કહેશે, આ બાઈને જડી ! એ પ્રમાણે આ
જૈન ધમ બાબતમા થયું છે

યતિઓએ લોકજ્ઞાને સૂત્રો ઉતારવા આખા આખા
રાગ, પ્રશ્ન વ્યાકરણ આમ બધાં સૂત્રો ઉતારવા આખાં
લોકજ્ઞાના અક્ષર બહુજ સુદર થતા લોકજ્ઞાને જ્ઞાનો ઉતાર
વા માહયા અને એવા એને બહુપણુ થયું સિદ્ધાંત તો
અષ્ટદશરિયો છે ત વાત સમજમાં આવી ગઈ સાધુ પણુ
ધાવકપણુ વોરના શુ ધમ હાય અને આ લોકો પૂજા શેની
કરી રહ્યા છે ? યતિઓ છત્ર છડી આમર આબાકરી આદિ
આહાર લઈ વ્યવિત્તને દાપ લગાવી રહ્યા છે આ લોકો
પોતાના જ આત્માને છતરી રહ્યા છે વગેરે વસ્તુ સમજણમાં
ભેડી લોકજ્ઞાને જે પ્રત લખવા માડી. એક પ્રત યતિઓને
આપી દેતા અને બીજી પ્રત પોતા પાસે રાખતા લોકજ્ઞાને ત્યાર
પછી દીક્ષા લીધી છે સ્થાનકવાસી ધમની ત્યારથી સ્થાપના
થા. અ જ એ મહાપુરુષની બ્યાંતિ છે જેણે જ્ઞાનનો ઉદ્ધાર
કયો તત્ત્વ નામ કુદીયા પ યુ કુદનું એન્દ્ર શોધનું બીજે
અથ કુદત્રી કરી એન્દ્રે માસને રાખવા અને ખ ને કાઢી
ત વું એ ધાવ છે એમ સિદ્ધાંતને રાખ્યા અને વ્યાખ્યા
કથિત ચારત્ર ક / મા ૧૬ સાદિ કોઈ પણ આનમથી બાધિત

વચન હોય તેને માન્ય ન રાખ્યાં

પ્રભુના માર્ગનો ઝડો, લોકાશાએ હિંદમા ફેરકાવ્યો. તે વખતે યતિઓનું જોર બહુજ હતું રાજ તરફથી યતિઓને છડી અને છત્ર મળતા. તે સામે લોકાશાએ ઝૂંખેશ ઉઠાવી. સત્ય ધર્મના પ્રરૂપક બન્યા આજે સ્થાનકવાસી પથ તે મહાપુરુષને આભારી છે આ પથ ૫૦૦ વર્ષ થયા નથી નીકળ્યો, પણ અનાદિ કાળનો છે લોકાશાએ તો સત્ય શુ હતું તેની તારવણી કાઢી, સત્ય સ્વરૂપ સમજાવ્યું છે. દેરાવાસી કે સ્થાનકવાસીના ઉર આગમોમાં ફેર નથી બીજાઓએ ૧૩ વધારી ૪૫ આગમ કરી દીધા. હવે આ બધા આગમો નિરાતે વાગે, તો સમજણ પડે કે કયાય હિંસાને સ્થાન નથી કોઈ પણ જીવો, હિંસાને ધર્મ માનશે તે અનાર્થ છે મહા-વીર પ્રભુએ જે માર્ગ પ્રકાશ્યો તેને અનુસરવા લોકાશાએ મદિર માર્ગથી જુદું સ્થાન જમાવવું જ પડે એટલે સ્થાનક-વાસી નામ પડી ગયું

ફિરકામા કલ્યાણ નથી મૂળ વસ્તુ નિર્ઘન્ય પ્રવચન છે, તેમા જરાય ફેરફાર નથી માટે સપ્રદાયવાદ છોડી, સમ્ય-ગદર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્ર અને તપ પ્રાપ્ત કરવા, ઝૂંખેશ ઉપાડીને કર્મ બપાવો આરભ-પરિગ્રહ તે અનર્થના મૂળ છે જેણે ધર્મની ધુરા વહન કરી છે, તેવા જીવો આરભ-પરિગ્રહથી દૂર રહી, ધર્મધુરાના પ્રધાન ગુણો, સમ્યગ્દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્રને ધારે છે, તે મૃગાપુત્રની માફક તરે છે જો તમારે તમારા આત્માનું હિત કરવું હોય, તો સાસારિક વાસનાને ફગવી દેજો, ઇન્દ્રિયોનું દમન કરજો, તો અવશ્ય શાશ્વતા સુખના અધિકારી બનશો

સમાપ્ત

અગાઉથી થયેલા આહકોની

મુખારક નામાવલિ

સેટ	રાજકોટ	સેટ	નામ
૧૦૦	શ્રી રામજી શામજી વીરાણી	૧૦	જગજીવનજીકાશાઈકોઠાર
૫૦	દુલસજી શામજી વીરાણી	૧૦	આશરા ભાણુજી કુરજી
૫૦	છગનલાલ શામજી વીરાણી	૧૦	નાથાલાલ લીલાધર રાઠીયા
૫૦	મણિલાલ શામજી વીરાણી	૬	ન્યાસચંદ્રવેરચંદ્રગાંધી
૫૦	કેશવલાલ અ પારેખ	૫	રાખા મોહનલાલ પાપટભાઈ
૫૦	સૌભાગ્યચંદ્રમોલીચંદ્રમોહી	૫	કેમચંદ તારાચંદ શાહ
૫૦	મણીલાલભાઈ કુદાનવાળા	૫	ખીમચંદ કેવચંદ મહેતા
૧૫૦	જેન નવ મુવક સમ,	૫	મોહનલાલ કસ્તુરચંદ શાહ
૧૫૦	મહેતા બાવીસી જોન્ડ કુા	૫	ગીરધરલાલ લક્ષ્મીચંદ
૨૫	સ્થાનકવાસીજેનમોટાસમ	૫	હીરચંદ કચરાભાઈમકાણી
૨૫	મુનિલાલ નાગજી વોરા	૬	હરમુખલાલ હરખચંદદોશી
૨૫	કપુરચંદ પાનાચંદ મહેતા	૫	શ્રી પ્રજુહાસ મુગજી
૨૫	બાળુલાલ ભાઈચંદ દોશી	૫	ગીરધરલાલ વીરચંદ
૨૫	ટપુલાલ ભગવાનજી	૫	છબીલદાસ દોમડીયા
૨૫	બાળુભાઈ શાહ જગદિંદ્ર	૫	ભાઈચંદ રતનશી
૨૫	રા સા ડો લક્ષ્મીભાઈ શાહ	૫	મોહનલાલ શામજી
૨૫	શ્રી રતિલાલ મનજી મહેતા	૫	લાભચંદ રેવાચંદ ઉડાણી
૧૦	સમાધી સમ	૫	શ્રી ભાનુભાઈ રામજી કોઠારી
૧૦	ખડારીજાલ ખીમજીભાઈ	૫	ગિરધરલાલ ચ. ઠેકારી

સેટ	નામ
૩	„ જુમખખહેન પારેખ
૩	„ બાલાચ દ કલ્યાણુ જાધી
૩	„ મહેતા ટાઈપરાઈટી ગ કલાસ
૪	„ દલપતરામ જેઠાલાલરૂપાણી
૩	„ કસુખાખહેન વોરા
૨	„ પ્રાણુજીવન આણુ દળ દોશી
૨	„ વનેચ દ પ્રાણુજીવન
૨	„ પોપટલાલ શામળજી
૨	„ પ્રેમચ દ વનેચ દ પારેખ
૨	„ સૌભાગ્યચ દ રૂપચ દ
૨	„ પારસનાથ ડોસાભાઈ
૨	„ અમૃતલાલ વાલજીભાઈ
૨	„ પ્રાણુજીવન નારણુજી
૨	„ ગોવિ દળ રવજી
૨	„ યુરૂષોત્તમ મુળજીભાઈ
૨	„ માણેકચ દ જગજીવન
૨	„ રતિલાલ ટોકરશી
૨	„ ગુલાબચ દ મીઠાભાઈ
૩	„ ત્રિભોવન વાલજી
૨	„ ભીમજી વેલજી બઢાણી
૨	„ શ્રી કસ્તુરખહેન સ ઘવી
૨	„ છોટાલાલ નાનજી ભીમાણી
૨	„ હરખચ દ કેશવજી વોરા
૨	„ ધીરજલાલ કપુરચ દ બઢાણી

સેટ	નામ
૩	„ મગનલાલ શીવલાલ સ ઘવી
૨	„ મોતીચ દ ધારશી દોશી
૨	„ ગોકળ દેવજી (જામનગર)
૨	„ છળલખહેન માવજી
૨	„ કસુખા ખહેન (પાટણુવાવ)
૨	„ સમજુખહેન ખારા
૨	„ હેમકુ વરખહેન વીરાણી
૨	„ કેશવલાલ પાનાચ દ દોશી
૨	„ શાતિલાલ મજલાલ પારેખ
૨	„ પ્રભુદાસ તલકચ દ શેઠ
૨	„ પ્રભાશ કર કેવળચ દ
૨	„ ચીમનલાલ લક્ષ્મીચ દ
૨	„ ધારશી દુર્લલજી પારેખ
૨	„ બાલુભાઈ રામજી કોઠારી
૨	„ દામોદર માણેકચ દ વોરા
૨	„ અન તરાચ ચત્રજી ઉઢાણી
૨	„ મોતીલાલ કા. (ચોટીલાવાળા)
૧	„ શ્રી શાતિલાલ કાનજી દોશી
૧	„ શાતિલાલ કાળાભાઈ
૧	„ કસુખાખહેન ઘેલાભાઈ
૧	„ મજલાલ અમૃતલાલ કોઠારી
૧	„ અમૃતલાલ ટોકરશી
૧	„ ચત્રજી ગોપાળજી
૧	„ લક્ષ્મીચ દ જુઠાભાઈ કોઠારી

સેટ	નામ
૧	હીરાચંદ નયુભાઈ ગાધી
૧	લક્ષ્મીચંદ ત્રીભોવન દોશી
૧	ભાઈચંદ ગોકળદાસ કેઠારી
૧	નોતમલાલ જસાણી
૧	દુલેરાય ઠાળીદાસ(મોરબી)
૧	મનનલાલ ઠાણાભાઈ
૧	જમવતલાલ જમજીવન
૧	માણેકચંદ પોપટભાઈ
૧	નવલચંદ કુતેચંદ
૧	જેચંદ લક્ષ્મીચંદ
૧	શાંતિલાલ રણછોડ ગાધી
૧	રતિલાલ હીરાચંદ
૧	ભગવાનજી માણેકચંદ
૧	જયાબેન કામઢાર
૧	મનસુખલાલ ત્રી અવલાણી
૧	શ્રી રાણુપુર સ્થા જે સઘ
૧	કે ડી મહેતા
૧	અનોખચંદ લવજીભાઈ
૧	રામચંદ ઠાકરશી ધીયા
૧	હરીલાલ રામજી વાધર
૧	પ્રભુલાલ ગાવિંદજી
૧	છગનલાલ મ. કામઢાર
૧	મનનજીવ. વ સવાણી
૧	માધવજી બાદવજી વારા

સેટ	નામ
૧	દિ મતલાલ ધ. ભીમાણી
૧	અ પાળજેન હ સરાજ કેઠારી
૧	હાથીભાઈ ઠાસાભાઈ વસા
૧	લીલાવ તી બહેન(મળીયા)
૧	હરકીશનદાસ વ. કામઢાર
૧	અમીચંદ હીરજી દોમડીયા
૧	સુરજજીવેન ગાધી
૧	નમ ઢાળજેન આશરા
૧	લીલાવ તીબહેન ચેઠ
૧	વિરજી વેલજી બઢાણી
૧	કયાબજેન. લોહવીયા
૧	જયાબજેન ક ચાહ
૧	શ્રી જઠાવજેન વોરા
૧	દેવકુવર બજેન મોઢી
૧	નવરલાલ બો. દોમડીયા
૧	જીવીબજેન સામલાવાળા
૧	લાલકુવર ત્રબજલાલ ચાહ
૧	હેમતલાલ માનસ ગ
૧	બજબજેન મોઢી
૧	કાન્તાગૌરી કે પારેજ
૧	પરસોતમદાસ વિઠ્ઠલદાસ
૧	નરસી હદાસ દુર્લભજી
૧	અમૃતલાલ પો. કામઢાર
૧	મુળજી પિતાબર દોશી

સેટ	નામ
૧	,, હલેરાય કેશવજી પચમિઆ
૧	,, નવીનચંદ મુળજી ખાવીશી
૧	,, ખીહારીલાઈચતુરદાસસ ઘવી
૧	,, ચુનિલાલ ભગવાનજી
૧	,, છોટાલાલ કે. કામદાર
૧	,, રમણિકલાલ ના સોમાણી
૧	,, વનેચ દ જેચ દ દોશી
૧	શ્રી રમણિકલાઈઓઝાસાહેબ
૨	,, હેમતલાલ લી ખાટવીયા
૧	,, મગનલાલ વનમાળીદાસ
૧	,, વજ્રકુવર નાનજી વેરાવળ
૧	,, દીવાળીખડેન કૂલચ દ(થાન)
૧	,, ડાહ્યાલાલ મુ માવાણી
૧	,, મીચ્છી લખમણ લાધાલાઈ
૧	,, ગુલાખખડેન ૨ મહેતા
૧	,, ગાડાલાલ પા શાહ
૧	,, ચુનિલાલ કૂ દોશી (મોરખી)
૧	,, હીરાચ દ મકનજી મહેતા
૧	,, લીલાધર હરજીવન ખીમાણી
૧	,, મણીલાલ જેસ ગ પુનાતર
૧	,, જડાવખડેન ધારશીલાઈ
૧	,, પ્રતાપરાય ધી મહેતા
૧	,, રમણલાલ મ શાહ
૧	,, શાતાખડેન હીરાચ દ

સેટ	નામ
૧	,, મોહનલાલ ક. ખાવીશી
૧	.. કાનજી પ્રાણજીવન કામદાર
૧	,, કાન્તિલાલ મ પારેખ
૧	,, જીવરાજ નરભેરામ
૧	.. લાઈચ દ ભીમજીલાઈ
૧	શ્રી વકીલ રમણીકલાલ રતીલાલ
૧	,, વકીલ મણીલાલ કરશનજી
૧	.. કૂલચ દ ગોરધનદાસ મહેતા
૧	,, મૂળચ દ જેઠાલાલ મહેતા
૧	,, એ જી મહેતા
૧	,, વજલાલ કાળીદાસ દોશી
૧	,, રણજીત ઓઈલમિલ ખાલવા
૧	,, નાનાલાલ મકનજી વોરા
૧	,, શાવીલાલ ન દામાણી
૧	,, છગનલાલ નથુલાઈ ખદાણી
૧	,, જય તિલાલ ના લાખાણી
૧	,, લાલકુવરમોહનલાલ વસા
..	માનકુવરખડેન દેવશીલાઈ
૧	,, દીવાળીખડેન કોઠારી તપુટ
૧	,, કાન્તાખડેન ન શાહ
૧	,, નાનાલાલ કુવરજી
૧	.. અનતરાય રણછોડલાલ
૧	,, રમણીકલાલ ચુનિલાલ
૧	શ્રી સંઘવી લાલજી વસનજી

સેટ	નામ
૧,,	હરજીવન જોડાલાલ ગોંડળ
૧,,	ડો. ઇટાલાલ ત્રી. દોશી
૧	જગજીવન રામજી મહેતા
૧,,	ચાંતિલાલ હરીલાલ પારેખ
૧	નેમચંદ ઇટાલાલ (ખજાત)
૧,,	છગનલાલ લાલચંદ
૧,	ચાંતાબહેન મોદી
૧,,	કંચરલાલ પારેખ
૧	મણીલાલ હેમચંદ (મિસ્ત્રી)
૧	કેશવલાલ ઉજ્જમશી (સાયલ)
૧,,	વનમાળીદાસ બેચરદાસ
૧,	સોનીલાલ પ્રાણલાલ મોદી
૧	પ્રતાપરાય મ. કામદાર
૧	પ્રભુદાસ હીરાચંદ
૧,,	એન. એચ. ઉદાણી
૧	કાશીબહેન જગજીવન વોરા
૧	હરીલાલ વાલજીભાઈ મેતા
૧	પ્રેમ માવજી જોશમભાઈ
૧	શ્રી ધારથી ચામજી શીવાળા
૧,,	રામચંદ માણેકચંદ
૧,,	કેલાસચંદર ઉ. પારેખ
૧,,	લખમીચંદ ગોકળભાઈ
૧	જયરાજ કચાળચંદ ગાંધી
૧,,	હરીલાલ જયરાજ બાટવીયા

સેટ	નામ
૧,,	ઇટાલાલ છગનલાલ દેસાઈ
૧,,	શ્રીમજી વલ્લભજી મહેતા
૨,,	હરજીવન ફગનાથ દેસાઈ
૧	પ્રભુદાસ પરસોતમ ગાંધી
૧,	સુખલાલ ડા. કામનગર
૧,	ચંદુલાલ હરીચંદ હરેડવાળા
૧,,	નાનાલાલ નગીનદાસ ચેક
૧	શ્રી બળવતરાય જટાશંકર
૧	નંદલાલ ઉજ્જમશી કોઠારી
૧,	ન્યાલચંદ વીરજી મહેતા
૧,,	ઉમીયાશંકર ન્યા. પારેખ
૧,,	પ્રભુલાલ ન્યાલચંદ હરિદરી
૧,,	મનસુખલાલ હીપચંદ પારેખ
૧,,	માણેકચંદ વાલજી મહેતા
૧,,	ગોવીંદજી સ્વજી બઢાણી
૧,,	ઇટાલાલ પોપ્પલાલ ગોડ
૧,	છબીલદાસ કાકરશી મહેતા
૧	ગુલાબબહેન સમરાજકા
૧,,	મહેતા છગનલાલરામજીભાઈ
૧,	જેસુજીલાલ કાનજીભાઈદોશી
૧,,	કચાળચંદ કંકભીચંદ ચાંદ
૧	સમજીકલાલ તલકચંદ ચેક
૧,,	કકર કાનજી સ્વતંત્રીભાઈ
૧,,	ઇટાલાલ ચત્રજી કામદાર

સેટ નામ

- ૧,, ધીરજલાલ શામળજી શાહ
 ૧,, કેશવલાલ મગનલાલ શાહ
 ૩,, જેકુંવરખેન મોહનલાલ
 ૧,, શાહ અમૃતલાલ રૂપચ દ
 ૧,, મનસુખલાલ તારાચ દ ઠક્કર
 મુખર્ધ
 ૨૫૦ શ્રી પાનાચ દલાઈ તુરખીયા
 ૫૧,, વાડીલાલ જેઠાલાલ શાહ
 ૧૦,, રતિલાલ નરભેરામ કોઠારી
 ૧,, કેશવલાલ જુઠાલાઈ દડીયા
 ૧,, હરજીવન કેશવજી ટીખડીયા
 ૧,, મોહનલાલ જેચ દ ખારા
 ૧,, અનિલકુમાર હેમાણી
 ૧,, નવનીતલાલ છ ગાધી
 ૧ શ્રી કુલચ દ વિઠલદાસ ડગલી
 ૧,, જય તિલાલ ખોડીદાસ
 કલકત્તા

- ૧૦૦ શ્રી વીરચ દ હંસરાજ શાહ
 ૫૦ શ્રી કાનજી પાનાચ દ ભીમાણી
 ૧,, ચચળખડેન હેમાણી

ચોરખંદર

- ૧૦૦ શેઠશ્રી નાનજીલાઈ કાળીદાસ
 ૧,, શ્યામજી સવજી વીરાની
 અમદાવાદ

સેટ નામ

- ૧૦૧ શ્રી સૌરાષ્ટ્ર સ્થા. જૈન સ ઘ
 ૧૦,, જીવણુલાલ છ સ ઘવી
 ભાવનગર
 ૮ શ્રી સ્થાનકવાસી જૈન સ ઘ
 ૫૦,, વલ્લભદાસ કૂલચ દ શાહ
 ૫ શ્રી છોટાલાલ દેવશીભાઈ શાહ
 ૫,, હરગોવિ દદાસ વિ ગોસલીયા
 ૫,, નગીનદાસ હરગોવિ દદાસ
 ૫,, જમનાદાસ ગીરધરલાલ
 ૨ શ્રી વલ્લભદાસ રામજીભાઈ
 ૧,, જય તિલાલ જીવરાજ ડોકટર
 ૧,, પ્રભાશ કર અભેચ દ સ ઘાણી
 ૧,, મનસુખલાલ ભગવાનદાસ
 ૧,, નરભેરામ માધવજી શેઠ
 ૧ શ્રી ખાળુલાલ જગજીવનદાસ
 ૧,, વનમાળી પાનાચ દ ભાવસાર
 ૧,, પોપટલાલ દેવજીભાઈ
 ૧,, છગનલાલ હીરજીભાઈ
 ૧,, મોહનલાલ હંસરાજ દોશી
 ૧,, જેચ દલાઈ મોહનલાલ શાહ
 ૧ શ્રી મનસુખલાલ ગ ભીરદાસ
 ૧,, ત્રીકમજીભાઈ વેલજીભાઈ શેઠ
 ૧,, લહેરચ દલાઈ કુવરજીશાહ
 ૧,, સુશીલાખડેન કાન્તીલાલ

સેટ	નામ
૧,,	રજનિકાંત અમૃતલાલ શાહ
૧,,	નવરલાલ નાનચંદ્રભાઈ
૧	શ્રી નેમચંદ વનમાળીદાસ
૧,,	શાંતિલાલ જેઠાલાલ રૂપેરા
૧,,	મણીલાલ સવાઈલાલ ગાંધી
૧,,	શાંતીલાલ સવાઈલાલ ગાંધી
૧,,	હરજીવનદાસ દેશવજી
	વાકાનેર
૨	શ્રી સંઘવી ભગવાનજી ભાઈચંદ
૧,,	દેવરી પ્રાણલાલ સુનિલાલ
૧,,	દેશાઈ વનેચંદ ગુલાબચંદ
૨,,	સંઘવી મોહનલાલ શામજી
૧,,	સંઘવી અલેચંદ શામજી
૧,,	સંઘવી મનહરલાલ અલેચંદ
૧,,	નવલખહેન સંઘવી
૧	શ્રી શાહ દેવચંદ ધરમશી
૧	સ્વા. જૈન સંઘ
૧	મણિલાલ છગનલાલ
૧	શાહ કાંતિલાલ માણેકચંદ
૧,,	હીરાબહેન ચેક
૧	ગાંધી બનાનભાઈ ત્રીભોવન
૧	પટેલ અંબાબહેન રાજપાળ
૧,,	દોશી જેઠાલાલ જગજીવન
૧,,	દોશી દલીચંદ મોતીચંદ

સેટ	નામ
૨	શ્રી માયાદ્રીવા મહનજી ધરમશી
૧,,	પટેલ મગનલાલ પોપ્તભાઈ
	હસા જકશન
૨૫	શ્રી સ્વા. જૈન સંઘ
	હા. નરભેરામભાઈ બગડીયા
	જાનગઢ
૨૫	શ્રી પ્રેમચંદ લક્ષ્મીચંદ શાહ
૫	શ્રી રામજી કરશનજી શાહ
૫,,	ધારશી પાસવીર શાહ
૬,,	જેઠાલાલ ત્રીભોવન શાહ
૧,,	ઠાકરશીભાઈ કરશનજી શાહ
૧,,	દોશી ચંદુલાલ ઉજ્જમશી
૧,,	શાહ લવજી કુવરજી
૧,,	શાહ દુલેરાય શીવલાલ
૧,,	શ્રી ગુલાબવીર પુસ્તક બ. ઠાકર
	ડીઠર
૫૦	શ્રી રતિલાલ પ્રાણજીવન મેતા
	લીંબડી
૧૧	શ્રી સંઘવી ધારશીરવાભાઈસંઘ
૫	સંઘવી ધરમશી માણેકચંદ
૭	શા. છબીલાદાસ ત્રીભોવનદાસ
૨,,	સંઘવી પ્રેમચંદ કુરાભાઈ
૨	શ્રી સંઘવી બાબુલાલ જગજીવન
૧,,	સંઘવી ઉજ્જમશી માણેકચંદ

સેટ	નામ	સેટ	નામ
૧,,	હિંમતલાલ ત્રીકમલાલ	૧,,	ભાવસાર જેય દલાઈ
૧,,	માણેકલાલ ત્રીકમલાલ	૧,,	વસાણી જગજીવન મુળચ દ
૧,,	નાનચ દ પ્રાગજીભાઈ	૧,,	શાહ છબીલદાસ જેઠાલાલ
૧,,	વાડીલાલ છગનલાલ	૧,,	દોશી જય તિલાલ કેશવલાલ
૧,,	સ ઘવી હરીલાલ હરગોવન	૧,,	ગાધી લાલચ દ જસરાજભાઈ
૧	શ્રી લહેરચ દ જીવણલાલ		સરા
૧,,	દોશી કાન્તીલાલ ગુલામચ દ	૧	શ્રી દોશી ધારસી જેસ ગભાઈ
૧,,	દોશી માણેકલાલ મોતીચ દ	૧,,	દોશી પાનાચ દ સોમચ દ
૧,,	દોશી અમૃતલાલ ચુનીલાલ	૧,,	દોશી રતિલાલ લેરચ દ
૧,,	ગાધી કેશવલાલ હીમજીભાઈ	૧	શ્રી દોશી મુળજી માણેકચ દ
૧,	ગાવી મણીલાલ જસરાજ	૧,,	પારેખ ચીમનલાલ ન્યાલચ દ
૧,,	શાહ વર્ધમાન ગાગજીભાઈ	૧,,	પારેખ હરીલાલ વીરચ દ
૧	શ્રી શાહ મણીલાલ નાનચ દ	૧,,	દોશી છગનલાલ પુજભાઈ
૧,,	શાહ ભીખાલાલ ત્રીકમલાલ	૧,,	પટેલ લખમજી ઉકાભાઈ
૧,,	શાહ મલુકચ દ મગનલાલ		ચેલા
૧,,	શાહ વાડીલાલ ખુશાલદાસ	૧	શ્રી અમૃતલાલ રાજપાળ શાહ
૧,,	શાહ દેવચ દ હરજીવનદાસ		કલોલ
૧,,	પારીચ દુલાલ ત્રીભોવનદાસ	૧	શેઠ રમણુલાલ નાગરદાસ
૧,,	વેરા વાડીલાલ મોહનલાલ	૧	શેઠ પાનાચ દ મોહનલાલ
૧,,	વેરા અમૃતલાલ મોહનલાલ	૧	શાહ રમણુલાલ સાકરચ દ
૧	શ્રી વકીલ ડાહ્યાલાલ નાનચ દ	૧	શાહ જય તિલાલ વનમાળીદાસ
૧,,	બેલાણી ચીમનલાલભાઈ	૧,,	જય તિલાલ ધનજીભાઈ
૧,,	રાણપુરા શાતાખહેન	૧,,	જમનાદાસ કેશવલાલ
		૧	શેઠ ચંદ્રકાન્ત છોટાલાલ

સેટ	નામ
૧,,	ચાંતિલાલ શીવલાલ
૧,,	ભગવાનદાસ મયાણદાસ
૧	ચાંદ નેમચંદ રતનચંદ
૧	આત્મારામ વાડીલાલ ચાંદ

ધ્રુવકા

૫	શ્રી ખેડીદાસ ગણેશભાઈ
૧,,	દલસુખભાઈ ગણેશભાઈ
૧	પોપટલાલ નાનચંદ
૧,,	લોકેશદાસ રણછોડભાઈ

હામનગર

૫	શ્રી વિનયચંદ હામોદરદાસ
૫	જગજીવનદાસ રતનશી
૧,	પ્રભુદાસ સુખલાલ
૧,,	કાન્તીલાલ મુનિલાલ
૧	મુગચંદ રણછોડ
૧	મણિલાલ ભાર્ગવચંદ
૧,,	શિવલાલ લાલચંદ
૧,,	અપતિલાલ અમુલખભાઈ
૧	શ્રી ખીરલાલ ઠક્કાણુ
૧,,	દિમતલાલ ત્રીકમલાલ
૧,,	અમૃતલાલ હામનલાલ
૧	ચંદુલાલ વીરચંદ
૧,,	કુરુભાઈ લક્ષ્મીચંદ

સેટ	નામ
-----	-----

વીરમગામ

૧	શ્રી વઢીલ વાડીલાલ નેમચંદ
૧,,	નાગરદાસ જોષદભાઈ
૧,,	શીવલાલ જગજીવનદાસ
૧,,	હરીલાલ મધુરભાઈ
૧,,	મનસુખલાલ નાગરદાસ
૧,,	હીમતલાલ છોટાભાઈ
૧,,	ચાંતિલાલ લક્ષ્મીચંદ
૧,,	ચંદુલાલ જગજીવન
૧,,	ડો બાણુભાઈ સુખલાલ
૧,	સોમાણી નેમલાલ કુમરશી
૧	ચેઠ ચીમનલાલ મણીલાલ
૧,,	અમૃતલાલ નાગરદાસ

પદધરી

૧	શ્રી નેહાલાલ પાનાચંદ પટેલ
---	---------------------------

જુનાગઢ

૧	શ્રી રમા જૈન સંઘ લાઇબ્રેરી
૧,	માસ્તર કુરુજી કાળીદાસ
૧,	ફગનાથ વસ્ત્રાલ
૧	ખીમચંદ માણેકચંદ
૧	શ્રી તારાચંદ હામરશી
૧,,	જગજીવન ભગવાનદાસ
૧,,	મજલાલ નેહાભાઈ

સેટ	નામ
૧	,, ઈશ્વરલાલ પ્રભુલાલ
૧	,, હીરાચ દ અમીચ દ
૧	,, મણિલાલ ડાહ્યાભાઈ
૧	,, કેશવલાલ કપુરચ દ
૧	,, તલકચ દ નાનજી
૧	,, શ્રી સ ઘવી રવજીભાઈ
૧	,, રૂપાણી ગુણવતરાચ વનેચ દ
૧	,, જે કે ખાટવીયા

ધ્રોળ

૪	,, ગાધી હીરાચ દ નથુભાઈ
૧	,, મોદી દોલતચ દ રામજીભાઈ
૧	,, શેઠ ભવાનભાઈ ખેતશી
૧	,, વકીલ વસંતલાલ મગનલાલ
૧	,, શેઠ મગનલાલ ગુલાબચ દ
૧	,, મેતા સૌભાગ્યચ દભાઈ મા
૧	,, શેઠ ન્યાલચ દ મોહનલાલ
૧	,, મેતા મુળચ દ ભગવાનજી
૧	,, મેતા નવલચ દ હરખચ દ

માડવધાર

૧	,, ગોસલીયા છગનલાલભાઈ
૧	,, ગોસલીયા મોહનલાલભાઈ
	રાણપુર

૧	,, મનસુખલાલ માણેકચ દ
૧	,, મનસુખલાલ ઉજમશી શાહ

સેટ	નામ
૧	,, વેલસીભાઈ પોપટલાલભાઈ
૧	કુ હ સાળેન
૧	,, જદવજી ગફલભાઈ સ ઘવી
	લીખડા (હંતુભાઈના)
૧	શ્રી શાહ ચ પકલાલ ભગવાન
	ખીપળવા (ઢસા જ કશન ઘઘમે)
૧	શાહ રાયચ દ દામોદરદાસ
	ગઢડા (સ્વામીના)
૨	,, ગોસળીયા ભુરાલાલભાઈ
૨	,, ખાલુભાઈ પોપટલાલભાઈ
૧	,, કામદાર રતિલાલ માણેકચ દ
૧	,, વકીલ નાનાલાલ ઠાકરશી
૧	,, જગજીવનદાસ નાગજીભાઈ
૧	શ્રી સ્થા જૈન સ ઘ
૧	,, અમુલખ રતિલાલની કુ
૧	,, રણછોડદાસ કેશવજી
૧	,, ખીમચ દ ગોકળદાસ
૧	,, ગુલાબચ દ જદવજી
૧	,, રણછોડ માધવજી
૧	,, ભાવસાર રામજી રણછોડ
૧	,, ભાવસાર પ્રેમચ દ રણછોડ
૧	શ્રી ભાવસાર ધરમશી ઠાકરશી
૧	,, ત્રીભોવન નારણ
૧	શ્રી અમીચ દ અમૃતલાલ
૧	શ્રી ભાવસાર ભીમજી કુલચ દ

સેટ	નામ
	જામનગર
૧	પોતલાલ પ્રાણજીવન શાહ
	મોરબી
૧	શ્રી મનસુખલાલ મુનીલાલ
૧	મણીલાલ હંમચંદ મહેતા
	હાલાવડ (રીતળાનુ)
૧	પટેલ મનસુખલાલ હવપતરામ
૧	કદોઈ ન્યાલચંદ જગજીવન
૧	મહેતા કપુરચંદ વશરામ
	ધોરાણ
૫	શ્રી હરીલલ ડોસાભાઈ
૧	શ્રી ન્યતિલાલ નાગજીભાઈ
૧	ચંદલાલ ચત્રમૂલ કામદાસ
૧	પ્રભુલાલ મુજાલ મેતા
૧	હલીચંદ ભગવાનજી પટેલ
૨	લીંબડી સંઘ ધોરાજી
	ખાડલ
૧	કેશવલાલ ગાયાભાઈ
૧૦	શ્રી શાંતિલાલભાઈ વીપાણી
૫	રતિલાલ ભાઈચંદલાલ
૨	મુજાલભાઈ કપુરચંદલાલ
	સાવરકુંડલા
૫	મામકચંદ મમજીભાઈ
૫	ત્રીભાવન હરજીભાઈ દેસાઈ
૧	વહીસમીદનવાલ ભગવાનજી

સેટ	નામ
૧	દુર્લભજી માણેકચંદ
૧	રૂગનાથ હામજી દોશી
૧	નકલાલ કુલચંદ દોશી
	જમશેદપુર
૧૦	ચેક શ્રી નરસેરામભાઈ કામાણી
૧	દુર્લભજી નાગજી મડીઆ
૧	ભીખાલાલ ભાઈચંદલાલ
૧	દયાશ્રીભાણી ચા નૈનસંઘ
૧	શ્રીજેડાલાલ જેચંદ મહેતા
૧	ન્યાયચંદ વનસજી ખારા
૧	હિંમતલાલ બદવજી ગાંધી
૧	હાન્તીલાલ બદવજી ગાંધી
૧	ભાઈચંદ માવજીભાઈ ખારા
૧	મગનલાલમ મગજીપ ચમીઆ
૧	હરીલાલ ત્રીકમજી કેઠારી
૧	ને કે મહેતા
૧	મજલાલ વાલજીભાઈ વેલાણી
૧	મનહરલાલ હાકેમચંદ ગાંધી
૧	જોતમચંદ કાળીદાસ સમવી
૧	જગજીવન શીવચંદ હેમાણી
૧	રતિલાલ હામોદર રૂપાણી
૧	હયાગજી મોનજી મેમાણી
૧	શ્રી ચત્રમુલ જેથરભાઈ

સેટ	નામ
૧,,	ધીરજલાલ પરમાણુ દમેઘાણી
૧,	જ્ય તિલાલ મણિલાલ ગાધી
૧,,	નારાય દ કુલચ દ ઉદાણી
૧,,	શાતિલાલ સાકરલાલ રૂપાણી
૧,,	કાન્તીલાલ પુરુષોત્તમ ગાધી
૧,,	સાકચી જૈન સમાજ
	સરધાર
૧ શ્રી	સવજીભાઈ ખેચરભાઈ
	પાળીયાદ
૧ શ્રી	માલવણીઆ સુખલાલભાઈ
	સુદામડા
૧ શ્રી	સ્થા જૈન સઘ
૧,,	જ્ય તિલાલ ધરમશી ગાધી
૧,,	મોહનલાલ લાડકચ દ
૧,,	વજલાલ ત્રીલોવનદાસ
૧,,	કરશનભાઈ ગોરધન ખેરાઈ
૧,,	રતિલાલ લક્ષ્મીચ દ
	જેતપુર
૧૦ શ્રી	વેણીલાલ જીવરાજભાઈ
૧,,	મગનલાલ મનસુખલાલ
૧,,	રતિલાલ પ્રાણુશ કર શેઠ
૧,,	મણિલાલ દીપચ દ અવલાણી
૧,,	પ્રભુદાસ મુળજી મહેતા

સેટ	નામ
૧,,	દલીચ દ લગવાનજી પારેખ
	કેઠારીયા
૧ જાડેજા	લખુભા દોલતસિ હ
	પાલીતાણા
૧ દેસાઈ	નિમચ દ અ દરજી
	સુરેન્દ્રનગર
૫ શ્રી	વાડીલાલ જેચ દલાઈ
૨ લવજીભાઈ	તલસીદાસ
૨ ચમનભાઈ	નાનચ દ
૧ ફતેચ દ	ત્રિલોવન
૧ વાડીલાલ	હરખચ દ
૧ મણીલાલ	મગનલાલ
૧ છોટાલાલ	મગનલાલ
૧ ચીમનલાલ	નરસીભાઈ
૧ પ્રાગજી	સુખલાલ સઘવી
૧ મોહનલાલ	જીવરાજ
૧ કસ્તુરચ દ	ઉજમશી
૧ લખમીચ દ	છગનલાલ દોશી
૧ ચીમનલાલ	વજલાલ
૧ રતિલાલ	અમૃતલાલ સઘવી
૧ વાડીલાલ	કેશવજી
	ભાણુવડ
૪ શેઠ	જેચ દ માણેકચ દલાઈ

સેટ	નામ
૧	શ્રી સ્થા લેન સધ
	ધાગધા
૩૫	શ્રી સ્થા લેન મોટા સધ
૫	શ્રી સુખલાલ મુનિલાલ મહેતા
૧૧	શ્રી સધવીનરસીદાસવખતચંદ
૧૧	ઠઠકર નારણ હરજોવન
૫	સધવી મજગલ જીવરાજ
૫	શાહ અમુલખ મોહનલાલ
૫	શ્રી દેબરીયાગરજી
૨	આધી મનસુખલાલ હીરાજી
૧	ભાવસારદિ મતલાલ હરજીવન
૧	સધવી હરજોવન સુરજી
૧	શાહ હરિલાલ મગજીભાઈ
૧	મહેતા અણેચંદ વાધજીભાઈ
૧	શાહ નંદલાલ માણેકચંદ
૧	શાહ દેવશી રાજપાલ
૧	શાહ લાલચંદ લખમીચંદ
૧	કોઠારી મહાદેવ રાજપાળ
૧	ભાવસાર હરજીવન ત્રીકમભાઈ
૧	શાહ તારાજી રાંપશીભાઈ
૧	સધવી સકરચંદ મજગલ
૧	સધવી ચીમનલાલ પરશોત્તમ
૧	સધવી સકરચંદ મગનલાલ
૧	સધવી મનસુખલાલ સકરચંદ

સેટ	નામ
૧	સધવી વિજયલાલ મુનિલાલ
૧	શાહ જુધાલાલ અતુરભાઈ
૧	શાહ જીવજી અમરચંદ
૧	વોરા ગોવિંદજી ચકુભાઈ
૧	શ્રી શાહ ઠસ્તુર મોહનલાલ
૧	શાહ જીવજીલાલ ઠાકરશી
૧	શાહ લાલચંદ હરીભાઈ
૧	શાહ ચાંતિલાલ વીરચંદ
૧	સધવી અમૃતલાલ સોમચંદ
૧	શાહ દેવજી રઘુભાઈ
૧	શાહ ડાયાલાલ રઘુભાઈ
૧	શાહ લખમીચંદ કુવરજી
૧	શાહ મજલાલ જોખડભાઈ
૧	શાહ જયંતિલાલ હરજીવન
૧	શાહ ચંદુલાલ પ્રેમચંદ
૧	શેઠ હરિલાલ દેવશીભાઈ
	સાખરમતી
૧	શ્રી વાડીલાલ માણેકચંદ શાહ
૨	સુરાજી કે જોચ
૫	જુરાભાઈ નાગરદાસ ખખાર
૨	પ્રેમચંદ માણેકચંદ શાહ
૨	હરીલાલ જેઠાલાલ શાહ
૨	કપુરજી જલેશચંદ હીરાજી

સેટ	નામ
૨	વાડીલાલ રતિલાલ કામદાર
૨	શ્રી મણિલાલ ઉજ્જમશીભાઈ
૧	કેશવલાલ હરીચંદ મોદી
૧	ચીમનલાલ કરમચંદ
૧	જય તિલાલ સોમજીદાસ
૧	જય તિલાલ ભગવાનજી
૧	છોટમલજી સુરજમલજી
૧	રમણલાલ જગજીવનદાસ
૧	મનસુખલાલ જગજીવનદાસ
૧	જય તિલાલ માણેકચંદ
૧	ચુનીલાલજી માનમલજી
૧	અ સૌ કમળાબેન ચંદ્રકાન્ત
૧	અ સૌ વસંતીબહેન ભાવસાર
૨	ચુનિલાલ ભગવાનજી ખારા
૨	રતિલાલ ચુનિલાલ સોલંકી
૧	ઉગમરાજજી શાતિલાલજી
૧	શાતિલાલ ડાહ્યાભાઈ
૧	કાન્તિલાલ ઘેલાભાઈ
૧	કોદરલાલ રણછોડલાલ
૧	રતિલાલ સુખલાલ ગાધી
૧	શ્રી જય તિલાલ કેશવલાલ
૧	ચંપકલાલ તલકશી કામદાર
૧	ચુનીલાલ વેલશીભાઈ

સેટ	નામ
૧	શાતિલાલ નાથાલાલ
૧	મફતલાલ જગજીવનદાસ
૧	હસ્તીમલ છોગામલ
૧	ધનજીભાઈ ગણેશલાલ
૧	વિજયરાજજી મદનલાલજી
૧	હિમતલાલ સુખલાલ
૧	રસીકલાલ નાગરદાસ

મુલતાનપુર

૧	શ્રી જેઠાલાલ રૂગનાથ શેઠ
બ્રાહ્મ	
૧	શ્રી હીરાલાલ જગજીવનદાસ
૧	શેઠ મોતીલાલ હરખચંદ
૧	જય તિલાલ કલ્યાણજી
૧	ગોકળદાસ વલ્લભદાસ
૨	સ્થા જૈન સંઘ
૧	મોતીલાલ હરખચંદ શેઠ
૧	હરસુખલાલ તેજપાળ શેઠ
૧	લક્ષ્મીચંદ નાગજી દોશી
૧	ભગવાનજી નાગજી
૧	જયસુખલાલ દીપચંદ
૧	વખતચંદ મુલચંદ
૧	લાલચંદ મોરારજી
૧	નવલચંદ ન્યાલચંદ

સેટ

નામ

ભાડેર

૧ શ્રી હકમીય હ હમનલાલ દેશાઈ

રામપર

૧ શ્રી મેતા જયતિલાલ ટી

ખારચીયા

૧ શ્રી પ્રમાણુ હ કાળીદાસ દોશી

૧ નરસેરામ વછરાજીભાઈ

મેહરડા

૨ શ્રી ભાઈચંદ્ર જસરાજ અજમેરા

૧ „ બઢાણી ખેતસી ધરમશી

૧ „ બઢાણી નાથાલાલ કાનભ

૧ „ રવાણી મજલાલ ડાહ્યાભાઈ

૧ „ રથા જૈન સમ

૧ માવાણી હરખચ હ ડાહ્યાભાઈ

૧ સવચ હ મુળભાઈ દોશી

૧ ત્રીકમભ જબલપુર પારખ

૧ „ હીરાચ હ ત્રીસોવન હપાણી

૧ ૫૬૨૭ ત્રીકમભ હિરાણી

૧ રતિલાલ આણુ હ શાહ

ધારી

૧ નાગરદાસ વલભભાઈ હામાણી

૨ સૌભાગ્યચંદ્ર જોમ દોશી

અમરેલી

૧ „ બાવચ હ નરસીદાસ

સેટ

નામ

હસેન્ગા

૧ શ્રી પ્રામભ રામભ શાહ

૧ કુંભચંદ્ર ભગવાનભાઈ દેશાઈ

૧ „ બગવતરાય ભાણુભાઈ દેશાઈ

વડિયા

૨ „ તા. મા. જૈન વિલાસચ

૧ રા. સા. મણિલાલભાઈ શાહ

સરસાઈ

૧ શ્રી વચ્છરાજ હીરભાઈ

૧ „ જ્યેષ્ઠ હ ટીકાભાઈ ખાખી

છરારોડ

૧ રતિલાલ પિતાબર તુરખીય

સાણુ હ

૨ હીરાચ હ હમનલાલ

૨ „ ચીમનલાલ હીરાચ હ

૧ „ તારાબહેન ચીમનલાલ શાહ

૫ જીવજીલાલ મુનિલાલ સંઘવી

ઉપસેરા

૧ પટેલ જ્વલકાનભાઈ અવસરીયા

૧ પટેલ પરચોતમ નરસી

૫ રથા જૈન સમ

૧ દોશી કૃપારામ મુળભાઈ

૧ ચેઠ ભરતકુમાર ખુશાલચંદ્ર

૧ રા. તારાચંદ્ર હરજીવન

સેટ	નામ	સેટ	નામ
૧ દોશી મોતીચંદ નાનજી		૧ સોમચંદ જેરામ	
૧ સોની વ્રજલાલ દાનાભાઈ		દહિંસરા (મોરખી)	
૧ દરજી દેવશી ગાગજી		૧ લખમીચંદ રૂપચંદ કોઠારી	
૧ શેઠ જમનાદાસ જેઠાલાલ		ખજરંગપુરા (લખતર)	
૧ પટેલ છગનલાલ પ્રેમજી		૧ શાહ મનસુખલાલ કેશવલાલ	
૧ ઢાકી વનમાળી હરજીવન		નીકાવા	
૧ મનસુખલાલ ઝવેરચંદ		૧ શ્રી હરિલાલ ડાહ્યાભાઈ વોરા	
૧ શાતિલાલ મણિલાલ મોદી		બીલખા	
૧ રવિશંકર મોહનલાલ શેઠ		૧ લાઠીયા કાનજી ભીમજી	
કચ્છ (માડવી)		મુળો	
૧ દેસાઈ કેશવલાલ શીવજીભાઈ		૧ શ્રી જયતિલાલ કાળીદાસ	
અંજાર		વડાલ (સોરઠ)	
૧ દોશી મોણીશી હરખચંદ		૧ ઉત્તમચંદ નદલાલ કોઠારી	
વેરાવળ		લાઠી	
૧ હસરાજ ખુશાલ		૧ શ્રી વોરા મણીલાલ રામજી	
લીંખુડા		૧ „ હેમચંદ મુળજીભાઈ	
૧ મગજીજી દેવચંદભાઈ		૧ „ છોટાલાલ મેઘજી	
જામકંડોરણા		૧ „ વાડીલાલ વ્રજલાલ	
૧ વકીલ ખાખુલાલ નાગજીભાઈ		૧ „ ધીરુભાઈ ખુદ્દ	
૧ વકીલ કેશવલાલ નાગજીભાઈ		૧ „ શ્રી પ્રભુદાસ માણેકચંદ	
જામખ ભાળીયા		૧ „ ફુલંભજી નાનજી	
૧ પ્રકાશચંદ છગનલાલ ગુસાણી		૧ „ હરિલાલ ભાણુજી	
૧ સુદરજી રંગનાથ બારાઈ		૧ „ હરજીવનદાસ ભગવાનભાઈ	
૧ રતિલાલ વીરચંદ		૧ „ ભગવાનભાઈ મોનજીભાઈ	

સેટ	નામ
૧	વનમાળી માણેકચ દ
૧	વઘીલ ભુપતભાઈ
	વઢવાણ રાહોર
૧૦	મી ધનજી લાલચ દ સ્વાસ પ
૧૦	કુંઝાભાઈ વેલસીભાઈ
૫	પોપટલાલ ચત્રભુજ કેઠારી
૫	દેવશીભાઈ દેવકરણ મહેતા
૫	મુળચ દ બેચરદાસ સ ધવી
	હા. જીવણદાસ ગદલદાસ
૨	ગોબરદાસ મુદરજી વોરા
૨	વાડીલાલ મહુકચ દ શેઠ
૨	શીવલાલ હીમજીભાઈ સ ધવી
૨	ચાંતિલાલ કસ્તુરચ દ વોરા
૧	અમૃતલાલ કેશવજી
૧	જેમ દભાઈ હરણચ દ દોશી
૧	અમરશી દુલભજી
૧	છાટાલાલ મજલાલ સ ધવી
૧	ટપુભાઈ ખીમચ દ
૧	વધમાન બેચરદાસ વોરા
૧	હરજીવન મેપજી
૧	શીવલાલ વધમાન વઘીલ
૧	ભગવાનલાલ નારણજી વોરા
૧	મુળજીભાઈ ચત્રભુજ કેઠારી

સેટ	નામ
૧	ત્રબકલાલ ઉજમશી મળીચાર
૧	કુલચ દ દેવકરણ શેઠ
૧	ભગવાનલાલ જીવણભાઈ
૧	ખીમનલાલ જેમ દભાઈ
૧	વધમાન રણછોડભાઈ શેઠ
૧	મુળજીભાઈ હીરચ દ સ ધવી
૧	મુખલાલ તલકચ દ મુડગર
૧	હરિલાલ માણેકચ દ ચાંદ
૧	ખીખાલાલ ત્રીકમલાલ
	પુના
૧	ચાંતિલાલ રામજી
	બેલગામ
૧	મેસસ હીરાલાલ બેન્ડ સન્સ
	વાશકુસી
૧	જગજીવન જેમ પટેલ
	કાલ્દાપુર
૧	તારાબેન કેશવલાલ વોરા
	ઘોઝુપરી (મીઠી)
૧	મનનલાલ પોપટલાલ કામદાર
	ઝાસોર
૧	આપી કાશીરામ ખીમજી
	કચાસગઢ
૧	ચાંતિલાલ આર. દોશી
૧	છાટાલાલ વનેચ દ

સેટ	નામ
૧ રતિલાલ કાળીદાસ મેતા	ધોલેરા
૧ સ્થા જૈન સઘ	
૧ કાતિલાલ ગુલાબચંદ	
૧ ધીરજલાલ પા સઘવી	
૧ કનૈયાલાલ ગ ઠકકર	
૧ કાતિલાલ ખી ચાપાનેરી	
૧ જયંતિલાલ હી શેઠ	
૧ મણીલાલ સુ ગાધી	
૧ હીરાલાલ ર ઠકકર	
૧ ભીખાલાલ છ શાહ	
૧ શાતિલાલ સુ ગાધી	
૧ સોમાણી જેઠાલાલ ડુંગરશી	
૧ શેઠ ચીમનલાલ મણીલાલ	
૧ મારફતીયા અમૃતલાલભાઈ	

સેટ	નામ
	વડોદરા
૫ દરિયાપુરી સ્થા જૈન સઘ	
૧ શ્રી વણુછરા સઘ	
૧ શા. બેચરદાસ વીરચંદભાઈ	
૧ શા નંદલાલ નેમચંદભાઈ	
૧ શા મણિલાલ નાથાભાઈ	
૧ શા રતિલાલ મગજદાસ	
૧ શા શાતિલાલ ખીમચંદભાઈ	
	મોટી કુકાવાવ
૧ ઠા લખમણ ભાણુજી	
	મહુવા
૧ ભાણુજી ખીમચંદ મહેતા	
૧ રતીલાલ કાલીદાસ	
	જોરાવરનગર
૧ પ્રાણુલાલ ગુલાબચંદ બધાર	

શુદ્ધિપત્રક

પાનું	લીટી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૬	૨૫	જનકશ ન	જેનકશ ન
૧૩	૬	કયો	કયા
૧૬	૧૬	યાર	તેયાર
૨૭	૧	છાકરો	છેાકરો
૫૦	૧૫	મરજાણિ	મરજાણિ
૬૫	૪	દેવહત્ત	દેવહત્તે
૧૦૫	૨	કંચુ	કંચુ
૧૦૬	૩	કયા	હેયા
૧૧૧	૨૪	પથ	પથે
૧૨૫	૨૪	અધ્યાસ	અધ્યાસ
૧૬૦	૧૧	નિમિત્તા	નિમિત્તો
૧૮૬	૧૫	સોનીના	સોરીના
૧૬૨	૪	વિરખે	નિરખે
૨૧	૧૮	કાલકુટ	તાલકુટ
૨૧૮	૪	કેમ ન લેવો	કે ન લેવો
૨૨૧	૧૬	પાપ	પાપ
૨૪૦	૧	નીકળે છ	નીકળે છે
૨૪૩	૭	અમોગ	અમનોગ
૨૫૮	૨૨	માન	મીન
૨૭૬	૧૮	મણવું	ગણવું

પાનુ	સી'ટી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૩૦૨	૧૬	ધમી	ધમી'
૩૭૨	૪	ખાખકો	ખાખકો
૪૧૮	૧૬	ભપા	ભાપા
૪૩૪	૦	હીરી	હીરો
૪૩૪	૨૦	આગરોપ	સાગરોપમ
૪૪૦	છેલ્લી	પ્રશ્વાતાપ	પશ્વાતાપ
૪૪૩	૧૧	તૃષ્ણાતુર	તૃષાતુર
૪૪૬	૨	દાસ-દાસીઆને	દાસ-દાસીઓને
૪૪૮	૧૫	અહાર	આહાર
૪૫૦	૧૮	ધનઘાતી	ઘનઘાતી
૪૬૯	૨૨	વિરોધ	નિરોધ
૪૮૮	૧	વક્ષે	યક્ષે
૪૯૫	૨	અર્ધમ	અધર્મ
”	૨૨	નારકીમા	નરકમા
૫૦૧	૭	છેદીનાખે	છેદીનાખો
૫૧૧	૨૨	કે મૂકે	મૂકે કે
૫૧૨	૨૧	હુક્મ	દુક્મ
૫૩૪	૯	પુસ્તાકાલય	પુસ્તકાલય
૫૩૫	૯	નાહ	નહિ
૫૬૦	૨૪	આડ	આડ

રાજ-ધોવા હશે રજુરામ પ્રભુ મને શક પડશે મનમાં-

તુ રે, તેથી, બટકાય, લક્ષ આશાથી યોનિમાય,
 હવરાય, તુ તેથી બટકાય—

ખમ ચૂક્યો, ને, કર્મ બાંધ્યા, કર્મથી બટકાય
 રાજ-દેવ એ, મૂળ કર્મનાં, મૂળને સિંચામ—હવરાય-૧

વિષમ, ક્ષામ નો સ જ કરીને, પતન પ યે બાય
 કુસ જ સને, ચડી ગયો તુ આંખ છતા અધ ઘાય —હવરાય-૨

શમતામાં તુ, શમ્યો નહિ ને, શમતામાં અટવાય
 અમતાં મુખો, ઈન્દ્રીને આખ્યા શાન્ત સુખ ભૂલાય—હવરાય-૩

ખાકિટમાં, જેમ હીરો સિંહ, તેમ તુ ય દેહની માંધ
 તારાં મૂલ્ય, તે, આંખ્યા નહિ ને, દેહનાં મૂલ્ય અ કાય—હવરાય-૪

કર્મ શક્તિ, એ સુણવારો તોય, કર્મ બળે ક્ષામ
 હવ તારી, શિવ ધવાની શક્તિને વિસરાય—હવરાય-૫

પૂન્ય પાપના લક્ય જેવા તેવાં ફળને અખાય
 કતો-સોકતા તુ જ તોપણ, પરના દોષ દેખાય—હવરાય-૬

લીલામ રત્ન, વીરમાગમ, સ તસમાગમ, સહાય—

સ્વદેશ માગેમા પ્રકાશ આપે તોય અ ધારે બાય—હવરાય-૭

ક્ષણિક સુખ, સ સારના પણ, તેમાં તુ લલચાય

મોક્ષ કાશ્નુ, નિશાન તારું “તીર” ચૂકી બાય—હવરાય-૮

(બનાવનાર - શ્રીલાલ પ્રાણી હવનદાસ “તીર”)

“ સાંભરે ત્યારે ”

મૂકુ પગ મહેલમા જ્યારે, સ્મરણુ સ્મશાનનાં ત્યારે,
 મૂકુ પગ પુષ્પ શય્યામા, ચિતા પણુ સાંભરે ત્યારે.
 ધરૂ તન શાલ હુશાલા, કફન પણુ સાંભરે ત્યારે,
 સુણુ સગીત સ્વજનનુ, રુદન પણુ સાંભરે ત્યારે.
 ચડુ સુખપાલમા જ્યારે, નનામી સાંભરે ત્યારે,
 જમુ મિષ્ટાન્ન ફળ જ્યારે, મરણુપિ ડે સાંભરે ત્યારે

